

COMMENTARIA
IN EZECHIELEM
PROPHETAM:

AVCTORE PETRO SERRANO
CORDVBENSI, DOCTORE THEOLOGO,
& Complutensis Ecclesiæ Canonico.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
Prototypographi Regii.
M. D. LXXII.

COMMENTARIA
IN EZECHIELEM
PROPHETAM:

AVCTORE PETRO SERRANO
CORDVBENSI, DOCTORE THEOLOGO,
& Complutensis Ecclesiæ Canonico.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
Prototypographi Regii.
M. D. LXXII.

LIBRERIA
SERRANO

PHILIPPO II. HISPANIARVM
 REGI, ET NOVI ORBIS DOMINO,
 DOCTOR PETRVS SERRANO
 omnem felicitatem & æternam
 salutem deprecatur:

VM ex prima illa natura humana infectione, malum hoc primi pullulauerit, REX PHILIPPE, vt quisq; in socium; si vel minima in re anteeuntem aut precedentem videat, illico inuidia dentes exerat, flammam accendat, morsusque omnes infigat, merito quidam Scriptores omnes suas lucubrationes, labores, ac vigilias magna alicui persona nuncupare consueverunt, qui à morsibus huius serpentis tueri & liberare possit. Sed cum fera huius dentes obtundere, flammam extinguere & morsum lenire, eius solum sit, qui se sponte inuidis subiiciens, vt illam cum comitibus superaret, in cruce agi voluit, alium finem hos meos labores inscribendi aptiorem duxi: ei scilicet eos dicere, cui fidei Christiana promotio, Ecclesie catholica defensio, necnon glorie & honoris Christi Iesu dilatatio ex officio incumbit. ad hos siquidem scopos hæc & quaecunque alia mea opera, que pro gratia Domini collata, exercere aut edere licuit, semper destinare curavi. Quocirca cum te o maxime principum à Domino datum ad huius modi munera & officia exercenda videam, & pro eximia diuini numinis beneficentia non solum eadem conantem, sed præstantem cernam, ipso iure exigente, que ad tuam clientelam spectat, tibi consecrare decreui. Nullum etenim laborem habentem recusasti, neque industriam prætermisisti pro integritate fidei incolumi seruanda contra quoscumq; diaboli satellites, nunc sancti officij inquisitionis ministerio eos è medio tollens, nunc vi armorum in diuersis partibus rebelles & fidei catholice repugnantes, à sinibus Christiana religionis euiciens, & eam etiam impetentes propellens. Neque enim sumptibus quantumuis magnis pepercisti, vt armatis militibus veluti muris quibusdam catholice Ecclesie fines cingentibus, ab infidelibus Barbaris in eam ingruentibus defenderes. Que verò iam in gloriam Christi specialiter egeris, innumera sunt, & vt rara, ita & præclara, ac nullius præconio indigentia. Silentio tamen minimè prætermittam, quod hisce diebus in hanc eandem rem præstiteris, cum nihil, etiam quod tibi charissimum ac pretiosissimum est, reseruasti, quod pro Christi honore dilatando hostibus non obieceris. nã heroem illum fratrem tuum maris militieq; principem Dominum IOANNEM AB AVSTRIA, & id etiam quod tuo in regno selectissimum erat, nauali bello apud Lepantum periculo commisisti. Sublimis quidem res, & que tuam maxime decet Maiestatem, verum sublimior multo & nunquam satis suspicienda Dei misericordia, que cum in omnibus bellicis occursum se tibi comitem præstiterit, in Lepantico tamen hoc (quem contra Turcarum potentiam, fastosam iactantiam, & nationum superbientem feritatem conseruisti) mirabiliter oculis non cæcutientibus se planè conspiciendam exhibuit. Nam quis, obsecro, Deum immortalem pro te pugnassee non videat, qui prope brumam contra naturam temporis, celum serenum & tranquillum reseruatum, vt mare pacatum bellum quietè sustineret, tuoque operi sic inseruiret, intentè meditatius fuerit? quis Dei clementiam planè se insinuantem non prospiciet, qui ex parte aduersa iussos à Domino ad tua agmina venire ventos, impenso animo secum exactè versauerit?

SVMMA PRIVILEGII.

REGIS Priuilegio cautum est, ne quis *Commentaria in Ezechielem Prophetam auctore Petro Serrano Cordubensi Doctore Theologo & Complutensis Ecclesie Canonico*, citra Christophori Plantini voluntatem imprimat, aut alicubi impressa importet, venaliæue habeat à die impressionis absolutæ intra sexennium. Qui secus faxit, confiscatione librorum, & pœna, fisco Regio exsoluenda, multabitur: vt latius in Regio diplomate expressum est; Dato Antuerpiæ xv i. Decembris, Anno Domini M. D. LXX.

Sign.

I. De la Torre.

sauerit? quis angelum fortem vel potius angelorum fortium agmina classi tuæ expeditionis commixta non conspiciet, qui pro tuorum incolumitate & aduersariis st: a-
 ge, iacula omnia, & tormenta bellica in inimicos directæ, & econtrâ ab ipsis ad tuos
 venientia, obtusa & declinata spectauerit? Sed quid in enarrandis singulis mirabili-
 bus immoror, cum Dominum Iesum Christum bellum pro sua ecclesia conscientem, &
 gloriosissimam eius genitricem Mariam auxilia quæque pro re impetrandem habueris?
 quorum imagines in tuis vexillis, autores victoria premonstrans, ipso primo inimico-
 rum prospectu erexisti. Sanè cum impensius hæc considero, alterum Regem Ezechiam
 in tua maiestate mihi videre videor. Nâ sicut illi, quod in viis patris eius Dauid am-
 bulasset, & idola atque excelsa omnia destruxisset, angelum Dominus misit, qui innum-
 merabilem Assyrionum exercitum Ierolymam obsidentem perdidit: ita tuæ maiestatis
 classi non angelum belligerantem misit, sed Christum Iesum, (quem angelus ille referebat)
 ob inlyta & clarissima obsequia, quæ in eius gloriam, & in defensionem atque dila-
 tationem suæ charissimæ sponsæ Romanæ ecclesiæ exhibuisti, Barbari exercitus vastato-
 rem ac profugantem tibi prouidit. Igitur vt sacri verbi Dei concionatores locos
 communes aliquot ex scriptura enucleatos habeant, ex quibus argumenta ad Chri-
 stianos mores edocendos deducere, non solum eos, qui intra ecclesiam sunt, sed & il-
 los, qui armis tuæ potentie subiugati, fidei lumen recipientes ad eam confluxerunt,
 hos commentarios in Ezechielem Prophetam elaboravi. Hic etenim propheta vt exi-
 mius mysteriorum Christi prædicator extitit: ita & eius prophetia eximiam doctrinam
 ad mores Christianos componendos & in officio retinendos continet. Spiritum item
 verbis concinatoris agglutinat, qui vt forma materia, ita ipsi efficientiam & effica-
 ciam præbet, nec non & actionem instituit, qua audientium animi ad cibos animæ, &
 aquas calis salutare percipiendas expurgantur: vt qui eam integrè legerit, apertè
 probabit. Hos ergo qualescumque conatus nostros ob memoratas rationes vt tuæ sacræ
 Maiestati iure debentur, ita libentissimè offero, atque obnixè peto, vt pro innata tibi
 benignitate, atque animi beneuolentia, quam sepe ipse mihi propitiam sensi, defectus
 omnes dissimules, muneris paruitatem incomparabili tua magnitudine amplifies, &
 denique hosce ausus nostros boni semper cõsulas: Cuius Regnum & imperium in quàm
 longissimos & felicissimos annos in gloriam sui nominis Christus Iesus Dominus no-
 ster extendat & promoueat.

IN CAPVT PRIMVM
 EZECHIELIS PROPHETÆ
 COMMENTARIVS.

T factum est in tricesimo anno, in quarto, in quinta
 mensis, cum essem in medio captiuorum, iuxta fluum
 Chobar, aperti sunt caeli, & vidi visiones Dei. In
 quinta mensis, ipse est annus quintus transmigracionis
 regis Ioachim, factum est verbum Domini ad Eze-
 chielem filium Buzi sacerdotem, in terra Chaldeo-
 rum, secus flumen Chobar, & facta est super eum
 ibi manus Domini.

Post prodicionem illam insignem primi hominis,
 qua totum genus hominũ ditioni diaboli subiectum
 mansit, licò benignissimi Dei misericordia tanto casui per Verbi diuini sacrosanctam
 incarnationem statuto tempore futuram mederi, ac succurrere decretum est. Ita
 enim in creatione mulieris hac præuisa ruina per Adam Dominus dixit: Hoc nunc ^{Genes. 1.}
 os ex ossibus meis, & caro de carne mea; propter hanc relinquet homo patrem &
 matrem, & adhærebit vxori suæ. Quod testimonium explicans B. Paulus, inquit, Sa- ^{Ad Ephes.}
 cramentum hoc magnum est. ego autem dico in Christo & Ecclesia. Et peccato illo ^{5.}
 primo iam admisso, cum maledicta quæ incurisset, Dominus explicaret, serpenti dixit
 (mulierem, quæ peccati occasio Adæ extiterat, reparationis interstitium futuram
 prænuntians) Ipsa conteret caput tuum, tu autem infidiaberis calcaneo eius: redem- ^{Genes. 3.}
 ptionem nimirum hominum per Christum Iesum ex muliere definito tempore na-
 sciturum, futuram intimans. Progressu igitur temporis, vtriusq; rei, nempe subiectio-
 nis dæmoni ob peccatum, & liberationis ab eodem per Christum, tenaci memoria
 suos semper recollere voluit Dominus. In quam rem populum sibi electum Israël,
 (vt ex ipso ad cæteras nationes facta promissio diulgaretur) tot laboribus inimico-
 rum manibus exercens, depressit, ac toties auxilio & fauore suæ liberalissimæ manus
 erexit, & subleuauit: vt illud, peccati dominium, istud verò, sperandam per Christum
 ab eo redemptionem & liberationem, admoneret. Præcipuè tamen durissima illa in ^{35.}
 Ægypto seruitus, & percelebris liberatio (extinctis in mari rubro Pharaone, & tota
 Ægypti potentia) hoc effecit: Deinde verò transmigratio gentis Ierusalem in Baby-
 lonem cum rege suo Ioachim, & reditio in suam patriam, atque Hierosolymitanas ^{c. 15.}
 sedes post annos 70 iuxta Hieremiæ vaticinium: potissimum tamen seruitutem ac ^{& 29.}
 subiectionem dæmonis, quam per peccatum voluntariè commissum, homines in-
 currerunt, transmigratio in Babylonem, quam sponte Hebræi fecerunt, se subiicien-
 do Nabuchodonosor regi Chaldæorum, diaboli typum gerenti, exprimit. Nam sicut
 voluntate peccatum illud primum admissum est, ob quod sub diaboli imperio inui-
 sibili, totum genus hominum est constitutum; ita sponte (Domino sic dispensante)
 in ditionem visibilem regis Babylonis transmigratio tota se tradidit. Nec necessitas
 vitæ, nec virorum paucitas, nec gentis imbecillitas, hîc sicut in Ægypto, extero regi
 feruire, allegari potest. Etenim etsi ita sit, quod semper occasione accepta ex peccato
 impune grassante, populum suum Dominus ab inimicis suis opprimi & subiugari de-
 derit, vt ex historia lib. Iudicum & Regum constat, potissimum tamen captiuitatem
 animarum sub principe peccati diabolo, suis inculcare, atque eorum memoriæ im-
 primere huiusmodi calamitatibus intendit. Vnde quia transmigratis, redemptionem
 & liberationem post 70. annos per Hieremiam prophetam Dominus pollicitus fue-
 rat, & nihil tam lætum ac iucundum oppressis aduenire potest, nec quod magis in
 votis habeant, quàm à præsentis angustia liberationis nuncium: ab hoc sanctus pro-
 pheta Ezechiel initium suæ prophetiæ exordiens, redemptionem spiritualem à dia-
 boli tyrannide per sacrosanctam Domini nostri Iesu Christi incarnationem tunc fu-
 turam,

turam, initium dicendi facit: Ecclesiæque Catholicæ sic renata, incessum dexterum, atque florentem in stadio huius peregrinationis, simul & membris quibusdam prænantians, aptissimis coloribus in hoc primo capite depingit.

Proœmio hoc præsupposito, sacer propheta tempus suæ prophetiæ, dignitatem, simul & eiusdem infallibilem certitudinem præfatur. tempus describit, & à numero annorum, mēsiū, & dierum, atque à calamitosa seruitute, quam ipse cū Hebræorū populo patiebatur. Quando enim propheta hæc reuelatio contigit, annus erat trigessimus reptitionis libri Legis, quæ sub Iosia rege facta fuit, auctore Diuo Hieronymo in Prologo huius libri. Opera enim diaboli inter ipsa ædificia murorum templi Deuteronomium absconditum fuit, vt ignoratis pœnis, quas contra transgressores legis, & potissimum contra idololatrias ibi Dominus disposuerat, effrantes in idololatriam ipsam, & cuncta vitiorum genera currerent: sicque ipsi tributa peccatorum redderent, & diuinos honores impenderent, quod suum à conditione propria ingenium est. Ab hoc igitur facto notabili, sicut à fundatione templi per Salomonem, tempus computat. Censuerunt enim Hebræi, vt refert Nicolaus Lyranus à re memorabili, sicut etiam ab anno Iubilæi, annos numerare. Idem insuper annus mēse quarto, & die quinta, trigessimus fuit ætatis propheta, teste Diuo Gregorio; quem omnes expositores in hoc loco sequuntur. quæ omnia in mysterio & sacramēto nobis enarrata sunt, vt perfectæ prædicationis legis in honorem sanctissimæ Trinitatis, post Deuteronomij iteratam inuulgationem, Hebræi, qui hac prophetia arguendi erant, propriam culpam agnoscentes, paniterent: & cū deinde idem tempus ætatis propheta recenseret, prædicationis idoneum omnibus insinualet. Est enim tempus hoc, integræ vitæ occasio, maturi iudicij ad docendum debita discretio. Quare id prædicationis officium, iure sibi ad minus vendicat. vnde sacerdotes legis Moyse ad ministrandum Deo in tabernaculo, & templo, non minori ætate apti iudicabantur. & patriarcha Ioseph triginta annos natus, vt populo Dei subueniret, Dominus Ægypti constitutus est. ob quam rem B. Ioann. Baptista memorata ætate prædicare, & baptizare ad Iordanis decursus cepit. Imo & Christus Iesus redemptor noster, cuius potissimum hic typum gessit, cū à Ioanne baptizatus est, suamque prædicationem est exorsus, 30. annos iam attigerat. Tempus deinde ab afflictione recenseret, vt discamus, Dominum suis subuenire esse solitum, suaque mysteria, & arcana reuelare, dum ingentibus calamitatibus premuntur, variisque angustijs, ita vt vix respirare queant, eius nomine distenduntur. sic etenim B. Ioanni in insulam Pathmos relegato, suam apocalypsim ostendit: & nunc Ezechieli captiuo in Chaldea & iuxta Chobar, seu Euphratem fluuium, cum cæteris Hebræis habitanti, sua mysteria pandit. Cuius rei regius Psaltes meminerat dicendo, Super flumina Babylonis illic sedimus, & fleuimus, dum recordaremur tui Syon. Etenim, quantò magis corpus feritur, eiusque fautores deprimuntur, tantò magis à terrestribus curis animus abducitur, sursumque ad diuina & cælestia impensius consideranda, eleuatur; atque in eam dispositionem homo ascendit, quam hic Dominus requirit, quem sui peccatoris & consilij participem facere constituit. Quod etiam testatur B. Iob, cū sui spiritus custodiã castigationi Domini tribuit, dicendo: Visitatio tua custodiuit spiritum meum. & regius Psaltes Dauid cū ait: Tribulatio & angustia inuenerunt me: mandata tua meditatio mea est. Et denique Euangelicus vates: Esaias similiter docet, cū populum repugnantem, per flagella & continuas rusiones emolliendum dicit asserendo: Et tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui.

Aperti sunt celi, & vidi visiones Dei.

DIGNITATEM iam & certitudinem prophetiæ, à genere ad speciem sermonem deducendo, iuxta regulã Ticonij, vt docet Aug. in. 3. lib. de doctrina Christiana, & cognitioni nostri intellectus, atq. humanarū disciplinarū traditioni sese attēperas, supra captū humanū extollit. Dicit ergo mysteria cælestia esse quæ tractaturus est: nã cū eorū facultas ac notitia ipsi cōmunicaretur, visus est sibi videre cælos apertos, ac si apertura quædam realis facta fuisset, vt emitteret, quæ omnium oculis abdita in se continerent. Nulla enim alia re aptius diuinæ sapiētiæ reuelationē esse, quæ ostēditur, significari potest, quàm per cælorū apertionē. Quapropter addi uina mysteria indicada, Spiritus

Spiritus sanctus hac phrasi semper vitur. Ita siquidem docuit B. Petrum, ad baptismum fidemque Domini nostri Iesu Christi gentes recipiendas esse, emisso de cælo linteo mundis atque immundis animalibus pleno. Et rursus remissionē peccatorum per baptismum & mortem Domini nostri Iesu Christi, atque apertionem ianuarum cælestis, tot retro seculis hominibus occlusam, in baptismo Christi Iesu significatam per aperturam cælorum, referentibus Euangelistis, notauit. Quonamque signo accommodatius, iter ad cælum hominibus per Christum patefaciendum significari poterat, quàm per inusitatã lucis magnitudinē, & inexcogitatum è cælo splendore, qui mysteriū sacrosancti eius Baptismi mirificè collustrauit? Quod autem huic rei absque hæsitacione fidē homines adhibere debeant, firmaque & rata habere quæ dicturus est, testatur cū dicit, se visiones Dei vidisse, hoc est, clara intellectus visione, dicēda percepisse. Etenim quoniam sensum visus, præ cæteris, in confirmationē cuiusque rei, homines adducere solent, diuinus vates in infallibilē certitudinē suæ prophetiæ, per intellectus expressam cognitionē diuinitus datã, quæ longè quamcūque sensus externi visionem, & intelligentiam humano modo acquisitam, firmitate superat, quæ hic manifestaturus est, se sic accepisse dicit. Quem etiã modum fidei, & certificandæ prophetiæ, cæteri obseruarunt prophetæ. Nam in commendationē suæ prophetiæ sic Esaias incipit: Visio Esaiæ filij Amos quam vidit super Iudam & Hierusalem, &c. & rursus Amos: Verba Amos qui fuit in pastoralibus Tequæ, quæ vidit super Israël, &c. & Habacuc: Onus quod vidit Habacuc propheta, &c. Atque hoc, vt homines ne utiquã suspicari possent, casu aut absque firma intelligentia diuinitus data, prophetas inuulgare dictata, quod non parum prophetæ detraberet, verum indubitata fide acciperet, certissima cognitione & medio lumine prophetico, quæ prædicabant, ipsis impartita fuisse. Ob quod passim in scriptura Prophetæ Videtes appellati sunt, vt Samuel, quæ rem vitæ eorum integritas cum absoluta religione cōiuncta, simul & infallibiles rerum euentus, quæ prædicabant, ad eos tanquam prophetas æstimandos & venerandos, populum rapiebant: verum firmius & instantius, quod legē Moyse, quã fide amplectebatur, explicaret prophetæ, eique conformia diuulgarent. & tamē omni procul hæsitacione, certissimè viros prophetas receperunt, quod interim motu luminis fidei, quo legi adhærebant, prophetias canonicas complecterentur, earumque prædicatores tanquam diuinos homines, & legis custodes, dignis honoribus prosequerentur.

In quinta mensis ipse est annus quintus transmigrations regis Ioachim, factum est verbum Domini ad Ezechielem filium Buzi sacerdotē in terra Chaldeorum.

DUPLEX loquendi genere suos Dominus prophetas alloqui solitus est, & rebus, & verbis. Rebus, cū signa, & spectra quædam ostendebat, quibus, etsi victoriam proximam prostratis inimicis significaret, vt Gedeoni in vellere, Ioseph in erectione sui manipuli, fratrum fasciculis iacentibus; & Samsoni per vulpium colligationem, & segetum vastationem: & cū flagella item atque ingentia mala portenderet, vt Hieremiæ per opus fictile fractum in domo figuli, & per catenam, quam iussu Domini è collo pendentem portauit, populi vastationem, & captiuitatem: tamen per hæc eadem mysteria ecclesiæ obumbrabat, vt per læta illa & iucunda, Verbi diuini incarnationem; victicem item manum contra diabolum, per mortem atque passionē Christi Iesu redemptoris nostri, prædicationē Apostolorum ignitam, sectas & imposturas gentium, vt maturas segetes vastantem; per tristia verò, & lugubria Hieremiæ & aliorum prophetarum, manētes pœnas inferni, peccatores ipsos impenitentes, miris coloribus depingebat, & viuacius quidem quàm in lege erant distinctæ. Verbis verò, prophetas suos Dominus alloquebatur, cū illa eadem verba, quibus diuina oracula populo indicabant, in eorum mentes ipse inferebat. Quomodo fuit loquutus cum Moyse in datione legis, & cum cæteris prophetis singulatim, quando sermonibus, exhortationibusque, à Domino missi, cum populo agebant, ipsum docēdo & admonēdo, vt prophetę nostro contigit, cū populi abominaciones detegebat, diuinãq. manū eas punientē demonstrabat. Quæ locutionū genera, aliquãdo Dominus per Esaiam peccatorū importunitate lacessitus expressit, dicens: In loquela enim labij, & lingua altera loquetur ad populum istum; nempe flagellis & punctionibus, quem

quem doctrina, & cælestis disciplina verbis tradita non correxerat. & per regium psalterem: Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos. Hinc igitur diuinus noster vates, quoniam cælestibus consilijs & doctrinis populo intimandis, ad sui institutionem, & correptionem à Domino edoctus fuit, visiones se vidisse supra dixit. nunc verò quia spectris & anigmatibus populi flagella, simul & Ecclesie mysteria significantibus, ad populi eruditionem, etiam à Domino fuit institutus, ipsi loquutum fuisse, hoc loco affirmat. Quæ ergo concurrerunt, cum Dominus propheta loqui dignatus est, narrando temporis circùstantias, personæ & loci, in commendationem maiestatis diuinæ locutionis explicat. Quod enim quinta die mensis quarti, anni quinti transmigrations regis Ioachim, loquutus sit ei Dominus, integritatem, & absolutionem prophetiæ indicant. Numerus quippe quadratus, & corpus æqualibus lateribus constans, perfectum à Geometris ponitur, vnde & hominem quadratum, integrum virtute virum aliquando philosophi appellauerunt: Numerus verò impar, quo dies & annus significatur, diuinitatē etiam rei, quæ agebatur, & absolutionem insinuat, nam in genere bonorum à Pythagoricis collocabatur quod ad vnitatem declinaret, in qua principium bonorum constituebant. vnde Plato in Parmenide, posito vno, ait, omnia ponuntur, & eo sublato omnia tolluntur: Deus enim opt. maximus omnium principium existit, à quo cuncta fluxerunt, & conseruantur; qui vnitatem apud philosophos illos notabatur. Peculiariter etiam, temporis occasionem à transmigratione regis Ioachim recenset, vt ingenium suum nobis Dominus manifestaret, quod est, rebellibus, contumacibus, & obduratis in malo, suam adiutricem manum admouere, verbumque suum illis subtrahere. obedientibus verò & obtemperantibus, gratiam suæ doctrinæ, & cætera auxilia libenter impertiri: Ita enim contumaci populo per Oseam dicit Dominus: Non amplius visitabo vos: & per alium, Mitram ad vos famem & sitim, non famem panis, aut sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei. & in eandem rem, per prophetam angeli de reluctanti populo ex sententia Domini inter se dicunt: Curauimus Babylonem, & non est sanata: derelinquamus eam, & eamus vnusquisque in terram suam; quoniam peruenit vsque ad cælum iudiciū eius. Quod B. Petrus expressius dixit: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiā. Apud Babylonem equidem, vt B. Hieronymus hoc loco testatur, ex Hieremia propheta, fuit Iudæorum transmigratio tempore Ioachim regis, qui & Ieconias dicitur in Euāgelio. Fuit autem captiuitas tempore Sedechiæ regis cum reliquijs populi repugnantis Hieremię admonenti, & præcipienti, ex Domini sententia, vt se libeter Chaldæis darent, vt salutem propriam conseruarent: sin minus, vastationem passuros, quā inobedientes perpeffi fuerunt, & in Babylonē calamitosē satis, captiui ducti. Vt transmigrati igitur ad se proprium sermonem huius prophetiæ, ob explicatā rationem, pertinere intelligerent; transmigrations Ioachim sacer vates meminit. Cuius etiam inobedienciæ memoriam. B. Mattheus in enarratione genealogiæ Christi redēptoris nostri fecit, cum transmigrations, nō captiuitatis, verbū interseruit. Personæ itē peritissimè describit, cum nomē, dignitatē sacerdotale, & genus attingit: quæ omnia populi animos ad prophetiæ sermonē amplexandum apprime assurgere faciūt: propria enim nominatio viri insignis & probatæ vitæ, tanti momēti apud populū, est, vt velut inuitū ad audiendū & obtēperandū trahat; ad quod nō minus sacerdotalis dignitas facit, & quod ex parente propheta natus. Parentē enim suū in titulo quem piā prophetā nominare secundum Hieronymū, est filiū prophetæ se asserere. & vtrāq. ratio fidē vatis satis auget: filiū esse prophetæ, quod veluti hæreditario iure ad ipsū prophetia sit transmissa, ne res noua in sua domo haberetur, quod maximè offēdebat Hebræos: sacerdotale verò habere dignitatē, quod penes sacerdotes, summū fidei arbitriū, & legis indefectibilis rationē Dominus posuerit, in lege sic dēcernēs: Si difficile & ambigū apud te iudiciū esse perspexeris, &c. ascēde ad locū quē elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad sacerdotes leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit eo tēpore, qui iudicabit tibi veritatē. Quorū definitioni & cōsilio acquiescere etiā iubet. Et rursū per alium prophetam dicit: Labia sacerdotis custodiunt scientiam. Nec loci peritissimè prætereundam duxit: Nam in terra Chaldæorum, & iuxta flūmen Chobar existenti, sermo diuinus ipsi factus est. illud, vt gentes proprijs sedibus, prophetam doctrinam cæli reuelantem, & docentē, habuisse intelligerēt:

nec

nec ignorantiam legis, ob prædicatoris defectum aliquando in sui peccati excusationem prætexerent. Ita enim Dominus disposuit, vt prophetæ, qui illius temporis prædicatores erant, primum populo Iudæorum legem rememorarent, voluntatemque Domini edicerent: secundo tamen loco, vt gentibus eadem innotescerent, ad quas ex populo Hebræorum doctrinam legis & prophetarum propagari voluit. & iure id quidem, vt ex mansuetis iam iugo legis hominibus, feris & aspideis communicaretur; & paulatim ad Dei doctrinam mansuescerent, virus proprium euomentes. Hoc verò, id est fluminis Chobar meminit, vt negotium, cui tunc intendebat, explicaret: erat enim in meditatione & contemplatione operum mirabilium Domini positus, ad quam campus non parum conducit. De proceris siquidem hominibus illius seculi legitur, statis horis diei in solitudinem & agrum exire solitos esse, ad stupenda Dei opera miranda & contemplananda. Huius enim rei gratia in campum egressum ab vrbe Isaac patriarcham fertur, cum obuius occurrit vxori: erat, inquit textus, egressus ad meditandum in agro. ad quam etiam rem perpetuus decursus ille aquarum, & rapidus fluminum motus vel maximè expergefaceret solet. Etenim vitæ velocitatem, eius continuum casum, & admirabilem illam Dei prouidentiam, sic perennitatem, & successionem aquarum aquis disponentis, continuo ob oculos ponunt. Atqui ita hominibus animum à corpore abducentibus, solet diuinus spiritus sese ingerere, & gratis amplioribus eos magis locupletando, eorum animos ad cælestia & diuina mysteria accipienda & intelligenda rapere. Quod sancto vati contigit: nā in ea consideratione constituto, facta est super eum manus Domini, id est, auxilium quoddam rarum, fauor subitus, & spiritus diuinus prophetiæ sibi impartitus est: ob quod factam manum Domini super eū dicit. Diuinum auxilium sæpe sapius in scriptura manus Domini significat, vt est illud: Emitte manum tuam de alto, & eripe me, & libera me de aquis multis. Et rursus illud: Fiat manus tua, vt saluet me, quoniam mandata tua elegi. Et item illud: Iustus cum ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam: & multis aliis locis illustratiōnem mentis & fauorem dicit. Etī frequenter item pro punitione capiatur. Sensus igitur est, facta est manus Domini super eum, id est, cœpit agi spiritu prophetiæ Domini, aut mansit super eum spiritus prophetiæ, vt habet paraphrastes Chaldæus.

Et vidi, & ecce ventus turbinis veniebat ab aquilone, & nubes magna, & ignis inuoluens, & splendor in circuitu eius, & de medio eius quasi species electri, id est de medio ignis.

In narrationis initio, primum genus locutionis Domini, seruatō ordine propositionis, visionum nempe, profequitur: sed disce in primis vatis humilitatem. Cum enim Dominum ad se loquentem, ac secreta sua reuelantem induceret, tantæ celsitudinis se indignum sentiens, & suam paruitatem agnoscens, nomine tertiæ personæ de seipso loquutus est. Quando verò quæ viderat, nobis narrat, fidem prophetiæ indubitatam postulans, auctoritatem prophetæ quam habet assumens, in prima persona inquit, vidi. Quod ergo primo obtutu menti prophetæ obiectum est in hac visione, ventus Typhonicus magnæ vehementiæ fuit, nubes etiam (præ magnitudine) simul mirabilis & horribilis, & ignis in nubē sese in flammam attollens, siue inuoluens, qui ita in circuitu eius splendebat, vt tota nubes luce ignea fulgere videretur: in medio sui formam quandā electri, iubaris, siue succini, ignis præterea ipse mirum in modum micantem ostendebat; quæ omnia Hebræis vastationem Hierusalem, & templi, de proximo futuram, portendebant. atque ita per Nabuchodonosorem, tanquam per ventum vehementissimum cum suo exercitu, instar densissimæ nubis irruentem, & veluti ignis vigore conflagratem, tota ciuitas vastata est, ac templum illud Salomonis combustum. quod Hieremias, cui frontosi Iudæi obsisterant, iussu Domini intimauerat dicens: Ab aquilone pandetur omne malum. Et specialius his verbis: Ecce quasi nubes ascendet, & quasi tempestas currus eius. Et rursus, Ecce ego dedi verba mea in ore tuo in ignem, & populum istum in ligna. Præterea veluti obsidione iam imminente ait: Confortamini & nolite stare, quia malum ego adduco ab aquilone, & contritionem magnam. Etenim externa bona amplitudo suæ ciuitatis, & templi maiestas erant quæ illi aestimabant, & in quibus

A 3 mentis

mentis oculos defixos habebant, atque ideo in his Dominus sua scelera & peccata punire decreuit, vt sic castigati aliquando sursum corda leuare cogentur: ventus enim turbinis, nubes, & ignis; afflictiones & tribulationes (iusto Dei iudicio eas decernente) in scriptura significare solent. Nobis autem Christianis iam ab incunabulis & legis infantia egressis, diuinis que mysterijs, & institutis Euangelij sacri atque Apostolorum sapientia eruditis, hæ eadem res cælestia mysteria designarunt: nam incarnationem illam ineffabilem Verbi diuini, qua Christus Iesus redemptor noster ex vtero beatissimæ virginis Mariæ factus homo prodijt, à longè significarunt. Et enim ventus vehemens Spiritum sanctum, cuius obumbratione sanctissima Maria virgo concepit, notat. Est quippe aer diuini Spiritus manifestum symbolum in scriptura: Spiritus enim, ait Dominus, vbi vult spirat, & vocem eius audis, & nescis vnde veniat aut quò vadat: Spiritus sancti gratiam, corda ingredientem, vento conferens. & præuia insufflatione Spiritum sanctum discipulis dedit, in Sacerdotes eos initiando: denique spiritus & ventus vehemens, aduentus Spiritus sancti die Pentecostes in corda Apostolorum nuntius, præcurrit. Et iure quidè turbinis ventus, (què vnde profectus fuerit, & quo puncto flare desinet, ignoramus): Spiritum sanctum, conceptionem Diuini Verbi fabricantem in vtero Deiparæ virginis, hoc loco præfigurantem agnoscimus: nam absque vilo merito & extra omnem humani intellectus cogitationem mysterium id operatum est: Nubes verò non minus aptè, sitauissimæ virginis symbolum etiam extitit: Nam quòd gloria Domini in nube apparuerit, & item quòd Dominus dixerit, veniam ad te in caligine nubis: & rursus descendisse Dominum per nubem: quid aliud obumbrant, quàm per carnis assumptionem, tanquam per nubis medium, ex visceribus beatæ virginis desumptæ, ad homines docendos & redimendos, aliquando descendurum: Præterea quòd regius vates David prænucliauit: Nubes & caligo in circuitu eius: quid aliud præ se tulit, quàm futurum, vt latera sacratissimi vteri virginis, filium Dei vnigenitum circumuallatura: quòd apertè Dominus docuit dicens. Thronus meus in columna nubis. & tandem Habacuc suo cantico futuram incarnationem Domini continens, dixit: Deus ab austro veniet, & Sanctus de monte Pharan: Vbi montem Pharan, id est, caliginosum, & austrum, pro nube accipit, quia ipso flante coalescit iuxta interpretatione diui Aug. & appositè satis mater Domini per tropum nube designata fuit: nam congruit maximè, vt receptaculum, filium Dei in mundum descendentem, excipiens, nubis nomine significaretur, quæ eidem Domino in cælos ascendenti, vehiculum se præbuit, eum ab oculis Apostolorum suscipiens. ignis verò luce sua nubem collustrans, eiusque circuitu splendens, Deum ipsum, diuinamque suam essentiam refert, ob innatam lucem, eiusque mirram efficaciam. Quod & Moses docuit dicens: Deus noster ignis consumens est: & David item, In conspectu eius exardescet ignis. Quod & Moses sanctus longe antea expresserat, dicendo: Erat autem species gloriæ Dei quasi ignis ardens: & iterum, Eò quòd descenderit Dominus super eum in igne: & ad hæc, Apparebat eis per noctem in columna ignis. Erat equidem in B. virgine, mirum in modum ignis eius viscera flagrans, Deus ipse absumens, atque in se conuertens, secundum quòd eidem angelus nunciauit congratulans dignitatem, cum dixit: Dominus tecum. Vnde & diuinæ virtutes foras respicientes, in circuitu eius diuinitus splenduerunt: ita vt cunctum orbem suo lumine collustrarint, & vi sua vniuersos homines in admiratione virginis, & beneuolentiâ, vel inuitos rapuerint. Electrum verò, iubar aut succinum (quod teste Plinio, cum igneum colorem refert, splendidius & pretiosius est) Christum in medio ignis, ac nubis, ex natura humana & diuina constantem, in sacratissimo virginis vtero agentem, significabat. Nulla enim alia re Verbum Diuinum caro factum oculis hominum appositius commendari poterat, quàm gemmæ pretiosissimæ obiectu, quam in sui vsum, ad vitæ commodum, & decorem, cæteris rebus homines præferunt. Gemmæ enim illæ, quibus vestis Aaron in lege collustrata erat, Christum Dominum summum Sacerdotem, eminentis scientiæ & splendoris præcæteris, atque chariorem & pretiosorem omnibus mundi rebus habendum, aptissimè figurabant. Vnde & suos apostolos gemmis alijs & pretiosis lapillis assimilari voluit, vt cemeti templi Salomonis, quòd duodecim lapidibus pretiosis innixum fuit:

fuit: & itè in fundamentis ciuitatis, quâ vidit S. Ioannes, duodecim lapides pretiosos etiam substratos conspexit, quibus duodecim Apostolos significatos, omnium doctorum sententia, legimus; nimirum ipsum Christum Iesum Dominum nostrum, lapidem angularem pretiosissimum, ab hominibus quidem reprobato, à Deo vero electum, vt inestimabilem gemmam colentes & venerantes. Cui etiam suffragatur, quòd Ecclesia resurrectionis Dominicæ festa celebrando, cælestem margaritam, sepulchrum reddidisse canit; ipsum Christum Dominum margaritam appellans. Quod in hoc & alijs scripturæ locis lapidi pretioso, mille cælaturis ornato, comparatur. Verum obuius occurret iam diligens lector dicendo, minimè opus totum Hierosolymitanis finibus, ob incolentiū scelera illatis, quadrare: minusque aptè, expositionem positâ textui, & rebus gestis in depopulatione vrbis Iudeorū conuenire. Attamen si perspicaciùs contempletur, non repugnare, sed sensum positum, rem ipsam vocare planè videbitur. Nam bellum vtrouique est, & in vastatione Hierusalem, & redemptionis humanæ operatione, diuersa tamen ratione: quippe illud corporale, hoc autem spirituale; & illud ad puniendâ peccata, hoc autem ad destruendum corpus peccati, & ipsius principem euincendum, diabolum scilicet, cum fautoribus suis, & mundum dammandum, destinatum est. vnde Ioannes de dispensatione sui aduentus in carne differens, ait: Nunc iudicium est mundo, nunc princeps huius mundi eijcietur foras: atque ita indictionis huius belli per vnigenitum filij Dei incarnationem, Archangelus Gabriel (qui ecclesiæ prælijs præfectus est) nuntius & legatus extitit. Quapropter vtrouique alia, atque alia ratione, veritate & misericordiam se deofulari, sicut vtrouique etiam rationem militiæ & belli inuenies, si impensius rem consideraueris. Accedat etiam, quòd Hafmal dictio Hebræa, quam noster Interpres electrum transtulit, nomen est Angeli vt quidam astruxerunt.

Et in medio eius similitudo quattuor animalium, & hic aspectus in eis, similitudo hominis in eis, & quattuor facies vni, & quattuor pedes vni, & pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum quasi planta pedis vituli, & scintilla quasi aspectus aris candentis.

V i s videre quantam stragem vrbis Solymorum à Chaldejis passa sit: exercitus magnitudinem, robur ac sagacitatem & industriâ ad bellandum contemplare. Nam ita instructus inuasit, vt nihil quòd militaris ars requireret, ad opus suum peragendum defuerit: quare de medio ignis egredi & numero quattuor animalium, qui quadratus est, à propheta videtur. Constabat enim ex hominibus ita industrijs, quod aquilis velocitate, leonibus fortitudine, & bobus laborum sustinentia in visione æquiparatur; qui & tantâ rursus dexteritate arma exercent, quum vndeque ad discurrendum quòd vellent, faciem, & ad offendendum manus, & alas ad se protegendum, atque ad insectandos hostes velociter, & pedes item ad quoquòd versus stationem suam seruandam, habebant. Vide si ignis vim & efficaciam ad absumendam Iudeorum terram, manus hæc bellatoria trahebat? Tot præterea cursus exercitum comitabantur, vt alios alijs superpositos, speculator qui adesset, videre sibi videretur. Qui tanto etiam ordine partem præeuntem militum obseruarent, vt in statione seruanda, & aggressu, eos sequerentur: & tanto etiam robore & fortitudine ad quamuis loci positionem pugnabant, vt rota rotæ per mediū intersecta videretur; & ad quam vellet partem conuersus currus, absque reflexione conspiceretur: & denique, vt Iudei intelligerent, non casu aut fortuna (vt suspicantur Gentes) sed omnipotentis Dei nutu ac voluntate, ad vlciscenda peccata, & in sui populi correptionem, vt à vitijs & sceleribus vlticem hanc manum sic instructam, ac immisissam esse, temporis commoditatem per firmamentum crystallo simile (quod non parum ad actionem bellicam agit) enarrat; & irruentis exercitus strepitum, innumeris populis concrepantibus, & sublimis Dei vocibus, id est, terribilibus tonitruis, tēpestatis tempore assimilat: & tandè iussui Domini obtemperantes, totâ rem Chaldæos agere dicit, & hæc sunt primū, quæ literæ cortice Spiritus sanctus per sanctum prophetam innotesci voluit in toto hoc capite. Verum quattuor Spiritus sanctus per prophetam tanquam per organum, à longè prospiciens diuiniora depingere intendebat, subobscurius

& per anigmata quædam, exercitus magnitudinem & ferocitatem attingit, ad altiora & sublimiora stylo properans. Nam verba ipsa, etsi non aliud quam exercitus Chaldaici furia significaret, res tamē ipsæ quibus magnificatur, à Spiritu sancto assumptæ fuerint ad ecclesiæ exercitum decernendum, qui post Christi redemptoris nostri ad cælos ascensum, contra principes tenebrarum, vniuersa idola & ritus gentium vastaturus erat: leges & sanctiones mundi, vt doctrina Christi, & vera religionis fide, in toto orbe abrogaturus. in quo negotio adhuc Ecclesiæ catholica sponsa Christi posita est, & vsque ad finem sæculi perdurabit. At censebis forsitan nouum, Dei ecclesiam exercitum appellari? Sed attende quid de ea angelus mirantes dicant:

Cant. 5. Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora confurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, 10
 Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Vbi castrorum aciem videæ appellari & Patriarchæ Jacob, nomine castrorum, ecclesia fuit in spiritu ostensa, cum ad sui tuitionem occurrentibus angelis dixit, Castra Dei sunt hæc. Item D. Paulus 11
 Genes. 32. nomine totius ecclesiæ, membrorumque eius idem asserit, dicens: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates, 15
 Ad Ephes. 6. aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in cælestibus. Huius igitur cælestis exercitus acie preuidens, primo loco eius duces & imperatores (qui omnes Apostoli sunt, successoresque eorum Episcopi vsque ad mundi obitum) nomine quattuor animalium, per quæ quattuor Euangelistas prædicationis Christi ac Euangelij cælestis Scriptores intelligit, miro modo depingit. In primis 20
 ergo hos de igne egredi dicit, quia auctoritate Christi redemptoris nostri missi, & instructi, post eius mirabilem ascensionem (quæ in nube illa splendida, & ignea, tanquam in vehiculo facta fuit) manus & digitos post Spiritus sancti aduentum, ad bellum admouerunt prædicatione Euangelij: sicut à maiestate & potentia Nabuchodonosor regis, corroboratus, & munitus ad præliandum contra ciuitatem Iudeorum, & Chaldeorum exercitus processit. Deinde, eorum habitum, ad legitime pugnam cum diabolo, eiusque militibus exercendam declarat, quattuor animalium munitionem enarrans. Itaque hæc quattuor animalia sic disposita, menti prophetæ ostensa fuerunt: quod primo obtutu, & regione ipsius, facies hominis referebant, etsi 25
 eorum quodlibet quattuor facies, quattuor alas, & totidem manus atque pedes habeat. quæ omnia hoc ordine disposita apparuerunt; quod pedes rotundi ostendebantur, in orbem tibiam finientes ad modum vituli, vt ad motum quoquod 30
 versus æquè apti semper inuenirentur. Et rursus, fissos eos habebant, qui firmius terræ figuntur: quoniam sacri viri designati, & agro Euangelij-excolendo per fidem firmissimè adhæsuri erant, & veteris instrumenti litteram ab spiritu strenuè distincturi. In altero verò extremo, in capite scilicet oculi tanto lumine fulgebant, vt scintillæ 35
 æris candētis viderentur: corporis autem organa & membra sic locata erant, quod intercalari sub vna ala, vna hominis manus constituebatur per circuitum cuiusque animalis, ad quattuor loci dispositas positiones antè & retro, dextrum & sinistrum respicientes: nam ad quamque partem ex æquo mobilia & operatiua, hæc animalia 40
 aderant. vnde & quattuor facies ad præfatas dispositiones constitutas habebant, vt quod vellent, absque corporis conuersione, & reflexione, se agerent ac mouerentur. Atqui quando actionibus & operationibus hæc animalia disponebantur, facies quattuor, quæ actionum vitæ directrices existunt, inter alam & alam, è regione manuum in loco sublimiori repræsentabatur: oportebat enim motus directiuum principium externum, cum alis & manibus (eiusdem motus organis, & instrumentis) simul ostendi. Alas autem officia sua exercentes propheta vidit. Nam duabus quodlibet animalium corpus proprium tegebat, ac tuebatur, alias verò duas extentas ad 45
 volandum habebat, ita tamen, vt omnium animalium extente alæ secundum summitates se inuicem contingerent. & tandem prudentiam, sagacitatem, & discretionem horum animalium in suis functionibus ostendit; cum aspectus eorum similitudinem carbonum, aut titionum ignitorum, & flammam emittentium instar facium referre dicit. Oculus enim prudentiæ symbolum est, qui in eo quod ignitus dicitur, iudicium acre & efficax asseritur. Quia tamen omnium idem erat indicium, idemque 50
 signum, ex singulorum luminibus incendium maximum & ignis ingens, ad eorum quodque discurrebat, ita splendens in medio animalium quod fulgur ab eo vi-

eo videbatur egrediens: & simul curam & diligentiam sic munitorum animalium aduertit, dicendo: ea reuerti cum ambularent, instar fulgoris coruscantis. Etenim ea agilitate ad opus properabant, cum ad functionem hanc vel illam, ad quas mitterentur, exercebant, quod ea absoluta, & exactè gesta, omni promptitudine ad quamcumque aliam, quæ instaret, ad signum suum primum pertinens, tanquam si nihil egissent, se conuertebant. Et hac ratione dicit hic, animalia reuerti cum ambularent, quod prius eisdem negauerat: quia cum ad opus accingebantur, non cunctanter huc atque illuc aspicientia id obibant: sed strenuè & recta via gradiantur. Quæ hic à propheta enarrata sunt de exercitu Chaldeorum, suam 10
 terram deuastante, Iudæi luce clarius cognouerunt; nam, quæ de hac re hic sub obscuris ponuntur, distinctè & planè satis Hieremias multis in locis prænuuciauerat: nunc leoni, nunc aquilis, nunc igni voracissimo Nabuchodonosor cum suo exercitu assimilans. sic enim ait hanc rem denuntians: Ascendit leo de cubili suo, & prædo 11
 gentium se leuauit, vel profectus est, vt habet sors Hebræus. & infra: Velociores aquilis equi eius, vè nobis. & recensitis populi scelerebus rursus ait: Idcirco percussit 15
 eos leo de sylua. & iterum: Ecce quasi leo ascendet de superbia Iordanis, & ad pulchritudinem robustam, quia subito currere faciam eum ad illam. & tandem facta est mihi hæreditas mea quasi leo in sylua: ideo odiui eam. Itaque his, peruium 20
 erat Iudeis, quod propheta è proximo suæ genti euenturum nuntiaret. Quia tamen margaritæ nunquā porcis projiciendæ sunt, diuina mysteria altiori stylo & diuiniore quodam anigmate, vt maiores tantum, & qui in lege instructi, possent capere, caperent, proposuit. Nobis tamen Christianis & fidelibus, quibus Christus Iesus redemptor 25
 nostre, legis anigmata & suas parabolas exponere dignatus est, primum scripta fuerunt. quod testatur B. Petrus dicens: De qua salute exquisierunt atque scrutati sunt propheta, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt, scrutantes in quod, vel 30
 quale tempus significaret in eis spiritus Christi, prænuuntians eas, quæ in Christo sunt passiones, & posteriores glorias, quibus reuelatum est, quia non sibi metipsis, nobis autem manifestabant, ea quæ nunc nunciata sunt vobis Spiritu sancto misso de cælo: nobis, inquit, manifestabant, quæ scilicet illis sub velamine posita fuerunt. Dicendum ergo est, quod de proceribus, & primoribus Ecclesiastici exercitus, Spiritus 35
 sanctus hoc loco prænuunciet: namque de quattuor animalibus (per quæ sacros Euangelistas intelligimus) hic dicit, de Episcopis, doctoribus, & verbi diuini annunciatoribus, atque oculis Domini rectoribus & custodibus, dicta haberi voluit. Cui maxime suffragatur, quod infra de hac eadē visione differens Propheta, Cherubin hæc animalia 40
 appellat, & facies hominis, aut adolefcētis, vbi nunc facies vituli, quasi seipsum explicans propheta, ponitur. Vnde quidam ex Hebræis opinatur, horum animalium vultus humanos esse: referre tamē ea animalia quodammodo, quorum nominibus hic nuncupantur. Cui sententiæ patrocinatur satis B. Ioann. Ecclesiæ vniuersalis Episcopus angelos appellans, quæ hic dicit propheta, sanè interpretando. Vt cumque tamē sit, siue hominum, 45
 siue animalium brutorum vultu apparuerint, eorum mores, condiciones, & curæ in suis officijs describuntur. & in primis animalia dicuntur, quia vitam, fidem & religionem Christianam à Deo acceptam, in alios suo labore diffundere, curare, & custodire debent: perinde atque animalia suis functionibus, humanæ vitæ necessaria subministrant. Eo aut ingenio pollere insuper, vt mites leones se exhibeant, ob quod facies hominis in eis 50
 primò apparuit: & quia primum, honore, & gloriâ Dei quarere debuissent, ad cuius imaginem, & similitudinem homo conditus est. habet deinde facies leonis, bouis, & aquilæ, quia fortitudinem leonis in sustinendis aduersis, & bouis patientiam in laboribus, simul & vtilitatem, pro lucrands fratribus in administratione verbi Dei, atque aquilæ celeritatem, in functionibus suis explendis, præstare debebant. Quamobrè ita facies 55
 positæ erant, quod in cuiuscunq. animalis dextra positione, facies erat leonis, vt bona spiritualia omni animi robore amplecteretur, quæ dextera Dei designatur in scriptura, quibuscunq. aduersis calcatis. Ita enim de his loquitur sponsa: Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. & Dauid: Delectationes in dextera tua. & Ecclesiasticus, Cor sapiētis in dextera. in sinistra verò facies bouis locatur, quia lucra & comoda fratrum in fidei institutione, quocumque superato labore, procurare incumbat, per comparationem ad bona temporalia: quæ sinistra Domini significantur, & magno

& magno cum labore acquiruntur. Antè autem, faciem hominis ostendebant; quia cum Dominus faciem suam præsentia, diuinique ducatus præsentauerit, ita virtutes eius, virtutumque studia eximia præ oculis semper habere debent, ut quod signo vultus pollicentur, opere præsentent, & exhibeant. Cum verò Dominus continuè manum suam, & in terra inuia, & in aquosa absque gustu, & Spiritus suauitate, suum affectum reliquerit (hæc siquidem retro positione, censentur, quandoquidem Dominum tunc & oculos & faciem in scriptura auertisse dicitur) eo tempore velocius & maiori animi impetu, instar aquilæ summa agilitate volantis, iniunctum opus, & prouinciam exercere, & ad finem diligentius ducere oportet. Vnde, cum animalia ambularent, non reuerti dicuntur: quoniam non aspiciant retro, sed ibant perpetuo gressu, quod cœperant. Conuenit enim strenuum militem Dei in annuntiatione, & completionem diuini verbi, & in vocatione qua vocatus est, studiosa cura permanere: quia nemo extendens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei. Atqui quoniam artificis ingenui est, suæ artis instrumenta requisita, eademque ad opera aptissima semper habere, ducum, & custodum Ecclesiæ, ut diuinorum artificum, organa sui operis describit. Etenim virtutis, & Christianæ vitæ instrumenta, corpus, corporisque membra existunt. Curæ ergo esse debet Christi militibus, ad sui officij opus ea semper apta & disposita habere: sed maximè his, qui huius diuini officij architecti sunt, quos Spiritus diuinus hic armat & muniat. Quattuor igitur alis, & totidem manibus, & pedibus, horum quodque animalium incedebat instructum. Quod homo manus habeat, naturale est: verum alatum hominem videre, mirabile & supra naturam est; & ita se res habet, quod opera, actiones, & vitæ actiue, exercitia virtutis, quibus Christianus intendere debet, coniuncta nature sunt, & rationi consentanea, imò & talia, quod ea ad sui absolutionem & perfectionem requirit, & postulat: Attamen fides, spes, charitas, è quibus tanquam è radicibus Christiana vita nascitur & progreditur, diuinæ res, & supernaturales existunt: vnde, cum actiones, quæ Deo placere debent, & cæli fastigia promereri, ex his fontibus pullulare oporteat, alatos Ecclesiæ duces, hic Spiritus sanctus ostendit: qui similis formæ, cæteros allicere prædicatione diuini verbi curare debent. Duabus autem alis velabant corpora sua: penitentia nempe, præterita detestando, & mortificatione, atque vindicatione corporis, futura cohibendo peccata. Illa etenim Dei amicitiam nanciscitur, hæc verò cõseruatur, & male acta vindicatur. Sic enim proprios affectus, & carnis insultus postponere, & spernere debemus, studioque harum diuinarum virtutum cõprimere & frænare, quibus docendi munus incumbit: id quidè, quod silemus, nec in publicum prodire sinimus, contegere dicimur. Duabus verò alis volabant, & secundum summitates, mutuo omnium animalium extentæ alæ se contingebant: quorum illud, fidem & charitatem integram in Deum, hoc verò earundem virtutum in sanctis Euangelij annuntiatoribus concordiam & associationem; quibus eadem mens, idem animus in vnitatem doctrinæ, idem velle & idem amor, quo se mutuo amplectebantur, significabant. Pedes deinde absque poplitibus habebant (ut quoque versus præparati ad motum) promptitudinem ad quattuor orbis partes diffundendi verbum Dei possessuri erant. & instar vituli insuper: quoniam ut fortissimi duces perinde ac boues firmiter eos fixerunt, pro gloria Domini diuulganda, contra omnia aduersa, omni periculo se exponentes: bos enim lassus, fortius figit pedem. Pedibus etiam sollicitudinem Euangelistarum, & Apostolorum, in prædicatione, & publicatione Euangelij, & alacritatem simul, qua excipiendi erant, significabant. Nam perinde populi, ad quos peruenerunt, sua prædicatione lætati sunt, ut qui perdit, & in faucibus mortis positi, eos excipere solent qui aliunde & insperato venientes, salutem ipsis afferunt: ut Euangelicus ille vates prædixerat, dicens: Quam speciosi pedes annuntiantium pacem, euangelizantium bona! Vnde quoniam doctrina cælesti vndique fulgebant, & vita instar æris perpoliti, aut igniti, scintillas & fulgorem mittere hæc animalia è pedibus (partem pro toto accipiendo) videbantur. Ad quem locum visus est alludere diuinus Spiritus, cum per B. Ioann. Apostolum, pedes filij hominis in similitudinem æris candentis micare ostendit. Quoniam verò per facies horum animalium, docuit virtutes, quibus sancti, & electi Dei tales se exhibuerunt: sub eadem quadruplici intentione hæc quattuor animalia, ipsam sacram scrip-

Psal. 62.

1. Ad Cor. 7. Luc. 9.

Hieron. epist. 13. ad Aug.

Esa. 52.

Apoc. 1.

scripturam aptè satis Rupertus facit: imò & ipsum Christum Iesum, quem mitem, ut verum hominem, fortem ut leonem, contra diabolum, & vitulum electum & saginatum, oblatum pro nobis, & resurgentem ut Deum, & denique ascendendo in caelum, volentem ut aquilam ostendit. Itaque ex ipsa scriptura, & ex Christo in ea demonstrato, tanquam ex fonte illo paradisi terrestri quattuor flumina, omnia ligna paradisi, id est, electos Ecclesiæ irrigantia, prodeunt.

Lib. 2. sup. Gen. c. 28. & super Math. lib. 12. fol. 144.

Cumque aspicerem animalia, apparuit rota una super terram iuxta animalia, habens quattuor facies. Et aspectus rotarum, & opus earum, quasi visio maris: & una similitudo ipsarum quattuor: & aspectus earum, & opera quasi sit rota in medio rotæ. per quattuor partes earum euntes ibant, & non reuertebantur cum ambularent. statura quoque erat rotis, & altitudo, & horribilis aspectus: & totum corpus oculis plenum in circuitu ipsarum quattuor.

MULTITUDINEM fidelium sequentium primos duces, in hoc cælesti exercitu Ecclesiæ catholicæ hoc loco vidit sacer vates. Occasio autè & figura visionis ex curribus tam crebris, exercitum Chaldaeorum Hierosolymam impetentem, comitantibus, sumpta est. Etenim multitudo populi Christiani, sacros Euangelistas, Apostolos, eorumque successores episcopos, & sacerdotes, in puritate & sinceritate veræ fidei sequens, perinde ac frequens currus Babylonici, ductores illius exercitus insectates, in militia pro Christi gloria aduersus diabolum, eiusque fautores, mundum & carnem, instructa est. & quem ordinem ad Ecclesiæ proceres habere debeat, Spiritus sanctus per vatem annunciat. Atque in primis, in loco demissiori & humiliori plebs cõtena esse debet, vitæ actiue pro cuiusque officio & statu ad gloriam Dei vacans: dum prælati, & Ecclesiæ pastores vitam contemplatiuam agentes, oratione, lectione, prædicatione, & gubernatione, eorum vtilitatibus & comodis spiritualibus & temporalibus inferuiunt. Ob quod una rota super terra ostenditur prophetæ, sed iuxta animalia, quæ sursum & in aere ostensa fuerunt. Et cum essent quattuor rotæ (ut cap. 10. dicitur, cuius animalium sua rota correspondens) una quattuor facierum dicitur: quia in vnitatem fidei, quam pastores Ecclesiæ docent, sequentes quattuor Euangelistas, & quæ Apostoli tradiderunt, omnes coalescunt. Color autem qui rotam ostendebat, maris esse dicitur, aut tharsis lapilli, ut 70. transtulerunt: quæ Aquila hyacinthum interpretatus est. Attamen siue aspectus rotæ & stature, aquæ maris, siue hyacinthi similitudinem exhiberet, vtraque res, teste Hieronymo, colorem cæli imitatur: rotæ enim claræ, transparentes, & perspicuæ erant, charitatis ignes, & claritatem qua fideles ardere, & sibi mutuo splendore virtutis lucere, suamque fidem operibus ostentare (ut B. scribit Iacobus) debeant, commonstrantes. Situs rotarum talis erat: ut rota esset in medio rotæ, perinde ac circulus circulum interfecit. quod eandem fidem populi Christiani, & illius antiqui Israël significat, hinc similitudine ducta; quod nouum testamentum in veteri interclusum (uti nucleus in cortice) latuerit: ex quorum doctrina integra fides constat. Vnde quia Euangelium gloriæ Christi Iesu Domini nostri, ex veteri euisceratum est, canticum nouum sæpe à Dauid, & alijs prophetis (teste diuo Basilio) nominatum est. Motus illico describitur rotarum secundum suas quattuor facies, quibus secundum quattuor loci positiones, agi successiuè conueniebat: verum quemcunque arriperent, non reflectebantur, siue, non reuertebantur, ut habet textus. in quo populum Christianum Spiritus sanctus notat, ad quem etiam quattuor motus sub obedientia, & subiectione prælatorum. (in Concilijs definitum, Spiritu sancto suggerente, quæ ad veram & integram fidem spectant, & quæ ad gubernationem rectorum, ministrantium) viuere secundum virtutem, fidem, spem, charitatem, & virtutes morales cum fauore & auxilio numinis exercendo: quæ bona, manus deo xteræ Dei sunt: sicut bona temporalia ad sustentationem vitæ propriæ, domus; & reipubl. læuæ; legitimo studio procurare attinet. Ita enim ista, & illa dona dispartuntur sancti Doctores, exponentes sensum sponse in canticis: Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me: ut supra retulimus. Quia tamen in confessione Christianæ fidei nunquam deficere, nec cunctari debet, sed constanti perseuerantia viam mandatorum Dei currere, ut peccatum vitet, & ab admissio, si contigerit, per penitentiam resurgat, non reuerti hæc animalia dicuntur. hæc enim

Cap. 1.

enim ratione in cultu integræ fidei constanter iter agere, & ad finem vsque
 Math. 10 perseverare opus est, vt sententia Domini, quis saluus fiat. Ante etiam, & re-
 tro similiter vt animalia mouebantur, rotarum habitus sic se habebat, quod staturâ,
 siue magnitudinem ingentem, & altitudinem tantam præferebant, quod aspectus
 earum stuporem, & timorem incuteret: & rursus corpus, siue tergum aut dorsum,
 vt alij volunt, ita luminibus distinctum, quod plenum oculis se ostendebat. quæ
 populi Christiani robur, ad sustinenda, & toleranda iussa prælatorum & superiorum
 cum omni obedientia, ac deinde dignitatem & excellentiam in integritate Christia-
 næ vitæ, & ostensione suæ fidei in exercitio virtutis significant: vt improbi omnes
 pudefacti & terri, eius conspectum refugiant: & horribiles ita sint gentibus in sim-
 plicitate cordis, & sine querela ambulantes in medio nationis prauæ, vt inquit Pau-
 lus. Et tertio insuper fidem veram eiusdemque prudentiam cuiusuis fidelis, & qua
 contra seductores hæreticos prauosque homines, & aduersus importunas inimici in-
 fidias, & machinationes, continue armatus incedere debet, potissimum præfigura-
 bant. Atque eandem Christianam plebem vita, & moribus (vti simiam homines) 15
 proceres, & primarios Ecclesiæ duces sequi declarat, vt quanta attentione viuere de-
 beant, Spiritus sanctus admoneat. Etenim (Christo redemptore nostro dicente)
 Math. 5. Lux sunt mundi, qua eius tenebræ ignorantia, & errorum excutiendæ sunt: & sal
 item, quo aliorum opera & actiones perinde, ac insuaues epulæ, condiantur, & sa-
 pidæ fiant. Et iure quidem optimo, quoniam eadem virtute & vitali spiritu, à ca-
 20 pite in totum corpus, & cætera membra deducto, omnia vegetantur, nutriuntur, &
 augentur: vnde pariter corpus cum membris suis infirmari, quando caput languet,
 & contra valere, quando valet ac viget, planè colligitur. Similiter ergo in corpore isto
 mystico Ecclesiæ, cum lux fidei offuscatur, aut sal integræ vitæ maiorum & custo-
 dum (qui capitis vices gerunt) euanescit, in subditis & populo obtenebratur fides, &
 25 vita simul torpet, & infatuatur. Vnde tot hæreses in ecclesia Dei, tamque impor-
 tunæ nostris calamitosi temporibus, subpullularunt. Quapropter appositè diuinus
 vates, ad incessum, volatum, seu eleuationem, & ad stationem animalium, etiam ro-
 tas incedere, eleuari, & stare dicit. ea siquidem gubernacula vitæ continent, quando
 vita contemplatiua eleuantur, vt temporibus Apostolorum & proximis, florenti
 etiam statu & genere vitæ, ad viam maximè Spiritus colendam, populus subueheba-
 tur. Cum verò prosperè, & feliciter & in vita actiua, & officijs virtutum, vt tempo-
 ribus succedentibus post aureum illud Apostolorum sæculum, Ecclesiæ duces agebant,
 idem genus vitæ, virtutis cultu, & exercitio, populus imitabatur. Post verò æs & fer-
 rum (refrigescente charitate) dominari cœperunt, sæcularibus rebus sacerdotes, &
 35 maiores in republica Christiana plus nimio se implicantes, qui Deo strenuè milita-
 re debuissent: steterunt illi sanè gelu & frigore peccati, vt in plurimum coacti: qua-
 propter & populus stetit, nec gressus virtutis & iustitiæ, in vita Christiana facit. Et
 vti quidam ex his, qui lucem & saltem cæteris præbere debuissent, captiuitate pec-
 catorum ducti, & sathanæ lenocinijs acti, lumen fidei (ex hoc quod steterunt) non
 40 amiserunt. Sed pro dolor, ita exoculati quidam sunt, quod à tenebris comprehensi
 nesciunt quò vadant, atque inde in magnos populos, & prouincias virus variarum
 hæresum, auctore dæmone, diffusum est. Quod miseranda hac ætate continuis la-
 crymarum fontibus lugendum est. Verum attende Euangelij sacri vim, & digni-
 tatem: Nam quocumque ibat Spiritus, illuc eunte Spiritu, & rotæ pariter eleuaban-
 45 tur, sequentes eum: Spiritus, inquit, vitæ erat in rotis. Quod est dicere: Quocumque
 perrexit Christi Iesu Euangelium ore Apostolorum Euangelistarum, & in eorum
 functionibus succedentium, non lucris ambitus, & ditionis cupiditate, sed diuina
 sua, & natiua sinceritate, & puritate prædicatum, suam vim & efficaciam exercuit:
 & ad sui receptionem, amplexum, & venerationem, cunctas orbis partes 50
 siue Iudeos prospexeris, sponte sua & suauiter rapuit. Spiritus quippe vitæ erat in
 rotis, populi nempe Gentilis & Iudaici: nam Iudæorum populus lege gaudebat
 Ad Gal. 3. scripta, per angelos suos à Deo reuelata, & manu Moysis eidem data & intima-
 ta. quæ etsi in cortice hispida & rudis esset, & terrena, (vnde & rotæ similitudinem
 subijt) intus tamen cælestia mysteria, & Spiritum vitæ, nepe Euangelium continebat: 55
 & gentium rursus populus, lege naturali (in ipsa conditione cordibus hominū insita)

potie-

potiebatur: hæc autè Euangelium non continebat, legatione tamè eius fungebatur, &
 lucè eius gestiebat, cuius luminibus illustraretur, & veritate perficeretur. nihil enim
 Dei Euangelium legi naturali aduersum docet: multa tamen, quæ totis neruis ex-
 tentis, ne utiqua ipsa attingere potuisset, quare supra naturâ sunt, quia ea nancisci sua
 5 imbecillitate non poterat: non autè contra, ex qua etiam ratione non immerito com-
 paratur. Igitur quoniam Euangelium, vt Spiritus vitæ, in scriptura veteri continebatur,
 & à lege naturali desiderabatur, vtriusque legis cultores, illi tanquam in ius suum in-
 gredientes, isti tanquam mutuata gaudentes, ipsum prædicatum, votis omnibus, ve-
 10 ritatis studiosi amplexati sunt. & ita quocumque ibat Spiritus, pariter eum sequeban-
 tur non coacti, nec violentia illata, sed sponte sua, quia Spiritus vitæ erat in rotis; id
 est, quia vterque populus suo modo quilibet, vt explicatum est, eius doctrinam, &
 lucem vestigiabantur. Atque vti nam sinceritas & puritas prædicationis Euangelij,
 quæ hinc Spiritus sanctus vaticinari voluit, in toto orbe Indorum obseruaretur, lucro
 quouis cessante, & cum damno, bonorū corporis & fortunarū pro gloria Dei emer-
 15 gente. ò quàm acerrimè vndique populos ad lucem Euangelij currere videremus!
 Sed interim, quod hoc non fit, rogemus patrem luminum, à quo omne donum op-
 20 timum, & perfectum descendit, vt suum lumen, diuini que sui Spiritus dona omni-
 bus impartiri dignetur: vt prædicatores, qui ad id muneris deliguntur, quæ agenda
 sunt, videant, & ad agenda, quæ viderint, conualescant.

20 Et similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horri-
 bilis, & extenti super capita eorum desuper. sub firmamento autem pennæ
 eorum erectæ alterius ad alterum: vnumquodque duabus alis velabat corpus
 suum, & alterum similiter velabatur. & audiebam sonum alarū quasi sonum
 25 aquarum multarum, quasi sonum sublimis Dei. Cum ambularent, quasi sonus
 erat multitudinis, vt sonus castrorum. Cumque starent, mittebantur pennæ
 eorum. Nam cum fieret vox super firmamentum, quod erat super caput eorum,
 stabant & submittebant alas suas.

30 VIDI T propheta hac tertia parte visionis, vnde regimen, & moderatio animalium,
 siue ecclesiæ custodum pendeat, & tota beneficiorum gratia procedat. Atque etiam
 Christi redemptoris nostri maiestatem in vltimo iudicio comisitorū talentorū, & gratia-
 rum omnium rationem exigentem. Dicit ergo quid firmamento simile apparuisse,
 35 extentum super capita animalium, & speciem referens crystalli horribilis. Etenim,
 vt cæli extentione vita corporalis tegitur, clementia conseruatur, eius luce & clari-
 tate prouehitur, & per sua incrementa graditur: ita Christi Iesu Domini nostri gratia,
 vita spiritalis, & officium pastorum à tempore Apostolorum, & Euangelistarum, con-
 tra inimicorū importunitatem protegitur, eius specialibus auxilijs & gratijs dirigi-
 tur, & gubernatur, & sub ministracione doctrinæ cælestis Euangelij sancti. itaque
 40 cælesti pluuiæ, & splendidissima luce augetur & conseruatur. Verum attende tantam
 esse claritatem, & lucem cælestis doctrinæ, ac diuinæ sapientiæ, vt super omnem hu-
 mani intellectus captum euolet. Quapropter & ad visionem claritatis crystalli stu-
 pebat propheta, vt Abacuc à magnitudine rei ostensæ, nempe incarnationis domini-
 cæ, aliquando expauit. vnde alarum corpora protegentium, & volatui seruentium,
 45 hic rursus meminit: earum siquidem moderatio, & regimen, sicut ceterarum actio-
 num, & functionum, nõ Apostolis & euāgelistis ex se & sua vi inerat, sed ex cæli gra-
 tia, firmamenti protectione significata. vox item Apostolorum, & Euangelista-
 rum, verbum Euangelij sancti prædicantium, sono aquarum multarum, & tonitruis
 item magnis, quibus Dominus homines indulgentia rerum naturalium. obsurdes-
 50 centes, ad terrorem, & timorem excitando alloqui solet, iuxta illud: Et intonuit de
 cælo Dominus, & altissimus dedit vocem suam: grando, & carbones ignis. Et tan-
 dem strepitui castrorum in depopulationem alicuius regionis irruentium, comparari
 in scriptura solet. Prima comparatio, multitudinem populorum credentium signifi-
 55 cavit: ita enim diuus Ioannes Euangelista hunc locum interpretatus est, aquas mul-
 tas populos multos appellando. secunda verò admirationem gentium, qua stupe-
 factæ ad ecclesiam Catholicam, Euangelium Christi recipiendo, confugerunt. &
 B denique

denique tertia, vim & efficaciam diuini verbi: quia nulla alia re magis potuit explicari officium prælatorum, & prædicatorum deinde vidit facer propheta, quòd duabus rebus potissimum absoluitur, prædicatione nempe & oratione. Vtique intelligentia diuini verbi, meditatione & consideratione vti intellectus manibus indagatur, oratione acquiritur, & acquisita aptè disponitur, proficueque disseminatur. Quare cum starent animalia, vox, inquit, super firmamentum audiebatur: quia orationis voces ad Deum ascendebant, vt suis operarijs vigorem, populis obedientiam, & aptos culturæ animos, ad iustos fructus percipiendos, præstare dignaretur. Sed attende quòd animalia non solum stare dicuntur, cum scripturam sanctâ legunt, verbum Dei ruminant, cibumque alijs gratû in se condiunt, & simul ad exercendû officium spectantia instrumenta sua parant: verum etiam quando non mittuntur, itidem tacent. quia nemo assumit sibi honorem, nisi vocatus à Deo, vt Aaron.

ad Heb. 5

Et super firmamentum, quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis saphyri, similitudo throni: & super similitudinem throni, similitudo quasi aspectus hominis desuper. & vidi quasi speciem electri, velut aspectum ignis intrinsecus per circuitum eius, à lumbis eius, & desuper: & à lumbis eius vsque deorsum, vidi quasi speciem ignis splendentis in circuitu, velut aspectum arcus, cum fuerit in nube, in die pluuie, hic erat aspectus splendoris per gyrum.

INDICIUM illud tremendum in vltimo mundi habitu, hîc vidit propheta. Etenim incarnatione suam, mortem, & resurrectione suam, insuper doctrinam, suos euangelistas, apostolos & prædicores, tanquã talenta cœlestia Dominus hominibus crediderat. oportuit ergo, definito tempore, vniuersalem rationem eorum exigere: Quapropter figura quadã enarratis supra talentis, reposcendam omnium esse ratione sub obscura delineatione statim vidit. Impletis siquidem nationum temporibus, quibus calcabitur Hierusalem, hoc est, Dei ecclesia, à gentibus, vt inquit S. Lucas, veniet Dominus cum potestate magna & maiestate: explicans sanè hunc locum. Nam similitudo hominis, quæ aspectui prophetae hîc se obrulit, Christus redemptor noster est, cui tradita est potestas iudicium facere, quia filius hominis est. Et iterum, Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. vnde in throno saphyrino sedes ostenditur: in quo maiestati iudicis indicatur. thronus enim lapillis pretiosis elaboratus, opulentiam, auctoritatem, & seueritatem sedentis notat, vnde & nomen accepit. Omne enim quod sic gloria magnificatum est, quod Dei essentiam, fortitudinem, & potentiam iugiter ostendat, sedes eius in scriptura appellatur. vt eo loco, Cœlum fedes mea: vbi Deus, qui vbique est, sedem suam facit. Eadem ratione similitudo hæc throni, & humilitatem Christi significat, quæ ex diuinis operationibus, puritate, & claritate saphyro similibus, diuinitatis, & suppositi diuini sedes ostensa est. Quod & docuit Dauid dicendo: Sedes tua Deus in sæculum sæculi, virga directionis virga regni tui. nec non & beatissimam virginem Dei genitricem eiusdem sedem præfiguratur: cuius encomia prædicauerat Hieremias dicens, Solium gloriæ altitudinis à principio locus sanctificationis nostræ. Etenim et si ex parentibus peccato obnoxijis originem haberit, quemadmodum saphyrus ex elemento terrestri, obscuro, & opaco; à sui tamen principio ab omni labe peccati mundissima, & clarissima; perinde ac saphyrus diaphanitate à sui initio extitit: eius aspectui: à sacro vate comparatur. Sedens autem Dominus videtur, quia qui hominibus seruiens toto mortalis vite tempore stetit, supra ipsos iudicium & potestatem exercens, dignitate collocatus iure optimo ostenditur. Quam ob rem facer vates, vt quem in carne humiliatum ostenderat, eundem iudicis apparatus eleuatum præmonstraret, electri speciem, sub qua antea descriptum ipsum viderat, nunc iterum cernit: In eo autem ignis inflammatus apparuit à pedibus ad caput vsque, interstitio tamen, quod à lumbis sursum eminebat, ignis intra se radios suos continebat, nec foras emittebat. à lumbis verò deorsum, mirum in modum per circuitum splendebat, fulgoremque suum & radios extrinsecus depromebat, atque exerebat. Similiter, inquit, ac arcus cœlestis in nube rorida tempore pluuie, se oculis intuentium gratû, & fulgentem exhibere solet. simul quippe in Christo Iesu

Iesu Domino nostro potestatem iudicis exercente, & iniustitiæ seueritatem; & misericordiæ lenitatem spectare licebit. vnde cum omnes viæ Domini misericordia & veritas sint, & misericordia semper exaltet iudicium: ita diuinæ hæc virtutes assidentes in iudicio cōcurrēt, vt neutra alteri præiudicet, & vtra alteri suū ius semper dicat. Quia tamen ea occasio exequendæ iustitiæ potissimum aptata est, vt accipiat quisque prout in proprio corpore gessit, etiam in corpore, in parte corporis superiori hac visione insinuat: misericordia verò in parte inferiori, à lumbis deorsum versus: in gloriam sanè bonorum, qui legitime ea (peregrinationis tempore) pœnitentiæ institutis vsi fuerunt: & in malorum angustiam & confusionem, qui sui incolatus tempore in hac vita, pœnitentiam negligendo, imo eadem abutentes, tempus omne & operam perdidit. Non ineptè etiam Christi Iesu Domini nostri diuinitatem, ignis intra latera corporis se continens, præfigurauit: sicut alius diffluens, atque per circuitum fulgens, sacratissimam eiusdem humanitatem, quæ claritatis ignibus accensa, mirabiliter cunctis hominibus splenduit. vnde & ea flexus æternus Pater, arcum cæli in amicitia, & fœderis pactum cum hominibus constituit. vnde sua vecordia, & inertia torpuerunt, qui tanto exhibito pretio, & beneuolentia præstita, in Dei amicitiam non assurrexerunt.

Psal. 24.

Iac. 6.2.

2. ad Cor. 5.

Genes. 9.

20

CAPVT SECVNDVM.

Hæc visio similitudinis gloriæ Domini: & vidi, & cecidi in faciem meam: & audiui vocem loquentis, & dixit ad me, Fili hominis, sta super pedes tuos, & loquar tecum. & ingressus est in me spiritus, postquam locutus est mihi, & statuit me supra pedes meos.

SACER vates in hoc capite fragilitatem, ac imbecillitatem suam fatetur, deinde quòd tenderet præostensa visio, nempe vt gentibus rebellibus eam prædicet, quorum mores & ingenium describit, tertio gratia Domini ad commissam functionem obeundam instruitur, & animatur. Coacervatio mirabilium operum Domini, quæ ecclesiæ catholicæ sua inexhausta beneficentia impendit, gloria Domini in scriptura appellatur: quia potentia eius maiestas, bonitatis diuitia, sapientiæ infinita sublimitas, cum suæ præsentia in carne exhibitione mirifice in ea splenduerunt, & collustrata sunt: quorum figura & rudis delineatio (ad modum excellentis imaginis pingendæ, cui prototypus hîc præmittitur) superiori visione ostensa est. vnde & similitudo gloriæ Domini dicitur. Ad tam stupendam igitur visionem perterritus vates, cecidit in faciem suam, vsque adeo, vt exanimis apparuerit, rei stupiditate attonitus: cuius terror & animi deliquiū satis planè insinuat, cum stare in pedes suos iubetur. quod efficere non valuit, sed cum Dominus statuit: & per verbū Domini spiritum suum in se ingressum, & sic restitutum ipsemet fatetur. quæ apertè nos docent, tanto humilius conditionem humanam se deijcere debere, quanto cuiuspiam maiestas Domini, eiusque dulcedinis magnitudo magis ingeritur & manifestatur. Ita enim Scriptura, cum Dominus Babylonis destructionem ostendisset, conturbatum fuisse, atque cor suum emarcuisse dicit. Et Daniel terribili visione sibi ostensa, ait, Non remansit in me fortitudo, sed & species mea immutata est, & emarcui, nec habui quicquã virium. Quibus locis spiritalem sensum conclusisse ostendit Dominus. quod cum B. Paulo etiam fecit, quando post raptum vsque in tertium cælum, spiritum sathanæ colaphizantem admouit. & B. Ioannes, qui spiritalia planè loquebatur, ad visionem Domini ostensam (prophetarum more) ad pedes eius cecidit. & quod impensius cordi mandandum est, quòd post casum, suæ fragilitatis Dominus prophetam admones, filium hominis appellat, vt humiliationem, & propriam demissionem præ oculis semper ferat Christianus homo. Verum largissimam super hæc vide Domini manum, simul & ingenium: nam solo æquatam hominem ipse in pedes statuit, & quod fieri iubet ipse facit, humanæ infirmitati prospiciens, à qua ascensum & cooperationem ad bonum exigit, se imprimis & operatorem, deinde cooperatorem pollicendo.

Esaie. 21.

Daniel. 10.

2. ad Cor. 12.

Apo. 17.

B 2

pollicendo. Quem locum interpretatus est idem Dominus, dum similitudine vitis, & palmitum, sibi suos discipulos annectens, subdit: Quia sine me nihil potestis facere, & vas electionis Paulus adhuc explicariis Domini sensum exhibuit, dicens: Deus est qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate. Ingenium autem Domini est, quod communicatione suorum donorum, non loquitur nisi his, qui spiritum per poenitentiam, super corpus attollentes, in eiusdem imperium & dominium assurrexere. ait enim, sta super pedes tuos, & loquar tecum. Etenim affectus corporis hominis pedes sunt, quibus tota vita dispensatio, uti pedibus, agitur: atque cum his substratis vitæ pondus subuehitur, ordine vita geritur: & iustitia ante eum ambulat, & ponit in via gressus suos. Quando verò colli, & capitis locum occupant, summa in eo peruersitas existit.

Et audiui loquentem ad me, & dicentem, Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostatras, quæ recesserunt à me. patres eorum præuicariati sunt patrem meum usque ad diem hanc: & filij dura facie, & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te. & dices ad eos, Hæc dicit Dominus Deus.

PRÆDICATIONIS officium mandatur propheta: gentis obstinatio, ad quam mittitur, ne, si iustos fructus non collegerit, animum despondeat, detegitur: & tandem scopus, qui intenditur ex legitima veritatis functione declaratur. Mitti enim prædicatores oportet, nam quomodo audient sine prædicante? quomodo prædicabunt, nisi mittantur? in quo B. Paulus ad Hebr. scribens: Nec quisquã assumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron, & idem etiã explicans, in secunda epistola, quam ad Corint. scripsit, ait, de Deo reconciliante nos per Christum; & dedit nobis mysterium reconciliationis. & infra, Posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos &c. Quibus locis planè redarguuntur, qui nulla doctrinæ examinatione, & approbatione, absque superiorum auctoritate, huic officio temerè se ingerunt: & insuper non propria inuicta sunt prædicanda, sed quæ Dominus per Euangelium suum, iuxta regulam fidei, vult populum edoceri. cuius rei prædicatorem quemque admonitum esse oportet. unde subdit: *Et dices ad eos, hæc dicit Dominus Deus, &c.* deinde ad prædicandum transmigratis mittitur, quorum obdurationem in malo, satis Dominus aperit, dum gentes eos appellat: quia in mores gentium, idola colendo, declinauerant, & innumeris alijs peccatis rebelles ipsi, sicut patres eorum, Domino se præstiterant, pactum eius ac legem in dies magis, ac magis calcando, ac frangendo, & quod amplius est, quod cum legem meam scientes fregerint, ait, Dura sunt facie, & indomabili corde, hoc est, impudentes, & impoenitentes, in suis peccatis, & abominationibus obstinatè perseuerantes.

Si forte vel ipsi audiant, & si forte quiescant, quoniam domus exasperans est; & sciunt quia propheta fuerit in medio eorum.

IVRE equidem rogare poterat vates: Si adeò in peccatis obduruerunt, & scis eos non audituros, quare laborem meum & operam meam perdere instituis? Respondet Dominus, si forte audiant, quasi dixerit: Si obtemperaturi sint, siue non, non fit tibi curæ, tantum tuo legitime enitere fungi officio: quia hoc non qui plâtat, aut qui rigat, sed qui incrementum dat Deus, effecit, inquit B. Paulus. Quo loco Dominus prædicatores admonet, non ob id, quod populum rebellem videant, à prædicatione desistere: imò hinc impensius, ut irriti canes contra rabidos lupos latrare discant. unde B. Ioann. iussus est prædicare, etsi populus non esset auditurus, ut qui nocet, noceat adhuc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc, & qui iustus est, iustificetur adhuc. Aduertendum tamen, qualiter hic Dominus, quantumuis populus iste obstinatus existeret, in sua potestate declarat situm esse, audire & obtemperare: ut nullus quantumuis pondere peccatorum pressus, desperet conuersionem suam, neque sit aliquis adeò impudens, ut libertatem suæ conuersionis cum diuina gratia (quam nulli subtrahit) negare cuiquã audeat. Quod si non audierint, suam culpam in me nullatenus rejicere poterunt.

poterunt, cum id quod meæ misericordiæ, & largitatis est (inquit Dominus) impendi sibi, quid agant ipsi viderint: nam in die repositæ rationis, negare non poterunt, prophetam meum fuisse in medio eorum, qui suæ salutis, & mei designi admoneret. Obumbratur etiã hinc conuersio illa prædicationis Euangelicæ ad gentes, Iudæis cam non admittentibus, ut refertur ex Paulo & Barnaba: Vobis oportebat, inquit, prædicare verbum Dei, sed quia indignos vos redditis, ecce conuertimur ad gentes. Vbi hunc locum planè interpretari videntur Apostoli. Nam oportebat, inquit. Et quare oportebat? Quia hoc loco præceptum erat. Et quare ad gentes se conuertebantur? Quia hinc etsi primum transmigratis propheta missus fuerat, secundariò tamen ipsi gentibus, cum quibus tum temporis captiui agebant.

Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas, quoniam increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas: verba eorum ne timeas, & vultus eorum ne formides, quia domus exasperans est. loqueris ergo verba mea ad eos, si forte audiant, & quiescant, quoniam irritatores sunt.

INSTRUITUR iam propheta ad suam legationem legitime fungendam, & primum animatur contra impetum & insultum, quibus populus in eum assurgere poterat, quia præuisa iacula minus feriunt: Deinde eorum eruditur, quæ prædicaturus est. Triplici ergo via illi occurrurum populum prædicat, calliditate scilicet, qua (ut hominum ingenium est) cum ea, quæ ipsis dicuntur, non sibi cordi sunt, multa in perditionem dicentis (ut suo palato viuant) machinari solent. secundò comminationibus, quæ importuni illis fuerint prædicatores. tertio verò vultu ipso, ira, & indignatione plenior, quæ in pectore conceperint mala, exerere solent. Contra quæ omnia, ac si imminetia iam videat, magno & constanti animo esse iubet, triplici etiam ratione. Prima, quod magnanimi sit, pestilentes ac molestos homines (qui contentionibus in suos errores, & deprauatam vitam subuere pios student) uti spinis in via substratis, aut scorpionibus in ea salientibus (vtrumque enim & spinas & scorpiones dictio Hebræa significat) calcare omnino, & vilipendere, cautè eorum congressus vitando. Quo loco aperte discis Christiane lector, cum hæreticis, & subuersis hominibus nunquam disputatione manum conferere: quia nunquam sine magno sit periculo. Est enim hæreticis mos, simplicia quæque torquere, & si per eos diabolo aliam rationem suggerenti, & tuam eneruant, non illico & patenter respondere contingat, tuæ fidei robur, & populi circumstantis remittis. Quia deiectus vnusquisque, vel motus, inquit Tertullianus, de gradu eius spei, quam susceperat apud creatorem, facile iam declinat ad alterius spei auctorem, etiã vltro suspicandum. Deinde, quoniam Deum protectorem & defensorem habeat, ut hinc propheta, verba Dei suscipiendo & allegando. Quod si Deus pro nobis, inquit B. Paulus, quis contra nos? Aduersarij verò cum inimici partes contra Deum agant, quia domus rebellis siue exasperans est, tantum abest ut propitium eum habeant, quod insensum sentient, continuis peccatis irritatum semper & prouocatum. Quare dispergantur, diffundanturque est necessarium perseuerantes, iuxta illud Domini: Qui non colligit mecum, dispergit. Sed diuinam attende erga nos beniuolentiam, ardentissimumque nostræ salutis desiderium: qui cum semel salutem sui populi deperire dixisset, iterum idem repetit dicens, Si forte audiant, & quiescant, scilicet malè agere.

Tu autem fili hominis, audi quæcunque loquar ad te, & noli esse exasperans, sicut domus exasperatrix est: aperios tuum & comede quæcunque ego do tibi. Et vidi & ecce manus missa ad me, in qua erat inuolutus liber. & expandit illum coram me, qui erat scriptus intus & foris, & scriptæ erant in eo lamentationes, & carmen & v. &c.

EDOCETUR propheta ea, ad quæ mittitur. Prius tamen obedire iubetur, & fide liter quod illi iniungitur, munus obire, ne rebellis existens, cum domo exasperatrice iram suam incurrat. Vbi aduertat oportet Christiane lector, quàm exactè fidem exi-

git Dominus à concionatore in verbi sui dispensatione: & insuper, quàm obnixè persequationem suarum scripturarum ab eo requirat, cum præcepit vati os suum aperire, vt in eo librum eas continentē recipiat. Oportet enim intelligentiam diuini verbi summo studio quærere, quam Dominus sic anhelanti donare dignatur. Quare subditur, Et comede quæcunque ego do tibi: vt fastus hinc & scientiarum inflatio reprimatur: & cum omni humilitate sapientiam, & intelligentiam à Domino petat, qui ad diuina tractanda verba accedit. Præterea doctrina, qua imbuitur propheta, tanquam cibus ingeritur, & manu ministratur: atque eius summa perstringitur, dum lamentationes, carmen, & væ, librum continere epilogando dicit: quæ sacrum concionatorem apprimè instruit. Nam primùm multum, diuque meditari, menteque euoluere, quæ in cibum animarum ministraturus est, diligenter conuenit, vt ad salutem proficiat. Perinde ac corporalis cibus, qui vt aptè corpus alat, principiò gladio comminuitur, dentibus deinde in ore teritur, ac hinc inde molis premitur, & tandem in stomacho, vt alimentum conueniens corpori reddatur, mille permutationes, & transformationes suffert. est quippe Scriptura sancta animæ cibus: quod Salomon his verbis prædixit: Si sederis cœnare ad mensam potētis, sapienter intellige ea, quæ apponuntur tibi: & mitte manum tuam, sciens, quod oportet te talia præparare. quod tractans diuus Ambrosius ait, Scriptura diuina conuiuium sapientiæ est: singuli libri singula sunt fercula. intellige prius quæ habeantur in ferculis dapes, & tunc mitte manum: vt ea quæ legis, vel accipis à Domino Deo tuo, operibus exequaris; & collatam in te gratiam officijs præsentet. Præterea Regius vates idem asseruerat dicendo, Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua! super mel ori meo. & ipsamet denique Veritas: Hic est cibus meus, vt faciam voluntatem patris mei. & rursus, Ego cibum habeo manducare quæ vos nescitis. Manu deinde traditur, quoniam absque Dei auxilio peculiari sedile mentis & cordis nequitiam occupare poterit: & manibus etiam Dei verba, atque eius præcepta tractari debent, vt quæ fide profitentur in corde, efficaciter compleantur in opere. Igitur epilogum scripturæ faciens, quæ pro suggestis ad mores Christianos componendos, inuulgari debet, eam continere dicit, lamentationes nimirum, carmen & væ, quæ populum illum transmigratum maximè docere oportebat, vt ad luctum 70. annorum lamentationibus plenum se præparent: & sic lamentantes peccata sua lugerent, propter quod librum lamentationes continere, propheta dicitur. Quod si morigeros & patientes se præstitissent, gaudium sequuturum erat: nam à seruitute redempti, & in libertatem asserti, miris cantionibus, & lætissimo carmine eam celebraturi erant. Ob quod carmen in libro scriptum dabatur: Væ autem horribile, exitium habitantium Hierusalem, & repugnantium Hieremiæ, suadenti se regi Babylonis tradere, comitabitur, vt contigit: vnde & væ populo annuntiandum, per acceptionem libri, propheta mandabatur. Atque hæc in summa sunt, quæ volumen hoc, siue prophetia, continet foris, id est, secundum literæ corticem, & historiam. Verum quoniam intus scriptus est, & sensum spiritalem & allegoricum includit, quæ specialiter doceat, aduertere oportet. Ea autem nimirum sunt: patientia in aduersis primùm, qua ædificio spirituali inepta, & superflua ab anima, vt & à petra rudi, & impolita, quæ structuram ædificij impediunt, exciduntur. Cui rei alludebat B. Petrus, quando nos vt lapides viuos Christo lapidi angulari superædificari hortabatur, & spiritales hostias, & acceptabiles Deo semper offerre: quod totius vitæ Christianæ momentum planè continet. Hoc siquidem omnibus Christianis idem B. Petrus intumans aiebat: Tempus est, vt incipiat iudicium à domo Dei. & Paulus Apostolus vitam Christianam finitione claudens, dixit: Qui volunt piè viuere in Christo, persequationem patientur. Lamentationes ergo & laborum tolerantia Christianæ vitæ ædificium surgere faciunt. Pœnitentes verò & magnanimos in pugna superatis aduersis, mentis pacatio, & tranquillitas, gaudium spiritus, & lætitia sequitur: vt tempestatem serenitas, sancto Tobia teste. Esaias item hoc idem his verbis profiteretur. Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi, & conuersus est furor tuus, & consolatus es me. Quoniam autem tempus hoc tranquillitatis & pacis, canticis celebrari consuetum erat, liber propheta demandatus, carmen continebat: vnde melos pro carmine alij transferunt. Ita enim liberationem ab Ægyptijs celebrauit Maria: Cante-

Cantemus Domino: gloriose enim magnificatus est, equum & ascensorem deiecit in mare. & Anna Samuelis mater voti compos, post diu lamētatam sterilitatem, carmen cecinit: Exultauit cor meum in Domino, & exaltatum est cornu meum in Deo meo. Secus autem faciētibus, vè interminabile inferni manet, quo miserimè in perpetuum suæ inobediētiæ pœnas dabunt; & sua crimina semper luendo, nunquam perluent. Per carmen etiam sacrum insinuat Euangelium, quod totum, gaudij, & lætitiæ iucundissimum nuntium existit. De quo Esaias in spiritu sic loquutus est: Haurietis aquas cum gaudio de fontibus saluatoris, hoc est, ex ipsis apostolis, tanquā perpetuis fontibus eas propinantibus. Et Dauid item pluribus locis: Cantate Domino canticum nouum, id est, carmen hoc & Euangelium ipsum, in veteri hoc canticum scripturæ inclusum. Nec minus præterea anagogen continet: nam lamentis rota hæc vita plena est, cum in valle lachrymarum peregrinatio hæc nostra transigatur, legitimè tamen ipsa peracta inenarrabilem gloriæ lætitiā in cælo parit, perenni carmine semper celebrandam. Ita siquidem B. Petrus ait: In quo exultabitis lætitiā inenarrabili, modicum si nunc contristari oporteat. & vas electionis Paulus: Id, quod est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, supra modum æterni gloriæ pondus operatur in nobis, contemplantibus nobis, non quæ videntur, sed quæ non videntur. Praui autem & impenitentes, væ æterno cruciabuntur. quod conuenienter satis Spiritus sanctus per excidium Hierusalem, & templi combustionem (peruentibus rebellibus, & contumacibus diuinis mandatis) significauit. Gaudium autem illud æternum in cælo, & pacem & quietem animæ, post legitimam peccatorum pœnitentiā, & vitæ commutationem, per reductionē ad suam patriam carmine decantatam, post longas captiuitatis lamentationes, figurauit. Pœnitentiā verò peccatorum, aduersitates, persequutiones & tribulationes, quibus Christiana vita vndique concurritur, planè satis per lamentationes nobis manifestantur: vnde B. Ambrosius, hunc locum interpretando, Duo tristitia, ait, hic Dominus proponit, & vnum delectabile, quoniam ille saluus erit in futurum, qui in hoc sæculo plus fleuerit.

CAPVT TERTIVM:

30

ET dixit ad me, Fili hominis, quodcumque inueneris comede: comede volumine istud, & vadens loquere ad filios Israel. & aperuit os meum, & cibauit me volumine illo, & dixit ad me, Fili hominis, venter tuus comedet, & viscera tua implebuntur volumine isto quod ego do tibi. & comedit illud: & factum est in ore meo, sicut mel dulce.

PASCITVR iam propheta iuxta instructionem datam, vt legatione sua fungatur. Cibum etenim homines ad iter agendum sumere solent, vt corpus reficiant, viresque ad labores resumant. verum quia cibo spirituali, nempe verbo Dei, eiusque intelligentia cibandus erat, ad quam assequendam ex se minimè valet, propriæ fragilitatis, vel ipsa appellatione admonetur, cum filius hominis nominatur. vnde comedere statim præcipitur id quod inuenerit (quia via mandatorum Domini exquisitis, & delicatioribus cibus non bene agitur) ob quod etiam librum comedere & volumen, quod extra rationem alimenti corporalis positum est, non perhorrescat, sed ilico tanquam ægroto, in cibum ori suo admoëat, à Domino admonetur: Vbi Domini benevolentiam mirabilem erga hominum salutem, tu lector attende: quod non secus, quàm indulgentissima mater filium ab lactans, tantum ab eo os aperiri exigit, vt ipsa in eum papillā ingerat. Perinde Dominus propheta os suū aperire iubet: ipse autem cibum inijcit, quod Regius vates sic dixerat: Sicut ab lactatus super matre sua, ita retributio in anima mea. Et quod amplius est, ne tanquā ineptū cibum volumen euomat, ipsum deglutire iubet: futurum quidem si retinuerit, & conseruauerit, maximo oblectamento, & salutem. Ait enim, Venter tuus comedet, & implebuntur viscera tua: id est, cum intellectus tuus perceperit, viscera omnia, siue animæ potentia magna cum voluptate reficietur. Anima enim virtute alitur, verbo Dei saginatur, & exercitijs cælestibus excolitur, inquit Ambrosius. Verbo ergo suo suum propheta

prophetam cibare promittit . quam pollicitationē rei euentus confirmauit: nam in ventrem siue in os, per intelligentiam volumen iniectum est, vt Dauid vaticinatus fuerat: Iudicia tua Domine vera, iustificata in semet ipsa, dulciora super mel & fauum. & iterum, Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Est enim sermonum Dei ea vis & natura, vt dentibus meditationis & considerationis masticati & ruminati, & igne charitatis decocti, omnem mellis dulcedinem superent, omni exuta amaritudine, & austeritate quam in principio præ se ferebant.

Et dixit ad me, Fili hominis vade ad domum Israel, & loqueris verba mea ad eos: non enim ad populum profundi sermonis & ignota lingua tu mitteris, ad domum Israel, neque ad populos multos profundi sermonis, & ignota lingua, quorum non possis audire sermones. & si ad illos mittereris, ipsi audirent te. Domus autem Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me. Omnis quippe domus Israel attrita fronte est, & duro corde. Ecce dedi faciem tuam valentiorē faciebus eorum, & frontem tuam duriorē frontibus eorum, vt adamantem & vt silicem dedi faciem tuam: ne timeas eos, neque metuas à facie eorum, quia domus exasperans est.

RE F E C T O propheta, arripere iter tantum supererat: quia tamen moras prætere-
re poterat, à tam graui, & impari legatione se excusans (vt Moses aliquando fecerat
dicens, Mitte Domine, quem missurus es, quia impeditioris & tardioris linguæ ego
sum. & item Hieremias, A. a. a. Domine nescio loqui) præuentione excusationem
hanc propulsat: primum appellatione ipsa imbecillitatis humanæ se memorem esse,
dum filium hominis eum nominat: deinde legationis attenuatione, quod non ad po-
pulum profundi sermonis, id est, non ad sapientes sæculi & philosophos, quibus
cum magna disciplinarum decertatione agendum sit: neque ad populum barbarum,
cum quo linguam communem non habeas: neque ad regnum exterum, forte, &
indomitum, populorum multitudine: sed ad vnam domum Israel lege mea coad-
unatam, tibi notæ linguæ & scienciæ, te mitto. & rursus inquit, Scias oportet,
quod si ad eos mittereris, audirent tibi, sermonibusque tuis obtemperarent: domus
autem Israel minimè. Cuius rationem subdit Dominus: quod ipsum, inquit, sperne-
rent, non mirum, si te spernant. Item, quod attrita fronte, siue impudentes & duro
corde, siue contumaces sint. Vbi duo attende: Prius, quod qui studio colendi Deum,
eiusque iussis obtemperandi viuunt, in via positos esse, vt faciliè Euangelio mansue-
cant, Christumque Dominum Iesum redemptorem mundi, integra & vera fide
amplectantur: quod Deum sequi proposuerint, non autem seipfos, nam hoc perti-
naciæ, obdurationis, & obstinationis initium est. Vnde in Euangelio suos discipulos
alloquens, & firmam fidem ab eis exigens, ait: Creditis in Deum, & in me credite.
Simul etiam hoc loco docet Dominus maioribus in Ecclesia, qui nomine Domini
gubernacula tenent, perinde ac sibi ipsi, subditos obtemperare debere. Quo circa,
quod hic propheta dicitur, Christus Iesus exponens ait: Qui vos spernit, me spernit,
& qui me spernit, spernit eum, qui misit me. Posterius, quod attendes, rogatione pro-
pono: si ita est, quod si ad gentes mitteretur propheta, audirent. quare ad cas non mit-
tatur, amandatur autem ad rebellem & repugnaturum populum? Crediderim sanè
(meliori iudicio saluo) vt promissiones Dauid fideles, prius Abraham, & reliquis pa-
triarchis ab initio factæ in populo Israel ab ipsis descendente, complerentur; deinde
per ipsum in cæteras nationes totius mundi diffundendæ, cuius vniuersalis magi-
ster & redemptor promissus erat Christus. Quod idem Dominus Iesus explicare vi-
sus est, cum ciuitatibus Iudeorum exprobrans dicit: Væ tibi Corozain, væ tibi Betsai-
da, quia si in Tyro & Sydone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, olim in ci-
licio, & cinere poenitentiam egissent. Vbi concinnitatem Euangelij sancti & huius
prophetiæ vidè, & imaginem expressam, vatem hunc Christi gessisse, qui prædicare,
& miracula facere ad populum Israel rebellè missus est, & non ad gentes, quæ ipsum
audirent & miracula eius celebrarent. Præterea repugnantia Iudeorum, prædicatio-
ni propheta, causam esse dicit, homines esse impudentes, proteruos, & contumaces,
capi-

capitulos, sui que tenaces propofiti: hoc enim pessimum est, quò spiritui sancto
iunua cordis occluditur. Obstinatione tamen hac non obstante, ipsis suam sapientiã
prædicare voluit, vt non solum tanti temporis expectatio, vt conuerterentur ad cor,
sed diutina admonitio & sui verbi diuina prædicatio, procul omni excusationis præ-
textu, ipsos pro tribunali Domino sedente damnaret. Atqui ne eorum impetus pro-
pheta refugiat, & confundi ab eis timeat, fortiorē & robustiorē suo auxilio, &
beneuolentia redditurum pollicetur: nam ad functionem suam obeundam diamante
fortiorē, & ad sustinendos eorum ausus silice duriorē præparabit. Quare abs-
que timore, bono animo esse iubet, quia suum est id præstare. Quoniam domus,
inquit, exasperans est, id est, meæ iræ prouocatrix, ex officio mecum continuè certa-
re statuens. quare meum erit propriæ gloriæ consulere.

*Et dixit ad me, Fili hominis, omnes sermones meos, quos ego loquor ad te, assume
in corde tuo, & auribus tuis audi, & vade, ingredi ad transmigrationem,
ad filios populi mei, & loqueris ad eos, & dices eis, Hæc dicit Dominus Deus,
si forte audiant, & quiescant.*

PRÆCINCTO iam ad opus propheta, duo præcipiuntur, quæ alta mente Chri-
stianum concionatorem reponere oportet. Vnum, quæ prædicaturus est, imo cordis
recondere; quippe quod, stomachus genus aliquod epularum fastidiens, quomodo
alijs eisdem subministrans, importunus non erit? Hoc autem fiet, inquit Dominus
propheta, si auribus audiat: id est, si summa cum attentione, & discendi auidi-
tate, eius sermones excipiat. Alterum est, moribus & vita segregatum à populo a-
gere, etiam in medio eius habitet: tunc enim populus, vt diuina oracula, quæcunque
pro suggesto dixerit, libenter excipiet, cum vitæ testimonio obfirmata conspexerit.
Vnde propheta in media transmigratione habitans, ad eam ingredi iubetur, & tan-
dem, quæ à Domino acceperit, filijs Israel nuntiare mandatur: vt non humana, sed
diuina eos audire sciant, & vt talia reuerentur & æstiment. Si forte, inquit, audiant,
& quiescant. vult quippe Dominus desiderium, quo humanæ salutis ardet, populo
innotesci, vt si vel hac ratione ad gratificationem tanti amoris moueatur.

*Et assumpsit me spiritus: & audiui post me vocem commotionis magnæ, Benedi-
cta gloria Domini de loco suo, & vocem alarum animalium percutientium
alteram ad alteram, & vocem rotarum sequentium animalia, & vocem com-
motionis magnæ.*

MIRA profectò res. synagogam, & populum Israel aliquando relicturum præ-
dicat Dominus propheta, & simul quæ rem tam stupendam antecessura erant, &
quæ subsequutura, figura quadam delineat. Transmigrationem autem suam, ad ec-
clesiam catholicam ex gentibus cõgregatam, reuelat, cum dicit, Benedicta gloria Do-
mini à loco sancto suo, scilicet discessura. Etenim apud populū illum in propitiato-
rio tēpli inter duo Cherubin Dominus residens, preces exaudiendo, & responsa red-
dēdo, præsentiam suam exhibebat. Quapropter locus suus ille dicebatur, vbi loqui &
adesse cernebatur. Quoniã autē ad ecclesiã gloria Dei, id est, propitiatio eius & præ-
sentia, siue ipsemet Dominus, transiturus erat, vocē alarū animalium descriptorum, &
rotatum ea sequentium, quæ catholicam ecclesiam præfigurabant, audiuit. Quæ
verò ecclesiæ coadunationem præcesserunt, aduentus Spiritus sancti, sese stropitu
magni venti die Pentecostes insinuans, præstitit: quando euulsio quædam magna
cordium à rebus terrenis hinc subsequens, in Apostolis magnalia Dei cõcinentibus
adfuit. Hæc igitur vates diuinus præstigans in visione prophetica à validissimo ven-
to, siue spiritu, rapti sibi visus est, & post se vocem commotionis magnæ audire. Enim-
vero per spiritum sic à loco, in imaginatione mutantem, Spiritum sanctum designa-
tum fuisse, apostolus Ioannes, locum hunc & similes huius prophetae explicans, eadē
figura dicendi vtitur, dicens: Audiui vocem post me, & factus sum in spiritu, aut dixit
mihi, Ascende huc. Commotionem verò cordium, à terra auulsionem, & in cælestes
res erectionē significare, ostensum est in scriptura, cum dictū est Eliæ: Non in com-
motione Dominus: integri sanè & intrepidi animi esse iubens, contra Iezabelis ma-
chinamenta, quæ euulsione quodammodo terræ, & montium, ipsi indicata fuerunt.
quasi

Quasi diceret illi: terrena, & humana furia est illa; ne timeas, quia ego tecum sum in aura tenui: significans nempe, in pacem, hospitem & incolumem eum euecturum.

Spiritus quoque leuauit me, & assumpsit me: & abij amarus in indignatione spiritus mei: manus enim Domini erat mecum, confortans me. & veni ad transmigrationem, & aceruum nouarum frugum, ad eos qui habitabant iuxta fluuium Chobar: & sedi vbi illi sedebant, & mansi ibi septem diebus morens in medio eorum.

IN SIGNVM eleuationis mentis in Deum, gratia diuini Spiritus prophetici externo & visibili flatu, seu vento rapiabantur nonnunquam prophetae; vt de Elia in 3. Reg. 18 persequutione Achab; & de Eliseo, & similibus legitur. In eandem igitur rem, quia Spiritu diuino ad diuina mysteria intelligenda eleuabatur, externo spiritu sanctus Ezechiel sibi rapti visus est: & vt ad diuersa videnda, spiritu prophetico sumebatur, semel atque iterum flatu externo se raptum fuisse narrat. Nam superius ad enarrata mysteria contemplanda, sub excidio templi illius Salomonis, ob quod gloria Domini ab eo discedere dicitur, & subuersione totius ciuitatis Hierusalem, impetu animalium volantium, & rotarum sequentium, dixit se raptum fuisse. Nunc vero iterum sustollitur, quia aliud, ad suos, ad transmigrationem nempe, praedicatione admonendam & instruendam, reuocatur. Ex visione autem excidij templi, & suae ciuitatis, impetu insuperabili Chaldaeorum, amarus propheta abiit: non ob id sane tan. u. n. quod templi maiestatem, ciuitatis opulentiam, suamque gentem vastari viderat; quam quod futurum per hanc depopulationem praesensit, populum suum derelinquendum a Domino, ad ecclesiam que ex gentibus collectam, migraturum: vtraque enim res anxie animu eius occupauit. verum manu Domini fuit corroboratus, quia sic placitu erat Domino, & consilio diuino sic expedire ostendebatur. Tempore item aestatis, siue nouarum frugum, mentis visione ad transmigrationem venit, septem diebus mores suorum contemplans sedit; & sceleribus etiam reperiens populum inundatum, mœstitia plenus in medio eorum adfuit. Debet equidem concionator, antequam negotium suum aggrediatur, vitiorum vincula, & peccatorum funes, quibus populus agitur, solerti cura perspicere, sufficienti temporis spatio ad id dignoscendum, apud eum commorans: vnde hebdomadae tempus huic speculationi concessum est. Peccatorum vero colluue (qua populo dominetur) percepta, prophetæ exemplo, amaritudine animi eam lugeat, honorem Dei toto corde dolens, vt opportunè hoc peracto, suam aggrediatur functionem.

Cum autem pertransissent septem dies, factum est verbum Domini ad me dicens: Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel, & audies de ore meo verbum, & annunciaris eis ex me. Si dicente me ad impium, morte morieris; non annunciaris ei, neque loquutus fueris, vt auertatur a via sua impia, & viuat, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem suum de manu tua requiram. Si autem tu annunciaris impio, & ille non fuerit auersus ab impietate sua, morietur, tu autem animam tuam liberaisti.

Dvo potissimum praedicatoris officium reintegrant: Vnum, inimicos salutis humanae daemones in speculis excubare, vt plebem deuorent: Aliud est, sententiam damnationis proferre, in peccato subiectos. Prius quidem innuit Dominus, cum prophetam speculatorem populo dedisse dicit: posterius vero, cum thema & scopum sermonis, siue sententiae potius late tenorem in impium declarat. Si non dixeris, inquit, impio, morte morieris, sanguinem eius de manu tua requiram. sed miranda Domini misericordia, qui a suo seruo non operis demandati pensum, siue fructum exigit, vt suam beneuolentiam promereatur more hominum, qui quamlibet seruo diligentiam apponenti nihil gratificantur, dum iussionis fructum non reddiderit: sed tantum seruo committit sui officij solertem diligentiam, qua adhibita subequata re, haud secus, legitimus seruus Domino habetur. vnde ait, Si loquutus fueris, & non fuerit conuersus, tu animam tuam liberaisti. Tamen si loqui recusaueris, officium tuum.

tuum negliges, sanguinem, id est, condemnationem eius, & mortem, cum rationem reddideris, tibi imputabo.

Sed et si conuersus iustus a iustitia sua fuerit, & fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo: ipse morietur, quia non annunciauisti ei, in peccato suo morietur, & non erunt in memoria iustitiae eius quas fecit: sanguinem vero eius de manu tua requiram. Si autem tu annunciaueris iusto, vt non peccet iustus, & ille non peccauerit: viuens viuet, quia annunciauisti ei, & tu animam tuam liberauisti.

At ne gloriatur iustus in iustitia sua, sed quanto altius in exercitio virtutis gradum fecerit, tanto cautiùs ruinam timeat: & cum stat, ne cadat, diligenter prospiciat, na casum imminere ipsi indicat Dominus, & iustitias quas fecerit, nullum confugium esse, si ceciderit, quominus supplicio, & inferni gladio impoenitens, torquendus & iugulandus tradatur, aduertit. Verum duo animaduersione digna hic sunt: alteru, quod Deus ponit offendiculum iusto, vnde ille moriatur: alteru, quod non erunt in memoria Dei, iustitiae quas fecerit. Prius explicuit B. Ioann. dicens: Deus quem diligit, arguit Apoc. 3. & castigat: nam cum Deus opt. maximus afflictionibus, calamitatibus, & nonnunquam Spiritus sui subtractione, quemque visitat, eius conuersioni facilem se praebet, ipsique ad eam rem obuius fit, & signum amoris exhibet. Quando vero flagellum manu demittit, & ex voto prosperè cuncta euenire finit, offendiculum iusto ponere dicitur, quoniam hinc velut in specula constitutus, sibi fidens, in superbiam erigitur, & hoc aut illo peccato succumbit, quo damnatione incurrit. Coniolerentur igitur hic religiosi, & studiosi, quibus virtutis cura suscepta est, cum importunis tribulationibus premuntur: & cum item maiores progressus in ea fecerint, casum timeant, & sibi diligenter caueant. Posterius enarratit B. Iacobus in sua canonica, Iacob. cap. 2. cum ait: Qui offenderit in vno, factus est omnium reus: hoc est, qui in vno peccato mortali succubuerit, quantumuis in culmine virtutis aliàs constitutus, aequè damnationem impoenitens incurrit, ac si nihil boni egisset, sed omnia praeccepta transgressus fuisset, non quantum ad grauitatem supplicij, sed quantum ad euasionem aeternae mortis & poenae. Quapropter ne in has angustias incidat, qui virtutis scalam est aggressus, & plures gradus fecit, sacro vati, & per eum omni concionatori, iusto qui ceciderit, perinde ac peccatori, dicitur, morte morieris; vt animam suam liberet. alter autem sibi habeat, conuersus fuerit, siue non.

Et facta est super me manus Domini, & dixit ad me: Surgens egredere in campum, & ibi loquar tecum. & surgens egressus sum in campum, & ecce ibi gloria Domini stabat, quasi gloria quam vidi iuxta fluuium Chobar: & cecidi in faciem meam. Et ingressus est in me Spiritus, & statuit me super pedes meos: & loquutus est mihi, & dixit ad me: Ingredere, & includere in medio domus tuae: & tu fili hominis, ecce data sunt super te vincula, & ligabunt te in eis, & non egredieris in medio eorum: & linguam tuam adhaerere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir obiurgans: quia domus exasperans est. Cum autem loquutus fuero tibi, aperiam os tuum, & dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus, Qui audit, audiat, & qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.

PRÆDICATIONIS munere exhibitò, quid populo rebellenturum sit, a Domino edoctus propheta, in sua persona eorum oculis subiicit: & hoc praestonfo, grauitèr obiurgans eorum duritiam, & obstinationem, iterum eidem populo loqui iubetur. Primum ergo facta est manus Domini super eum, id est, admonitus a Deo in solitudinem ire iubetur, vt ibi quæ facturus est, accipiat. Est quippe solitudo, Dei colloctioni locus aptissimus. Dominus enim Iesus patrem oraturus, dimissa turba, in montem ascendit solus orare: & ad meditandù in agro è fra ciuitate Haac egressum, refert Scriptura. & opportunè quidè post praedicationis munus intantum, & obe-

& obedientiam præstitam, ad secessum ire mandatur, ut operis sui stipendium, dulcedinem præsentia Domini quodammodo degustet, unde gloria Domini illi adfuit, quia eo modo, quo in primo capite (visione ibi enarrata) se illi Dominus præsentem exhibuit: & in faciem suam castus, & deliquium animæ, & rursus in pedes erectio, ut supra descriptum est, ipsi contigit. Deinde ad populum rediens, domui suæ inclusus, & vinculis alligatus, post suorum in Hierusalem expugnationem, in carceris reclusionem, & vinculis iniectis supplicia futura, suæ personæ habitu, prænu-
 5 ciat, simul & iussu Domini, verbi diuini prædicatio illis subtrahitur ad tempus. quia domus, inquit, exasperans est, id est, quia suorum scelerum obfirmata consuetudine, & obstinatis animis, ea indignos se præbuerunt. & tandem ad prædicationem accingi iterum iussu à Domino, alio proposito themate, loqui præcipitur. Qui audit, scilicet audiat, & qui quiescit, quiescat: quod est, quasi indignantem dicere: Agite iam, & qui audit, opere in suam salutem compleat, quæ audit Domini præcepta. quod paululum immutatis verbis, Dominus Iudæis in lege gloriatis dicebat, clamans:
 10 Qui habet aures audiendi, audiat, & qui quiescit. i. cessationem à peccatis pro-
 15 crastinando semper differt, quiescat iam, hoc est, à flagitijs desistat. Tâto enim amore nostram salutem ardet Dominus, quod ut illi audiamus, nullum non lapidem mouet. Primum siquidem prædicatione, & doctrinæ exhortationibus monet: Deinde subtractione sui diuini verbi, ut fame pressi, ad cor redeamus, vitæ pabulum quæ-
 20 ægre ferens, obiurgatione, & reprehensione acri pungit, dicens: Qui audit, audiat. & est simile ei, quod cum indignatione aliquando dixerat Dauid, pertinaciam populi non suffrens: Nonne cognoscent omnes, qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam, sicut escam panis? nam qui pertinaciter Deo admonenti & expectanti non obtemperat, aut ignorare vult, aut sanè eius longanimitatem, qua il-
 25 lum sperat, contempnit. Quod ad Rom. testatur Paulus dicens: An ignoras quod benignitas Dei ad penitentiam te adducit? An diuitias bonitatis eius contempnis? Quare posita obiurgatione, merito arguitur. Sed vide quàm graphicè in propheta nostro Christus Iesus figuratus est; nam planè Spiritus sanctus hoc loco ipsum varè docuit, post Christi prædicationem Iudæis præstitam; atque item eiusdem Christi secessum in solitudinem Ephrem, manentibus eisdem in sua pertinacia: & post regressum iterum in Hierosolimam, carcerem, vincula & cætera supplicia passus, quomodo mortem ad extremum pro nobis obiit. sed & post suam gloriosam resurrectionem, in parasceue suæ mirabilis ascensionis, quo pacto recumbentibus vndecim, exprobrauit in credulitatem eorum, & duritiam cordis, plane insinuat, populum hîc obiurgans in præfati mysterij designationem: ut quod in nostram salutem futurum erat, opere in persona propheta exequendo, apertius obumbraret.

CAPVT QVARTVM.

ET tu fili hominis, sume tibi laterem, & pones eum coram te, & describes in eo ciuitatem Hierusalem, & ordinabis aduersus eam obsidionem, & edificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro: & tu sume tibi sartagine ferream, & pones eam in murum ferreum inter te & inter ciuitatem, & obfirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obsidionem, & circumdabis eam: signum est domui. Israel.

INSTRVCTVS igitur in superioribus iam propheta, docetur deinceps, quæ in legatione sua dicturus, facturisque sit: atque ciuitatis Hierusalem casum & ruinam, simulque insperatæ calamitatis causam, & mala quæ eius incolas manent, Dominus eis hoc cap. perstringit. Primum ergo pictoris officium vsurpare iubens, ciuitatè suâ in petra delineat, omnesque munitiones, machinationes, & instrumenta bellica, quibus Assyrij eam obsidentes impetèr. Atqui ne aduersa hæc, incautos, & absque admonitione in eos Dominum intulisse, aliquando querantur, aduersus eorum obstinationem ferream consuetudine peccatorum, & eorundem fumo denigratam, perinde

perinde ac sartago continuis flammæ vsibus exposita esse solet, faciem suam, id est, prædicationem obfirmare præcipitur. vbi suspicienda Dei volûtas nobis semper erga homines proponitur, qui vsque adeo nostram deperit salutem; ut non solum verbis, & factis, sed rebus ipsi penitentiam oculis subiiciens, quæ mala solum declinari possunt, procurare, & exercere, nos continue commonefacit. Verum hîc duo animaduersione digna sunt. Vnum, quod in petra signum obsidionis, & destructionis ciuitatis exhibetur. Alterum, quod, expugnatione ciuitatis proposita, emollire eorum corda per prophetam nunquam Dominus desistit. Prius, robur maximum, & fortitudinem ciuitatis, murorum & propugnatorum munitione, Dei volûntati resistere non posse, ut prærupto ciuitatis situ, & industria, aut viribus humanis minimè fidant. Nam scriptum est: Nisi Dominus custodierit ciuitatè, frustra vigilat qui custodit eam. Significatur itè, eius populi derelictio à Domino, ob pertinacè in suis peccatis perseuerantiam, & eiusdem destructionem à Romanis, ob immanè scelus in Dominum Iesum Christum commissum; & ceremoniarum tandem, & legis abolitio in eius sacratissima morte (ut in Scriptura proditum est) in quem tanquàm in scopum hæc omnia referebantur, in cuius etiam gloriam stabilita & sancita fuerant. Postèrus verò apertè docet, quàm inuitus mala & calamitosa Dominus suis admoueat. Tunc siquidem hoc facit, cum aliter eorum salutem prospici non potest. Ita enim per prophetam, quàm inuitus flagellu arripiat, indicans ait: Heu ego consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis. & rursus, ut faciat opus suum, alienum est opus eius: ut operetur opus suum, peregrinum est opus eius ab eo, de eadem re loquens. Sed quid est, quod dicit: signum est domui Israel: docet proculdubio non in litera sistere, sed ad sensum spiritalem oculos mentis transferre: ad mysterium nempe sacrosanctæ passionis Christi Iesu, quod hîc plane obumbratur: ita quod bellica instrumenta in latere signata, significant tormèta & ignes, quibus malitiosè à Iudæis vindictam legis obtéditibus in cruce veluti in sartagine sanctissima caro Christi fixa est, & esui apta facta, ut in sacrificio Missæ comeditur, quæ antea non erat: et præterea tam fortis facta, ut omnè attraxerit creaturam: & quoniam ob tantu flagitium ab eis Christus separatus est, hinc propheta, qui ad viuum Christi imaginem retulit, sartagine tantquam murum ferreum inter se & ciuitatem ponere iubetur. Quod etiam explicuit Dominus ad hunc locum alludens, cum Phariseis quærentibus signum non aliud dedit, quàm Ionæ prophetæ.

Et tu dormies super latus tuum sinistrum, & pones iniquitates domus Israel super eo numero dierum, quibus dormies super illud: & assumes iniquitates eorum. ego aute mdedi tibi annos iniquitatis eorum, numero dierum trecentos & nonaginta dies: & portabis iniquitatem domus Israel. & cum complueris hæc, dormies super latus tuum dexterum secundò, & assumes iniquitatem domus Iuda quadraginta diebus: diem pro anno, diem quam pro anno dedi tibi. & ad obsidionem Hierusalem conuerteris faciem tuam, & brachium tuu erit extantum, & prophetabis aduersus eam: Ecce circumdedi te vinculis: & non re conuerteris à latere tuo in latus aliud, donec compleas dies obsidionis tuæ.

IN persona propheta, tam decem tribuum Israel, quàm Iudæ, pœnæ & supplicia ob peccata & scelera admissa repræsentantur: hac etenim causâ, & dormire iubetur, & somnij tempus designatur: enimuerò, qui peccatis subiacent & seruiunt, dormire dicuntur, quia Dei obliti in quiete delitescere arbitrantur. quos grauer notat Dauid dicendo, Dormierunt viri diuitiarum, & nihil inuenerunt in manibus suis. & item B. Paulus: Exurge qui dormis, exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Peccator enim mortuus est: unde infra, vbi nostra translatio habet, Nolo mortem peccatoris, veritas Hebræa, Nolo mortem mortui, habet. Perinde igitur, ac homines vitijs confopiti, cum peccata Deus punit, & suos item electos defæcat, ac purificat, quoniam eos ita molestari, opprimi, & oppugnari finit, ac si è memoria eius excidissent, & eorum curam non gereret, dormire dicitur. Sic enim ait Psalmogra- phus: Exurge, quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem. Atqui quoniam

niam acceptor personarum non est Deus, & nullius quantumvis conuicti scelus relinquit impunitum, vt captiuitatem hanc Iudæ, & Hierusalem expugnationem, quam tot, ac tantis beneficijs donauerat, in meritum & castigationem suorum peccatorum ferre doceret, Israelis idololatrias, simul & earum punitiones figurat, quas per aliquot annos extendit, scelum annis correspondentes, diem pro anno computando. Peccauit quandoquidem Israel a scissione regni per Ieroboam, vsque ad annum Osæ regis, qui cum populo captus fuit à Salmanasar rege Assyriorum, idolis seruiens. Quo tempore anni fluxerunt 240. & item à morte Gedeonis, tempore iudicium, vsque ad Samuelem, quando Baalim & Astaroth, tanquam deos coluit: quod tempus annos 150. aut ferme conficit; & omnes hos annos numero 390. dierum, quos propheta in latus sinistrum dormiens designauit: est enim latus hoc debilius, ac infirmius, vt Israel Iudæ collatus, quantum ad retentionem veri Dei cultus: Ecce annos flagitiosos, & omni impietate plenos, qui totidem annis, teste Hieronymo, pœnas luerunt, a rumnis & calamitatibus subiecti. A tempore namque Phaceæ regis, sub quo captiuus fuit populus, à Theghat-phalasar rege Assyriorum, vt refertur in Scriptura, vsque ad quadragesimum annum regis Assueri (vt narrat Esther liber) qui à grauissima morte populum dispersum eripuit, & libertate donauit, grauius pressus fuit. Et rursus quia 390. dies ferme quatuordecim menses conficiunt, quibus obsessa fuit Hierusalem, demptis quibusdam; quibus Chaldæi opitulaturi Iudæos, Aegyptijs oppugnantibus uenerunt. Numero igitur dierum assignato, propheta decumbere iubetur ex aliquorum sententia, sed nescio, an satis apte: cum dormitione hac iniquitates Israel ferre expresse dicatur. Iudæa uero à Manassæ tempore, vsque ad secundum annum Sedechiæ, in quo per exercitum Nabuchodonosor vastata fuit Hierusalem, effraenis idola coluit 40. annis: unde totidem in latere dextro somno confopitus iacet. Quapropter propheta, à captiuitate Ioachim regis, vsque ad primum annum Cyri, qui Iudæos libertate asseruit, & in proprias sedes redeundi facultatem concessit, potissimum pœnas dedit: quod annos. 40. conficit, secundum computationem B. Hieronymi: etsi alij 30. resisterint, donec ex uotis agerent in propria reuersi, quibus 70. anni captiuitatis Babylonica computantur. Quoniam autem res sic se habet, quod propheta obsidentium & obsessorum personas sustinuit, illorum animositas, & alacritas ad oppugnandum, per obsidationem faciei contra populum, & brachij extensionem, significatur. Istorum uero oppugnatio & vastatio, per funium uinctiōem, & dormitionem absque mutatione corporis à latere in latus (quia non discessit exercitus, donec desolatio ciuitatis, quam ipse prædicat, sequeretur) aperte satis indicitur. Sed attende iam hic, quam expresse Spiritus sanctus in persona prophete adamaninam Christi Iesu faciem contra populum Iudeorum, in euulsione uitorum cælestis doctrinæ prædicatione, obumbrauerit. Et rursus tormenta illa immania, quæ pro nostra salute columnæ alligatus, & cruci affixus, supra omne, quod excogitari potest, passus est, perseverantiam item constantem, qua absque hæsitacione & mutatione uila, ab opere nostræ redemptionis cœpto, donec ipsum sua sacrosancta morte perficeret, nunquam destitit. Hoc sanè dormire fuit super latus dexterum, sine uersione in sinistrum; quia diuino illo, & insuperabili animo, salutem humanam operans, nihil durum & immane non interritus pertulit. Atqui, quoniam tam calamitosa, & naturæ aduersantia, quæ mortem parturiunt, quam mors ipsa, somnus in Scriptura dicuntur, cum tot mala auctor uitæ nostræ Iesus Christus concinna humilitate pertulerit, dormire hoc loco sub sancti uatis persona prænoscutur. Hoc enim somni genus docuit Dauid in persona Domini, cum dixit: Ego dormiui & soporatus sum, & exurrexi, quia Dominus suscepit me. & rursus ipsemet Dominus: Lazarus amicus noster non est mortuus, sed dormit. & Iohann. II. Paulus denique scripturæ interpres: Propter hoc infirmi sunt multi, & dormiunt multi. Somnus autem quadragesima dierum enarratur: quoniam numerus quadratus est; hoc notat, quod vsque ad perfectionem & absolutionem nostræ redemptionis, tribulationibus, afflictionibus, & morte ipsa tandem confopitus fuit Dominus.

Et sume tibi frumentum & hordeum, & fabam, & lentem, & milium, & uiciam: & mitte ea in vas unum: & facies tibi panes numero dierum, quibus

quibus dormies super latus tuum: trecentis & nonaginta diebus comedes illud. Cibus autem tuus, quo uesceris, erit in pondere viginti stateres in die: à tempore usque ad tempus comedes illud. & aquam in mensura bibes sextam partem hin. à tempore usque ad tempus bibes illud. & quasi subcinerium hordeaceum comedes illud; & stercore, quod egreditur de homine, operies illud in oculis eorum. Hæc dixit Dominus: Sic comedent filij Israel panem suum pollutum inter gentes, ad quas eijciam eos. Et dixi: Ah, ah, ah, Domine Deus, ecce anima mea non est polluta, & morticinium, & laceratum à bestijs non comedi ab infantia mea usque nunc: & non est ingressa in os meum omnis caro immunda. & dixit ad me: Ecce dedi tibi fimum bouum pro stercorebus humanis: & facies panem tuum in eo. & dixit ad me: Fili hominis, ecce ego conteram baculum panis in Hierusalem, & comedent panem in pondere & in solitudine, & aquam in mensura, & in angustia bibent: ut deficientibus pane & aqua, corruat unusquisque ad fratrem suum, & contabescant in iniquitatibus suis.

TANDEM calamitates, & afflictiones, quas Iudæi passi sunt tempore obsidionis Hierusalem, enarrat: quæ cibi & aquæ penuria, atque inopia significantur. Etenim frumentum, hordeum & fabam, lentem, milium & uiciam, recondere iubet, ut aduersariorum instante furia, inde quoquo pacto uitam solari possent. Necessitate autem imminente auget à tempore: quia trecenti & nonaginta dies, quibus vallabitur ciuitas, in hac angustia erunt: à quantitate, quia semel in die & uicijscudum plenis decem, comedent; & aquam etiam eadem ratione bibent: à qualitate, quia placentis ex annumeratis frugum generibus confectis, & sub cinere decoctis, qui ex stercore humano, aut bouum, in gratiam prophete, tanquam ex combustis lignis restabit. Ne autem casu, & citra diuinum consilium hæc obuenerit arbitarentur, ait Dominus: Ecce ego conteram baculum panis in Hierusalem: mea, inquit Dominus, prouidentia, & consilio hoc futurum est. Labores etenim; & mala omnia pœnæ, quæ peccata puniunt, Dominus mittit, & propria manu admouere dicitur: ut alibi: Vocauit famem super terram, & omne firmamentum panis contriuit: & in tantis denique propter iniquitates, & scelera sua inciderent angustias, ut nemo fratri, aut propinquo suppetias ferre valeat: sed ex æquo necessitate premente, omnes vastantur, & peribunt. Hæc, litera præsens illis primum ferebat. Haud dubium tamen, quin & alia per hæc Spiritus sanctus significauerit: omnia siquidē ait D. Paulus, in figura continebant illis. Est ergo exterior & interior scripturæ sensus, quod & sapientes Iudeorum docuerunt, illud enim Prouerbiorum: Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur uerbum in tempore suo: Rabbi Moyses inter Talmudistas doctissimus, sic vertit: Poma aurea in cancellarijs argenteis, uerbum dictum secundum ambas facies suas, id est, secundum interiorem & exteriorem sensum, est sicut pomum in retiaculo argenteo. ac si dicat: necessarium esse, ut sit sensus exterior pretiosus, & bonus, uelut argentum: interior uero multo melior, sicut aurum, donec se habeat exterior ad interiorem, sicut se habet argentum comparatum ad aurum. Necessè quoque est, ut sit aliquid in exteriori sensu, quod ducat, ac trahat considerantem ad interiorem: quemadmodum pomum aureum uestitum retiaculo argenteo, cum procul respicitur, uel absque multo intuitu, totum uidetur argenteum; cum uero ob ualorem argenti, atque decorem, habens uisum acutum, prouocatus accesserit, uidebit profectò aureum pomum latere: sic igitur sunt uerba prophetarum. frequenter enim ea, quæ exterius sunt, sapientia est utilis ad multa, ut ad compositionem morum, ac status cōgregationis hominum, sicut patet in superficie Prouerbiorum Salomonis: quæ autem interius sunt, sapientia est perutilis, in credendis secundum ueritatem. Hæc ille. Quæ ad uerbum transcripsi, ut intelligas, solos Iudeos recentiores, quia obcæcati sunt, corticem literæ, & historię contemplari. Intrinsecus ergo sensum adhuc secundum ipsos habet hæc litera: & fames hæc tam calamitosa aliud significabat, præter id quod extrinsecus dicebat. & cogit etiam hoc sentire

temperatio horrois, quam impetrauit propheta, in vsum lignorum, sterco humanum signatum, in bouinum simum recepit commutatum: quia immundum illud erat, & nunquam introiuit, ait, in os meum. Vnde non solum miserandam illam pressuram, quam Iudei passi sunt in vastatione Hierusalem, per Titum, & Vespasianum eius patrem, vindices mortis Christi Iesu, verum (vt interpretatur diuus Hieronymus) 5 Euangelij, & verbi Dei famem, per orbem absque Deo, & lege vagantes. Atque hinc panem mixtum ex frumento comedunt; quia Deum credere profitentur: ex hordeo; quia in sensu, vt bruta animalia, depressi sunt: ex fabis; quia inflari, & mente hebetari (vtrumque enim faba praestat, ventris inflationem, & mentis hebetudinem) 10 quapropter Pythagoras suis discipulis à fabis abstinere praecipiebat: ex lente vero eorum auaritiam taxans, ex quorum genere Esau lente primogenita sua vendidit: ex milio vero, & vicia; quia domi Dei, more altitium, lege & prophetarum doctrina cibati, & saginati, animalia ferocia euaserunt, vicia in pabulum vtentia. Quae & de ipsa Ecclesia, & vnoquoque eius membro, quod in facinora & peccata pertinaciter incidit, intentè accipi etiam vult. Sed duo insuper hic aduertenda sunt: Vnum, quod decoctio ciborum stercore humano fiat, idololatriam significat, teste Hieronymo. Vnde quonia ab idololatria Iudei semper abstinēt post Christi occisionem, in simum bouum illud permutatum est: quia propter ventrem & carnem, vt pinguescant solum, cuncta operantur. Labore etenim bouum bona terrae parantur, quare eorum simo legitime comparantur. Alterum est: quod huius saculi bona tanti aestimanda sunt, quanti baculus, cui pondus corporis innititur. Vt enim vitae subsidia se subtracturum indicaret, baculum panis ablaturum minatur; sic enim insania diuitum collum diuitiis supponentium, cursim reprehenditur: qui, cum homines ratione praediti sint, tantum ab ea mente alienantur, vt nō solum corpori, cui indulgere proprium animalium est, verum baculo, qui corporis sustentationi solum deseruit, se praecipites submittant.

CAPVT QVINTVM.

ET tu fili hominis, sume tibi gladium acutum, radentem capillos: assumes eum, & duces per caput tuum, & per barbam tuam: & assumes tibi stateram ponderis, & diuides eos. Tertiam partem igne combures in medio ciuitatis, iuxta completionem dierum obsidionis: & assumes tertiam partem, & concides gladio in circuitu eius: tertiam vero aliam disperges in ventum, & gladium nudabo post eos, & sumes inde paruum numerum, & ligabis eos in summitate pallij tui: & ex eis rursum tolles, & proijcies eos in medio ignis, & combures eos igni: & ex eo egredietur ignis in omnem domum Israel.

DE Hierusalem exercitu Assyriorum circumuallata historicus sermo est in hoc capite: haud dubium tamen, quin spiritus Domini Ecclesiam suam alloquatur, sub genere etiam speciem deterrendo, si minus rectè in via Domini gradiatur. Hoc enim nos docuit diuus Paulus scripturae veteris diuinus interpres, dum omnia mysteria fidei, & quae mores etiam informant, inclusa in illius literae cortice eruit, hanc regulam nimirum sequendo: quod quaecunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt; vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus: vnde sub bobus triturantibus ministros Ecclesiae; vt sub filio liberae, & seruae, duo testamenta intellecta esse explicuit. Atque hoc quidem edoctus à Domino, qui ad Moysen & prophetas, suos asseclas remittit, vt quae de eo scripta erant, acciperent, & quod de specie, id est, de discipulorum congregatione dixerat, omnibus indiuiduis tempore subsequuturis, edisseruisse pronunciauit, cum ait: Quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate. Ex quibus & Tyconius hanc eruit interpretandi scripturas regulam: vt à genere ad speciem, & ab specie ad indiuidua, & singula membra, ordinariè percurreret scripturae sermo: & ita eam diuus Augustinus amplexus est. Flagella igitur, quae Hierusalē, rabie inimicorum concussam, passuram declarat, eadem Ecclesiae, quoad sua membra inordinata impedere dicitur. Sic autem procedit, quod primum signum

ad Rom. 15.

1. ad Cor. 8.

Ad Gal. 4.

L. 1. Marc. 13.

Lib. 3. de doctrina Christi. ana.

signum exhibet mala praenuncians; quae populo circumuallato erant obuentura: deinde signum, quod in pictura descriptum erat, ciuitatem Hierusalem esse dicit, cui mala portenduntur, ob magnitudinem ingratitude & scelerum: & tertio signum explicat, atque flagellandis admouet. Signum ergo in persona prophetae exhibitum est, quod pilos omnes capitis & barbae nouacula tonforis radere iubetur, atque in tres partes iuxta ponderis mensuram diuisos, vnam partem igni in medio ciuitatis descriptae absumere, secundam gladio per circuitum eius comminueret: tertiam vero in ventum proiectam gladio vndeunque persequi; & tandem exiguum numerum assumere, & pallio seruare; & rursum ex eis in medium proijcere, & comburere: ex quibus dicit, Ignis egredietur in omnem domum Israel. vbi aduerte iam lector, quod suum populum puniturus Dominus, personam prophetae serui charissimi ignominia afficit, dum pilis rasus incedere praecipitur. quod in opprobrium factum fuit seruis Dauid regem Syriae nomine eius visentibus. Et saltem à Nazarcorum cultu, ob professionem religionis magni habito, sic distinguebantur: quia ludibrio fiant mundo, oportet, qui magni apud Dominum semper aestimati fuerunt: iuxta vocem illam perditorum; Hi sunt, quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudine improperij, nos insensati vitam illorum aestimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorum est! Et insuper eundem vatem filium hominis appellando ipsa nuncupatione deicit, humilitatis sanè admonendo, ne ex colloquio diuino, & diuinorum arcanorum persecutione, quod frequenter contingit, à ratione diuina desciscat. Quod diligenter omnibus diuinarum scripturarum tractatoribus inspiciendum est. Sed quorsum pilorum rasura flagellum & punishmentem minatur Dominus: Vt sanè veteres cogitationes, ex quibus vita commaculata prodijt, iuxta praescriptum Legis proijcerentur; deincepsque nouae pullularent, vnde vita emendaretur: pili enim cogitationes in scriptura significant. secus autem, flagitiosa, & impia vita perseverante, & eiusdem superfluitate crescente, peccatis iam redundantibus, (cum erga nos Dominus ex sua bonitate tantum misericors sit) sceleribus nostris irritatibus, iustitiae suae gladium, quo superflua radat, arripere cogimus. Atqui quando totus populus Domino sua insolentia repugnat, totus puniendus est: vt populo Hierusalem eo tempore contigerat. In tres autem partes pilorum rasura diuiditur: quia iuxta Hebraeos totum, & omne, ternario primum tribuitur: & item quoniam omni genere peccatorum contra omnes tres personas sanctissimae Trinitatis pertinaciter commiserant. Quod vero de tertia parte dicit, ex ea paruum numerum accipere, pallioque seruare, & partem assumptionis deinde in ignem proijcere, vnde exiet ignis, qui totam domum Israel absumat: reductionem eorum, qui captiui erant in Hierusalem, Domino sic ordinante, & eos protegente, vt Hieronymus testatur, significat: quia magnis ibidem tribulationibus oppressi fuerunt, vt in Esdrae libro aperte legitur. Quam obrem partem rursum aliam igni committere praecipitur, vbi ignem totam domum Israel exusturum praenunciatur: quia, vt libro Machabeorum legitur, quidam ex Iudaeis fautores Antiochi Epiphanius egrediendi erant, qui ad perdendam domum Israel contra Iudam Machabeum & eius fratres, vehementer ipsum excitarent. Ecce igne contra Israelitas ardentem, & vidisti eos comburentem, quando dissensionibus Hircani, & Aristobuli fratrum, de regno & pontificatu contententium (vt Iosephus est auctor) Cneius Pompeius, substituto Antipatro, & vt custode relicto, eos Romanorum ditioni subiugauit: & tandem eos absumentem conspexisti; quando à Tito, & Vespasiano mortis Christi Iesu vindicibus, vrbs capta, & desolata est. omnes enim has Iudeorum calamitates, & persecutiones se veluti euestigio subsequentes, diuinus spiritus prophetae ostendit. Cuius firmissimum argumentum est, quod infra dicit: Faciam, ait, in medio tui, in oculis gentium iudicia: & faciam in te, quod non feci, & quibus similia vltra non faciam. Equidem vastatio illa per Titum & Vespasianum patrem eius, maxima omnium persecutionum Iudeorum extitit: quae igne, gladio, & fame peruagata est, vt apud Iosephum videre licet: quae hinc subindicatur, tanquam species sub genere instantis tribulationis, quae manibus tangebatur, vt supra dictum est. atque hac ratione complebantur, quae dies obsidionis superiori capite representauerant. Petrus vero Galatinus de imminente calamitate sic locum interpretatur.

2. Reg. 16.

Sapient. 5.

Leuit. 14.

1. lib. Mach. c. 11.

Lib. 14. Antiquit. Iud. & Lib. 1. de bello Iud. c. 5. & 8.

Lib. de best. Iud.

Lib. 4. cap. 2. 17.

terpretatur: vt per tertiam partem, quam in ignem proiecit, eos, qui de eo populo incendio vastandi erant, intelligat: per tertiam verò, quam gladio ferire iubet, eos, qui ferro interimendi erant: per tertiam autem, quam ad ventum dispersit, illos qui in captiuitatem ducti fuerint: per reliquam denique, quam in summitatibus pallij ligare præcepit, eos qui vt conuertantur in terra restant. de quibus illud Pauli vult intel-
 ligi: Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret. Et vastationem item hanc, depopulationem illam Bitter ciuitatis, quam Iudæi post excidium Hierusalem per Titum & Vespasianum anno 48. ædificarunt, significare dicit: quã Adrianus imperator tribus annis obsederat, sexto mense tertij anni cepit, & in vindictam mortis Iesu Christi Domini nostri, cum maxima Iudæorum strage: vbi occisus fuit nefandissimus ille Barcozba, qui se Iesum proferre ausus fuit. de quo imperator, occisori eius afferenti truncum dixit: Nisi Deus tuus hunc occidisset, quis aliquid contra eum potuisset? Signo igitur posito, hæc omnia Spiritus sanctus designauit. At dices qui hoc signo vsus est Dominus, cum apertè mala quæ admoturus erat, infra explicet? tantam etenim stragem peccatum illud primum in naturam humanam fecit, quod aded tenebris homines obruti sunt, vt vix seipsum, nedum Deum præsentirent: vnde tanta ruditate, & intellectu depreffione, quibus Deus suam præsentiam assererebat, signum dare, & propria pignora mittere oportebat, vt cognosceretur. vnde maximè illi populo familiare fuit, semper quum Dominus aliquid præciperet, signum aliquod supernaturale exigere, quo suã omnipotentiam testaretur: qui se eorum ruditati semper accommodauit, tempore quo sub pædagogia legis egerunt. Verum aduetu Christi Iesu iam emancipati, ad Legem & Prophetas, in quibus satis apertè se olim Dominus declarauerat, remittuntur, vnde querentibus signum Iudæis respondit Christus Dominus: Generatio hæc praua & adultera signum querit, & nõ dabitur ei, nisi signum Ionæ propheta. Alio etiã genere signorum Dominus est vsus, non populis petentibus, sed diuino suo consilio, mysterium suæ sacrosanctæ carnis assumendæ præfagiendo: vt quando Hieremias catena è collo pendenti incedere iussus est; & nunc Ezechiel rasò capite, & barba. Est quippe in prophetis Christus Iesus Dominus assimilatus, & ideo habitu humili, lugubri, & quem mundi fastus derideret, ipsos induit, quia similibus irrisionibus in suã vitam studio premendus erat; & ita ipsum populum conculcaturus. Insuper, vt omnium oculos in se tanquam in stultum præriperet; quod vrbè latere depingeret, & decomatus, contra suos pilos sic iustè diuisos, igne & gladio dimicaret, omnibus fabella esset; & ita rem memoriæ mandarent, in qua mysterium gerebatur diuinum, quod malo sui capitis ipsi Iudæi spectatores etiam experturi erant. Præterea Propheta Apostolos prædicatores Christi crucis retulerunt, qui stultitia mundo reputati sunt, & stultitia eorum prædicatio pereuntibus fuit vita, vt Diuus Paulus testatur. & eodem loco mysterium hoc enarrans dicit: Spectaculum facti sumus mundo, & angelis & hominibus. nos stulti, vos autem prudentes: & tanquam purgamenta huius mundi facti sumus, & omnium peripsem a vsque adhuc. Semper enim qui insignes viri Dei fuerunt, excrementa mundi reputati sunt. Quod noster propheta insigniter personam Christi Iesu Domini nostri referens, insigni etiam abiectioe illusus fuit.

Hæc dicit Dominus Deus: Ista est Hierusalem, in medio gentium posui eam, & in circuitu eius terras, & contempsit iudicia mea, vt plus esset impia, quàm gentes, & præcepta mea, vltra quàm terram, quæ in circuitu eius sunt. Iudicia enim mea proiecerunt, & in præceptis meis non ambulauerunt. Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Quia superastis gentes, quæ in circuitu vestro sunt, & in præceptis meis non ambulastis, & iudicia mea non fecistis, & iuxta iudicia gentium, quæ in circuitu vestro sunt, non estis operati.

MORVM compositio, vitæ integritas, doctrine lumen, non paruum adiuumentum afferunt ad vitæ proximorum condimentum. vnde Apostolos, his virtutibus duces Ecclesiæ diuinitus institutos, salem & lucem Dominus appellauit. Et hanc eandem rem edisserens Diuus Paulus, vt taliter vitam componant, quod gentes ad pietatem promoueant, hortatur dicens: Omnia autem facite sine murmurationibus & hæsi-

& hæsitacionibus, vt fitis sine querela, & simplices filij Dei sine reprehensione in medio nationis prauæ & peruersæ. Ad rem igitur nostram: Postquam Hierusalem expressit Dominus, de qua ænigma propositum fuit, prouinciam, quam eidem commiserit, & quod scenus ex ipsa reddiderit, narrat: Dicit enim Dominus, inter gentes eam collocasse, & in circuitu eius terras, id est, nationes terrena solum colentes, per regiones circumquaque dispersas, ea quidem ratione, vt ex sua pietate & religione, atque vitæ compositione, gentes circumhabitantes, in diuinam pietatem, religione, & vitæ integritate attraherent: Attamen eorum vitæ & religio ab hoc instituto intantum discessit, vt in impietate & vitæ inordinatione longè nationes superauerit. Siquidem Deum verum repudiauerunt, cui per circumcisionem, & legis adoptionem, tanquam viro nupserant, ipsum contemnendo, atque pro idolis gentium commutando: vnde neque in Dei præceptis ambulauerunt, pro luxu & voluptate carnis viuendo. Quod si populum illum ruditate legis agentem, pertinacis vesaniæ gentium reum facit, quod tanquam candelabrum in medio eorum positus non luxerit, qui nos in tantis diuitijs gratiarum positi, vt Turcis, & barbaris nationibus, veræ pietatis & ordinatioris vitæ exemplo sumus, vtrâque re aded exorbitantes, diuinam iram effugere poterimus? Sanè sacrosancto Dei Euangelio magnam iniuriam irrogamus, dum Indis, & circum iacētibus nationibus ipsum prædicando, longè alij vita & moribus inuenimur: vnde & cursum eius præpedimus, dum aliud manibus, aliud ore gerimus. Quod B. Paulus sic docet: Quoniam non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem manducauimus ab aliquo, ne quem vestrum grauaremus, non quasi non habuerimus potestatem, sed vt nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. Nam cum & essemus apud vos, hoc denunciabamus vobis, quoniam si quis non vult operari, nec manducet.

Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Quia superastis gentes quæ in circuitu vestro sunt.

NARRAVERAT in genere sui populi ingratitude: nunc grauitatem criminum exponit. Nam quibus maiora amicitie, benevolentie, & gratie pignora concedita sunt, ij grauiora eadem delicta reddunt, quàm qui similibus auxilijs destituti iacent. Potentes enim, inquit Sapiens, potenter tormenta patientur. Vnde quia tot beneficijs populus ille abutens, gentes in impietate superauit, in transgressione præceptorum Domini, quoniam in eis non ambulauerunt, vt gentes suorum Deorum pacta colentes: in violatione legis, in qua iudicia sua, & consilia Dominus aperuerat, & tandem in contemptu præceptorum legis naturalis, vtriusque communis: nam iuxta iudicia, id est, mores gentium, non estis, ait, operati. Illæ siquidem præcepta naturalia ob oculos firmantes, cum cautione obseruare nituntur, & saltem ab iniuria fratrum temperantur. Vos tantum ab eorum custodia intantum recessistis, vt neque eos, cum mille defectionibus ea præscripta iactantes, imitati fueritis. Subdit ideo, & proh dolor quàm plenius & exactius nobis in Euangelij thesauris agentibus, hæc inculcat Dominus: quibus prima cura videtur, diuitiarum copia, cum iniuria proximorum, nonnunquam strepitus & fremitus domus, fastus, & ambitus insolens vitæ! nam in quo vitæ excessu Barbaros non superamus? recogitet vestium luxum, victus intemperantiam, in extinguibilem ignem litium, super leuissimis quibusque inter fratres, & conuicinos, qui iusta mensura hæc librare studuerit: at nos obdormimus, & obturantes aures, hirtis callis obduruimus.

Ideo hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, & ipse ego faciam in medio tui iudicia in oculis gentium: & faciam in te, quod non feci, & quibus similia vltra non faciam propter omnes abominationes tuas. Ideo patres comedent filios in medio tui, & filij comedent patres suos: & faciam in te iudicia, & ventulabo vniuersas reliquias tuas in omnem ventum.

MIRVM profectò, quàm inuitus Dominus ad puniendum accedit: cum singulibus enim per prophetam flagellum intuetur dicens, Heu quia vindicabor de hostibus meis, & rursus suo populo manum admouens, vt ad meliorem mentem reducat, inquit idem propheta: Vt faciat opus suum alienum opus ab eo. Quod supra etiam alle-

garum est. In quem modum nunc, quasi rem mirabilem, & extra communem vñm
narrans propheta, quod se Dominus executioni iustitiæ præparet, nedum exequatur,
toties repetit, Dicit Dominus Deus. vnde, quasi rem omnibus stupendam Do-
minus faciens, nota admirationis & animaduersionis, iram suam & furorem ad vin-
dictam faciendam notari voluit dicendo: Ecce venio ad te: quasi puniens diceret, 5
& iratus; idque quàm citissimè. poterit repetitionem hanc diuini nominis occasio-
nasse magnitudo, & inauspicata grauitas supplicij: nam tale, inquit Dominus, erit,
quale antea non feci, nec vltra facturus sum: quod mutua patrum & filiorum com-
manducatio, à quo facinore mens humana penitus abhorret, declarauit. Atque vt
suprà diximus, nō de impēdenti solūm supplicio, sed de futura exultatione, & vasta 10
tione Iudeorum tempore Titi, & Vespasiani intelligendum est: à quibus in tātās an-
gustias redacti sunt, in vindictam sacratissimæ mortis Christi Iesu Domini nostri, vt
fame compulsi, cloacas rimarentur, veteremque boum fimum alimentum haberent,
stercusque collectum: quod nec visū quidem tolerabile fuerat, cibus erat. Quo defi-
ciente, nec à cingulis, nec à calcamentis abstinebant, cum & coria detracta scutis 15
manderent: & intantum necessitas creuit, vt affectus humanos, & naturales superas
mulier quædam, filium comedere cogeretur, vt auctor est Iosephus: In tātām autem
peccati immanitatem obcoecati, peccatis peccata semper addendo, deuenerunt. Quo-
rum cumulus tantus fuit, vt dicat memoratus auctor: Puto si Romani contra noxios 20
venire tardassent, aut hiatu terræ deuorandam fuisse ciuitatem, aut diluuiū periturā,
aut fulmina Sodomæ passuram, multo enim magis impiom progeniem tulit, quàm
illa pertulerat. Et de æterna tandem in inferno punitione impœnitentibus facienda
intelligitur: quoniam sicut vna plaga, futuram incorrectis, in sacris literis significat:
ita omnes iunctæ, inferni inexhausta tormenta repræsentant: vt latius in nostris Cō-
mentarijs super Apocalypsim deduximus: hæc enim omnia, verba Domini tam hor- 25
ribilia, in punitione hac sonare vidētur. Bene verū est, quod illud de cōmanducatio-
ne alterutri, de præreptione panis & alimentorū alijs ab alijs, sunt qui intelligant.

*Id circo viuo ego, dicit Dominus Deus, nisi pro eo, quod sanctū meū violasti in om-
nibus offensionibus tuis, & in cunctis abominationibus tuis, ego quoque con-
fringam, & non parceret oculus meus, & non miserebor. Tertia pars tui peste 30
moriatur, & fame consumetur in medio tui: & tertia pars tui in gladio cadet
in circuitu tuo: tertiam verò partem tuam in omnem ventum dispergam, &
gladium euaginato post eos.*

IAM fati superque calamitates Hierusalem pro foribus adesse prædixerat, quid 35
opus erat nunc iuramento firmare? Primūm responderi potest, id Dominum fecisse;
vt non comminationē tantū homines intelligerent, vt ea fuit, quam per Ionā Nini-
uitis fecit: sed quod definito cōsilio calamitatibus prædictis subiacebunt, nec eas vllō
pacto euadent. frequens enim est hoc duplex genus cōminationis in scriptura, quod 40
Ionathas per signum illud, quod Dauid dedit ad discernendum patris sui Saulis ani-
mū, an minæ tantūm essent, que cōtra eū obtendebat, an reuera mortē eius machi-
naretur, declarauit dicendo: Si postquā emisero sagittā, vt ludens ad scopum dixero
puero, Ecce sagittæ vltra te sunt, definitum est contra te patris mei cōsiliū: si ve-
rò dixero, Ecce intra te est, certum habebis, comminationes esse patris mei iras, nec 45
tui perditionem intendere: est quippe sagitta armorū genus, quo & minari, vt circū-
stans malum videat, & trāsigere etiam inimicum solemus. Vt ergo Domini ineuita-
bilem calamitatem crederent, & non solūm comminationem esse iudicarent; iura-
mēto interposito, sua dicta firmavit. Deinde, quia populus ille maximè gloriabatur,
quod præ cæteris nationibus, tot beneficijs eum Dominus cumulasset; & cum hoc, 50
honorem, & gloriam Domini tangere ausus est, polluendo sanctum templum eius
abominationibus & execrationibus idolorum. Hinc tertio iam loco flagellum manu
accipere dicit: & iuramento decretum sui consilij firmat, dicendo: se Deum viuum
esse, neque esse aliū Deū præter ipsum, cui honores diuini impendantur. Contrā au-
tem ille populus fecit: vnde, vt abominationis peccatum, quod idolatrando commi- 55
serat, hinc memoraret, numerum mutauit. Nam cum antea de peccatis singulorum
ageret,

Lib. de bell.
Iud. 7. & 8.
& Lib. 6.
c. 16.

Ionc. 3.

1. Reg. 29.

ageret, Superastis, inquit, gentes, & in præceptis meis non ambulastis; nunc autem
quia violasti templum meum, ait, &c. est enim hoc peccati genus grauissimum in
conspectu Domini. vnde ait: Ego Dominus, & hoc est nomen meum: gloriam meā 1
alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus. & ita in sui vindictam ænigma capil-
lorum propositum soluit: nam tertia pars peste & fame, tanquam igne efficacissimo
peribit: tertia alia, confertis manibus cum hostibus in circuitu ciuitatis: vltima verò,
quam euaginato gladio, contra suos capillos furendo, indicauerat propheta, ea
hominum pars est (vt interpretatur Diuus Hieronymus) quæ in Ægyptum fugiens,
Nabuchodonosor gladio concussa, & euulsa est. Atque ita dicit Dominus: Ego quo- 10
que confringam, hoc est comminuam gloriam tuam, quia tot criminum ausi-
bus, tu meam lædere non es veritus. Quare non parceret, ait, oculus meus, nec mi-
serebor.

*Et complebo furorem meum, & requiescere faciam indignationem meam in eis,
& consolabor: & scient quia ego Dominus loquutus sum in zelo meo, cum
implevero indignationem meam in eis.*

AD MOTIS plagis, quæ inde bona accrescant, Dominus enumerat. Primūm
enim inquit, finietur furor meus, cessabit indignatio, & consolationem accipiam.
Loquitur siquidem ad modum irati hominis affectibus subiecti, qui cum intrinsicus
castigatione prorumpit, furor effervesceat, & mitigari solet. Ita enim Iob dictis suo- 20
rum amicorum prouocatus, astuanti animo dicebat: Si tacuero, id est, si animum
meum non effuderō, ecce commuto faciem meam, & dolore torqueor. Item vir pru-
dens & sapiens indignatus alicui, ob opus non benefactum, vcluti fame iustitiæ di-
stringitur: attamen cum eius vindictā viderit, pœna inflicta, perinde ac pane, videtur
saturari: vnde exhilaratur, & consolationē accipit. Quod Dauid canebat dicens: Læ- 25
rabitur iustus, cum viderit vindictam: manus suas lauabit in sanguine peccatoris.
vnde subiicit: Et scient, quia ego Dominus loquutus sum in zelo meo: id est, sen-
tient me iratum, id est percipient, & complentem que dixerim. qui toties me minis,
& terroribus exhortantem audire contempserunt, & verba tantūm meas commina-
tiones sunt arbitrati. & hoc quidem meritò: nam qui vir vxori se alijs tradenti non
irascitur, & eam nō punit: nullus sanè. Perinde ergo in zelo meo hoc facio, ait Domi-
nus, qui te mihi despondi, & in vxorem duxi. Sed qui hoc scient, qui peste, & gla-
dio conciderint: scient, respondet diuus Hieronymus, qui ex dictis cladibus restabunt 35
exules, aut captiui; qui dolentes ea murmurabunt.

*Et dabo te in desertum, & in opprobrium gentibus, quæ in circuitu tuo sunt, in
conspetu omnis prætereuntis.*

SECUNDO loco ait: qui spectaculo calamitatis residui erunt, humiliari di-
scent, qui gloriabundi antea gentes deridebant. Nam tūm meritas suæ inanis
gloriæ pœnas videbunt, cum suam ciuitatem desolatam, vt desertum à feris habi-
tari conspexerint. gentes præterea omnes, quæ in eius circuitu sunt, hoc denuncia-
bunt ei insultantes, & ignominia & opprobria in eam refundentes, quæ antea ip-
sæ pertulerant: intantum vt omnibus prætereuntibus, & iter agentibus ciuitas glo- 45
riosa fabella sit.

*Et eris opprobrium & blasphemia, exemplum & stupor in gentibus, quæ in
circuitu tuo sunt, cum fecero in te iudicia in furore, & indignatione, &
increpationibus iræ, quæ ego Dominus loquutus sum, quando misero sa-
gittas famis pessimas in eos, quæ erunt mortifera, & quas mittam, vt
disperdant vos: & famem congregabo super vos, & conteram in vobis
baculum panis; & mittam in vos famem, & bestias pessimas vsque ad in-
ternecionem: & pestilentia & sanguis transibunt per te, & gladium in-
ducam super te. Ego Dominus loquutus sum.*

POSVERAT

POSVERAT Dominus populum Hierusalem in disciplinam gentibus circum habitantibus: at cum disciplina loco eas suis impietatibus & criminibus magis corruerit, iustitia clamabat, ut quod luxur perdidit, poena, & castigatio reformaret. Quamobrem ita Dominus populum suum puniuit, ut opprobrium simile fugientes, & blasphemiam perhorrentes, hoc est, execrationem, maledictionem, & sacrilegam infamiam illius populi videntes, in meliorem mentem se conuerterent: & stupore occupati, ne similia & ipsi patiantur, exemplo discant non peccare. His tamen rebus incesse civitatem dicit gentes, quoniam viderunt, quando fecero, inquit, iudicia, & misero sagittas meas. Per sagittas, punitiones intelligit diuus Hieronymus, alij locustas, & ruginem, & similia animalcula, quae fructus demoliri solent, unde penuria accidere solet. & statim infert: & famem congregabo super vos: hoc est, etiam famem alijs rationibus parabo: ut non mittendo pluuiam, atque adeo, inquit, ut contera baculum panis, id est, omnem demam sustentationem. Quare tertio addit: & immittam in vos famem: quasi leuius vexando in principio, deinde per incrementa calamitatem augendo, famem usque ad interuentionem, indicium affirmat. Quapropter tertio vel quarto famis mentionem intulit. Simul etiam bestias se Dominus immisurum pronunciat: nam canes in dominorum carnes concitat Dominus, inquit diuus Hieronymus: & lupis, ac vrsis ac similibus terram replet, furentibus in vindictam malorum hominum. Famis autem pedisequa est pestis, quam etiam mittet Dominus: & clades magnae erunt, & sanguinis effusiones: quia gladium, hoc est, superiores hostes, qui mactent & iugulent, inducam, ait, super te. Et subiicit: Ego Dominus loquutus sum: id est, ita ego Dominus statui. Vbi consideres oportet Christiane lector, haec nobis Dominum nunc dicere, si istis sceleribus & criminibus, si maiori ingratitude ob potiora beneficia recepta, versumur. Quid? qui iustitiam in filio suo unigenito adeo stupendam pro nobis fecit, desinet esse iustus? minimè. Imò querelarum maiores causas sic contra nos ingratos auget. Quapropter si populus ille, Domini liberali vocatione & electione oliua factus est, ingratus autem Domino & contumax in oleastrum gentium recidit: a quibus quando Abraham vocare Domino placuit, assumptus est, quae pignora populus Christianus securitatis habet, ne Domino repugnans in naturam suam recidat, & oleaster euadat, ut inquit diuus Paulus: Christus enim ipse, meritoque eius sanctissimae mortis hoc sanè operatur: quod eius ecclesia catholica usque ad finem saeculi deficere non potest, ut idè Dominus pollicitus est: Ecce vobiscum sum usque ad consummationem saeculi: & quod semper illi grata erit secundum potiora eius membra: Non tamen prohibet vindicem Dei iustitiam, eam civitatem, aut eam regionem impetere, quae diu expectata, ut faceret vvas, semper male viuendo, & Dei omnipotentis praecipitis repugnando, nunquam nisi labruscas attulit. Equidem huiusmodi ecclesiae praecipitis repugnando, pestem, famem, corporaliter & spiritualiter audiendi verbum Dei sentiet: ut nostris calamitosis temporibus Britania, Gallia, Germania miserè fati haeresibus deprauatae cernuntur. Sed quid vnam aut alteram prouinciam commemorem? cum per Africam, & ferme totam Asiam ecclesia Catholica suos fines dilatauerit, quos nunc pagana gens occupat. Ut ergo in angustiorem angulum Europae redactam, in eo conseruare placeat, ne ad Indos, aut quouis alio loco pro inscrutabili eius diuino consilio omnino transferat, in alieno capite periculum faciamus. Nam ecce hoc loco arcum suum tetedit, & in eo parauit vasa mortis, quae in illum populum veterem fudit: timeamus, ne eadem in nos refundat, si similiter ingratos, contumaces, & prauos nos exhibuerimus: & populus ille sic punitus sit nobis opprobrium, blasphemiam, exemplum & stupor, qui prope & intra ecclesiam fumus, ne gentes nequitia, prauitate, & industria superando, haec eadem nos illis simus.

CAPVT SEXTVM.

Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis pone faciem tuam ad montes Israel, & prophetabis ad eos, & dices: Montes Israel audite verbum Domini Dei: Haec dicit Dominus Deus montibus & collibus, rupibus, & vallibus: Ecce ego inducam super vos gladium, & disperdam excelsa vestra, & demoliar aras vestras, & confringentur simulachra vestra: & deij-

ciam

ciam interfectos vestros ante idola vestra: & dabo cadauera filiorum Israel ante faciem simulacrorum vestrorum, & dispergam ossa vestra circum aras vestras, in omnibus habitatoribus vestris. Vrbes deserta erunt, & excelsa demolientur, & dissipabuntur, & interibunt ara vestra, & confringentur, & cessabunt idola vestra, & conterentur delubra vestra, & delebuntur opera vestra, & cadet interfectus in medio vestri: & scietis quia ego sum Dominus.

OSTENDERAT Dominus superiori capite sacro vati peccata in genere, ob quae mala renuntiata parauerat. Nunc ad speciem descendendo, idololatriam, ut caput omnium aliorum scelerum & peccatorum illius populi, recenset, quod primum punire statuit. Diabolus operum Dei assiduus calumniator, loca excelsa, ut caelo propinquiora, adorationi Dei aptiora esse hominibus persuasit, ut vel hac ratione delusos ad sui adorationem pelliceret. Hinc forsitan occasionem nactus, quod Dominus in monte Abraham filium suum immolare iusserat, & Patriarchae in montibus altaria construxerant, & ipse Dominus in monte Sinai Moyse legem dederat: & Benadab rex Syriae bellum secundum committere cum Israel non est ausus, dicens: 3. Reg. 20. bus seruis eius, Dij montium sunt dij eorum, & ideo superauerunt nos: sed melius est, pugnemus contra eos in campestribus, & obtinebimus eos. Vnde & in monte à Domino nostro Iesu Christo sui adorationem diabolus deludat, ex ipso loco & rebus adiacentibus verum Dei cultum, occasionem sepe sumat, se transfigurandi in angelum lucis: & ea ratione honores diuinos nanciscatur. Hoc igitur idololatriae peccato primum irritatus Dominus, prophetae iubet contra montes Israel ponere faciem suam, ad quos sagittae furoris Domini dirigebantur. & quoniam idolis sacrificaturi in montibus, colles, rupes, & valles omnes replebant, ad omnia haec loca sermo Domini dirigebatur: non ut contra ipsa inanima ira Domini excandescat, sed contra eos, qui his locis ita grauiter deliquerunt: contra sacerdotes nempe, magistratus, doctores legis, & populum eorum vestigia sequentem. Sic igitur in hos flagellum inundabit, quod principio, excelsa ipsorum destruet, aras perdet, & simulacra omnia è suis locis deiciet gladio bellico, & denique eos in praesentia suorum idolorum interficiet: cadaueraque eorum ante simulacra iacere faciens, ante aras omnia eorum ossa disperget: & scietis, ait, quia ego sum Dominus. Sic res gesta est in illum populum: sed dum illos pressit, nos similibus timore docuit. Nam praedicator verbi Dei contra magnos, fastosos, saeculi potentes, faciem ponere debet, id est, animum concipere, fortem & robustum se exhibere, ut quae ad gloriam Dei pertinent, intrepide pronunciet. unde obfirmare hic faciem contra montes Israel prophetae praecipitur. Illi quidem idola lignea, marmoreaque adorabant: at, qui idola interna, non manibus fabricata (quae tanta ruditate suos cultores arguunt, ut extra homines ponant) sed mente concepta, & in secretiori cordis parte reposita colunt; ut diuitiarum opulentiam, honorum potentatibus ac amplitudines, etsi non verbis, saltem factis pro dijs celebrant: nonne obfirmatam praedicatoris faciem requirunt? Ita sanè, & non item grauissimae diuinæ ultiones eos manent? proculdubio: imò tantò maiores, quanto interius omnino attentè venerantur, etsi extrinsecus fugiant & vili pendere videantur. Et in praesentia idolorum suorum eos castros praedicit Dominus: ut vel hac ratione imbecillitatis eos admoneat, quod deos colant, qui suos proprio conspectu intereuntes saluare nequeat. Et cadauera rursus ante simulacra circumiacenda indicat: quasi diceret: Vobis & illis inuitis, polluiam. Nam illo tempore ossibus & cadaueribus mortuorum loca sacra polluebantur: & hoc obumbratum in lege videmus, in testimonium sanè huius, quod impij & scelerati, & peccatis mortui, sic perseverantes, in templo comparere non debuissent. Et tandem eorum ossa circum aras dispersum se annunciat, in abolitionem & abominationem sanè idolorum, & eorum cultorum: quod strage tanta à Domino facta, non erant futuri, qui eorum causam, timore correpti, agerent: neque qui vicem sic pereuntium doleret, ossa eorum cremando, aut humano, vel aliud pietatis officium impendendo. Verum iam, quod nostra interest, discendo: ambitiosos, auaros, ventrosos omnes homines, sibi ipsis & fluxis rebus seruietes, quod est idolorum seruitus, teste Paulo, vehementer hoc loco arguit Dominus. Ete-

Ephes. 5. nini

Luc. 12.

nim vt non solum post mortē & in inferno hæc obuentura mala, quando destructis idolis dignitatum, & diuitiarum, quæ nescient cuius erunt, ipsi interfecti ante altaria dæmonum consulti iacebunt, vbi in æternum absq; vlla pietate cruciabuntur, dicamus: sed quæ in hac vita Dominus sæpe sapius sentire cogit. Nam idola frequenter destruit, diuitias, honores, & cætera id genus, in quæ idolatrabant, aufereudo, vt miseri cum inflatione, & tumiditate sui cordis, ipsis idolis destructis, quorum causâ mille peccatis fuerunt mortui, prosternuntur: quorū etiam ossa disperget Dominus, quando potentes, & fautores, quibus tanquam ossibus nitebantur, eos deserunt, in proprias, aut aliorum curas sollicitati. Et ita scietis, subiicit, quia ego sum Dominus. Discamus igitur hinc, quanta caligine, quanta cæcitate & quā magna nube eos diabolus obtenebrat, quos in suam ditionem semel assumpsit. Nam quos ab Ægyptijs liberauerat Deus omni sua vi dæmonibus repugnantibus, pedē sicco per mare rubrum transfuserat, quos tanta indulgentia per desertum allegerat, quos tantis victorijs in introitu ipso promissæ terræ, contra idola gentium extulerat: tandem in se ipsos decedentes, Dominum obliuiscuntur, Deum ignorant, & dæmonia præcipites colunt, & adorant: in tantum quod, vt in sui cognitionem assurgant, timore horribili eos concutit, atque adeo dicit: Et cognoscetis, quia ego sum Dominus, & non scilicet alius.

Et relinquam in vobis eos qui fugerint gladium, in gentibus; cum disperfero vos in terras: & recordabuntur mei liberati vestri in gentibus, ad quas captiui ducti sunt: quia contriui cor eorum fornicans & recedens à me, & oculos eorum fornicantes post idola sua, & displicebunt sibi met super malis, que fecerant in vniuersis abominationibus suis: et scient, quia ego Dominus non frustra loquutus sum, vt facerem eis malum hoc.

REPRESENTATA strage populi illius idololatrar, qui residui erant, captiuos à gentibus ducendos fore prædicit, & fructum etiam, quem inde sperat Dominus: nam recordabuntur mei inter gentes, non aliud mente & ore versantes, quàm quomodo cor eorum fornicans, id est, idolis tribuens, quod mihi ipsa hominis conditione adiudicauit, & simili modo oculos fornicantes contriuerim? fornicarices enim antiquitus sub arcus murorum prosternebantur, quæ loca fornices appellabantur: vnde quod cor vulgare, publicum, & omnibus volentibus expositum habent, fornicans appellauit. Atque calamitates suas recolentes, dolent super vniuersis malis suis, quæ fecerant in cunctis abominationibus & offensionibus. Quod in magnum commodum ipsis cedit: nam scient, ait, quod ego Dominus non frustra loquutus sum, vt facerem eis malum hoc: quasi diceret, quod non ob id sic populum vastauit, quod delecter in perditione viuorum (vt alio loco dixit) sed vt vos ad mei cognitionem, & ad pœnitentiam addicerem; & ad eadem vestro exemplo gentes omnes prouocarentur. Diuus Hieronymus per hos captiuos inter gentes & liberatos à gladio Israel, Apostolos intelligit, qui iugo Domini suauit captiui, atque ab inferni gladio liberati, cui subiecti erant omnes Iudæi, Euangelio Christi Ie'u repugnantes, eiusdem fidem & pœnitentiam gentibus prædicarunt. Non ineptè tamen, imò appositè satis pœnitentiam Dominus vniuersis peccatoribus intimare videtur. Qui enim vitæ præteritæ pœnitentia constringuntur, iugum Domini recognoscunt, captiui illius efficiuntur, & commutationem vitæ consentientes, liberati à seruitute peccati, atque ad dictam pœnitentiam timore saltem inter initia semper assurgunt, inferni, aut mortis corporalis, quam, fratres suos & propinquos ante oculos deglutisse cernunt. Atque hinc cor, quod Dominus semper ardet, ipsi tradunt, & oculos mentis in res fluxas & vanas vagos, & ab vna in aliâ semper transvolantes, sursum attollunt, & in Deum figunt: & insuper videntes pro voluptate aut re nullius momenti, infinitum bonum, hoc est Deum ipsum commutasse, sibi ipsis displicent, & irascuntur super vniuersis malis & offensionibus quas commiserunt: & dolore voluntariè assumpto, malè acta, quæ sibi aliquando oblectamento fuerunt, deflendo puniunt. & hoc proculdubio est quod Spiritus sanctus nos & illos docere intendit.

Hæc

Hæc dicit Dominus Deus, Percute manum tuam, & allide pedem tuum, & dic: Heu, ad omnes abominationes malorū domus Israel, quia gladio, & fame, & peste ruituri sunt. qui longè est, peste morietur, qui autem propè, gladio corruet: & qui relictus fuerit & obseusus, fame morietur. Et complebo indignationem meam in eis.

TANTA est grauitas peccati, tantaque eo iniuria summæ bonitati irrogatur, quod tanquam rem inauditam, & quam non nisi stupidus, vesanus & excors homo sponte tentaret, quam que Christianus, & bene sanæ mentis homo admirari debeat: infinitum bonum pro nihilo vendi, creatorem pro creatura commutari, benignissimum Dominum, ac omnium liberatorem & redemptorem in seruitutem redigere, quis attentè recogitabit qui in stuporem non rapiatur? Quapropter, quod verbis exprimi nõ potest, toto gestu & habitu corporis stupefacere iubet Dominus prophetam, & per eum nos omnes, qui in sortem Domini assumpti sumus. Percute, inquit, femur tuum præ admiratione; allide pede terram veluti conculcando præ indignatione; & ore gemitus vehementis affectum, & doloris cruciantis vim, super omnes abominationes & offensiones domus Israel euome: hæc omnia significare solent, qui magnitudine alicuius rei attoniti stupefcunt. Verum & si ob sua peccata sic quisque horrore percipi debeat; prælatus tamen, prædicator, doctor, & qui aliorum curam gerit, populi peccata dolere, gemere, & perhorrere hinc admonetur à Domino: vt qui eius honoris zelator, & procurator constitutus est. Sed quæ ad hæc perpendicularia excitabunt: nempe flagella Domini instantia, quibus vt ad saniorē mentem populum reducat, castigat. nam fame, gladio, peste populum suum hinc vastantem Dominum prospiciendo, magnitudinem peccatorum perpendere, prophetæ iubet Dominus. Vnde, vt qui gladium fugerunt, peste suum casum senserunt, qui obseusi, & circumdati fame, & qui cum hostibus manum conseruere, propè existentes gladio ceciderunt: ita nimirū qui longè ab vnitæ ecclesiæ Catholicæ hæresibus & erroribus longè abeunt, peste doctrinæ infectæ pereunt: quia in cathedra pestilentie sedere elegerunt, aut sedentes confecti sunt: gladio etiam lethalis peccati inimicorum inuestigatione confossi intereunt, superbi & elati, qui suis verbis fidentes, pedem cum diabolo conferre non sunt veriti: vnde & prostrati amicitie sedus cum ipso inierunt. Et tandem fame spiritalis cibi, vitij aut vitiorum infinitis pene sceleribus irretiti, aduersarijs potestatibus constipati, & circumuallati, pœnitentiam semper procrastinant, ac tædio, & negligentia torpentes, panem suum, prophetam sequendo, cum fletu non miscent: nec minus dolore perciti, peccata sua cum gemitu suo rugiunt, columbarum & turrurum cantus imitantes. quod proprium est obstinatorum hominum, qui, periculo in alieno capite facto, nec timore iudiciorum Domini, nec mortis illius fecundæ perpetuè in inferno duraturæ, ad pœnitentiam non assurgunt, nec frugaliore vita, miseram antea actam, contegere procurant.

Et scietis quia ego Dominus, cum fuerint interfecti vestri in medio idolorum vestrorum in circuitu ararum vestrarum, in omni colle excelsa, & in cunctis summitatibus montium, et subtus vniuersam quercum frondosam, vbi accenderunt thura redolentia vniuersis idolis suis. Et extendam manum meam super eos, & faciam terram eorum desolatam & destitutam à deserto Deblatha in omnibus habitationibus eorum; & scient, quia ego Dominus.

ITERVM hinc diuinus spiritus loca, quæ colluue peccatorum populus repleuerat, & potissimum idololatris commemorat; & quod, quæ in ministerium hominum destinata fuerunt, eorum vanitati seruentia, non sponte, sed propter eum, qui subiciet sibi omnia, vt inquit Paulus, polluta fuerunt, receptione sanguinis sic delinquentium quodammodo vindicata, munditiam accipient: & vbi peccauerant, ibi punirentur, ait Hieronymus, quod in punitionibus huius vitæ sæpe solet obseruari

D

Domi-

Dominus. & tunc, inquit, scietis, quia ego Dominus. Sed qui scient? nimirum qui restabunt: eos enim timore permouit Dominus, ut eum agnoscerent, honorem solum ipsi impenderent, ei que seruirent, & in omnibus gratificarentur. Et nos equidem, qui tam horribilis tragediæ in ecclesia catholica spectatores sumus, ut illorum capitibus cauti, nostræ vitæ consulamus, & idola mentis, quæ tota vita coluntur, ut sunt diuitiarum, honorum, dignitatum, potentatum, quæ nobis tanquam vitæ fines vltimos constituimus, abnegemus, deiciamus, & ipsis tanquam instrumentis vtendo Deo nostro Domino Iesu Christo seruiamus, nosque & cetera omnia ad eius honorem & gloriâ ordinemus; & sciamus iam tandè, quod ipse est Dominus Deus noster, cui seruire regnare est, ne qui vecordes fuerint, in inferno sciant, vbi sera continget pœnitentia. Nam extendam, inquit Dominus, manum meam à deserto Deblatha in omnibus habitatoribus eorum. Quasi dicat: omnes voluptuosos homines, qui dulcedinem omnem tota sua vita exquirunt, & vndique sales sibi & suauitatem peccando congerunt mei obliti, perdam, habitationes eorum desolabo, & desertas faciam: atque apud inferos cum dæmonibus inter eorū aras & idola, & suffitus, in æternum habitare faciâ: vbi amaritudinem horribilem inuiti experientur, quam suis peccatis fucata, & mellis dulcedine coopertam ebiberunt; & eam per pœnitentiâ sentire contempserunt. Fauus enim distillans, inquit Sapiens, labia meretricis; & quod ad tempus vescentium fauces impinguat, postea verò amarius felle inuenitur: quia nouissima illius amara, sicut absinthium: & quodlibet peccatum hoc condimento deglutitur. Quod si amaritudo eius hic per pœnitentiâ non sentiat, necessariò post mortem in inferno experietur. & hoc est quod sonat, à deserto Deblatha, &c. Deblatha enim idem est, quod massa ex ficis compacta, quare vitam dulcem significat, desertam tamen omni bonitate.

Proverb. 5.

CAPVT SEPTIMUM.

Factus est sermo Domini ad me dicens, Et tu fili hominis, hæc dicit Dominus Deus terra Israël: Finis venit, venit finis super quatuor plagas terra: nunc finis super te: & immittam furorem meum in te, & iudicabo te iuxta vias tuas; & ponam contra te omnes abominationes tuas, & non parcat oculus meus super te, & non miserebor, sed vias tuas ponam super te, & abominationes tuas in medio tui erunt: & scietis quia ego Dominus.

NVLUM non mouet Dominus lapidem, ut ad nostram salutem procuradâ excitet, & permoueat. Contra ciuitatem Hierusalem, & contra montes, insuper & colles dixerat Dominus: nunc contra vniuersum populum Israël inuehitur, eiusque finem instare prænunciat: ut nullus sit, qui timore non corripiatur, vbicunque agat. Hoc autem ordine procedit, quod principio exitium prædicat, deinde magnitudinem eius describit: tertio instrumentum, & apparatus, quo id exequuturus sit, narrat: & tandem habitum, & pressuram eorum qui relinquentur: & quod amplius est, quod nec à templo, vbi ipse Dominus colebatur, & quo ipsi maxime gloriabantur, manus sacrilegas continebit. Dicit ergo certissimum esse exitum illius populi, vbicunque in quatuor terræ plagis habitationem habeat; imò iam præsentem esse. nam hoc innuit geminatio illa; finis venit, venit finis: aut interminatio, si semel legatur verbum, venit, ut aliqui volunt. quia iustitia diuina exigit, ut inueterata eorum scelera puniantur, & castigentur pro meritis: hoc enim sonat; iudicabo te iuxta vias tuas. viæ enim peccatorum inueterata flagitia in modo viuendi dicuntur. Et quia diu expectatus est, & terminus vltimus induciarum accessit, iam misericordia iustitiam flectere non valebit. Quare ait, non parcat oculus meus, nec miserebitur. Vbi Ionathas paraphrastes Chaldaicus ait; & nõ misericordiam habebit verbum meum super te. vbi pro oculo verbum vertit: oculus enim rationalis creaturæ iustitiam & iudicium videt. quare pro verbo Dei sæpe ponitur, ut præsentem loco. Quod autem verbum diuinum intelligat, quod fontes misericordiæ mundo aperturus erat, hinc patet,

patet, quod misericordiam illi tribuit, ac proinde vitam, cum misereri viuientis sit. Quod beatus Ioannes explicuit dicens: Quod factum est, in ipso vita erat. Sed vnde apud clementissimum Dominum misericordia locum nõ inueniet? quoniam nulla, inquit, excusatio à gladio iustitiæ quemquam eximere poterit, vel vobis ipsis iudicibus, inquit Dominus: Nam contra te, ait, ponam omnes abominationes tuas, id est, coram facie tua tuorum scelerum manticam, quam tergo vehere solitus fueras, ponam. Quod aliis verbis idem spiritus per David dixerat, Existimasti inique, quod ero tui similis? arguam te, & statuam contra faciem tuam, &c. Et insuper, vias tuas, id est, instituta tua mala viuendi super te ponam, in fronte nempe, aut capite, hoc est in mète & memoria, & denique in medio vestri, (ut alterutrum oculati testes sitis) cunctæ abominationes vestræ erunt, ut me sic punientem, legitimum & verum Dominum sciatis, & cognoscatis. Tu iam hinc lector Christiane diem mortis time, siquidem ita exacta vitæ ratio exigenda est: & diem illum postremum vniuersalis iudicij, quando in publico consistorio, adstante vniuerso mundo, contra te, & super te, & in medio omnium tuarum abominationes, & viarum malarum proponentur. Etenim dum Israëliticum populum sic iudicabat Dominus, hunc horribilem diem procul dubio notauit & significauit.

Ioan. cap. 1.

Psal. 49.

Hæc dicit Dominus Deus, Afflictio vna, afflictio ecce venit: finis venit, venit finis: euigilauit aduersum te, ecce venit, venit contritio super te qui habitas in terra: venit tempus, propè est dies occisionis, & non gloriæ montium. Nunc de propinquo effundâ iram meam super te, & complebo furorem meum in te: & iudicabo te secundum vias tuas, & imponam tibi omnia scelera tua, & non parcat oculus meus, nec miserebor: sed vias tuas imponam tibi; & abominationes tue in medio tui erunt. & scietis quia ego sum Dominus percutiens.

STRAGEM & magnitudinem calamitatis enarrat, quam ab vnitæ, à diligentiâ, & cura Dei flagellantis, ab effectu, & affectu exaggerat. Afflictio, inquit, vna venit: Quia vsque ad eò efficax, quod secunda opus non erit, iuxta illud, quod etiam per alium prophetam dicit: Non confurget duplex tribulatio. Ab industria, & proposito flagellantis rem auget: qui frequenter, & quod illi magis cordi est, tepidè & velut inuitus, & dissimulans peccata hominum propter penitentiam, ut inquit Sapiens, manu flagellum accipit. Et nunc euigilans, referes sanè illud Hieremiæ, Ecce ego uigilabo semper in malum, & non in bonum. Vnde veluti à somno tam longæ dissimulationis excitatus, in Israël venit, & in omnes habitantes in terra, id est, pondere terrestrium rerum inclinata corda, & grauata in imum tenentes. Ab effectu item crecit excidium, quippe ita omnes comminuentur, quod erit omnium contritio & vniuersalis dies occisionis siue fractionis. quia venit corona, ut alius textus habet, id est, regnum potentissimum Chaldeorum super eos: & omnem iram suam effunder in eos. His enim absolutam & integram punitionem faciet Dominus, complens furorem suum, iustitiæ nimirum suæ rigide satisfaciens: in tantum quod omnia luctu plena erunt: & ipsi montes superbi, qui vestræ exultationi fuerunt, dum nullum locum vestris voluptatibus aptum, incontaminatum reliquistis, non gloriæ & lætitiæ amplius seruient; neque echo vobis tripudiantibus, clamantibus, aut more equorum voluptatibus hinnientibus amplius reddent. A breuitate tandem temporis, & repetitione illius calamitosæ diei, eos qui in captiuitate erant, timore concutit: & hoc ut vaticinio Hieremiæ captiuitatem vniuersalem omnium, & ciuitatis Hierusalem desolationem prædicenti, fidem habeant; & Pseudoprophetas, contra ipsum prædicantes non audiant Nam post tres annos, ut inquit Hieronymus, vastatio complenda erat: siquidem anno quinto Sedechiæ cepit Ezechiel prædicare captiuus in Babylone, & anno nono venit Nabuchodonosor Hierusalem, & obsedit eam, & vndecimo cepit: & post tres annos à prædicatione Ezechielis calamitas successit. Quapropter breui futuram esse dicit. & toties item ærumnosum illud tempus, & iuxta illorum merita punitionem futuram, ipsisque peccata, & vias suas iniquas, oculis cernentibus inculcat: ut pœnitenti à vindictam tam horridam caueant:

Nahum cap. 1.

Sapient. 11.

Hier. 44.

vsque ad eò nostram salutem omnibus modis Dominus ardet : & insuper vt completam iam eorum malitiam declaret ad illud culmen quandoquidem eorum iniquitates peruenerint, vt solum vindictam ipsum postulet, expectationis & longanimitatis diuinæ tempore expleto. Perinde ac quando completæ fuerunt iniquitates Amorrhæorum, depopulari fuerunt : vt non amplius thesaurizarent iram in die iræ, vt inquit beatus Paulus, quod eximie Domini misericordie est.

Ad Ro. 2.

Ecce dies ecce venit : egressa est contritio, floruit virga, germinauit superbia, iniquitas surrexit in virga impietatis. non est ex eis, & non ex populo, neque ex sonitu eorum, et non erit requies in eis. Venit tempus, appropinquauit dies. qui emit non latetur, & qui vendit non lugeat : quia ira super populum eius : quia qui vendit, ad id quod vendidit non reuertetur : & adhuc in uiuentibus vita eorum. Visio enim ad omnem multitudinem eius non regredietur, & vir in iniquitate vite sue non confortabitur.

Cum malitia inundauerit, ita vt peccatum vnum alterum excieat, neque finis peccandi sit, non amplius Dominus expectat, nec protrahit moras, sed peccatis tibias scindit, peccatores ipsos perdendo. Perinde igitur contigit Israël, cuius iniquitas in virga impietatis surrexit : hoc est ad eò ipsi maiores, qui Reipublicæ gubernacula gerebant, impij in Deum extiterunt, quòd potestate sua abutentes, violenti omnibus fuerunt, & totum populum corruerunt; cum docente natura, plebs ipsa, proceres, & iustitiæ virgam portantes, moribus & vita sponte sequatur. Sic etiam peccatorum crista erecta, & ceruice indomabili, sententia & consilio repugnātibus, vastatio & perditio, in iustitiæ vindictam, à Domino admouetur. Atque idcirco nunc instrumentum, quod ad hoc ministerium assumpsit, enarrans, Nabuchodonosor regis Babylonie concitationem, & apparatus ad hanc rem exequendam, describit; simul & effectum, quem sua expeditio faciet. Ait ergo, Ecce venit dies, & egressa est contritio, seu corona, aut contractio, vt alij textus habent, in idem enim coeunt: Nam perinde est, ac si dicat: Ecce rex Babylonie iustitiæ mex minister adest, & cum exercitu suo profectus est: quare breui rem complebit. Et sequetur contritio, ait, in Israël, quia comminatio, & totius populi occisio. Sed rectius legitur contractio, quoniam qui in populum Dei adscripti sunt, velut quædam vasa existunt, quæ pro cuiusque capacitāte, nomen illud Dei infinitæ bonitatis, & misericordie, vt liquorem pretiosissimum contineant, atque insuper in Dei honorem & gloriam semper diffundant, assumpti sunt. Secundum quam rationem beatus Paulus vas electionis nuncupatus est, & ipsemet Dominus Christus Iesus eodem tropo & figura dicendi vsus est, quando de seipso loquens sub typo lapidis angularis, dixit: Qui ceciderit super lapidem istum confringetur: confringi enim vasorum est. Quapropter, qui in populum illum Dei electi fuerunt tanquam quædam vasa quæ nomen Dei portant, & in omnes gentes diffunderent, designati sunt: ab scopo autem suo deficientes, imò contrā, Deum irritantes, quando puniuntur, merito perinde ac vasa confringi dicuntur. Verum nunquam ab oratione & prece desistendum est: nam & inter ipsa flagella Dominus placari intercessionibus iustorum solet. Etenim cum populus iustis diuinis contumax, & obedientie maiorum rebellis puniretur, prostratis in terra Moyses, & Aaron, dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum, & hausto igne de altari, mitte incensum desuper, pergens citò ad populum, vt roges pro eis: iam enim egressa est ira à Domino, & plaga defæuit, &c. & plaga cessauit. Quapropter cum simili dicendi figura hinc vtatur Dominus, prophetam suum ad orationem & penitentiam proculdubio consurgere, impendenti aduersitate, populum illum docuit, & nos simul admonet. Vires ite inimicorum superiores aduentare, alia & alia ratione ostendit: Virga floruit, inquit, germinauit superbia, quibus non aliud prænuntiat quàm imperium Nabuchodonosoris exaltatum super Israël, eiusq; vim & potentiam ad hoc exercitam esse. Equidem cum contra rebellem populum, & querulum, & ambientem etiam, Aaron in excellentia & dignitate sacerdotali declarauit, virgam eius florere fecit aliorum aridis manentibus. Quamobrem cum con-

simili

simili orationis tropo vtatur, idē penitus indicet oportet, & imperiū Babylonie subiugare Israël, atq; sic sua voluntate & iudicio esse dispositū. Præterea rigente frigore plantarum omnium virtus ad radices confugit, atque interna reficiens, & vegetans, ramos & poplites vti desertos relinquit: vnde frondes decidunt: viror & compositio omnis externa deficit. Hinc igitur similitudine ducta, gentium populus ad florentem Israël collatus, marcidus, imbellis, atq; deiectus semper apparuit. Sed veluti verno tempore iam accedente, illorum peccatis hoc exigentibus, turgētibus quodammodo gemis, virefcere incipit, vires exerit, & confidentia in eum perualiturus, turgēt: itaque superbia siue confidentia germinat. Cui, inquit Dominus, res ex voto succedet, nam depopulabitur regionem, & optima queque eius vastabit. siquidem ex proceribus, & rectoribus nullus non afflictus manebit, neque ex populo maiorum imitatore: Ex sonitu enim eorum, hoc est, ex opulentia, strepitu, & mundi fastu, nihil restabit: omnes enim simul cum sonitu eorum (vt inquit Psal.) decident, vsque ad eò vt nulla sit in eis requies: hoc est, nullus ita sospes & incolumis euadet, vt sua sorte contentus, mortuos fratres lugeat, alienasque miseras doleat, suo quisque malo laborans. priuilegio item anni lubilei, vt hæreditaria bona, quæ vendita fuerant, ad antiquos possessores redeant, nullus gaudebit, etiam vita superstite: Nam qui meliores partes sortitus fuerit, captius ducetur. Quapropter non est, quòd latetur emens, nec quòd contristet vendens, rem suam & suorum à se ablegans; cum iste inuitus eam hostibus redditurus esset, ille verò nec paruo tempore ea sit fruiturus. Vbi Christiane lector aduertat oportet, quòd cum hæc calamitas Iudeorum cum sequentibus postremam illam mortem malorum in inferno significet, vt supra dictum est; & annus iubilæi 50. gaudium illud æternum, quod bonis continget in celo. (iubilum enim, vt inquit Diuus Augustinus, à quo iubilæum dicitur, gaudium mentis significat, quod gestu insinuatur & voce, verbis tamen exprimi non potest) nouissima per hæc spiritus sanctus, vt non peccemus, memorare docet. Etenim ob oculos proposito horribili illo, & interminato inferni supplicio, id fugiendo, cor & affectum, in his caducis rebus minimè collocabimus: & ad annum iubilæi, id est, ad gloriam illam cœlestem oculos mentis leuantes, nullius rei hic iucunditas iter præpediet, nec tristitia nisi peccatorum occupabit, quæ ob aliud non est assumenda teste Augustino. sic enim hunc locum tractans diuus Paulus interpretatur: Reliquum, inquit, est, vt qui habent vxores, tanquam non habentes sint; & qui emunt, tanquam non possidentes; & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtentes: præterit enim figura huius mundi. Atqui, ne quisquā vt ignauiter viuat, hæc verba tantum esse putet, subdit Dominus: Visio, ad omnem multitudinem eius non regredietur, & vir in iniquitate vite sue non confortabitur: Quasi diceret: proculdubio, quod reuelatum est hac prophetica visione, super perdenda multitudine, siue opulentia, vt alij transferunt, eueniet: nec sermo iste vacuus redibit. Quare nemo in opulentia siue in iniquitate (quoniam iniquitate communiter fastus paratur) fidat: nam minimè ea iuuabitur, aut roborabitur, vt Dei impetum sustinere possit: Fallax quippe equus ad salutem, inquit Psal. Diues & pauper æqua lance librabuntur. Vel potest hoc referri ad obstinationem populi: quòd prophetica hæc visio facta est, vt agnoscentes pessimam vitam ante actam, penitentiam agant, & sua omittant scelera. nihil tamen in eis proficiet: imò pertinaciter in duritia cordis sui perdurabunt, vitia sua retinentes. Verum in iniquitate vita eorum defixa, non roborabuntur, aut confortabuntur in bono per penitentiam.

Canite tuba, præparentur omnes, & non est qui vadat ad prelium: ira enim mea super omnem multitudinem eius. gladius foris, pestis & fames intrinsecus: qui in agro est, gladio morietur, & qui in ciuitate, peste & fame deuorabitur, & saluabuntur qui fugerint ex eis: & erunt in montibus quasi columbe conuallium omnes trepidi, vnusquisque in iniquitate sua: omnes manus dissoluentur & omnia genua fluent aquis: & accingent se ciliciis, & aperiet eos formido, & in omni facie confusio, & in vniuersis capitibus eorum callicium.

D 3

Quan-

Q V A N D O exercitus ingens oppugnaturus ciuitatem, & regionem aliquam adueniat, cum alium æqualem, aut maiorem viribus aut saltem industria incolæ parare possunt, bono animo omnes sunt: & spe victoriæ, sperantes magna commoda inde reportaturi, ad vocem buccinæ sponte se bello offerunt, & militiæ scribuntur, quod Deum fautorem habere præsumant. At cum contra se iratum Deum sentiunt, (quod planum fit, quando diuinus gladius per pestem aut famem contra eos exercitur) omnes deiiciuntur, animum deipendent, & timore eos omnino occupante, nemo est, qui ad prælium se accingat: vt contigit eo tempore Israelitis. Nam qui in ciuitatem confugissent, fame & peste rapiendi erant: qui autem cum hostibus extrâ decertarent, eorum gladio casuri. Quare superflue ait diuinus spiritus, tuba ad prælium coincitabuntur, nam erit furdis canere. Tanta enim, inquit Dominus, erit calamitas, quod qui fugerint soli saluabuntur: qui verò altiora, vt montes, conscenderint, tanto timore corripientur, quod similiter se habebunt, ac columbæ in conuallibus, quando miluum aut auem aliam rapacem circumstantem sentiunt, quæ veluti stupida & attonite se inuicem spectant: quin & fugientes præ timore, è ciuitibus sudorem excutient: & absque cultu & ornatu iter arripere coget timor, saccis & rudibus vestibus indutos. Quin & præ angustia & dolore capita sua expilabunt: quem habitum induturi sunt, qui vitæ suæ prospecturi erunt.

Argentum eorum foris proicietur, et aurum eorum in sterquilinum erit: argentum eorum, et aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris Domini. Animam suam non saturabunt, et ventres eorum non implebuntur, quia scandalum iniquitatis eorum factum est: et ornamentum monilium suorum in superbiam posuerunt, et imagines abominationum suarum, et simulacrorum suorum fecerunt ex eo. Propter hoc dedi eis illud in immunditiam, et dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, et impiis terræ in prædam, et cõtaminabunt illud: et auertam faciem meam ab eis, et violabunt arcanum meum, et introibunt in illud emissarij, et cõtaminabunt illud.

IN inferno quid proderit possedisse aurum, & argentum, & magnam copiam diuitiarum parasse, his qui ipsis in vita seruierunt? quid opulentia, ampla supellex, & famulorum strepitus, & apparatus, in die mortis, in die furoris Domini iuuabunt? sane dona Dei hæc bona sunt: attamen vt affectus, sollicitudo nempe, & anxietas extra suum usum, & virtutis regulam cumulauit, ita dolor ea sic inordinatè parasse, & conseruasse in die resurgetis vitæ, & in æternum apud inferos cruciabit: & in die calamitatis & miseræ etiã præsentis vitæ, timor foras, hoc est in plateas, & in publicum proicere coget aurum, & argentum, quod tantopere absconditum, & incarceratum retinueras: si quis forsitan eo allectus, te sospitem relinquat. Atque quado hæc occasio nõ se obtulerit, abiicere faciet, vt ad fugam & cursum expeditior reddaris: vt Israelitis hæc dicente Domino cõtigit. Ad salutem cõseruandam argentum & aurum dederat Dominus: tamè quia ad opulentiam, & propriam excellentiam solum custodistis, in die necessitatis saluare vos non poterit: Imò ruinam hanc & casum operatum est, dum tempore pacis & tranquillitatis, scandalum, & offendiculum iniquitatis ad omnia vitiorum scelera perpetranda, me præsentem, vobis factum est. Quare quod vestris obsoniis & deliciis inferuierat, animam vestram, id est, appetitum vestrum fatiare nequit, nec venter vestros implere, fame pereuntes. Ingenium hominum in usu auri, & argenti graphicè hæc describit: nam quod in usum propriæ vitæ, familiæ, & subuentione pauperum expendere debuerant, in excellentem ornatum, & personæ cultum, suarumque vxorum monilibus, catenis, circulis auraceis, in lasciuia onerando, superbia nutriendes, eiusque erectioni stapeda supponentes, cõuerterunt. & deinde quod in Dei obsequium, tēpla & altaria ornantes, quod ad sui honorè & gloriam, & ad cultum internum cordis extorquendum, quo Dominus maximè delectatur, largiri præcipit, factum & gloriam fecerunt, & diuina ipsa prophanat. Qui enim in cultu ipso externo tantum sistentes Deum colunt, religionem iactantes, superstitiosi, atque in fictione & dolo Deum adorantes inueniuntur: cum suam iactantiam, & superbiam sic solum enutrient. Deus quidem spiritus est: idè nõ ficit, sed

sed in spiritu & veritate, eum oportet adorare. Quapropter internum cultum, extrinsecus comitari debet, & neutiquã ab illo separari: ab illo enim proficisci & imperari, intentione ipsa, & sine semper conuenit, vt spiritu & veritate Deum colamus, eique mente & spiritu, (vt inquit B. Paulus) debite psallamus. Sed nõquid hæc anhelus horum hominum spiritus sistit? minimè quidè. argentum & aurum, & pecuniã ipsam Deum, ac idola faciunt: & vti sacra quedam vel tangere reuerentur, dum spem suam, & confidentiam in his collocat: vt Israelitæ reipsa idola & imagines dæmoniorum in templo Dei ex auro fabricantes, & argento, relicto vero Deo adorauerunt. huiusque ergo excœcata cupiditas auri & argenti homines incautos deducit. Vnde hoc malum præcauens Apostolus ait: Auaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos. Vt autè in alieno capite periculum facientes, mundus sibi prospiciat & potètiore, oculos aliquando aperiant. Audi quid diuinus spiritus Israelitis dicat: Propter hoc dedi eis illud in immunditiã, & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prædam. In ipso templo, in quo tota ipsorum gloria posita erat, plectit eos Dominus. Vbi aduertant oportet, qui fegnes sunt in usu gratiarum, quas ipsis Dominus cõtulit, & in earum fœnore reddendo: quod ab eis rãquam ab ingratis auferetur, quod sic liberaliter donatum fuerat: vt hinc qui cautiùs in vita spiritali agunt, cum spiritus dulcedine, (quæ diuina sorte sibi contigerat) priuantur, seipsos & propriam vecordiam incusent. Et item qui religionis momentum, & totius pietatis pondus in externo cultu solum colant, & suæ salutis vim & efficaciam cõstituunt, (cum intus idolis honorum & dignitatum & diuitiarum omnium turgeat, præcisè ipsa religione, ad studia sua consequenda, vtentes) eadè, & Dei cultu animaduertendos, & puniendos esse sciant: perinde ac Iudei, cum quibus sermo præfens conseritur. Quod vtinã nostris temporibus in pluribus regionibus, quæ non aliud quàm hæreses, & errores continuè scaturiunt, non vidissemus. Dicit ergo: templum florentissimum, in quo vestram gloriam posuistis, in spurcitiã, & immunditiã dato alienis: id est, gētibus tradam in direptionem, & impiis terræ hominibus, qui sine Deo viuunt, & cuncta prophanant, in spoliū concedam. & quod amplius est, faciem meam auertam ab eis, ait Dominus: hoc est dissimulans, & quasi homo alio distractus ero, atque ac si nõ vidissem me exhibens, in locum ac sedem meam, in adytum ipsum, ac sancta sanctorum (ad quæ semel tantum in anno summo sacerdoti aditus patebat) ingredi permittam grassatores, emissarios, & homines improbos, qui religiosum, violent, & sanctum meum contaminent locum.

Fac conclusionem, quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate. et adducam pessimos de gentibus, et possidebunt domos eorum, et quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum: angustia superueniente requirent pacem, et non erit: conturbatio super conturbationem veniet, et auditus super auditum. et quærent visionem de Prophetâ, et lex peribit à sacerdote, et consilium à senioribus. lex lugebit, et princeps induetur mœrore, et manus populi terra conturbabuntur. secundum viam eorum faciam eis, et secundum iudicia eorum iudicabo eos, et scient, quia ego Dominus.

MEMORIAE rerum, quæ tanti nobis momenti sunt, sollicitus est etiam diuinus spiritus, vnde vt illis mala impendentia, & quæ nos experiemur, si incauti vixerimus, memoriæ figat, Prophetæ dicit: fac conclusionem, aut conclude, & inuitabile flagellum annuntia, aut epiloga, & breui summa collige, quæ dixisti. Summa verò est, quod terra plena est sceleribus, & peccatis, iudicio sanguinum, hoc est, condemnatione mortis digna, & tota item ciuitas plena iniquitate: quia iniuria & iniustitia in proximos, quibus ius & fœdus charitatis violauerunt. Quamobrè pessimas gentes in conspectu meo, vel pastores gentium, (vt alia translatio habet) in domos suas inducam, qui eorum bona depascant, sacella, quæ suæ gloriæ in templo construxerant, possidentes prophanabunt, & demum, cum templo ipso diruent. Itaque superbia eorum cessabit, quado contumaces eorum ceruices domabo. At insuper, in ipso excidio & angustia cõstituti pacem cum hostibus amabunt, & sine malorum queret, nõ tamè inueniet: quia hostes non vna cõturbatione contèti erunt, sed vna calamitas aliã excipiet, vsque ad eorum

perditionem: Et auditus erit super auditum; id est, creberrimi erunt rumores de ferocitate, & immanitate hostis superuenientis, nec aliud eorum aures occupabit, quam audire calamitates, quas inferent, nunc hanc, nunc illam: ecce quod suffugium in hostibus habebunt. Quærent consulere Dominum, & non erit visio prophetae, qui incolumitatem annunciet, seu modum, quo euadere possint. Peribit lex à sacerdote, id est, non erit verbum Domini in ore sacerdotis ex ipsa lege, quo consolentur: quoniam & sacerdotes legis obliuiscuntur, timore occupati: accurrent ad seniores, & populi gubernatores, & nullum apud eos erit consilium de salute communi. Cōfugient ad regem & principem, cuius curæ eorum salus commissa est, & ipse lugebit, atque stupefcet, omni spe & consolatione destitutus: in populo terræ, in plebe communi terrestribus rebus consopita, atque Dei sui semper oblita nulla erit cōfidentia. nam manus eorum conturbabuntur, id est, emarcescent viribus, nulliusque roboris erunt, & vigoris: solum illis restabit pati mala, quæ commeriti sunt, quæ & ego pro ratione suorum delictorum, ait Dominus, infligam. Tu autem vide Christiane lector, quid fenserint homines illi, Dei mandatis rebelles, in tota auxiliorum destitutione positi, qui antea Deo placendo, promereri potuerant potiora: & quanta deinde conscientiarum eorum fuerit accusatio, qui sibi prospicere neglexerunt: quod facile possent, considerando, & manus ad bona admoendo, quæ conuenirent, vt enarrata mala euaderent, quæ in vniuersum eos deuastarūt. Ex quo qualiter destituti omni solatio & refrigerio sint, qui in inferno cruciantur, & quomodo conscientia vermīs eos perpetuò depascat, intelligis, vt viuere discas. Nam proculdubio illius terribilis & horrendi loci interminabilis afflictio, hinc descripta est, per tot ac tanta aduersa, quæ populus ille ingratus, vindice Domino, in tempore perpeffus est; & adhuc in finem vsque patietur. Et ad mala item, quæ post mortem Christi Iesu Domini nostri passi sunt Iudæi, quidam prophetiam hanc aptissime extendunt: & adducere pessimos gentium (qui possideant terras eorum, hæreditet sanctificata, vt Iudæorum fortium, ac potentium superbiam quiescere faciat) Sarracenos intelligunt, qui Iudæos terram promissionis semel possidentes, quando Iosue tempore in eam introuissi sunt, & iterum post reditum à Babylonis captiuitate, tertio vt perperam sperant, possidere non sinent: vt vel hinc quam pertinaciter suo errori adhæreant manifestè cognoscant. Flagellis igitur memoratis aduenientibus, concludit Dominus dicendo: & scient quia ego Dominus. Quod & passim in hoc Propheta repetit, quasi aliàs se esse Dominum non ostenderit: propter quod aduerte, quod ignorantia ex peccato contracta, hoc exigente, etsi sui cognitionem plenè Dominus semper ostenderit: pro ratione tamen temporum ingenio hominum se attemperando, nunc hac, nunc illa ratione magis se patefacere placuit. Vnde Patriarcharum tempore largitore omnipotente, & vsque ad eò diuitiis redundante, quod posset homines diuites reddere, se exhibuit. & ita Patriarchas illos, omni ditione, & diuitiarum copia refertos fuisse legimus, quod & ipse Dominus dixit: Ego Dominus, qui apparui Abraham, Isaac, & Jacob in Deo omnipotenti. A tempore verò liberationis populi Israël de Ægypto, feuerum malorum punitorem, & vsque ad eò potentem, vt nulla esset vis, quæ ei obfistere posset, declarauit. Quod maximè tunc decuit, quando serpens ille antiquus sub Pharaone, violenter contra homines agere cepit, & draconis nomen, vt ait Rupertus, sibi vëdicauit. Quapropter loco citato subditur: Et nomen meum Adonai. Dominum esse, non indicaui eis. Atque hinc populo capitofo, & semper sibi repugnanti, cum flagella quæ minatur aduenerint, & scient quia ego Dominus, subdit, vnde Deus vltionum tempore legis & prophetarum, damone suas vires exerente, appellatus est: donec misericordia legibus rigor iustitia eius inclinatus, homo factus, in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, vt euacuaret omnem principatum, & potestatem, & virtutem à regno, & imperio hominum detrudens, vt pollicitus fuerat.

Galat. lib. 9. c. 5.

Exod. 6.

Libr. de vitoria verbi Dei.

Abacuc. 3.

Ad Ro. 15. Genes. 3.

ET factum est in anno sexto, in sexto mense in quinta mensis: ego sedebam in domo mea, & senes Iuda sedebant coram me: & cecidit ibi super me manus Domini Dei, & vidi, & ecce similitudo, quasi aspectus ignis ab aspectu lumborum eius & deorsum ignis, & à lumbis eius & sursum quasi aspectus splendoris, et visio electri: et emissa similitudo manus apprehendit me in cincto capitis mei, et eleuauit me spiritus inter cælum et terram.

MIRABILE quidem est, quod templum illud tam celebre, saluti spiritali hominum deseruiens, ad cultum & honorem Dei destinatum, sic dirui, & vastari voluerit, vt superiori capite annunciarum est. Quocirca prophetae satisfacere Dominus cupiens, secunda visione cumulum abominationum, quæ in eo fiant, ostendit. Principio ergo tempus, quo contigit visio, occasionem, qua facta est, & habitum instruentis, & docentis enarrat. tempus, vt cognoscerent hinc obstinatam eorum voluntatem, qui in captiuitate erant: & nos tantæ ingritudinis spectatores admoneremur. Nam per quatuordecim menses, quibus prioris visionis prædicatio durauerat, nunquam animum emolliti sunt, neque viuendi statuta commutarunt. Quare in sexto anno, sexto mense, quinta die mensis, Dominus secundo loquutus est prophetae. sextus annus & mensis, præcedentis prædicationis cursum notat; quinta verò dies mensis, proculdubio in feritate quinque sensuum eos semper perflare insinuat. Occasionem verò obseruauit Dominus, quando sedente propheta in domo sua, & coram eo senioribus sui populi: quo aperte indicatur, cum extra multitudinem homo constituitur, occasionem nancisci sursum ad Deum attollendi animum, cum eoque loquendi. Præsertim cum à curis, & perturbationibus corporis animus subducitur; hoc enim nos docet prophetae sessio: & coram ipso item sedebant seniores; audiendi, & consilij gratia credendum est. Nam tunc Dominus in medio suorum esse, & suos alloqui solitus est: atque ita prophetae & doctore sui populi, adstantibus illis suam præsentiam exhibere dignatus est. Vnde habitum instruentis explicans, similitudinem hominis apparuisse insinuat: cuius partes à lumbis versus pedes, igneam naturam referebant, ad caput autem surgentes, splendescabant, & veluti formam electri monstrabat, quod ex se, & non ab extrinseco micare habet. Ad hoc autem videndum, manum Domini super se factam esse dicit, id est, spiritu prophetico, eleuatum mente & intelligentia fuisse. Etenim spectris & similitudinibus rerum obiectis prophetauit sanctus Ezechiel, vt constat clarè eius visiones contemplanti. Atque ita in spiritu constitutus, dicit, à similitudine manus hominis se apprehensum fuisse, & è capillis ipsis, sursum eleuatum inter cælum & terram visione, hoc est, non realiter, sed mente & intelligentia, ductum que sic in Hierusalem. Cum inter omnes Prophetas ad viuum magis hic Christum Iesum Dominum nostrum referat, in eius visionibus, statim oculi conuertendi sunt ad Evangelica mysteria. Atque hinc similitudo, quæ illi apparuit, filius Dei erat, carne qua vestitus erat, ostensus: nam electrum à parte superiori diuinitatem referebat, quæ ex se omnem splendorem habet: & ignis à parte inferiori humanitatem eius sacrosanctam significabat, quæ omni virtutis plenitudine diuinitus claruit. Prophetam verò sic sursum assumi & duci, vt videat abominationes Iudæorum in templo Hierusalem, satis aptè significat mādaturum paternum, quo Christus redemptor noster missus est ad prædicandū Iudæis; secundum quod ipsemet Dominus dixit: Non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt domus Israël. Neque illud caret mysterio, quod dicit: Eleuauit me inter cælum & terram; quia humanitas Christi verbo diuino vnita, super omnem dignitatem naturæ humanæ eleuata fuit, & ita super terram eleuata: nec tamen cælum attingit, quia non in diuinitatem ipsam transfusa, aut confusa, sed tantum vnita in substantiam suppositi diuini: quod indicat inter cælum & terram eleuatus fuit Propheta. & item se nostro modo contemplandi, quæ à nobis longè petita sunt, se accommodans, inter cælum & terram eleuatus est: quasi diceret, in loco alto, qui omnes excederet montes & conualles. solēt enim homines varia & distātia loca

loca contemplaturi, montem altissimum omnibus supereminentem conscendere, ut ille fecit, qui multorum hominum mores vidit, & vrbes. Et aptissime tandem, qui in profundo peccati lapsis hominibus, ad sui eleuationem, manus daturus promittebatur: in eius rei signum manu sursum hinc erigit Prophetam.

Et duxit me in Hierusalem in visione Dei iuxta ostium interius, quod respiciebat ad aquilonem, vbi erat statutum idolum zeli ad prouocandam emulationem.

NUNCIATURVS ergo Propheta Iudæ scelera, in Hierusalem tanquam in metropoli constituitur in spiritu, & in ipso templo, in quo omnis religio & Dei cultus vigere debuisset, & in porta iacente ad aquilonem, iuxta quam idolum Baal erat constitutum. Ab aquilone, dixit Hieremias, pandetur omne malum, Solymorum vastationem prædicens: & semper, quod alicuius mali mentio in scriptura fit, continuo ab aquilone egreditur. Ita enim tentationes prænuntians sponfus, quibus ecclesia agitanda erat, ait: Surge aquilo, & veni aufer, & perfla hortum meum, & fluent aromata eius. & Dauid ecclesiam item opugnationibus & pressuris expositam declarans, ad aquilonem eam constituit: Latera, inquit, aquilonis ciuitas regis magni. Perinde nunc flagitiorum postremum enarrans, idolum, nempe pro Deo constitutum, ad aquilonem demonstrat. At aquilo ventus salubris à medicis constituitur: & forsitan inde figura dicendi sumpta est. Nam quod corpori eiusque vegetationi florenti arridet, cum spiritu pugnat: & quo vita corporalis viget, spiritalis marcescit: & quod corpus sanat, animam infirmat, & deprimit sensum multa cogitantem: & pugna carnis aduersus spiritum præualet. Vnde & gemitus illi beati Pauli: Quis me liberabit à corpore mortis huius? & tandem ipsemet Dominus eandem sententiam promulgauit, dicens: Qui amat animam suam, id est, fouet, & allicit appetitus carnis, ut custodiat vitam, perdet eam. & ite gelu, niues, frigora, quibus coarctantur, & constringuntur homines, & fruges arefcunt, & absumuntur, & sterilitates atque famus contingunt, flante aquilone vento incalescunt: atque ideò appositè ad portam aquilonis idoli locus erat, in quo omnis impietas & scelerum summa in ipso vestibulo demonstrabatur, vindictam omnem proculdubio petens. Erat autem Baal (quod idolum dominas, interpretatur) in ingressu ecclesie. Quod quid aliud significat, quam aurum, argentum, diuitias, lucrum, clericos, presbyteros, sacerdotes, prælatos, qui in domo Dei, mundo & rebus secularibus expediti, & illis omnino dominantes versari debuissent, primum in votis habere. sanè hoc vitio laborabant illi: vnde & mente omnino alienati, ipsum Deum proicientes, obiectum extrinsecus idolum habere voluerunt, quod intrinsecus colebant & adorabant: ob quod in eos ira Domini excanduit. Nos verò Dei sacerdotes, qui huiusce rei spectatores sumus, caueamus ne simulato amore, & consuetudine, templum Dei adeamus: lucro & commodo tantum ducti, officia diuina & sacrificia nostra celebremus: quod erit imaginem idoli Baal intus colere, quod foris & isti adorarunt. Et quid ni, inquit beatus Hieronymus, in imagine interna & deprauata intentione hos imitamur? cum sacrificiorum primitiua decerpimus, in vsum clientum & famulorum dantes, & omnia lucri causa facientes. Quare in alieno capite periculum faciendo, flagellum timeamus, quod proculdubio accedet, nisi vitam commutantes puri, & synceri coram Domino apparere curauerimus. Verum cum Dominus, Deus zelotes sit, ut Scriptura prodit, & nolum comparem in dilectione admittat, qui conuenit, ut idolum zeli appellarent statuas, contra ipsum Deum erectas? Septuaginta transtulerunt statuam possidentis: & vtrumque inquit beatus Hieronymus: sonat dictio Hebræa, & possessionem & emulationem. Vnde Cain possessio dicitur, in quo ecclesia malignantium incepit, qui dæmonis possessiones sunt: atque inde eius statua Idolum possidentis dicitur. & si legatur idolum zeli, ut habet translatio Hieronymi, deprauatam eorum mentem, & extra omnes limites vagantem impudentiam, notat: quod ut Deum ad emulationem & zelum prouocarent, eius honores, creaturæ ipsi aduersant, impenderunt, ut inquit beatus Hieronymus: quæstionem tamen hanc non plenè expedit. Quippe si dixisset: Erat idolum zeli ipsi Deo, bene quidem: verum quod sic communiter appellaretur, à ratione humana abhorre tanta dementia videtur, qui Deum zelotem esse

esse & lege cognoscebant, idolo tamen Zeli imponere, manifestè sic seipfos incusando? Quapropter forsitan sic soluetur difficultas, quod Iudæi non eo nomine idolum nuncupauerunt, sed eam appellationem à gentibus acceperunt. Nam ut inueterator ille diabolus callidus semper religionis Dei imitator extitit, à scriptura sancta & populo Dei, quod Deo proprium erat, per suos accepit, idque nomen apud suos usurpauit, ut pleraque alia gentes à scriptura suffuratas esse videmus. Quod Ambrosius asserit primo libro Officiorum cap. 36. & libro secundo Epistolarum Epistola septima ad Simplicianum. postquã ex professo id probauit, subdit: agnoscant ergo, scilicet, philosophi de nostris se habere, quæcunque præstantiora loquuti sunt: & B. Augustinus libro decimo octauo de Ciuitate Dei cap. 37. multò antiquiores Prophetas philosophis ea de causa longius deducit.

Et ecce ibi gloria Dei Israël secundum visionem, quam videram in campo, et dixit ad me: Fili hominis, leua oculos tuos ad viam aquilonis, et leuaui oculos meos ad viam aquilonis: ecce ab aquilone porta altaris, idolum Zeli in ipso introitu. Et dixit ad me, Fili hominis, putasne vides tu quid isti faciunt, abominationes magnas, quas domus Israël facit hic, ut procul recedat à sanctuario meo?

INGRESSO tēplum propheta secundū spiritū, statim ei Dominus se presentem exhibet sub priore visione. Consuevit enim Dominus aliquo signo exteriori imperato, & ad id, quod facere aut docere vult accommodato, suam presentiam in Scriptura manifestare, ut in nube, quando platurus erat coturnices: & in hoc loco, ut in prioribus cap. sub signis mysteria ea referentibus, quæ in sua ecclesia facturus erat: atque Deus aut angelus vice ipsius sic apparens, Gloria Domini dicitur. Et hoc est quod significat, Et ecce gloria Domini. Præcepit ergo ilico attollere oculos ad portam altaris versus aquilonem, & vidit idolum Zeli in ipso introitu. Etenim nunquam exactè malum, aut vitium aliquod cognoscitur, nisi oculis mentis attentè secundum omnem sui rationem consideretur: nec ictus & plaga peccati in animo clarè vnam videtur, nisi cautè antecedentes casus, & strages quas fecit, adhibito tempore perpendantur, & ruminentur. Vnde ut iuste impietate illam Propheta ponderaret, quem tanquam censores iustitiæ suæ, contra populum illum Dominus constituerat, perpendere rem præcipit, oculos ad idolum tollere iubendo. Remque exaggerat referendo, portam altaris illam appellari; quod primum & præcipuum altare haberetur: quoniam omnes sacrificaturi potissimum ad id concurrerent. Quod postquam intime aspexerat, ait Dominus: Putasne vides, quid isti faciunt? quasi diceret: nonne scelera, quæ isti hic faciunt, causam meam iustificanc, ut legitime per subtractionem gratiæ, & fauoris mei recedam à templo hoc, quod honori meo consecraueram? & digni ipsi sunt, ut expellantur, qui honorem meum sic impie abstulerunt, & statuas, ac idolo tribuerunt? & quod illis item obiciat, quod in Lege habetur; Ipsi prouocauerunt me ad zelum, in eo qui non est Deus, & ego prouocabo eos ad zelum in gente quæ non est. Et simul aduertit ineffabilem Dei misericordiam, qui tot ac tantis causis iuste prouocatus ad populum puniendum, suam causam homini iudicandam proponit: ut se exorabilem semper exhibeat, & ad puniendum inuitum accedere declaret.

Et adhuc conuersus videbis abominationes maiores, et introduxit me ad ostium atrij: et vidi, ecce foramen vnum in pariete. Et dixit ad me, Fili hominis, fode parietem, et cum perfodissem parietem, apparuit ostium vnum: et dixit ad me: Ingredere, et vide abominationes, quas isti faciunt hic.

ARTIFICIOSE omnino diuinus Spiritus nostro sese modo accommodans, à genere ad species procedendo, abominabiliora populi illius scelera Prophetæ demonstrat. Etenim proposuerat idolum, quod adorabant, tanquam genus, & caput omnium abominationum: nunc disiunctim eas deducit. Iussus ergo aliò conuertiti, (& ad ostium atrij introductus, vbi conciones habebantur, & populus conueniebat) vidit foramen in pariete, quod iussus est amplius facere, ut ingredi posset, & videre

dere omne spurcitia, immunditia & idololatriæ genus. In ipso ergo ingressu foramen in pariete vidisse dicit, post quem omnium idolorum confusio, nempe reptilium, & diuersorum animalium aderat. quod mirum est, cum dicat beatus Hieronymus: omnium idolorum gentium templi parietes imaginibus depictas esse? verum idem sanctus respondet: foramen, & latiore parietis apertionem, initium & progressum in cognitione flagitiosæ & contaminatæ conscientia malorum indicare: quæ per leuiores, & quæ nihili fiunt, colliguntur: vt turpis, inquit, sermo notatus, libidiniosum hominem, qui sua callidè celat vitia, solet demonstrare: & parua rei cupido, latentem auaritiã, aduertenti significat, quia luxuriosa conscientia, quæ in facie lucet, oculis & vultu dissimulari nequit. Itaque inspectio, & notatio leuioris, quod veluti foramen obseruare est, fodere sic parietem, qua fossione ampliora mala, quæ pariete callidæ obtectionis, & dissimulationis occultabantur, patent. Item quoniam scelera, quæ natura abdidit, vt quæ minus honestè fiant, per rimulas ostij, & foramina quibus emédare incumbit, obseruare solent. Vt hoc ergo diuinus spiritus significaret, sub foraminis & fossionis figura, idololatrias templi ostendit: & vt internas illorum, & omnium qui imagines terrestrium rerum, vt Deum colunt, vltimum vitæ finem in eis statuendo insinuaret. Nullus, inquit, est, qui imaginem aliquam non habeat, aut sanctitatis, aut peccati. Dignissime sanè, vir sanctissimus tractauit locum. & idem repetit beatus Ambrosius in libro de fide resurrectionis, vbi è contra in imagine Dei nos ambulare dicit, quando cogitationes bonæ, quæ à Deo nobis insitæ sunt, in nobis permanent, & ad opera bona nos perducunt. Memoria ergo Dei, excludit à nostro corde cuncta flagitia, atque peccata, quæ diabolus nititur in corde nostro seminare, atque depingere: poteris que amplificando locum, per parietis fossionem, intelligere, conuictum & conuersatione necessariam esse, vt quod speciem sanctitatis, tanquam foramine obicit, animum inimicum frequenter inspicendo, perfollo corporis pariete, videas simulatum esse, & intus omnia plena idolis præfensionum, & spurcitia omni. Paries enim corpus in Scriptura dicitur: vt eo loco de sponso ait, Ecce stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. Et præterea mos est hominum, domum aliquam monstrantium, aut rem in quouis genere notatu dignam, à vestibulo, partem, & potentioribus locis ad secretiora, notando singula, perducere. atque ita diuinus spiritus nostro se modo accommodans, foramine & fossione ostij, instruendo Prophetam vsus est, vt ad occultiora, & notabiliora, à manifestioribus procederet. Et tandem difficultatem euades, dicendo: in visione hac prophetam non introductum in atrium templi, sed in cellam portæ atrij adiacentem, & esse plures, quas sacerdotes habitarent, cum vices suas in templo peragerent. In qua secreta idola, & reptilium, atque animalium omnium imagines constitutæ erant, quarum vestigium tantum extrinsecus apparebat: ob quod perfodere parietem, & ostium magnum patens, consideratione, & diligenti inspectione facere iussus est.

Ambrosius
tomo. 3. in
fragm. fol.
43.

Cant. 2.

Et ingressus vidi, & ecce omnis similitudo reptilium & animalium, abominatio, & vniuersa idola domus Israël depicta erant in pariete in circuitu per totum: & septuaginta viri de senioribus domus Israël, Iezonias filius Saphan stabat in medio eorum stantium ante picturas, & vnusquisque habebat thuribulum in manu sua, & vapor nebule de thure confurgebat. & dixit ad me: Certè vidisti fili hominis, quæ seniores domus Israël faciunt in tenebris: vnusquisque in abscondito cubilis sui. Dicunt enim: Non videt Dominus nos, & dereliquit Dominus terram.

ABOMINATIONES maiores, quas hic visurum Prophetam, dixerat Dominus, sanè grauiore, & execrabiliores, ab obiectis, à dignitate sic offendentium, & à proposito definito eorundem attenduntur. Ab obiectis quidem, quia non hominis, aut dæmonis similitudinem (quam Baal referebat) adorandam, proposuerunt, sed similitudines serpentum, & reptilium, ad quorum visum pili hominum eriguntur, & à

& à quibus ipsa cogitatio abhorret, quibus parietes referti erant: & imagines item quadrupedum, bestiarum, & iumentorum, quibus homines præfunt, & ad quorum vsu, & seruitium destinata sunt, colebant, & venerabantur: more gentium à quibus hæc mutuati fuerant. Atque ita gloriam Dei commutauerunt in similitudinem corruptibilis hominis, serpentium, & quadrupedum: vt referens hunc locum, interpretatur Diuus Paulus, & insuper vniuersa idola domus Israël vidisse asserit. Nam quia superiora à gentibus acceperat, colore aliquo palliari poterat, non tamen hæc sistit abominatio: propria idola domus Israël habet, quæ ipsi sibi fabricauerant: quippe cuius rei quisque cupidus erat, imaginem & numen quoddam sua mente colebat. Perinde ac gentes, quæ, vt asserit Augustinus, à dæmonibus deceptæ, multos Deos rebus humanis conciliandos esse credunt, ad quorum diuersa quodammodo officia, diuersa subdita pertinerent: & ad aliud corpus ad alium animum, & harum partium membra & dotes, cum cæteris rebus vitæ adiacentibus, & eam constipantibus, singulos deos, pro earum diuersitate, singulæ sibi vendicarent. Ibi enim ambitiones, superbiam, auaritiã, luxuriã, & gulæ idola, propheta prospexit: qui si nostra, pro idolorum, nunc corda introgressus, apprehenderet, bone Deus, & spurcitiora, execrabiliora, & radiciora proculdubio inueniret. Equidem, non lato digito distat, mente occultus, an genibus prostratus idola adores. Crescit præterea abominatio à personarum dignitate: nam non plebs & pueri, quos ætas & ignorantia, quoquo pacto excusare possit; sed seniores populi ætate & dignitate præcellentes, ipsi magistratus, & totius Reipublicæ ordo, secundum quod cõsilio Iethro focii Moyse sui populi administrationem in 70. viris constituerat. Neque absque capite suo, principe, & moderatore aderant: inter eos siquidem Iezonias aderat filius Saphan, principatum obtinens, qui obedientia Dei, & iudicio rationis, cunctis obstitere debuisset, ne sacrilegium nephandum in domo Dei commississent. Iezonias siquidem auscultationem Dei sonat, & Saphan iudicium. Verum cum sui officij oblitus, dux horrendi sceleris extitit, sic vt auctor iudicij, & condemnationis suæ & aliorum pœnas pendit. neque horum vecordiam, & negligentiam in sacrilego officio siluit diuinus Spiritus: Stabant, inquit, & vnusquisque thuribulum in manu sua tenebat. Non enim sedentes, aut iacentes inuenit, sed perinde ac diligentes famulos coram Domino suo, qui ad iussa capienda circumstant: nec insuper manibus dissolutis, sed thuribus acceptis incensum dabant. Etenim, qui potentia, honoribus, voluptatibus, & similibus idolis vitam suam consecraverunt, gressus omnes, actiones, opera, somnium, vigiliam & vniuersam curam suam, his diis obtulerunt: quod est idolis thurificare. At non frustra, dices, sua recipient munera: quæ Regius propheta Dauid imprecando cecinit: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes, qui confidunt in eis. & ita sanè se res habet: quippe qui vapor ex obscuris, caliginosis, & fumosis actionibus, ascendens in nubem comprimitur, & densatur, & sic compactus in oculos mittentis, eos obtundens, obtenebrans, atque magis ac magis ipsos obcecans, recidit. quod Spiritus sanctus significat dicendo: vaporem nebule ex thure confurgere. Atque apertius definitum animum, & propositum, quo id exequantur, prophetæ, & per ipsum vnicuique nostrum memorando: (nam quod indicibilia sint, & cogitatione tantum perpendenda quæ perpetrabant) ait: Certè vides fili hominis, quæ isti faciunt in tenebris in abscondito cubilis sui. & causam tantæ malignitatis reddit, quia dicunt, Non videt nos Dominus, Dominus reliquit terram. Quibus, diuinitus sanè obsecrationem, quam prauis operibus scelerati homines sibi comparant, & hanc internam idolorum adorationem, hominum magnorum, gigantum, qui terræ halitum semper respirant, manifestè declarauit. Cum in densissimis cordis tenebris isti agunt, lucem veritatis sustinere non possunt, & manifestationis item fugiunt: imò & à se ipsi celarent, si concupitis voluptatibus sic frui posse daretur. quos Dominus Iesus Christus notauit, dicens: Qui malè agit, odit lucem, & nemo venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. Præterea, qui imaginibus & mentis idolis, suis voluptatibus seruiendo, adhærent, in cubilibus suis ea cogitant, sitiunt, esuriunt, machinantur, & tandem opere exequantur. Quos Regius vates Dauid arguit dicens: Quæ dicitis in cubilibus vestris compungimini. & alius propheta in hunc modum carpsit:

Ad Rom. 1.

Lib. 19. de
Ciuit. c. 17.

Exod. 18.

Ioan. 3.

Psal. 4.

E carpit:

Ofca. 7.

Pfal. 13.

carpsit: & non clamauerunt ad me in corde suo, sed ululabant in cubilibus suis: super triticum & vinum ruminabant, & recesserunt à me. & in tantam denique infantiam incidunt, qui pertinaciter colla sua vitiiis subiugarunt, vt Dei prouidentiam à se ablegent, vili pendant, & negent, cum stulto & insipiente illo, qui dixit, non est Deus: hoc est, Dominus non videt nos, Dominus dereliquit terram. quod sanctus hic asserit spiritus. Atque hac impietate & sacrilego mendacio, prauis & scelerati homines suam conscientiam pacare volunt, eique silentium imponere. Nam si, cum peccamus, (inquit beatus Hieronymus,) nos videre, & esse Deum praesentem contempleremur, neutiquam quod ei displicet faceremus.

Et dixit ad me: Adhuc conuersus videbis abominationes maiores, quas isti faciunt, & introduxit me per ostium portae domus Domini, quod respiciebat ad aquilonem: & ecce ibi mulieres sedebant plangentes Adonidem. & dixit ad me: Certè vidisti fili hominis.

SACERDOTVM libidines, luxurias, immunditias, & sacrilegia, quæ cum mulieribus, personæ sacratæ, & in loco sacro, quia in templo, quæ tunc creuerunt, & futuris temporibus ecclesiæ inundaturæ erant, iam notat. Iubet ergo se ad aquilonem conuertat. quoniam vnde salus & vitæ huius prosperitas procuratur, inde spurcitia, & animæ calamitas proficisci solet. Referunt Hebræi appendices domos iuxta templum Dei esse, quæ & templum appellantur, partem pro toto accipiendo, quemadmodum aliquando & atrium: quas, cum vices suas gererent sacerdotes habitare solebant, nec vilo modo ad eas ingressus mulieribus concedebatur. quoniam tempore sui officij ibi commorabantur, quo ad suas vxores accedere non licebat. Quod non mediocriter commendat sacerdotes Euangelicos, qui semper sacrum officium exercere debent, & diuino iure vxores ducere non posse. Ibi ergo vidit Propheta mulieres sedentes, Adonidemque plangentes. in quo sacrilegium, & idololatriam Spiritus sanctus notauit. Nam in eo, quod sedentes ostenduntur, manifestè indicatur in sacellis illis, vt in impropriis domibus cum viris suis sacerdotibus, etiam officij tempore habitare: In eo verò quod Adonidem plangerent, in re edicere earum libidinem, & luxuriam, amatorum suorum absentiam lugentium, sed adhuc secretius, quoniam, quando opus turpe cessabat, incentiua hæc corda non relinquebat. Ostendit simul & idololatriam, quandoquidem Adonis Deus fuit Ægyptiorum: fuit enim filius Cynaræ Cypriorum regis (vt Lilius Giraldus est auctor) qui amator extitit deliciarum, & voluptatum eximius, & amœnitatibus hortorum maximè deditus, vnde Adonidis horri, in prouerbium euasit: quod tam de florentibus quam de infructuosis dicitur. fuit præterea voce, & cantu gracilis, quo homines & mulieres attrahere solebat. à quo & nomen accepit *Adon* *re ad deum*, quod est canere. hinc à gente illa harum rerum amatrice, in Deum habitus est, & amasius Veneris cum magna inuidia Proserpinæ, ob quod inter lactucæ folia aliquando occultasse fabulæ narrant. & quod rogatus item cum ad inferos descendisset, quæ pulcherrima apud superos vidisset? respondit, Solem, cucumeres, & poma. hæc latius de Adonide dixi, vt aduertentem lectorem historiam, & non fabulam spiritum sanctum memorasse. fabulæ enim ex occasione historiarum, quæ res veraciter gestas continent, ita sunt ingeniis hominum fictæ, vt non sint opprobriis numinum affixæ, ait Augustinus. Memoratam igitur historiam, quam poëtæ, qui tempore Iudicum surrexerunt, & Prophetas longè antecesserunt, vt loco citato diuus Augustinus est auctor, suis tegumentis occultauerant, & ex Græcis ad Ægyptios iam peruenerat, tangit. Ergo Hebræi ante idolum gentium finitimarum Baal exererant, quod illis reficuit: nunc autem Ægyptium hominem, quem ob narratam lasciuiam, in Deum habuerunt, & coluerunt, exprobrat. & quasi stuporis & admirationis maioris rem notando, repetit Dominus: Certè vidisti fili hominis.

Adhuc conuersus videbis abominationes maiores his, & introduxit me in atrium domus Domini interius, & ecce in ostio templi Domini inter vestibulum & altare, quasi viginti quinque viri dorsa habentes contra templum Domini, et facies ad

Ex historia de diis gentium ex Scaphano. libr. de vrbibus.

Lib. 18. de Ciuitate Dei cap. 13.

cies ad Orientem, & adorabant ad ortum Solis. & dixit ad me: Certè vidisti fili hominis. Nunquid leue est hoc domui Iudæ, vt facerent abominationes istas, quas fecerunt hic? quia replentes terram iniquitate conuersi sunt ad irritandum me. et ecce applicant ramos ad nares suas. Ergo & ego faciã in furore, non parceret oculus meus, nec miserebor; et cum clamauerint ad aures meas, voce magna non exaudiam eos.

SEMPER in incrementum processit oratio; flagitia & scelera Reipub. mulierum libidinosam corruptionem, nunc sacerdotum impietates, qui religioni omnibus esse debuissent, ostendit. & cum demoniorum imagines, hominis similitudinem, Adonidis scilicet, adorare monstrasset, & insuper latrariam similitudinum, aut imaginum demoniorum, oculis subiecisset: Prophetæ iam, naturalium rerum adorationem, quas tanquam Deos colebat, videre iubet. (adoratio quippe est sacerdotum, qui peritiores haberi cupiebant, & esse debebant:) qui Solem adorabant: gentes nimirum imitantes, quæ ipsum pro Deo habuerunt, ea causa, nempe, quod vniuerso prospiciat, cuncta suo colore, & lumine generando, fouendo, alendo, & coagmentando: sed potissimum Persas, qui in locis excelis more Palestinorum, cælum & tellurem, cæteraque elementa, & ventos ipsos, & præcipuè Solem, vt Deos venerabatur, & colebant. Conuersus igitur vidit has abominationes; quia cum esset in parte Septentrionali, ad medium templi, versus Meridiem conuersus est. sacerdotes autem esse, qui sic impiè hoc loco Deum contemnerent, colligitur primò, quia viri appellantur, quod non nisi illustrioribus populi, qui exemplo vitæ aliis essent, (quod sacerdotibus propositum erat) in scriptura tribuitur. Deinde ex loco, in atrio nempe iuxta altare holocaustorum, vbi sacerdotes conueniebant, vt ex Prophetæ testimonio constat: Inter vestibulum, ait, & altare plorabant sacerdotes, & cætera. Et tandem numero ipso insinuat, qui quadratus est, nempe 20. ex numero quinario quater ducto resultans. Nam quod quintus ferme quinarium additur, in significationem appositum est; quia quinque sensuum furis sic agentes traditi essent. Abominatio autem hæc maior præcedentibus colligitur, ex peculiari inhibitione, ex dignitate personarum, & earum habitu. Ex inhibitione speciali, quia in lege cautum erat, ne more gentium, quæ Solem, vt Deum, habebant, nec versus Orientem adorarent, sed versus templum se in adoratione semper conuerterent. Quod Daniele in Babylone commorantem fecisse legimus: apertis siquidem fenestris cœnaculi sui, contra templum adorabat, quod erat in Hierusalem. Ex dignitate, quoniam sacerdotes erant, qui in religione & sanctitate eximiè cæteris antecellere debuissent, & ex officio normam veri cultus Dei ostendere. Ex habitu verò, quia dorsa contra Sancta sanctorum habentes, vt potè qui Deum contemnerent; legem eius vilipenderent; eiusque omnia sacra abiicerent, facies ad Orientem ponebant, vt Solem venerentur, & illi sua vota offerrent, omniaque sua studia dirigerent, à creatura nimirum neglecto creatore cuncta bona expectantes. & quod amplius est, non putabant scelus, hæc facere, sed obsequium præstare Deo. Quare Dominus subdit, postquã considerationis exactè monuerat Prophetam: Nunquid leue est hoc domui Iudæ, vt facerent abominationes istas, quas fecerunt hic? & rursus horum peccatum exaggerans dicit; repleuisse terram iniquitate: quoniam offendiculo fuerunt populo, qui solo & terræ affectionibus resideret, vt eorum idololatriam & flagitia omnes sequerentur. & insuper, quod non solum mala perpetrabant, sed exultauerunt in rebus pessimis (vt inquit Sapiens) & malitia ipsa peccati illis oblectamento fuit. Nam in præsentia mea id tantum ex proposito curabant, ait Dominus, vt me iniuria afficerent. Et hoc est, quod dicit: Conuersi sunt ad irritandum me. Et demum rem stupore dignã, inquit, attendite, & in qua eorũ consummata cernitur nequitia: Ecce applicant ramos ad nares suas. Rabbi Moses correctionem istam scribarũ esse dicit, ne impudens res, & horribilis locutio, in simpliciũ scandalum cederet. Nam ad nares meas, siue ad nasum meũ scriptum erat à Propheta, qui in persona Dei loquebatur. Quod exorbitantem omnino eorũ malitiã aggrauat. Applicare autè sic ramũ

Ioclis 1.

Deuter. 12.

Daniel 6.

Proverb. 2.

palmæ (nam huius arboris esse censet diuus Hieronymus) ad nares suas, siue Domini genus adorationis esse dicunt, quod in morem abierat, vt ramo idola tangerent, quem post naribus admouerent. Alij ex commentariis Hebræorum legunt; mittentes fœtorem, siue crepitum in faciem meam: id est, quasi non verecundentur mihi oppedere in faciem. Quare, inquit Dominus, quod dixi ego complebo, pro meritis eos perdens: nec parcat oculus meus, vt quoquam pacto me eis exorabilem præstem. Quæ admonitiones sunt nunc sacerdotum irreuerenter sacra peragentium: & cõminationes apertæ (vt inquit beatus Hieronymus) omnium hæreticorum, qui impudenter & mente deprauata in templo, hoc est, in ipsa ecclesia terga vertunt Domino, suis idolis & inuentionibus sacrificantes.

CAPVT NONVM.

Et clamauit in auribus meis voce magna dicens: *Appropinquauesunt visitationes vr̄bis, et vnusquisque vas interfectionis habet in manu sua: et ecce sex viri veniebant de via porta superioris, quæ respicit ad aquilonem, et vnusquisque vas interitus in manu sua.*

MAGNA profecto est longanimitas Dei, & patientia, qua ad pœnitentiam impudentes peccatores semper expectat. Verum cum ad eum terminum producta est malitia, in quo completa dicitur, pœnæ condignæ, quæ expectationis tempore minæ fuerunt, ineuitabiles fiunt. Vt completa malitia Amorrhæorum, tanto induciarum tempore, tandem suam mensuram attingens, excisa est: & Iuda atque Israël iniquitas tam diu minis, & terroribus admonita, præsentis loco ad vltimas metas inexorabiles peruenit. Atqui quando pœnæ, calamitates sunt, quæ corpus premunt, bona diripiunt, honorem attingunt, & si grauius, sustineri tamen possunt: verum quando secundam mortem, infernum, & exterminium vltimum continent, quæ admota postremè cruciant, & absque vlla liberationis spe, perpetuò durant, non minus eorum timores, & formidines incussæ virgere animum debent, quàm si impenderent, & in præsentia instarent. Nam eueniet sanè, dum nuncios ipsos vilipendimus, iniquitate crescente, terminum quæ suum attingente, vt in æterna supplicia, quæ vitare potuimus, præcipites labamur. Quod Dominus hîc aduertit, quando incorrectis Israëlitis, tot annis expectatis, suorum peccatorum inexorabiles pœnas pendere facit. Dum enim illis temporales pœnas admouet, æternas illas (quas hæc repræsentant) nobis Christianis spectatoribus comminatur. Quapropter vindictam populi illius, oculis propheta subiiciens, & modum, quem in ea obseruabit, indicans; atque tertio tam atrocis punitionis causam exhibens, simul internecionem nostram (in peccatis perdurantibus) & pœnitentiam, qua eam effugere poterimus, & abiectionem Dei, quam peccatores faciunt, manifestat. Proposita ergo vltione in præcedenti capite, tempus iam eius instare, clamore, hoc est ex animo definito, in aures prophetæ iniecit, appropinquare dicendo visitationes vr̄bis. Ipso enim verbo, appropinquare, præsentiam excidij manifestat: sicut suam annuncians præsentiam dixit Christus: Pœnitentiam agite, appropinqua- uit regnum cœlorum. Et plurali numero visitationes posuit, vt supplicij grauitatem augetet. atque vtramque rem exponendo subdit: vnumquemque hostiũ vas interfectionis. hoc est instrumentum, siue securim (vt 70. transtulerũt) habet in manu sua paratus ad percutiendum, secundum illud Domini: Iam securis ad radices arboris posita est, arborem non ferentem fructum excisura. Integram verò & absolutã punitionẽ insinuat, cum in visione & spiritu, sex viros, id est, sex angelos, suis hastis siue securibus armatos, & ad id opus perficiendum paratos esse ostendit. Vbi per sex viros, sex angelos bonos poteris intelligere: solet enim Scriptura angelos viros nominare. Quod beatus Augu. asserit, & probat ex loco illo Genesios, quãdo Abraham hospitiõ angelos recepit, vbi dicitur: Qui cum eleuasset oculos, apparuerũt ei tres viri stantes prope eum. fuerunt autem tres angeli, qui ei occurrerant. Et insuper in libro Iosue dicitur:

Gen. 15.

Matth. 4.

Matth. 3.

August. lib. 3. contra Maximinum Arrianorum Episc. c. 24. Genesis 18.

dicitur: quod cum ipse esset in agro vr̄bis Hierico, leuauit oculos, & vidit virum euaginatam tenentem gladium: qui proculdubio angelus Dei bonus erat. Præterea angelos malos regnis & hominibus nocentes, angeli Dei boni subditos habent, quibus vt diuinæ iustitiæ executoribus, ad eam strenuè gerendam iussa diuina præscribunt: & temperationi existunt, vt non quantum eorum improbitas nititur, sed quantum finitur, possit: vt auctor est Augustinus lib. 11. super Genesim ad literam cap. 22: Vbi etiam asserit, diabolus cum angelis eius non malum, nec in malum creatum fuisse: sed cum sciret propria voluntate malum futurum, & bonis ea nociturum, vt eos exerceret, probaret, atque conuerteret: & ita per tentationes suas, quibus seruos Dei deprauare conatur, eisdem ipso nolente utilis esset, ac omnino prodesset. sicut etiam homines prauis eius ministri, studiosis & probis hominibus, eorum persecutiones patienter tolerantibus, viles omnino, & proficui existunt. De qua re Rupertus super Zachariam loquens, ait angelos malos Dei permissu libenter vt: quod videlicet permissum cum sit iustum, & bonum, ipsi semper illo iniuste & malè vtuntur: sicut e contra Deus malis eorum semper bene vitur. Magis tamen mihi probatur, vt per sex illos viros, sex angelos malos principes regni Babyloniorum intelligantur, qui exercitui præerat: ob quod & pro ipso exercitu sumi etiam possunt. Etenim doloribus, morbis, distorsionibus membrorum, & omnibus corporis male affectionibus præfunt dæmones, & etiam animorum tenebris, simulationibus, & diffusionibus. Quod beatus Augustinus his verbis dicit, postquam memoratas affectiones narravit: vt hoc, per intima mysteria eorum, quibus id agere, voluptatis est, quos exterminatores, & angelos iracundiæ, diuinæ scripturæ nominant. quamuis ipsi (scilicet homines) nesciant, quid de se agatur boni. Et infra: eosdem angelos malos, dominos prauorum omnium inducit. Sic enim ait de angelis malis loquendo: Semper nos inuitant vt sibiseruiamus, & tanquam deos colamus: similis, inquit, hominibus superbis, quibus similiter coli volunt: sed istos, homines perpeti minus, illos verò colere magis periculosum est. Omnis enim hominũ dominatus in homines, aut dominantium aut seruientium morte finitur. seruitus autẽ super angelorum malorum superbia, propter ipsum tempus, quod est post mortem, magis metuenda est. Et ad hanc rem, quid opus est sententia doctorum, cum scriptura ipsa aperte id prodiderit? Dominus enim dæmonibus ipsis: quibus cum gerebatur bellum, tanquam ministris vsus, populum Ægyptiorum percussit, & suum liberauit. Sic quidem ait Dauid: Misit in eos iram indignationis suæ: indignationem, & iram, & tribulationem: immisiones per angelos malos. & non aliò tendit fides illa centurionis, pueri sui sanitatem à Domino Christo petentis: Dic tãtum verba, & sanabitur puer meus. nam & ego homo sum sub potestate constitutus, & dico seruo meo, Veni, & venit: & fac hoc, & facit. intelligens sanè puerum infirmum vexatorem dæmonem habere, qui iussa Christi Iesu tanquã eius diligens minister ageret. Et ipsemet Dominus manifestè hoc docuit, quando sanauit mulierem spiritum infirmitatis decem & octo annis passam. spiritum inquit. Et respondens archisynagogo indignanti, quod sabbatho curasset, dixit: Hypocrita, vnusquisque vestrum sabbatho non soluit bouem suum, aut asinum à præsepio, & ducit adquare? hanc autem filiam Abraham, quam alligauit sathanas ecce decem & octo annis, non oportuit solui à vinculo isto in die sabbathi? Quapropter cum insolentes, & omnino diaboli serui Babylonij, contra Iudæos imperiosè venirent aptè fatis per sex angelos malos, qui ipsis primũ dominantur, & ducerent, intelliguntur. Accedit præterea, quod angeli mali sunt, qui regnis, & regionibus infidelium præsidet, vt colligitur ex Daniele cap. 10. ita enim angelus, qui vota sua renunciaturus aduenerat, dixit: Ex die quo posuisti cor tuũ ad intelligendum, vt te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua, & ego veni propter sermones suos: princeps autẽ regni Perfarũ restitit mihi viginti & vno diebus, qui proculdubio angelus malus fuit; siquidem in adiutorium eius bonus archangelus, nempe Michael dux populi Dei, aduenerat. Sed quas nexuit causas angelus malus, vt nuncium Danielis detineret? inquit beatus Hieronymus: peccata populi Iudæorum enarravit, quare isti detinerentur captiui, & dimitti non deberent: tanta enim est bonitas Domini, vt nondum orantem exaudiat, & tanta e contra diaboli malitia, vt memorando peccata, quantum potest, semper detinere præsu-

Iosue. 5.

Lib. 1. c. 2.

Lib. de vera Religione cap. 40.

Cap. vlt.

Rupert. lib.
I. ca. 2.

præsumat. Quem locum enarrans Rupertus super Zachariam, eandem sententiam apertè profert dicens: Sicut principem Persarum, & principem legimus Græcorum, ita principem quemlibet Babyloniorum, & principem aliquem non dubitamus fuisse Romanorum, scilicet angelos, qui singulis regnis præfuerunt; malos utique angelos, malos principes, maligni, in quo mundus positus erat, sicut manifestè testantur acta principatus eorum, acta crudelia, gesta sanguinea, quorum narrationibus horronis libri tā sæculares, quàm diuini pleni sunt. Vnus Dei populus bonum angelum, bonum habet principem, Michaëlem archangelum, quem Danielis angelus coadiutorem habuit, hæc Rupertus. Conuenienter igitur sex istos viros, principem Babyloniorum angelum malum, cum aliis quinque ex latere, qui exercitum sic accinctum ad expugnationem Hierusalē haberent, intelligimus. & si plures fuissent, numero senario designantur: qui in denario numero (qui totus est) perfectus existit: quandoquidem ex omnibus suis partibus aliquoties simul sumptis confurgit. Et vastatio hæc toties inculcata, absolueda omnino & perficienda erat.

15 *Vir quoque vnus in medio eorum vestitus erat lineis, & atramentariū scriptoris ad renes eius. & ingressi sunt, & steterunt iuxta altare æneum, & gloria Domini Israël assumpta est de Cherub, quæ erat super eum ad limen domus. & vocauit vir qui indutus erat lineis, et atramentarium scriptoris super lumbis suis, & dixit Dominus ad eum: Transi per mediam ciuitatem in medio Hierusalē, & signa Thau super frontes virorum gementium, & dolentium super cunctis abominationibus quæ sunt in medio eius. & illis dixit audiente me: Transite per ciuitatem sequentes eum, & percutite non parcat oculus vester, neque misereamini. senem, adolescentulum, & virginem, paruulum & mulieres interficite vsque ad internecionem. Omnem autē super quem videritis Thau, ne occidatis, & a sanctuario meo incipite. Cæperunt ego à viris senioribus, qui erant ante faciem domus, & dixit ad eos: Contaminate domum, & implete atria interfectis. egredimini. & ingressi sunt, & percutiebant eos qui erant in ciuitate.*

FORMA & modus quo executioni sententia mandata est, ostenditur hoc loco prophetæ, & mysteria magna, quæ nobis præfigurata fuerunt. Nam vir hic, qui designator apparuit liberandorum, & lineis indutus erat, aut podere, seu talari, vt latinè dicitur, & atramentarium ad lumbos appensum habebat, apertè Christum Iesum redemptorem nostrum significauit. Ipse enim tyrannide diaboli grassante, omnesq; homines ad inferni penetralia deglutiente, verus liberator, & saluator extitit. Vnde hic veste sacerdotali ad talos vsque extensa monstratur. Verus quippè sacerdos extitit, in cruce pro peccatis omnium æterno se Patri offerens, vt expresse beatus Ioannes Apocal. i. hunc locum explicans de Christo, eodem habitu ipsum commemorauit. Singula igitur considerando, atramentarium ad lumbos defert, quod scribarum, ac notariorum vsui est. Etenim Christus Iesus omnium peccata latentia, & in infimis cordium receptaculis obstrusa manifestauit, adimplēs quod Deo ille charus Simeon de eo prædixerat: Hic positus est in ruinam, & in resurrectionem multorum; vt reuelentur multorum cogitationes. Et opere quidem adimpleuit Dominus, dum Phariseorum & scribarum peccata digito in terra scripsit, vt testatur beatus Ioannes, & per suos Euangelistas eorundem, & omnium, qui ad finem vsque sæculi peccatorum similiter erant. Et item per eosdem sacros Euangelistas omnem sapientiam ad salutem hominum necessariam scripsit: & eam tanquam magister cœlestis à Deo patre datus, inter homines agens, proprio ore prædicauit: quam absolutionem & perfectionem diuinæ scientiæ vir hic præsignat, dum Thau vltimā literā Hebræi alphabeti (quod per synecdochen, vt notat diuus Hieronymus, totā scientiam significat) scribere iubetur. Officiū autē huic viro demandatum fuit, signare eos, qui liberandi erant, & manus hostium (qui cum omni sua calliditate signo crucis superantur, inquit

Rupertus

Rupertus) euasuri. Si enim fuerunt, qui peccata non modò sua, sed totius populi in amaritudine cordis gemebant, atque dolebant. Quod syncera, & puræ charitatis est, quæ non querit quæ sua sunt, nec gaudet super iniquitate (vt inquit beatus Paulus) sed zelo honoris Dei ducta, & salutis proximi semper graditur: in quibus signū thau in frontibus descriptum apparuit. In quo luculenter mysterium nostræ salutis per crucem Domini nostri Iesu Christi, explicatum est: quoniam non suffecit signum thau ad liberationem, nisi dolor & gemitus super cunctis abominationibus præextitissent. Quo pugione confodiuntur omnes hæretici nostri temporis, solam fidem iustificare asserentes. Nam hîc in iustificandorum per Christum figura liberantur, & signo Thau, quod crucis Domini symbolum est, & gemitu & dolore abominationum contra Deum premuntur. Est igitur pœnitentia innixa fidei mortis sacrosanctæ Christi Iesu, quæ iustificare valet, & tandem in eo, quod gloria Domini assumpta de Cherub, ad limen domus constituta, opus faciendum huic viro commisit, manifestè mandatum, quod Christus Iesus Dominus noster à patre accepit, redimēdi genus humanum figurauit, secundum quod ipsemet explicuit dicendo: Hoc mandatum accipi à patre, & sic facio. Habitus verò sex virorum qui ad percutiendū apparuerunt, iam descriptus est, quia gladiis distinctis iuxta altare holocaustorum videbantur stare. Cuius rationem assignat beatus Hieronymus, quod eos, quorum peccata non vident ibi esse dimissa, interfecerunt. Tamen cum signum hoc datum non esset, sed thau in frontibus gementium, conuenientius apparet dicere, ibi visos fuisse: quoniam à sacerdotibus (qui altari, & templo præerant, & qui supra ad exorientem solem adorare visi sunt) vastationem & occisionem incipere iubeantur, qui ne à sacrilegio abhorrentes, manus continerent, ait: Cõtamine domum, & implete atria interfectionis: vt reuera Chaldæi contaminarunt, bona templi diripientes & prophanantes, corporibusque mortuorum implentes: quibus angeli prophetæ visi, præerant, qui propria potestate contaminare templum non poterant, neque vlli præcepto Domini resistere, bene tamen permisso. Iudicioque in templo factò, egressi sunt, & per ciuitatem diuagantes, seniores illos, quos thurificantes post parietem propheta viderat, è suis thuribus appensos interfecerunt: & mulieres item suum Adonidem depereuntes, cum reliquo vulgo. Atque vsque ad eò gladius cucurrit, vt cum signatos thau ipse non videret, solus propheta sibi remanere visus est, aut quod ipse solus sospes euasit, cum cæteris signatis. Aduertas hîc tamen Christianæ lector oportet: quod iustitiæ opus prescripturus Dominus, propitiatorii (vbi Cherub tanquam in sede, & misericordiæ loco miserationibus semper populo prospiciens aderat) reliquit: & ad limen domus egrediens, quos iusta pœnitentia & fides iustus facit, liberare iubet, cæteros verò gladio transfigi. Quod Esaias prædixerat, Dominum flagellantem inducens: Ecce, inquit Dominus, egredietur de loco suo, vt visitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum, & reuelabit terra sanguinem suum, & non operietur ultra interfectos tuos, & simul etiam iudicium vltimum præfigurat. Nam ecclesiæ tempore misericordiæ & miserationibus totus plenus est. Quæ proculdubio templo illo Salomonis obumbrata fuit, atque ad finem iuncta ecclesiæ, eius iudex Dominus adueniens, & æqual lance iustitiæ pondera librans, vniciq; dabit iuxta opera sua. Quia utique tûc incidetur in manus Dei viuentis, quod horrendum est, vt inquit beatus Paulus.

45 *Et cæde completæ remansi ego, ruique super faciem meam, & clamans aio: Heu, heu, heu Domine Deus: ergo ne disperdes omnes reliquias Israël, effundens furorem tuum super Hierusalem? & dixit ad me: Iniquitas domus Israël et Iuda magna est nimis valde, & repleta est terra sanguinibus, et ciuitas repleta est auersione. Dixerunt enim, Dereliquit Dominus terram, & Dominus non videt: Igitur & meus non parcat oculus, neque miserebor, viam eorum super caput eorum reddam. Et ecce vir, qui erat indutus lineis, qui habebat atramentarium in dorso suo, respondit verbum, dicens: Feci sicut præcepisti mihi.*

DOLEN-

DOLENTIS & angustiati animi, ad id quod vrget, solum tendit oratio: atque si præangustia id sermonibus explicare integrè non possit, affectibus exprimit: breui enim sermone exponendo tantum rem, sorores illæ, Domino nostro Iesu Christo negotium suum exposuerat: Ecce, inquiunt, quem amas, infirmatur. sed breuius propheta noster commiseratione fratrum, & tanti supplicij admiratione commotus, gemitu & affectione mentis suam precationem exerens, finem orationis dicendæ sic expressit: Ergone reliquias Israël disperdes? charitas enim qua vir iustus flagrat, communem causam dolet, deoq; medium se obicit, vt furorem mitiget, rumpat flagellum, & è manibus tollat. at cum semel & iterum causâ perspectâ sit, & consilio diuino ultimo stabilita sententia, nihil proficit: David enim obnixè Dominum pro salute filij precante, puer mortuus est: & post numerationem populi, pestem gladium, aut famem necessariò subeundam, à propheta indicatum: & nunc propheta nostro, pro populo intercedenti, iustitiæ integritatem, aliud exposcere responderet. Deus auertat, quod in his poenis temporalibus sustinendis definita sententia, diuini consilij iacta sit alea, nam inuitabiliter sequitur: vt diuus Gregorius super illud Iob: Deus cuius iræ nemo resistere potest, in hunc modum dicit: Cum superna indignatio sese (vt ita dixerim) medullitus mouet, hanc oppositio humana non retinet: nec se vtiliter cuiuslibet deprecatio obicit, cum semel Deus aliquid ab intimis irascendo disponit. Respondet ergo Dominus Prophetæ, peccatum decem tribuum Israël, & duarum Iuda & Beniamin inundasse, atque extra aluèum defluxisse: siquidè eum terminum attigit, vt meam prouidentiam, inquit, negent, reliquissèque terram dicant, nec minima hinc inferius videre, aut curare: quare nullum misericordiar, iustitia cedit locum. Super quem locum Rabbi Iohas ait: Dictum est de tribu Iuda & Beniamin, quod non fuit dictum de Sodomitis: de Sodomitis quippe scriptum est Genes. 18: Et peccatum eorum aggrauatum est valde: de peccato verò Iuda, quod hinc dicitur, iniquitas domus Israël &c. eorum idololatriam, & luxuriam, & prophetarum occisionem, propter quæ vastatur, notans. Nec oculus meus, id est misericordia mea, aut verbum meum, vt supra explicuimus, illis parcat, sed eorum flagitia, in proprium caput recidentia, com meritis sustinebunt poenas. Quod autem dicitur: virum indutum talari; qui medius inter Deum & populum constitutus fuit: responsum illud Christi Iesu apud Ioannem præsignare videtur, vbi dicitur: Sicut mandatum dedit mihi pater, sic & facio. Nam, vt dictum est, scribæ & doctoris habitu, hic Christus descriptus est: quia verus ipse magister hominum extitit (quem tanta magistrorum legis copia obubravit) vnus pro multis vnigenitus filius Dei, sicut ipse testatus est dicens: Vnus est magister vester: & alibi: Vos vocatis me magister, & Dominus, & benedicitis sum etenim. Alij autem lex viri non respondet, inquit diuus Hieronymus: quia non lætitiæ sed mœroris impleuere sententiam.

Iob cap. 9.

Ioan. 14.

Mat. 23.

Ioan. 13.

CAPVT DECIMVM.

ET vidi, & ecce in firmamento, quod erat super caput Cherubim, quasi lapis Sapphirus, et quasi species similitudinis solij apparuit super ea: et dixit ad virum, qui indutus erat lineis, et ait: Ingredere in medio rotarum, que sunt subtus Cherubim, et imple manum tuam prunis ignis, que sunt inter Cherubim, et effunde super ciuitatem: ingressusque est in conspectu meo.

CORRUPTIO vnus, alterius est generatio, inquiunt philosophi: signum in cendij, quod ciuitatem Hierusalem absumpturum erat, hinc propheta ostenditur, & simul ignibus charitatis ecclesiam catholicam ædificandam significatur. vnde quoniam prior illa visio, in initio huius prophetiæ ostensa, ecclesiam, vt dictum est, referebat, eadem nunc mente propheta recurrit, sub alia tamè dispositione & situ, quia expressius eadem res declaratur, & modus generationis depingitur. Igitur qui sedebat super sedile illud in extensione illa, seu in firmamento, quod quatuor animalia, quæ nunc Cherubim appellantur, tegebant, præcepit viro signatori liberandorum vt secundum dispositionem præcedentis capitis, ingrederetur medium rotarum, quæ erant

erant subtus Cherubim, & acceptis inde prunis effunderet super ciuitatem: quod (vidente propheta mente & intelligentia) ingressus est, facturus præceptum. Sed cur è medio rotarum ignis tollitur ad comburendam ciuitatem? vides planè mysteriū: quia si res simpliciter narretur, ex foco & loco vbi ardere solet, sumi iuberetur. At quoniam dum vnus geritur, aliud futurum designatur, hinc ex medio rotarum ignis assumitur. Etenim rotæ veteris testamentum & nouū sunt: & quoniam euangelium, intrinsecus in medulla veteris inclusum fuit, quod tamen vim igneam retinet, & eam emittit, quando flaru charitatis id tractantis, incenditur: quodque mirificè accenderit Dominus prædicatione sua, ipsemet expressit dicendo: Ignem veni mittere in terram; quid volo, nisi vt ardeat? & quilibet prædicator & ecclesiæ doctor, qui imitatione Domini pro sua ratione id dignè tractat, ignem & fulgorem exerere facit. Vnde David sanctus: Ignitum eloquium tuum Domine, & seruus tuus dilexit illud. Atque adeò veste talari, seu sacerdotali indutus (qui Christum Iesum Dominum nostrum referebat) prunas assumere iussus est; qui in ædificatione ecclesiæ sua charitate, & prædicatione orbem accensurus erat. Idque fecit, à sedente in throno iussus: quia præcepto paterno filius Dei in mundum venit, & homo factus sua morte ipsum redemit. Scriptura autem sancta, & eius item quælibet pars rotæ aptissimè cõparatur: cum ob circuli perfectionem, qui omnes alias figuras excedit, & omnibus capaciore existit: tum quia nullo erroris angulo, via eius legitimæ prædicationis retinetur; & tandem ex omni parte in mentibus Christianorum voluitur; sursum in viris iustis & contemplatiuis, dum spiritaliter viua fide circumducitur; deorsum in populo Christiano, qui decalogi & ecclesiæ præcepta sequendo, sua vita id semper circumagunt. Item deorsum erat in Iudæis, qui carnaliter eam intelligebat, sicut nunc in omnibus hæreticis: sursum autè in prædicatoribus, & doctoribus ecclesiæ Catholicæ spiritaliter eam intelligentes, & ad profectum spiritus, omnibus tractantes.

Cherubim autem stabant à dextris domus cum ingrederetur vir, et nubes impleuit atrium interius, et eleuata est gloria Domini de super Cherubim ad limen domus, et repleta est domus nube, et atrium repletum est splendore gloriæ Domini, et sonitus alarum Cherubim audiebatur usque ad atrium exterius, quasi vox loquentis Dei omnipotentis. Cumque præcepisset viro qui indutus erat lineis, dicens: Sume ignem de medio rotarum, que sunt inter Cherubim, ingressus ille stetit iuxta rotam, et extendit Cherub manum de medio Cherubim ad ignem, qui erat inter Cherubim, et sumpsit, et dedit in manus eius, qui indutus erat lineis, qui accipiens egressus est: et apparuit in Cherubim similitudo manus hominis subtus pennas eorum.

MYSTERIUM incarnationis Domini signat; idè speciem, & dispositionem eorum, quæ in visione apparuerunt, narrat. Atque in primis ingressum viri illius in templum: qui filium Dei hominè factum significabat, ecclesiam hanc militantem templo illo designatam, intrantem. Et quoniam lætissimum omnium, quæ contingere hominibus potuerunt, fuit, & lætitiæ quæque signa à dextris dicimus esse, tristitiæ verò, & mœroris à sinistris, à dextris domus Dei Cherubim, siue animalia visa steterunt, summa attentione quæ gererentur spectantia. Quod autem primum spectandum se obtulit, fuit nubes totam domum obumbrans; Quia post sacrosanctam Christi Iesu natiuitatem, ante eius baptismum, prædicationem, & Apostolorum vocationem, totus populus ignorantia nibe circa cognitionem tanti mysterij detentus fuit: Post verò, cum gloria Domini de super Cherubim assumpta est, & in limine domus constituta, id est cum Pater æternus à loco vbi spiritus illi quatuor caelestes, Euangelistis potissimum præfidentes, rei miraculum spectabant, & in limine ecclesiæ assistentes, cepit trahere quos sua prædicatione vnigenitus eius vocabat; atrium interius nube obductum fuit, vbi populus conueniebat qui cœcitate in aduentu Domini percussus fuit. Atrium verò interius, quod Sancta sanctorum erat, splendore fuit illustratū: quia ecclesia lumine Euangelij emicuit Domini Iesu prædicatione, secundū quod prædixerat Dauid: Exortum est in tenebris lumen rectis corde; misericors, & miserator

Luc. 12.

Psal. 117.

rator, & iustus Dominus. Item Esaias, Sedētibus in regione vmbrae mortis, lux orta
 est eis. Vox prætereā alarum Cherubim, vsque ad atrium exterius: hoc sub diuo erat,
 & populum gentium signabat, qui prædicatione Euangelij, conuertendus erat ad fi-
 dem Christi Iesu; ministerio tamen apostolorum qui ex Iudæ ad id opus electi fue-
 runt, secundum illud Psalmi: Virgam virtutis suæ emittere Dominus ex Sion, &c.
 Quod si per alias virtutes intelligas, vt primo capite expositum est: sonus earum au-
 ditur vsque ad gentes, quando mutua coadiuuatio operum virtutis & charitatis, ita
 simplex & sine querela, vt inquit Paulus, inter Christianos inuenitur, vt luceant in
 medio nationis prauæ, id est gentium & paganorum, sicut luminaria in mundo: vt
 sic & ipsi ad fidem inuidentur. Ingressus deinde vir ille lineis vestitus, stetit iuxta ro-
 tam, vt ad tantæ rei mysterium attonitus: similiter ac Abachuc de incarnatione Do-
 mini spiritu edoctus, stupore & admiratione correptus dixit: Domine audiui auditionem
 tuam, & timui, &c. & quoniam Propheta casum sui populi vehementer do-
 lebat, ad completionis iussi, moras necebat. Perinde ac Christus, qui semper vt pœni-
 teamus, inducias à Patre nobis negotiatur: vt beatus Ioannes prodidit dicens: Aduo-
 catum habemus apud Patrem Iesum Christum, qui interpellat pro peccatis nostris.
 Verum iustitiæ legibus aliud non permittentibus, ipse Dominus & æternus, qui
 nunc Cherub dicitur, quia spiritus is loco Dei ibi apparebat, & antè gloria Domini,
 & in primo capite similitudo hominis, quia Deus futurus erat homo, appellabatur:
 extēdit manum & accepit ignem de medio Cherubim, & in manu illius sacerdotis
 collocauit, quia Christus Iesus redemptor noster, in quantum homo, potestaté ho-
 mines iudicandi accepit à patre, quam accedente tempore exercebit, secundum il-
 lud Ioānis: potestatem dedi ei iudicium facere, quia filius hominis est. & alibi: Sciēs
 quia omnia dedit ei pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit &c. Vir
 ergo ille & sacerdos, accepto igne in manu sua, egressus est: quod autem fuerit egres-
 sus. Scriptura tacet, vt tristis rei narrationem intelligentiæ potius nostræ relinqueret,
 quam oculis subiiceret, ait Hieronymus. Id verò quod sequitur: Er apparuit in Che-
 rub manus hominis, expositio superioris versus est. nam cum in similitudine imagi-
 naria, hæc omnia prophetæ apparerent, cum ignem de medio Cherubim accepit,
 manus hominis similitudinem se vidisse testatur.

Esaiæ 9.
 Matth. 4.
 Psal. 109.
 Ad Phil. 2.
 Abach. 3.
 1. Ioan. 2.
 Ioan. 5.
 Ioan. 13.

*Et vidi, & ecce quatuor rotæ iuxta Cherubim, rotæ vna iuxta Cherub vnum, et
 rotæ alia iuxta Cherub vnum. species autem rotarum erat quasi visio lapidis
 Chrysolithi, & aspectus earum similitudo vna quatuor, quasi si sit rota in
 medio rotæ. Cumque ambularent, in quatuor partes gradiebantur, & non re-
 uertebantur ambulantes, sed ad locum ad quem inclinabat quæ prima erat,
 sequebantur & ceteræ, nec reuertebantur. & omne corpus earum, et colla
 & manus, & penna & circuli plena erant oculis in circuitu quatuor rota-
 rum, & rotas istas vocauit volubiles, audiente me.*

INCARNATIONE Domini Iesu significata, quid eius operæ subsequiturum
 erat, attingit: & ecclesiæ ædificationem, sub figura quatuor Cherubim & quatuor
 rotarum, & si alia dispositione & ordine, quam in primo capite demonstratum fue-
 rat, ostendit. De rotis ergo primo loco agit: de quibus dependentiam & ordinem,
 quem ad singulum Cherub singulæ haberent, declarat: deinde earum similitudinē,
 motum, figuram & gestus exprimit: singulis Cherubim suam rotam accommodat.
 Quoniam singuli Euangelistarum & Apostolorum suas prouincias profcindendas,
 Dei que verbo seminandas susceperunt: quæ eorum prædicatione conuersæ, singulæ
 suum Apostolum tanquam Cherub quendam, magnitudine diuinæ scientiæ, in fi-
 de & moribus sequebantur: accipitur enim scriptura sacra, seu fides Christi Iesu
 Domini nostri, non in se præcisa, sed in ipsis fidelibus, ea illustratis, & instructis. Simi-
 litudo autem earum tanta erat, quod speciē lapilli pretiosi, qui Tharsis, Hyacinthus,
 aut Chrysolithus trāsribitur, eximiè referebat: erat enim splendida, clara, & conspi-
 cua religio: quia omnium vnus Deus, vna fides, vnū baptisma, vt inquit beatus Pau-
 lus:

Ephes. 4.

lus, & tanta denique erat vnitas, vt videretur rota esse in medio rotæ: quod & ita e-
 rat: nam Euangelium inclusum erat in veteri testamento, quibus rotis versaba-
 tur, & versabitur fides Catholica, quam Romana ecclesia sola integrè proficitur.
 Motus agilitatem commendat, quod omnes sequentes primam, quæ ducaturum age-
 bat, æquali animo & robore sequebatur, neque ad dexterum vel sinistrum, faciem
 conuertebant, sed recta via gradientes, ad destinatum opus properabant. Quod est
 dicere: ita fideles prædicationem capitis Christi scilicet, & eius vicarij, quam etiam
 cæteri Apostoli inuulgabant, accepisse, vt ab accepta semel fide non deficerent, sed
 animosè in ea ad interiora semper pergerent: neque aut ad aduersam mundi huius,
 aut prospera, quæ cursum vitæ huius retardare solent, se defixè conuertebant: Pri-
 mitiæ siquidem ecclesiæ tempore, ad pedes Apostolorum omnia sua bona fideles
 deponabant. Etenim, mysteria hæc in exercitu Chaldæorum ad vastationem Hieru-
 salem properantium designabantur, in quo tanta fuerit fortitudo, & roboris æqua-
 litas, vt dux strenuus, quamlibet illius partem ductaret: & tanta omnium partium
 similitudo, vt æqua esset omnium fors, & armatura: neque erat debilitas, aut lassitu-
 do, quæ retrocedere posteriores faceret, aut ad quippiam aliud mentes conuertere
 quod ab scopo proposito retardaret: quorum opposita in classibus bellicis frequen-
 tius contingere solent. Hæc sunt quæ literæ huius cortice mysteria, præsignabatur:
 sed nota quod figuram motus & gestus rotarum exprimit, cū dicit, & omne corpus
 earum, & colla et manus & penna, & circuli plena erant oculis, &c. Oculis enim,
 & vigorem & solertiam, siue prudentiam rei cuius est, solet in scriptura dicere, vt de
 Ionathas dixit: Quare præcepit pater meus, ne comederet populus? ecce aperti sunt
 oculi mei, &c. id est, ecce vigeo, qui animum despōdebam. & Esdras, Oculis autem
 Dei eorum factus est super scenes Iudæorum, & non potuerunt inhibere eos. & Psal-
 mus item: Turbatus à furore oculus meus. Quapropter, vt Babylonici exercitus vi-
 res, & militiæ peritiam Spiritus sanctus explicat, aciem illam plenam oculis secun-
 dum se, & quælibet sua membra Prophetæ ostendit. Nam toto corpore, siue in ipsa
 met substantia carnis, vt dictio Hebræa, teste Hieronymo, sonat, oculos habebant: &
 in collis, hoc est in dorso, vt à tergo improuisum hostem, qui impendēre posset, iam
 prospexisse, & in manibus etiam, vt quicquid attingerent dexterè succedere mani-
 festaret: & in alis, vt assultus omnes prosperos, & strenuam agilitatem denotaret: &
 in circulis item, hoc est in cantis ferreis quibus lignorum rotunditas arctatur, &
 stringitur, inquit diuus Hieronymus. Possunt etiam intelligi, circuli quibus consta-
 bant rotæ, quod (vt dicunt Hebræi) pleni essent oculis: Nam dixerat, inquiunt, ro-
 tam esse in medio rotæ. Verum vt cumque, in partibus minimis, & solum ipsum tā-
 gentibus, ostendit oculos, vt cuncta prouidē, & prosperè illis fieri indicaret. Sed nec
 mirum: quia non casu aut temerè eam capebant, verum consilio, & ordinatione
 diuina. vnde ait: Et rotas istas vocauit volubiles audiente me, indistinctio reddit hūc
 locum obscurum: quia dixisse: rotas appellasse rotas aut volubiles, audiente Prophe-
 ta, quid magni notatio est, quam insinuat: quare approbo sententiam eorum, qui
 dicunt: Cherub vnum vocasse rotas, & dixisse: Rotæ, hoc facite, aut agite. & subricet
 quod imperauit, quia iam explicatum erat, nempe concurrere ad vastandum Hieru-
 salem, atque ob hoc testimonium suum vates sacer profert, afferens hoc ipsum
 audiuisse.

*Quatuor autem facies habebat vnum, facies vna facies Cherub, et facies secun-
 da facies hominis, & in tertio facies leonis, & in quarto facies aquilæ. &
 eleuata sunt Cherubim: ipsum est animal quod videram iuxta fluum Cho-
 bar. Cumque ambularent Cherubim, ibant pariter et rotæ iuxta ea: et cum
 eleuarent Cherubim alas suas, vt exaltarentur de terra, non residebant ro-
 tæ, sed et ipsæ iuxta erant, stantibus illis stabant, et cum eleuatis eleuaban-
 tur; spiritus enim vitæ erat in eis.*

POSITA descriptione rotarum, ad ipsa Cherubim sermonem reducit: de quibus
 duo docet, primum similitudinem vultus eorum, quorum singulum quatuor facies
 refert,

Ephes. 4.

1. Reg. 14.

1. Esdr. c. 5.

Psal. 6.

referre, Cherub, hominis, leonis, & aquilæ dicit. & hoc ut ostendat, quæ nunc Cherubim appellat, eadem animalia esse, quæ in prima visione illi apparuerant. Quapropter se exponens propheta, ait: Ipsum est animal quod videram iuxta fluuium Chobar: id est, ipsa sunt animalia, quæ antea videram: vsurpat enim singulare pro plurali, ut mos est Hebræis. Rupertus ex hac expositione, qua dicit: Ipsum est animal quod videram, &c. colligit prophetam se explicuisse, nomineque quatuor animalium vnum animal intellexisse, nempe Christum, qui numerorum animalium proprietates, eximie in se ostenderit, secundum quatuor sacramenta nostræ redemptionis, incarnationis, passionis, resurrectionis, & ascensionis, vt libro 13. super Matthæum fol. 1. 5. 9. latè prosequitur. Vt cumque tamen exponas, nota: quod facies Cherubim hic dicitur, quæ antea facies bonis appellata fuerat: cuius rationem reddit Hieronymus, quod Cherub cum vultu bouis similitudinem aliquam habeat. & appositè quidem, hæc variatio appellationis nunc facta est; vt de cæteris vultibus, non quæ materialiter verba exprimunt, intelligamus, sed facies etiam Cherubim esse, qui virtutibus eorum animalium præstarent. & aduerte, Cherubim, sicut cæteris angelis ex eorum apparitione colligitur, facies humanas referre: Quocirca & tales fuerunt horum quatuor Cherubim, nisi quod aliquid horum animalium, in ipso aspectu exhiberent. Deinde, tantum ordinem, & vniformitatem in statione & motu rotarum ad Cherubim ostendit, vt nulla in re à Cherubim rotæ, ductu discreparent. quod hæc vim efficacem exercitus Chaldæorum, ad expugnandam Hierusalem in literæ cortice demonstrarunt. Verum per res hæc proculdubio exercitum ecclesiæ, gentes omnes expugnaturum, Spiritus sanctus docere intendebat. hinc enim rotæ in carnibus, alis, manibus, dorso, & circulis, oculis plenæ ostenduntur. Quoniam vbi fideles, illo potissimum tempore primitiæ ecclesiæ, oculos non haberent? qui fide, spe, charitate perciti, quicquid agere, facere, aut loqui cogitarunt, dimitterentur? nulli-
 25
 30
 35

Et egressa est gloria Domini à limine templi, & stetit super Cherubim: & eleuantia Cherubim alas suas exaltata sunt in terra coram me: & illis egressis rotæ quoque subsequutæ sunt. & stetit in introitu portæ domus Domini Orientalis, & gloria Dei Israël erat super eam.

POSTREMUM malum omni deploratione dignum, nempe sacrilegium illud horribile, quod commissuri erant Chaldæi vastando templum auctoritate Domini, Sancta sanctorum profanando, Propheta hic vidit. hoc enim significat gloriam Domini à limine templi siue adyti, aut sancta sanctorum egredi, stare super Cherubim, id est, super duces illius exercitus, ipsos duces cum rotis, id est, toto suo exercitu incolumes domum Domini egredientes, seruare. gloria enim Domini idem sonat, quod Domini præsentia, siue eam per angelum, vt Iosue, siue per nubem, Exod. 16. famem sui populi extincturus; siue per ignem, vt monte Sinai daturus legem, eam exhibuerit. Etenim eo habitu apparebat Dominus, quem opus exigebat, quod suis præscribat. Atque hinc defensurus suum populum Iosue sub specie angeli gladio districto apparuit: Moyse sub nube, quia pluiturus erat coturnices: in monte Sinai sub specie ignis, quia legem illuminantem, & tenebras excutientem daturus; & denique sub rubo accensa, quæ non comburebatur: quia natiuitatem Christi inter spinolos homines, quos accensurus & illuminaturus erat, non tamen absumpturus, significabat.

gnificabat. Templum autem hoc loco pro adyto & Sancta sanctorum, vbi erat arca & propitiatorium, sumitur. vt ipsemet Dominus mortem Zachariæ Phariseis obiectans, dixit: Quem occidistis inter templum & altare. Constat autem, vt ex Talmud Hierosolymitano in libro De ieiunio, vt refert Galatinus, eum lapidibus obruentes, occiderunt in ambitu domus Domini: non in atrio Israël, dicunt Hebræi, neque in atrio mulierum, sed in atrio Sacerdotum: in quo sanè erat altare holocaustorum ante Sancta sanctorum, quod Dominus explicans dixit: Inter templum & altare. In mysterio autem significauit abrogationem legis, & cæremoniarum futuram in morte Christi Iesu, per vastationem templi, & egressum Domini ab eo. Quod satis inquit Dominus, cum desuper Cherubim egrediens, stare voluit in introitu portæ Orientalis: per quam aditus patebat ad atrium, in quo populus Israël orabat, orabat autem ad Occidentem iuxta præceptum Domini. Et ita ingressus erat ab Oriente: nam ex oriente Domino, eorum qui occidui erant, ritus cæremoniarum & adorationis, erat abolendus. & item paulatinam derelictionem illius populi ingrati attigit, vt inquit diuus Hieronymus, quia primum fuit in templo, deinde stetit in atrio, siue in limine templi, & recedente, nubes & caligo impleuit penetralia templi, & tandem post atrium & limen foras introitu portæ Orientalis; in quo importunam Domini inuentionem ad bonum, & obstinatum peccatoris hominis duritiam perspicue contemplari licet: Nam per longas moras eiectus Dominus per peccatum mortale ab anima Christiana tanquam à templo & habitaculo suo, stat ad ostium & pulsat, cū suo fratre cœnare gestiens, si ingredi concedat, vt inquit beatus Ioannes. Deinde, consistit in atrio post parietem nostrum, vt inquit Sapiens in Canticis. & tandem neglectis amplioribus auxiliis ad Orientalem portam stat, lumine fidei (quod nunquam subtrahit nisi repugnando per hæresim se tanto munere priuet) assistendo, tenebras errorum & cæcitatibus paganorum, vt sibi prospiciat, excutiendo. quod viscerum misericordiæ Domini erga nos nunquam satis celebrandum testimonium est.

Ipsum est animal, quod vidi subter Deum Israël iuxta fluuium Chobar, & intellexi, quia Cherubim essent, quatuor vultus vni, & quatuor alas vni, & similitudo manus hominis sub alis eorum, & similitudo vultuum eorum, ipse vultus quos videram iuxta fluuium Chobar, & intuitus eorum, & impetus singulorum ante faciem suam ingredi.

TESTIMONIUM exhibet Propheta, quæ hæc animalia cernit, eadem esse quæ vidit in primo capite: accipitur enim singulare pro plurali, vt dictum est, & ipsum animal idem est, quod ipsa animalia quæ hac iterata visione cognouit, Cherubim esse, quod priore non acceperat. Ex quo colligitur quæ fuerit causa iterationis huius visionis: nempe vt mysteria incarnationis & redemptionis hominum simul, & ecclesiæ progressus, quæ prius obumbrata fuerant, attingeret, populoque manifestaret: Per gradus quidem, sua sacramenta perstringere consuevit Dominus. quod & Propheta fatetur dicendo: nunc cognouisse esse Cherubim, id est, illa animalia, Euangelistas, & Apostolos significasse, quibus Cherubim ad suam legationem fungendam, præficiendi erant: quapropter sub eorum forma nunc animalia vider. Deinde longanimitatem illam, qua Dominus ad penitentiam peccatores expectat, Dominus commendat. Nam cum in principio captiuitatis hæc Ezechielii Prophetæ ostensa fuissent, sexto captiuitatis anno eadem visio redit: vt qui ad id vsque tempus non penituerant, adhuc Dominum, vt ad mentem redeat, eos expectare, nec terminum audientia, sarcinam suorum peccatorum exonerare volentibus, clausisse, intelligat; sed moras adhuc, & semper quod in vita peccator erit, illi obtendere: secundum illud Pauli ad Romanos. An ignoras, quod longanimitas Dei ad penitentiam te adducit: an diuitias bonitatis eius contempnis? Cum autè dicit, quatuor vultus vni, & quatuor alas vni, & similitudo manus &c. exponit quod dixerat, hæc Cherubim animalia esse, quæ antea viderat: Nam quaternæ facies erant singulis, & quaternæ alæ, & similitudo manuum hominis sub alis eorum, vt primo capite depinxerat.

Eleuauit me spiritus, & introduxit me ad portam domus Domini Orientalem, quae respicit ad ortum Solis. Et ecce in introitu portae viginti quinque viri, & vidi in medio eorum Iezoniam filium Azur, & Pheltiam filium Ananiae principes populi. Dixitque ad me: Fili hominis, hi sunt viri, qui cogitant iniquitatem, & tractant consilium pessimum in vrbe ista, dicentes: Nonne dudum adificatae sunt domus? Haec est lebes, nos autem carnes. Iccirco vaticinare de eis, vaticinare fili hominis: & irruit in me spiritus Domini, & dixit ad me: Loquere: Haec dicit Dominus, Sic loquuti estis domus Israel, & cogitationes cordis vestri ego noui. Plurimos occidistis in vrbe hac, & implestis vias eius interfecistis. propterea haec dicit Dominus Deus Israel: Interfecti vestri, quos posuistis in medio eius, hi sunt carnes & iste est lebes: et educam vos de medio eius, gladium metuistis, et gladium inducam super vos, dicit Dominus Deus. et euiciam vos de medio eius, daboque vos in manum hostium, et faciam in vobis iudicia, gladio cadetis: in finibus Israel iudicabo vos, et scietis quia ego Dominus. haec non erit vobis in lebetem, et vos non eritis in medio eorum in carnes: in finibus Israel iudicabo vos, et scietis quia ego Dominus: quia in preceptis meis non ambulauistis, et iudicia mea non fecistis, sed iuxta iudicia gentium, quae in circuitu vestro sunt, estis operati.

VSQUE ADEO in omni actione à Deo pendemus, vt non solum vt ipsi conciliemur & peccata remittat, indigemus gratia, sed vt ea adepta, motionibus auxiliorum eius ad meritoria & gratiora opera facienda, etiam impellamur. vnde & Propheta noster rebus diuinis intentus, rem nouam visurus noua eleuatione indiget. Positus ergo in porta Orientali templi, vbi gloria Domini, & Cherubim aderant, ex demonstratione praecedentis capitis, simul in eiusdem portae ingressu viginti quinque viros cum principibus suis Azuro, & Phaltia videt. O magna peccati caecitas, etiam in ipsa ecclesia, vbi Christus redemptor noster in sacramento illo sanctissimo Eucharistiae refidet, qui via & veritas est, per quam ad Patrem itur, & propter ortum nostrum in gratia aeterni patris Oriens in Scriptura appellatus est, & in super hic in porta Orientali constituitur: & multo plures, & vltimam non magna pars Christianorum sit, qui sensibus indulgentes, spem suam & confidentiam diuitiis suis, & rebus huius saeculi repositam habeant, & dicant in cordibus suis, perinde atque ij Hierosolymitae de domibus, de ditione, de vrbe, Haec est lebes, nos autem carnes. vt sit sensus: Ideo carnes in ollam & lebetem mittuntur, vt coquantur, nec prius inde extrahuntur quam decoctae sint. Dedit ergo nobis Dominus diuitias, florentem urbem, tam amplas domos, quibus perfruamur & otiemur. Flagellum inundans non tanget nos, vt dicunt per Esaia: neque hinc expellemur, donec ad perfectam coctionem & maturam aetatem, quam e vita migrandum sit, perueniamus. Quod si angustiae nos presserint, vt inquit diuus Hieronymus, in domibus & vrbe nostra patiemur, & velut in lebetem carnes perfruxuras, & afflictiones domesticas decoquemus. Verum longe aliter per Prophetam Dominus eorum prouerbum interpretatur: Ita est, quod lebetibus carnes ad coctionem mandantur, & vestra ciuitas lebes est, vos tamen non estis carnes: sed interfecti Prophetae, & Sancti viri, quibus plateas vestras replestis, sunt carnes. Quapropter vltimam meam manum sentietis, & hostium gladio cadentes, extra fines Israel vos faciam, & in eorum manus tradam: vt sciat, quia ego Dominus, cuius praecpta seruare debueratis. ob quod transgressionem toties, has poenas & exterminia pendere dixi. & quoties o miseris nos Christiani, exercitus nostros proceresque militiae viros, in manus Turcarum, impiorumque hominum, nostris exigentibus meritis, vidimus: sed & ob quae in ea mala acti sumus peccata, duas hic assignat causas diuini spiritus, seu suum

Zach. 6.

Esaie 28.

suum nempe indulgentiam, & factiones, atque diuisiones. Cum enim sensus rationis famuli sint, & praecptorum item eius exequentes, appetitus irae, & concupiscentiae, in hoc tota hominis peruersitas vagatur, quod e sua mens deturbata fede, sensus & appetentes vires, vitae gubernacula teneant, ita vt potestati libidinum, & cupiditatum vita omnis permissa sit. Hoc autem malum signat facer Propheta, cum viginti quinque viros in porta Orientali vidisse afferit: numerum enim quinarium, quo sensus hominis clauduntur, nunquam in bonam partem accipi, legitur in Scriptura, vt diuus Hieronymus testatur: & si pluries indifferenter inueniatur, vnde totius populi lapsus vigesimo quinto numero hoc loco significatur. Altera causa factiones, & discordiae sunt, quibus vnitas charitatis soluitur. Ciuitatem autem Hierusalem, diuisione, & discordia magna laborare insinuat Propheta, cum duos principes Iezoniam, & Phaltiam populi ductores & principes recenset. Nam Phaltia mortuo, qui cadendo a praecptis Domini declinauerat, vt interpretatio eius nominis sonat: Iezonias, qui obedientiae filius erat in populi imperio mansit. & his duobus Rempublicam regentibus totum malum peruagatum est. Etenim numerus binarius, quod primum ab vnitate defectio sit, in numero malorum a Pythagoricis ponitur. In cuius etiam designationem animalia immunda, bina & bina iussit in arcam Dominus reponere: & dualitatem Iudaici populi contra populum gentium se gloriando Christus Iesus clamans, dixit, Ego & pater vnum sumus: quasi diceret, Vos autem defectionibus tenemini. Et Paulus eandem rem tractans dixit: Et dissolues medium parietem maceriae, fecit vtraque vnum. & tandem diuiso summi sacerdotis imperio, & non in sua vnitate permanente, in quo inuidiae dentibus omnia lacerari visa sunt, vsque adeo vt sacerdotium ipsum dissecuisset, Anna, & Caipha imperatibus, Dominus Iesus Christus passus est: & postremum illud scelus Iudaeorum populus admisit.

Et factum est cum prophetarem, Pheltias filius Banaiae mortuus est, & cecidi in faciem meam clamans voce magna, & dixi: Heu, heu, heu Domine Deus, consummationem tu facis reliquiarum Israel. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, fratres tui, viri propinqui tui, & omnis domus Israel vniuersi, quibus dixerunt habitatores Hierusalem, Longe recedite à Domino, nobis data est terra in possessionem. propterea haec dicit Dominus Deus: Quia longe feci eos in gentibus, et quia dispersi eos in terris, ero eis in sanctificationem modicam in terras, ad quas venerunt. Propterea loquere, Haec dicit Dominus Deus, Congregabo vos de populis, et adunabo de terris, in quibus dispersi estis, daboque vobis humum Israel, et ingredientur illuc, & auferent omnes offensiones, cunctasque abominationes eius de illa: & dabo eis cor vnum, & spiritum nouum tribuam in visceribus eorum, & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum, vt in praecptis meis ambulent, & iudicia mea custodiant, faciantque ea, & sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum. Quorum autem cor post offendiculum et abominationes suas ambulat, horum viam in capite suo ponam, dicit Dominus Deus.

MAGNI faciendi sunt iusti & boni viri, qui pro populi salute interpellant Dominum: & quae suae maiestati placita sunt, ad oppressorum liberationem per eos denunciat. Cum enim facer Propheta Phaltiam occumbere, & eorum qui eius partes sequebantur quamplures interfici, vt dicit diuus Hieronymus, ingenti dolore percitus, angitur: Ad praesentiam quidem Domini princeps ille cum aedificatione pessima suae sanctionis, (nam praeterea filius Banaiae, id est, structionis dicitur) iussu Domini cecidisse credendum est, quod & Propheta satis insinuat, cum & gemitu cordis, & ingentibus suspiriis reliquias Israel perire deplorat. Sed laetum responsum pro tribulatis meretur accipere, reliquias scilicet

Israël permanuras, non Hierusalem tunc commorantes, sed quæ iussu Domini prophetiæ Hieremiæ acquiescentes, cū suo Rege Ieconia Assyriis se captiuos dederant. Qui verò ei repugnant, & eis insultantes dixerant: Abite longè, recedite à nobis, nobis data est terra in possessionem: ob insolentem hanc iactantiam euellendos atque perdendos fore. Vide quomodo voci Domini audientibus, pro eoque patientibus, adest auxilio Dominus omnino propitius: rebellibus verò & inobedientibus seuerus & rigidus existit. In quo apertissimè vocationem gèrium ad ecclesiam insinuauit. Expediebat enim, vt ex longa Iudæorum habitatione inter gentes in pace, & commerciorum communicatione, qui in Domini militia futuri erant, legis rudimenta sensim acciperent, cuius medullis Euangelium quod in Dei Ecclesia Catholica professuri erant, continebatur; & pædagogiam Israëlitarum sic præsentirent, qui magistros Apostolos, quos figurabant, habituri erant. Verùm quia reductio dispersionis captiuorum, congregationis Ecclesiæ ex gentibus figura extitit, vide quæ corum regressum operetur Dominus. Nam cū septuaginta annis apud gentes commorati fuerint, vsque ad primum annum Cyri Regis, vt EIdra primo legitur, in eorum idololatriam plures Iudæorum defecerunt, & pauci, vt Daniel cum sociis, & Mardochæus cum cæteris ipsis subiectis, permanserunt, qui pœnitentes verum Dei cultum & religionem obseruarent. vnde in modicam sanctificationem se illis futurum Dominus dicit. Et tandem vt videas, quàm exactè veritas vmbre responderit, pauci ex Iudæorum genere, Iesum Christum Dominum nostrum ad reliquū vulgus collati, amplexari sunt. Et si ad prædicationem Petri vna die tria millia, vt refertur Actor. 2. & iterum quinque millia, & alij, de quibus Iacobus ad Paulum dicit cap. 21. Vides frater tanta millia credentium Iudæorum: Attamen diligenter attende, quanta in conuersionem populi sui impendat Dominus, vt in cuiusque etiam peccatoris conuersionem eadem obseruare intelligas. Primum septuaginta annis premitur populus hinc inde dispersus: vt septimanam annorum cuiuslibet peccato lethali ad eius temporalem purgationem restare, si hic non soluat: vt etiam diem contra pro anno computando, ex septem diebus, quibus Maria soror Moyfi, extra castra eiecta fuit, idem colligant doctores. Deinde populum congregat & aduocat Dominus, vt in latissimum sensuum campum, dispersum peccatorem in vnam mentem aduocat & vnit, vt quid illum facere oporteat, tractet. in humum Israël deinde post septuaginta annos reducit, & gentes dispersas, prædicatione Apostolorum Ecclesiam Catholicam ingredi facit; quia extra eam non est salus: & quemlibet peccatorum intra eam vnitate fidei commorantem, eam ingredi charitatis gradibus dicitur, dum à confessario legitimè sacramentum Pœnitentiæ recipiens, Domino conciliatur. Ibi enim peccata omnia & offensiones à se abiicit, nouo, & altero spiritu, recto scilicet imbutus, iuxta illud Psalms, Spiritum rectum innoua in visceribus meis. atque vt deinceps, in viis & præceptis Domini ambulet, corde hirsuto, & rebeli ablato, carneum, molle, & amore diuino delinitum datur; vt tanquã verus Christi assecla deuotione, obedientia & conuersatione Dei seruum se exhibeat: & vt talem Dominus eum protegat, diligat, & beneficiis repleat, quòd his ipsi respondeat, quæ à suo populo, vt sit illi in Deum, exigit. Nam pertinaces & suas insequentis semper abominationes, meritas pœnas in capite accepturos, tandem prænunciat.

Psalms. 50.

Et eleuauerunt Cherubim alas suas, & rotæ cum eis, et gloria Dei Israël erat super eos, et ascendit gloria Dei de medio ciuitatis, stetitque super montem, qui est ad Orientem vrbs, et spiritus leuauit me, adduxitque in Chaldaeam ad transmirationem in visione in spiritu Dei: et sublata est à me visio quæ videram, et loquutus sum ad transmirationem omnia verba Domini, quæ ostenderat mihi.

MOR E pictorum, qui imaginem aliquam expressuri, prius loco circuncluso, lineis quibusdam rudibus eam signant, ita filius Dei altissimus, cælestis pictor, dispensa-

spensationem suæ vitæ mortalis inter homines, priusquam eam induceret, penicillo suæ sapientiæ assumpto, his vndecim capitibus prælectis, eam insinuauit: ita vt à mysterio incarnationis in primo capite, cætera suæ vitæ mysteria, vsque ad admirabilem ad cælos ascensionem hoc loco signatam, obumbrata fuerint. Vnde notans, quòd sua prædicatione & vitæ gestis, desertionem templi Salomonis, & legis edocturus erat, lectione horum capitum flagitia populi illius exrens, commeritasque pœnas euestigians, paulatim à templo, siue sancta sanctorum, deinde à limine Domus, & tertio ab introitu portæ orientalis discedendo, ad montem qui est ad orientem vrbs, cum Cherubim & rotis se omnino eleuauit. Nam ab hoc monte, qui mons Oliueti est, vt auctor est diuus Hieronymus, in prospectu suæ ecclesiæ, id est, Apostolorum suorum, qui per Cherubim & rotas hic notantur, & ecclesiam tunc conficiebant, in voce tubæ & exultationis, gloriosus Dominus ascendit. In montem enim Oliueti noctibus exiens, vt testatur Lucas, orationibus pernoctabat. inde discipulos duos pul- lum & asinam appoitatos Hierusalem misit, quibus tanta incedens pompa, ad mortem iam appetendam pro nobis, sponte iuic, & eiusdem triumphos stupendo apparatu præuenit. Vnde & ex eo loco, quo nostram salutem tam assidue prospexerat, & ad eam operandam impensius iter arripuit, ad possessionem regni quod nobis lucratus fuerat, proficisci conuenit. Quocirca nunc veluti arsuram urbem incendio, & furia Chaldeorum, è loco edito visurus, montem conscendit: in quo etiam perditionem eius diaboli machinamentis, eum non recipientis, ploraturus erat. & cū appropinquaret ciuitati, fleuit super eam dicens, ait Lucas: Et si cognouisses tu, quæ ad pacem sunt tibi, in hac hora tua, modò abscondita sunt ab oculis tuis. tamen vt hic præfiguratum fuerat, tempore prædicationis suæ, sensim à templo & populo illo egressus fuit. Etenim cū diebus omnibus (vt testatur Lucas) esset docens in templo (quod præsentia eius in sancta sanctorum præsignauerat) sæpe lapides & furentes eorum manus declinans, è templo disparuit. & in porticu templi ambulans, (vt inquit Ioannes) docuit, sacerdotum, scribarum, & Phariseorum corda dura oburgans: infirmos curans, vt paralyticum illum triginta octo annorum: cū dies festus Paschæ appropinquaret, quo agnus ille typicus comedendus erat, à Hierosolymis discessit; & enauigato mari se in Galilæam contulit, iuxtaque fines ciuitatis Tyberiadis, cum discipulis montem conscendit: vbi in testimonium sacrosancti sacramenti Eucharistiæ, quod instituturus erat (vt ait Chrysostomus) tot millia hominum quinque hordeaceis panibus saturauit, se nimirum substantialem panem hominibus exhibiturum, apertissimè demonstrans: casuram illam legem, etiam decessione hac apertè insinuando. Et tandem vltima illa cœna legalis celebrata cum discipulis, & hymno dicto, (vt refert Matthæus) exierunt in montem Oliueti, vbi mortis dolores, & assultus deglutiturus erat Dominus. & quod hic dicitur: Ascendit gloria Domini de medio ciuitatis; dixit Christus, sed vt cognoscat mundus, quod diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio, surgite eamus hinc. Edoctus iam propheta à Domino, quid fratribus captiuis, in eorum solamen prædicaturus erat: & quid responsurus senibus, qui eum de statu transmirationis consuluerant supra, ab spiritu eleuatione, in seipsum redit. Nam cū corpore esset præfens, subleuatione spiritus ab eo abductus, enarrata videt. Vnde ac si corpore abfuisset, in Chaldaeam reuertit dicitur. Atque cessante visione, pœnitentibus Deum affuturum, eosque ad patriam rediturum pollicetur, secreta incarnationis Domini, prædicationis, resurrectionis, & eius admirabilis ascensionis, obumbrans.

CAPVT XII.

Factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis in medio domus exasperantis habitas, qui oculos habent ad videndum, & non vident; & aures ad audiendum, & non audiunt: quia domus exasperans est. Tu ergo fili hominis, fac tibi vasa transmirationis, & transmigrabis per diem coram eis. transmigrabis autem de loco tuo ad locum alterum, in conspectu eorum, si fortè aspiciant, quia domus exasperans est: & efferes foras vasa tua, quasi vasa trans-

transmigrantis per diem in conspectu eorum. Tu autem egredieris vespere coram eis, sicut egreditur migrans ante oculos eorum. perfodet tibi parietem, & egredieris per eum in conspectu eorum. in humeris portaberis, in caligine effereris: faciem tuam velabis, & non videbis terram, quia portentum dedit te domui Israël. Feci ergo sicut praeceperat mihi Dominus: Vasa mea protuli quasi vasa transmigrantis per diem. & vespere perfodi parietem manu, & in caligine egressus fui, & in humeris portatus in conspectu eorum.

SOLATIVUM est miseris socios habere poenarum: Maximo quidem mœrore 10
contracti erant captiui, quod se in seruitute positos, confratres verò suos Hierosoly-
mis propriis laribus, & domibus agentes viderent, & si ipsi obedientes, illi Domino
repugnantes sic agerent. Quamobrem, vt factis solaretur Dominus, quos Hiere-
miae, & Ezechielis verba non firmauerant, gelus portentosis, futuræque apertè indi-
cantibus, Regem Sedechiam, totumque populum Hierusalem vastandos fore, & si- 15
militer in captiuitatem venturos, hoc loco oculis subiicit. vnde domum exasperan-
tem, siue amaricantem, quod non planè audiret Domino & fideret, imò amarum &
insuauem ipsum redderet, beneficiis abutendo, & iurgio & murmure ipsum prouo-
cando, appellat. In persona ergo Prophetae, fugam Sedechiae representat illis Domi-
nus. in extremo enim positus supellectilem omnem suam, fugam præparans, è do- 20
mo exportaturus erat, relictis tantum rebus, quæ ad vitæ solatium (vt verbis vtar
Hieronymi) fugientes portare consueuerunt. Quibus assumptis nocte perfosso mu-
ro horti sui, ad desertum Iordanis confugit, vbi à Babyloniis comprehensus fuit, &
effossis oculis in Babylonem ductus. Quocirca vasa, & instrumenta vitæ ad locum
alterum in conspectu suorum fratrum, tonitu & apparatu è sua domo verè transmi- 25
grantis, exportare iubetur Propheta. Ipse autem, quod sic proficiscitur: vt vespere &
deficiente propè luce, videntibus illis migret: & quod ad hoc item parietem effo-
diat, domus nempe, aut muri alicuius, vt clandestinam fugam sic referat: humeris-
que etiam imponat victui necessaria ad iter suum peragendū: & faciem suam tan-
dem velet, tanquam amplius terram non visurus, quibus sic compositis, nocte & ca- 30
ligine effugit, è ciuitateque abeat: Hæc in Sedechia Rege historicè gesta fuerunt, quæ
in sua persona in captiuorum solamen portendit, & significauit. Verùm cum specia-
liter propheta hinc personam Christi redemptoris nostri gesserit, eius vitæ dispensa-
tionem mirificè Spiritus sanctus describit. Fuit enim peregrinus in terra, sicut pro-
ditum fuerat: Quare factus es sicut viator declinans ad manendum? & diuino suo 35
oro Dominus Scribæ, eius societatem, avaritiæ & ambitionis gratia, requirenti respõ-
dit: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos; filius autem hominis non habet,
vbi caput suum reclinet. Neque aliud, quam peregrinum futurum Dominum hinc
commigratione suorum vasorum Propheta signat: nosque Christianos imitatores
Christi Iesu tanquam aduenas & peregrinos nos gerere, & habere docet. sic enim 40
ait beatus Paulus: Quandiu sumus in hoc tabernaculo, peregrinamur à Domino. Et
item Apostolus Petrus: Charissimi, obsecro vos tanquam aduenas, & peregrinos,
abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam. Christianum
autem virum se, suamque vitam tanquam peregrinum componere, suoque exemplo
coniuentes & socios ad cælestem patriam inquirendam prouocare, magnum existit 45
vitæ Christianæ momentum. Iubetur deinde fodere parietem, humeris gestare vi-
ctualia itineris, faciemque suam velare, ne aspiciat terram. In primo vitam Christiani-
ni, à mundo, carne, diabolo absconditam esse debere, docet: vnde absconditos Dei
Christianos appellauit Asaphus, vt olim gentem Hebræam: tutissima enim custodia,
piorum salutem Deus misericordiae parens, tegit ac munit; & si hoc tutelæ genus 50
tam remotum sit ab oculis humanæ rationis, vt aliquando pij maximè à Deo negli-
gi & derelinqui videantur; cum Deus illos maxima cum beneuolentiâ tueatur: vt,
qui impenitus & ex animo veram pietatem colunt, experti sunt. Vbi enim vulgaris
editio habet: Super populum tuum malignauerunt consilium, cogitauerunt aduer-
sus sanctos suos: veritas Hebræa, aduersus absconditos tuos legit: etsi alij arcana tua 55
vertant, tamen idem sonat, quod aduersus eos, qui occultè protectioni tuæ concre-
diti

Hier. 14.

March. 8.
Luc. 9.2. Cor. 1.
1. Petri 2.

Psalm. 82.

diti sunt, vt exponit Campensis in suo Enchiridio. Vnde quod eos Deus protegat, &
sub eius alis delitescant: vel quod videantur deseri, cum tamen ab ipso vel maximè
proteganur, absconditos appellari, est manifestum. Ad quem locum alludens bea-
tus Paulus, Consurgentibus cum Christo, dixit: Mortui enim estis & vita vestra ab-
scõdita est cum Christo Iesu in Deo. Cum Christus autem apparuerit vita vestra, 5
tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. Etenim parietem perfodere clanculò, fu-
turam fugam Regis Hierusalem significabat. In secundo verò, avaritiæ fratrum iniu-
cit: vt more iter agentium, quæ commodè viatori conueniunt, amplectamur, cætera
abiicientes secundum illud Pauli: Habentes alimenta, & quibus tegamur, his con- 10
tenti simus. In tertio autem, ambitionem cohibet: ne defixè caduca terræ aspicien-
tes, ipsis inescemur, mundi gloriam quærentes: sed velut aliud agendo, elegantiori-
bus vtamur, Domini facti admoniti, qui cum sciret eum Regè populum leuaturū,
fugit. Tandem sic vita nostra vespere, deficiente vitæ huius luce, per noctem & mor-
tis caliginem, ad Dominum comitat.

Coloss. 3.

1. Tim. 6.

Ioan. 6.

*Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis, nunquid dixerunt ad te
domus Israël domus exasperas, Quid tu facis? Dic ad eos, Hæc dicit Domi-
nus Deus: Super ducem onus istud, qui est in Hierusalem, & super omnem
domum Israël, quæ est in medio eorum, dic, Ego portetum vestrum. quomodo
feci, sic fiet illis: in transmigracionem, & in captiuitatem ibunt. & dux qui
est in medio eorum, in humeris portabitur, in caligine egredietur. Parietem
perfodient, vt educant eum: facies eius operietur, vt non videat oculis ter-
ram. & extendam rete meum super eum, & capietur in sagena mea, et ad-
ducam eum in Babylonem in terram Chaldeorum, & ipsam non videbit,
ibi que morietur. & omnes, qui circa eum sunt, presidium eius, & agmina
eius dispergam in omnem ventum, & gladium euag. nabo post eos; & scient,
quia ego Dominus: quando disperfero illos in gentibus, & disseminauero eos
in terris. & relinquam ex eis viros paucos à gladio, fame, & pestilentia, vt
enarrent omnia scelera eorum in gentibus, ad quas ingredientur, & scient,
quia ego Dominus.*

RARÒ aut nunquam facta, aut verba, quæ mens humana non ruminat, & in
quibus considerationis mora non retardatur, in corde sedent, coque radicanur.
Quod Dominus docens rogat Prophetam, si aduerterunt domus Israël prodigium,
ad rei que nouitatem oculos conuerterunt? & bene manè interrogat: quoniam
conuersioni hominis in seipsum per prudentiam, & rationem, noctis tenebris
excussis, & nouæ lucis splendore excitatam, aptissimum tempus est. Quod si ad fa-
ctum suum oculos non applicuerunt, ipse saltem id explicando defigat, vt nec la-
pidem vllum non moueat, quo populum suo torpore sopitum, non moneret. &
apertissime Propheta figurauit Dominum, qui per Lucam, parabola seminan-
tis posita, statim aures ad audiendam eius expositionem postulat. Ait ergo, 10
45 Ego portentum vestrum sum, id est, in his quæ feci, futura prædico: Nam
quod in me vidistis, futurum est in principe Hierusalem & suis. & enarrat
quæ Sedechiæ & suis in vastatione Hierusalem contigerunt. Verùm attende
Christiane lector, cum dicat Paulus, Quæcunque scripta sunt, ad nostram sa-
lutem scripta sunt; mysterium hinc proculdubio nobis significari. Atque cum ca-
ptiuitas hæc in Babylone sub Rege Assyrio, inferni carcerem representet: procul-
dubio habitus Sedechiæ, (qui hic vsque ad eò minutim describitur) vita eius, & om-
nium, qui ad infernas illas speluncas descendunt, notatur. Primum ergo in humeris
suorum, aut iumentorum fugiens vehitur. Quoniam vita eius, qui Domino per
Hieremiam obedire noluit, ductu sensuum acta fuit, absque Domini, & rationis
55 præcepto. & similiter viuunt omnes, qui poenitentiae immemores, in ea tandem lo-
ca præcipitantur, secundum illud Psalmi; Nolite fieri sicut equus & mulus
quibus

Lucas 8.

Rom. 15.

Psalm. 32.

quibus non est intellectus; in campo & freno maxillas eorum constringe, qui non
 approximant ad te. nam multa flagella peccatoris, &c. in caligine egredietur: quia
 Domino in hac vita repugnantes, in tenebris ambulant, & cæci sunt, in meridie pal-
 pantes ad parietem, ut inquit propheta. Quod etiam opere ipso experti sunt Sodo-
 mitæ, viros illos apud Loth sollicitantes; qui in testimonium obcecationis mentis
 libidine furentes, ipsa cœcitate corporali percussi sunt à Domino. Ita enim se res
 habet, quod homines, dum suæ rationi magis fidunt, inconsulto Domino, in clario-
 ribus rebus magis hallucinantur. Cui rei testimonio est; Assyrios illos, quos in Sa-
 mariam duxerat Eliseus, visum ibi recepisse, cum antea iter agendo, cæci corpo-
 raliter non fuissent, ut libro De mirabilibus scripturæ bene notat Augustinus. Perfos-
 sio parietis, vitam flagitiosam significat, quæ potestatem timet, ut dicit Paulus; & ve-
 lut avis noctiuaga, meticulousus totus conspectum omnium fugit, nec comparet in
 luce, teste Domino, ne arguantur opera eius. Cuius & aliam rationem diuus Basilius
 reddit, de noctua differens, quod magnam lucem ferre nequeat, sic enim ait: No-
 ctuæ oculis similes sunt vanæ sapientiæ vacantes. Nam illius visus nocte quidem va-
 lidus est, sole autem splendente obcuratur: & horum mens acutissima quidem
 est ad vanitatis speculationem, verum ad veræ lucis intelligentiam offuscata est. vn-
 de in prauos exandescens propheta dicebat: Irascimini & nolite peccare, quæ dicitis
 in cordibus vestris compungimini: Sapiens enim (dicebat ethnicus ille) non quæ
 occulta, sed quæ honesta sunt, querit. Faciem autem operire iubetur, ne videat
 terram, quia in Rebla à Nabuchodonosore exoculatus fuit, & in Babylonem capi-
 tiuus ductus; vbi mortuus est, & in Babylonem capitiuus ductus, & in Babylonem
 fide & ratione abusus, & sua quæque sequens placita, vitam suam transegit, in fi-
 ne hinc oculis, ne poenitentiam agat, à diabolo orbabitur: & nesciens quod ab-
 eat, in infernum detrudetur, vbi absque fine, & in sempiternum moritur. Dum
 enim in hac vita agitur, in hoc diabolus totus est, ut oculum dextrum nempe fidei
 eruat: hoc quippe significans Rex ille Moab incolis labes Galaad oculos dextros
 erutum in pactum deducebat. Quoniam quod ratione sua fidei in hac vita homi-
 nes deducantur, in suæ rei augmentum illis accrescit: ideo sinistrum hunc oculum
 finit & fouet. Verum perperam acta via, suo illo teterrimo carcere, fidei & rationis
 oculos simul effodit: ut illo carens Deum ipsum, suamque immensa bona odio prosequa-
 tur, isto verò suum esse, vitam, rationem, & quicquid ea duce egit, horreat & deteste-
 tur. ut quæ ad optima quæque suapte natura deprecabatur, vermis viscera corrodés,
 continuus iam & perpetuus accusator existat. hæc autem mala, insana vita comme-
 ruit: sic enim Propheta enunciauerat: Virum iniustum mala capient in interitu. At
 quomodo id fiet? Extendam, inquit, rete meum super eum, & in sagena mea capie-
 tur. O ineffabilis Dei prouidentia, qui ut piscatorum pater, ad hominum salutem
 prospiciendum Apostolis tuis dixerat: Faciam vos fieri piscatores hominum: nunc copias
 & exercitus Barbarorum rete tuum dicitis: ipsumque ad tuorum interitum expadis?
 sed semper Dominus nostram salutem operatur. Nam cum miserationum eius ef-
 ca, in via mandatorum consentienter ducimur, aliis & aliis beneficiis semper cumu-
 lamur. At cum rebelles & repugnantes nos exhibemus, iustitiam eius prouocamus,
 & rete suum extendens, dum hos in interitu comprehendit, illos timore per poeni-
 tentiam ad vitam parat, ut in præsentia videmus. Nam quos ex familia Sedechiæ re-
 gis, è peste, gladio, & fame seruauerat, in gentes dispergit, ut facti, aut verbo sua sce-
 lera narret, ob quæ in tanta inciderint mala, & sic gètes ad Dei cognitionem preparètur.

*Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis panem tuum in contur-
 batione comede, sed & aquam tuam in festinatione & mœrore bibe. & di-
 ces ad populum terræ: Hæc dicit Dominus Deus ad eos qui habitant in Hie-
 rusalem in terra Israël: panem suum in solitudine comedent, aquam suam
 in desolatione bibent, ut desoletur terra à multitudine sua propter iniqui-
 tates omnium, qui habitant in ea, & ciuitates quæ nunc habitantur desola-
 tæ erunt, terraque deserta: & scietis quia ego Dominus.*

QV O.

Quoniam sicut in republica bene composita, à principe tanquam à capite
 mores, & virtutum insignia in populum, ita corrupti mores, & vitia deriuatur. Post-
 quam punitionem principis Dominus descripserat, ad populi regis sui imitatoris
 punitiones descendit. & quæ passurus erat in obsidione Chaldæorum fame & siti
 pressus, in persona prophætæ ostendit. Atqui ne casu in angustias eas incidere arbi-
 trarentur, multo antè tempore eas prædicit, & scelera simul, quæ mala tanta voca-
 runt. Inter hæc tamen inspicit, Spiritum sanctum, Christi mysteria, & nostræ vitæ in-
 structionem, obumbrantem. Iubetur enim Propheta panem in conturbatione co-
 medere, in festinatione item & mœrore aquam bibere; Christi Iesu prandia amari-
 tudine absinthij plena futura significans, ut res se habet. Equidem nunquam legi-
 mus absque murmure aut exprobratione Christum cibum sumpsisse. Nam à Phari-
 sæo inuitatus, quod Mariæ Magdalenæ indulgentiam gratanter recepisset, iurgio
 fuit inaccessus: Si propheta, inquit, esset, sciret utique qualis esset hæc mulier, quia pec-
 catrix est. Et item à Zachæo hospicio susceptus, murmurabant Pharisei, quod ad ho-
 minem peccatorem diuertisset. Conuersionem Marthæ præterea in domo eius ce-
 lebrantè manducando, insectantur Pharisei dicentes discipulis: Quare cum publica
 nis & peccatoribus manducat magister vester? & tandem in domo Simonis leprosi
 cibum sumens, effusionem vnguenti exprobrauit discipulis, dicens: Potuit enim
 vnguentum istud venundari pluris, & dari pauperibus. Simul etiam temperantiam
 & sobrietatem in nobis, qui pro fragilitate nostra, cum ipsius adiutorio, vitam for-
 mare ad exemplar vitæ Christi cõtendere debemus, ut sit ipse primogenitus in mul-
 tis fratribus, iuxta doctrinam Pauli, docuit. Etenim si Christus caput nostrum cum
 amaritudine semper panem suum manducauit, nostras causas agendo, qui nos illius
 mœbra, gulam & ventrem obsonando, semper nostris appetitionibus acquiescentes,
 indulgentiam omnem quærimus? Si viatores sumus, cœlestem patriam, dum hic pere-
 grinamur, à Domino contendentes, qui in diuersorio sedemus? Oportet igitur Chri-
 stianum cum timore & tremore, ne in excessu Deum offendat, & flagellari quoquo
 modo specialiter ab eo mereatur, panem sumere, & tanquam aliud agendo, imò ad
 id properando, festinanter, & cum mœrore & amaritudine, passionis Christi aquam
 mixtam bibere. Cum enim temerè venter impletur, grauatur animus, & sic oppres-
 sus feruorem charitatis adminis amittit; & regulariter deferente Domino, lethalia
 perpetrantur. secundum illud Domini: Sedit populus manducare, & surrexit ludés.

*Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Quod est proverbium istud vobis in
 terra Israël dicentium: In longum differuntur dies, & peribit omnis visio?
 & idè dic ad eos: Hæc dicit Dominus, Quiescere faciam proverbium istud,
 neque vulgò dicitur vltra in Israël, & loquere ad eos, quod appropinqua-
 rint dies, et sermo omnis visionis. Non enim erit vltra omnis visio cassa, ne-
 que diuinitio ambigua in medio filiorum Israël, quia ego Dominus loquar:
 & quodcunque loquutus fuero verbum, fiet. Non prolongabitur amplius,
 sed in diebus vestris domus exasperans loquar verbum, & faciam illud, di-
 cit Dominus Deus.*

Quam antiqua est hominis conditio, tam annosum est in hominum vulgo, sup-
 plicia & flagella Domini ob nostra peccata in tempus futurum ita proicere, ut nun-
 quam accessura arbitrentur. Vnde in tritum proverbium vertunt, In longum diffe-
 rentur dies, & peribit omnis visio. Quasi dixerint: Nunquam nostro æuo hæc mala
 contingent. Cui simile antea impij dixerant, Percussimus foedus cum morte, & cum
 inferno siue sepulchro pactum fecimus; flagellum siue vastatio cum transeat, non
 perueniet ad nos: Atque sic dilata punitione, ingenium Domini, inquit, nouimus,
 nunquam implebitur propheta, quia comminationes hæc tantum Domini sunt.
 Quam obrem quæ de fame & siti in obsidione Hierusalem dixerat Propheta, flocci
 pendebant, nec quoquam pacto rem eos contingere posse aestimantes, in otio & luxu
 perseuerabant. Nec minus nos Christiani nostrum otium, cupiditatem, & libidinem
 exolculantes, quæ de morte, iudicio, inferno quotidie in concionibus, in sacris con-
 fessionibus

fectionibus enunciantur & intimantur, tanquam tempus illud nunquam aduenturum, omnia vili pedimus: & nostri propositi & malitiæ tenaces, morbos, infamias, acerbis mortibus, quibus peccati tibi Dominus concidere solet, vt futiles, posthabemus. At his commotus Dominus inquit: punitione ipsa & admonitione flagelli, quiescere faciam prouerbum istud, & labia illorū complicabo, & vt sibi prouideat, nuncia eis: Ita in manu, terribiles illos dies esse, quod ipsimet eos videbunt, & personis propriis committas penas dabunt, iuxta ea quæ prædixisti eis. & amplius, ne indulgentia mea deinceps abutantur, inuulga illis ius hoc: quod visio nunquam erit casta, nec diuinitio ambigua, in medio filiorum Israël. Id est, verbum, quod ego eis reuelauero, opere complebo; nec prædictio mea, quam in ore meorum prophetarū ponam, vnquam erit ambigua ad decipiendum audientes, vt falsorum prophetarū sunt verba: sed omnino plana, vt à facie arcus fugiant, & sibi caueant, contra quos tenditur, vel non erit lubrica, & ad audientium beneplacitum, quod proprium est impostorum: qui prophetarum officium vsurpant, populi auribus prurientes. Vnde hunc locum interpretatur diuus Paulus, & idem nobis Christianis Domini iussis repugnantibus, per hanc scripturam sacram Spiritus sanctus intimat: vt quæ per concionatores nempe, confessores, prælatos, & ecclesiæ doctores, ad salutem nostram, cum comminatione vlticis manus Domini, proponuntur, exequamur, & opere compleamus. Nam & in peccato pertinacibus, infinitis propè modis, si aduertimus nostrarum rerum calamitates, corporis infirmam valetudinem, ignominiam nonnquam, & immaturam mortem, in scelus punitionem admouet. Vnde & propter indignam sacrosancti Eucharistiæ sacramenti communionem, dicit beatus Paulus: infirmos esse multos & dormire multos, id est, morte fuisse præoccupatos.

1. Cor. 11.

Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, ecce domus Israël dicentium, Visio quam hic videt, in dies multos, & in tempora longa iste prophetat. Propterea dicit ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Non prolongabitur vltra sermo meus. Verum quod loquutus fuero, complebitur, dicit Dominus meus.

Quod ore omnium deprecationibus prophetarum circumferebatur, in genere dixit: Nunc quod de speciali Ezechielis hac prophetia inuulgabatur, prodit. Nullo enim timore concutiebantur, nec propriæ vitæ cura: nec suarum rerum sollicitudine ad frugaliorem vitam inchoandam accingebantur, dicentes: Hic in multis dies videt, & in tempora longa iste prophetat. Quocirca dicit Dominus: terminum præfixum à Propheta, punitionem non progressuram, & malo sui capitis sententiam, præ verbis vt cauerent, excipere renuerunt, & addit: quod verbum quod loquutus fuerit, proculdubio adimplebit, ne verba tantum esse purent: quia Dominus, qui omnia potest, & qui nec falli nec fallere potest, est qui hæc dicit. Ex quibus duo colliguntur: Vnum quod cum ad minas & timores Domini nos insensibiles reddimus, maxime Deum irritamus, quod verbum ipsius, quasi nihili faciamus. Alterū, supplicium & flagellum futurum inuitabile rebus immutatis, super quibus fertur, & in malignitate perseverantibus. Est tamen in nostra potestate situm, res in melius mutare, & sic per solam nostram mutationem, sententiam Domini mutare, secundum quod dixit beatus Petrus: Satagite fratres, vt bonis operibus certam vestram vocationem faciatis. & item Propheta: Vidit Deus opera eorum; quia conuersi sunt de via sua mala; & misertus est Deus super malitia, quam loquutus fuerat, vt faceret eis, & non fecit.

2. Petr. 1.

Ionæ 3.
& Hic. 26.

CAPVT XIII.

Factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, vaticinare ad Prophetas Israël, qui prophetant, & dices prophetantibus de corde suo: Audite verbum Domini, hæc dicit Dominus Deus: Væ prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident. Quasi vulpes in desertis propheta tui Israël.

Quantas miseras incidunt concionatores, qui dum oratores populi sunt, se ipsos

se ipsos exosculantes, diuina præcepta & Dei eloquia, vt se prædicent, enunciare prætermittunt. Cum enim in loco lubrico propriæ gloriæ se constituerint, non eos diabolus prius reliquit, quam in mille neniis, sexcenta deceptiones oculos demiserit, in pestilentes hæreses deuinctos præcipitet, sui miraculum per eos faciendo. Vnde in populo illo plures fuerunt pseudopropheta, qui veros Domini Prophetas imitari conabantur, & tales se illis exhibere. Qui, cum Hieremias & Ezechiel captiuitatem Hierusalem, & vrbis desolationem per Chaldæos prædicarent; è contra ipsi, vt gratiam populi venarentur, pacem & securitatem pollicebantur: idque ex Domini reuelatione, quam haberent, gloriabantur. Cum ergo Dominus superius principis & Solymorum futuram vastationem prædixerit, insaniam falsorum Prophetarum statim hic è vestigio ponit. Ait ergo: Fili hominis, falsis his Prophetis pacationis, & pacis fautoribus annuncia, quales sint, & quæ mala eos manent, & qui eorum finis & exitus. Atque primum explicando, has notas illis inurit, Quod insipientes scilicet sunt, cum ex proprio corde loquantur: quod non sint videntes, sed impostores: qui vulpinos mores induerint: Cum enim diuinitus scriptura reuelata propriè & verè sapientia sit, & sors aquæ viuæ omnem restinguentis sitim; qui, eo prætermisso, proprias cisternas effodiunt ad populum potandum, sicque ad sua placita sensum adducendum, merito insipientes dicuntur. Item vani sunt, cum ex suo corde, & quæ imaginatione propria ipsi somniantur, præloquantur. Scit enim Dominus (ait Propheta David) quoniam cogitationes hominum vanæ sunt. Et iterum: Tota die expandi manus meas ad populum incredulum ambulantem post cogitationes suas. Nec tantundem videntes sunt: quoniam nihil à Domino visione excipiunt. Etenim quod Propheta à Domino visionem recipientes, Videntes appellantur, maxime falsi Propheta invidentes, vsurpare sibi conati sunt. Quocirca eorum fucum Dominus detegens, nihil eos videre affirmat, sed falso Videntes appellari. Vnde in titulis Prophetarum dicitur semper, Visio Esaie, Visio Abdie, proprium nomè exprimendo, vt a falsis Prophetis, qui visionem dicere gloriabantur, distinguerentur. vt hoc loco notat Hieronymus. Vbi aduerte, quod non leue, imò irrefragabile veritatis argumentum est, eam falsos homines totis viribus conari: vt plenè in omnibus hæreticis videre licet, qui cum nihil minus doceant, non aliud, quam Apostolos & Euangelium & ecclesiæ effutire audias. Vulpium ingenium præterea habent, qui more vulpiū dum vno ingrediuntur foueam ostio, plures alios occultos exitus habent, per quos egredientes suos obseruatores eludant: vt difficile capiantur, perinde insani, & deprauati hi homines, plures ingressus & egressus in mendacij prærupta, sibi effodiunt, per quos veritatis manus euadent: & furta domestica insuper in suos vsus (vt inquit beatus Hieronymus) faciunt, quibus, in maceris vinearum delitescentes, vineam, id est ecclesiæ Dei vastant. Vnde Sapiens dixit: Capite vobis vulpes paruulas, quæ demoliantur vineas: nam vinea nostra floruit. & Dominus: Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidus, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. & Propheta hos notando, dixit: Ipsi verò in vanum quæsierunt animam meam, introibunt in inferiora terræ, tradentur in manus gladij, partes vulpium erunt.

Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israël, vt staretis in pralio in die Domini.

Interiecta est hæc sententia, in sermone de hæreticis, & prauis concionatoribus: quæ ad eosdem referri potest, (vt facit Hieronymus) causam sui lapsus obiciens: negligentiam nempe officij, in quo positi sunt. Socordia enim hæc propriæ functionis, fratrum charitatem negligit: quam occasionem, furia dæmonum nacta, ita lignis suæ malignitatis accendit, vt sui ambitione omnino ardeant & insolescant: atque Dei & proximorum salutis obliti, propriam excellentiam tantum curantes, per sexcentos errores in diaboli laqueos cadant. Verum magis placet, vt vniuersalis sit sermo, & ad magistratus, prælatos, atque ecclesiæ custodes conuersus, hæc dicat Dominus, proprii officij omnes admonens. Eò enim sunt in dignitate constituti, vt prælia Domini prælientur. Quod tunc potissimū fert occasio, quando ira Dñi in populo, ob peccata & scelera, puniendo surgit. Ea enim dies Domini est, & prælia Domini tunc aguntur. Tunc qui populo in religione præfunt, virique potentes in pietate sunt, & ca fun-

Hierem. 27.

Psalm. 93.

Esaie 65.

Cantic. 2.

Matth. 3.
Psalm. 62.

1. Reg. 15.

& ea functione constituti, stare debent firmi in statione sua, & malo grassanti obfistere. Non enim quiuis iram Domini sic exandescens, oratione temperare valet, sed magnus quidam vir in Domini familia, maximè ipsi charus, vt dixit beatus Ambrosius super illud Ioannis: Est peccatum ad mortem, non pro eo dico, vt roget quis. Ex aduerso igitur similes viri ascendere debent, & murum opponere: quibus vim orationis exprimit Propheta, qua ira Dei frangitur, & furor eius mitigatur. Etenim oratio ascensio mentis in Deum est: diuinæ igitur beneuolentiæ negotiator, mente ascendere debet in Deum, & se ei ex aduerso opponere: Quoniã cum iustitiam suam Dominus furore exequatur, ad misericordiam infinitam eius confugere oportet, eamque appellare, quæ iustitiæ rigorem lenire & flectere semper solita fuit: vt in opere nostræ redemptionis apertissimè est comprobatum. Mulum autem inter Deum & populum opponimus, quando orationem nostram fiducia omni, & fortitudine plenam ipsi offerimus, imò cum ipso expostulamur. In muro enim forti, milites & suæ salutis fiduciam, & obfistendi hostibus spem suam collocare consueuerunt: quæ quòd orationem integram & efficacem reddant, muri similitudine, vis orationis expressa est. Quam etiam multis exemplis Scriptura commendauit, in primis: Cum voracem ignem illum populi, oratione, ab Aaron interposita, mitigauit. Deinde cum flagellaturus populum suum Hieremiæ præcepit Dominus, ne assumeret orationem, nec laudem, nec rogaret pro eo. Et denique orationem vim obfistendi Deo habere explicuit, cum Moysi dixit: Dimitte me, & delebo populũ istum. Verũ attende humilitate magna eam gaudere, amaro item animo, & incenso corde, & denique Dei gloriam in petitione obtendere, oportere. Sic enim Anna illa celebris omni exprobratione ab emula sua afflicta, orabat amaro animo satis, quem largissimæ lachrymæ testabantur, & ardenti animo, quem indicat orãdi feruor. Quoniam corde suo, inquit textus, loquebatur, tantumque labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur. & Iesus Christus Dominus noster, tandem diuina illa sua oratione morti proximus in horto habita, quando onere nostrorum peccatorum depressus defixo in terra vultu patrem orauit, tantoque desiderio placandi æternum patrem, simul & in cœrore nostrorum criminum, impendentiumque cruciatuum, quòd veluti duobus prælis pressus, sanguinem è sacratissimo corpore suo sudauit, & aquam mixtam sanguine largiter lachrymatus est. In quo apertè nos docuit, quàm grata sit æterno patri fidelis oratio, & quàm necessarium medium, ad gratiam obtinendam instituit, quòd ad ea impetranda, quæ aliàs largiturus est, ea exorari voluit. Pater enim æternus concessurus erat filio quicquid petuit, non tamen nisi exoratus voluit impartiri.

Vident vana, & diuinant mendacium, dicentes: Ait Dominus, cum Dominus non miserit eos, & perseverauerunt confirmare sermonem.

EX PONIT quod dixerat: esse quidem insipientes liquidò constat, vana siquidem vident, id est res futiles & vanas, quæ ipsis cordi sunt, & quas in imaginatione sua legant, reuelatione, & tanquam in speculo diuino se vidisse nunciant. Nihil item vident, quoniam mendacium diuinant: id est, aperto ore legatos Dei esse metiuntur: Dominus siquidem eos non miserit, quod initio suæ prædicationis ipsi testantur. Vulpinos mores denique hæretici induunt, cum quem semel cœceperunt errorem, non solum confirmare, sed defendere, & in vniuersis, atque omni modo malignè profeminare satagunt. Etenim omnes capiosi sunt propositi sui tenaces, & veluti flatu diaboli exagitati, erroribus ab eo immixtis immobiliter adherent: & suam doctrinam ratam futuram semper sperant, eamque omni conatu astruere & corroborare nituntur.

Nunquid non visionem cassam vidi, & diuinationem mendacem loquuti estis? & dicitis: Ait Dominus, cum ego non sim loquutus.

PER apostrophen ad hæreticos & falsos prædicatores sermonem Dominus conuertit, eosque mendacij, & cassæ diuinationis proprio eorum testimonio conuincit: Dicitis, ait, me vobis loquutum, cum nihil tale fecerim. Vbi apertè omnes prædicatores,

dicatores, qui prætermissa pœnitentia, & timoris Domini calcariibus (vt propriam existimationem & opinionem nanciscantur) plebi arident, eidemque blandiuntur; pacem, tranquillitatem, & prospera cuncta euulgando, non à Domino missos, sed à se, Propheta declarat: Eos siquidem non alloquutum Dominum dicit: sed se sibi, cum pacem & ex voto prospera cuncta futura pollicerentur.

Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quia loquuti estis vana, et vidistis mendacium, ideo ecce ego ad vos, ait Dominus Deus: et erit manus mea super Prophetas, qui vident vana et diuinant mendacium, in concilio populi mei non erunt, et in scriptura domus Israël conscribent, nec in terra Israël ingredientur, et scietis quia ego Dominus Deus. eo quòd deceperint populum meum dicentes: Pax, et non est pax: et ipse edificabat parietem, ipsi autem limebant eum luto absque paleis: dic ad eos qui liniunt absque temperatura, quòd casurus sit. Erit enim imber inundans, et dabo lapides prægrandes desuper irruentes, et ventum procellæ dissipantem, siquidem ecce cecidit paries. Nunquid non dicetur vobis, Vbi est litura quam liniistis?

CERTE, qui malè agunt, manus Domini vltrices, nisi sibi per pœnitentiã consulant, necessariò sentient. quo quidem aduersus hos vana loquentes, & mendacium diuinantes Dominus confurgit, & ad flagellum manum extendit, vt eos percutiat. Triplici autem via hoc impendere dicit: à populi consilio siue concilio, vt alij volunt, ex elusione: ab ignominia quæ erit, catalogo Israël non adscribi; & à perpetuitate exilij quod ad terram Israël captiuitate completa, reduces namque erunt futuri: quibus, gradus quos prauis descendunt, se à Domino elongantes, prænuñciat Dominus, vt tartarea loca inhabitent. Nam indisciplinabiles primùm homines, & qui hæretici existunt, nec ecclesiæ obediens, nec vlli bono consilio adhærentes, tam grauiter delinquant, vt super eorum iusta punitione, digni sint vt conciliũ congregetur. Ad quos Dominus alludendo, dixit: Qui dixerit fratri suo Racha, dignus est concilio. Deinde euenit non solum his, sed omnibus, qui lethalter peccant, vt nec libro vitæ in mente Domini, cum electis ex domo Israël scribantur. Quod Dominus explicare dignatus est, cum dixit: Qui irascitur fratri suo, dignus erit iudicio: & tandem, qui in malitia obdurati, impœnitentes perseuerabunt, cœlestes illas sedes Israël, vbi desiderabilis illa terra viuentium est, nunquam conscendent. Quod Dominus interpretatus est, cum inquit. Qui dixerit fratri suo fatuè, id est, vt fatuam, vitam fratrum, & exhortatricem doctrinam, ne mores suos corrigat, contemptui habuerit, dignus est gehenna ignis. Mala autem hæc omnia vt rudibus, & his qui more puerorum ficis, & nucibus allectabantur, per carentiam dignitatum eorum, qui in concilio & populi disciplina apud eos conuenire solebant, prænuñciat. Et rursus, per priuationem munerum, & officiorum, quibus designabantur, & intra familiam censebantur, qui in Republica & libro domus Israël, vt ciues & Iudæi scribebantur. Et tandem per exilium perpetuum à terra Israël, adeò illis desiderata. Vnde finem tantæ punitionis, & emeritam causam perstringit, dicens: Et sic scietis, quia ego Dominus Deus, & quòd vos populi mei deceptores steteritis, prædicantes: Pax, & non erat pax.

Et ipse edificabat parietem: illi autem limebant eum luto absque paleis: dic ad eos, qui liniunt absque temperatura, quòd casurus sit: erit enim imber inundans, et dabo lapides prægrandes desuper irruentes, et ventum procellæ dissipantem, siquidem ecce cecidit paries, nunquid non dicetur vobis, Vbi est litura, quam liniistis?

GRADVS primus, quem hæretici ad decipiendas animas faciunt, studiis & vtis populi assentari, proculdubio est: Cuius autem ingenium hoc est, nunquam has

terræ sedes si possibile esset mutare. Vnde ipse semper honorum, diuitiarum procuratione, vitæ stabilitatem vt murum & firmum parietem edificat, ad quod religionē, cultum Dei, & vota omnia dirigit: hæretici enim, & stulti omnes concionatores, qui scripturæ sanctæ explicatione, cum doctrina & exemplis Sanctorum eum ab immodicis terrenorum studiis, auocare debuissent (Dei Euangelium & præcepta eius, vt fortissimum murum contra omnes hostiles incurfus diaboli erigendo, atque minas & terrores omnes tanquam maceriam, in Christianæ religionis custodiam, annu-
 5 ciando) cultum Dei fortificare: præsumentes, luto absque paleis, vt parietem in-
 crustant: quod nullius roboris & fortitudinis existit. Hos autem per Scribas & Pha-
 10 rissæos, Christi Iesu infectatores, primum significat: quorum verba Iudaica & opera, I
 structione talis parietis rectè comparantur, (inquit Rupertus) quia cum labiis Deum
 honorarent, cor autem eorum ab eo longè distabat: & in crustato parieti aptissimè
 conferantur: ad primum siquidem impetuofum imbrem, ad vehementem gran-
 dinem, ad procellosum denique ventum, in crustatura decidit, & totus pa-
 15 ries ruit. Ita nimirum quicquid hæretici & falsi Prophetæ, sua stultitia, & inspi-
 do sale suæ indiscretionis effutiuerint, aut tanquam animarum cibum submini-
 strant, admotione flagellorum, (quæ dirè impendere dixit) corruiere faciet,
 vt Israëlitis contigit: in eos siquidem pertinaces Chaldæorum exercitum mittit,
 tanta crebritate, vt guttulas imbris descendens imitaretur: & tanta forti-
 tudine & robore, vt lapides prægrandes desuper cadentes sentirentur: & tanta de-
 20 nique vehementia, quanta procellosus ventus in ædificium forte facere solet. Ad
 hæc, derisionem prætereuntium, timere debent: Nam cum ceciderit paries, id est,
 doctrina illa falsa, quam isti prædicabant, & defucata fuerit, errorque planus appa-
 ruerit, nonne omnes dicent illud, quod per Lucam Dominus dixit: Hic homo cœ-
 25 pit ædificare, & non potuit cõsummare? Ita sanè: sicut Prophetis illis falsis destructis
 muris Hierusalem, quos ipsi defendebant: Vbi est litura quam liniistis?

Esaie 29.

Luc. 18.

*Propterea hæc dicit Dominus Deus: Et erumpere faciam spiritum tempesta-
 tum in indignatione mea, & imber inundans in furore meo erit, & lapides
 grandes in ira in consummationem: & destruam parietem quem liniistis ab-
 30 que temperamento, & adequabo eum terræ, & reuelabitur fundamentum
 eius, et cadet, et consumetur in medio eius. Et scietis quia ego sum Dominus.*

PRÆDICIT illis Dominus ciuitatis ruinam, vt cum ceciderit, non casui id ad-
 scribant: nec prætextum suæ ignorantie & vanitatis querant, sed aperte mendacij,
 & malignitatis, eueniente Domini sententia, conuincantur. Ait ergo, quod indi-
 gnatione commotus, & furore percitus, atque ira (more hominum loquendo) ex-
 candescens, Chaldæos tanquam tempestuosum spiritum, & prægrandes lapides
 grandinis, & imbrem inundantem mittet, qui è fundamentis muros ciuitatis euer-
 40 tent. Et cognoscent, inquit: quia ego Dominus sum. Quare, in exemplum pro-
 ducta, similis mendacij homines, & popularis auræ captatores, qui apud gentes ora-
 tores populi dicebantur, sibi cauere, docere vult Spiritus sanctus, in alieno capite pe-
 riculum facientes.

*Et complebo indignationem meam in pariete & in iis, qui liniunt eum absque
 45 temperamento, dicamque vobis: Non est paries, et non sunt qui liniunt eum,
 Propheta Israël qui prophetant ad Hierusalem, & vident ei visionem pa-
 cis, & non est pax, ait Dominus Deus.*

QVI enim prauis sunt, dum incolomes ipsi euadant, lucrumque & commo-
 dum ex sua prædicatione & concione reportent, aliorum miseras non multum cur-
 rant. Quapropter, inquit Dominus, non ita erit: sed indignationem meam in
 destructione parietis, & muri ciuitatis complebo, & in litoribus eius absque tem-
 55 peramento simul, quandoquidem & ipsi peribunt: egoque ipsos ridebo, dicens:
 non est paries, neque sunt, qui liniunt eum: id est Prophetæ, qui in Hierusalem
 vident

vident visionem pacis, cum non sit pax, dicit Dominus. Tu iam Christiane lector
 perpende, si tanta calamitas eos circumdedit, qui securitatem in temporalibus rebus
 promittebant, quanta eos comprehendet, qui errores & hæreses in populum profe-
 minant, vt qui aurem popularem captando, vota illorum prædicant, pœnitentia post-
 5 habita, qui non corpori, sed animabus ex proposito, aut resupini saltem, perniciem
 & interitum parant, peccata fouendo, dum ea non destruunt, nec pœnitentia euel-
 lunt? Ipsi videant. sanè horrendum est incidere in manus Dei viuentis.

*Et tu fili hominis, pone faciem tuam contra filias populi tui, quæ prophetant de
 corde suo, & vaticinare super eas, & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Vt
 10 his quæ consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia
 sub capite vniuersæ atatis ad capiendas animas, & cum caperent animas
 populi mei, viuificabant animas eorum, et violabant me ad populum meum
 15 propter pugillum hordei, & fragmen panis, vt interficerent animas, quæ
 non moriuntur, & viuificarent animas quæ non viuunt, mentientes popu-
 lo meo credenti mendacis.*

INVEHITVR iam hîc Dominus contra scæminas veneficas & necromanti-
 cas, quæ consutis puluillis, & puluinaribus, ad pactum dæmonum, quæ ipsi ad suam
 quietem optauerant, vt corpora mortuorum cuiusvis ætatis & stature ingredientia
 responsa darent. Tali siquidem diuinandi modo populum contra verè prophetissas,
 quæ in illo populo fuerunt, vt Debora & Olda, decipiebant. Quoniam verò non le-
 20 gitur, diuinatrices has aduersus prophetissas, quas Dominus de hac captiuitate edo-
 cuisset, dixisse, vt in Hierusalem de pseudopropheta scribitur, magis placet, vt con-
 tra eosdem pseudoprophetas molliciei scæminarum, & libidinis eos notando, adhuc
 oratio irgeat. Contra hos ergo obfirmare faciem iubetur Propheta, id est, in indi-
 gnatione & iudicio ad eos loqui. Dominus enim Iesus Christus contra falsos docto-
 30 res & prædicatores faciem suam direxit, quando dixit: Cauete à fermento Phari-
 sæorum & scribarum, quod est hypocrisis. Et iterum: Cauete à falsis Prophetis, qui
 veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Atqui,
 quoniam iratam faciem in prauos homines semper ostendit, & Vates regius dixerat,
 Vultus autem Domini super facientes mala: & Propheta hîc Dominum Iesum
 35 Christum peculiari ratione inter alios referebat: hinc furorem & iram aduersus di-
 uinatores hos tam grauitè monstrare præcipitur. Primum igitur curam & diligen-
 tiam eorum notat, vt in hoc nimirum animas suas viuificare existimarent, & obse-
 quium præstare Deo arbitrantur, cum suis muscipulis animas populi Dei cape-
 rent. Etenim quod veritatis deest hæreticorum dogmatibus, vehementia & persua-
 40 sionis animositate supplere contendunt. Deinde flagitij immanitatem exponit,
 quod Dominum nempe violent & contaminent, ac sui mendacij auctorem, imò &
 molliciei suæ item amatorum faciant. Vt qui ab omni inquinamento intantum ab-
 horruit, quod ad subducendos ab eo homines, vitæ, & sanguinis sui vnigeniti
 prodigus videatur, (sit verbo venia:) blandorum hominum, quales Epicurus, Ari-
 45 stippus, & omnes qui eos moribus sequuntur, extiterunt, fautorem explicarent.
 Præterea etiam Deum ipsum, bonorum omnium emporium, pro vili mercede
 commutant, pro pugillo nempe hordei, id est pro futili, & inani sensuum volupta-
 te. Etenim vt bestia hordeo, sic sensus voluptate & delectatione, quæ prauarum ac-
 tionum condimentum est, pascuntur. Quare meritò hordeo comparatur. Et vltra
 50 quia operationes omnes sceleratæ, duræ & asperæ existunt: & triticum insuper ho-
 nestarum actionum regulariter in hominibus, qui speciali Dei omnipotentis benefi-
 cio non anticipantur, præueniunt. verum neque absq; honesti & religionis prætextu
 deceptores isti, errores suos defendendos suscipiunt: sed fragmēto panis, id est specie
 55 recti, & Euangelij ac scripturæ sanctæ fructu, à germano & Catholicæ Ecclesiæ, sensu
 detorto, suæque libidini & voluptati accommodato. Quod totum efficiunt, inquit
 Dñs, vt interficiant animas, quæ non moriuntur, & eas viuificent quæ non viuunt.

utroque deficias, & legem naturæ inuertendo, & supernaturalibus donis abutendo, in duplicitate cordis me oraturus, aut rogaturus accedas? plusquam ferinum est. Quapropter dic eis: me corda eorum scire & penetrare. Quapropter non sperent, iuxta quod petunt, me responsum, sed iuxta id, quod eorum immunditiæ, & coaceruata iniquitates in corde merentur. Vnde sic ait: Domus Israël arguatur, & in astutia sua capiatur, dum, quæ gerunt in animis suis ostēdero, & idola cogitationum suarum deprompsero: corque plenum formis, imaginibus, atque picturis suarum inuentionum aperuero.

Propterea dicit ad domum Israël, Hæc dicit Dominus Deus: Conuertimini, & recedite ab idolis vestris, & ab vniuersis contaminationibus vestris auer-
 10
 zite facies vestras: quia homo homo de domo Israël, & de profelytis, qui-
 cunque advena fuerit in Israël, si alienatus fuerit à me, et posuerit idola sua
 in corde suo, & scandalum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam, et
 15
 venerit ad Prophetam, ut interroget per eum me, ego Dominus responde-
 bo ei per me, & ponam faciem meam super hominem illum, & faciam eum
 in exemplum, & in prouerbium, & disperdam eum de medio populi mei, et
 20
 scietis quia ego Dominus.

A totum populum concione publica iubet hinc sermonem conuertete, & in vni-
 uersum cuiusvis conditionis, etiam si ex conuersis ad fidem fuerit, legem hanc sta-
 25
 tuit: quod qui idola voluntatis habuerit (quæ imagines sunt, quas quisque è phanta-
 sia ad suum commodum & beneplacitum effinxerit) & ea rursus constituerit contra
 faciem suam, id est, vitæ finem & regulam: atque hoc habitu rogaturus Prophetam
 accesserit, respondebo, ait Dominus, ex me: hoc est, ut pertinet ad gloriam meam,
 & non ad mentem seu ad interrogationem suam. ut qui largas orationes. Domino
 fundunt, nec vororum compotes fiunt; hinc vitæ instituta, & quales sinuosa animæ
 30
 recessus habeant, discant pendere. Præterea etiam in sua substantia, in honore &
 vita ipsa punit: Nam faciem meam, inquit, ponam super hominem illum. Aliquan-
 do enim Dominus faciem auertendo, auxiliis, fauoribus, & votis propriis priuat. Quod
 35
 Dauid suas deplorando calamitates dicebat: Usquequod Domine obliuisceris me in
 finem, usquequod auertis faciem tuam à me? Tamen quando faciem super aliquem
 ponit, grauius castigat, solent quippe homines se vlciscentes ante vindictam ipsam,
 in faciem & ardentiorem furorem quam subsequutum flagellum probauerit, de-
 monstrare: Cuius etsi Deus capax non sit, nostro modo se accommodando, grauiora
 40
 punitionis emertitam ostendens, faciem iratam, nempe contra insolentem homi-
 nem ponere dicitur; primum opes, & diuitias auferendo: deinde ignominia affi-
 ciendo; vnde in prouerbium & populi fabellam eum daturum dixit, & tandem è
 medio populi sublaturum, & interfecturum. Et cuius hæc rei gratia? ut vel flagello, &
 45
 castigatione, ait, sciatis, quia ego Dominus; quos indulgentia, & lenissima via ad hæc
 cogitationem attrahere non valuit: Imò è contrà nescio, qua ratione à me vos ipsos
 elongauit, & alienos fecit. Quæ omnia experti sunt illius populi duplices & rebel-
 les homines: & magnæ sanæ prudentiæ est in alieno capite periculo facto, malum
 50
 cauere, & ad Dei beneplacitum vitam emendare. At dices, Illi erant idolatræ? Pri-
 mum dico illos intellectus idola habuisse, eum, quo quidem dæmonum imaginibus
 & figuris gentes imitando, per errorem applicabant: & voluntate item; quoniam
 illis, culta & religione adhærebant. Atque illa intellectus idolatria sublata est. Ve-
 rum quæ voluntatis est, in omnibus, qui imagini superbiæ, auaritiæ, immunditiæ in
 mente fabricatæ, suæ vitæ functionibus seruiunt, & tanquam dominæ vitæ, guber-
 55
 nacula tenenti obsequuntur, ita ut & religionis actus ad sua studia complenda con-
 uertunt, proculdubio remanent. Quod beatus Paulus hic exprimit: Hoc scitote intel-
 ligentes, quod omnis fornicator, immundus, & auarus, quod est idolorum seruitus,
 non intrabit in regnum Dei. Et alibi de gulosis: Multi ambulat, quos sæpe dixi vobis,
 & nunc flens dico, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus vè-
 60
 ter est.

Psal. 12.

Psal. 49.

* *

Ephes. 5.

Phil. 3.

ter est. Nos igitur Christianos Deus item alloquitur, eorum exemplo impensius ex-
 hortando. Quod & idem Apostolus non semel atque iterum docens, fidem & cha-
 1. Timo. 2.
 ritatem fictam à grege Domini extirpare conatur. Secundo dico, illos non planè, &
 in aperto idolatras esse; Nam cum in mente proprias cogitationes sui ornatus, in-
 5
 dulgentiæ, & propriorum commodorum habuissent, ut transtulerunt 70. (quas
 Hieronymus immunditiæ, & Theodotio idola appellauit) Extrinsecus tamen non
 nisi religionis Dei cultum profitebantur. Quapropter eadem idolatria, qua præui ho-
 mines nunc laborant, hoc loco notari constat. Quod vnusquisque Christianorum si-
 10
 bi dictum existimare debet, ut cultu diligenti, instituto viuendi adhibito, in omni-
 bus sibi circumspectus caueat.

Et Prophetam cum enarrauerit, & loquutus fuerit verbum, ego Dominus decepi
 Prophetam illum, et extendam manum meam super illum, et delebo eum de
 15
 medio populi mei Israël, et portabunt iniquitatem suam: iuxta iniquitatem
 interrogantis, sic iniquitas Prophetæ erit: ut non erret ultra domus Israël
 à me, neque polluat in vniuersis preuaricationibus suis, sed sit mihi in po-
 pulum, et ego sim eis in Deum, ait Dominus exercituum.

O HOMINVM vecordia, supina & crassa ignorantia! qui dum doctor & sa-
 cerdos, quæ sibi cordi sunt responderit, non perpendendo, si peritus sit, & doctus, si
 confessor prudens, & sapiens, libenter id amplectuntur: & quod peius est, sæpe eos
 20
 magistros consulunt ad eum, & eos deligunt confessores, quos ad suum votum incli-
 nandos cognouerint: & si in quem occurrerint vitæ veritatem sibi proferentem, eum
 25
 contemnunt, & illum conueniunt, qui eorum opinionem confirmet, cui acquies-
 cunt, conscientiamque suam sic pacant, & offendiculo iniquitatis supergresso, ini-
 qui contractus onus non sentiunt: atque his technis veritatem eludunt, ac negligunt. Quod
 non citra diuinæ prouidentię dispositionem contingit: ut geminis hominibus, & du-
 30
 plicitatem cordis amantibus, qui corde & corde loquuntur, & iuxta multitudinem
 iniquitatum suarum alium hominem intus abscondunt, alium exterius proferunt,
 35
 deceptores consiliarij & magistri permittantur: quos Dominus decepit, dum pra-
 uos atque ignorantes prouidit. Vnde ait: Ego Dominus decepi Prophetam. iuxta
 quam rationem ad decipiendum Achab, malignus spiritus executores se præbuit:
 & inter filios Dei idem licitor comparens, ut sanctum Iob flagellis cederet, licentiam
 40
 obtinuit: & Balaam ariolus ad decipiendum Balac Regem Moabitarum à Domi-
 no missus est. Quod totum, inquit beatus Hieronymus, ira Dei est, qui sic flagellare
 disponit, nonnunquam populum & regionem, nonnunquam etiam personas singu-
 45
 las, quæ ut suas pessimas cogitationes in parte saltem obtineant, stultum & vafrum
 sacerdotem, aut magistrum aliquem consultandum reperiunt, à quo vel partem a-
 liquam sui animi extorqueant, quod consulere minus malum à quibusdam schola-
 sticis doctoribus dicitur: verum sibi habeant, cum suo consilio, & portent, volunt si-
 50
 quidem iniquitatem iuxta iniquitatem interrogantis. Ego autem retrahere à maiori
 malo illud dicerem, non consulere: quia absolute & absque comparatione maioris
 mali id intimare non possunt. hoc autem retrahere, & maius malum dissuadere
 45
 est. Etenim non tantum consulens nocumentum, quod proximo maius aut mi-
 nus inferret, quam Domino irrogatam iniuriam, ut ab ea delinquentem auertat,
 retrocedereque faciat, advertere debet. Quod si minus intuitus fuerit, timeat Do-
 mini manum dicentis: Delebo eum de medio populi mei Israël. Vt siue Theologus
 quisque, & caudicus etiam doctor, discat, de re quapiam rogatus, quanta diligentia e-
 50
 ius veritatem disquirere debeat, & quanto cum timore & tremore sententiã suam
 proferre. Nã ut hereticus & pseudopropheta suorum profeminatione errorum populũ
 errare facit, & à fide auertit: Ita qui in materia morum præceptus est & peccata fouet, &
 iniquo suo consilio consulentes præcipitat. Dominus autem non solũ, quod populus à
 fide declinando nõ erret, verum ne flagitiis & sceleribus polluat in te dit, quando-
 55
 quidè magno opere cupit ut integra fide, præceptorumque obseruatione ei adhæreat:
 Cuius protectore præfidiorum munitione, & Deũ beneficiorum largitate, atque piissimum
 patrem

Psal. 12.

1. Reg. 22.

Iob. 1.

Num. 23.

patrem errorum indulgentia, sicut singulis item fidelibus, se exhibere quam maximè delectatur.

Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, terra cum peccauerit mihi, ut prauaricetur prauaricans, extendam manum meam super eam, & conteram virgam panis eius, & immittam in eam famem, & interficiam de ea hominem & iumentum. Et si fuerint tres viri isti in medio eius, Noë, Daniel, & Iob, ipsi in iustitia sua liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum. Quod si bestias pessimas induxero super terram, ut vastè eam, et fuerit inopia, eo quod non sit pertransiens propter bestias, tres viri isti si fuerint in ea, viuo ego, dicit Dominus Deus, quia nec filios nec filias liberabunt, sed ipsi soli liberabuntur, terra autem desolabitur. Vel si gladium induxero super terram illam, & dixerò gladio: Transi per terram, & interfecero de ea hominem & iumentum, & tres viri isti fuerint in medio eius, viuo ego, dicit Dominus Deus, non liberabunt filios nec filias, sed ipsi soli liberabuntur. Si autem & pestilentiam immiserò super terram illam, & effunderò indignationem meam super eam in sanguine, & auferam ex ea hominè & iumentum, & Noë, Daniel, & Iob fuerint in medio eius, viuo ego, dicit Dominus Deus: quia filium & filiam non liberabunt, sed ipsi iustitia sua liberabunt animas suas. Quoniam hæc dicit Dominus: Quod si quatuor iudicia mea pessima, gladium, & famem & bestias malas, & pestilentiam immiserò in Hierusalem, ut interficiam de ea hominem & pecus, tamen relinqueretur in ea saluatio educentium filios & filias. Ecce ipsi egredientur ad vos, & videbitis viam eorum & aduentiones eorum, & consolabimini super malo, quod induxi super Hierusalem in omnibus, quæ importauimus super eam, et consolabuntur vos cum videritis viam eorum et aduentiones eorum: et cognoscetis, quia non frustra fecerim omnia quæ feci in ea, ait Dominus Deus.

Cum singulis hominibus peccantibus, spiritalem immittat Dominus punitionem, deceptum consiliarium permittendo, toti tamen regioni capitosè in peccatis perseveranti, temporarias deputat castigationes, non quod eam sicut singulos æterna supplicia non maneat, sed quod toto populo, aut regione peccante, absque alicuius iniuria, communis animaduersione admoueat. præterea illis à Domino consilium petentibus, ministrum ad decipiendum præbet: toti verò ciuitati, aut regno rogati, cum prauaricans prauaricatur, id est cum flagitiis flagitia addere absque termino contendit, ita ut perseveret in proposito prauaricationis corde impœnitenti, ut inquit Rupertus lib. de processione ss. c. 17. Et si viros sanctos, iustos, & Domino gratos intercessores ponat, flagellum vltima definitione destinatum non euadet. Cuius rei exemplum nobis proponit in gente illa residua in Hierusalem, contra quam definita erat iam Domini sententia, quantumuis excellentes viros, Noë, Danieli, & Iob sanctitati similes, interpellatores, ponerent, pestem in obsidione, bestias in fuga per inuia & deserta loca, & gladium Babyloniorum, rursusque & pestem, hæc omnia mala comitantem, nunquam euasuram. Et ita opere completum videmus, in magnū folatium captiuorum, qui sponte sua obediètes Domino, se Regi Babylonio iuxta Hieremiam vaticinium dederant: Nam è propriis sedibus, & patria egrediètes videbitis: & spectabitis insuper mala, in quæ ob suas aduentiones & viam pessimam viuèdi incurrerunt, & in eos ego induxi: quæ consolabuntur, ait, vos, desertionem patriæ nunc extremè dolentes: & cognoscetis tandem, quod non frustra, & sine causa, tot aduersa in ciuitatem illam miserim, sed in commodum & magnum bonum vestrum, atque reliquiarum, quæ ex vastatione supererunt. Etenim sententia Domini & ad vitam multi sunt vocati, pauci verò electi, quos omni pressura purgatos, & veluti è procel-

procelloso affectionum mari in littus eiectos suscipit. Quod si peccata visibiliter nos Christianos non vident, demittamus oculos in iudicia hæc & flagella, quibus ciuitates, prouincias, & regna premit Dominus, & quantum aberremus ab itinere virtutis & via præceptorum eius, rimabimur. Nam vbi non fames, virgam panis, id est, fortitudinem, quam corporibus affert panis & alimentum (vt exponit diuus Hieronymus) penuria annonæ homines & iumenta nunc huc, nunc illuc errabunda non confecerit? Vbi bruchus, edaces vermes, & perniciosæ bestiolæ vineas & fruges demolientes, agros non vastauerunt? Vbi tanta pax, & regnum tam munitum, quod bellum non turbauerit, & Domini gladius pertransiens non concusserit? Vbi tanta famulus, quam pestis vorax non deglutierit? nullus sanè locus sospes inuenietur. quæ iram Domini ob pertinacia peccata, proculdubio oculis subiiciunt. atque hoc, vt ad cor redeunt tandem Domino obsequamur. Atqui si punitiones hæc, quæ vitæ corporalem infestant, & consumunt somno huius sæculi conlitos, nos non expergefaciunt, timeamus animarum supplicia, quæ etiam impendent: timeat vnusquisque famem audiendi verbi Dei: neque in tanta sermonum copia sibi partem animæ non defuturum confidat. Nam regna iam & prouincias insignes, Galliam, Angliam, Germaniam, quæ verbi Dei cultura, & religione maximè valuerunt, & floruerunt, postrema inedia verbi Dei, erroribus hæresum diabolo eas vastante, laborantes, macie confici videmus. Et rursus intimè recogita Christiane lector, si in tantis diuitiis ecclesiæ positus, si in tam vberimis his pascuis verbi Dei pascaris, animam tuam reficias, & verbum diuinum tuo peccatori inferas, foueas, vegetes, & in vitæ regulâ habeas? an contra eo te Dominum ad mouentem & arguentem negligas, pulsantem non audias, & conuiuantem spernas? Etenim & si mille sermones passim audias, si cor non aperis, non cœnabis cum Christo, nec Dominus tecum, secundum id quod ipse dicit: Ego sto ad ostium & pulso, si quis mihi aperuerit, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum: sed fame confectus in peccato tuo peribis: time (si huiusmodi conuiuium non te delectat) bestiarum, id est, dæmonum morsus, quos crudeliter per peccata mortalia infigunt. Quos à fratribus declinare Propheta cupiens dixit: Ne tradas bestiis animas continentium tibi, & animas pauperum tuorum, ne oblitiscaris in finem: & iam si leonis rictus, draconis fauces exhorrescis, recessus tui cordis recogita, & ferarum vestigia pauere: & si quæ inueneris, meditatione tuæ deiectionis, contemplatione turpitudinis, facinorum, quæ tui amore Dominus edidit, anxia pœnitentia dele. Expauere inferni gladium, qui incessanter peccatores vorabit, & dæmonibus in partes diuidet, vt debitis portionibus nunquam non cibetur. iuxta id, quod Scripturæ proditum est: Tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt. & tandem mortem ipsam, quæ insperatò homines rapit, perinde atque cum pestis grassatur, memora, quæ magis cautos, & qui diligentius effugium sibi promittunt, deglutit, & subito tollit. Hæc enim, Domini sententia peccati gressus impedit, viam occludit, & furiam omnino mitigat, dum dicit: Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Vnde beatus Gregorius: Cum spiritus vitæ se meti infundit, protinus eam ad mortis pauorem erigit: quia magisterium eiusdem spiritus est, vt timendo mens agat, ne quod timet, inueniat. Verum cum Dominus ad eum misericors sit, & super pœnitentia præstabilis, vt vaticinio Prophetæ legimus, qui cœnauerunt, viros selectissimos, Noë, Daniele, & Iob, oratione nihil proficere posse, vt è populo iram suam omnipotens auertat: respondeo hos viros sanctos, cum prospera in vita accepissent, quæ mala item & aduersa postea senserunt, tandem euasisse, & liberatos, in priorem statum restitutos fuisse: ac perinde lætatos, atque hi qui ad cœlestem patriam conuolarent. Similiter ergo fideles omnes, qui ad eam anhelant, læta quæcunque, aduersitatibus, pressuris, & pœnitentia intercisâ & expiata, ad vberima gloriæ pascua, quæ verè bona sunt, transmigrant. Is enim horum sanctorum cibus præsentis vitæ extitit, qui in exemplum, & typum omnibus ad cœlum contendentibus fuerunt positi, & ob hanc causam ipsi & non alij nominati, vt Augustinus est auctor: qui cum de his viris differeret, ait: ostendens utique in illis tres quasdam formas iustorum, quos ita se liberaturum dicit, vt nec filios suos secum liberarent, sed ipsi soli eximerentur. Et aptè sanè sic inexorabilis Dominus pertinacibus proponitur: quandoquidem captiuitas illius populi apud Babylonios, inferni carcerem significabat: Quem

Amos 8.

Apoc. 3.

Psalm. 73.

Psalm. 62.

Ecd. 7. Sup. 1. Regum 2.

Ioels 2.

Epistola cxxij. ad Victorianum.

Quem qui euadere vellent, vita soluta Hierosolymis deliciis acta, spontanea pœnitentia in Babylone purganda erat. atque ea ratione reditum ad suam patriam, qui ad cœlestes sedes regressionem figurabat, mererentur. Per præfatos autem tres viros Rupertus Abbas tres ordines hominum intelligit, quorum sacrificiis legitimè in cœlesti tabernaculo deferuntur: vt Noë, ordinem rectorum, siue gubernatorum Reipubl. Daniel contemplatiuorum, Iob in actibus sæculi operantium significet, vt tribus generibus animalium sacrificia in lege offerebantur. armentorum quæ labore terram operando hominibus proficiunt: & pecudum, quæ lacte & lana tantum profunt: & turturum ac columbarum, quæ omni seruitio vacuæ, in neutro valent. Poteris etiam dicere, vestigia Hieronymi sequendo, cum de flagellis inuitabilibus per Chaldaeos ageretur: hos viros produxisse, qui vsque ad eam sanctitate pollentes, calamitosas res destinatas à Domino minimè declinare potuerunt. Quoniã nec Noë diluuium cohibere, nec Daniel iram Dei, captiuitatem Babylonicam ad mouentem mitigare, nec Iob ob probationem suam, nec filios nec domum liberare, nec ceteras calamitates fugere. Etenim quædam punitiones in hac vita sunt, post eas temporarias, quæ peccatis remissis debentur, quas definito consilio Dominus ita inuitabiliter nonnunquam suos subire statuit, vt aliter suam iram nunquam placatarum renouauerit. vt fuit illa sancti Moysis, non ingressurum promissionem terram propter peccatum incredulitatis in eductione aquarum ex petra: quam nec orationibus temperare, nec pœnitentia frangere potuit, qui totius populi maculam suis fletibus, aliquando terferat. Et beatus Dauid plorans nudis pedibus filium fugit, nec ob perpetratum scelus contra Vriam aliter vlticem Dei manum dimouere potuit: qui post, ob peccatum numerationis populi, sua prece angeli gladium triduo popululum vastaturum, prima die comescuit. Vnde beatus Gregorius lib. 9. cap. 30. super illud Iob, Deus cuius resistere iræ nemo potest, ait: Cum superna indignatio sese ita dixerim, medullitus mouet, hanc oppositio humana non retinet, nec se vtiliter cuiuslibet precatio obicit, cum semel aliquid ab intimis irascendo disponit.

Num. 20.

1. Reg. 15.
2. Reg. 11.
2. Reg. 14.Greg. lib.
9. cap. 30.

CAPVT XV.

Factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, quid fiet ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna sylvarum? nunquid tolletur de ea lignum, vt fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, vt pendeat in eo quodcumque vas? ecce igni datum est in escam. vtramque partem eius consumpsit ignis, & medietas eius redacta est in fauillam. Nunquid vtile erit ad opus? etiam cum esset integrum, non erat aptum ad opus, quanto magis cum illud ignis deuorauerit, & combusserit, nihil ex eo fiet operis?

Quis non vel ipso initio, dicendo deficiet: qui curam & sollicitudinem, quam Dominus non solum erga populum suum, verum erga quemlibet hominem appetuit, explicare suscipiet? Etenim ab ipsa primi hominis transgressione suum populum colere, vt diligentissimus agricola, nunquam destitit. Primum fidem sui & filij sui vnigeniti Christi Iesu Domini nostri tradendo, cuius sacratissima morte, iniquitas terræ erat delenda, serpens conterendus, inferno morsus infligendus, quo veniebat spoliandus, & ianua cœli, qua populus Dei ingrederetur, aperienda. Deinde modis omnibus, ne in itinere deficeret, nunc auxiliis & fauoribus eum adiuuando, nunc minis & ad mortis flagellis, ad circumspectionem sui eum erigendo, atque omni opera ad ignes charitatis accendendos, accommodata ligna apponendo, & bases fidei necessariis munitionibus semper vsque ad finem seculi stabiliendo. Attamè legis tempore cultura hæc, quod non iustos fructus semper redderet, non mirum: quoniam vitis, cui fideles omnes annexi erant, nondum apparuerat. Verum postquam in mundum venit, & cum hominibus conuersatus est, & ipsemet Dominus vitem se compellauit, dicens: Ego sum vitis, & vos palmites, & pater meus agricola est. Insani penitus hominis est, & tanti agricolæ culturam negligere, & cœlestis huius vitis, (cui tanquam palmes annexus Christianus est) humorè omnem gratiæ, & vitæ virtutem pro viribus non fugere. Contra hunc igitur iure quæstio proposta est: quid fiet

Ioan. 15.

fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna sylvarum? Quasi diceret: vt vitis omnibus lignis sylvarum præstat & longè antecellit, sic Christianus cæteris, qui nemore nationum, & extra ecclesiam sunt. Quid ergo de eo fiet, in quæ usum valebit, si infrugifer, & perinde atque palmes steriles permanserit, vt ligna & rami sylvarum ac nemorum sanè inutilis omnino est, nec habet quo gloriatur, nec sibi quicquam arroget, sicut neque palmes infœcundus, cum nulli operi faciendò possit subiici, sicut cætera ligna. Et quod amplius est, quod nec paxilli vsui, ex quo vas aut supellex aliqua pendeat, in pariete valet, cum nullum vsque ad eum inutile lignum neiuoris sit, quod præstare non possit. Ad quid igitur conducet? Respondet Dominus, vineæ Hierusalem, & totius ecclesiæ supremus agricola: *Ecce igni datum est in escam.* Ad nullum certè alium usum confert, nisi vt igni commissus ardeat, ad eiusque nutrimentum deputeret, inquit Dominus. Neque Christianus diuinis beneficiis ingratus, monitionibus diuinis inobediens, suæque conuersioni capiosè repugnans, non nisi ignibus inferni in perpetuum pabulum, vbi vindicem suæ prauitatis diuinam iustitiam sentiat, designari potest. Quod vitis ipsa, Dominus noster Iesus Christus, eandem sententiam referens, expressit dicendo: Si quis in me non manserit, mittetur foras, sicut palmes, & arefcet, & colligent eum, & in ignem mittent. At diceret aliquis, ligna etiam syluæ igni commissa solent mollescere, rigorem natuum perdere, & curuitatem, & vsui hominum se apta præstare. sed nec similiter in palmitibus ac ligno vitæ, ait Dominus: nam si cum integrum erat, nulli operi congruit, quado vtramque extremitatem consumpsit ignis, & media aduisione arefactum, & tostum est, qui sic fractum vlli officio non erit ineptum: Est quippe hoc commune, vt extremæ palmitis partes per medium fracti, edacitati ignis primum committantur, & paulatim medium igneat: quod naturæ ordo deposcit, cum prius ariditate disponantur extrema, quam medium, quo torus refugit. Eundem in modum Christianus, qui beneficiis audire noluit, & igni tribulationum commissus, adhuc pertinaciter suæ conuersioni & pœnitentiæ repugnat, & omni vilitati fractus remanet, tantum voracitati ignis inferni commodus restabit. atque hoc nos docendo ad dispositionem, qua populus ille diuisus erat, alludit: cuius pars captiuitate premebatur, veluti igne quodam purgatiuo, pars autem vti alia extremas, hostium furiis commissa erat, quibus ablumebatur. Ex his autem medium quod restabit eiusdem propositi tenax in manus hostium perueniens extra Hierusalem omnino perdetur. Tantum enim reliquæ quæ ad cor reuersæ fuerant ex captiuitate, in suam patriam restituti fuerunt: Quod explicans Dominus ait.

Propter hæc dicit Dominus Deus: Quomodo lignum vitis inter ligna sylvarum, quod dedi igni ad deuorandum, sic tradam habitatores Hierusalem, & ponam faciem meam in eos. De igne egredientur, & ignis consumet eos, & scietis quia ego Dominus, cum posuero faciem meam in eos, & dederò terram inuiam & desolatam, eo quod præuaricatores extiterint, dicit Dominus Deus.

Et sic cum captiuis & cum his, qui domibus suis agebant, sermo sit, vt igne tribulationis admoniti vtrique conuertantur: præcipue tamè ad habitatores Hierusalem dirigitur, qui voci Domini inobedientes fuerant: de quibus dicit, quod expugnati, in manus hostium tradendi erant: nec statim eorum calamitates finem accepturæ, sed à sua ciuitate eiekti, & exilio multati in manum hostiū, vti bestiarum immaniū commissi premendi erant, ita de igne in igne erant pertrascendi, vt calamitas calamitatè exciperet, & miseria continè sic increfcendo, donec eorum omnimodam contritionem pertingeret, non consisteret. Tanti autem mali causam reddit, quod non ignorantes, sed scientes Domino terga vertissent, (vt inquit beatus Hieronymus) Et cum Deum verum cognouissent, ac amplexi fuissent, imò & coluissent, inobedientes plusquam feræ indomitæ, eius cultum eiiciendo, idola suscepissent. hoc enim est præuaricari. Finis autem tantæ vltionis is est, vt cum viderint sic obfirmatam faciem Domini contra eos, & ex aduerso ita acerbè confurgentem cognoscant, quia ipse est Dñs. id est, vita & cultu eum talem esse prædicent, atque vt supremum Dominum eius consiliū in omni re admirantes tota vita veneretur. Cognoscere enim hoc loco idè est quod

quod approbare, & operibus declarare, ut accepit Paulus, quando dixit: Nouit Dominus, qui sunt sui. & ipsamet veritas per Mattheum virginibus fatuis dixit: Nescio vos. Itaque cognoscere Deum, Dominum esse, idem est, ac exploratum habere, provisionem & gubernationem, vel minutissimæ rei, & contingentium omnium in orbe, intentissimam habere. Et quia cæci illi, etsi Deum omnium creatorē cognouissent, cum insipiente illo, eius peculiarem prouidentiam & assistentiam in omnibus motibus, effectis, & euentibus, post habebant: Vnde funibus iniquitatis omnino implexi fuerunt, hic & toties in hoc Propheta repetit: Vt sciatis, quia ego Dominus. Imò & ob hanc causam, vniuersitatis conditor, cum mundum crearet, diuinitatis suæ cognitionem suggerendo, se Deum appellauit, post verò Dominum: ut quem Deum omnium creaturarum cognouissent, eundem gubernatorem, & earundem prouisorem, quod ratio dominij importat, approbarent: nec mundum resque eius omnes creasse, & suis naturis reliquisse ynquam homines suspicerentur. Ex quibus Christiane lector colliges, postremum flagellum in hac vita, & grauissimam manum Domini esse, tradere aliquem tibi ipsi ut licitori, in ultionem. Huiusmodi enim, tunc in reprobum sensum traditur: ut de mundi sapientibus dixit Paulus. Hostes equidē illi Babylonici sensuum & carnis furiam referebant, qua agitati in ultionem à Domino præscriptam processerunt. Quorum præterea violenta dominatio, quàm acerbam & diuturnam sub tortoribus malignis eos expectet, significabat. qui sciēter & obstinate Domini præcepta contemnentes, atque eius voluntati rebelles, tantis beneficiis se ingratos exhibuerint. Vt enim tam multiplicia sunt desideria carnis, vt ab vna in aliam delectationem progrediens, nunquam quiescat: ita in punitionem, vna ultio aliam vocabit, & afflictio vna semper aliam excipiet abyssus abyssum inuocando: vt vel timorem peccati tandem, nisi mens obstinata contigerit, (quod absit) ad Dominum penitentia conuertantur, & ad eum corda sua erigentes, cum ipso negotia vitæ & miserias tractent.

CAPVT XVI.

Factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, notas fac Hierusalem abominationes suas, & dices, Hæc dicit Dominus Deus Hierusalem: Radix tua & generatio tua de terra Chanaan: Pater tuus Amorrhæus, et mater tua Cethæa. Et quando nata es in die ortus tui, non est præcisus umbilicus tuus, et in aqua non es lota in salutem, neque sale salita, neque inuoluta pannis. Non pepercit super te oculus, vt faceret vnum tibi de his misertus tui: sed proiecta es super faciem terræ in abiectione anime tuæ in die qua nata es.

Quis quilibet Christianus sit, quantum valeat, & ad quæ studia declinet, suis viribus fissus, & à Deo discedens, exemplo illius populi qui Dei curam neglexit, ostendit hoc loco Dominus. Incipitq; Prophetæ prædicatio à graui quodam probro, & nota, quam illis inurit dicendo: Radix tua Chanaan, &c. In partitione illa celebri terræ post diluuium, terra Chanaan Sem filio Noë obtigit: à qua vi per posteros Cham expoliatus fuit. Deinde ob merita suorum peccatorum, post peregrinationem illam longam per desertum filiorum Israël demit Dominus, & Israëlitis tãquam iustis possessioribus restituit. Atqui cum in ea agentes, Sem à quo descenderēt, imitari debuissent, Chananæorum idololatriam & mores sunt sequuti. Quod in ipso initio illis obiicit dicendo: Radix tua, aut venæ tuæ (vt alia habet translatio) Chanaan: quasi diceret, & non Sem, vt oportebat. sic etiam Rupertus super Ioëlem cap. 3. fol. 71. iuxta quod Daniel scelerato seni dixit: Semen Chanaan, species decepit te: innocentiam Susannæ demonstrans. Originem igitur eius plebis impropere, & quod dixerat probando ait: Pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa. Si ita sit, quod qui viret in foliis venit à radicibus humor, & patrum in gnatos veniunt cum semine mores, quæ instituta à Hierusalem amplexa fueris, quæ patrem famosum, & tumidum habueris: hoc enim sonat Amorrhæus, & matrem insanam, aut insanire faciētem, quod Cethæa signat. Quem locum, exponere mihi visus est Christus redemptor noster, sibi repu-

repugnantes Iudæos obiurgans, cum dixit: Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis adimplere. Negoriator siquidem, & mercator hominum, futili & vano pretio ab initio exiit, & semper perseuerat: nam homines superbire, & insanire faciendo, suæ factionis facit, & sibi tributarios constituit. Quæ quàm aptè nobis Christianis obijciantur, perpendat candidus lector. Etenim cum innocentiam illam baptismalem seruare debuissimus, virtutesq; colere, quibus Christiani cordis terra in hæreditatem designata est, & veluti iure proprio in eam restituti, eiectis dæmonibus & peccatis, quibus nascimur filij iæ: in ipsa vitia & peccata præcipites relabimur, Chanaan, Amorrhæum & Cethæum imitantes, quos summis odijs profecto debueramus. At quæ tantæ vesaniæ causæ existunt? Eas Dominus per prophetam reddit. Nimirum quia anima Christiana recenter nata per baptismum in vita spiritali, sponsaq; Christi facta, ad rationis vsum accedens, sui non est misera, placens Deo, vt inquit Sapiens. Nam quæ in natiuitate carnali obstetrices in corporum salutem, & firmitudinem, in animæ stabilitatem & fortitudinem, militiæ Christi designatus facere neglexerit, non abscondit, aut, umbilicum, non lota est aqua, nec sale salita, nec fascia inuoluta: quibus spurcitas vteri infantes exuunt, & ad vitam præparantur. Quia sub nomine mulieris Hierusalem alloquitur, & fœminis seminariū luxuriæ, in umbilico continetur. Ideo præcisionis umbilici meminit hic Propheta. Quem abscondere non est aliud, quàm conuersionis tempore carnis luxuriam refecare, vt inquit beatus Gregorius. Etenim homo, qui umbilicum non præcidit, lumine rationis viuere negligit: semper siquidem vitæ alimenta, & sustentationem à matre, ac si in vtero commoraretur, sanguinem & nutrimentum fugit: quemadmodum arbores per radices à terra humorem mutuuntur. Quare meritò hunc semper obiurgat Dominus dicendo, quod Abrahæ præcepit: Egredere de terra tua, id est, onus seruitutis terrenæ excute, & de iugo carnis & sanguinis, à quibus alligatus dominaris, te exime. Deinde aqua calida diuinorum auxiliorum qui non se lauare, & linire curat, nec in Deum se erigit, neq; peccatorum immunditias abstergit: sed in compositis, & confuscatus manet. Atqui cum immundi sanguines præfati, natiuos nostros mores in discursu vitæ portendant, postquam de terra sua Abrahæ iussit exire, subiungit: Quemadmodum infantes, qui contractionem & curuitatem, quam in vtero contraxerunt extenti non reliquerunt, neq; fœdum sanguinē, quo loti prodeunt, abijciunt: Ad quas fœditates abstergendas & ad vitam decentē, obstetricis industria vt membra debite componantur, aqua calida ablui & mollificari solent. & de cognatione tua subiungit: mores quippe prauis ex nostra cognatione adhærescunt, vnde ab ipsis egredi iubemur. Tertiò, qui vitam suam non salit, nec humiditates vitiorum exsiccauit, nec discretionem in bonum cor suum destinauit (in quod studiosorum hominum operum iacula iaciendo, ad cælum contenditur) suam semper redolet radicem. Ob hoc enim sal semper in sacrificijs amauit Dominus, & sal continuè habere præcepit Christus Iesus redemptor noster: & ob id beatus Paulus in ea, quæ est ad Coloss. epistola ait: Sermo vester semper in gratia sale sit conditus: & hæc eadem significando, membrula infantuli vt firmentur, & exsiccantur, sale saliantur. Vnde in auctoritate allegata subdit Dominus: & de domo patris tui: & item per regium vatem Animam Christianam alloquens dicit: Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum & domum patris tui: Vt sale hoc nempè discretionis, furentes mundi affectus refeceret, & ipsius fucos posthabendo, virtutes solum æstimeret. Et deniq; qui lumbris non sunt præcincti, & vestibus virtutum non curant ornari, dubio procul regnum Dei non querunt: Quorum symbola sunt fasciæ infantium, eorumq; ligationes. Quapropter inquit Dominus: Quia tui o homo vsque adeo es. oblitus, vt nec vnum horum tibi prospiciens impenderis, & vti iumentum in terram pronus, super terræ faciem proiecisti intima tua, & cum omni ignominia ablegasti animam tuam, nec curasti, tui miserendo eam honorare. Quæ omnia beatus Paulus vno verbo conclusit, dicens: Exuite vos veterem hominem, & induite nouum, qui secundum Deum creatus est. In die qua nata est, inquit, sermonem suum continuando: quia non semel, aut iterum peccando à Deo se elongauit, sed cum omni obduratione & peruicacia tota vita & generatione sua non recedere à malo in laudem duxit. Dixit enim in corde suo:

H non

non mouebor à generatione in generationem sine malo: & alibi, quòd inuolucra natiuitatis, homines in vita sequantur, deplorans ait: Alienati sunt peccatores à vulua, errauerunt ab vtero, loquuti sunt falsa. Quod beatus Basilius iniquis etiam exprobrans ait: Considera, quomodo formatus es, officinam naturæ reputa. Manus enim Dei est, quæ te suscepit: Quod à Deo formatum est, per iniquitatem ne polluat, per peccatum ne alteretur, ne excidas de manu Dei: Vas es à Deo formatum, à Deo factum, glorifica creatorem. Neque enim alterius rei gratia factus es, quàm vt organum idoneum sis gloriæ Dei. Hæc ille.

Transiens autem per te, vidi te conculcatam in sanguine tuo, & dixi tibi: Cum esses in sanguine tuo, viue: Dixi inquam in sanguine tuo: viue: Multiplicatam quasi germen agri dedi te, & multiplicata es, & grauis effecta: & ingressa es, & peruenisti ad mundum muliebrem. Vbera tua intumuerunt, & pilus tuus germinauit, & eras nuda, & confusiois plena.

SED nunquid animam Dominus sic solo iacentem derelinquit? minimè gentium. quin in sanguinibus sui partus, qui supra descripti sunt, obuolutata, vt se erigat, manu Domini subuenitur. Primò transijt coram ea, se præsentem per internas inspirationes exhibens: deinde exterius voce concionatoris, admonitione pastoris exemplo iustorum admonet, manumque sui auxilij porrigit dicendo: Viue: id est, poenitentiam age, vt viuas. Nam dum in sanguine tuo prouolueris, mortuus es. Quod intelligens facer vates David vt viueret, obnixè à Deo intellectum petebat, secundum illud Christi Iesu: Venit hora, & nunc est, qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, &c. nec semel hoc facit Dominus, sed iterum: Nam cum adhuc in sanguine esset, inquit: Viue. In quo maximè commendat Deus charitatem suam in nobis, quòd cum inimici simus, beneficijs nos laceffere & prouocare, vt à peccato surgamus, nunquam desistit iterum atque iterum facere. At beatus Matthæus, cum pertransisset Dominus, & semel ei dixisset: Sequere me, sequutus est eum: & rursus, ne inopia & paupertate pressus homo, animum desponderet, tanquam obliuioni à Domino traditus, externorum bonorum copia locupletauit, diuitias multiplicauit, & benedictionem Iacob, vt inquit beatus Hieronymus, dedit: Vt campus eius, sicut odor agri pleni floribus, & hortus, (vt transtulerunt 70.) qui iustos fructus semper suo cultori reddit. atque hoc; vt his etiam indulgentijs Deum patrem agnosceret, ad ipsumque anhclaret, penetraliaque eius domus, vbi diuitiæ spiritus reconditæ sunt, ingrederetur. Verum in agro pleno tuæ ecclesiæ, & vberissimo horto collocata, quid agit? ignominias memorat, quibus in Ægypto synagoga iam grandis, vt puella viro matura, subiecta fuerat: atque eisdem posthabitis, eam sibi in vxorem amplexus est, quando lege per Moysen illi intimata, altari titulis duodecim tribuum instructo, dimidiamque partem sanguinis duodecim vitulorum in ipsum fudit, residuam in populum aspergens: Sic veluti lege connubiali firmatum est, se illis esse in Deum, ipsos autem illi in populum, ad similitudinem fœderis materialis, inquit Rupertus: & vt illa desciiuit à legitima lege connubij, sic anima Christiana per Baptismum Deo adoptata ab his, quæ in eo pollicita est. Dicit ergo, Venisti ad mundum muliebrem, hoc est ornatum, & lenocinia mundi huius sequuta es: nec vlli eius pompæ, meis copijs abutens pepercisti. perueniens ô Hierusalem, siue anima Christiana ad ætatem nubilem, cum vbera intumescerent, decentemque formam nacta essent, & ad annos nubilem accedens, pubertatis insignibus vestireris, me reiecto, te totam mundo consecrasti. Nam eras & confusione plena: Quasi dicat: Cum ad nuptias, ætate exigente, coaptata fuisses, idque tu more puellarum se corporaliter colentium, ornatum spirituali ad spirituales nuptias accommodato, ostendere debuisses, inuenta es omni virtute destituta, & ignominia plena; & meis oculis indigna, vt mihi sponso tuo amplexibus charitatis adhereres, quæ extrinseco apparatu nitens, intrinsecus omni vestimento spoliata es. Quoniam anima

quæ non induerit Dominum nostrum Iesum Christum pauper, nuda, cæca, & miserabilis existit, vt inquit beatus Ioannes.

Et transiui per te & vidi te, & ecce tempus tuum, tempus amantium, & expandi amictum meum super te, & operui ignominiam tuam, & iuravi tibi: ingressus sum pactum tecum, ait Dominus Deus, & facta es mihi, & laui te aqua, & emundavi sanguinem tuum ex te, & unxi te oleo.

INEFFABILIS Dei amor! non enim vult mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat. Atque ad eò, quem semel mortis faucibus eripuerat, quem poenitentia donauerat, quem multis donarijs affecerat, vt ad debitam sibi gratificationem expergefaceret: cum rursus, iugo peccati subiacentem vidisset, ipsum inuisit, vt rursus erigeret; atque id ea animi propensione, vt tanto cumulatoribus bonis eum augeat, quanto propter refricatas plagas, vulneratus magis & fauciat iacebat. Nam ad eius conuersionem Dominus iuxta eum transijt: Quantum autem transitus eius per nos operetur, dicat sponsa, quæ summis votis ad sui protectionem petebat: Pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet aduersum me, & quàm magnum adiutorium, obtutus Domini in nos transmittat, dicat beatus Petrus: Qui cum eo priuatus in peccato negationis tam frontosè perseuerasset, ad simplicem Domini Christi Iesu intuitum, complices atque socios peccati relinquens, foras exiens, fleuit amarè, & denique vtriusque rei testimonium irrefragabile proferat Matthæus Euangelista, qui didicis miserationibus tactus, ad simplex Domini verbum, ipsum sequutus est. quòd si nec his testibus contentus es, Dominum quid suo transitu & intuitu præster, explicantem audi: Primùm ad iustificationem eius expandit amictum suum; Deinde iureiurando eam sibi despondit, pactum & fœdus secum iniens fidelitatis. Et facta est, inquit, mihi. Tertiò lauat aqua, & vngit oleo. Erenim in ipsa iustificatione peccatoris, initio Dominus gratiam suæ protectionis super ipsum extendit, qua veluti pallio amictij, viscera paterna commonstrans. Quod præfagiens Elias vocando Eliseum, pallium super eum extendit; & fuit ita, vt alis expansis, eo modo, quo ab infestante frigore & rapaci miluo, pullos suos gallina tueri solet, iuxta illud eiusdem Domini: Hierusalem Hierusalem quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt: quoties volui congregare pullos tuos sub alis, quemadmodum gallina congregat pullos suos, & renuisti &c. atque hac ratione, turpitudinem nuditatem peccatoris, quod magnæ ipsi ignominia est, tegit & operit. Deinde ad sui amorem, animam alliciendo, pollicitationibus legis & Euangelij, veluti arrabone & pignore dato, eam sibi despondit: aut sponsalia in baptisate celebrata, reintegrat & firmat, dicens: Dum lucem habetis, ambulate in luce, ne vos tenebræ comprehendant. Atqui quoniã lex, in cuius visceribus Euangelium latuit, veluti thesaurus in agro absconditus, fœdus & pactum in Scriptura sæpè vocatur, & iuramento est firmata: iuxta illud David, Iuravit Dominus, & non poenitebit eum: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. & illud: Iuravit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eum: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Et rursus illud Zachariæ in suo cantico: Iusiurandum, quod iurauit ad Abraham patrem nostrum daturum se nobis. Sicut in testamento nouo, Dominus Iesus Christus res grandes nobis commendans iuramento eas firmavit, vt cum dixit: Amen amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. & alibi: Amen amen dico vobis, venit hora & nunc est, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei: & qui audierint viuent. &c. Hinc pactum incundo cum anima fidei obseruationis suorum mandatorum totius legis & iuramenti, quo firmata fuerat, meminit dicendo: Iuravi tibi, & ini i fœdus tecum. & rursus stabilitatem sui propositi repetens Hierusalem cum qua loquebatur, transgressionis legis ream facit; & cursim suam impudentiam illi exprobrat. in quibus & velle à peccato poenitentia resurgere, & regula præceptorum

Domini duce, in posterum velle cauere, aperte satis innuitur. & facta est, inquit, mihi: nimirum Hierusalem, per quam totum Israeliticum populum intelligit, qui lege à nationibus distinguebatur, & in filium suum à Domino erat designatus, qui synceram & integram veritatem etiam conseruaret. Israelitis enim concredita fuerunt eloquia Dei, qui nullo modo pseudopphetas cum veris Prophetis pari licentia confuderunt, sed concordēs inter se, atque in nullo dissentientes, sacramentum literarum veraces ab eis agnoscebantur, & tenebantur auctores, inquit Augustinus. Nunc autem Euangelij tempore gratia & charitate, quæ finis est præcepti (vt inquit beatus Paulus) quilibet fidelis anima in baptismo adoptatur, & in eius æternum regnum tanquam filia adoptiua introducit. Atque illud exprimens & hoc insinuans, inquit: & facta es mihi: scilicet filia & sponsa. & quomodo fit: id explicat dicendo: & laui te aqua, & mundavi sanguinem tuum ex te, & unxi te oleo. Duobus enim, contritione nempe peccatorum, quæ sine confessione sacramentali actu, vel in voto non contingit, & proposito cauendi in futurum, quibus remissionem commissorum adipiscimur, & vti à sanguinibus, (vt beatus David dixit,) liberamur. Nascimur quippe omnes filij iræ, & peccati originalis rei, quod omnium actualium radix est, semel etiam remissum per baptismum, mediante fomite, qui manet. Et quia eo anima infecta prodit, vt in sanguinibus corpus ipsum inuolutum, per sanguinem qui item carnis nutrimentum est, peccata intelliguntur: & quoniam dolore virgēti peccatorum, qui aqua lacrymarum exprimitur, atque determinatione & proposito vitandi ea (quod amore definitur, & hic fotionibus olei indicatur) hinc fotionis aquæ & fotionis olei meminit. Vulnēra equidem corporis curationi exposita, acrimonia vini mundantur, & absteruntur à perito Chirurgo, & oleo atque lenibus medicinis, vt noua nascatur caro, crescat & adolescat, delenitur, ac fouetur: vt Samaritanus ille Euangelicus, cum misero illo à latronibus vulnerato fecit, plagarum animæ curandarum nimirum nobis Dominus formam tradens.

Et vestiui te discoloribus, & calceauit te hyacintho. & cinxi te bysso, & indui te subtilibus.

DE populo illo omnia hæc primūm dicuntur: qui postquam lege in monte Sina per Moysen data, adoptatus fuit à Domino, in discursu suæ ætatis, omni sollicitudine illius curam gessit. Nam ad tegumentum corporis & protectionem externarum iniuriarum, necessarijs vestibus eum vestiuit: deinde ad decorem, vt populū peculiariter à Domino electum decebat, pluribus ornauit & honestauit: & tandem quæ ad vitam & sustentationem, bona subseruiunt, tanta abundantia largitus est; vt non solum in regnum proficeret, sed cunctis gentibus in admirationem esset. Quæ omnia exemplo sunt eorum, quæ singulæ animæ Christianæ ad suam iustificationem, vitam & salutem, continē Deus confert. Quocirca ad hanc rem Spiritus sanctus omnia scripta refert: Quod interpret scripturæ Paulus, dixit: Quæcunque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: vt per patientiam & consolationem scripturarum, spem habeamus. Nos verò in sensu literali (qui ab Spiritu sancto intentus principaliter definitur,) interpretationem prosequimur. Deo igitur anima per gratiam conciliata, quæ ad eius vitam, progressum & perfectionem dona ipsi largitur Dominus: per ea quæ populo illi tribuit, & corpori adaptari solent, explicatè describit. Primum igitur dicit: Vestiui te discoloribus. Virtutes etenim variæ bonitatis, humilitatis, mansuetudinis, patientiæ, quibus animam sibi gratam Dominus induit, vt beatus Paulus dicit: vestes animæ sunt, quibus tegitur, & ab externis iniurijs defenditur: & quibus nisi exuatur, diripi à diabolo non potest. Non enim Ioseph prius à fratribus in cisternam mitti, nec vendi potuit, quàm veste polymita, & varijs coloribus denudaretur. Quem locum, Beatus Hieronymus tractans de ceremonijs ecclesiæ, quibus sub obedientia eiusdem, integra fide Deum colit, appositè interpretatur. Rursus: Calceauit, ait,

te, ait, hyacintho. Planè cum vsque ad exquisitis calceamentis calceat Dominus populum suum, non de pedibus corporis, eorumque tegumentis, primūm agere aperte demonstrat. Affectus enim animæ pedes sunt, quibus ad agendum mouetur, per opera virtutum graditur, vt Apostolus interpretatus est, quando dixit: Calceati pedes in præparationem Euangelij pacis. Hos autem pedes, id est, conatus & studia propagandi Euangelium, diuinæque virtutes exercendi, quæ in eo edocentur, calceat Dominus, fide, spe, & charitate: vnde hyacintho populum suum calceasse dicit: Hyacinthus enim aëris & cæli colorem refert (teste Philone Iudæo) quia sapientia non humana, sed cælesti & diuina, quæ omnino perspicua & dilucida est, suos Dominus munit. in idem etiam redit, si legas: Melina pelle, vt quidam, nam Melinum candidum est, & optimum ex insula Melo. Quod si colorem mellis referat, medium inter album & rufum, charitatem planè exhibet, qua in Christiana vita diuinitus, ac proinde absque periculo graditur. Interpretantur autem quidam Melinam pellem, corium taxi, quod coloribus varijs distinctum esse perhibetur: quia varijs virtutum exercitijs ad cælum itur. Etiam taxus, arbor est similis abieti, venenosa, inquit Plinius. quod peccatori optimè quadrat, qui suasionibus serpentis, virus peccati ebibit: & vti arbor venenosa, vitia in fructus profert. Atqui, quoniam virtutum gradus, quæ primò retardat, imò impedit, concupiscentia existit, castitate & continentia præcepto suos cingit Dominus. vnde ad Christianam animam ait, Cinxi te bysso. quoniam carnis mortificatio multis paratur castigationibus, & disciplinis exercetur, vt byssus tuntionibus. Quod iussit Christus Iesus Dominus noster, quando discipulis dixit: Sint lumbi vestri præcincti, & luceant ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus dominum suum. A quo edocētus beatus Paulus virtutes has omnibus commendans, dixit: Stare ergo succincti lumbos vestros in charitate. Præstiterunt autem his virtutibus Sancti illi insignes in veteri testamento, vt Helias, qui zona pellicea præcinctus semper incescit, vt testimonio Ochoziæ regis colligitur. Et Ioannes item Baptista, vestimento pellis camelorū contexto tegebatur, & zona pellicea lumbos suos cingebat. B. etiam Petrus, & item B. Paulus hoc habitu vsi sunt, vt eleganter colligit Casianus, ex eo, quod angelus dixit Petro: Calcea te caligas tuas: & ex eo, quod Agabus de Paulo dixit: Virum cuius est zona hæc, sic alligabunt in Hierusalem Iudæi. De illo quippe dicit, Nequaquam angelus monuisset calceare caligas, nisi vidisset eum, ob refectionē nocturnæ quietis, paulisper defecta membra, solita cinguli obstrictione laxasse. De isto verò, ne utiquam Propheta proferre potuisset: virū cuius est Zona hæc, &c. nisi Paulus ea lumbos suos indefinenter constringere solitus fuisset. sed attende mysterium: Nam clarè castitatem & cælibatū eximia perfectione colendum cōmendat: bysso hanc virtutem signans, cum rustico cingulo & pelliceo antiqui patres vterentur, vt ex dictis constat. Et quoniam singularum partium indumenta, selecta erant, vnico verbo id exprimendo concludit: Indui te, siue obtexi te subtilibus, aut serico subtilissimo, vt alij transferunt. tantè siquidē tenuitatis erant stamina, quibus vestes contextæ erant, vt villis, aut capillis assimilarentur. Per quæ D. Hierony. dona Spiritus sancti intelligit, iuxta illud Sapientiæ. Spiritus sapientiæ vnicus & multiplex, tenuis & mutabilis: & Māna, quod Christū Iesum cum diuina eius sapientia retulit, pruinæ, & semini coriandri cōparatur. Possunt etiā contemplationes sanctorum aptè per subtilia intelligi, vt placet Chartusiano, iuxta illud Pauli: Nos reuelata facie gloriæ Domini speculantes &c. id est, nos non cortice lateræ iam detenti, nec vmbri implicati; vt veteris legis homines (vt Moyses cooperiens faciem suam nec audens contra Deum aspicere significauit) sed mysteria inclusa in lege penetrantes, & non figuras, sed res ipsas considerantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem tanquam à Domini spiritu. quibus obuiam itur vanis, & curiosis dolis, quos Propheta reprehendit, dicens: Confundentur, qui operabuntur linum, peccantes & texentes subtilia.

Et ornauit te ornamento, & dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum, & dedi in aurem super os tuum, & circulos auribus tuis.

DE SCRIPTRIS indumentis, quæ natura ad corporis tegumentum ordinantur,

uit, quæ ad decorem, ornatum, & amplitudinem pertinent, enarrat in genere, dicendo: Ornauit te ornamento, &c. singulas partes enumerando. Quoniam autem tota feminarum pulchritudo, & elegantia in facie, capite, & manibus procuratur: inde de armillis, torque, in aure, circulo, quibus ornata fuit Hierusalem, & quælibet anima baptismate renata, agit. armillis brachia ornantur, per quæ ad manus tota vis deriuatur, & ita per Synecdochen manus pro brachijs positæ sunt: dat enim Dominus valorem sua gratia operibus nostris, quæ hoc ornamento commendat, imò occasiones actuum, ut inquit Origenes: atque ad eò armillas dare dicit. donat item studium, ac desiderium diuini amoris: Quod significans torque, siue monile, quod variis gemmis distinctum, & in pectus mulierum descendens ornatus pulcherrimus mulierum existit, ut inquit Hieronymus. & ita Ioseph bysso & torque, ut ornatu regio fuit condecoratus. hoc enim monili, & amoris sponsi continuè inuentur, & ut ipsi placeant, viscera ipsa commouent. Vnde de eo dixit sponsus: Murenulas aureas faciemus tibi. Origenes autem per torque intel lectum veritatis intelligit, qui post ista iustitiæ opera datur. Vult præterea Dominus, nos ad perfectionem dilectionis properare, ut in ea semper maneamus: atque quoniam ipse hoc donum est, præceptum dilectionis in tota lege includitur, & à fronte ad os vsque pendens demitti dicitur. Quod impensius Dominus commendauit, dicens: Non recedat volumen legis ab ore tuo. & deinceps Paulus: Non aliud videamus, nec odoremus, nec aliud ore versemur, quàm quòd Deus & proximus sint diligendi, ut cunctis sic fratribus bonus odor simus. vnde circulos ob perfectionem appellauit, quam figura hæc designat: & in aures ob fidei doctrinam, quia fides ex auditu, obedientiam autem dono accepimus, quæ aditus Christianæ vitæ necessarius existit, ut per Euangelium præceptaque Christi, (à quo nomen accepimus) compleamus. Hanc verò auditu accepimus, iuxta illud Prophetæ: In auditu auris obediuit mihi. Quod enim à Domino aure capitur, ilico executioni mandare, vigilantissimi serui manifestum indicium est.

Et coronam decoris in capite tuo, & ornata es auro & argento, & vestita es bysso, & polymito, & multis coloribus.

NON contentus Dominus sponsam pulcherrimo ornatu inter filias Hierusalem condecorare, habitu regio eam incedere facit. atque ideo coronam decoris in capite eius ponit: quoniam Dei gloriam, honorem, & nomen Dei, quod diademate Aaron erat scriptum, & quod dici & comprehendere non potest, & quod ineffabile dicebatur, & quod insuper contestans gentilitas (ut inquit Hieronymus) ignoto Deo aram erexit, supra caput suum Christianus quisque portare debet. mente præterea & corde firmiter infixum habere, & cum opere hoc exhibuerit, ore item confiteri oportet, iuxta illud Pauli: Corde creditur ad iustitiam: ore autem fit confessio ad salutem. vnde auro & argento corona fabricatur. hæc enim mentis & eloquij symbola esse, testatur Hieronymus. Origenes verò glorificationem intelligit: & aptè quidem; omnia siquidem quibus eam mereamur, donat Dominus. Deinde vestibus regiam dignitatem decentibus, ornata est, bysso, polymito scilicet, & discoloribus: ut byssus nimirum eximium coram oculis Dei candorem castitatis exhibeat. Polymitus, id est, acu pictum stragulum, siue auro contextum opere phrygio (nam huius habitus ipsi inuentores fuerunt) mentis attentiones varias, & diuinorum contemplationes, quæ humanum captum supergrediuntur, repræsentet. Discolor verò eius varietatem, & confusionem omnium virtutum, quæ reginam animam comitantur, referat.

Similam, mel, & oleum comedisti, & decora facta es vehementer nimis. & proiecisti regnum, & egressum est nomen tuum in gentes propter faciem tuam, quia perfecta eras in decore meo quem posueram super te, dicit Dominus Deus.

POST ornatum, opulentiam, potentiam & admirabilem maiestatem Hierusalem

Ierusalem explicat opulentiam, cum simlam, mel, & oleum, in cibum suggerit, omnium bonorum abundantiam designans, iuxta illud Iosue, & Caleb: Terra quam circuiuimus, valde bona est, si propitius fuerit Dominus introducendi nos in eam, & tradet humum lacte & melle manantem. & indulgentiam item victus, qua more nobilium infantium omni teneritudine enutrita erat: potentiam vero memorat, cum in regnum profecisse dicit. Eò enim populus ille progressus est, ut regnum esset, & regem haberet à Deo electum. Admirabilem autem maiestatem recolat, quando famam eius & nomen celebre factum esse inter nationes, & horribile insuper, ut referunt tot mirabiles victoriæ contra Moabitas, Philistheos, & Assyrios in Scriptura passim enarratæ prædicant. Hæc autem omnia quot bonis animam Christianam Dominus donet, proculdubio significant. Etenim dum eam sacrosancto & ineffabili Sacramento Eucharistiæ pascit, simila siue adipe frumenti saginat: sapore mellis mirificè dulcorat: & misericordiæ oleo diuinitus in fratres producit atque extendit, & potestatem regiam etiam contulit. Quod beatus Ioannes asserit, dicens: Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo; & fecit nos regnum & sacerdotes Deo & patri suo. & beatus item Petrus: Vos estis genus electum, & regale sacerdotium; omnis siquidem Christianus fide viuæ acri & vehementi, potestatem habet subiiciendi sibi demones. Quod restari sunt Christi discipuli dicentes: Magister, ecce demonia subiiciuntur nobis. Quam prærogatiuam his verbis Dominus tribuit, Ecce dedi vobis potestatem calcandi super omnes serpentes, & scorpiones, &c. ut eleganter notat beatus Basilius. & denique tanto eam honore affecit, ut eius vita probè & Christianè acta, exemplo mirabili, imò miraculo sit cunctis nationibus. Ita enim inquit beatus Paulus: Omnia autem facite sine murmurationibus, ut sitis sine querela, & simplices filij Dei sine reprehensione in medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo verbum vitæ continentes ad gloriam meam in die Christi Iesu.

Et habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo, & exposuisti fornicationem tuam omni transeunti, ut eius fieres.

CUM in superiorem locum te euectum conspexeris, cautiùs viuere, & grauiorem timecasum. tunc enim confidentiam in viribus, in diuitiis, in honore, & opulentia, atq; præsumptione etiam vitæ diabolus superbię præsidens, sensum obrepere solet; ut tantò profundius decidas, quanto altiùs conscenderas. Quod docuit Sapiens, dicens: Ne gloriaris in crastinum, ignorans quid superuentura pariat dies. Secùdum quod admonuerat in lege Dominus dicens: Obserua & caue, ne postquàm comederis & satiatus fueris, domos pulchras ædificaueris, & habitaueris in eis, habuerisq; armenta bouum, & ouium greges, argenti & auri cunctarumque rerum copiam, eleuetur cor tuum, & non reminiscaris Domini Dei tui, qui eduxit te de terra Ægypti. Et infra ingratitude tot ac tantorum beneficiorum populo suo exprobrans, dixit: Incrassatus est dilectus & recalcitrauit, incrassatus, impinguatus, dilatatus. Quam item rem de Israëlitis & Iudæorum gente præsentis loco in exemplum nobis proponit; quæ cum enarrata opulentia, pulchritudine & regio apparatu fulgeret, in eam elatione sibi, & memoratis instrumentis fidens incidit, ut fornicaretur nomine suo, id est, tota fama postposita, & cù dispendio nominis sui, atq; sua gloria abusa, ad fornicationes vniuersas exercendas omni concupiscentia fureret, & eius solum non esset, qui eam nollet & sperneret. habere enim quenquam fiduciam in nomine suo, aut vi & potentia sua casum redolet, non prudentiam, neque progressum in via Domini: quia sic animam fidere, non est aliud, inquit Gregorius, quàm in seipsa, de iusta actione præsumere. Enimuerò cum agminibus demorum vndique circundemur, ut beatus Petrus admonuit, dicens: Fratres, sobrii estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit querens quem deuoret. Quod & Propheta affirmat de viro iusto differens: Cadent à latere tuo mille & decem millia à dextris tuis, ut exponit Cassianus. & rursus collatione septima, cap. 32. asserit tot esse immundos spiritus, quot in hominibus studia varia. Nemo (ut ad se redeat oratio) sibi fidens rerum affluentia munitus

Arist. 1. po-
lit. 2.

est, qui diaboli ducibus & centurionibus, super commercio peccatorum non paciscatur, atque ad eorum nutum, campum omnium vitiorum non excurrat. Habet enim paruam voluntatem, cum sui amator existat: innumeri præterea circumstant internuncij, qui ipsum sollicitare nec momentum desinunt: suppetunt etiam externa omnia instrumenta, ad votum seruientia: & denique ipse iniustitiam armatam secum defert, quem omnium animalium pessimum aliquando dixit quidam. Quare restat, solum eius dæmonis vinculis non subesse, qui eum neglexerit & paruipenderit.

Et sumens de vestimentis tuis fecisti tibi excelsa hinc inde confuta, & fornicata es super eis, sicut non est factum, neq. futurum est. 10

Ioan. 8.

CATALOGVM delictorum, quibus, viribus suis sicut anima Christiana & bonorum cælestium prodiga, committit, iam per partes exponit. Atque primum est, se dæmonis seruam constitutere, auxilia, gratiam, Euangelium, prædicationem, fidem, varia exempla sanctorum, & Dei misericordiam, in suos amores, in propria idola conuertere, & diabolo obsequium præstare, cuius seruus talis homo existit. Nam qui peccatum facit, seruus est peccati. Hæc enim omnia versi coloris vestimenta conficiunt in vnum ex varijs confuta: & quod his technis confutum, & productum peccatum, in immensum creuerit, Deo displicens, dicit simile non esse factum, nec futurum. Quoniam quod naturalibus vt tuis abutaris, tolerabile quodammodo iudicatur; atque ea, quæ ex gratia & dono ad tuum ornatum & gloriam Dei conferentis, acceperis, in ipsius iniuriam transferas, nulla ratio suffert. Hoc autem Hierusalem, quæ exemplo nobis hinc ponitur, primum fecit: nam lege, & Prophetis atque rerum affluentia, quibus populum suum distinxerat, ornauerat & ditauerat abutendo, excelsa, id est, idola coluit, & pretiosissima quæque in vsum idolorum conuertit: quod ab initio nationes tale quippiam facere exhorruerunt, vt quæ a suo Deo etiam ficto accepta retulissent, cum eius iniuria, in alterius Dei cultum & honorem expenderent; imò nec futurum apud eas vnquam erit.

Et tulisti vasa decoris de auro meo, & argento meo quæ dedi tibi: & fecisti tibi imagines masculinas, & fornicata es in eis: & sumpisti vestimenta multicoloria, & operuisti illas: & oleum meum, & thymiana posuisti coram eis: & panem meum quem dedi tibi, similitam & oleum, & mel quibus enutruisti te, posuisti in conspectu eorum in odorem suauitatis. 30

PER incrementum procedit enumeratio, & crimen hæreseos, & grauissimum sacrilegium exprobrat. Nam Euangelium quod perinde ac aurum splendidum & purum est, nullius metalli admixtionem consentiens, & doctrina Sanctorum & Ecclesie, cædore argenti præstans, quæ ad cultum Dei & fidei integritatem donata sunt, ad suos errores defendendos, hæretici inuertunt. Qua ratione & imagines masculinas dicuntur facere, (inquit B. Hieron.) quia vnusquisque se putat robustissima colere, & habere quæ finxit, nec vlla posse impugnatione subuerti. Hæc autem in cautionem nostram hinc abominabiliter narrat Dominus, fecisse Hierusalem, cum optima, quæque, vasa & instrumenta templi ad Dei cultum celebrandum confudit, & in cultum idolorum transfudit. Quod in Numeris Moyses vaticinatus fuerat, dicens: Thuribula, phialas, candelabrum aureum, & arcam intus ac foris deauratam accepisti, & conflasti ea, & fecisti effigies masculinas, & fornicata es in eis. Masculinas autem dicit, quia nunquam deorum imagines, seu idola fecerunt. & rursus crimine hoc amplificando dicit: & sumpisti vestimenta multicoloria, & operuisti illas. Proprium quippe est Hæreticorum (inquit Hieron.) virtutum mella simplicibus proponere, vt vitiorum venena inefcati, non caueant. Vestuntur enim quodammodo extrinsecus in vita virtutibus, vt sermonis & conuersationis viri improuifum cautiùs serpat. Natura enim ipsa, vitia vt mostra horrida expauescit. Qua, propter, qui pessime vitæ est, non facile homines ad dogma falsum pertrahet: nec potest, inquit Orig. nisi per vmbra sanctitatis audientium simplicitatem decipiet. Quemadmodum enim es carum illecebras quasdam proponunt aucupes, vt oblectamento gula,

gula, faciliùs aues capiant: perinde isti temperantiam, fortitudinem, iustitiam & mansuetudinem præsentant, vt suis blandis sermonibus faciliùs incautos irretire possint. Quod Scriptura aperte protulit, quando inimici populi Dei reedificationem templi impedire curantes, dicebant: Edificemus vobiscum, quia ita vt vos, quarimus Deum vestrum. Hoc autem Israelitæ ipsi fecerunt, dum vestimenta polymita, id est, multorum colorum, quæ omnium virtutum symbola erant, vsui idolorum accommodantes, & in eorum cultu eisdem sacerdotes vestientes, atque ipsa etiam idola ornantes, Deum blasphemauerunt.

Et oleum meum & thymiana, & panem meum posuisti, ait, coram eis.

AD summam nequitie culturam hoc crimen deducit, dum Missæ, orationes, & opera omnia, lucri proprii aut commodi causa, non ad Dei iram placandam, non ad Deo placendum, non ad gratiam ipsius promerendam facere dicit; imò aliàs neglecturos. Huiusmodi enim in ecclesia sua reprehendit hic Dominus sacerdotes, qui oleo Sacramenti Ordinis vncti, diuina prophanant: dum sacra officia iniuste peragunt: orationes & populi vota irreuerenter reddunt. Quin potius vt externum illud opus tantum fiat, & consignata stipendia reportent, ad similitam & mel, hoc est, ad sanctissimum Eucharistie Sacramentum accedunt, vt imagines suorum idolorum, id est, comodorum, quæ in mente sua fabricarunt, colant & venerentur. Est enim his duabus rebus sanctissimum Sacramentum designatum. Nam similitam exter nam speciem panis representat: mel autem varios & dulcissimos saporibus significat: quos Christus Iesus Dominus noster sub illis residens speciebus operatur. Quod degustatio illa mellis Ionathæ innuit, quando ostendens summitatem virgæ, parum mellis gustando, eius oculi aperti sunt, & vires ac robur resumpsit, quod deficiebat. Fecerunt igitur Israelitæ, in prædictorum significationem, rem omnino nefandam: quia sacerdotes oleo iuxta præceptum Domini vncti, idolis ministrabant; orationes, & incensum in eorum honorem fuderunt, & panes propositionis coram ipsis posuerunt, omnem legem & præcepta Domini inuertendo.

Et factum est: ait Dominus Deus, Et tulisti filios tuos & filias tuas, quas generasti mihi, & immolasti eis ad deuorandum. Nunquid parua est fornicatio tua? immolasti filios meos, & dedisti illos consecrans eis: & post omnes abominationes tuas & fornicationes non es recordata dierum adolescentie tue, quando eras nuda, & confusione plena conculcata in sanguine tuo, & accidit post omnem malitiam tuam, Væ, væ tibi, ait Dominus Deus. 30

EX sententia Hieronymi sequentis Origenem, in Hæreticorum progenie persistit: qui filios, id est, robustos in fide, siue sensus mysticos scripturæ intelligentes: & filias, id est, fideles non ita fortes, & qui simplicem sequuntur historiam, dæmonibus in victimam consecrant, vt ab ipsis deuorentur. Verum placet quod hic Dominus radicem omnium peccatorum aperiat, & taxet: hæc autem gula est, qua corpori indulgetur, & mundi fastus præparatur: hac quippe concupiscenti vi traditur anima, quæ pro maioribus, aut minoribus donis gratuitis & naturalibus quibus ornata est, filius aut filia dicitur: & a concupiscenti appetitu effrenato, tantum ab igne absumitur, & deuoratur in dæmoniorum obsequium. Parentes item (proh dolor) omnes faciunt, qui filios suos & filias in carnis luxurijs & mundi oblectamentis, & lenocinijs procreant: Nonne dæmonibus consecrant, ac deuouent: a quibus cum ad ætatem venerint, qua Deo seruire debuissent, deuorentur, ac deglutiantur, qui absque timore Dei, & indole vlla eos educant: hoc autem malorum incenitio seipsam & filios suos ac filias non solum infecit Hierusalem; sed impudenter ac gentiliter in victimas idolorum obtulit, hiatu ignis filios voras, idolorum gratiam sibi conciliare existimans. Quod non minus aperte alibi testatur Scriptura dicens: Immo lauerunt filios suos, & filias suas dæmonibus: & iterum: Effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaan: aut traducebant eos per ignem, vt Theodotio, Aquila & Symmachus in sua versione insinuarunt, ethnicos sequentes qui filios suos per ignem aut

aut transferebant paruulos, aut adultos transire compellebant, vt testatur Hieronymus. Quod planè dicit alia versio, quæ sic habet; Nunquid parua est fornicatio tua, nisi & filios meos mactares, daresque eos illis, cum eos illis traduceres? tamen post tot scelorum atrocitatem, suæ ineffabilis misericordiæ non obliuiscitur Dominus, dum pœnitentiæ nos admonet, & impœnitentes perterritat. illud facit quando post tot fornicationes proprias adorando idola, & tot abominationes sacrificando filios, Hierusalem reprehendit, quod non recorderetur nuditatis & turpitudinis, qua iacuit miseranda in Ægypto: nec beneficiorum, quibus per adoptionem legis, & cætera dona superius enarrata cumulata fuit. Quibus, magnum gradum ad pœnitentiam fecisse docet Dominus, qui imo corde casum suum, & verè hominis abiectiorem contemplantus fuerit, & rursus locum & dignitatem, unde ceciderit, postquam ipsum erexit, & in suam curam suscepit. Quocirca aliquando beatus Ioannes dicebat: Memento vnde excideris, & prima opera fac. & rursus; recalitranti Episcopo, & onus susceptum excutienti: Memento, qualiter acceperis, posterius verò facit, dum quid obduratam eius malitiam maneat declarat, dicendo: Væ væ tibi, ait Dominus Deus. Et nescio sanè, quis tam ferreus sit, quem verba Domini eiulant, & veluti nostram miseriam dolentis, non commoueat? & quam miseriam bone Iesu geminato affectu doles? perpetuam nempe carentiam diuinæ visionis, quam tanto pretio nobis emit: perpetuum inde apud inferos tormentum, à quo nos liberare tanti ipsi constitit. & quoniam corpore & anima, post finale iudicium supra cogitationem hominum obstinati peccatores patientur, bis dolentis affectum repetit: cui consonat, quod Propheta malis imprecatur, dicens: Induc super eos diem afflictionis, & duplici contritione contere eos, Domine Deus noster.

Apoca. 2.

Hier. 17.

Et edificasti tibi lupanar, & fecisti tibi prostibulum in cunctis plateis. ad omne caput via edificasti signum prostitutionis tue: & abominabilem fecisti decorem tuum: & diuisisti pedes tuos omni transenti, & multiplicasti omnes fornicationes tuas.

L A P S V S homo in corporis indulgentiam, omninoque sui amator factus, quod erit flagitium quod non committat, aut saltem non ardeat? exponit id Dominus, quando carnis immodica luxuria posita, cum omni frontis libertate, in quod tandem peccator decidat profundum declarat. Quod hac summa claudit, nimirum; quod ex officio peccet, & magistrum scelerum se constituat, & in peccatis insuper more gentium cum Dei contemptu gloriatur. Hæc signant quando hominum pudore & Dei timore postposito, ita se peccatis dedit, quod fornicem in ciuitatis muro, ethnicorum more, edificasse dicit: & cum ait: Prostibulum in plateis fecisti, id est, excelsum tuum in omni viarum compito, tuæ prostitutionis signum, vt longè transeuntibus adhuc manifesta esses. Quod tanta cum auaritate procurasti, vt omni dæmoni peccatorum instigatori, qui officium surriperet, obuiam eundo te omni peccato exposuisti, ad omnemque voluptatem cunctos prouocasti. Quæ populo illi contigisse (atrocissimum omnium scelerum idolatriam nempe exponendo) narrat Dominus, & in exemplum proponit: vt alieno capite periculum faciètes fugiamus peccata, similem casum pertimescentes, qui contemptus Dei existit. nam impius cum in profundum malorum venerit, contemnit, inquit Sapiens.

Prouer. 18.

Et fornicata es cum filiis Ægypti vicinis tuis magnarum carniū, & multiplicasti fornicationem tuam ad irritandum me. Ecce ego extendam manum meam super te, & auferam iustificationem tuam, & dabo te in animas odientium te filiarum Palestinarum, quæ erubescunt in via tua scelerata.

A D specialiora descendendo, exponit iam quomodo cuilibet transeunti ad fornicandum occurrerit: & viam declarat, qua in tantum præcipitiū homo peccator decidat, quæ esse dicit prauis & sceleratis hominibus consuecere: vt cautè quisque prouideat cū quibus ineat amicitia, quibus cum familiarem conuersationem contrahat. Et quoniam nulla res proximior & vicinior est nobis, quam propria caro, in eius desideria

derijs (quæ infinita sunt) enutrita corporis furia, quamprimùm dimittitur. Nam quoto numero eorum casus comprehenduntur, qui concupiscentiæ stimulis acti, sensuum nocte obscurati, tenebras continuè palpando, proprium ventrem implere curantes, per nulla nõ dulcia suis appetitionibus vagantur? Quocirca scelera Hierusalem notando, primùm fornicationem & idolatriam, quam ex conuiciis Ægypti (quæ tenebra vertitur) exprobrat. & viros magnarum carniū Ægyptios appellat, propter carnis luxuriam, qua cunctas gentes superabant: delitiis regionis, quæ frugum feracissima erat, obcæcati. In quos & similes Basilius sic inquit: Quid differunt hi, qui corporis, vt quam optimè habeat, curam gerunt, animam verò ipso vsuram, quasi nullius rei, negligunt, ab his, qui instrumentorum studio tenentur, artis verò per ipsa operantis negligentes sunt? quapropter in totum viceuersa castigare ipsum ac continere velut bestia impetus conuenit: & tu laxato freno voluptatis mentem negligere non desinis, vt velut auriga ab effrenibus equis violenter agitatis, distracta ducatur. Vbi Pythagoretiam meminisse hortatur: qui vbi didicisset aliquem ex familiaribus sese, & exercitationibus, & edulij valde probè saginare, ac carnosum reddere, dicere solebat: Itaque non desines grauiorem tibi ipsi carcerem parare? Est igitur cura carnis posthabenda, aliàs apertè videbis huius desideria bestia, pro annonæ & rerum affluentia crescere, in eis, quos timor Dei non cohibet, neque eius amor ad bonum quoquo pacto instat: & quod peius est, in Deū peccare, eiusque diuinam maiestatem offendere, finem sibi constituerunt, vt qui letantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Hæc enim designans ait: Et multiplicasti fornicationem tuam ad irritandum me. At nunquid ob id Dominus suorum obliuiscitur? minimè quidem, sed extendit manum suam, id est, punit & castigat. Sic enim ait Dauid: Cū suos inimicos vlcisceretur Dominus: & si ambulauero in medio tribulationis, viuificabis me, & super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam. Hoc autè fecit, nunc in bonis corporis per morbos & infirmitates puniendo & vexando: nunc in externis bonis terræ fructus auferendo, honorem item lædendo, & aliquando in legitimis ipsis religionis, intellectu obcæcando, & verbum suum contrahendo, & tandem etiã prauos & sceleratos homines in magistratus, & dignitates euehendo: qui cum mali sint, contemplatione immaniū scelerum istorum erubescunt, & rubore penitus suffunduntur. Vide quàm atrocia sint istorum flagitia: Docet autem nos Dominus concutiendo Hierusalem ob Ægyptiam imitationem, quàm graui manu puniturus sit, quos similiter errates inuenit, vbi hos caritate annonæ affligit: & insuper filiabus Palestinis quæ inueterato odio ipsos persequerantur, se traditurum indicit. Et aduerte alienigenas gentes, filias Palestinas appellare: Forsan quod finitimæ gentes, perinde ac filia (quæ tenerritudine masculos excedunt) per morum integritatem Dei iustum cultum, & legitimam religionis obseruationem ad bonum reuocandæ, & religione, & mandatis Domini instituendæ erant, exëplo & doctrina ab ipsis Hierosolymitanis & Palestinis. Sed Hieronymus eas sic vult appellari, quod principio lenius solet Dominus castigare, & meliores medicinas adhibere. Verum utcumque sit, vide malitiam illius populi, quàm extra alueum flueret, cum gentes, quæ sine cultu Dei & religione viuerent, super malitia eorum erubescerant, quam stupidus populus non sentiebat. Et vna corruptis moribus, nunc in irriguis pascuis Catholicæ ecclesiæ agentes, paganos ipsos & barbaras gentes non excedamus, quod valde timeo, cum tam effrenatè vitiorum campum communiter excurrere videam, & Turcas nostros luxuriantes habitus irridentes, atque tanta munitione furentes in nos aggregari.

Basilius in concione ad adolecentes.

Prouer. cap. 18.

Psal. 137.

Et fornicata es in filiis Assyriorum, eo quod nondum fueris expleta, & postquam fornicata es, nec sic es, satiata, & multiplicasti fornicationem tuam in terra Chanaan, & nec sic satiata es.

P E C catum, quod per pœnitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit, inquit B. Greg. & delicta delictis addendo funes vitiorum insolubiles contorquentur. De quibus dicebat propheta: Funes peccatorum circumplexi sunt me, fons autem omnium, peccatū carnis est, quo manente indomito, & iugo pœnitentiæ non represso, infinita generatur appetedi cupiditas, quia id ingeniū carnis est vt vna voluptate aliam sibi

Psal. 118.

sibi obsonetur. Quælibet etenim, nouis allecamentis cupiditatem imitando, aliâ & aliam voluptatem vocat, & recenti superueniente alterius voluptatis semper accedit auiditas, ita ut nunquam expleta absq; sine appetat. Atq; hinc nouos auctores, & directores criminum querit, ut Assyrios (qui directores interpretantur) anxios semper pro nouo deliciarum genere voluptatis, ut si aliquod tandem inueniret, quo expleri posset. Quapropter nec sistit, donec mittat in Chanaan ad Chaldaeos. Chanaan enim fluctuatio interpretatur, & Chaldejæ dæmoniæ, ut dicit Hieronymus: quod non est aliud quam mundum ipsum consulere. Cuius lenocinijs præferti sunt dæmones, ut quos sensuum voluptates & fastus ostenderit, eos amplectatur. Quod & fecit Hierusalem: Nam Palestina inter Ægyptum & Euphratem situatur, dicente domino Abraham: Dabo tibi omnem terram à fluuio Ægypti vsq; ad fluuium magnum Euphratem. Atqui cum ex vna parte Ægyptios, ex altera Assyrios haberet, vtrorumq; idololatrias, vitia & fornicationes imitata est. Et ad Chanaan item misit, ut deos quos Chaldaei colerent, coleret ipsa, & cultum quo essent colendi à nuntijs acciperet: sed nec sic expleta est, quia nouo accessu voluptatis crescit cupiditas, & infinitum appetit. Verùm nota Christiane lector hâc diligenter, quod Hieronymus aduertit: peccatores nimirum à complicibus, ex his cum quibus oblectati fuerunt, esse tandem cruciandos & torquendos, & in inferno etiam: quod Dominus hâc aperte docet, dum his gentilibus tradita fuit Hierusalem torquenda, & grauissimo iugo seruitutis opprimenda, quorum simulacra adorauit, & quos amatores ad peccandum habuit.

Genes. 15.

In quo mundabo cor tuum, ait Dominus Deus, cum facias omnia hæc opera mulieris meretricis, & procacis? quia fabricasti lupanar tuum in capite omnis viae, & excelsum tuum fecisti in omni platea. nec facta es quasi meretrix fastidio augens pretium, sed quasi mulier adultera, quæ super virum suum inducit alienos. omnibus meretricibus dantur mercedes, tu autem dedisti mercedes omnibus amatoribus tuis, & dona donabas eis, ut intrarent ad te vndique ad fornicandum tecum. Factumque est in te contra consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis, & post te non erit fornicatio: in eo enim quod dedisti mercedes, & mercedes non accepisti, factum est in te contrarium.

EPIPHONEMATE omni malo obrutam Hierusalem concludit: idq; elegati metaphora: Nam tunc infirmus & medicina & medico eget quando partem aliquam sanam habet, vnde sanitas in cæteras propageretur, & virtutem constantem quæ subsidia medici expectet, & recipiat, aliâs & ars superfluet & opera medici illi erit inutilis. Etenim Christianus quiuis cadens in peccatum mortale conteritur, & plaga afficitur: Cæterum, quia partem sanam seruat, nempe fidem, medicari potest & sanari, per poenitentiam, scilicet. Hæreticus autem & infidelis, quoniam partem sanam nullam in anima habet, nimirum fidem, incurabilis est, quod docens Dominus dixit: Qui ceciderit super lapidem istum confringetur, super quem verò ceciderit, conteret eum. Anima igitur, cuius cor ita sauciū est, quod nec minima pars sanitate viget, qui sanabitur? Vnde ait Dominus: In quo mundabo cor tuum? cum totum, quasi dicat, infirmum sit, nec pars sana, quæ medicamina amplectatur, restet? Quod triplici argumento demonstrat, primū ex officio constituto peccandi: siquidem in omni bitio, aut vici capite, & in omni platea ita eius prostitutio & fornicatio manifesta est, ut meretricis quæ in omni publico loco fornicem suam constituerit, & suis voluptatibus idolum patefecerit. Deinde ex immani lasciuia, & infinita cupiditate: cum meretrices in hoc longè vicerit, quod ut voluptati à qua superantur, indulgeant, sui corporis operas vendunt, & aliquando spurcicia ipsa fastidite pretium augent, ut procôs deterreant. Verùm tu omni luxuria exestuans cum maritum haberes, cui conuiesceres, alienos adisti, & admisti. & rursus cum illis stipendia sui erroris dentur, contra tu mercedem, ut ad te intrarent, amatoribus tuis exhibuisti. Et quid mercedem dico? dona ipsa quæ ex me ad viuendum acceperas, ait Dominus, è contra ad mortem destinasti, & ad tuas fornicationes exercendas cum

cum amafis impudenter prodegisti. Quare in flagitijs & sceleribus tuis omnium mulierum consuetudinem superasti, ut nunquam similis tua, futura sit fornicatio. Atque talis est conditio & status animæ suis desideriis traditæ, & à Deo derelictæ, quem exemplo Hierusalæ quæ meretricis procacis impudentiam supra modum in suis fornicationibus, & idololatriis imitata est, fugere nos docet. At dices, in anima quæ in vicis occalluerit, procacitas & impudècia ad peccandum atque fornicandum, qua exposita est ad voluptates emendas percipitur. Sed quando mercedes ipsa dederit, & dona profuderit, non exactè intelligitur? Mercedes nimirum dat, quando suam castitatem, temperantiam, iustitiam, pudorem, & cæteras virtutes, quibus vestita & culta diu vixit, dæmonibus consecrat, cum fallacibus eorum ministris, omnia hæc perdendo: dona autem prodigit, quando Dei mandata, prædicatorum doctrinam, bonorum hominum exemplum, gratiam, illuminationes, inspirationes, quæ ut maritalia munera ad sui custodiam Dominus dederat, spernit, negligit, & conculcatis omnibus dæmonum factioni se adscribit.

Propterea meretrix audi verbum Domini: Hæc dicit Dominus Deus: Quia effusum est cor tuum, & reuelata est ignominia tua in fornicationibus tuis super amatores tuos, & super idola abominationum tuarum, in sanguine filiorum tuorum, quos dedisti eis.

Quæ impendeant poenæ nimirum sic postremè delinquenti, explicat Dominus. prius tamen enarrata scelera illi refricat: vsque adeo amat Dominus nostrorum memoriam delictorum, ut ea horrentes, tanquam à facie colubri fugiamus, & supplicia vitantes ipsi reconciliemur. Quod Sapiens docens, dixit: De propitiatu peccatorum noli esse sine metu, neque adicias peccatum super peccatum: Inquit ergo: Quoniam tuam dotem, & quas in pignus amoris, & in tuam sustentationem arras contuleram, prodegisti cum amafis tuis, omnem ignominiam & impudentiam tuam detegendo: honorem in super, famam, bonum nomen (quæ hominum contemplatione, veluti fræno concupiscentias proprias coercere solent) conculcâdo: & ipsos præterea dæmones tuorum amatorum ductores & dominos, morte propria, & aliorum tuorum, id est, bonorum spiraminum, & sanctorum cogitationum, ipsas spernendo, & nihili faciendo, coluisti: ac perinde ut Hierusalem cum vicinis vndique populis commercia tuæ turpitudinis exercuisti, & idola honorasti, sanguinem filiorum tuorum illis consecrando, aduerte quæ te maneant tormenta.

Eccles. 22.
Eccles. 5.

Ecce ego congregabo omnes amatores tuos, quibus commixta es, & omnes quos dilexisti, cum vniuersis quos oderas, & congregabo eos super te vndique, et nudabo ignominiam tuam coram eis, & videbunt omnem turpitudinem tuam.

EQVIDEM contra animam diu expectatam, & in impoenitentia semper perseverantem, congregat Dominus tam amicos, & duces suorum criminum (ut Chaldejæ, Hierusalem extiterunt) quam inimicos, quorum iudicia & loquætiâ maximè pertimescebat: imò qui eius sanguinè bibere cupiuere, ut Iudææ Philistim, id est, cædentes dæmones extiterunt, qui proprium nomen & famam, quæ ad poenitentiam expectando, diu Dominus conseruauerat, coram ipsis perdat. Etenim videre Dominum, imò potius te, operam eius perdidisse, est ignominiam tuam detegere, & omnibus manifestam facere, turpitudinem peccatorum propalando.

Et iudicabo te iudicijs adulterarum, & effundentium sanguinem, & dabo te in sanguinem furoris & zeli, & dabo te in manibus eorum, & destruent lupanar tuum, & demolientur prostibulum tuum, & denudabunt te vestimentis tuis, & auferent vasa decoris tui, & derelinquent te nudam plenamque ignominia: & adducent super te multitudinem, & lapidabunt te lapidibus, & trucidabunt te gladiis suis, et comburent domos tuas igne, et mercedes vltra non dabis.

EXEQVITIONEM iustitiæ exprimit, prolata in ipsam sententiâ, primū ergo ne iniu-

iniustitiæ queraris, neque sit, qui tuam condemnationem coarguat: iuxta legem promulgatam, & omnibus notam, homicidarum nempe & adulterarum, iudicabo. Nam amicis tuis & inimicis item tuum sanguinem sitientibus torquendam tradâ, qui voluptatibus, & delectationibus tuis valere iubentes, fornicem & lupanar iniquitatum tuarum destruent. Atque hoc faciam, aut morbis te continuè cruciantibus, aut tribulationibus, aut persecutionibus, quas immittam per tuos complices, & eos quibus tanquam amicis fidere solebas, angelis prauis ministris meis actos: quibus similes tortores tui existunt Chaldæi, qui primùm templum, vbi idola tu ô Hierusalem collocaueras, & expetita voluptate colueras, destruent, deinde vestimentis spoliabunt, dæmonibus ministris mandata mea de corde tollentibus: quorum adimplerione, vti vestibus, anima quælibet fidelis exornari debet. Rapiunt vasa præterea decoris, ait, id est, virtutes, earumque opera, quibus tanquam instrumentis in cultu & apparatu Dei cohonestabatur, & ornabatur, vt sic nuda, & ignominia omni plena iaceat. Tertio multitudini dæmonum tradetur, à quibus lapidibus obruta, saxeæ eius conscientia penitus fit, vt actus religionis sentiat: & tandem peccatis in corde manentibus, tanquam gladiis ipsam transfigentibus, perpetua morte intereat. qua ratione adulteræ & homicidæ poenas luet spiritaliter, quas corporaliter in exemplum cæterarum mulierum contra adulteram & homicidam, lex definitas habebat. Et ita inquit: finis tuis fornicationibus imponetur, vt iam deinceps voluptates antiquas, mercede proposita, ab amatoribus tuis emere nequeas: tu siquidem imponere renuisti.

Numer. 5.

Et requiescet indignatio mea in te, & auferetur zelus meus à te, & quiescam, nec irascar amplius, eo quod non fueris recordata dierum adolescentiæ tuæ, & prouocasti me in omnibus his.

Roman. 1.

Iob 10.

Esa. 28.

Osee 4.

1. Corin. 4.

OBSTINATÆ animæ supplicia claudit, dicendo: quod amplius nec indignatione vt pater, nec zelo vt sponsus vel maritus, neque ira vt Dominus, iustitiæ eius cupidus, vnquam in eam commouebitur. Quasi dicat, tanquam rebellem & bonis monitis contumacem te derelinquam, nec flagellum manu accipiam, quod tui cura desperata sit. Vbi notat Hieronymus quantum timendum sit peccatum, & eius profundum, ob quod Deus hominem derelinquit, eumque post sua scelera abire permittit, manum suam contrahendo. Quod beatus Paulus cum interminabilia peccata philophorum commemorasset, Deumque non habere in notitia obieciisset, inquit: Tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant ea quæ non cõueniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia. Flagellum enim, strenuus est vitæ custos: quod magni faciès beatus Iob dixit: Visitatio tua custodiuit spiritum meum: & Esaias rursus: Vexatio dabit intellectum: & tandem intimans filiabus Israël earum derelictionem & neglectum, dixit: Non visitabo super filias vestras, cum fuerint fornicatæ, & super sponsas vestras cum adulterauerint, quoniam ipsi cum meretricibus conuersabatur, & cum effœminatis sacrificabant. Cæterum cum Babylonica captiuitas carcerem illum horrendum inferni in lacris literis significet, aptissime totus ille locus à doctoribus de iudicio illo postremo explicatur, in quo congregatio omnium nationum erit, & etiam dæmonum, qui vsque aded semper nos oderunt: vbi vt fiscales simul cõparentes, accusationes suas, earum etiã rerum, quas nihilo p̄debamus, aduersi, vt inquit beatus Anselmus, nobis obiiciant: quo omnibus turpitudine nostrorum criminum detecta erit, & abstrusa quæque & abscondita cordis nostri manifestabuntur, vt inquit beatus Paulus. Pronunciabitur deinde sententia contra impœnitentes peccatores, quos iudicio adulterarum, & effundentium sanguinè Dñs condemnabit: id est, morti inferni adiudicabit, quam mors corporalis lege definita significabat; atque protinus cum dæmonibus executioni mandabit. qui primùm destruent lupanar & prostibulum, id est omnia quæ illis delectationi erant: siquidem & ipsi complices peccatorum, & qui pariter oblectamento fuerunt, grauissimi tortores aderunt. Quapropter hic Chaldæi, quorum idololatriam sequuti fuerunt Iudæi, cum Philistæis qui Iudæos perpetuò oderant, eorundem carnifices designati fuerunt. Illic item ait, Denudabunt te vestimentis & vasa decoris auferent, quoniam omnem religionem & virtutes quibus vestiebaris, auferent. Vnde Deum ipsum quod iudicem

cem seuerum sentiant, odio prosequuntur, omnemque virtutem eiusque opera, quibus ad ipsum iter paratur. Et tandem multitudini dæmoniorum torquendi in perpetuum tradentur. Quæ omnia sub vastatione Hierusalem, quam Spiritus sanctus hic primùm per literam denunciauit, sub cortice & velamine nobis significantur. Quomodo autem hæc Iudæis contigerint, historia sacra manifestat. Nam congregati contra ipsos exercitus Chaldæorum cum Philistæis iussu Domini, eos expugnarunt, templum succenderunt, vasa diripuerunt, domos & ciuitatem totâ perdidierunt, multitudine exercitus omnia absumente: etsi misericordia & dispensatione Domini integrè post restituta fuerunt, vt variis Scripturæ locis latius narratur.

Quapropter & ego vias tuas in capite tuo dedi, ait Dominus Deus: & non feci iuxta scelera tua in omnibus abominationibus tuis.

PROCVLDVBIQ, qui vitam peccatis actam semper ob oculos ponit, ad penitentiam properat, à peccatis abstinet, & Dominum contra se prouocare, aut contristare (vt vertunt 70.) timer. Vnde in scelera omnia enarrata incidisse Hierusalè Spiritus sanctus dicit, quia non fuit memorata dierum adolescentiæ suæ, id est nuditatis, & turpitudinis antiquæ à qua fuit assumpta. Merito igitur qui opera Dei negligit, in proprium caput, sua opera in luctum recipit: nec ea seueritate, quam iustitia postulat, sed quam interueniēs Dei misericordia, temperauit. Est enim proprium Domini misereri semper & parcere. Quare semper punit citra condignum, & ita iuxta scelera sua non extendit manum suam in Hierusalem.

Ecce omnis qui dicit vulgò prouerbium, in te assumet illud, dicens: Sicut mater, ita & filia eius. filia matris tuæ es tu, quæ proiecit virum suum, & filios suos: et soror sororum tuarum es tu, quæ proiecerunt viros suos et filios suos.

DESPERATA penem iam est cura, cum Domini cauterium vsque ad ignominiam, & amissionem boni nominis procedit: non enim id prodigeret, qui supra diuitias, & omnem thesaurum æstimandum nobis præcepit, nisi induratio, & negatio penitentia (vt inquit Cassianus) peccatum ad mortem efficeret. Sic ergo peccatis obligata erat Hierusalem, cum in prouerbium, & fabellam omni populo esset, perinde ac quæuis infamis & abiecta meretrix, de qua dici solet: Qualis mater, talis filia. & iterum: filia matris tuæ quæ proiecit virum suum, & rursus, soror sororum tuarum est. Et in tantum malorum decidit Hierusalem, vt iure hæc mereretur audire? ita sanè, ait Dominus.

Prouer. 22.

Nam mater vestra Cethæa, & pater vester Amorrhæus & soror tua maior Samaria, ipsa & filia eius quæ habitant ad sinistram tuam: soror autem tua minor te, quæ habitat à dextris tuis Sodoma & filia eius.

BONÈ Deus! & quod peccatum est, quod non admittat, qui à cultu tuo, & religione recedit: hæretici nobis hoc calamitoso tempore exemplo sunt, & longè antè Hierusalem, omni spurcitia & fœditate contaminata, vt hoc loco depingitur. Nam cum superius recessum à Deo & religionis contemptum per cultum idolorum memorasset, nunc vitia & scelera, quæ inde sequuta sunt, exponit. Dicit ergo, Mater vestra Cethæa, &c. Vbi enim creuit sic malitia, quod totius populi scelera in vno quolibet homine reperiantur, & in vno peccatore, iniquitate & inuidia multi sunt: multitudinis numero cum vno loquitur: & non mater tua, nec pater tuus vt antè, sed mater vestra & pater vester dicit. Auget deinde rem ab inuersione ordinis, & à mollicie cœminarum, dicendo: Mater vestra, & pater vester, cum patrem ante preposuerat. Diuisio nanque, vitiorum magnitudinem, sicut prænominationis fœminæ fornicationem, immunditiam, concupiscentiam malam, & auaritiam, quod est idolorum seruitus, vt inquit beatus Paulus, in intentione primùm habere significat. Præterea exposita ratione prioris prouerbij, posteriorum explicat, sororum ingenium proferendo: soror, inquit, minor, & à sinistris Samaria, maior verò & à dextris Sodoma. Principiū quidè malorum Hierusalè, imitatio Samariæ fuit in idolorum cultura: quare, prior ponitur. Verùm quia religionis freno excusso, quod potissimè in mète habuit, peccatis

Ad Eph. 5.

& sceleribus gentium ventrem vt filiquis porcorū implere fuit Sodoma, secundo loco ponitur, & à dextris esse dicitur.

Sed nec in vijs earum ambulasti, neque secundum scelera earum fecisti, pauxillum minus penè sceleratiora fecisti illis in omnibus vijs tuis. Vno ego dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma soror tua, ipsa & filia eius, sicut fecisti tu et filia tua.

EXCVSATIONEM quam producere posset, in medium ponit sacer vates. Imitata est, diceret quispiam, sed longè ab eis defecit, cui ironicè responderet: paulò minus sceleratiora fecisti, &c. est enim nobis frequens figura hæc Hispano sermone, cum supra modum aliquem peccasse indicare volumus, alteri illū defendenti cum comparatione exorbitantium hominum proferre. At nec sic contentus Dominus, rem dimittit, sed iuramento firmat: longè Sodomam flagitiorū onere supergressam Hierusalem fuisse, & peccata gentium superasse. nec Samariæ in hac collatione meminit, quia illius in abiectiōe religionis tantūm foror hic proponitur. quod maximo nobis pudori esse debet, non solum quòd obiiciat paganarum barbararum que nationum peccata superare, verūm ratione peccandi quoquam pacto cum eis conuenire. Vnde Scriptura peccata eiusdem ciuitatis obiurgas ait: Quare non ambulasti in timore Dei nostri, ne exprobretur nobis à gentibus inimicis nostris?

Esdræ lib. 2. cap. 5.

Ecce hæc fuit iniquitas Sodome sororis tue, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius & filiarum eius. Et manum egeno & pauperi non porrigebant: et eleuata sunt, & fecerunt abominationes coram me, et abstuli eas sicut vidisti.

EXPO-NIT quæ dixerat, grauiora esse peccata Hierusalem Sodome & Samariæ, earum peccata narrando. hæc autem superbiā, panis saturitatem, abundantiam, & otium esse dicit. Initium superbiæ omnis, apostatare à Deo, quoniam ab eo qui fecit illum, recessit cor eius, quoniam initium omnis peccati est superbia, inquit Sapiens. alia etiam, non dubium, quin materia & pabulum eiusdem existant. Quod sic explicuit Dominus populo suo terram promissionis ingressuro: Caue ne postquā ædificaueris domos, habueris armenta bouum, greges ouium, ne eleuetur cor tuum, & obliuiscaris Domini Dei tui, germen enim honorū & diuitiarū, quæ religione non infrenatur, superbia est. Arphaxad siquidē Rex Medorū in magna opulētia positus, & maiestate amplitudinis ciuitatis, quā ædificauerat, elatus fuit, & gloriabatur quasi potens in potentia exercitus sui, & in gloria quadrigarum suarum. Et infra, cum Nabuchodonosor Rex Assyriorū eum in bello vicisset, sic superbus describitur: Tūc exaltatum est regnum Nabuchodonosor, & cor eius eleuatum est, &c. Huic autem vitio omnia alia vt instrumenta ad manum artificis sunt, & eidem tanquā domino subseruiunt. Vnde ilico potiora narrantur, quibus vt pabulo item nutritur, atque in primis saturitas panis. Ex effrenata gula omnia peccata, sicut ex fonte perenni, scaturiunt. Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere, & Deum suum conflauerunt vitulum. Et rursus populum illum antiquum, luxu mensarum in pueritiam, imò in infantiam relapsū, ita obiurgat Dominus. Omnes enim mensæ repletae sunt vomitus fordium que, ita vt non esset vltra locus. Quem docebit scientiam, & quem intelligere faciet auditum? ab lactatos à lacte, auulsos ab vberibus, quia manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, &c. Vbi vides, si te experientia non cautum reddit, auctoritate Domini firmatum, luxum & gulam in prima incunabula infantiae homines reddere, ita vt more puerorum paruulorum fari nescientes reddunt. Nam perinde populus præcepta & pollicitationes Domini quas Prophetæ annunciabant, veluti ludibrio habentes verba quibus utebantur, repetebant, dicentes: nō aliud eos ore versare, quā madata Dñi millies reintimare, & spes populi in perpetuū protrahere, dicendo: manda & remanda, &c. quos vtinā nos non imitemur, non aliud quā madata Domini, admonitionesque concionatorum ore circūferentes, cutem nostrā solum curādo. Tertiū peccatū fuit immodica abundantia. Vnde

Ecd. 10.

Deut. 8.

Iudith 1.

Exod. 32.

Esaiæ 28.

Vnde

Vnde hic notatur mollicies & immunditia omnis, quæ ex rerum abundantia nascitur. sic enim inquit Propheta Israël ingratitude exprobrans: Incrassatus est dilectus & recalcitrauit, incrassatus, impinguatus, dilatatus. Fertilitas soli nō parum ad otium agit: Vnde quia terra illa Sodomorum & regio omnis circa Iordanē, testimonio Loth, erat sicut paradysus Domini, & sicut Ægyptus venientibus in Segor, vt inquit Scriptura: inde in otio vitam agere incolæ delegerunt, ac proinde corpori in omni deliciarum genere indulgere. Otium quippe non fert nisi proprias hominis cogitationes: hæc autem semper malæ sunt. Ita enim Psal. Nouit Dominus cogitationes hominum quoniam vanæ sunt. sed obiter nota circa testimonium memoratū, nec totam terram, nec metaphoricum paradysum, quem Dominus plantauit, esse posse: hic siquidem comparatio terræ fertilissimæ ad illum fit: contra aliquos perperam imaginantes. Et bene item terram circa Iordanem irriguā, & omnis fructus feracissimam memorat: Vnde fluente ecclesiæ (quæ gratis cœlestibus continuè irrigatur, & omnis generis fructus iugiter Domino reddit) sacri baptismi aquæ benedictione, pro natura erant, significans deinde Spiritus sanctus, vniuersitatem vitiorum complexos fuisse, quartum illorum peccatum annumerat otium. Vnde temporis occupationem nobis commendans Christus Iesus Dominus noster, de omni verbo otioso in exitu huius vitæ rationem nos reddituros admonuit. Hi autem fatui homines, vindictam carnis impij, ignem nempe & vermes esse non timētes, nec communia humanitatis iura considerantes, pauperes contemunt, imò deuorant, & vt alterius generis & fortis homines, non curant, sed omnino despiciunt, & cum abundantes sint, perdunt. ita enim inquit Sapiens: Diues iniuste egit, & fremet, pauper autem læsus tacebit. Si largitus fueris, assumet te; si non habueris, derelinquet te. Etiam diuitis exemplo aptissimo nobis est epulo ille, qui Lazaro omni paupertate presso ad ianuam suæ domus nunquam succurrit, neque vlcera illius cor eius sauciatunt, quæ canes lambendo, ad commiserationem dispensatione diuina eum inuitarunt. Quapropter post enumerationem dictorum peccatorū, subditur: quòd panem egeno non porrigebant, & quòd eleuata sunt, & fecerunt abominationes coram me. Et abstuli eas sicut vidisti, insinuans, non commisereri pauperum, superbiæ manifesta indicia esse: atque adeo Christus Iesus Dominus noster huiusmodi, tanquam insolentes & inhumanos, in regnum diaboli abituros in supremo illo iudicio dixit, quia misericordiæ opera, ipsi, hoc est, suis pauperibus non impendissent. Quare timendum est, ne sicut Sodomitas illos perdidit, quoniam coram Domino suas abominationes fecissent, ita & nos in peccatis illorum perseverantes, postremè puniat. Quod per viscera misericordiæ suæ benignus auertat.

Deut. 32.

Genes. 13.

Psalm. 93.

Math. 12.

Eccles. 7.

Eccles. 13.

Math. 25.

Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccauit, sed vicisti eas sceleribus tuis, & iustificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es. Ergo & tu porta confusionem tuam, quæ vicisti sorores tuas peccatis tuis, sceleratius agens ab eis, iustificata sunt enim à te. Ergo & tu confundere, & porta ignominiam tuam, quæ iustificasti sorores tuas.

ALTERIUS fororis nempe Samariæ peccata exponit: quam dicit peccasse quidem, sed eorum scelera, cumulum malefactorum Hierusalem medietate non attingisse: Ex quibus concludit pondere peccatorum longè sorores suas superasse, imò comparatione sui eas iustas euasisse. Quemadmodum peccatum Scribarum & Phariseorum repugnantium Domino, peccatum reginæ Saba, & Niniuitarum, asserente Domino Iesu, iustificauit, id est minus esse ostendit. Quare contra eos confurgent in iudicio, & damnabunt eos: iudicio nimirum comparatio. Ob quod legitimum est, inquit, vt quæ veluti libera, in calamitatibus illorum gloriabaris Hierusalem, confundaris iam, & ignominiam tuam portes, pœnas peccatis tuis commeritas luendo, similiter ac illæ, quæ minus peccarunt, & quas multitudine tuorum scelerū, iustas esse demonstraui. Quo loco iterum te admoneo Christiane lector, cōsideres quā profundè decidant, qui à religione & vero cultu Dei deficiunt, vt nec idololatriæ, nec gentes perditissimæ eorum peccata æquare possint. Vt hinc etiam confundatur

Math. 12.

Aug. lib.
contra epi-
stolam Ma-
nichæi que
dicitur fun-
damenti.

Ioan. 1.

hæretici, & suas cōfusions videndo in mentē redeāt: nec nos è manu Dei lapsos cō-
siderantes miremur, cum vniuersum malū eos excurrere viderimus. Vnde August.
Illi in vos sœuiant, qui nesciunt cum quo labore verum inueniatur, & quàm difficilè
caueantur errores: illi in vos sœuiant, qui nesciunt cum quanta difficultate sanetur
oculus interioris hominis, vt possit intueri solem suum: non istum quem colitis cœ-
lesti corpore, oculis carnis & hominum & pecorum fulgentem, atque radiantem,
sed illum, de quo scriptum est per Prophetam; Ortus est mihi iustitię Sol: & de quo
dictum est in Euangelio: Erat lumen verum, quod illuminat omnem animam ve-
nientem in hunc mundum: illi in vos sœuiant, qui nesciunt quibus suspiriis & gemitibus
fiat, vt ex quantalacunque parte possit diligi Deus. Hęc Augustinus. vt non
eorum irrisores, sed reductionis & salutis procuratores diuinam clementiam ora-
tionibus pulsantes existamus.

*Et conuertam restituens eas conuersione Sodomorum cum filiabus suis, & con-
uersione Samarię & filiarum eius: et conuertam reuersionem tuam in me-
dio earum, vt portes ignominiam tuam, & confundaris in omnibus que
fecisti, consolans eas: & soror tua Sodoma, & filie eius reuertentur ad an-
tiquitatem suam: & Samaria & filie eius reuertentur ad antiquitatem
suam, & tu & filie tue reuertimini ad antiquitatem vestram.*

Abac. 3.

Ecclef. 2.

Genes. 3.

IN medio tribulationis misericordię recordatur Dominus, vt Propheta dixit:
Cum iratus fueris, misericordię recordaberis. Vnde & igne tribulationis proposito,
liberationem, & coronam futuram patienter sustinentibus demonstrat, vt animum
non despondeant, labores nunquam finiendos existimantes, & spe euasione recrea-
ti maiori animo eos sustineant. Erumne enim, calamitates, & angustie cuiusuis ge-
neris tribulationis, quibus flagellantur homines, Domini miserationes existūt, quia
non perdere, sed castigare, & vt pius pater ad probitatem reducere curat. Quod Sa-
piens edocens, dixit: Metuentes Dominum sustinete misericordiam eius, & non
despectatis ab illo, ne cadatis. Conuertet ergo Dominus conuersione Sodomorum
& filiarum eius, Samarię & filiarum eius: & conuersionem etiam, id est Iudęorum,
in medio eorum. Quam obrem, inquit, necessarium est, vt quę grauius, & impuden-
tius peccasti, ducta in captiuitatem confundaris, & ignominiam tuam sustineas, &
consolationi, illis patientibus, sis: nam solatium est miseris socios habere pœnarum:
atque ita probata iuste liberationem & coronam assequaris. Verum aduerte, quod
non dicit, conuertam captiuitatem Sodomę, sed conuersionem, quoniam ad hoc
Dominus punit, vt conuertat, & conuersionem suam Domino cooperante, ipsi se
ad Dominum conuertant: Nam stultos, desidiosos & ad suam salutem nihil coo-
perantes homines, Deus non conuertit. Prætereà dicit, quod reuertentur ad anti-
quitatem suam. Videndum est quę sit antiquitas, aut quę sint priora illa ad quę So-
doma & Moabitę, atque Amonitę filię eius (quia Sodomę sunt, ex liberis Loth
descendentes) & quę sint priora & antiqua illa, ad quę redibit Samaria etiam,
& villę eius siue filię, & ad quę similiter euadet Hierusalem. non sanè materiali-
ter accipiendæ sunt hæc, quod ciuitates illę Sodomorum solo æquarum iterum eri-
gantur, & reflorëat terra illa, quę erat sicut paradus Domini: & populus Is-
raël totus colligatur, & in aduentu sui Messię dispersus coadunetur, vt Iudęi som-
niant: neque rursus, vt hæretici quidam volunt, quod tam gentes, quàm Sama-
ritę & Iudęi ad cognitionem legis naturalis, sub qua homo conditus sit, & quam
per peccatum amisit, tandem redibunt per Christum: qua ratione dicunt saluan-
dos esse. Non enim verum est hominem lege naturali tantum munitum, in lu-
cem à Domino editum, sed sub gratia & dono iustitię originalis, qua à morte
corporis præseruaretur si perstitisset, & à concupiscentia mali, oculis mentis ad id
obtectis, super cœlesti dono. Vnde verè primos illos parentes decepit serpens: A-
perientur, inquit, in quocunque die comederitis ex eo oculi vestri, dum præte-
xtu boni malum ingens inordinationis naturę in homine, consuluit. Et quis du-
bitabit, hominem obliquum, & in sensus, atque in corpus, vt in propriam domum,
propen-

propensum, pura etiam ipsa constitutione naturali nasciturum, & in contraria &
pugnancia cum ex aduersis constet, proditurum? Cui pugnæ obuians Dominus
fecit hominem rectum, id est, dono supernaturalis iustitię originalis munitum ac
erectum. Cum enim tam excellens Dei factura sit homo, non in variis, sed in vno
primo obiecto, hoc est, in se, & ad seipsum omnes eius actus perpendere decuit, vt
dono illo supernaturali fecit, multitudinem cogitatum hominis ad se primum
vocando. Quod nos docere intendens Sapiens, dixit: Fili ne in multis sint actus
tui, & infra eodem loco: Error & tenebrę peccatoribus concreata sunt. Depressio
enim erroris & mentis obscuritas, animæ accrescit, corpore tanquam carcere
creata, non minus ante peccatum, si subtrahas donum, quàm post infecta natura:
quod testimonium dicit, cum peccatoribus concreata hæc asserit, hoc est homi-
nibus. Non enim creationem hominis, ante peccatum & post, aliam & aliam
facit ex parte sua auctor Deus: sed quod primo peccato inficiente naturam, ori-
ginis peccatum ex natura contrahamus. Quod luculenter diuus Augustinus præ-
fatam auctoritatem Sapientis tractans statuit, ita enim ait: Quia homo ita fa-
ctus est rectus, vt non secundum seipsum, sed secundum eum à quo factus est vi-
ueret, id est, illius potius quàm suam faceret voluntatem: non autem ita viuere,
quemadmodum est factus, vt viueret, hoc est mendacium. Et rursus super eun-
dem locum sic ait: Fecit itaque Deus, sicut scriptum est, hominem rectum, ac
per hoc bonę voluntatis. non enim rectus esset non habens bonam voluntatem.
bona igitur voluntas, opus est Dei. cum ea quippe à Deo factus est homo. Ma-
la verò voluntas prima quę omnia mala opera præcessit in homine, defectus po-
tius fuit ab opere Dei ad sua opera, quàm opus vllum. hæc sanctus. Ex quibus
cum hominem secundum se viuere, ponat mendacium, & non secundum recti-
tudinem, qua creatus est viuere: & item malam voluntatem, malam in sua opera
propria, defectum ab opere Dei asserat, rectitudinem illam in dono Dei, gratiæ
aut iustitię naturę super aditam posuisse patet. Et cap. 17. eandem sententiam aper-
tius affirmat, ortum libidinis (quę naturalis constitutionis hominum, sicut cetero-
rum animalium pedisequa est) ponendo, & gratiam in paradiso asserendo, sic enim
ait: Meritò huius libidinis maximè pudet, meritò & ipsa membra, quę suo quo-
dam (vt ita dixerim) iure, non omnino ad arbitrium nostrum mouent, aut non mo-
uent, pudenda dicuntur: quod ante peccatum hominis non fuerit. Nam sicut scri-
ptum est, Nudi erant, & non confundebantur, non quod eis sua nuditas esset inco-
gnita, sed turpis nuditas nondum erat, quia nondum libido membra illa præter ar-
bitriam commouebat, nondum ad hominis inobedientiam redarguendam, sua
inobedientia caro quodammodo testimonium perhibebat: & infra super illud: Et a-
periti sunt oculi eorum postquam probauit, quod in paradiso non erant cæci, sub-
dit: Patebant ergo oculi eorum, sed ad hoc non erant aperti, hoc est, non attenti,
vt cognoscerent, quid eis indumento glorię præstaretur, quando membra eorum
voluntati repugnare nesciebant. Quę gratia remota, vt pœna reciproca inobe-
dientia plæteretur, extitit in motu corporis quædam impudens nouitas, vnde ef-
fret indecens nuditas: & fecit attentos, reddiditque confusos. Itaque concludit:
Aperiti sunt oculi eorum non ad videndum, nam antea videbant, sed ad discernen-
dum inter bonum quod amiserant, & malum in quo ceciderant: Vnde & ipsum
lignum eo quod istam faceret dignoscentiam, si ad vescendum contra vetitum tan-
geretur, ex ea re nomen accepit, vt appellaretur lignum sciencię boni & mali. Et ca.
19. probando, ante peccatum reuisum, & repugnantiam libidinis ad voluntatem
non fuisse, quod & latè in sequentibus capitibus facit, affirmat hominem ex sua
pura constitutione naturali contra rebellionem carnis & spiritus sanum non esse;
ait: Non enim contra rectam voluntatem ad aliquid mouebantur (ira scilicet,
& concupiscentia) vnde necesse esset eas rationis tanquam fratris regentibus absti-
nere. Nam quod nunc mouentur: & ab eis, qui temperanter & iuste & piè viuunt
aliàs facilius, aliàs difficilius, famem cohibendo, & refrænando, modificantur. Non
est vtique sanitas ex natura, sed languor ex culpa. Quibus error istorum impostorum
totam tranquillitatem & hominis pacationem, purę naturę hominis primi tri-
buentium absq; dono gratię, apertè refellit. quem nõ minus elidit Dominus, cum

Sapient. 1.

dono iustitiæ creatos homines in initio mundi sic dicit: Creauit enim vt essent omnia; & sanabiles fecit nationes orbis terrarum: & non est in illis medicamentum exterminii, &c. Vbi exordia mundi salutifera discis, & medicamentum contra mortem peccati tibi fuisse datum. nec minus etiam errant in eo quod secundo loco obii-
ciunt: lege naturali tandem homines saluandos. est quippe pessimus error, & manifesta hæresis ab ipso renascentis ecclesiæ tempore eidem repugnans, vt constat ex traditione sanctorum: & latissimè simul & dignissimè in Conciliis Mileuitano & Tridentino condemnata est: desinientibus, neminem per legem naturalem saluari posse. Restituitur ergo Sodoma ad antiquitatem suam per confluxum gentium ad ecclesiam, quarum nomine, Sodomitis fuit promissio, vt dicit beatus Hieronymus. Per fidem enim Christi Iesu gentes ad ecclesiam venientes creatoris sui cognitione acceperunt, & plenam simul legis naturalis cognitionem. Et in hanc dignitatē, quæ vsque ad finem mundi gentes sic venient & asurgunt, quam extra ecclesiam plenè, & integrè habere est impossibile: vsque ad eam humana natura per peccatum debilitata & conturbata est.

Non fuit autem Sodoma soror tua audita in ore tuo in die superbiæ tuæ antequam reuelaretur malitia tua, sicut hoc tempore in opprobrium filiarum Samariæ, & cunctarum in circuitu tuo filiarum, quæ ambiunt te per gyrum.

Horat.

T V N C tua res agitur paries cum proximus ardet, dixit ille. Si Hierusalem punitionem illam celebrem Sodomorum præ oculis habuisset, non in tantum peccatorum fundum corruisset, vt furentibus Assyriis, malitia eius flagello feriente, reuelaretur & detegeretur. De his autem, qui recordantur, elapsa occasione, cum tribulis & laboribus tunduntur, meritò dici potest: serò sapiunt Phryges. nã et si penitentia in hac vita semper tempestiuè veniat, (vt sanctus Dauid docuit, dicendo: Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore oportuno. Et beatus Paulus: Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in tempore oportuno. quod sanè totum huius vitæ tempus est.) retardata tamen, flagellum quod Dominus destinauerat, non euaditur. Vnde beatus Petrus Domini iudicium semper impendere, temporibus Noè diluuium, & Sodomorum incendia memorando, peccata & praua opera cauere docet.

Psal. 37.
Hebr. 4.

Scelus tuum & ignominiam tuam tu portasti, ait Dominus Deus. quia hæc dicit Dominus Deus tuus: Et faciam tibi sicut despexisti iuramentum, vt irritum faceres pactum: & recordabor ego pacti mei tecum in diebus adolescentiæ tuæ, & resuscitabo tibi pactum sempiternum.

Psal. 87.

S V P E R B I A M lapsuum omnium Hierusalem recensuit, simul & causam, quia punitionis nempe fororis suæ Sodomæ per id temporis non meminerit: nunc datam poenas & portaturam ignominiam iuxta merita suorum scelerum manu Chaldaeorum dicit Dominus. Verum quia nunquam continebit in ira misericordias suas, nec obliuiscetur misereri Deus, non ad extremum flagellum extendet. secundum quod Dauid dixerat: Ne occidas eos, ne quando obliuiscantur populi mei: disperge

Psal. 58.

illos in virtute tua, & depone eos protector meus Domine. habent Iudæi, ait Augustinus, hoc loco codices de quibus prophetatus est Christus, & nos Christum teneamus, vt quando pagani dixerimus prophetias de Christo, quarum euidentiam obstupescunt, & admirantes putauerint à nobis esse conscriptas, de codicibus Iudæorum probemus, quia hoc rotum dictum est. Fuerunt enim Iudæi Scripturæ depositarij. Quare subdit idem sanctus: Depone eos siue deduc eos, id est, sic eos disperge, vt non deseras eos, ne quando obliuiscatur legis tuæ: & in eo ipso me protegas: vt de ipsorum dispersione testimonium habeant misericordiæ tuæ. ob quod non excideris omnino, inquit, nec mea promissa cadent, & si vestra merita id exigerent, quia irritum fecistis iuramentum meum, id est, promissionem meam de futuro saluatore, quam iureiurando firmaui. Dum enim eam neglexerunt, neque ea ad suam salutem vti fue-

vti fuerunt, irritam sibi proculdubio fecerunt. Et pactum meum, id est, legem meam, quam passim violastis: Verum recordabor fœderis, quod pepigi tecum in adolescentia tua, hoc est in monte Sinay, quando de Ægypto egrediebaris. hoc pactum Euangelij sanè fuit, quod non immutabitur, neque ipsi alia lex succedet. Vnde pactum sempiternum appellatur.

Et recordaberis viarum tuarum, & confunderis cum receperis sorores tuas te maiores cum minoribus tuis, & dabo eas tibi in filias, sed nõ ex pacto tuo: & suscitabo pactum meum tecum, & scies quia ego Dominus, vt recorderis, & confundaris & non sit tibi vltra aperire os præ confusione tua cum placatus tibi fuero in omnibus quæ fecisti: ait Dominus Deus.

M A G N A pietas Domini: inter ipsa flagella, inexhaustam suam misericordiam nobis ostendit, vt si castigationibus obsurderimus, magnificentissimis saltem beneficiis propositis expergiscamur. tribulato quandoque patientiam administrans, atque oppresso auxilium præbens, & Hierosolymitanos vastatione Assyriorum visitans, & redemptionem per Christum Iesum promittens, beneficia immensa Euangelij impignorat. hoc autem, vt recordatione viarum, id est, scelerum suorum, confundatur: beneuolentiam Domini experiendo, qui perdi & ad nihilum redigi omnino merebatur. Nec vtcunque muneribus gens illa amplificatur, sed mirè in modum & cum inuidia omnium nationum: Nam mater promittitur futura suarum fororum, maioris Sodomæ, & minoris Samariæ. Atque completum fuit: nam Apostoli ex Iudæis electi proceres Ecclesiæ duces extiterunt: quorum prædicatione, ex gentibus congregata est, quæ Sodomitæ retulerunt, & ex Samaritis, qui à fide Iudæorum defecerant. Hoc autem totum fiet, inquit Dominus, non ex pacto tuo, id est, non ex obseruatione pacti, & tuo merito contingeret: aut rectius, nõ virtute legis, qua gloriaris, sed ex virtute Euangelij quod ego promisi daturum. Et cum videris recordaberis meæ promissionis, & me fidelem in omnibus experieris, & me tibi placatum senties, & confunderis, id est, pudefies, & conturbaberis, cum ostium aperire non poteris ad te excusandum, & me incusandum: cum te tibi ipsi defecisse videbis, & me super veritate & misericordia omnia promissa adimplentem.

E T factum est verbum Domini ad me dicens: Fili hominis, propone ænigma, & narra parabolam ad domum Israël: & dices: Hæc dicit Dominus Deus, Aquila magna magnarum alarum longo membrorum ductu plena plumis & varietate, venit ad Libanum, & tulit medullam cedri, summitatem frondum eius auulsit, & transportauit eam in terra Chanaan, in vrbe negotiatorum posuit illam.

R V D E M populum non oportuit aperta prædicatione docere, sed figurata locutione præceptis literæ astringere. Atque ita Spiritus sanctus, infirma adhuc sapientes, sub aptorum verborum caligine, quasi pannis infantia obuoluit, vt mandatis crassioribus ligati crescerent, ne malè liberi, iussis voluptatibus perirent. Nõ enim carnalis vitæ mentes vsui inhærentes euelli ab intimis possent, nisi gradatim ducta prædicatione proficerent. Quapropter ænigmatizare, & parabolizare (vt vertunt Hebræi) iubetur hic Propheta, id est, sub parabola, & ænigmate Iudæis loqui, vt sensus literæ & historice ad manus omnium perueniret, sicque conseruaretur: mysterium verò & spirituale sensum sapientiores inquirerent. Quod fecerunt, vt Talmudistæ tradunt, qui historicum sensum & literæ rem paruam, spiritalem verò, magnam affirmant, & illum exemplum & candelam esse dicunt, quæ minimo quadrante, aiunt, emitur: Istum autem certitudinem legis, & margaritam appellant obcuris in ædibus latentem: quæ tandem per literalem, vti per candelam & exemplum à quæren-

quarentibus inueniatur. Proposita ergo in initio parabola, diuinus spiritus in hoc ca-
 pite docet, frustra niti quempiam iræ Dei excitare resistere, nisi per poenitentiam: Re-
 gna item mundi, non prudentia humana surgere, & infirmari, sed diuino consilio:
 & tandem regnum Christi, omnibus destructis, in gentibus futurum. Pertinaci pec-
 cato, & perfricata fronte peccauerat populus ille: tamen quia poenitentiam respuit, &
 viribus & potentia sententiam Domini reuocare contendit, dicentis per Hiere-
 miam: Pro eo quod non audistis verba mea, ecce ego mittam, & assumam vniuersas
 nationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabuchodonosor seruum meum, & adducam
 eos super terram istam, &c. Neutiquam id assequi voluit: dum semel & iterum per
 Ieconiam, deinde per Sedechiam id procurauit. Ieconias namque primum opu-
 lentia sui regni florens, tueri se & suos ab exercitu Nabuchodonosor aquilæ illius
 magnæ confidens, captiuus ductus in Babylonem fuit: & deinde Sedechias baculo
 Regis Ægypti suffultus, expugnatus fuit, & populus eius dispersus, omni industria hu-
 mana eneruata. Et denique gentibus superantibus, quia regnum Christi, id est, eccle-
 sia ex gentibus congreganda erat, prædicatur & obumbratur. Persistentibus ergo Iu-
 dæis in duritia cordis sui, Nabuchodonosor acerrimum eorum hostem Hierusalem &
 templum vastantem, ob oculos proponens, potentiam, & rem gestam omnem; deinde,
 qui victoriam adeptus est, & regno illo dominatus, describit, ac si res integra quando
 hæc Prophetæ reuelata sunt, & absoluta esset. Potentia igitur eius primum nomine
 aquilæ significatur, quæ rapacium omnium animi princeps est, & vt omnium imperatrix
 altius volat, & sublimiori loco, nidum suum constituit. Aquilæ enim vocabulo, pote-
 stas terrena figuratur, inquit Gregorius, lib. 31. Moral. cap. 33. Vnde Prophetæ dicitur
 de hac eadem re. In gutture tuo sit tuba, quasi aquila super domum Domini: id est,
 quasi hostis iam sit super templum Domini. Deinde à magnitudine sui exercitus:
 fuit enim magnarum alarum, quia miræ magnitudinis, in quo omnium nobilium
 & magnorum dominorum numerus conuenit, quod est, aquilam magnorum mem-
 brorum ductu esse præditam. Et omni opulentia atque ornatu, & elegantia ite in-
 cessit, quod est plumis & varietate omni, hoc est, armis defensiuis diuersi generis, a-
 quilam hanc distinctam esse. Sic autem munitus hostis venit Libanum, id est, ad tē-
 plum Hierusalem: loco enim Libani templum vertit paraphrastes Chaldaus Za-
 chariæ 2. cap. Aperi Libane portas tuas. Et tulit medullam cedri, ait: quia pretiosa
 omnia & optima quæque, quæ in templo continebantur, & intra cedrina illa ligna
 quibus fabricatum erat templum, & eius amplitudini, & diuini cultus maiestati re-
 seruabantur, abstulit & diripuit. Et duxit in super captiuum Ieconiam Regem in
 terram Chanaan, & in urbem negotiatorum: qua periphrasi Babylon significatur.
 Est enim hic Chanaan, nomen appellatiuum, vt idem sit, quod negotiatio: Nam vt
 est proprium, eorum est, qui terram promissionis conuerunt. Atque hinc negotiato-
 rum urbs Babylon dicitur, quia mercatoribus & negotiatoribus vndique confluen-
 tibus habitabatur. Hanc autem captiuitatem significat dicendo: & summitatem
 frondium eius euellit. facit quippe ciuitatem proceram arborem quandam, quæ no-
 bilibus & populo tanquam ramis & frondibus constet, & summitate etiam, siue ca-
 cumine: vt regis dignitatis regisq; altitudinem & fastigium denotet.

*Et tulit de semine terræ, & posuit illud in terra pro semine, vt firmaret radices
 super aquas multas: in superficie posuit illud, cumque germinasset, creuit in
 vineam latiore, humili statura respicientibus ramis eius ad eam, & radi-
 ces eius sub illa erant: facta est ergo vinea, & fructificauit in palmites, &
 emisit propagines.*

Porritus victoria rex Babylonis, pro Iechonia, quem abstulit, Sedechiam ex
 progenie regia in regem suo nomine suffecit, atque ipso tãquam semine iacto, quod
 in magnam frugem solet assurgere, radicem super aquas multas, id est, omnes Iudæ
 populos firmare contendit: & ideo in superficie posuit illum, quia illius nomine
 tantum, & eidem tributarius Iudæorum regno præerat, tanquam citò etiam amo-
 uendus. Hac itaque ratione Iudæorum regnum florentissimum, magnum fecit ca-
 sum è di-

sum è dignitate & gloria præcedentium regum decidens. Quod satis Spiritus san-
 ctus explicat, cum Cedrus in vitem, & mons Cedrorum in vineam euaferit, Sede-
 chia ex Cedri semine superposito, à natiua indole degenerante: Vnde dicit, regnum
 illud factum esse vineam humili statura, vt sunt vites. Et creuit in vineam, ait, latiorē
 rem, quia dilatata est pluribus populis dominando: sed tam palmites, id est, nobiles
 & principes, quàm radix, id est, rex, ad aquilam, hoc est, ad regem Babylonis respicie-
 bant: quoniam illi subditi erant, & sic protulit ramos maiores, & ramuscules, id est,
 diuitiis affluxit, & filios procreauit: Temporalibus enim bonis tempore Sedechiæ
 regnum illud, Babylonis Regi seruiens, redundauit. Quod notans Dominus, dicit:
 Vineam Domini Sabaoth domus Israël est, & vir Iuda germen delectabile eius. Et
 regius Vates item de Vineam hac differens, ait: Extendit palmites suos vsque ad mare,
 & vsque ad flumen propagines eius.

*Et facta est altera aquila grandis, magnis alis, multisque plumis, & ecce vinea
 ista, quasi mittens radices suas ad eam, palmites suos extendit ad illam: vt
 irrigaret eam de areolis germinis sui, quæ in terra bona super aquas multas
 plantata est, vt faciat frondes, & portet fructum, vt sit in vinea grandem.*

Ex voto Sedechiæ Regi bonis suppetentibus, regnoque amplificato, iugo Baby-
 lonis Regis humerum subducere procurans, Regi Ægypti suppetias petiit, eiq; con-
 tra Nabuchodonosor fœderatus est. hoc autem, persistans in metaphora vineæ, Pro-
 pheta indicat: quasi verè vinea esset, quæ radices extendisset ad Ægypti terminos, ir-
 rigationem Nili, quæ proprios campos excederet, requirens vt frondesceret, ferret
 fructum, essetque vinea per se egregia. Vbi descensus hominis ad inferni latebras, se-
 mel diabolo aduersusq; potestatibus subiecti perspicere licet. Non enim aliud inue-
 terator ille omni industria contendit, quàm Christianæ animæ gratiam, charitatem,
 cogitationes bonas, & optima quæque studia tollere. Quod est medullam cedri au-
 ferre, & item finem vitæ, & intentionem rectam, quæ cogitationibus bonis & cun-
 ctis studiosis actionibus præsidet, sicut rex in regno, vt ramorum cacumen euellere.
 Quo adeptus miser homo spiritualium bonorum loco, temporalia assumit, in ipsiq;
 augendis totam figit mentis intentionem, vt in quibus vitæ fiduciam constituerit.
 Atqui cum totus in re familiari amplificanda positus sit, in ea que retia diaboli parē-
 tur: cum opes & diuitiæ, eicæ sint, quibus inescare homines contendit: vt impuden-
 ter Domino Christo Iesu decertans ausus est dicere: Hęc omnia tibi dabo si cadens
 adiuueris me: neque otiosus est, nec lapidem quem non moueat, ad suum opus cõ-
 sciendum prætermittit, Domino permittente. Dilaturatur & augetur sic degener ho-
 mo, & cum pace suorum delectabilium vivit: quorum somno vsque adeo Domini
 Dei sui obliuiscitur, vt ad sua desiderabilia coaceruanda, ad mundum confugiat, ho-
 nores magnos, dignitates & ingentes opes petendo. Quod Sedechiam hoc loco fe-
 cisse legimus, ad Regem Ægypti descendendo, contra præceptum Domini inhibē-
 tis descensum ad Ægyptum, quod baculus arundineus esset, vt inquit Dominus: Ec-
 ce confidis super baculum arundineum contractum istum, super Ægyptum; cui si
 innixus fuerit homo, intrabit in manum eius, & perforabit eam. Et rursus: Væ qui
 descendunt in Ægyptum ad auxilium in equis sperantes.

*Dic: Hęc dicit Dominus Deus: Ergone prosperabitur? nonne radices eius euellet?
 & fructus eius distringet? & siccabit omnes palmites germis eius, & a-
 rescet, & nõ in brachio grandi, nec in populo multo vt euelleret eam radici-
 tus: ecce plantata est, ergone prosperabitur? nonne cum tetigerit eam ven-
 tus vrens siccabitur, & in areis germinis sui arefcet?*

SPIRITVS sanctus ad deridendum insanum hominem, qui sic à Deo auerti-
 tur, cunctos inuitat, & hoc inuulgare præcipit Prophetæ, dicens: Ergone prosperabi-
 tur huiusmodi? minimè rerum. Nam Deus euellit radices eius, decerpit fructum
 vitæ

vitz, siccabuntur diuitiarum palmites, & arefcet omnino: idq; non multo negotio, sed solo Dei verbo & iussione, cum in infernum per mortem descendet. Atque per anticipationem, (quoniam diceret aliquis, potentis huius fautor: quod firmiter planatus & stabilitus diuitiarum & amicorum potentia, saltem sua opinione erat) respondet Spiritus sanctus: Ergone prosperabitur? quasi dicat, & quid valet consilium humanum, & hominis industria, vt diuinæ prouidentia resistat? nihil profus. Cum Domini minister accefferit mors & infernus, nemo è manibus rapiet prædam, vt factum hoc loco refert Propheta sanctus. Nam neque opes neque nobilium potentia, quæ vt palmites vitem, populum muniebant, neque ad exterum regnum, Ægyptum nempe, confugium, saluare poterunt. Neque rursus propria opinio & exultatio firmitudinis & stabilitatis efficere potuit, vt Sedechias, Nabuchodonosor vindici Domini, diabolum que inueteratum hominum hostem referenti, obfisteret, quin omni facilitate, quia Domini nutu ad eam rem gerendam, mittebatur, potentiam illius superauit, ipsum que regem & filios rapuit, in suam que ciuitatem captiuos transtulit. Imo tanquam ventus vrens aquilonaris, confidentiam suam in Ægypto fregit, areas siue sulcos arearum, quibus vt ductibus quibusdam rigantur olera, arefaciendo, cum ipsum debellauit, robur abstulit, & florentem vim regni Iudæorum inarescere fecit.

Et factum est verbum Domini ad me, dicens: Dic ad domum exasperantem: 20
Nescitis quid ista significant? dic: Ecce venit Rex Babylonis in Hierusalem,
& assumet regem & principes eius, & adducet eos ad semetipsum in Babylonem,
& tollet de semine regni, ferietque cum eo fœdus, & ab eo accipiet iusurandum: sed & fortes terræ tollet, vt sit regnum humile, & non 25
eleuetur, sed custodiat pactum eius, & seruet illud: qui recedens ab eo, misit nuncios ad Ægyptum, vt daret sibi equos & populum multum. nunquid prosperabitur vel consequetur salutem qui fecit hæc? et qui dissoluit pactum,
nunquid effugiet? viuo ego, dicit Dominus Deus: quoniam in loco regis, qui 30
constituit eum regem, cuius irritum fecit iuramentum, & soluit pactum quod habebat cum eo, in medio Babylonis morietur, & non in exercitu grandi,
neque in populo multo, faciet contra eum Pharaos prælium in iactu aggeris & in extructione vallorum, vt interficiat animas multas. Spreuerat enim 35
iuramentum, vt solueret fœdus, & ecce dedit manum suam: & cum omnia hæc fecerit, non effugiet. propterea hæc dicit Dominus Deus: Viuo ego,
quoniam iuramentum, quod spreuit, & fœdus quod præuaricatus est, ponam in caput eius, & expandam super eum rete meum, & comprehendetur in sagena mea, & adducam eum in Babylonem, & iudicabo eum ibi: in 40
præuaricatione qua despexit me, & omnes profugi eius cum vniuerso agmine suo gladio cadent, residui autem in omnem ventum dispergentur. & scietis quia ego Dominus loquutus sum.

Quæ exemplis & similitudinibus proponuntur, vel ipsa propositione se in scriptura commendant. Etenim inuolucra quibus res teguntur, cum sensuum loca sint, sunt etiam viscus, & glutinum memoriæ, quibus eidem res oblectæ, agglutinantur & inuiscantur. Vnde Dominus Iesus Christus Christianæ vitæ rationem, in nostra potestate sitam esse demonstrans, sub parabola agricolæ femina in bonam & minus bonam terram atque sterilem iactantis, proposuit: & nunc sub similitudine Aquilarum prædam Regis Sedechiæ, & interfectionem filiorum cum expugnatione ciuitatis significat. Quæ rursus exitus, & finem eorum qui vita & moribus à mandatis Domini elongantur, vt expositum est, oculis subiiciunt. Verum in expositione parabolæ tria aduertenda sunt: Primum, quod præter antiquam querelam idololatriæ, & sequentium flagitiorum, vt supra commemorauit, regem & ciuitatem perditurus esset,

esset, eam nunc reticendo, fractionem fœderis, & iuramentum, quo Nabuchodonosoro Sedechias ad stipulatus fuerat, commemorat: nõ alia sanè ratione quam vt ingenitum peccatoris promat, qui dū sibi sifus remedia quærit, in maiores inauspicatò decidit hiatus & voragine. Secundum est, adiutores omnes & peccati cõplices, qui suppetias ad id perpetrandum dederint, ipsius tortores & iustitiæ diuinæ executores futuros. Cõcurerat enim Rex Ægypti Pharaos cū Sedechia contra regem Babylonis, vt è Iudæorum terminis eiicerent, atq; cum cõtra res euenisset, vt superior hostis euasisset, non ipsi victoriã contra Sedechiam tribuit Dñs, sed Regi Ægypti eius adiutori. sic enim interpretatur diuus Hieronymus, referendo illud: non in grandi exercitu, & in populo multo faciet contra eum Pharaos prælium, sed in iactu aggeris, &c. Cæterum alij non minus aptè ad captiuitatem referunt Regis Sedechiæ, qui cū paucis in Reblatha captus fuit, & exoculatus, filius interfectis, vt sic captiuus in Babylonem duceretur eam non videns, iuxta Domini sententiam, Et intrabis Babylonem, & non videbis eam. Tertium, quod hic aduertere licet, notat diuus Hierony. fidem scilicet iuramento interposito hostibus seruandam esse. Quoniam fœdistragus etfi fœdus, & amicitia, quam cum hoste iniuerat, iniuste violauerit, tamen iusurandum transgrediendo impius fuit, & iniuriam irrogauit maximam Deo, cuius nomine iuramentum interposuit, & promissa firmavit. quod expressit Dominus, nomine retis & lagenæ exercitum Babylonium comprehendendo, quo expugnauit regem Sedechiam, cum ait: Et adducam eum in Babylonem, & iudicabo eum ibi in præuaricatione qua despexit me. Vbi recogitet anima Christiana, quæ Dñm in præuaricatione, impœnitens despexit, & fœdus legis & votū, quo in baptismo se astrinxit, quod similiter omni proculdubio, apud inferam Babylonem Christianis luminibus exoculata, pœnas eternū luitura sit.

Hæc dicit Dominus Deus: Et sumam ego de medulla Cedri sublimis, & ponam de 25
vertice ramorum eius: tenerum distringam, & plantabo super montem excelsum & eminentem: in monte sublimi Israël plantabo illud, et erumpet in germen, & faciet fructum, & erit in cedrum magnam, & habitabunt sub ea omnes volucres, et vniuersum volatile sub vmbra frondium eius nidificabit.

DOMINVS qui ideò flagellat, vt saluet, inter flagella proculdubio misericordiæ suæ recordatur. Vnde captiuū genus humanum à rege infernæ Babylonis, Christum Iesum Dominū nostrum, & mundi redemptorē qui Babylonium illum hostē expugnet, in carcerem detinuit, & prædā rapiat, è morte suscitauit. Fuit sanè Dominus Iesus verus Dei filius, profeminatus homo, plantula minima, qui processu ætatis nõ solum in arborem frondosam, sed magnā & elegantem vt cedrum, euasit. Quod & Rabbi Salomon ex Hebræis doctissimus sentit: sic enim ait: Suma ego summitatem Cedri, regem scilicet Messiam, tenerum distringam siue carpam: non enim, ait, est via ad miserendum nisi per tenerum, qui est crescens, conglutinans, atq; constrictus. Vbi Galat. In quibus euidentissimè tangitur diuinæ pietatis teneritudo & in trunco humanitatis, diuinitatis insertio, ac fructuosa plantatio. Vnde, vt ipse de se dicit: vsque ad eum humiliatus est, vt grano sinapis se conferat, quod cum minimum sit inter olera, in arborem crescat mirabilem, in cuius ramis volatilia habitent, nidificent, & populos atq; fœtus suos procreent. Etenim sub vmbra sui corporis, ecclesiæ nempe, requiescunt Christiani, qui fide generantur, euangelij lacte nutriuntur, charitatis pane per bona opera augentur, & spei gradibus in magnas se arbores attollunt, quæ fructus deferant gustui Domini suauis. Hæc autem hoc loco Spiritum sanctum nos docere aperte intelliget, qui sacras literas versare diligenter solet: quod diuus etiam Hieron. sentit. Sub typo enim Zorobabel, qui cõpletis captiuitatis annis, à Domino suscitatus est, vt tanquã dux & sacerdos templū Hierusalem reedificaret, ciuitatem instauraret, eidemq; præfideret. quod & nomen ipsum notat: Zorobabel quidem alienū à confusione significat; Quoniam sicut ipse cum suis à confusione Babylonis fuit liberatus, ita Christus ab omni cõfusione peccati alienus, & faucibus mortis ereptus, ab inferni confusione suã Ecclesiam redemit, & eam reedificauit, gentibus ad eam confluxibus. Quæ non solum media plebe agentes, confusionis tenebris obrutæ fuerunt, sed & sapientes ipsi philosophi, qui non de agris & domibus vel quacunque pecuniaria ratione, sed de iis rebus, quibus miserè, aut beatè viuunt, de inuenienda in quã via,

qua accommodatè ad beatitudinem capeffendam viuendum effecit, quam maximè diffenserunt, & cõfusi sunt, quòd humanis sensibus & rationibus ista quæreret. Quid enim agit, aut quo vel qua se porrigit humana infelicitas, nisi ad confusionem, si diuina non ducit auctoritas? Confusionis igitur intellectuum, & morum omnium genrium, Babylon illa dux extitit: à qua exemptus Zorobabel, qui nepos fuit Iechoniæ, de semine Cedri sublimis dicitur hinc assumptus, & in Hierusalem monte excelso, sicut planrula collocatus, quæ creuit in arborem magnam, & elegantem cedrum. regnum siquidem Iudæorum restituit, atque sub eius protectione quieuerunt, & domos suas ædificauerunt. vnde subdit.

Et cognoscent omnia ligna sylvarum, quia ego Dominus humiliavi lignum sublimem, & exaltaui lignum humile, & siccaui lignum viride, & frondere feci lignum aridum. Ego Dominus loquutus sum & feci.

QUIA Iudæi qui arbores agri aut regionis dicuntur, Dñm Deum suum cognouerunt, qui sublimem arborem Sedechiæ regem nempe deiecit, & humilem scilicet Zorobabel eleuasset: sicq; viridem arefecisset, & aridam refrondere fecisset. In quo rursus, deiectione populi Iudaici, & gentis per Christum assumptio planè insinuat. Verum antequam ad sequentia gradum faciamus, aduertat hic lector, quòd quado Dominus flagellum prædicit, manum admouet, semper infert: & scietis quia ego Dominus. At tamen quando misericordiæ oculos pandit, frequentius titulum geminat: Ait enim, Hæc dicit Dñs Deus, ut Deum misericordiæ nomen proferat, & nullus aded demens sit, quòd sibi applaudens misericordiæ à Domino absque iustitia speret.

CAPVT XVIII.

Factus est sermo Domini ad me dicens: Quid est, quòd inter vos parabolam vertitis in prouerbium illud in terra Israël, dicentes: Patres comederunt uiam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt?

POPULI captiuitate partim expleta in Israël, partim Hierosolymitis imm inete, ut superiori capite enarratū est: merito Dñs in iudicio cū suo populo cõtendit super iustitia carceris, & dånationis eius. Etenim veluti cū Dño expostulando, cõmuni omnium ore circumferebatur: Patres nostri comederunt uiam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt. Ait ergo nunc Dñs: Quid est, quòd inuolucro & rerum similitudine, quasi non intelligā, me iniustitiæ redarguitis? Nā prouerbiū est, & sententia, paucis cõclusa verbis, vestro iudicio definita, & cõmuniter euulgata, quā mihi obiicitis, me scilicet punire filios innocentes propter peccata parentum: plusquā insanie profectò argumētū: homo solo æquatus, lætæ diuinæ maiestatis reus, mutire, nedū fari erubescit, diuinā bonitatē & clementiā in ius vocādo, atq; in eo cõtra ipsam obtinere cõtendit. Nec recēs querela est: semper quidē quòd hostibus traditiā Dño affligebatur Israëlite, iniuste pati, deceptiq; omnino sibi videbatur, siue sub Iudicibus, nationibus traderetur, siue processu tēporis sub Regibus manus Philistinorum persentiret. Cecinit hoc regius vates Dauid in eorū persona dicēs: Vendidisti populū sine pretio, & nō fuit multitudine in cõmutationibus eorū. sanè cū spontē & gratis absq; villo pretio & absq; villo lucro & scēnore eos vendidisse queruntur; iniustitiæ Dñm arguunt, & suam innocentiam defendunt. quod postremū existit flagitium, nā salubris medicina est & nō incõgrua veniæ petitio, proprium agnoscere peccatum, neq; vlli alij quā sibi tribuere, & absq; excusatione propriū se illius auctore agnoscere. Tunc enim dominabitur quicquid peccato si id sibi non defendendo proposuerit, sed pœnitentiā subiecerit. Rursus sub similitudine immaturæ uæ, & dentium stupore quem relinquit, idē sepe & diu per manus à parentibus in filios inuulgauerūt, dicentes: Patres nostri comederūt uiam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt. Quod explicās B. Greg. inquit: Vna acerbā est peccatū: est qui ppē, vna acerbā fructus ante tēpus. Quisquis enim presentis vitæ delectationibus satiari desiderat, quasi fructus ante tempus comedere festinat. Qui igitur uiam acerbam comedit, dentes eius obstupescunt, quia qui presentis mundi delectatione pascitur, interiorius eius sensus ligantur, ut iā spiritualia comedere, id est, intelligere nequeat, quia vnde in exterioribus delectati sunt, inde in intimis obstupescūt. Vnde merito Israëlita sensibilibus oblectati, in spiritualibus obstupescentes, prouerbium

Psal. 43.

Aug. 15. de ciuit. c. 7.

Greg. li. 11. Moral. cap. 18.

bium hoc iactabant, quòd tam tritum refert Dominus, idq; in aduentu Christi Iesu & Euangelij impressione, in visceribus hominum cessaturum promittit. Vnde nunc Dominus impendente, & premente iam captiuitate Babylonica, præcedentiū omnium maxima, se ab obiecto hoc purgare, & eos erudire ut se agnoscat, & sua peccata plangentes, commertos labores patienter ferant, statuit. Verum prophetiā hæc ad tempora Euangelij transfert beatus August. his verbis: Illa quippe diuina sententia; Reddam peccata patrum in filios, tenet eos utique antequā per regenerationem ad testamentum nouum incipiant pertinere. Quod testamentum prophetabatur, cum diceretur per Ezechielem: nō accepturos filios peccata parentum suorum, neq; vterius futuram in Israël parabolam illam in prouerbium: Partes manducauerunt uiam acerbam, &c. Eandem sententiam profert contra Iulianum Pelagianum. Cæterum non oportet ita Domini verba ad certum tempus restringere, quòd pro voluntate fieri obiicietur, cum pro omni tempore sit vniuersaliter vera.

Aug. tomo 3. in Enchir. ad Laurent. cap. 4. 6.

Aug. tom. 7. lib. 6. ca. 12.

Vivo ego, dicit Dominus, si erit vltra parabola hæc in prouerbium in Israël. Ecce omnes anime meae sunt. ut anima patris, ita & anima filij mea est. anima quæ peccauerit, ipsa morietur. & vir si fuerit iustus et fecerit iudicium et iustitiā, in montibus non comederit, & oculos suos nō leuauerit ad idola domus Israël, & uxorem proximi sui non violauerit, & ad mulierē menstruātam non accesserit, & hominē non cõtristauerit, pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit, panē suum esurienti dederit, et nudum operuerit vestimēto, ad vsuram non commodauerit, & amplius non acceperit, ab iniquitate auerterit manum suam, & iudicium verum fecerit inter virum & virum, & in præceptis meis ambulauerit, et iudicia mea custodierit, ut faciat veritatem, hic iustus est: vita viuet, ait Dominus Deus. Quòd si genuerit filium latronem effundentem sanguinem, & fecerit vnum de istis, & hæc quidem omnia non facientem, sed in montibus comedentem, & uxorem proximi sui polluentem, egenum & pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem, & ad idola leuantem oculos suos, abominationē facientem, ad vsuram dantem, & amplius accipientē, nunquid viuet? non viuet: cum vniuersa hæc detestada fecerit, morte morietur. Sanguis eius in ipso erit. Quòd si genuerit filium, qui videns omnia peccata patris sui quæ fecit, timuerit & non fecerit simile eius, super montes non comederit, & oculos suos non leuauerit ad idola domus Israël, & uxorem proximi sui non violauerit, & virum non cõtristauerit, pignus non retinuerit, & rapinam non rapuerit, panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento, a pauperis iniuria auerterit manum suam, vsuram & superabundantiam non acceperit, & iudicia mea fecerit, et in præceptis meis ambulauerit: hic non morietur in iniquitate patris sui, sed vita viuet. pater eius, quia calumniatus est & vim fecerit fratri, & malum operatus est in medio populi sui, ecce mortuus est in iniquitate sua. et dicitis: Quare non portauit filius iniquitatem patris? videlicet, quia filius iudicium & iustitiam operatus est, omnia præcepta mea custodiuit & fecit illa, vita viuet. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij. Iustitia iusti super eum erit, & impietas impij erit super eum.

DVPLICI ergo capite ablegat à se sententiā prouerbij, & æqualitate propõsionis qua omnes animas diligit, & libertate arbitrij, quæ vnicuiq; nocebit aut suffragabitur, prout ea in bonū, aut in malum vsus fuerit. æqualitate dilectionis primò id abiicit, quoniā iure creationis omnes animæ sicut patris, ita & filij ipsius sunt. non enim ex traduce ut corpora propagantur. Anima quidem rationis sicut genere omnino à corpore distat, quia spiritus est, ita & causam alterius generis sublimiorem & excellentiorem habet, nempe ipsum Deum solum, qui per creationem eam producit, &

ducit, & in lucem edit: neque de potentia materiæ per causam materialem, vt cæ-
 teræ formæ educitur. Vnde cū iure creationis ipsius Dei facturæ omnes animæ sint,
 sic æqualitate propensionis & dilectionis cunctas amplectitur, vt ad se absque discri-
 mine omnes conuerti velit, & absque acceptionis personarum vitio, distributor præ-
 miorum & pœnarum existat, ita vt neque filius puniatur pro patre, nec contrā. Quo
 loco eliminatur aperte error Caluini hæretici in libr. quem de testamento siue de
 fœdere Dei vnico & æterno inscripsit, asserentis: fidem per traducem in filios propa-
 gari, quod hoc loco asserat Dominus, filium non portare iniquitatem patris. Vnde
 elicit in fidelitatem parentis non obstare quin ex eo puer progerneretur fidelis, quia
 non ad immediatos parentes, inquit, respiciendum est, sed ad mediatos. Et vix inue-
 niatur infans, qui aliquem parentē fidelem non habuerit. Eandem sententiam col-
 ligit ex eo quod dicit beatus Paulus, Sanctificatus est vir infidelis per mulierē fide-
 lem, aliās filij im mundi essent. conuincitur ergo hoc eodem loco eius error, & suo se
 gladio iugulat. est enim fides Dei donum animæ fideli gratis tributum, quo Eccle-
 siæ mancipatur & perficitur. Vnde si anima ex traduce non est, vt clarè hîc Domi-
 nus docet, quomodo fides, quæ spiritale donum est, & eius perfectio? certè nullius fa-
 ni hominis mens hoc capere potest. Præterea si propria cuiusq; merita & demerita
 suffragari coram Domino, aut refragari debeant, quæ hæreditate nedū proximorum,
 sed longissimorum parentum fidem accipiet, ad quæ nec terrena bona quoquo iure
 attinere valent: præsertim quod textus sacer pugnantiā diceret, cū ex parète iusto
 filius iustitiā acciperet, cuius oppositum asserit Dominus. Et prophani etiā ipsi aucto-
 res, qui alienis opibus & famæ incuberent, miseros pleno ore appellarunt. Nec quod
 ex Paulo allegat sibi patrocinator. Nā quod Paulus docet, est: virum infidelem per
 mulierem fidelem fidei candidatum fieri, vt dicit Tertullianus: sanctos dici fidelium
 filios, quod quasi candidati sint fidei. Idem asserit beatus Hieron. lib. 1. contra Iouin-
 nianū: Candidatus, inquit, fidei est infidelis si nolit à credente recedere, quia videretur
 animi destinatione Christo deputatus, & idē censet in epistola ad Paulinum: vbi ro-
 gatus, ad quæstionē respōdet, referēs ibi Tertullianū. Et hoc tandē obtinet vsus scri-
 pturæ, vt sancta dicantur, quæ cultui & vsui sacro deputata sunt, quia munda & pu-
 rificata sunt, & sequestrata ab vsu prophano: ac perinde infidelis, de quo asserit Pau-
 lus, quia ab idololatria segregatus & sine contumelia creatoris cohabitaret. Propterea
 diuus Ambrosius prædictum locum expoens, ait: habere illos, scilicet coniugatos,
 beneficium bonæ voluntatis ostendit, quia horrorē nominis Christi non habent, &
 ad tuitionem hospitij pertinet, quod signum in eo sit crucis, quo mors victa est, san-
 ctificatio enim est. Alioquin filij vestri im mundi essent: quia si dimitterent volentem
 habitare secum, & aliis se copularent, essent adulteri, & per hoc filij eorū spurij. Quo
 ergo pacto fides, seu sanctificatio à parentibus per traducē existimāda est, vt hæretici
 somniarunt: Sed anima quæ peccauerit, ipsa morietur, vt inquit Dñs: & quæ iustifi-
 cata discedet coronabitur. Deinde libertate actionū, quibus præmium aut pœnæ re-
 spondent, Dñs idem probat. Nā qui ita compositè vitā egerit, quo ad se & Deum &
 proximum, quod iudicio rationis agenda cuncta discernat, & regula iustitiæ exami-
 net, piè & debitè Deum colat, sicca idola & eorum cultus detestando, iuste etiam ad
 proximum se habuerit, nec ipsum quoquā genere bonorū lædendo, nec opprimēdo
 seu contristando, quin potius misericordiæ & beneficentiæ opera liberaliter impēde-
 rit, vita, inquit, viuet, id est, vita sempiterna fruatur. Quæ vitæ officia commendauit
 beatus Paulus Tito fratri, oculos in benignitatē Dei desigere hortando: quæ ad hoc,
 inquit, apparuit, vt sobriè, iustè, & piè viuamus in hoc sæculo. Atqui ne quisquam
 affirmare contendat, iustitiā parentis prodesse posse filio ad iustificationem, & æ-
 ternam salutem, subdit: iniquum ex iusto viro genitum, qui non sequutus fuerit
 mores paternos, sed intēperatè, quoad sui animi cōpositionem, impiè quoad Deū, ho-
 norē Dei idolis, aut eorū fucis tribuēdo, proximis nocendo, & charitatis opera sub-
 trahendo, ipse animā suā iugulauit. Quare in sanguine suo, id est, peccato suo, à quo
 resurgere per pœnitentiā renuit, in æternum morietur: loquitur perinde de morte
 animæ, ac corporis: nā qui iniuriosè & violētè occiditur, sanguine effuso, in quo vita
 animalis cōsistit, è medio tollitur: Ita anima peccato, tanquam actū sibi iniuriosè &
 violento periit: aut forsā peccatum sanguinè appellat, quia carnis & sanguinis opus
 est aut

1. Cor. 8.

Tertullia-
nus libr. de
Monoga-
mia.

Ad Tit. 2.

Genes. 4.

est aut propter peccatum Cain primum in proximum, quod effuso sanguine fra-
 tris, homicidium commissum est. Et si rursus ex iniquo genitus filius, detestatus sce-
 lera patris, iudicium & iustitiā fecerit, iniquitas parentis minimè ei nocebit, sed
 viuendo viuet: quia vita nunquam defectura in sæculo futuro. Et sic filius iustus nō
 dabit pœnas pro iniquitate paterna, neque pater luet iniquitatem filij, sed iustitiā iu-
 sti erit super eum, & impietas impij erit super eum, hoc est, vnusquisque referet fru-
 ctum iustitiæ suæ, & nam iustus suam assequetur vitæ præmium, & iniustus luet pœ-
 nas pro iniquitate sua & non aliena: iuxta sententiam Sapientis: Sicut vna acerba
 dentibus noxia est, & fumus oculis, sic iniquitas iis, qui vtuntur ea. Manet ergo inte-
 grum pœnam æternam & vitam cœlestem, propria gesta vnus cuiusque sequi.

RESTAT tamē adhuc scrupulus de pœnis temporalibus, quas ob peccata in hac
 vita Dominus infert, & quæ occasionem prouerbij dederunt Iudæis, quod filij pœ-
 nas luerent, peccatis parentum debitas. De quibus Dominus sic loquitur: Ego sum
 Deus zelotes, qui reddo peccata patrum in filios vsque ad tertiam & quartam gene-
 rationem, &c. quod etiam infra reperitur. Et scelus Eli puniendo, dixit Dominus:
 omnes è sua domo cū ad virilem ætatem peruenissent è medio tollendos, atq; in
 summam egestatem etiam adigendos. quæ posteris proculdubio graues pœnæ &
 supplicia ingentia fuerunt. Diuus Hieronymus constat præfatam Exodi aucto-
 ritatem parabolam esse, quæ aliud sonat, & aliud sensu retineat. Vnde dicit: filios
 non puniendos in 3. & 4. generatione, quia deliquerunt parentes, sed quoniā patrum
 extiterunt æmulatores. Quam etiam sententiam asserit Rupertus. Et diuus Augu-
 stinus Tom. 6. contra Adamantum, eundem amplectitur sensum, sic enim ait: Qua-
 re intelligendum est, & illud rectum esse, quod Deus retribuit peccata parentum
 filiis, qui eum oderunt. Ex eo enim quod addit: Qui me oderunt, intelligitur, eos pu-
 niri peccatis parentum, qui in eadem peruersitate parentum perseuerare voluerunt.
 Et li. 4. Quæstionum super Deuteronomium cap. 42. Et in Quæstionibus veteriste-
 stamenti cap. 14. & cap. 36. & super Psalm. 108. idem repetit. Verum nescio an tanti
 viri sententia exactè nodum soluat. primum quod vsus scripturæ sanctæ obtineat,
 cū parabolis vtitur, res aliquas in similitudinem adducere, quæ rem de qua differi-
 tur, exprimant, vt in parabolis seminantis, lolij & sinapis planè videre licet. Hic au-
 tem non vtitur similitudine, sed verbis rem exprimentibus iudicium profert: quare
 non parabola, sed pura Domini sententia est. Præterea luce clarius ostenditur aucto-
 ritate Regum 2. locū allegata, in posteris peccatum parentis puniri. Et de temporali
 etiam punitione, quæ aliās ventura non erat, exponit Augustinus de peccato Acham
 differens, ait enim: Nec tamē credendum est etiam pœnis, quæ post mortem irrogā-
 tur, alium pro alio posse damnari: sed in his tantum rebus hæc irrogari pœnam, quæ
 finem fuerant habituræ, etiam si non eodem modo finirentur. & subdit: Simul etiā
 ostendit, quanta connexa sit populi societate, ipsa vniuersitas, vt non in seipsis singu-
 li, sed tanquam partes in toto existimentur. Distinctius autem res sic deducitur. Et
 principid considerare oportet, quod duplex est temporaria pœna (vt colligitur ex
 beato Gregorio super illud Iob: Iræ eius quis resistet: supra etiā memoratum) quæ-
 dam est peccatis quoad culpam dimissis debita, quæ si in hoc sæculo non soluat, in
 Purgatorio patienda est: & hæc cū proprium sequatur peccatum, suam quicunq;
 soluet pœnitens, nec vnus pro alio punietur. Alia est extraordinaria, vt quando ob
 peccatum numerationis populi pestem in pœnam Dauid sustinuit: & hanc sentire
 possunt de manu Domini, qui eo peccato non fuerat particeps, vt in præfato exem-
 plo: & etiam in bello, quod subsequutum est in populo Iudæorum regnum paternū
 inuadente Absalone, propter peccatum Dauid cum vxore Uriæ. Vtrobique enim
 plexi fuerunt, qui peccati non fuerunt participes. Et rursus alia est pœna, quæ in cor-
 reptionem peccantis datur, qua plectuntur etiam posterī, vt in flagello domui Eli
 immisso. Quibus & similibus exemplis pœna non vt satisfactoria, neque vt soluti-
 ua sed vt medicina infertur, qua iniquitati gambæ abscindantur, & homines à pec-
 catis reuocentur. Et hoc flagelli genere sæpè sæpius imitatores paternorum scelerū
 punitos videmus, vt tempore Iudicum & præfenti captiuitate Babylonica. Nam si-
 milia peccata prædecessoribus commiserunt, quibus cessantibus & eorum pœniten-
 tiam agentes, in patriam libertatem restituti sunt: vt contigit etiam in captiuitati-
 bus, quæ

Prouer. 10.

Exod. 20.
Exod. 34.

1. Reg. 3.

Aug. super
Exod. lib.
4. cap. 42.

Math. 13.

August.
tomo 4.
quæstioni-
bus super
Iosue c. 8.

2. Reg. 11.

1. Reg. 2.

Genes. 7.
Genes. 19.

bus, quæ sub iudicibus acciderunt. Nonnunquam etiam innocentes puniuntur, non in se, sed ut parentum partes sunt, ut in aquarum diluuii vniuersali, & Sodomorum incendio, ubi patratores puniti sunt, & infantes in ipsorum bonum præuenti. Atqui quoniam Dominus misericors est, & peccata filiorum in parentum ignominiam cedunt, ut etiam flagella & punitiones publicæ, quas iudices & iustitiæ publici ministri exercent, permittit Dominus ad pœnitentiam parentes expectando, filios ignominiosè cadere, ut & hoc parentes confundantur, & ignominiosi filiorum castigentur & admoñeantur, ut ad cor per pœnitentiam redeant: cuius rei causâ usque ad tertiam & quartam generationem expectat. Atque ad eò citato loco præmittitur: Dominus Deus miserator & misericors, patiens & multæ miserationis, reddens iniquitatem patrum, &c. Quod si peccantibus tam misericordem se præbet, quantus iniustus erit? Audi quod sequitur: & seruans iustitiam & misericordiam in multa milia, his qui custodiunt mandata eius, & faciunt præcepta illius, ut exponit beatus Hieronymus. Et hæc pro tenuitate nostra de quæstione sint dicta.

Si autem impius pœnitentiam egerit ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, et custodierit omnia præcepta mea, et fecerit iudicium & iustitiam, vita uiuet, & non morietur: omnium iniquitatum eius, quas operatus est non recordabor: in iustitia sua, quam operatus est, uiuet. Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus Deus, & non ut conuertatur à viis suis, & uiuat? Si autem auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes, quas operari solet impius, nunquid uiuet? omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur: in prauaricatione qua prauaricatus est, et in peccato suo quod peccauit, in ipsis morietur. Et dixit: Non est aqua via Domini. Audite ergo domus Israël: Nunquid via mea non est aqua, et non magis via vestra praua sunt? cum enim auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis, in iniustitia quam operatus est morietur. Et cum auerterit se impius ab iniquitate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suam iustificauit. Consideras enim, et auertens se ab omnibus iniquitatibus suis quas operatus est, vita uiuet, & non morietur.

Cum nulla ergo acceptio personarum sit apud Dominum, concludit vnumquemque operibus suis in æternum viuere, aut perire. Nam qui antè vitæ actû rationem habendo, peccatorum suorum pœnituerit, & futuram sic instituerit, quod in præceptis Domini ambulando iudicium fecerit & iustitiam, vita uiuet & non morietur. hoc est, præsentem vitæ cursum viuus peraget, mortuus peccato. Mortui enim sunt, qui sæculo seruiunt peccatis implicati, quos Dominus mortuos appellauit dicendo: Sinite mortuos sepelire mortuos suos. Etenim post peccatum illud magnum primi hominis, pœnitentia vnicum fuit semper in ecclesia medium ad Dei beneuolentiam conciliandâ. Quod Iudæos docet apertè Dominus hoc loco, & Talmudistæ vno ore profitentur: præcipuè tamen Rabi Iosès, ex quo traditur super illud Cantorù; Aperi mihi soror mea: quod Deus sanctus & benedictus dixit Israëlitis: Filij mei aperite mihi aperturâ pœnitentiæ, sicut est foramè acus, & ego aperturâ vobis aperituras misericordiæ, per quas trāsibunt quadrigæ & currus: & Rabi Pinhas super illud Psal. Bonus & rectus Dñs legè dabit delinquentibus in via: aut, ut Hebræi vertunt, docebit errâtes vias: sic ait: Quare autè est bonus? quia rectus. Et quare est rectus? quia bonus. propter hoc docebit errantes viâ: docebit liquidè viam, per quâ faciant pœnitentiâ. Hoc dixerim, ut antiquissimû vocabulum pœnitentiæ adorent hæretici in literis sacris passim celebratû, & in ecclesia ab initio receptû, & abeant cû sua respicientia, nisi pœnituerint. Et tandè iste noster pœnitens mortè inferni euadet, quare non morietur. Illud autè quod addit: & fecerit iudicium & iustitiâ, præcepta proximû concernentia potest notare: ut præcepta primæ tabulæ mandata, quæ ad se & ad Deû vnumquemque ordinât, intellexerit: ni malueris ad iudices & personas publicas referre, qui cunctorû causas diiudicant, & iustitiâ decernunt. Atque ita pœnitentes tâ certos remissionis peccatorû vult facere, quod in memoria sua nunquâ ea ad puniendum retenturû dicit: sunt quidè per opera bona, pœnitentiâ subsequentiâ, recta peccata: quapropter

Math. 8.

Cant. 5.

Psal. 24.

quapropter ita memoriâ Dñi ut puniatur, venire nõ poterit: imò tantû abest, ut patratori noceat, quod æternis bonis semper victurus donabitur: Quoniâ beati, quorû remissæ sunt iniquitates, & quorû tecta sunt peccata: Tanta enim erga fideles Dñi propensio est, ut pœnitentes gratia præueniendo, eorû peccata indulgeat, & ab eius conspectu, ac si nunquâ fuissent, dispareat. Cuius rationem reddit, quia eius animus est, ut viuât peccatores, nõ ut pereant. Quem enim inconuertibile, inquit B. Greg. diuina præscientia noscit, occidit. Vult ergo Dñs occidere, sed eos quos prænoscit cõuertenti nolle. Vnde memoratû locum explicans Diuus Paulus, dicit: Vult Deus oēs homines saluos fieri, & ad cognitionè veritatis venire. & vice versâ de iusto dicit: Qui ceciderit, & per pœnitentiâ non resurrexerit, in nullo iustitias quas operatus est, ipsi suffragaturus, ut pœnas æternas euadat. Nã vnica præcepti transgressio, irâ diuinam prouocat, & inimicitias ponit, quod explicas B. Iacobus dicit: Quicumque autem totâ legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omniû reus, perinde nanq; à cælo exulabit impœnitens, ac si in omnibus deliquisset. Vide hominis sibi traditi impudentiâ. Cum factore suo totius bonitatis fonte expostulat, ipsum què iniustû cõpellare nõ verecundatur: neq; ad æquilibriû iustitiæ, sua iudicia Dñm equare, asserere nõ veretur. Quare in eiusmodi impios suâ retorquet cantilenâ: siquidem iustus qui ceciderit, etiam cum ulobonorû operû munitus videatur, & tota vita Dño placuerit, nisi pœnitentiâ egerit simul cû impio morietur, nec iusta opera, quæ egerit, quoquam pacto Dñm inclinare valebunt, ut ad vitâ assumat: qua nulla districtior iustitia comprobari potest. Sed aduerte, quod in cõuersione impij diuinus spiritus cõmèdat: facere nõ pe iudiciû & iustitiâ. Oportet enim de agendis semper rationè ipsam cõsulere, & iuxta librationè eius decernere, atque penes eius normâ cogitationes oēs & internos actus dirigere: Verû hoc nõ sufficit, sed externè cû proximis iustè viuere, & iustitiâ virtutû administrare conuenit. Iudiciû enim hoc loco actus internos significat, iuxta illud Ps. Diriget māsuetos in iudicio. & alibi: Beatus vir qui miseretur & cõmodat, & disponet sermones suos in iudicio. Est itè animaduersione dignû, quod subdit: consideras enim & auertens se ab omnibus iniquitatibus suis, &c. quia cû pœnitet, intelligere incipit, & considerare. Tempore enim iniquitatum, ut brutum animal ferebatur.

Et dicunt filij Israël, Non est aqua via Domini. nunquid via meæ non sunt aquæ domus Israël, & non magis via vestra praua? idcirco vnūquemque iuxta vias suas iudicabo, domus Israël, domus Israël, ait Dñs Deus: Cõuertimini et agite pœnitentiâ ab omnibus iniquitatibus vestris, et nõ erit in ruinâ vobis iniquitas.

POST QUAM Dominus se purgauit, & notam in auctores reflexit, sui eos admonet & hortatur, ut ad cor redeuntes pœnitentiam agant: secus verò facientes, dicit iuxta opera sua iudicaturum. Imò quia magistratus & legum custodes erant qui hæc primû oblaterabant, quibus cura aliorum inerat, non solum ut ipsi pœniteat, sed & alios ad pœnitentiâ inuident, ad sanam què mentè reducât, cõmonefacit. Quare cum Emphasi domum Israël aduocat, & si pro pœnitentiâ agite, reducite, verterunt alij. Ad quod facit etiam quod subdit, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Quasi dixerit sic: iniquitas vnus non erit alteri ruinæ & offendiculo.

Proiicite à vobis oēs iniquitates vestras, quibus prauaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum: & quare moriemini domus Israël? quia nolo mortem morientis: dicit Dominus Deus: reuertimini & uiuite.

EPIPHONEMATE semper mentem versando, totius capituli sententiam concludit. Vbi verbum suum impignorat Dominus, quod qui à se iniquitates & peccata proiecerint, quibus à recto officio discesserunt, & renuciando veteribus cor nouû & spiritû nouû fecerint, verè pœnitent, ut ad regnû ius acquirant. Vnde Ambr. pœnitentiâ sic definiuit, Quod sit præterita mala plâgere, & plangenda iterum non cõmittere. Etenim sic se iudicans homo, iudicium Dñi præuenit, dicente Apostolo: Si nosmetipsos diiudicemus, nõ vtiq; à Dño iudicemur. Quod & regius Vates ad hâc præuentionè pœnitentiæ nos hortâdo, dixit: Preoccupemus faciè eius in confessione &c. His ergo fidè facit, inferni mortem euasuros. Vnde ait: Et quare moriemini domus Israël: quasi diceret: bono animo estote, & dilatare animos, omni explorato mortis timore, quia non peribitis: & simul obiurgat eos, qui hæc facientes cõtracto animo sint,

K 4 sic cum

Psal. 32.

1. Tim. 2.

Iacobi 2.

Psal. 24.

Psal. 111.

Ambr. libr. de pœnit.

1. Cor. 11.

Psal. 94.

fic cum interrogatione rem affirmando, Quia nolo mortem morientis. Explicat ingenium suum Dominus, quod sit misereri semper & parcere ad ipsum confugiens. Non vult enim ipse mortem morientis, sed idem ipse, qui eam sibi conficiuit. Quapropter inquit: Reuertimini & viuite: hoc est, auertite cor à malo, muto vos ad hoc cohortando: & ad officium virtutis regredimini, & in eo viuite semper, eam studiosis operibus locupletando. Nam hoc viuere est, & contra: in sepulchro corporis sepeliri & mori, vitia consecretando. Nec prætereas, quàm significanter illo verbo, proiicite, ad eorum exulanda peccata, vsus est: quoniam cum vilipendio & contemptu tanquam res homine indigna, & ob quæ semper pude fieri debeat, releganda & abiicienda sunt.

CAPVT XIX.

Et tu fili hominis, assume planctum super principes Israël, & dices: Quare mater tua leena inter leones cubauit, in medio leunculorum nutriuit catulos suos? & eduxit unum de leunculis suis, leo factus est, & didicit capere prædam, hominemque comedere. Et audierunt de eo gentes, & non absque vulneribus suis ceperunt eum. & adduxerunt eum in catenis in terram Aegypti. Qui cum vidisset, quoniam infirmata est, & perit expectatio eius, tulit unum de leunculis suis, leonem constituit eum, qui incedebat inter leones, & factus est leo et didicit prædam capere & homines deuorare: didicit viduas facere, & ciuitates eorum in desertum adducere, & desolata est terra, & plenitudo eius à voce rugitus illius, & conuenerunt aduersus eum gentes undique de prouinciis, et expanderunt rete suum in vulneribus earum, captus est, & miserunt eum in caueam. in catenis adduxerunt eum ad Regem Babylonis, miseruntque eum in carcerem, ne audiretur vox eius vltra super montes Israël.

BENE post liberatam Domini iustitiam in puniendo peccatores, planctum iuber Israël Prophetam excitare, vt lugeant sua peccata, ob quæ acerbis captiuitatis pœnas dignè meruerunt. Sed mirum est, quod cum sua peccata ob quæ sic abiecti sunt collachrymari debeant, scelera matris & crudelitates principum solum commemoraret. Quod sanè Spiritus sanctus facit, nõ vt infantes eos prædicet, qui similibus maiorum flagitiis tenebantur, sed vt radices & origines morborum tanquam peritus medicus aperiat. A Iosia enim rege (qui legem reperit, & in præceptis Dñi ita strenuè ambulauit, vt dicat Scriptura: nullum fuisse, nec futurum similem) omnis profapia regia vsque ad eum degenerauit, vt Manasses peccata sequendo, crudelitate etiã ipsum vincerent. Hierusalem autem captiuorum mater, inter leones cubauit, quia princeps gentium & nationum quæ ex rapto viuunt tyrannicè dominando; & qui homines deuorant eorum substantias diripiendo, gladio perdendo, ciuitates desolando, pro sua libidine mulieres viduas faciendo, leones iusta ratione appellantur. Hos igitur imitando, eorumque luxuria torpendo, similibus morum prolem regiam vt catulos enutriuit: qui leones facti, atque regno & imperio potiti, leoninam furiam sunt exsecuti. Nã Ioachaz Oziæ filius crudelitate maxime viguit, cui Dominus pro licatore Pharaonem Nachareo Regem Aegypti dedit, qui in Aegyptum eum vulneribus afflictum cepit, & catenis vinctum duxit. Quo mortuo Eleacim constituit Pharaonem Regem filium eius, quem Ioachim appellauit: qui iuxta patrem suum malum operatus est coram Domino: ea propter morte multatus est: & occasione oblata vtens Hierusalem, Ioachim siue Iechonias (nam vtramque habuit appellationem) in regem creatus est, agrè enim ferebat Hierusalem, quod eius liberationis expectatio à Pharaonis iugo, morte & ignauiã præcedentium sic infirmaretur. Quare istum, vt stomachosum & animositatem excellentem in leonem suffecit, qui ita eius mores atrocè sequutus est, vt commemoratas crudelitates exercendo, prædecessores suos longè superauerit. Ob quæ alio macello designatus, ingruentibus in eum Assyriis, sponte sua

te sua Hieremias in potestatem Regis Babylonis se tradidit, in suamque ciuitatem captiuus cum suis, & magna parte populi ductus est. Quibus per Prophetam hæreditaria hæc peccata lugere iubet Dominus, & nobis simul: Vt cum peccata principum & maiorum vitauerimus, nostra & illorum ploremus, quæ si imitatione, beneficio numinis non admittimus, pro aliis forsitan maioribus, diuina prudentia sic dispensante, plectimur.

Mater tua quasi vinea in sanguine tuo super aquam plantata est: fructus eius & frondes eius creuerunt ex aquis multis. Et facta sunt ei virga solida in sceptrum dominantium: & exaltata est statura eius inter frondes, & vidit altitudinem suam in altitudine palmitum suorum.

ELATI fluctus maris quantò sublimiùs ascendunt, tantò maiore faciunt casum: Ita mundi status quantò eminentiùs surgunt, tantò deorsum abiectiùs deprimuntur: imò cum pomposo, & mirabili ascensu fastigiatur, tunc instantiùs ruinam & deiectionem minatur. Quod exemplo nobis sanctissimus de synagoga proponit. fuit enim sanguine regio, vt vitis seu vinea iuxta aquam plantata, quæ cum humor abundè suppetat, & fructu fecunda, & foliorum atque palmitum ornatu decora aspectui & elegans apparet. In synagoga equidem fructus, hoc est, soboles regia, & frondes, id est, ministri & principes, factu & apparatu suppellectilium & diuitiarum, creuerunt ex aquis multis: id est, ex populis multis eorum ditionibus subiectis, aut ex diuersis domibus & familiis, vt interpretatur Dionysius Carthusianus. Vique ad eum, inquit, quod in sceptrum dominantium, atque in varias & excellentes dignitates & potestates è prole regia, plures virgæ solidæ in dependentes, & sibi omnino sufficientes absoluto dominio factæ sunt: Vnde synagoga in magna felicitate fuit constituta. Sed o magna dementia, cum homo in sublimem statum euectus, sibi blandiendo, in sua altitudine oculos suos defigit! nam ruinam suam operatur. Vidit Synagoga altitudinem suam, & gloriata est, in excellentia palmitum domus regie eam condecoratum, & superbiuit. Exaltata, inquit, est eius statura in frondes: quasi dicat, stabilitatem & firmitatem suam in florenti statu principum & potentium ex domo regia posuit, & sic furens in superbiam omnem est elata. Tunc enim luxuria arboris maxime cognoscitur, quando frondes & poplites, qui circumquaque diffunduntur, florent & crescunt. Quod Synagoga contigit: vnde supra modum exaltata & eleuata est.

Euulsa est in ira, in terramque proiecta, & ventus vrens siccauit fructum eius: marcuerunt & arefacta sunt virgæ roboris eius: ignis comedit eam. Et nunc plantata est in desertum in terra inuia & sitiēti. & egressus est ignis de virgâ ramorum eius, qui fructum eius comedit: & non fuit in ea virga fortis. sceptrum dominantium planctus est, & erit in planctum.

DEFECTIONEM Regum in populo Iuda sacer Propheta hic prænunciat, & casum Synagoga è florenti illo principum statu. Nã post sacerdotes, subsequuta sunt vsque ad Christum (qui fuit iudex, Rex, & sacerdos) gubernationes omnes, quibus populus ille ductus fuit, nec dirigere eum suffecerunt, in se vno eas complectens: vt eleganter diuus Chrysostomus notauit. Ob cumulum ergo peccatorum à dignitate Regum decurbata & deiecta est Synagoga: quia malum, vt dixit quidam, seipsum perdidit: & si integrum sit, intolerabile sit. Euulsa est ergo vitis seu vinea, & solo æquata: quia Sedechias captiuus ductus est, & ventus vrens, exercitus nempe Regis Babylonis, siccauit fructum eius, id est, sobolem eius, & sic filij eius emarcuerunt, quia consumpti sunt igne, id est afflictione, & regiam dignitatem non ascenderunt: sed Salathiel, & Zorobabel ex Iechonia, successerunt in regimine populi, vt habetur apud Matth. Transplantata autè est vinea, in terra deserta & sitiēti, quia in Babylone inter nationes culta Dei, & virtutis omnino deserta, & aquam salutarem doctrinæ sacræ sitientes. huius autem vastationis ipse Rex Sedechias causa fuit: nam ab eo egressus est ignis, id est afflictio & captiuitas, quæ absumpsit fructum eius, hoc est filios, ita vt nullus

nullus restaret, qui in regno succedere posset. Et hoc est, quod nunc per Prophetam lamentatur & lamentabitur semper à Iudæis, quia initium malorum suæ Synagoge hoc: eius enim destructio sic vaticinabatur per paulatinos defectus, quæ tempore Christi Iesu tandem antiquata est.

CAPVT XX.

Factū est in anno septimo in mense quinto in decima mensis venerūt viri de senioribus Israël, vt interrogarent Dominum, & sederunt coram me: & factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis loquere filiis Israël, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Numquid ad interrogandum me vos venistis? viuo ego, quia non respondebo vobis, ait Dominus Deus.

Qui in afflictione positi sunt, gratum maximè opus auctori faciunt, cum iustum eum prædicant, nec iuxta mensuram delictorum plagas infligere. Quocirca calamitosis Israëlitis in Babilone, ingratitude ob beneficia tot amplissima recepta, & ceruices rebelles iugo Domini exprobrat, vt se ipsos cognoscentes propria miseria, diuinam misericordiam lucrentur, & eam cælo infinito bono, commutent. & deinceps Ecclesiæ florentem statum prænunciat, quæ non vt Israël repugnabit, sed studiosè in omnibus ipsi gratificari curabit. Primum ergo ab interrogatione, quam seniores Prophetæ fecerunt, exorditur, quam non exprimit, sed tantum insinuat cum magno consilio & deliberatione accessisse: siquidem ad Dominum eam attulerūt, & sedentes de ea consiliati sunt. Verum si coniectare licet, proposuisse videntur: qua ratione in omnibus sibi optimè consulere in calamitate quam patiebantur, idola gentium semper colentes, & post patrum fornicationes abeuntes? vt ex eo, quod infra ipsis respondere Propheta iubetur, colligitur. Ait enim: Propterea dic ad domum Israël, Hæc dicit Deus: Certè in via patrum vestrorū vos polluimini, & post offendicula eorum vos fornicamini, &c. Vnde cum obiurgatione, & indignatione ipsos expulit, dicens: Num ad interrogandum me vos venistis? quasi diceret: gens quæ me contemnit! & externos deos colitis! & sub iuramento, se responditurum negat, qui filiis & corde mollibus, nedum loquentibus, respondere solet: qui loquebar, ecce adsum.

Si iudicas eos, si iudicas fili hominis? abominaciones patrum eorum ostende eis.

Quia consulturi Dominum ad Prophetam tanquam ad videntem accurrerant, vt iudicia Domini ipsis aperiret, eorum flagitia, per quæ indigni erant diuina responsione iubet detegere, Id quæ obnixè præcipit, quod repetitione significat: si iudicas, si iudicas. Vbi particula si, affirmantis est, nec accipitur vt in eo loco: Si introibunt in requiem meam negatiue: petinde ac particula illa, fortè, aut forsitan, non dubitatiue plerunque ponitur in scriptura, vt eo loco: Forsitan verebuntur filium meum. Et alibi Dei filius: Si enim me sciretis, & forsitan patrem meum sciretis. & denique beatus Petrus Symoni gratiam Dei venalem existimanti dixit. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & precare Dominum si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui, vt tractatu de Pœnitentiâ adnotat diuus Ambrosius. sensus ergo est: Dic illis illorum scelera, quibus tenentur. Condemna eos, peccata ipsorum exprimendo, ob quæ ultione eos ultus fuero, & proculdubio vindictam de eis sumam, vt transtulerūt sic videret interpretari Hieronymus. Verum aliter etiam poteris dicere: vt propensionem Domini ad miserendum, potius quam ad puniendum peccatores explicet: ita vt repetitio illa ad mouendum Prophetam seruiat, qui scilicet iniquitates eorum iudicare volebat. quin potius, ait Dominus: Iniquitates proprias & patrum suorum ostende illis, vt eas considerantes ad cor reuertantur, & pœnitentiam agant, vt eis propitius. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: in die qua elegi Israël, eleuaui manum meam pro stirpe domus Iacob: & apparui eis in terra Ægypti, & leuaui manum meam pro eis dicens: Ego Dominus Deus vester: in die illa leuaui manum pro eis vt educerem eos de terra Ægypti, in terram quam prouideram eis, fluentem lacte

Math. 11.

Ioan. 8.
Actuum 8.

lacte & melle, quæ est egregia inter omnes terras. & dixi ad eos: Vnusquisque offensiones oculorum suorum abiiciat, & in idolis Ægypti nolite pollui: ego Dominus Deus vester. & irritauerunt me, noluerunt que me audire. vnusquisq; abominaciones oculorum suorum non proiecit, nec idola Ægypti reliquerunt: & dixi vt effunderem indignationem meam super eos, & implem iram meam in eis in medio terre Ægypti: & feci propter nomen meum, vt non violaretur coram gentibus, in quarum medio erant, & inter quas apparui eis, vt educerem eos de terra Ægypti.

COLLATA beneficia suo populo commemorat Dominus, vt ex repugnantia maior eorum ingratitude appareat, & confusio. Et diligenter attēde Domini curam circa suorum salutem, simul & fauores ac iuuamina, quibus eos ad suā iustificationem appetendam inuitat. Elegit primum populum in Ægypto: ab æterno quidē elegit, sed tunc cum maximis esset obrutus calamitatibus, suam electionem ostēdit. Elegit item temporaliter, quia actu eos à gentibus separauit: vt ad sui culturam lege & diuinis præceptis præpararet. hoc autem, quia Iacob promiserat iuramento interposito, secundum illud Zachariæ: Iusiurandum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum daturum se nobis. Et hoc est quod dicit: Et leuaui manum meam pro stirpe domus Iacob, id est, ad impleui quod iurauit, leuare enim manū, signum iuratis est, eo tempore maximè obseruatum. Apparuit deinde: quia Moyſi & Aaron suam exhibuit præsentiam eos, ductando & roborando ad populi educationē: & leuaui teritid manum suam: quia potentiam suam exercuit, qua verum Deum deuictis dæmonibus, & gentium incantatoribus, se Deum esse demonstrauit, vt vel inuitas gētes ad se reduceret. quartò deſiderabilem terram proponit lacte & melle fluentem, ad quā mentis oculos intendant: qua fœlicitatem & æternam illam vitam in cælo, omnium bonorum affluentia redundatē obumbravit: qua electi, Ægypti, & totius mundi oblectamentis sprētis, ad ipsam toto conatu & desiderio contenderent. Vnū tamen intimè exposcit, non quo iter conficitur, sed quod initium & principium itineris est, nempe fuga mali: sic enim ait. Vt proficiscamini, vnusquisque offensiones oculorum suorum abiiciat, & in idolis Ægypti nolite pollui. Idola enim Ægypti relinquere præcipit, & omnia caduca & terrena etiam nobis posthabere, quibus oculi offēsi, nos in via Domini retardant, sicut illos materialia illa idola. Est enim virtutis initium, vitium fugere, & principium sapientiæ stultitia caruisse, vt dicit quidā. Quæ in conuersione beati Matthæi Dominus plenè obseruauit. Pertransiit enim per Teloniū, & electionem suam ostēdit, oculos in eum dimittendo, manifestaui potentiam suam, & allecraui ad vitam, & finem postremū, dicendo, Sequere me: & ita compunctus idola Ægypti ipse reliquit, & offensiones oculorū, siue mundi oblectamenta, quibus oculi hominum inescantur, Dominum sequendo. At ipsi quid fecerunt? irritauerunt Dominum, quia aures suas obturantes audire noluerunt: offensiones oculorum suorum non proiecerunt, hoc est, quæ ipsis charissima fuerūt, & quibus immodico amore capti, Deum offēdebant, noluerunt proicere. Quem locum explicans Dominus Iesus in Euangelio ait. Si oculus tuus scandalizat te, erue eū & proice abs te. Symmachus verò, teste Hieronymo, non offensiones oculorum, sed nauseas vertit, quia quæ hominibus placent, nauseam & vomitum Dño prouocant. Vide quantum ipse exhorrescat peccata? Neq; præterea idola, quæ more Ægyptiorum colebāt, relinquere voluerunt. Eorū enim amore vsque ad eū intimè captiui in Ægypto conceperūt, quod contra liberatorem Moysem iussu Dñi murmurarunt, quod ad eius legationem & sermonē laterum pensa illis duplicata fuissent: quare ea deperire, eruditi postea lege non cessarunt. quod Dominus hinc anxie queritur. Iratus itaq; hinc Dominus statuit, indignationem suā effundere, atq; iram suam implere. hoc est, suam querelā flagello ostendere, dignamq; vindictam secundum exigentiā conceptæ iræ, assumere. Continuit tamen manū in misericordia sua vsus, ne nomen suum minueretur apud gētes, in quarum conspectu, salus & liberatio illius populi futura per Dominū, annunciata fuerat. Nā dicerent id efficere non potuisse, & in errorem suorū idolorum sic magis obfirmati manerent: quod cum gentibus bene illis esset, vt ipsi dixerunt: Eamus & disponamus testamentū cum gētibus, quæ circa nos sunt: quia ex quo recessimus ab eis, inuenerunt nos multa mala. Hinc tu discce Christiane lector, cū nobis vt pœnitentiam

Luc. 14.

Hor. lib. 1.
Epist.
Math. 9.

Math. 18.

Exod. 5.

Mach. 11.1.
c.p. 1.

tiā agamus, vitamq; in frugaliore cōmutemus inspirationes, illuminationes, & moni-
ta sancta internē, aut externē immittet: & cōtemnimus, quanta indignatione ipsum
prouocemus: Etenim, quādo in fimo & cœno peccati iacet homo, & clauiculas sancta-
rū admonitionū, quibus se erigat, & sustentet, spirat Dominus, acerbē irā eius sua
ingratitude prouocat. Quōd si ē vestigio non punit, aut saltē non deserit, misericor-
diā eius est, ne oppugnāti dēmoni ansam factādi prēbeat, ac dicat: Vbi est Deus tuus?

*Eieci ergo eos de terra Ægypti, & eduxi eos in desertum, & dedi eis præcepta
mea, & iudicia mea ostendi eis, quæ faciens homo viuet in eis: in super &
Sabbata mea dedi eis, vt esset signum inter me & eos, & scirent, quia ego
Dominus sanctificans eos. & irritauerunt me domus Israël in deserto, in
præceptis meis non ambulauerunt, & iudicia mea proiecerunt, quæ faciens
homo viuet in eis, & Sabbata mea violauerunt uehementer. Dixi ego, vt
effunderem furorem meum super eos in deserto, & consumerent eos. et feci
propter nomen meum, ne violaretur coram gentibus, de quibus eieci eos in
conspectu earum. Ego igitur leuavi manum meam super eos in deserto, ne in-
ducerem eos in terram quam dedi eis fluentem lacte & melle præcipuā ter-
ram omnium, quia iudicia mea proiecerunt, & in præceptis meis non ambu-
lauerunt, & Sabbata mea violauerunt. post idola enim cor eorum gradieba-
tur, & pepercit oculus meus super eos, vt non interficerem eos, nec con-
sumpsi eos in deserto.*

Qui enim vitam nouā inchoare desiderat, oportet eum occasiones & confortia
eorū quæ sibi ad peccandum incitamento erant, relinquere. Liberius enim tūc & se-
curius præcepta Domini obseruantur. Atq; adeo Dominus suum populum, citissimē
compellentibus etiā Ægyptiis in desertū & solitudinē traduxit. ibique vt animosius
ad promissiones Domini graderentur, nouis beneficiis, legis, doctrinæ cœlestis cumu-
lauit. dedit enim præcepta: nā decalogi renouauit, quibus ambularet. dedit iudicia,
hoc est, cuncta alia ceremonialia, & iudicialia legis quæ ad cultū Dei & maiore man-
datorum custodiam pertinerent. aut dicas, præcepta, id est, vniuersam legem, iudicia
appellasse. quia diuino suo iudicio, & consilio fuerunt approbata. Dedit itē Sabbata
& festiuitates in signū, vt scirent, quōd esset Deus eos sanctificans. Sabbatū enim re-
quies est, eumq; diem 7. Deus instituit quiescens ab opere, & fabricæ creationis finē
imponens. Iubens ergo Sabbatum custodire, signū amicitie, & recōciliationis eis ex-
hibuit: siquidem post spinosa huius vitæ opera, & asperum deserti transitū, legitimē
transeuntibus, quietem post mortē repromittit: & si laboriosa fuissent præcepta,
scirent ad eorum sanctificationē perpetuam, esse præparata: & simul huiusmodi in-
stitutione se verum Deum denunciat, opus creationis, in memoriā reuocando. Nam
& si lege tunc nō fuisset præscriptū, fama tamen, & hominum etiā gentiliū tradi-
tione sex diebus fabricam mundi Dominum operatum fuisse, septima autē quieuis-
se, acceperant: significat item, Sabbatum illud sempiternæ & immortalis vitæ, quod
post vniuersalem resurrectionem bonis omnibus succedet, vt in tractatu de Resurre-
ctione latē disserit diuus Ambr. Cæterum pro ingenio hominū, quod ex peccato ex-
tenso (bonū fastidire est) tanta Domini beneficia contempserunt, & à se proiciendo in
regressu exploratorum à terra promissionis eorum relatione perterriti, qua stimulari
debuissent, regressum in Ægyptum præoptarunt. At Dominus iustitiā misericordias
continuit, ne eos ilico absumeret, & perderet. hac utiq; ratione: ne nomen, maiestas
& potētia eius minueretur, & blasphemaretur inter gētes: quōd suū populū liberare
neutiquam valuisset. Verū leuauit manū suā super eos: hoc est, puniuit eos tot annis
per desertū circūducendo, hoc enim signant præsentī loco leuare manū. & quōniā
gens querula super omnes erat, statim repetit punitionis causam, quia proiecerāt sci-
licet eius præcepta, iudicia & sabbata. & ingentia beneuolentiæ pignora sanē dedit,
qui non statim eos interfecit, ac perdidit. Quod enim vno tempore contemnitur, &
altera occasione negligitur, alia aut alia forsā considerabitur, & quid oporteat fieri,
intelligetur. Quapropter continuē Dñs peccatorē expectat, & veluti cunctādo, huc
atq; illuc circūducendo, & circūuertendo (vt cū populo ille gessit) peccata dissimulat
propter

Exod. 20.
& 21.

Leuit. 23.

Gen. 1.

Ambros. in
tractatu de
resurrect.

Numer. 4.

propter pœnitentiā, vt ait Sapiens. & beatus Paulus expressit sic dicendo: An ignoras
quōd benignitas Dei ad pœnitentiā te adducit: aut diuitias bonitatis eius contēnis?
Vnde, qui post multam vitam peccatis & sceleribus actam, ad Dominum se con-
uersum pœnitentiā videat, ingentes animos beneuolentiæ numinis concipiat:
spei robustissimis alis ad Deum remiget. Nam qui tanto tempore eum sustinuit, &
tandem vinculis absolutum suā gratia erexit, ad magnifica quæque spiritus, illum
destinavit.

*Dixi autem ad filios eorum in solitudine: In præceptis patrum vestrorum no-
lite incedere, nec iudicia eorum custodiat, neque in idolis eorum polluami-
ni. Ego Dominus Deus vester: in præceptis meis ambulate, iudicia mea
custodite, & facite ea: & sabbatha mea sanctificate, & sit signum inter
me & vos, & sciatis quia ego Dominus Deus vester: Exacerbauerunt
me filii, & in præceptis meis non ambulauerunt, & iudicia mea non custo-
dierunt, vt facerent ea. quæ cum fecerit homo, viuet in eis: & sabbatha
mea violauerunt, & comminatus sum, vt effunderem sermonem meum su-
per eos, vt implerem iram meam in eis in deserto. Auerti autem manum
meam, & feci propter nomen meum, vt non violaretur coram gentibus, de
quibus eieci eos in oculis eorum.*

Nec semel & iterum, sed infinities hominem repugnantem non deserit Do-
minus. fregit populus legem datam, dissimulauit interim leuiter puniendo, & quā
iustē exitum mererentur proponendo, vt ad pœnitentiā adduceret. Nunc autem
commonitione & exhortatione, suasionē, blandiq; sermone, eos ad officium redu-
cere nititur. Et quoniam vulgariter filij prauī parentes suos in excusationem addu-
cere solent, quā leuis sit excusatio, ad filios sermonem dirigens, à parentum præ-
ceptis & iudiciis omnino abstinere petit. Ego enim, ait, sum Deus vester. in meis
ergo præceptis ambulate, & iudicia siue statuta, quibus iustitiam ad proximos or-
dinavi, custodite, non illorum qui me Deum non approbauerunt, sed idōla. & fen-
su proprio abundantes, suis commodis ducti, præcepta instituerunt de honorandis
parentibus, in oblationibus sacerdotum, et si fame perirent: de odio inimicū pro-
sequendo, vt vindictæ furias sequerentur: de concupiscentia honestanda, quando
adulterio non exerebatur. Quæ omnia etiam legis naturalis corruptiones existunt,
& sanctificate, inquit, sabbatha mea, id est, operibus pijs & sanctis eos dies implere,
& sanctos reddite. Quam sanctificationem in signum ponit honoris sui, vt ea re-
probaretur Deus eorum. Ait enim: vt sciatis, quia ego sum Dominus Deus vester.
Ex quo apertē colligitur præcepta ceremonialia, quibus colendus esset, nondum
posuisse: in testimonium sabbathi requisierat. nam præceptis alijs Decalogi naturæ
legibus cognitīs, quæ (vt dictum est) etiam corruperant, cum gentibus communi-
cabant. sed nec filij audierunt: nam præcepta secundæ tabulæ, quibus politicē, &
ciuilitate, absq; multa, & punitione (legum etiam gentiū) viuerent, transgressi sunt,
simul cum his, quæ ad Dei cultum & honorem, nec non ad parentum pietatē spe-
ctabant: fidem suam in omnibus Deo frangentes. ob quæ cū morte quæstio fi-
nienda esset, non eam intulit, sed manum suam subtraxit, propter nomen suum, ne
à gentibus ipsis exprobraretur, quōd Deum imbecillum sequerentur, eos liberare
non valentem: qua ratione, & ipsi suorum errorum defensionem susciperent. Quo-
circa nec se vindicauit, implens iram suam, nec commertas pœnas illis admouit, ef-
fundens super eos furorem suum: sed minis, & perditionis suæ concusso timore,
illos superducere decreuit.

*Iterum leuavi manum meam in eos in solitudine, vt dispergerem illos in nationes,
& ventilarem in terras, eo quod iudicia mea non fecissent, & præcepta
mea reprobaissent, & sabbatha mea violaissent, & post idola patrum suo-
rum fuissent oculi eorum.*

Vide pertinaciam & duritiam humani cordis: quantō magis Dominus longani-
mitatem

Sapi. 11.
Roma. 2.

Marci 7.

Math. 5.

L

mitatem suam ostendit, alias atq; alias inducias, vt se conuertant, cōcedit, tantò magis homines obfurdescunt, tenacioresq; sui propositi redduntur. Probè enim id nouèrat Propheta quando dixit: Misere impio, & non discet facere misericordiã. Indulgencia ergo abusus populus in irritatione eius semper perseuerauit, quem & misericordia sua vincere semper contendit. Quapropter non perdit, verùm leuauit manũ, id est, minitatus est, se grauius scilicet disperdere eos inter gentes. Què enim maior punitio quàm curam peculiarem, quam circa eum populum gerebat, remittere, suis eos tradere & permittere, sensibus, absq; lege & cœlesti doctrina inter gentes errare, & sub earum iugo dimittere. tunc non effecit Dominus, prædixit tamè suis posteris, temporibus definitis futurum, vt qui eorum proteruiam præsentem haberet: & ita ex captiuitate Babylonis dispersio populi inter gentes cœpit: & deinceps maior semper facta est, donec aduentum Domini nostri Iesu Christi non adorantes, nec recipientes, omnino reiecti fuerunt, quia tunc completa est eorum malitia, sicut Amorrhœorum, quando è terra sancta eieci sunt. Attende quãto desiderio conuersione peccatoris procuret Dominus: quem nec longi temporis expectatio fatigat, nec noua & noua irritatio fastidit, nec obdurata voluntas à miserendi loco permouet! imò tantus in lucrando isto suo homine est, vt nullam occasione eius salutis prætermittat. Et quò tantè more? vt cum se miser homo iudicio constitutum viderit, se tantum habeat quem accusare possit, nullo excusationis prætextu suffragante. Eorum igitur salutem sitiens, coactus fuit non nihil condescendere, eorumq; ingenio se parumper accommodare. Vnde subdit:

Ergo ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia in quibus non uiuent, & pollui eos in muneribus suis, cum offerrent omne quod aperit vuluam, propter delicta sua, & scient, quia ego Dominus.

Quasi dicat, contristatus sum præcepta cœremonialia instituere, & sacrificia illis præscribere, vt qui vsq; ad eò ad ea proni erant, non idòlis more gentium, sed mihi ea offerrent. Quod fecit, vt ab idololatria populũ illum reuocaret, & lineamenta quadam ineffabilis illius sacrificij vnigeniti filij sui Iesu Christi Domini nostri duceret, in illiusq; expectationem, in remissionem peccatorum, assuesceret, atq; sic eisdem confidere discerent. Antè enim præcepta cœremonialia non dederat, quæ in lib. Leuit. continentur, sed tantũ moralia Decalogi & iudicialia, quæ ad societatem ciuilem pertinerent: quæ faciens homo, viueret. Quæ præcepta & iudicia bona appellantur, illa non bona: quia iratus Dominus, post adorationem vituli ea tradidit. Vnde Hieremiè 7. De verbo holocaustomatium non loquutus sum patribus vestris, in die qua eduxi eos de terra Ægypti, cuius sententiæ est etiam Rupertus super Matth. & super caput primum Malachiæ, quia in idololatriam post egressionem ab Ægypto non inciderant: Nam hæc exasperatio in fabricatione & adoratione vituli initium habuit. Cui sententiæ suffragatur apertè quod Propheta his verbis inuulgauit: Hęc dicit Dominus exercituum, Deus Israël: Holocaustomata vestra addite victimis vestris, & comedite carnes: quia non sum loquutus cum patribus vestris, & non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de verbo holocaustomatũ & victimarum: sed hoc verbum præcepi eis, dicens: &c. Vbi præfatam sententiam planam vides, sed in hoc ipso adhuc præuaricatores inuenti sunt: Nam Domini præceptis non contenti, filios suos primogenitos sacrificauerunt, & per ignem more gentiũ traduxerunt in expiationem suorum delictorũ. Vnde pollui eos ait: id est, ostendi grauius sic esse pollutos: vt scirent, quia ego Dominus Deus: nec patior tã horrenda & abominabilia sacrificia, quæ idòla tam obnoxie petebant. & aduerte quòd id quod habet editio nostra, propter delicta eorum, alij vertunt, vt desolarem eos: quia verbum Hebræum (lemaan assimem, hoc significat:) Vt bene notat Galatinus ex glossa Rabi Salomonis. Item manifestat quod sequitur, & scient quia ego Dominus sum: quod inductionem malorum solet sequi. Dicit autem ea præcepta non bona, non quòd ex se bona non essent, sed tantum quòd in boni auctorem, Deum quæ ipsum non referrentur, ait Hieronymus, sed in idòla. itaque ob vsum prauum, & non ob institutionem, ea non bona dicit. quæ ratione & nos Christiani, Dei præcepta & instituta, abusu non bona facimus, quæ in nostra commoda, & hu-

Hierem. 7.

Rupert. super Matth. fol. 59.

manas vtilitates ea conuertimus: & præterea alia ratione communi doctorum, quia ea à peccato liberare ex se, & iustificare hominem non valebant, vt docet B. Paulus dicens: Vmbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, per singulos annos iidem ipsi hostiis quas offerunt indefinenter, nunquam potest accedentes perfectos facere. Non enim illi iusti & boni apud Deum efficiebantur, vt testatur etiam alibi Dominus: Et Libanus non est sufficiens ad succendendum, & animal eius non sufficit ad holocaustum, id est, ad satisfaciendũ pro peccatis gentium, inquit Rabi Salomon: neque pro peccatis Iudæorum, quia ad infernos quantumuis sancti descendebant: id est, non sufficiebant ad iustificandum, neque ad gratiam conferendam quæcunque in templo sacrificia offerebantur. Libanus enim pro templo accipitur, vt absponso: Nasus tuus sicut turris Libani, hoc est, sicut domus sanctuarij. sicut enim nasus datus est in altitudine hominis, sic domus Dei data est in altitudine mundi. De templo etiam dicit Moyses: Tranfibo igitur & videbo terram hanc optimam trans Iordanem, & montem istum egregium, & Libanum, id est, templum quod in spiritu videbat. Hebræi autem nõ appositum faciunt dicentes: Mons iste bonus, scilicet est, & Libanus. Quia ergo sacrificia illa ex se iustificare hominem non valebant, non bona sunt dicta. Vnde opera pietatis, illis sacrificiis semper præposuit Dominus, dicens: Misericordiam volui, & non sacrificium. & amabiles magis fuerunt Domino tribulationes patienter susceptæ, quàm sacrificia perfuntoriè oblata: & merito, quoniam hæc de diuitiis & externis rebus, ille verò de corpore hominis & eius attritu fiebant: quod magis æstimat homo, iuxta illud, Pellem pro pelle, & quicquid habet vir, dabit pro anima sua, id est, pro inæolumitate sui corporis, animam pro vita corporali accipiendo. Diuus autem Hieronymus magis inclinatur, vt per præcepta non bona intelligantur præcepta gentium, inter quas spargendi erant, & earum futuri tributarij: nam legibus earum gentium tunc subiicerentur: quæ præcepta erant non bona, id est, mala. Atque ita versio Symmachi magis illi placet, futurum & non præteritum reddendo, dicens: Dabo præcepta non bona. Diuus Gregorius, præcepta non bona respectu meliorũ, euangelicorum nempe, hæc vult appellari. Verùm sententia superior mihi omnino probatur.

Quamobrem loquere ad domum Israel, fili hominis, & dices ad eos: Hęc dicit Dominus: Adhuc blasphemauerunt me patres vestri, cum spreuissent me cõtemnentes, & induxissent eos in terram, super quam leuavi manum meam, vt darem eis, viderunt omnem collem excelsum, & omne lignum nemorosum, & immolauerunt ibi victimas suas, & dederunt ibi irritationem oblationis suæ, & posuerunt ibi odorem suauitatis suæ, & libauerunt libationes suas: & dixi ad eos: Quid est excelsum, ad quod vos ingrediamini! & vocatum est nomen eius Excelsum vsq; ad hanc diem.

Quàm ingratum se populus ostenderit in itinere deserti, narravit Dominus. Veruntamen non nihil indulgentiæ errata forsan commerebuntur, quæ angustis & laboribus viæ, viatores compulsi admiserunt, & qui dulcedinem & quietudinem patriæ non gustauerant, quam appellabant? sed iam audi quæ in termino & sui itineris fine, promissam terræ illius abundantiam adepti, legis & iudiciorum Domini doctrina eruditi, ad peccus Domini tanto tẽpore ablaçtati, & tanta illius indulgentia generati, nutriti, & aucti fecerunt. Adimpleta enim Domini promissione, eiusque iuramento, (hoc enim sonat hoc loco, cum induxisset in terram, super quam leuavi manum meam) contemnentes spreuerunt Dominum: id est, malignè & desolato animo iniuriis, ac opprobriis ipsum affecerunt, atq; præter alias abominaciones, exquisitis modis semper ipsum blasphemauerunt. & quæ sunt abominaciones: attende: nimirum gentium ritus finitimarũ, ilicet enim ad primum obtutum, atq; intuitum excelsi collis, arborisq; frondosæ, victimas suas obtulerunt, & dederunt, inquit, irritationes oblationis suæ, id est, de more suo, suis oblationibus me irritauerunt & prouocauerunt, & posuerunt odore suauitatis suæ: quia sibi ipsi, & suis beneplacitis thurificabant, sibi & non Domino gratificari intendentes. Et libauerunt

Hebr. 10.

Esaie 40.

Cant. 7.

Deut. 3.

Osee 6.

Iob. 2.

lib. 8. Moral. cap. 11.

libamina sua, quia non quæ Dominus instituerat. Vbi Christiano homini tria exprobrantur: principiò, quòd post susceptum baptismum multis peccatis iniuria affecit Dominum, innocentiam quam fuerat adeptus, contemnendo. Deinde non ratione ductus, ad primum delectabilis rei obtutum, in ea tanquam in Deo cor defixerit, Dei sui penitus oblitus, vt suam superbiam nutriret. (hoc enim excelsus collis significat) & suæ etiam blandiatur concupiscentiæ, quouis obuio suam explendo libidinem, quod est, sub frondosa arbore sacrificare. Tertio, quòd in sacrificiis & oblationibus nulla sinceritas & puritas continentia inueniatur, sed indignis accessionibus ad diuina sacramenta, & præsertim sacrosanctum Eucharisticum, Dominum iritent, sibi placeat, & non Domino curando, aut suam dulcedinem, id est, proprium spiritus gustum attendendo, & sua comoda & terrenas fæces solum anhelando. quæ summa diligentia vitanda sunt, ne instar populi illius, diuinam in nos irâ prouocemus, quos Dominus ita redarguit, dicendo: Quid est excelsum ad quod ingredimini? quasi dicat, acerbè obiurgando: Nunquid ego non constitui vobis locum, tabernaculum, & templum vbi sacrificare debuistis? quid excelsum istum locum elegistis vestris libaminibus? nisi quòd mores gentium sequimini, & eadem vos colitis quæ illi. Nec semel aut iterum hoc fecerunt, sed vsq; adeò frequenter, vt ex consuetudine collis ille præcunctis electus montibus, excelsus Israël appellaretur. hoc illis de sublimi loco obiiciebatur. at quanta cum ratione nobis, qui superbiæ montem quotidianis nostris actionibus quærimus: piis operationibus & oblationibus proprium factum & excellentiam, dignitates quasq; maiores obtendendo, obiicitur: Quid est excelsum, ad quod tanquam fornicatores, cultum verum maiestatis diuinæ polluendo, impudenter ingredimini? qui enim propter affectum humanum præceptum Domini faciunt, non solum mercede destituuntur, sed supplicio digni sunt: Qui faciunt præceptum non secundum cultum Dei, sed iuxta hominum complacentiam, aut alicuius alterius voluptatis gratia, aut auaritiæ, aut negociationis, inquit Basilus.

Propterea dic ad domum Israël: Hæc dicit Dominus Deus: Certè in via patrum vestrorum vos polluimini, & post offendicula eorum vos fornicamini, & in oblatione donorum vestrorum, cum traducitis filios vestros per ignem, vos polluimini in omnibus idolis vestris vsq; hodie, & ego respondebo vobis domus Israël.

IN peregrinatione deserti, & terræ promissæ commoratione, parentum enarratis sceleribus & impietatibus cum omni ingratitude, iam ad consulentes senes conuertit sermonem, & ad totum populum: eadem peccata, similes fornicationes, adorando idola, & consimilia sacrificia, quibus polluuntur, exprobrans. vnde nec responsum meremini, ait, neq; fiet cogitatio quæ in animu vestrum ascendit, vt more gentium colatis ligna & lapides, quod in votis vobis semper est. Consulatur enim Dominu, aut aliquid oratione petiturus, pura & munda conscientia curet accedere: alioqui cum reprehensione graui eiicietur, tantum abest, vt cordis pollulata assequatur: scimus enim, dixit cæcus ille ad Phariseos, quòd Deus peccatores non exaudit, vt non exaudiuit Phariseu illum, qui ad orationem accedens, suarum laudum præco extitit, & meritò quidem, cum oratione indignu; laudatione verò, se potentem fateretur. Nam quæ maior impudentia quam re ipsa contraria promere, & propitiu quærere, quem ipsa accessione offendis, non solum sceleribus plenus, sed tenax propositi ad id consulis, vt quem sollicitas, incuriosius lacesas? odio enim sunt Deo impius & impietas eius, inquit Sapiens.

Viuo ego, dicit Dominus Deus, quia non respondebo vobis, neq; cogitatio mentis vestra fiet, dicentium: Erimus sicut gentes, & sicut cognationes terræ, vt colamus ligna & lapides: viuo ego, dicit Dominus Deus: quoniam in manu forti, & in brachio extento, & in furore effuso regnabo super vos. & educam vos de populis, & congregabo vos de terris in quibus dispersi estis. in manu valida, & brachio extento, & in furore effuso regnabo super vos, & adducam vos in desertum populorum, & iudicabor ibi vobiscum facie ad faciem, sicut iudicio contendam aduersum patres vestros in deserto terræ Egypti,

pti, sic iudicabo vos, dicit Dominus. & subiiciam vos scepro meo, & inducam vos in vinculis fœderis, & eligam de vobis transgressores & impios, & de terra incolatus eorum educam eos, & terram Israël non ingredientur, & scietis quia ego Dominus & vos domus Israël.

VIDE stupendam contentionem inter Deum & peccatorem: hic Deum fugere, dedignari & spernere certat: Deus autem ipsum quærere, allicere & magnificare perseuerat. Adeò obstupuerat populus, quod nec esse, nec nominari populum Dei placebat, sed suo arbitrio viuere, ligna & lapides colendo, vt vna gēs ē pluribus magni faciebat. Attamen sub iuramento affirmat Dominus, quòd non patietur eos à se sic deficere, sed nolentes ad officiu reducet, & in eo continebit, in hoc saltem, vt agnoscant eum regem, sub iugoque regni eius viuant. Nam fortitudinem manus, robore sui brachij, concitato furore vtens, misera seruitue captiuos pressit, & in eandem Hierosolymis agentes exercitu Babyloniorum expugnatos adduxit: vt qui indulgentia ceruices erexerant, flagellis & miseris calamitatibus, potentia & iustitia Domini admonitis, super ipsos tanquā super seruos regnaret. Neq; ita vos inter gentes relinquam, ait Dominus, ne in hoc gratum vobis faciam, & liberè gentium placita sequamini: sed item forti mea manu, & robusto brachio euellam vos de gentibus, atq; de earum populis & terris congregabo vos, vt populū & regnum meū. Verum nec sic quiescetis, dicit illis Dominus: in desertu populorum, medium nempe inter Chaldæam & Iudæam, vos adducam, ibi iudicabor vobiscum facie ad faciem. Duo mala cõminatur Dominus: vnum quòd, in desertu & solitudinem, vt quando eorum patres egressi fuerunt ab Ægypto, sint agendi, alterum, quòd ibi probabuntur, & sic discipabuntur cum eis Dominus facie ad faciem, id est, sine testibus, & media gente, quæ eos à Domino retraheret. & iudicabor tunc, inquit Dominus: id est, iudicio dignoscar verus Deus, sicut cum patribus vestris hoc ipsum totum facere cõtendi. pro iudicabor, & vlciscar, vertit paraphrastes Chaldaicus: quia in vindicta suorum peccatorum flagella hæc admota fuerunt. Examinatione autem hac facta, subiiciam vos scepro meo, & inducã vos, ait, in vinculis fœderis. tunc quippe rebelles aliquos suo scepro subiicit, quando sua potentia vsus, subiectos eos facit: & tunc vinculis sũ legis eos religare & continere dicit, sub quibus viuere facit: posita autem lege, aut antiqua renouata, & nouo fœdere inito, quos contumaces adhuc, & rebelles probauerit, tanquā impios & transgressores eligit, non vt in terram Israël cum ceteris regrediantur, sed vt dispergantur inter gentes, & earu religionibus pereant. atq; iteru sic, discretionem bonoru & malorum cognoscatis, quia ego sum Dominus, qui cuncta iudicio dispono: eremi enim cõmoratione, in eodem q; facta examinatione vtriusq; partis, & fœderis pactione, ineffabile Dei iudiciu & inimitabilis discretio aperte cognita fuit. Cursum tamē in his Dominu, Euangelij vincula noua, apostoloru prædicationem inter gentes, & sui integrã cognitionem per assumptę humanitatis manifestationem designat. Manu etenim forti & brachio extento, & effuso in diabolū furore, nos redemit, & in go Euangelij, quod vincula hinc nuncupatur, per prædicationem apostolorum, qui ad id electi fuerunt, & inter gentes dispersi, subdidit.

Hæc dicit Dominus Deus: Singuli post idola vestra ambulate & seruite eis.

Quod si & in hoc non audieritis me, & nomen meum sanctum pollueritis

Ultra in muneribus vestris & in idolis vestris.

ABOMINATVR Dñs duplices homines, qui corde & corde loquuntur: & qui loquuntur pacem cum pximo suo, mala autem in cordibus eorum abscondita habeant, secundu illud, Vt duplici corde, & labijs scelestis & manibus malefacientibus, & peccatori terræ ingredienti duabus viis. Vnde per Ioannē dicebat Dominus, hypocritas abominando: Vtinam calidus aut frigidus esses, sed quoniã tepidus es, incipiam te euomere de ore meo. Christianus equidē qui vt sibi placeat, cuncta opera virtutis & religionis suscipit, abominabilis est Domino. Vnde Apostolus ad Rom. scribens, ait: Debemus aut nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & nõ nobis placere. Quod autē populus ille faciebat, hoc erat: Cũ idolis sua sacrificia offerret, quibus tota mente deuotus erat, in Dei honorem ea se offerre iactabat, sicq; iuxta suum beneplacitu illum colere, quod detestando Dominus dixit: singuli post

L 3 idola

Luce 18.

Sap. 14.

libr. Exodi.

Psalm. 11.

Ecclef. 2.

Apocal. 3.

Rom. 12.

idola vestra ambulate, & seruite eis, &c. q. d. agite iam, & simulationem omnem abiicite. Colite aperte idola; quandoquidem non obtemperatis mihi, sed polluitis nomen meum, sub eo idolis munera offerendo. Itaque particula illa (quod si) continua fit, & non conditionalis. & vobis habere: siquidem audire non vultis, videbitis quid in fine maneat. Capitosum enim peccatorem, quem nec indulgentia, nec flagella mouent, suo arbitrio finit Dominus, finem suum expectando, iuxta illud Prophete: Dominus autem iridebit eum, quoniam prospicit, quod veniet dies eius.

Psal. 36.

In monte sancto meo, & in monte excelsio Israel, ait Dominus Deus: ibi seruiet mihi omnis domus Israel: omnes inquam in terra, in qua placebunt mihi: & ibi quarum primitias vestras, & initium decimarum vestrarum in omnibus sanctificationibus vestris.

UT, quos nec captiuitas, nec in solitudine probatio, nec rebellium dispersio, nec fieri cultus detectio mouit, bonorum promissio alliciat, & se ad Deum conuertant, liberum reditum ad Hierusalem, & cultum antiquum in florentissimo templo cum ipsorum magna gratulatione, & gentium admiratione preannunciat: in quo ecclesiam suam sanctam diuinitus obumbrat. Et si D. Hieron. plane & non sub umbra de ecclesia vaticinium intelligat: quia a condicionali supra memorata suspensio legit, ita ut asserat Dominus: quod si audire semper renuerint, speretis ipsis, eriget ecclesiam montem sanctum: quam grater suscipiet, & ab ea cultum legitimum requirit: quem latenter etiam & ipsa reddet. Lectio superior tamen mihi magis probatur: quia aperte cultus & ritus legis meminit, qui in ecclesia abolendus erat: & admirationis ite gentium in illius populi reditu, que in ecclesia non spectatrices future erant, sed ex ipsis congreganda. Dicit ergo futurum esse: ut in suo templo, quod in celsitudine montis Sion constitutum erat, omnis Israel ipsi seruiret, quos ita libenter amplectetur, ut eorum vota & obsequia leto animo susciperet, omninoque sibi in illis placeret. Additque preterea: oblationes siue primitias & decimarum munera iuxta precepta legis requisitum, quibus ipsum sanctificare, Deum verum, auctoremque omnium declarando instituit, tempore patrum suorum.

In odorem, ait, suauitatis suscipiam vos cum eduxero vos de populis, & congregaero vos de terris, in quas dispersi estis, & sanctificabor in vobis in oculis nationum. & scietis quia ego Dominus, cum eduxero vos ad terram Israel, in terram pro qua leuaui manum meam, ut darem eam patribus vestris, & recordabimini viarum vestrarum, & omnium scelerum vestrorum, quibus polluti estis in eis, & displicebitis vobis in conspectu vestro, in omnibus malitijs vestris, quas fecistis, & scietis quia ego Dominus, cum benefecero vobis propter nomen meum, & non secundum vias vestras malas, nec secundum scelera vestra pessima, domus Israel, ait Dominus Deus.

SPECIALIS exprimit Dns benevolentiam sui populi in suo reditu: Nam gratos sibi futuros dicit, cum redificauerint templum, & postquam redi fuerint de terris & populis in terram supra quam leuaerat manum suam, id est, quam se daturum iurauerat patribus eorum, sicut dedit: & expulsi gentibus que in ea commoratae sunt. Deinde poenitentiam, quam agent, preannuntiat: nam scelerum & flagitiorum suorum recordabuntur, in quibus maxime vobis displicebitis in conspectu vestro, inquit, quia rubore facies vestras, quod talia feceritis, commutabit. Tertio dicit, quod cognoscent eum esse Dominum, & Deum: qui propter nomen suum, id est, misericordiam suam, qua motus tantis bonis eos affecit, nec votis suis priuauit, nec perierant. Cognoscere enim hoc loco id est, quod tanquam Dno vero audire, & obtemperare: iuxta illud Scripturę, Nosse enim te, consummata iustitia est: & scire iustitiam & virtutem tuam, radix est immortalitatis. Aptissime item sententia Hieronymi quadrat, ut de ecclesia peculiaris sermo sit ab eo loco: In monte sancto meo, &c. usque ad illum, In odore suauitatis, &c. Cum ab hoc autem sub umbra reductionis Israel in Hierusalem, congregatione ecclesie pbet, & magnifica que in illa operaturus erat, delineet: in qua non Deum in sua celsitudine: sed humiliatum hominem factum, Christum scilicet Iesum Dominum nostrum, agnoscent, ait, ad ipsum poenitentia confugient, nec non nomen sanctum suum, ineffabilis misericordie eos suscipientis probabunt.

Sapient. 15.

Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, pone faciem tuam contra viam Austrum, & stila ad Africum, & propheta ad saltum agri meridiani; & dices salui meridiano:

ridiano: Audi verbum Domini: Hec dicit Dominus Deus: Ecce ego succendam in te ignem, & comburam in te omne lignum viride, & omne lignum aridum. Non extinguitur flamma succensionis, & comburetur in ea omnis facies ab Austro usque ad Aquilonem: & videbit vniversa caro, quia ego Dominus succendi eam, nec extinguetur. & dixi, Ah, ah, ah, Domine Deus, ipsi dicunt de me, nunquid per parabolas loquitur iste?

MERITO post indulgentiam, ne vite laxentur habent, flagellum iustitie describitur: & enarrationi edificationis ecclesie per Christum Iesum, destructio & combustio templi, (quia lex & omnia legalia sine habitura erant) supponitur. Cum ergo ad captiuos in Chaldea haerentes sermonem conuertere precipitur, & loqui siue stillare, iuxta illud Moyse Deut. 32. sancti: Fluat, ut ros, eloquium meum, &c. Erat enim Iudaea Australis, & meridiana respectu prophete Chaldea habitantis; ideo ad Austrum & Africum iubetur conuertere. Itaque tamen per exercitum Chaldaeorum tam magna futura erat, quod eam triplici exaggerat accidenti: a vastatione commissa, in qua tam boni, quam prauis erant absumendi, quos ligna viridia & arida appellat. Ad quod Dominus alludens aliquid dicit: Quod si in ligno viridi haec faciunt, quid fiet in arido? & a diurnitate incendij, quia non extinguetur flamma succensionis, id est, flammam flamma succedet, ita ut diurna & continua sit. & ab extensione, quia usque ad Aquilonem, hoc est, Chaldaeam pertinet: quoniam cum in Iudaea incendio praefati peribunt, & qui reliqui fuerint, & qui in Chaldea commorantur, sic gloriam sui templi, & ciuitatis ob sua scelera absumi videntes, rubore & ignominia summa afficientur. Quare, inquit, cognosce me, Dominus: quia non extinguetur prius ignis, quam compleantur, quae statui. Propheta autem audito hoc stupefactus, & inopinatum malum dolens, atque desiderans populi conuersionem, ut sic etiam Dominus placaretur, finit excusationem, quam praetenderent, proferendo: dicent, ait, Nunquid non in parabolis loquitur iste? id est, obscure loquitur, non intelligimus quid dicat.

Deut. 32.

Lucas 23.

Factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, pone faciem tuam ad Hierusalem, & stila ad sanctuaria, et propheta contra domum Israel, & dices terre Israel: Hec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, & eiciam gladium meum de vagina sua, et occidam in te iustum & impium. Pro eo autem, quod occidi in te iustum et impium, idcirco egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem ab Austro usque ad Aquilonem, ut sciat omnis caro, quia ego Dominus eduxi gladium meum de vagina sua irrevocabilem.

NVLUM non mouet Dominus lapidem, ut ad se peccatorem attrahat. dixerat in calce praecedentis capituli, ciuitati Hierusalem ruinas suas impendere. At vero quoniam ut poenitentiam agentes, eas euaderent, per Prophetam pronunciauerat, & ne ignorantiam praetenderet, quod obscure, & in parabolis loqueretur, ut Propheta dixerat, distincte vastationem Hierusalem iubet nunc exponere. & totum caput praefuris & calamitibus plenum est. Hoc autem ordine procedit, quod primo flagellum praefens proponit: deinde per ingentem afflictionis sensum, & numerosam populi stragem, quam faciet, eius magnitudinem auget: & tandem quidem contra Moabitas extensionem describit. Iubet ergo primo Prophete annunciare: Dominum contra Hierusalem praecinctum esse, & iam iam euaginare gladium, quo pertransiet totam Hierosolymam, iustos simul cum impijs; imò & omnem carnem ab Austro usque ad Aquilonem, id est, vniversam terram Iudaeae: quae latabitur cum viderit ciuitatem excelsum sic vastari, quasi incolumis tota terra remansura esset. Finis autem est, ut cognoscant, ait, quia ego Dominus Deus, nosse enim futura extra causas suas, solius Dei est. Quamobrem ex completionem praedictionis, sui cognitionem paraturos dicit. & ex efficacia item virtutis: quare suum gladium irrevocabilem dicit, quoniam non reuertetur in vaginam suam, donec fecerit voluntatem eius. gladius autem Domini exercitus Chaldaeorum fuit, qui quandiu in regione sua quieuit, in vagina inclusus fuit, a qua est extractus, cum in hostes confluxit. Vbi plane docet nos Dominus,

exercitum barbarorum gladium & instrumentum bellicum esse quos punit, ut ad cor reuertentes scelerum suorum poenitentiam agant, & in officio contineantur, non solum hi, in quos gladius primum acuitur, & flagellum admouet, sed etiam qui eiusdem spectatores adfunt. Vult proculdubio Dominus eos non latari, nec suam iactare iustitiam, quod non puniantur, sed se reos etiam agnoscere, & misericorditer tantum liberari: Quapropter in eos tantundem gladius iuit, in omnem regionem usque ad aquilonem; quod in vicinia commorantes letarentur se incolumes, videndo, cum alij tam acerbè punirentur. hoc enim significat illud: Pro eo autem quod occidi in te iustum & impium; supplere debes, scilicet, latari sunt.

Et tu fili hominis ingemisce, in contritione lumborum, & in amaritudinibus ingemisce coram eis. Cumque dixerint ad te: Quare tu gemis? dices: pro auditu: quia venit, et tabescet omne cor, & dissoluentur vniuersa manus, et infirmabitur omnis spiritus, et per cuncta genua fluent aquae. Ecce venit, et fiet, ait Dominus Deus. Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis propheta, et dices: Haec dicit Dominus Deus: Loquere, gladius exacutus est, & limatus, ut cedat victimas, exacutus est: ut splendeat limatus est. qui moues sceptrum filij mei, succidisti omne lignum, et dedi eum ad leuigandum, ut teneatur manu, iste exacutus est gladius, & iste limatus est, ut sit in manu interficientis.

Concionator eundem affectum induat oportet, ad quem permouere populum intendit. Posuerat animo Dominus, timore flagelli concussum populum poenitentiam agere, ut peccata doleret: qua ratione euaderet. & ut vrgentiùs prouocaret, iubet prophetae ingentem eorum sensum demonstrare: neque, utcumque, sed ex intimo pectore (hoc enim significat geminatio verbi ingemisce.) & omni cum dolore, ita ut totus tristitia resonet, propter ablationem roboris sui populi (quod lumbis significari solet) & amaritudines ei superuenturas, & quo spectat tantus doloris sensus: ut inaudita mala sic futura suspicentur, ac timeant. & quae sint illa interogantes, sibi consulant. Quibus respondet propheta, sic dolore occupari, quod audient sonum & murmur exercitus aduentantis. Cuius tanta erit vis & efficacia, ut opus suum peragat, ac si nullus obstat. Nam cor omne ita timore constringetur, ut praeter angustiam, non sit, qui ad arma manus leuet. Quando bellatorum manus dissoluentur: & nullius animus aut spiritus erit, qui non infirmetur & concidat. Quandoquidem ita pauidus vnusquisque erit, ut tremat perinde atque aqua vento permota, aut sudore praemacilitate cordis aqua effluat, siue soluta vesica, ut vult Hieronymus. inuitus per genua urinam mittat. Et vnde tanta & vniuersalis omnium consternatio? quia gladius, dicit Dominus, per prophetam exacutus, & limatus est. Ex acuitate hoc habet, ut obuios cunctos uti victimas & pecudes mactet. Ex splendiditate vero, ut omnes videntes perterreat & exanimet. Ecce gemitus causas. Quare, inquit propheta, qui moues sceptrum filij mei, succidisti omne lignum, alij vertunt: aut gaudebimus? virga est filij mei respiciens omne lignum. Intercisa sententia est, & per apostrophen, dolore incitatus gladium alloquitur, & sine regni Iudaeorum ipsum facere annunciat: cum omne lignum tam viride, quam aridum succidat, id est, potentes omnes cum populo, aut secundum aliam versionem, ad populum sermonem continuat, dicendo: & gaudere debere? & non me totum in lacrymas resolvere, cum videam virgam populi mei, (quae ut filium diligo) omne lignum succidentem, & regnum absumentem: at dicerent forsitan, casu id euenturum & industria hominum fieri; quamobrem & incassum fieri posse, & si tanta munitione procedat. Respondet Dominus, minime rerum. Ego, ego sum, qui exercitum moueo, & meo consilio & prouidentia instruetur & inuadet, vnde & dedi eum ad leuigandum, ait, &c. Quasi dicat, Ego gladium hunc perpoliendum dedi Nabuchodonosor, id est, hanc potestatem, ut teneatur manu, id est, sub dominio, & imperio eius res agatur, & exacutus, & limatus, ac splendidus positus est, ut sit in manu interficientis: Ac si dicat, & nunc prouidi, ut exacueret, ac splendefaceret, quem tanquam ensam manu arripiens te interficeret, quod tam iuste commeritus es.

Clama,

Clama, & vlula fili hominis, quia hic factus est in populo meo, hic in cunctis dubiis Israël, qui fugerant, gladio traditi sunt cum populo meo: idcirco plaudes super femur, quia probatus est, & hoc cum sceptrum subuerterit, & non erit, dicit Dominus Deus.

Sed vnde, stragis magnitudinem describit à populi totius vastatione: quoniam in ea populus cadet, qui ad templum confugerant: hos enim & hospites, qui confugij gratia ad eam ciuitatem peregrinantes migrauerant, & omnes item, qui ad se ruendos in templum, grassante hoste, se recipere, per eos qui fugerant intelligit. Nisi Sedechiam cum suis forsitan & aptius intelligat, qui etiam è ciuitate egressus in deserto Reblatha captus fuit: ob quam rem non iam gemitibus solum agere, sed clamoribus & vlulatibus aërem implere iubetur: ut illis effuso corde suppetias à Domino petat: his vero, doloris vehemenciam cunctis aperiat, & tam grauius, ut praestupore, inquit, femur percutiat, atque ita nullum signum stupefacti & perterriti hominis ostendere praetermittat. & cuius rei gratia tanta acerbitas? quia probatus, inquit, est, id est, quia gladius in persecutione non est obrusus, nec flexus: sed efficax omnino & fidelis inuictus est. Quod opere comprobatum, ait, euadet, quando eo sceptrum subuersum erit, finemque regnum accipiet: in Sedechia namque finitum est. Quod si referre velis ad populum; probationem, ut poenitentiam agat, ut aliqui volunt, flagelli finem explicabis; non tamen ita aptè literam contexes. Rabini autem per gladium hoc locolinguam effraenem intelligunt, atque odia intestina per linguam sic limatam prodeuntia, suae captiuitatis & destructionis causam hic vnā explicare volentes. super id enim quod noster textus habet, gladio traditi sunt, cum populo meo, (quod ad verbum ipsi reddunt: prostrati gladio fuerunt populus meus) Rabi Eleazar sic ait: Hi fuerunt filij Adae, qui inuicem comedeabant & bibebant, & alter alterum gladius linguarum suarum transfigebat. & fortasse dices: Nunquid hoc erat in principibus Israël? Etiam. Scriptum est enim (vbi supra) scilicet clama & vlula fili hominis, quia ipsa quae fuit in populo meo, ipsa est in omnibus principibus Israël, vbi Rabi Salomoni, ipsa scilicet romphæa, vel spatha quae fuit in populo, modò est in principibus eius. Hec isti: ut vel exteris testibus, quantum odia in fratres, & venenatè linguæ ea generantes & nutrientes, execrabiles sint Domino, intelligas.

Tu ergo fili hominis propheta, & percutite manum ad manum, & duplicetur gladius, ac triplicetur gladius interfectorum. hic est gladius occisionis magna, qui obstupescere eos facit, & corde tabescere, & multiplicat ruinas. In omnibus portis eorum dedi conturbationem gladij acuti, & limati ad fulgendum, amicti ad caedem: exacuere, vade ad dexteram siue ad sinistram, quocumque, faciei tuae est appetitus, quin & ego plaudam manu ad manum, & implebo indignationem meam. ego Dominus loquutus sum.

Tertio, à crudelitate gladij supplicium auget, ob quod palmis etiam complaudere in signum magne euolationis iubet. gladius autem hic, ut dicit Diuus Hieronymus, tres reges inuasit, Iechoniam, Ioachim, & Sedechiam, vnde & triplicari dicitur. Placet tamen ut summam in hoc significet miseriam, quam ciuitas illa passura erat: ob quod magne occisionis gladius dicitur: Nam omnium corda dissoluet & obstupescere faciet, dum subito in portis omnium multiplicabit interfectorum ruinas: & omnibus, inquit Dominus, dedi conturbationem, id est, terrorem conturbantem, ex acuitate, & limatione gladij amicti, ait, ad caedem: (quia capulo inuolutus est, ut teneri possit manu, ad exercendam caedem) usque ad eam omnibus ad stuporem splendescens, & ad dexteram atque sinistram quoscumque obuios iussu Domini percipientis. Nisi malis dicere cum aliquibus: Prophetae sermonem, esse gladium precantis, ut non ita crudeliter versus omnem partem pro voluntate agat, sed temperet se, & ad sinistram & dexteram aciem dirigat, & saltem aliquibus pareat. Cui aperte suffragatur alia translatio, quae habet: Decerne vnum consilium, aut dexteram tene, aut sinistram, tandem calamitatis magnitudinem, per hoc demonstrare contendit, ostenditque dolorem eius ad caelum ascendere, ipsumque,

ipsumque Dominum pertingere: Quocirca ait, quin ego plaudam manu ad manum, & implebo indignationem meam. hoc est, sensus etiam doloris ostendam, manum ad manum percuciendo, cum vindictam exercuero, & sic ad extremum usque gladio meo feriam, quod proculdubio eueniet: Nam ego, ait Dominus, loquutus sum. Quasi dicat: possum omnia, & deficere in verbis meis non possum. Tanta enim erga nos Dominus charitate ardet, quod inuitus flagellum assumit nostris iniquitatibus prouocatus: nam pro ingenio suo solum misereri habet, quia propter finem suae indignationis imponit, & flagellum cessare facit: quia non vult mortem peccatoris, sed ut conuertatur & viuat. Attende tu ergo Christiane lector qui peccata proximorum dolere debeas, quae Prophetam iussu Domini gemere faciunt, ululare, foemur & manus praer angustia percutere: quin & ipsum Dominum ad hoc compellunt, hoc autem gladij sauitiam, & interfectorum stragem, quam facit contemplando: quae inferni tormenta, & mortes illic commorantium, significat, qui locus peccatoribus finaliter praeparatus est: in cuius proceum, & iudicium, strages haec tam magna & dira Iudaeorum, populum post tot immania & pertinacia peccata, mansit.

Et factus est sermo Domini ad me dicens: Et tu fili hominis, pone tibi duas vias, ut veniat gladius regis Babylonis. de terra vna egredientur ambo: & manu capiet coniecturam. in capite via ciuitatis coniciet. viam ponet, ut veniat gladius ad Rabbath filiorum Amon, & ad Iudam in Hierusalem munitissimam. Extitit enim rex Babylonis in biuio capite duarum viarum diuinationem querens, commiscens sagittas. interrogauit idola, exta consuluit. ad dexteram eius facta est diuinitio super Hierusalem, ut ponat arietes, ut aperiat os in caede, ut eleuet vocem in ululatu, ut ponat arietes contra portas, ut comportet aggerem, ut aedificet munitiones. eritque quasi consulens frustra oraculum in oculis eorum, & sabbathorum otium imitans: ipse autem recordabitur iniquitatis ad capiendum.

INDUSTRIAM & modum, quo aduersarius vsurus erat ad suam complendam voluntatem, iam aperit: non enim incautos, sed praemonitos suos esse vult, ut sibi consulant, & futuris malis prouideant: tanta charitate in eos ardet: torporem item & irrisiones, quas Iudaei facerent, hostium praeparamenta videndo, tanquam qui eos, & omnia sua nihili ducerent, simul enarrat. Praedicat ergo consultationem, quam Nabuchodonosor habuit in deserto Arabiae, ubi iter quod a Chaldaea duxerat, findebatur: versus Reblath metropolim Amonitarum, (quae nunc, teste Hieronymo, Philadelphia appellatur) & versus Hierusalem principem ciuitatum Iudaeae. Ibi enim in biuio constitutus, more humano manu ad frontem admota, in quam prius partem impetum faceret, coniecturam habuit cum suis, & fortunam pro vanitate sua, consultricem voluit, dum immixtis in pharetram sagittis inscriptis regionum nominibus, quae primo exiret, inuadendam ante signaret: vel sursum iaculatis, versus quam declinarent partem, prius expugnaretur. Hoc & illo modo fortilegi illi, praesensionem sui consilij captabant. tertio voluntatem suorum deorum procurauit: nam idola interrogauit, responsa querendo, exta etiam & animalium iecora, quam versus partem disposita essent, diligenter inspexit, ut nullum augurium, aut omen, quod ad rem facere posse videretur, praetermitteret. Requisite autem omnibus, definitum fuit, viam Hierusalem capiendam, disponendosque arietes siue duces, qui robur sunt belli, & ut ad caedem praepararentur exhortarenturque, milites, ululatu & clamore valido ac si cogredierentur, vociferari iubentur, & ut vmbatile bellum ibi referrent, arietes, aggeres & caetera machinamenta bellica praemuniri. Quae omnia irriserunt Iudaei, & oracula idolorum mendacia, & caeteras industrias bellicas, quas aduentantes exercebant, subannando laetati sunt, ac si diem sabbathorum celebrarent, in ipsoque otiantur: foedere insuper inuito iurauerant cum Chaldeis: Quapropter nunquam eos ad manus venturos arbitrabantur. Quod Sedechias rex fregerat, ut supra memoratum est. Et quid agit Nabuchodonosor: ipse autem recordabitur, inquit, iniquitatis ad capiendum, hoc est, ut eos capiat, expugnet, in

in suamque ditionem redigat, memoria recolet iniquitates eorum, quibus Deum suum offensum habent, & in hoc totam suam spem, & fiduciam locabit. Hoc enim fama acceperant, quod Deus eos perdidisset, semper quod inique contra ipsum egissent: & saluasset, cum ad cultum debitum & virtutis officium oculos subleuassent, ut dux ille strenuus Achior, principibus eiusdem regis Chaldeorum dixerat. Et nulla praeterea natio tam barbara exitit, quae Deum inensum, & abnegatum, suos fouere & protegere aliquando suspicata fuerit. Quae omnia exemplo nobis sunt industriae sagacitatis diaboli, qui ecclesiae insidiatur, & quosuis Christianos debellare contendit. Nabuch etenim donosor illius imaginem refert, iuxta illud prophetae: Quoinodo cecidisti de caelo Lucifer, qui mane oriebaris: qui cum cogitationum humani cordis signatus sit, semper in biuio est, qua aggrediatur via, ut suam rem agat, dubitans. Quapropter omni sua sagacitate vitur, cum suis deliberat, & vnde quaque diuinationem quarit, qua parte commodius in hominem impetum faciat, & in eum affectum & locum lubricum quem suspicatur, omnia machinamenta apponit, aggeres & arietes surgit, & omnem suam vim in eam partem conatur. Desides autem & vecordes, qui appositis bestiis tentationem agentibus, belli praesensionem non capiunt, facillime expugnantur, & in manus hostium deducuntur: ut hoc loco Iudaeis contigit. Nulla etenim re Christianus homo magis suum inimicum superiorem facit, quam ipsum negligendo, frustra semper conari: cumque virginitatis iaculetur, fidelem otiam diemque festum agere: & ita est quod diem festum ipsi diabolo parat. totam insuper suam fiducia in pignore iniquitatis semel admixtae collocat. Etenim in quo semel quempiam debellauit, semper expugnare praesumit.

Idcirco haec dicit Dominus Deus, Pro eo quod recordati estis iniquitatis vestrae, & reuelastis prauaricationes vestras, & apparuerunt peccata vestra in omnibus cogitationibus vestris: pro eo inquam, quod recordati estis, manu capiemini. Tu autem prophane impie dux Israel, cuius venit dies in tempore iniquitatis praesentis, haec dicit Dominus Deus: Aufer cidarim, tolle coronam. Nonne haec est, quae humilem sublimauit, & sublimem humiliavit? iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponam eam. & hoc non factum est, donec veniret, cuius est iudicium, & tradam ei.

IN memoriam Domini peccata reuocant homines, cum a malo incepto non desistunt, sed peccatum continuant: quod populus Hierusalem fecerat, cunctis operibus reuelando legis prauaricationes suaeque vita, studijs & cogitationibus non aliud, quam peccata colere, ostendendo. Quapropter inquit Dominus: Quia vestra flagitia in memoriam reuocastis, iustum est etiam vestri memoriam fieri, & quod iusta merita patiamini. Hoc autem aduertit, ne existimarent citra suam voluntatem hostes sic armatos aduenire, quia idolorum oraculis, & caeteris superstitionibus vsi essent, sed iuxta suam prouidentiam illa omnia facta fuisse, sicque idola permisisse respondere, ut minister iustitiae diuinae exercitus Chaldeorum exhiberetur. Peculiariter tamen cum Sedechia sermonem confert, & sacerdotium & regnum in eo finem acceptura dicit, ob sua extra omnes terminos grassantia peccata. Vnde ait: aufer cidarim, & tolle coronam, id est, mitram pontificis, & diadema tuum. Quoniam Iosedech summus tunc sacerdos, simul cum ipso Sedechia in captiuitatem ductus est. Illud autem subiicitur: Nonne haec est, quae humilem sublimauit & sublimem humiliavit? tripliciter exponitur. Diuus Hieronymus vult ad peccata, quae contra dignitatem commisit, temere, & absque iudicio, & meritorum respectu, gentes imitando referri: Carthusianus ad id reicit, quod corona illa in bonis regibus, ut David, Ezechia & similibus, quae pro meritis humilem subleuabat, superbum vero deprimebat, quoniam essi in suis praedecessoribus defecisset, verum insigniter hoc malignitatis genere, caeteros iste superabat. Quidam alij pro Ioachim, & Sedechia dictum volunt. nam illum eleuauit apud Nabuchodonosor: istum autem depreffit, & calamitosum sustulit. Sed utcumque exponas, Sedechiae malignitas ingens supponitur. Quapropter subdit Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponam eam. Quidam dicunt ter, iniquitatem, repeti, quoniam praedicitur proiectum, & obscurum mansurum regnum Iudaeae, tempore trium Assir, Sealthiel, & Phaiadie, donec surgeret Zorobabel, sub

sub quo florere cepit sacerdotium. Hieronymus verò, sic: summam iniquitatem tuam in perpetuum puniendo, coronam è capite tuo, & regnum Iudæorum depenam. Vnde inquit: qui post ante Christi aduentum reges & faciedotes pariter fuerunt, frustra hoc & illud sibi vendicasse. quorum vnus fuit Hircanus pontifex, qui diadema capiti suo imposuit. quoniam post Sedechiam tantum Christo Iesu regnū debebatur, qui fuit expectatio gentium, rex & sacerdos secundum ordinem Melchitedech: atq; ideo ipsi repositum erat. quod nō dicit antea factum, quia expectabatur Nabuchodonosor, cui datum, & commissum erat Sedechiam iudicare, & memorata sup. licij acerbitate, ipsum punire, & accipere coronam regni Iudæe. & tradam ei, inquit, id est, regem Sedechiam licitori suo, & carnifici, nempe Nabuchodonosor. ita exponunt plures. Est tamen literæ cortex, sub qua latebat veritas regni Christi, quam expressit Hieronymus. & exhortatur nos Dominus, vt vnusquisque in sua vocatione pro dignitate officium suum exerceat: sin minus, sciat in locū illius, inopinatō alii subrogandum: iuxta illud Ioannis, Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. & ita res se habuit. quod licitoris nomine, regiam Iudæ dignitatem abstulit & prostrata remansit, vsque ad Christum, qui eam erexit & sublimauit, vt rex cælestis & diuinus.

Apo. 3.

Et tu fili hominis propheta & dic: Hæc dicit Dominus Deus ad filios Amon, & ad opprobrium eorū: Mucro mucro euagina te ad occidendum, lima te vt interficias & fulgeas, cum tibi viderentur vana. & diuinarentur mendacia, vt daretis super colla vulneratorum impiorum, quorum veniet dies in tempore iniquitatis presinita, reuertere ad vaginam tuā, in loco, in quo creatus es. in terra natiuitatis tuæ iudicabo te, & effundā super te indignationem meam, in igne furoris mei sufflābo in te, daboq; te in manus hominū insipientium & fabricantium interitum: igni eris cibus. sanguis tuus erit in medio terræ. Obluioni traderis, quia ego Dominus loquutus sum.

Vn cuiq; malefactori suus dies definitus est. & tempus vindictæ. nec quisquā absque licitore & vindice relinquitur. vnde exorbitanter delinquens regnum Israël & Iudæorum, Chaldæorum imperium vindex sensit. Chaldæorum verò peccans, Medos & Persas licitores & carnifices habuit: qui & offendentes, ad manus Græcorum & Macedoniorum prostrati sunt: atque hi similiter deficientes, per vim Romani imperij vastati fuerunt. qui tandem per imperium ecclesiæ Catholice in finem vsque seculi dominaturæ, iuxta vaticinia Prophetarum, & potissimum Danielis. Deliquerant ergo Amonitæ grauiter contra Dominum, sæpè iniuria & opprobrio Israël afficiendo: ob quod contra illatas iniurias & ignominias ad vim exacuendam, vt quam plurimis interficiendis sufficiat, & ad limationem, vt splendore suo cunctis terrori sit, mucronem prouocat. Offenderat item, cum suos vates & idola vana & mendacium loquentia audiendo. tum quando Israël in iniurias confecti sunt: tum etiam, quando consulente sua idola Nabuchodonosore, idolorum responsis, & ipsi crediderunt Iudæos tantum perdendos, ipsos verò incolumes remansuros, ob quod maxime gloriabantur. Dicebant enim illis idola, quod imminerent certò ceruicibus vulneratorum, & gladium non præsentirent. Ob hoc Dominus mucronem acutum & splendentem in eos conuerti iubet, in tempore à Domino definito: vt & falsa sua idola respondisse sciant, & quæ acta sunt contra Hierusalē, voluntate Domini fuisse disposita, non idolorū, etsi permittit, ea, quod suum beneplacitum erat, respondere, vt diabolus etiam cum suis diuinæ iustitiæ executioni ministraret. Quibus peractis, ne gladius Babylonis gloriaretur, & suam iustitiā iactaret, quia nō in minoribus peccatis idololatriæ erat, & deprauata intentione, & excedente furia & crudelitate peruersè se gessere, in Chaldeam terram natiuitatis suæ iubet reuerti, vbi suas pœnas & ipse luet. Nam à Medis & Persis tanquam ab igne sufflante vastabuntur: sicq; Dominus indignationem suam fundet super eos. Appellat autem Medos & Persas artifices stultos, fabricantes corruptionem, quoniam solum id intendunt, eos temerariè perdere & destruere. Vel quod nescirent artes, vt inquit Hieronymus, quibus exacuuntur & limantur arma, id est, ad legitimum vsum

Dani. 2.

Num. 21.

vsu præparentur, quorum ministerio sperant aliquando gladios Chaldæorum & acui & limari iterum ad occidendum. Itaque nunquam surrecturum regnum illud cadet: & hoc est, quod prædictis verbis voluit vaticinari. Idem quæ affirmat Dominus cum dicit, Eris ignis cibus, & sanguis tuus erit in medio terræ, obliuioni traderis. Quod enim igni in escam datur, omnino absumitur: nihil relinquit, nisi purum cinerem excrementum penitus inutile. & præterea, sanguis super terram manens clamare videtur, & vindictam poscere. vt dictum est Cain, Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. & iterum, terra ne operias sanguinem meum, neque inueniat in telocum latendi clamor meus. Quando autem absumitur, & absorbetur à terra, hoc significatur, vt nemo eam eadem vliscatur, secundum obseruationem Hebræorum. Vnde hoc loco dicitur: Sanguis tuus erit in medio terre, id est, à terra imbibitus, & ita obliuioni traderis. Quod complebit Dominus vt loquutus est, quādo in æternum perdita fuit, in cuius testimonium Babylonis nomen solum mansit. Quibus Christiane lector planè doceris: peccatorem quemlibet, cum viderit Domini gladiū proximum ferire, timere sibi debere; tantum aberit vt iactantiæ & vindictæ gloria tione exulteret, in Amonitarum capite periculum faciendo. Qui enim de peccato proximi non tristatur, de diaboli victoria gaudet, inquit Ambrosius: & tunc tua res agitur, paries cum proximo ardet, dixit etiam quidam. Deinde neminem gratiam sibi numinis polliceri, quod iussa Domini fecerit, re eius bello tractauerit, victoriam quæ nomine eius reportauerit. Quod beatus Paulus docens, ait: Mihi autem pro minimo est, vt à vobis iudicet, aut ab humano die, sed neque ego me ipsum iudico: nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. qui autem in me iudicat Dominus est: quod est dicere: non dico me esse in gratia aut iustum esse, quod vos me laudetis, aut huius rei aliqua dignitate aut testimonio publico, eius rei mundus testimonium ferat, quod humanus dies celebratur. neque ego me ipsum talem reputo: non quod peccatum conscientiam meam vrgeat: sed quoniam Domini hoc iudicio relinquendum est, cuius hoc officium est. sed præsertim ab huiusmodi iudicio abstinere debet, qui deprauata intentione sui commodi, aut voluptatis gratia id fecerit. Nam Babylonicus gladius erit, qui cum solum ad vindictam faciendam utilis esset, ea facta, omnino absumptus & destructus extiterit.

Genes. 4.

Iob. 16.

Amb. li. de penitentia cap. 8. Hier. lib. Epistol.

1. Corin. 4.

CAPVT XXII.

Factum est verbum Domini ad me, dicens: Et tu fili hominis, nonne iudicas ciuitatem sanguinum? & ostendis ei omnes abominationes suas? et dicitis: Hæc dicit Dominus Deus: Ciuitas effundens sanguinem in medio sui, vt veniat tempus eius, & quæ fecit idola contra semetipsam, vt pollueretur in sanguine tuo, qui à te effusus est, deliquisti: & in idolis tuis quæ fecisti polluta es: & appropinquare fecisti dies tuos, & adduxisti tempus annorum tuorum. propterea dedi te opprobrium gentibus, et irrisionem vniuersis terris, quæ iuxta sunt, & procul à te, triumphabunt de te, sordida, nobilis, grandis interitu.

Cum mala quæ Hierusalem manebant, descripsisset, eorum causam nunc explicat, peccata nempe illius populi, vt perseuerantes, iustum Deum vltorem agnoscant: aut se agnoscentes eorum effugium mereantur. Repetita enim toties peccatorum exprobratio, charitatis eximia manifestum argumentum est: quippe vt indulget sic corda emollire desiderat, vt qui semper inuitus punit. Primum igitur iugo peccati populum alligatum narrat, deinde eius expurgationem tãquam aurum & argentum, per ardentem fornacem futuram prædicat, & tandem à quibus fontibus ea manant exponit, & quanto desiderio orationem efflagitet, qua flectatur, denunciat. Principiò ergo officium Prophetæ, (vti obiurgando, dum interrogatione loquitur, & verba officij repetit, nonne iudicas, nonne iudicas, & cetera.) memorat, Erat enim speculator & custos vti Episcopus. Vnde absque hoc, quod à Domino specialiter admoneretur, quæ prædicare illi præcipit, & curare incumberebat, fecisse

M

bat, fecisse debuerat. Ex quo tu Episcopo discere vigilantiam officij tui, ad quam pastores omnes Scriptura exhortans, iudicium sibi impedere eos semper cogitare vult. ita quippe ait: horridè & citò apparebit vobis, quoniam iudicium durissimum his qui præfunt fiet. Dicit itaque: Quandoquidem in ciuitate sanguinū habitas, & propriis oculis hoc cernis, dic illis hoc: Ciuitas sanguinum tu es, vt veniat tempus tuū. Cū enim cuiusque malicia completa fuerit, tempus tunc iudicij & flagelli adest. Vnde aduentante hora, qua pro peccatis mundi, qua in se receperat Dominus, iudicandus & castigandus erat, & morte plectendus, dixit Euangelista: Sciens Iesus, quia venit hora eius, vt transeat ex hoc mundo ad patrem. Tantus ergo peccatorum cumulus illius ciuitatis aggregatus fuerat, quòd finem & completionem attigerat. atque hinc dedisse operam dicit, vt tempus eius veniret, dies appropinquarent; tempusque annorum adduxisse ei, quia multos annos patienter nos Dominus sustinet, vt ad pœnitentiam adducat. quod importunos peccatores arguens Apostolus, inquit: An diuitias bonitatis eius & patientiæ & longanimitatis contemnis? ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? proponit autem in genere peccata simul & eorum punitiones, peccata dicit esse, fecisse idola contra se, in sanguine suo, quem effudit, deliquisse, & in fabricatione suorum idolorum pollutam, atque contaminatam esse. suscitauit idola, in quibus spem suam & defensionem collocauit: & tamen contra se erecta vident. Etenim multos serpentes & bestias superuacuas, tanquam deos colentes Ægyptij, multitudinem mutorum animalium immisam à Domino, in vindictam, miserunt: vt sciant homines, quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetur. Adorauerant siquidem serpentes viliaque animalia, & inutilia animalia, ranas nempe, muscas, ciniphes in tormentum dedit. Deliquerat in occasione suorum filiorum, vt sacrificarent idolis (vide quanti idola æstimarent, quando non solum sanguine humano, sed ipsorum filiorum placare curarunt) & morte primogenitorum eos percussit. & compositione præterea, in ipsa idolorum fabricatione grauius Deum offenderunt. quos simul cum operibus suis Scriptura damnas, ait: Similiter autem odio sunt Deo impius & impietas eius. Flagellum autem signat: opprobrium & iniuria afficiendos esse à gentibus, summisque sic ignominii irridendos fore, & item à finitimis. Etenim ciuitas omnibus celebris, & quæ præ opum, & diuitiarum copia, religionisque apparatu superbiens, cæteras contemplerat: & à terræ incolis, quibus cum imperio dominabatur, & à gentibus, quibus inuisa erat, iniurias audiet, & ab omnibus quodam triumpho, seu vindictæ genere acriter illudetur. Per quæ gentium subleuationem & Iudeorum casum redemptione facta per Christum à peccatis, ob quæ hic flagellantur, obumbratam fuisse, explicans Paulus, dicit: Nunc autem in Christo Iesu vos qui longè eratis, facti estis propè. sed & dicitur, quod obicerent, prænuunt, sordida, nobilis, grandis interitu, id est, quæ celebris & nobilis fuit, ecce sordida & polluta es, semperque iam male audiens: & quæ grandis fuit, iam es in interitu & casu. vel aliter: non solum verbis lacefferis, sed opere multa mala patieris; ita vt prædictio sit Prophetæ, & non obridentium subsannatio. Nos verò hoc loco docet Dominus: aliquando peccatorem detractionibus, murmurationibus dando locum, famamque auferendo, ad se vocare. Quare quibus nomen maximo in pretio est, perseverantiam in malo caueant, ne inhonorantibus nomen suum eos Dominus permittat, quorum conuersionem expectando, maximè curæ fuerunt.

Ecce principes Israël singuli in brachio suo fuerunt in te ad effundendum sanguinem: patrem & matrem contumeliis affecerunt in te: aduerbam calumniati sunt in medio tui: pupillum, & viduam contristauerunt apud te. sanctuaria mea spreuistis, et Sabbatha mea polluistis: viri detractores fuerunt in te ad effundendum sanguinem, & super montes comederunt in te, et unusquisque in uxorem proximi sui operatus est abominationem, & socer nurum suam polluit nephariè, frater sororem suam filiam patris sui oppressit in te.

EXPOSIT peccata quæ in genere propofuerat, eaq; sic partitur, vt principid quæ iusti-

iustitiam & charitatem violant. deinde, quæ religionem: tertio quæ proprias personas per libidinem & concupiscentiam maculant. quarto, quæ easdem per auaritiam inhumanas reddunt. Dicit ergo, proceres, reges & principes à Manasse potissimum temporibus, omni virtute & fortitudine sua crudelitatem exercuisse, tum in idolorum cultum, tum in propria voluntatis luxuriam, & completionem. Quapropter hos & similes qui tota furia absque fræno peccata consecuti sunt, vt simili animi propensione, & studij optimi inflammatione, virtutis campum, ipsi gratificando, procurrant, Dominus petit, dicendo: Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pœnas sicut aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt, & non deficient. Et beatus Paulus: Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem, id est, simili conatu, & animi determinatione. liberos item parentibus contumaces narrat: in peregrinos etiam, pupillos & viduas nullam charitatem in Hierusalem ciuibus commorasse. Recenset præterea peccata & sacrilegia quæ in religionem vagabantur, spernendo sanctuaria: cum oblationes indignissimè peccatis pleni sacerdotes obtulissent: & ex rapto & cum violentia proximi omnes eas præparassent: Sabbatha & dies festos contaminationibus peccatorum pro sanctificatione effrænes polluisent: religionis detractores, ac idololatras homines, qui humanum sanguinem ad immolandum idolis funderent, & in montibus ea colendo victimis, vt in medio gentium, vescerentur. Et scelus operati sunt in medio tui: id est, palam, vt vno verbo concludam, peccare, in communem consuetudinem absque magistratuum timore, venit in te. Quod significantius quidam vertit: scelus meditatum in te designarunt: hoc est, quæ sancta esse debueras, scelus omne, quod in mentem venit, hisce diebus opere perpetrasti: nisi legas, vt vult Hieronymus, incæstum operati sunt in te: & caput eris peccatorum carnis, quæ sequens litera narrat. Tertio ergo loco ea peccata memorat, quæ Chanaan patris verenda nudata videns, fratribus nuntians significauit: Ea autem fuerunt, quæ genus omne lasciuiz fert, quæ non naturæ parcendo tempore menstrui, vt inquit Hieronymus, propriis vxoribus abutendo scædata fuit: sed in alienas exardens, proximos prouocauit. & nec hoc contenta libido, ad violationem propriæ nurus sororis ex patre, & vsque ad contaminationem paterni tori, naturæ leges rumpendo, processit.

Munera acceperunt apud te ad effundendum sanguinem, usuram et superabundantiam accepisti, et auarè proximos tuos calumniabaris, meique oblita es, dicit Dominus Deus. Ecce comploxi manus meas super auaritiam tuam, quam fecisti, et super sanguinem qui effusus est in medio tui. Nunquid sustinebit cor tuum? aut praualebunt manus tue in diebus, quos ego faciam tibi? Ego Dominus loquutus sum, et faciam, et dispergam te in nationes, et ventilabo te in terras, et deficere faciam immunditiam tuam à te, et possidebo te in conspectu gentium, et scies quia ego Dominus.

TANDEM auaritiæ plenam nunciat ciuitatem, eiusque miseros partus. imprimis quòd ea homines deprauati, ad homicidia perpetranda in alicuius vindictæ gratiam, munera acciperent. deinde alij vsuras exercendo (quod apertè aut fucatè facias, parum refert) pauperum substantias ad se traherent, ex inuito fortis supererectentiam semper accipientes. Et denique in vniuersum omnes vt suas res amplifiarent, calumnia, fraude & dolo, quomodo cunq; & vndecunq; pecuniam congererent, proximos suos expilando. Quæ mala incurrerunt, ait Dominus: quia ipsius ciuitas oblita est. Vide quanti sit ad vitanda peccata oculis mentis Deum semper præsentem habere, in sapientia eius morari, iustitiam eius meditari, & sensu Dei circumspectionem cogitare: beatus ille, sic autem ad cumulum suum & iustam mensuram, atque completionem & consumationem suam peccatis attingentibus, cõplebo & ego punitionem malitiæ, ad iustam mensuram lachrymas extorquendo, inquit.

M 2 Quapropter

Pſalm. 79. Quapropter ait Dominus: Ego comploſi manus meas, id eſt, non amplius expectare decreui: mori enim humano ſe accommodans manuum comploſionem in eius ſignum feciſſe dicit. Atqui ne exiſtimarent leue ſupplicium parari, ſubdit: Nunquid ſuſtinebit cor tuum, aut præualebunt manus tuæ in diebus quos ego faciam tibi? quaſi dicat: minimè gentium. tale quidem erit, quod ſuſtinens cor non reſta-
bit, nec quod industria humana aut fortitudo declinare poterit. Nam ego Dominus loquutus ſum, & faciam. quaſi dicat: quæ vires, meæ omnipotentiae ſe opponere valebunt? Sed quæ erit contritio? diſperſio, ait, inter gentes, & ventilatio in modum palearum, quæ quouis vento aguntur in vniuerſas terras. Hoc autem, vt ad mundiciam, & cordis puritatem præpareris: flagellat enim Dominus vt corripiat, & ad meliorem mentem, vt piſſimus pater reducat. Et poſſidebo te, ait, in conſpectu gentium, ſeu cõtaminabo te, ſeu vulnerabo te, vt Theodoſio, & Symmachus verterunt. Quoniã enim rebellis poſſeſſio, eiufdem contritionibus & vulneribus paratur: ſignificanter cùm omnia Hebræum verbum importet, poſſidebo, verſum eſt. ad quem modum dixit Dominus: In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Corpus etenim & caro hæc noſtra animata, iraque & appetentia diſtracta, non niſi cæſa & percuſſa poſſidetur à ratione & ſpiritu. Minatur ergo duplex flagellum, diſperſionem nempe, & poſt eam vulnerationem, & afflictionem omnium ingentem: id quæ in conſpectu gentium, vt ab eis illudantur, & rideantur, ſuper quibus gloriabantur antè & exultabant: quod non mediocri ſupplicium illi erat. Vnde & ſc Dominum cognofcent & reuerentur, ad quod non niſi flagellis peruenitur.

Et factum eſt verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, verſa eſt mihi domus Iſraël in ſcoriam. omnes iſti æs, & ſtannum, & ferrum & plumbum in medio fornacis. ſcoria argenti facti ſunt. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eo quod verſi eſtis omnes in ſcoriam, propterea ecce ego congregabo vos in medio Hieruſalem congregatione argenti & æris, & ſtanni, & ferri & plumbi in medio fornacis, & ſuccendam in ea ignem ad conſlandum. ſic congregabo in furore meo & in ira mea, & requieſcã, & conſlabo vos & congregabo vos, & ſuccendam vos igne furoris mei, & conſlabimini in medio eius, vt conſtatur argentum in medio fornacis, & ſciētis quia ego Dominus cùm effuderim indignationem meam ſuper vos.

35 **Q**UOMODO autem in diſpenſionem, & calamitates memoratas venturi erant, explicat: dum ciuitatem Hieruſalem fornacem conſtituit, exercitum verò Chaldæorum eam obſidentem & expugnantem, ignem furoris ſui appellat, qui perinde ac ignis ciuitatem incendet, ait, vaſtabit & abſumet: reſidui autem qui fuerint, in diſperſionem ituros, manus vindices ſentientes. Hæc autem indicendo, degenerationem ciuitatis illius, cauſam eſſe proponit: quod in æs, ſtannum, plumbum, & ferrum, & in omnem ſcoriam, quæ puro metallo adhærere ſolet, verſa ſit. Iuſti enim homines vita Deo placentes auro in Scriptura comparantur, quod ignem charitatis in corde habeant: verba verò eorum, motus & geſtus, quibus debitum reddunt ſeruitutis obſequium, argento: argentum enim puritatem vitæ, & candorem caſtutis repræſentat. hoc enim docuit **Pſalm. 67.** Pſaltes cùm dixit: Si dormiatis inter medios clericos pennæ columbæ de argentea, & poſteriora dorſi eius in pallore auri: Vbi dorſum, quod corpus & interiora ſignificat ſpeciem auri referre, & pennas quæ extrinſecus motus ſignificant argenti colorem habere, in eo, quod Domino placet, monſtratur. & rurfus **Prover. 11.** Sapiens: Non inueniet fraudulentus lucrum, & ſubſtantia hominis auri pretium. Et iterum **Dauid rex:** Eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum ſeptuplum. Et rurfus Sapiens: Tanquàm aurum in fornace probauit illos, & quaſi holocauſtomata accepit illos. Eſt ergo aurum vir Deo charus, & ſibi electus. Quocirca cùm vſque adeo degeneraſſent in ciuitate illa, vt non ſolum rubiginem creauiſſent, ſed poſtremis metallis permixti eſſent

eſſent, vt in æs verſi iudicaretur, fundi in ardenti fornace opus fuiſſe dicit: vt liquidò aurum & argentum cõtaret, & cætera inferiora metalla liquefacta ſeorſum abirent. Et quod maneret, aurum & argentum eſſe, ignis probaret combuſtis lignis etiam & ſtipulis, vt inquit Paulus. ferrum verò ibi inuentum, quod igne non liqueſcit, ſed molleſcit, tunſionibus malleorum, famis ſcilicet & peſtis vbique candet. atque ita ignis virtute cõcepta, in quam imaginem Dominus voluerit, figurabitur. hoc autem, ait Dominus: faciam, vt cognofcant, id eſt, probent me Dominum eſſe, cui & ſerui famulari debeant. Scire enim probare eſſe, in Scriptura frequēs eſt: vt illud; Cognofco oues meas, & cognofcunt me meæ. & rurfus fatuis virginibus dixit Dominus: Neſcio vos, hoc non approbo.

Et factum eſt verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis dic ei: Tu eſ terra imunda, & non pluta in die furoris, coniuſratio prophetarum in medio eius: ſicut leo rugiens, capiensque prædam, animos deuorauit, opes & pretium acceperunt, viduas eius multiplicauerunt in medio illius, ſacerdotes eius contempſerunt legem meam, & polluerunt ſanctuarium meum. inter ſanctum et prophanum non habuere diſtantiam: inter pollutum & mundum non intellexerunt, et à Sabbathis meis auerterunt oculos ſuos, & coimquinabar in medio eorum. principes eius in medio illius, quaſi lupi rapientes prædam ad effundendum ſanguinem, & ad perdendas animas, & auarè ſectada lucra. Prophetæ autem eius limiebant eos abſque temperamento videntes vana, & diuantes eis mendacium, dicentes: Hæc dicit Dominus Deus, cùm Dominus non ſit locutus. Populi terræ calumniabantur calumniam, et rapiabant violentè, egenum & pauperem affligebant, et aduenam opprimebant calumnia abſque iudicio. & quaſi ſui de eis virum qui interponeret ſepem, & ſtaret oppoſitus coram me pro terra, ne diſſiparem eam, & non inueni, & effudi ſuper eos indignationem meam, et in igne iræ meæ conſumpſi eos. viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus.

35 **P**OST QUAM peccata & eorum poenas enarrauit, omnes Reipubl. partes eiſdem teneri affirmat: quod publicè inuulgare Prophetæ præcepit. Officium prædicatorum eſt, peccata populo obicere, & poenitentiam prædicare, vt fugiant flagella in die, quo decreuit Dominus furorem ſuum effundere. Vnde prædicare iubet: ciuitatem terram eſſe immundam, id eſt, peccatis plenam, nec plutam eſſe, lachrymis ſcilicet poenitentia, nec pluuia diuinæ diſciplinæ. Ab hoc autem ſcopo deficienter in præcipitia magna ilico dilabuntur, in propriam nempe voluntatem, & in inuidiam, nempe qua ſe mutuo corrodunt, ſuas res extollunt, populum contra alios prouocant, & ipſis arridendo, contra præcepta Domini proſpera quæq; annunciant. Vnde coniuſatos in vnum pseudopphetas cõueniſſe dicit contra veros, Hieremiam nempe & alios, qui populo vera denunciaſabant, ad eorum cades populum irritando, & quæ illis arridebant lata prædicando. Quapropter deuoraſſe animas plurium perinde ac leones dicuntur: cumulaſſe opes & diuitias, pretio ad ſic prædicandum adductos, & pecunia corruptos. qua item ratione plures etiam mulieres viduas fecerunt, mortes virorum ſua prædicatione operando. Deinde ſacerdotum officium docet eſſe, docere legem Dei, iuſtè ſuum miniſterium in eccleſia adimplere, diebuſque feſtis, populum in ſanctificatione, & operibus virtutis continere: atque cùm hæc prætermittant, grauiter Dominum offendi. Quapropter abiiciuntur hic ſacerdotes, quod legem ſpreuiſſent, aut eam decerpiſſent, aut furum ei feciſſent, cùm docere prætermiſiſſent, quæ ipſa mandabat, aut pro ſua voluntate & libidine perperam interpretando eam polluerent, contra Domini præceptum de non polluendo nomine ſancto eius. quod per falſos Prophetas factum eſt, ipſis conſentientibus: & præcepta Domini obſeruari non curarent, vt illa erant, quod claudum & debile tanquam

prophanum dimitterent, nec offerri Deo in templo sinerent, & mundum solum adducerent, & abiicerent, quod immundum, ut lex præcipiebat; quorum opposita ipsi avaritiæ causa consenserunt. Sabbathata item & dies festos custodire distinctè præceptum erat. Ipsi autem dissimulando, ne videre viderentur, oculos suos à facinoribus & peccatis, quæ publicè in medio populi hisce diebus committebantur, auerterunt. Ad hæc tertio loco sæcularium peccata describit tam maiorum, quam plebis. Nam principes & magistratus avaritia ducti, & lucri avidi, perinde ac lupi ad effundendum sanguinem sua crudelitate rabidi omnino extiterunt: Simul & ad tollendas hominum animas, quia inferiorum animas sic comederunt, ut sua translatione Hebræi indicant, quod Rabbi Salomon exponit: quoniam clandestinum minus confortantes manus malignorum, ad occidendum, spoliandum & diripiendum, illud autem & thesaurizaretur avaritiæ. Ad quem etiam modum Rabbi Ionathas Chaldaicè vertit, ut acciperent avidè atque fraudulenter divitias, pro animabus divitias transferendo. Cuius ergo rei causa fuerunt Prophetæ vana, & mendacium, pacem scilicet prædicantes, cum Dominus non nisi gladium & captivitatem prophetare iussisset, ut latius in Hieremia constat. Quam causam, prophetarum nempe, iterum hic interserit. At quomodò hæc fecerunt? Respondet, quoniam lineabant eos absque temperamento, hoc est, morem gerebant populo, & plausibilia illi tantum prædicabant, & pruriebant illorum auribus, ut de pseudopredicatoribus dicit Paulus: veritatem prætermittendo. Figura autem dicendi sumpta est à complanatoribus, aut incrustatoribus, quando parietem complanant, absque temperamento tamen palearum, quæ vim & tenacitatem luto præbent. Tandem communis plebis avaritiam usque ad effrenem narrat, ut calumniis, dolis & fraudibus omnino intèti essent; ita ut res proximorum furto hi acciperent, alij vi raperent, & egenos ac pauperes reliqui opprimerent, & postremè affligerent; advenas item & peregrinos iniuste bonis omnibus spoliarent. Vide quantum contaminetur populus, capitum maculis atque peccatis. Vbi contra Iudæos satis eleganter Galatinus notat, vel acerbitatem pœnarum, quas ob Christi interfectionem nunc patiuntur, ad ipsum & ecclesiam matrem, pœnitentia conuerti debuissent. Nam propter tot hic enarrata scelera, septuaginta annorum captivitatem, tempore illius primi templi sustinuerunt. Nunc autem temporibus vastationis secundi templi, quando nec inter eos idololatricæ, nec prophetarum occisiones, nec luxuriæ, aut avaritiæ sic exorbitantes, innumeris & infinitis pœnis affliguntur, ob quod si sanæ mentis homines essent, suum Messiam & Christum interfecisse perspicuè cognoscerent. Verùm ad rem redeundo inter tot ac tanta peccata, quæ recensuimus, attende tenerrimam misericordiam Dei viscerum, & quanti orationem iusti alicuius faciat. Offensus est & contemptus, & omnipotens ad vlciscendum, & tamen virum querit iustum, qui interponeret sepem inter rigorem iustitiæ suæ & peccatores, & interponeret se pro populo, ut iram fleteret, & misereri cogeret, & tamen non est inuentus. quapropter indignationem suam effudit, & in proprium caput eorum mala recidere fecit.

VERVM dices: Cum visendo Sodomorum peccata plures iustos quesiverit, nec vno Loth fuerit contentus: & item aliquando tribus interpositis, ut Daniele, Iob, & Noë, non dixerit continendam adhuc iram suam: & Moysen mitissimū omnium, ut dicit Scriptura, noluit exaudire orantem pro populo, nec Samuelem pro Saule: & Hieremiam ab oratione pro populo depulit, dicendo: quod non parceret. & apud Micheam, cum vastationem vineæ deplorando vindemiæ tempore, vnum tantum botrum non inuenisse ad comedendum, quo forsitan famem temperasset? quomodo hic vno oratore contentus est? fortassis vnus nomine plures intelligit, ut vult Carthusianus: neque quocunque numero valissent, nisi tales, qui & præfinito consilio, & ineuitabili calamitati non se opponerent: nam memorati tres viri, & insignes alij non sufficerent filios & filias liberare orationis Hierusalem tempore, ut supra dictum est. Aut poteris dicere, quod vno viro sic orante inuento, & si non amoveret omnino flagellum (ad id siquidem non sufficeret Daniel, Iob, & Noë, ut hoc libro relatum est, nec Hieremias, nec cum ipso Moyses & Samuel iuncti, ut Hieremia libro proditum est, temperasset) tamen prohibuisset totam Domini indignationem effundi. Vel dicas, positis contestationibus non absolutam vastationem, & ineuitabilem

Hier. 29.

2. Tim. 4.

Num. 12.

1. Samuelis

16.

Hier. 7.

Mich. 7.

bilem omnino, si illi adessent intercessores: sed ut medij necessarij admoneret, ad ipsum, quæ arripendum non segniter, sed diligenter & ardentè ocyus procureret. nec suspicarentur, quod vno aut altero intercessore, perseverantibus populi flagitiis, mitigandus foret, quod illi pro ingenio & more Domini cogitabant. atque hoc intèdebat, non vnus, aut alterius reuicere orationem. Vel dic: vaticinium vnus summi oratoris & prædicatoris Christi Iesu prædici, cuius tempus nondum aduenerat, quare nec inuentus est, qui iram Domini frangeret, mitigaret furorem; & ab inferni tormentis (quæ hæc mala portendebant) homines liberaret. Quod autem mihi probatur, hoc est: malos omnes, tam obduratè in malitia perseverasse, ut nullus eorum retrocesserit, nullusque pœnituerit: nec esse quem vitæ actæ tæduerit, nec qui ad Dominum oratione confugeret pro se & ceteris, ut ex parte saltem sanitas apparet, & reuiuiscere populus inciperet, perspicentia Domini inuentus est. & nec vnum reperit, quod summo opere exoptabat, qui flagellum tolleret, aut temperaret. atque hoc est, quod dixerat Dominus supra etiam per Hieremiã & alios prophetas: quod interim scilicet quod ex populo adèd morbofo indicium aliquod sanitatis non appareret, totum in interitum ire, quapropter tempus non perderent iusti & sancti pro ipso exorando. Quod custodibus ecclesiæ & principibus, summa cura obseruandum est, & cum orationibus & pœnitentia propria, cum Domino negotientur, & ad eandem populum promouentes instantia pericula euadant.

CAPVT XXIII.

Factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, duæ mulieres filie vnus matris fuerunt, & fornicatae sunt in Ægypto: in adolescentia sua fornicatae sunt, vbi subacta sunt vbera earum. nomina autem illarum, Ohola maior, & Oholiba soror eius minor: & habui eas, & pepererunt filios & filias. porro earum nomina, Samaria Ohola, & Hierusalem Oholiba. fornicata est igitur super me Ohola, & insanuit in amatores suos, in Assyrios propinquantes, vestitos hyacinto principes & magistratus, iuvenes cupidinis vniuersos equites, ascensores equorum: & dedit fornicationes suas super eos, electos filios Assyriorum vniuersos, & omnibus in quos insanuit, in immunditiis eorum polluta est in super: & fornicationes suas, quas habuerat in Ægypto, non reliquit: Nam & illi dormierunt cum ea in adolescentia sua, & illi confregerunt vbera pubertatis eius, & effuderunt fornicationes suas super eam. propterea, tradidi eam in manus amatorum suorum, & in manus filiorum Assur; super quorum insanuit libidine. ipsi discooperuerunt ignominiam suam, filios & filias tulerunt. et ipsam occiderunt gladio: & facta sunt famosæ mulieres, & iudicia perpetrarunt in ea.

Svb typo duarum fororum meretricum, grauiora peccata & impudentiam decem tribuum Ephraim & duarum in Hierusalem, Benjamin & Iuda exaggerat. quæ cum Dei habitaculum se præbere debuissent, dæmonum factæ sunt. Quapropter illa maior, quod multitudine vinceret, siue, quod Iosue de tribu Ephraim, prius post Moysen populum duxerit, ut inquit Hieroaymus, Ohola dicitur, quasi tabernaculum; & Hierusalem soror minor Oholiba, id est, tabernaculum meum in ea, quod in ea cultus Domini, in diuisione decem tribuum per tempus mansisset. Item Ohola splendor eius, quia sibi solum splendebat, suis votis tantum applaudens vertitur. Oholiba verò splendor meus, quia in Iudæa Dominus splendebat cultu secundum legem exhibito. Et vide quantum referat, quibus parentibus quis ortus fuit, quibus moribus primam transegerit aetatem, quibus item amicitiam & familiaritatem inierit. nam initiis, prouecta & cana ætas nisi speciali numinis auxilio exempta fuerit, respondet. Etenim suapte natura circulo ducitur vita hominis, & suo gubernata arbitrio (quocirca maledictus puer centum annorum Dominus per Prophetam dixit) ibi finit, vnde egressa est, & vbi

Esaie 65.

& ubi inter initia ambulauit. Sibi ergo quisque consulat, & in melius ilico vitam commutare studeat, nec inducias ad senectam usque petat, nam funes ingrossat peccatis, & in fine sibi illuisse inueniet. Etenim Samaria, quæ vnâ cum Hierusalem habuit stirpem, Iacob nempe aut Israël, in adolescentia sua deflorata apud Ægyptios idolorum cultura (vnde omnis spurcitia & contaminatio manat) à Domino educta, & per desertum, atque in terra promissionis procreatione filiorum & filiarum aucta, quia sibi fidit, & à Domino auulsa, cum Assyriis societate iniit, vt ipsi auxilio forent, in tantum malorum fundum prolapsa est, vt non solum illorū idololatrias amplexa fuerit, verum memorata quæ adolescens in Ægypto habuerat simul cum aliorum ritu venerata est. Ceterum nunquid ex abrupto in tantam insaniam venerunt, vt Deum pro idolis negarent: non crediderim: sed quod vitio carnis subiugata, quo rationis liberæ & mentis oculos perdidit, amore salacium hominum persuasata, in tantum excæcata est Samaria, vt Dei oblita, qui tot, ac tantis eam bonis cumulauerat, Deos propriis manibus fecerit, & idola cum gentibus coluerit. Quod significans Spiritus sanctus dicit: amatores Assyrios appropinquasse hyacinthinis & pretiosis vestibus ornatos, duces ac satrapas siue principes, ac magistratus & iuuenes expetibiles ad libidinem. dicit in super effudisse fornicationem super eam: insinuans planè, quod ad se reuersa (vt prouectior ætas requirebat) suam libidinem spiritalem cum idolis, corporalem cum idololatriis, non temperauit, sed vsque ad eorum satietatem, prostitutionem passam fuisse. At, quid Dominus impudentissimæ, ac perditissimæ sceminae facit? propterea, ait, tradidi eam in manus amatorum suorum, & in manus filiorum Assur. Capi eos ab Assyriis, & è sua patria euelli prouidit Dominus, vt cum quibus carnaliter & spiritualiter concubuerant, habitatione iungerentur, & qui deliciis fuerunt, tormentis essent, & ab amatoribus, quos elegantia & pulchritudine demulserant, violentia & misera seruitute torquerentur. Vt hinc effraenes peccatores, qui pœnitentiam negligant, ab eis in inferno torquendos, quos deliciis seruiendo, hic amatores habuerunt, discant. Vnde Augustinus de damnatis ait: Videbunt in tormentis sequaces suos, quos inordinato more contra Dei præcepta amauerunt, quatenus illorum interitus eos in augmento damnationis suæ affligant. Assyrii enim Samarias sic tractauerant, quod ignominiam suam, quam in Ægypto incurrerant, idololatrando discooperuerunt, quæ lege & cultura Dei tecta fuerant peccata, quippe & eorum ignominia bonis operibus pœnitentiam sequentibus teguntur, inquit Ambrosius, iuxta illud: Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. & illud rursus: Remisisti iniquitatem plebis tuæ, operuisti omnia peccata eorum. Insuper eorum filios & filias occiderunt, & idolis item mactarunt, atque vt vindices à Domino constituti vitiones in eam fecerant, scelestos occidendo, & sic iudicia perpetrarunt in ea, vt inquit textus, atque ita incæstu nefando contra sponsum & Dominum suum, fornicationem suam exercuerunt, vt famosæ meretrices inter omnes factæ sint. Eleganter item docemur hic flagellare Dominum repugnantes pœnitentiæ aliquando, in hoc, quod permittat eos desideriis suis, nam nullus durior carnifex & immanior licitor quam homo ipse sibi & propriis affectibus traditus, seu permissus, vt apprinè beatus Paulus exposuit, dicens: Propterea tradidit eos in reprobum sensum, &c.

4. Reg. 17.

August. de Spiritu & anima cap. 56.

Psal. 31. Psal. 84.

Roman. 1.

Quod cum audisset soror eius Oholiba plusquam illa insaniuit libidine, & fornicationem suam super fornicationem sororis suæ ad filios Assyriorum præbuit impudenter ducibus & magistratibus ad se venientibus indutis veste varia, equitibus qui vestabantur equis, & adolescentibus forma cunctis egregia. Et vidi quod polluta esset via vna ambarum, & auxit fornicationes suas. cumque vidisset viros depictos in pariete, imagines Chaldeorum expressas coloribus, & accinctos baltbeis renes, & tiaras tinctas in capitibus eorum, formam ducum omnium, similitudinem filiorum Babylonis, terraque Chaldeorum, in qua orti sunt: insaniuit super eos concupiscentia oculorum suorum, & misit nuncios ad eos in Chaldeam: Cumque venissent ad eam filij

filij Babylonis ad cubile mammaram, polluerunt eam in stupris suis, & polluta est ab eis, & saturata est anima eius ab illis. denudauit quoque fornicationes suas, & discooperuit ignominiam suam, & recessit anima mea ab ea, sicut recesserat anima mea à sorore eius. Multiplicauit enim fornicationes suas recordans dies adolescentiæ suæ, quibus fornicata est in terra Ægypti, & insaniuit libidine super cubitum eorum, quorum carnes sunt sicut carnes asinorum, & sicut fluxus equorum fluxus eorum, & visitasti scelus adolescentiæ suæ, quando subacta sunt in Ægypto vbera tua, & confracta sunt mamma pubertatis tuæ.

QUANTO quis in altiori vitæ gradu constitutus est, ruës maiorem facit casum, non solum, quod è fastigio ceciderit, sed quod ad eò deiicitur, vt postremas fundi iniquitatis faeces, impudenti ore lambere non vereatur. vt hinc ecclesiasticus & vir religiosus qui tantis bonis à Domino euectus est, attentus viuat, timens ne cadat, quem lambentem profundum malorum inhians statim excipit. Oholiba enim, hoc est, Hierusalem soror minor Samariæ Domino chara, lege & cultu Dei suffulta, & pluribus cæli affecta donis, quæ exemplo sororis, similem casum sibi prospiciendo cauere debuerat, tunc magnam fecit ruinam incauta, & libidine & fornicationibus idolorum, vt sororem non solum æquarit, verum longo interuallo Assyriorum idola colendo, superauerit. At qui in eam incidit dementiam? duobus aditibus, inquit facer textus, conuersatione, & commercio. Cōuersatione quidem, quod tanquam ad affinem, qui Samariam frequentabant Assyrii, eam hospites viserent, propriaque ingenia, potentiam, elegantiam, ac pulchritudinem ostentarent. Vnde ducibus pretiosis & exegit vestibus indutis, cum equitibus generosis equis inuectis, cum iuuenibus egregia forma inuicem contendentibus se præbuisse, dicit. Cōmercio item, nā cum inter alias merces tapeta quoque ex opulentia Assyriorum, Hierosolymam importassent, pictosque in eis viderent habitus exercitus, omni pulchritudine pellucentes: oculorum concupiscentia insaniens Hierosolymitani eos deperierunt: nam omni apposita cultura eos ad sui amorem pellegerunt, cum vestium apparatu, mira varietate, & distinctione colorum fulgentium, tum nobilitatis insignis tiaris, more illarum gentium capitibus cohonestati: tum etiam valore omnium ducum, qui corporis robore, animi fortitudine, atque prudentia omni in rebus agendis præstantes, spectantium oculis se mirabiles præsentabant. poteris etiam dicere, sic compositos re ipsa apparuisse, cum primùm temporibus Ioachim alienigenis tributarij facti fuerunt: quos imagines pictas appellat, quod momentum omne valoris & personarum in accidenti & compositione externa constituissent. Quod vtinam nostris temporibus in magnis, & alioqui præstantibus viris media etiam pace cum eadem repræhensione non contigisset, qui supra modum habitu luxuriantur hos imitantes, qui cum legati ex Chaldea ad Iudæos venirent pro tributis, & aliis rebus cum regibus agendis, sic comparebant. Vide quanta vanitate oculorum, mala animam ingrediebatur. Quapropter meritò singulis diebus ex oriente sole orat ecclesia Dominum, Visum fouendo contegat, ne vanitates hauriat. Venerunt igitur Assyrii quorum gratia vsque adeo capta erat, & polluerunt, siue contaminauerunt eam stupris, quia concubinarij erant sororis, atque sic ipsa contaminata est ab illis fornicatione suorum idolorum, & consuetudine etiam carnali indebita, & permixtione item matrimoniorum. quod ex Nehemia colligitur, nam inuento libro legis, in maximum scelus hoc Iudæis obiectum est. Quapropter Esdrascauit, ne Iudæi cum gentibus matrimonio coniungerentur, dicens: Nunc ergo filias vestras ne detis filiis eorum, & filias eorum ne accipiat filii vestri, nec queratis pacem eorum & prosperitatem eorum vsque in æternum, vt confortemini, & comedatis quæ bona sunt terræ, & hæredes habeatis filios vestros vsque in sæculum: secundum quod præceptum erat in lege. In omnem igitur eorum consuetudinem se dedit contra legem Domini. atque hoc non cursim & delibando, sed vsque ad satietatem: donec, inquit, saturata est: quanto tempore Ioachim tributa negauit, & iururandum fregit. Nam tunc recessit ab amicitia, et si non ab spurcitia, quam hæreditauerat. Atqui si vis videre luxu-

Lib. 1. c. 9.

Deut. 7.

luxuriam, & libidinem inauditā, audi quid dicat Dominus: Nudauit cum primū aduenerunt fornicationes suas, & discooperuit ignominiam suam. Quod enim par-
 turierat longo tempore adolescentia sua in Ægypto, animo conceperat, nempe cum
 1. Petr. 2. idolis fornicari, facili occasione peperit, & antiquam turpitudinem detexit, quam al-
 quando exercuisse summa ignominia erat illi; quando scilicet educta est à Domi-
 no ab Ægypto, & pallio suæ protectionis eius pudorem diu ob nomen suum cēlaue-
 rat, sed reuersa ad eundem vomitum, Quare recessit anima mea, ait, ab illa? Vide cū
 humana conditio ex adolescentia sua, (quando peccati primi parentis tota infecta
 fuit, & originali quisque ante baptismum contaminatus) libidinem, ac cupiditatem
 omnem, peccati que ignominiam cēlatam habeat: quanta diligentia occasiones
 10 fugiendæ sunt, quibus obuiis licet se prodit. Nam statim quod in sui custodia ne-
 gligens est, & prauas cogitationes non excutiendo in se admittit, negotiis secularibus
 absque modo se implicat, nuncios ad Assyrios, id est, dæmōnes mittit, quorum respō-
 sa, & conuersationem non refugiens, facile capitur, & in inum canum deiicitur.
 Nec Assyriorum libidine contenta fuit, sed multiplicauit eam, inquit, addens spur-
 15 ciatias omnes, quas apud Ægyptios complexa est, easdem tunc memorans & mente
 reuoluens. Insuper Hierusalem in finitam concupiscentiam aperit, libidinem exag-
 gerat, dum tanta furia Assyrios deperit, vt eorum concubitu penitus insaniret. Et
 amplius, quod ad eos tanquam ad homines, qui re libidinosa selecti essent, perinde
 atque asini, & equi inter omnia animantia salacissimi, ob quod vsque adeo carnosos
 20 ad id opus natura edidit, & tandem exuberantem lasciuiam eius deturpat, dum sce-
 lus adolescentiæ suæ in Ægypto uisitasse docet: quod consilio nempe, & deliberatē
 id scelus iterum repetiuit, ueluti in subactione uerum & fractione suarum mām-
 rum in grauiori ætate, priore memorando gaudens, vt quæ prima atas tulit, sibi
 voluptati essent: In quo maximè commendat Dominus, vt adolescentiæ errata, cum
 25 maiori ætate in memoriam uenerint, detestanda, & abominanda esse: atque ne in
 eis detineatur tempus & operam perdendo, cursumque uirtutis bonarumque cogita-
 tionum impediendo, tanquam inanes quasdam & pueriles res, in inferiorem homi-
 nem reiciat: & quod puero sic oblateranti dicit, sibi exprobet.

Propterea Oboliba hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego suscitabo omnes amatores
 tuos contrate, de quibus satiata est anima tua, & congregabo eos aduer-
 sum te in circuitu: filios Babylonis & uniuersos Chaldeos nobiles, ty-
 rannosque, & principes omnes filios Assyriorum, iuuenes forma egregia,
 35 duces, & magistratus, uniuersos principes principum, & nominatos ascē-
 sores equorum: & uenient super te instructi curru, & tota multitudo po-
 pulorum lorica & clypeo, & gladio armabuntur contra te undique, &
 dabo coram eis iudicium, & iudicabunt te iudiciis suis: & ponam zelum
 40 meum in te quem tecum exercebunt in furore: nasum tuum, & aures tuas
 præcident, & quæ remanserint gladio concident. Ipsi filios tuos & filias
 tuas capient, et nouissimum tuum deuorabit ignis, & denudabunt te ve-
 stimentis tuis, & tollent uasa gloria tuæ, et requiescere faciam scelus tuum
 45 de te, et fornicationem tuam de terra Ægypti, nec leuabis oculos tuos ad eos,
 et Ægypti non recordaberis amplius.

VIDEAT Christianus ac vir spiritualis, quæ illum tormenta adhuc uiuentem
 maneant, quando Domino ingratus in uia Domini defecit, & sibi fidēs Domini Dei
 50 sui obliuiscitur. Nam qui sibi oblectamento fuerunt, & obsonia parauerunt, in tormē-
 tum cedent, quem vsque adeo constipati vallabunt, vt exitum nulla parte inueniat.
 His autem tanquam seruis Domini, dæmōnes præsidebunt diuinæ sententiæ exe-
 cutores, qui non pietate, nec benignitate paterna castigabunt, sed suis iudiciis, id est,
 55 suis tyrannicis legibus cruciabunt, atque in primis prauis & immundis cogitationibus
 tam continuis, vt se in uicē excipiant, mentem constringent, & animam dilacera-
 bunt

bunt, iudicium nempe Domini exercentes, atque eius zelotypiam vindicantes, in
 eum, qui cum legibus Domini educatus esset. & quod amplius est, ipsas professus,
 impudenter fregit, & desideris carnis indulgens; & pro commodis ac voluptatibus
 suis uenalem hypocrisim huiusmodi habentes, (vt de opere monachorum dicit Au-
 5 gustinus) relicto uero sponso, cum dæmonibus eorum lenociniis consentiendo, con-
 cubuerunt. Hæc autem exemplo nobis sunt, uult Dominus, quæ cum Oholiba, id est
 10 Iuda, ubi tabernaculum suum constituerat, fecit. Nam cum sceleribus, & fornicatio-
 nibus dictis ipsum uerum sponsum, vt suis amoribus indulgeret, reliquisset, suosmet
 amatores Babylonios, Chaldeos, Assyrios in se suscitauit, qui & exercitu per circuitū,
 ipsam de Domino gloriantem, & externis gentibus confluentibus, obsederunt. Ne-
 que ex infima plebe, inquit, illi, (quos forsā neglexerat Hierusalem) sed ipsos proce-
 res & magnates, principes, duces, magistratus, elegantes iuuenes, qui cupiditatibus
 15 satiandis auctores extiterunt. hi eam iudicauerunt, qua quidem sententia Dominus,
 propria sua immanitate & tyrannica consuetudine, Dominum uiciscentes, pœnas
 debitas de ea sumperunt. Cum autem subdit, Nasum tuum, & aures tuas præciderit,
 &c. stragem exponit, quæ exercitus Chaldeorum curribus & multitudine populi in-
 20 structus, fecit. Etenim nasum & aures præciderunt, quod ad deturpandam fornicari-
 am & adulterā, vt uel saltem amatij eam horrerent, prospector illius solet facere.
 filios & filias captiuas duxerunt, & nouissimum, atque reliquū vulgi populum igni
 commiserunt. Vestimenta itē, & omnia ornatus, & decoris suppellectilia in suū uisum
 & commodū rapuerunt: & tandem templū, quod tota gloria illis erat, uasis & omni-
 25 bus diuitiis suis expoliauerunt. Quæ instructioni nostræ hîc prædita sunt, vt quæ cor-
 poraliter facta in illis conspiciamus, spiritualiter in anima, quæ à Deo recedit, nec sui
 memor redit, certum habeamus. Primum enim excluso Deo, qui eius uita est, tam
 squallida, horrida, turpis, & defigurata manet, vt nullus a se non fugeret, qui horribi-
 lem laruam oculis corporis uideret, præsciuntur illi statim nasus & aures, quibus
 Deo gratificari antea solebat, ad Deū quandoquidē fragrantia caelestium uirtutum
 30 properabat, dicente sponsa: Post odore uinguentorum tuorum currimus, ideo adolescē-
 tiæ dilexerunt te nimis. Auditum deinde ius & præcepta accipimus, fideque eadē reti-
 nemus. Auditus siquidē per uerbum Dei, & ita est, quod deuotio post Dñm ambitu-
 landi, admissis lapsibus, in uero spiritali extinguitur, & auiditas uerbi Dei omnino
 35 obtunditur, filij & filiae captiuantur, quando oporū quæque cogitationes exciduntur,
 & successuræ impediuntur: & usque, ad nouissimū, quod cura & sollicitudo officij,
 quæ basis uirtutis est, igne cupiditatis absuntur. Vestimentis præterea spoliatur, quia
 bonis operibus, quibuscum agebat, Deo item & populo penitens sua peccata tege-
 bat. & tandem fidem ipsam in templo cordis, in quo & diuitiæ religionis, charitas, &
 spes, omniaque desideria, quæ Deo gratificanda uasa existunt, in deploratis & perditis
 hominibus, tandē diripiunt, & in hereticis, apostatis, & se in medio suspendio, aut alia
 40 re tollentibus plane conspiciunt. At ne in tantū malū ueniant peccatores, diu variis
 modis exhortatur, & pluribus laboribus exercet Dominus, vt scelus tandē requiesce-
 re faciat, & vt ab amatoribus & diaboli fautoribus, oculos auertat, neq; adolescentiæ
 dum in Ægypto agebat, scelera recordetur, vt iterum reperat; aut in eis impeditus
 homo, a recto itinere deuiet, sed cursum sibi dolendo, quod talia commisisset, negli-
 gendo, & contemnendo in bestialem & inferiorem hominem demittat. Nam huc
 45 spectauit Dominus: Hierusalem & Iudam tor flagellis percussit, vt eius nempe sceler-
 ra cessarent, oculos mentis ad Dominum conuerteret, & Ægypti idolatrias pœni-
 tentia ab se ablegaret.

Quia hæc dicit Dominus, Ecce ego tradam te in manus eorum quos odisti: in ma-
 50 nus de quibus satiata est anima tua, & agent tecum in odio, & tollent om-
 nes labores tuos, & mittent te nudam, & ignominia plenam, & reuela-
 bitur ignominia fornicationum tuarum. Scelus tuum, & fornicatio tua fe-
 cerunt tibi hæc, quia fornicata es post gentes, inter quas polluta es in ido-
 55 lis earum, in uia sororis tuæ ambulasti, & dabo calicē eius in manu tua. hæc
 dicit Dñs Deus: Calicē sororis tuæ bibes profundum et latū. Eris in derisum
 & in

August. de
 opere mo-
 nachorum.

Roman. 10.

Et in subsannationem, quæ est capacissima, ebrietate et dolore repleberis, calice mæroris et tristitiæ, calice sororis tuæ Samariæ, et bibes illum, et epotabis usque ad fæces, et fragmenta eius deuorabis, et vbera tua lacerabis, quia ego Dominus loquutus sum, ait Dominus Deus. Propterea hæc dicit Dominus Deus, Quia oblita es mei, et proiecisti me post corpus tuum, tu quoque porta scelus tuum, et fornicationes tuas: et ait Dñs ad me, dicens.

QUIA dixerat conuersionem Hierusalem tantum memoratis pœnis expectare: ea nunc exponit, quæ necessaria sunt, vt homo miser ad pœnitentiam assurgat. Vnde & in huius commendationem particula, ecce, vtitur Propheta. Principio igitur vsq; ad satiætatem & fastidium peccati, (patienter sustinendo peccatorem) aliquando permittere dicit, vt profundum suum casum aduertens, erigi curet. atque tunc Dominus laboribus & afflictionibus exercet, inimicorum manibus per persecutiones & alias calamitates, quarum sunt ministri, tradendo: vt cum Hierusalem fecit, odiis suorum inimicorum dimittendo. deinde, persecutiones, flagella, pœnæ, angustia in peccatorum odium, quibus Deus offensus est, patienter sustinenda veniunt: Quamobrem, ait Dominus, scelus & fornicationes tuæ fecerunt hæc tibi. Quasi dicat: si affligeris, si laceraris ira, in tua te flagitia conuerte, quæ hæc tibi attulerunt. nõ quidem ego qui condolens, hæc admoueo. Explicat præterea pœnitentiam, quæ laboribus, afflictionibus, mærore, atque tristitia suscipitur, pharmacum & purgationem peccatorum esse, dum sociam Samariæ Hierusalem profert, cuius etiam peccati complicem se exhibuerat, purgam autem exaggerat, latum & profundum calicem esse prædicando: quia captiuitas lata futura erat, & temporis longitudine, & pœnarum magnitudine, vt magno & diutino mærore componat, quod pluries & longo tempore peccando, deordinatum fuerat. & fragmenta siue vas iplum vorabis, ait, sedum fæces, & postremas quasque potiones ebibes: atque hoc ideo, vt pœnitentia ducta, laceres vbera, quæ peccando Ægyptiis voluptatibus dedita, male subacta & contracta fuerunt, pectusque tuum cõtundes, cordis lachrymas extorquebis, & pœnitebis denique: quia ego Dominus loquutus sum. Ipse etenim peccatis offenditur, & absque eius gratia pœnitere non datur. Quare calamitates & pœnæ id aduocantes, eius diuino beneplacito admouentur, vt qui tale commisit, tale etiam sustineat, (perinde ac vulgo dicitur.) & qui corporis voluptatibus indulgendo Dominum proiecit, scelera sua patienter sustinendo, portet.

Fili hominis, nunquid iudicas Obolam, et Obolibam, et annuncias eis scelera earum? quia adulteratae sunt, et sanguis in manibus earum, et cum idolis suis fornicatae sunt, in super et filios suos quos penerunt mihi, obtulerunt eis ad deuorandum, sed et hoc fecerunt mihi. Polluerunt sanctuarium meum in die illa, et Sabbatba meâ prophanauerunt: Cumque immolarent filios suos idolis suis, et ingrederentur sanctuarium meum in die illa vt polluerent, illud etiam et fecerunt, in medio domus meæ miserunt ad viros venientes de longè, ad quos nuncium miserant. Itaque ecce venerunt quibus te lauisti, et circumlinisti stibio oculos tuos, et ornata es, ante te thymiana meum, et vnguentum meum posuisti super eam, et vox multitudinis exultantis erat in ea, et in vtris, qui de multitudine hominum adducebantur, et veniebant de deserto. posuerunt armillas in manibus eorum, et coronas speciosas in capitibus eorum, et dixi ei, quæ attrita est in adulteris, nunc fornicabitur in fornicatione sua etiam hæc. Et ingressi sunt ad eam quasi ad mulierem meretricem, sic ingrediebantur ad Obolam, et ad Obolibam mulieres nepharias. Viri ergo iusti sunt, hi iudicabunt eas iudicio adulterarum, et iudicio effundentium sanguinem, quia adulterae sunt, et sanguis in manibus eorum, et cum idolis suis fornicatae sunt. Hæc enim dicit Dominus Deus: Adduc ad eas multi-

multitudinem, et trade eas in tumultum, et in rapinam, et lapidentur lapidibus populorum, et confodiantur gladiis eorum, filios et filias earum interficient, et domos earum igne succendent, et auferam scelus de terra, et dicent omnes mulieres, ne faciant secundum scelus earum, et dabunt scelus vestrum super vos, et peccata idolorum vestrorum portabitis, et scietis quia ego Dominus Deus.

TRES sunt inferorum portæ, infidelitas, heresis, peccatum mortale: nihil refert, hac aut illac ingrediaris. Quapropter qui Christianismum gloriatur, videat ne iugo peccati constrictus, impœnitens vitam finiat. Nam aditus suus, non minus quam hæreticis, & obduratis infidelibus patebit, imò maiora patietur tormenta, vt qui plurimum debitorum, maiori ingratitude non persoluerit: fortioribus equidem fortior instat cruciatio. Hinc etenim Samariam & Hierusalé, quorum scelera seorsum enarrauerat, vt qui eandem legis pœnam subirent (lapidationem nempe) coniunctim repetit, eadem nouo quodam modo exaggerando. Christianus quippe voluptatibus seruiens, nõne corpus suum idolum habet? ita sanè: nam sic ait, Dominus: quia oblita es mei, & proiecisti me post corpus tuum, tu quoque portabis scelus tuum. initium enim idololatriæ proprius corporis affectus fuit: ita enim, inquit Dominus & hæc fuit vitæ humanæ deceptio, quoniam affectui, aut regibus deficiunt homines incommunicabile nomen lapidibus & lignis imposuerunt. Vnde quasi negligentiam (sui officij) Propheta exprobrando, interrogat: num simul cū Samaria Hierusalem iudicet, & condemnet, cū eisdem sceleribus teneatur, & sic grauius peccet Christianus, quandoquidem qui sanctas inspirationes, iusta desideria, igne cupiditatis à dæmone succendi sinit, nõne filios quos Domino genuerat, imò & quos ipse dederat, Assyriis, hoc est, dæmonibus per ignem traducendos permittit? ita sanè. sceptrum quippe quo diabolus hominibus regnat, cupiditas est, inquit diuus Augustinus. Et nõne in templo & domo Dei, Baal idolum statuerunt, animam suam dæmonum habitationem fecerunt, & templum Dei prophanarunt, qui cupiditate cor suum occuparunt: proculdubio. Elegit enim Deus in habitationem sibi eos, qui fermonem suum seruarent, dicens ad horum singulum: Ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus. Et eius Apostolus Paulus hoc explicans, de eisdem inquit: Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. & qui voluptates longè venientes ad delectabilia quæque obsonant, nõne nuncios ad Chaldæos & filios Babylonis mittunt? & qui carnis, & mundi lenociniis, & blandimentis expositi sunt, nõne miseris dæmoniorum hospitibus, perinde ac impudicæ mulieres, amasiis suis corpus suum & faciem lauant, oculos stibio lniunt, in lecto sedent, expectantes turpitudinē, mensam omnium vnguentorum fragrantia, ad solatium animalium libidinofas vires reparandas præparant, musica multitudinis cantorum, aures incantant, & vt ambitiosiores meretrices armillas & coronas suas in manibus, & capitibus diaboli fautorum, ad lasciuam prouocantes imponunt: proculdubio. Quapropter pœnas non euadēt, & supplicia grauiora à suis amatoribus dæmonibus, apud inferos acerbissimè sentient. Illud autem quod dicit: & in viris quidem multitudes hominum adducebantur, referunt quidam ad Sabæos, non vrbanos, sed rusticos, & latronum habitum præferentes, inquit Hieronymus. Quare de deserto aduenisse dicit textus sacer. Hi ergo qui cum Assyriis & multitudine sui exercitus lati venerunt, sunt cum quibus etiam fornicata est Hierusalem, suorum idolorum culturam suscipiendo. Quapropter quasi admirans, ait Dominus: hæc quæ attrita est in adulterio, nunc fornicabitur in fornicatione sua, etiam hæc, sed ingressi sunt ad eam quasi ad mulierem meretricem omnibus prostitutam, nulli adulterio nec fornicationi parcentem. Quamobrem vt iustos, Assyrios vocat, qui iudicia Domini, in adulteras & sanguine plenas manus habentes, exerceant, aduocata multitudine eas lapidando, iuxta legis præscriptum gladiis confodiendo, filios interficiendo, earum domos incendendo. Iustos etiam significat dæmones, quod Domini executores impios & sceleratos peccatores lapidibus, & gladiis, igne apud inferos obruant, dilacerent, & sine fine absumant, pœnas scelerum illi admouentes, atque ipsi in æternum portantes.

CAPVT XXIIII.

ET factum est verbum Domini ad me, in anno nono in mense decimo decimadie mensis, dicens: Fili hominis, scribe tibi nomen diei huius, in qua confirmatus est rex Babylonis aduersum Hierusalem hodie, & dices per prouerbium ad domum irritatricem parabolam, & loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Pone ollam, pone inquam, & mitte in eam aquam, congere frusta eius in eam, omnem partem bonam & femur, & armum electa & ossibus plena. pinguisimum pecus assume, compone quoque strues ossium sub ea. efferbuit coctio eius, & discocta sunt ossa illius in medio eius. propterea hæc dicit Dominus Deus: **Væ** ciuitati sanguinum: Olla cuius rubigo in ea est, & rubigo eius non exiuit de ea per partes, & partes suas eiice eam. non cecidit super eam fors. sanguis enim eius in medio eius est, super limpidissimam petram effudit illum. non effudit illum super terram, ut possit operiri puluere, ut superinducerem indignationem meam, et vindicta vltiscerer. dedit sanguinem eius super petram limpidissimam, ne operiretur. propterea hæc dicit Dominus Deus.

TANDEM quis finis maneat paganos fidem Christi Iesu contemnentes, & hæreticos eam commutatione suarum voluptatum amittentes, & prauos Christianos impoenitentes, præfenti capite indicitur. Nam illos, Israëlita siue Samaritæ in fornace Babylonis patientes significant: & reliquos Hierosolomitæ sua ciuitate accensit: & vtrorumq; item miserrimus exitus, postremas inferni calamitates, & tormenta representant, vt B. Ioannes sua Apocalypsi explicuit, & nos etiã super ipsam adnotauimus. Oportet enim diem illum tanta: miseræ, quemq; peccatorum ita certum habere, ac si præsentem intueretur. Quapropter annum, mensem, diem, atq; diei articulum, quo Nabuchodonosor suo exercitu venturus erat, Prophetæ absenti & in Chaldaea agenti reuelauit, eumq; scribere, vt in posterorum memoriam conseruaretur, iubet. Vnde vt prauitatem illius diei, peccata illius populi significarent, anno 9. (defectum ab obseruatione mandatorum Dei notante) & 10. mense, dieq; 10. prauorum malitiam completam significando, per menses & mensium dies defectum luxæ insequentis, Dominum loquutum esse dicit: quod vt peccatores terreat, huius diei mentionem commendauit. Præterea hoc idem familiari similitudine, vt è memoria nunquam excidat, patefacit. Nam quid obsecro vsu familiarius, vitæque hominum necessarius, quam olla quotidianum alimentum præbens: hanc igitur, in ferni tormenta præsentare omnibus vult, vt suam Hierosolymitis, quod poenitentia non egissent, vastationem. Vnde struere ollam Prophetæ iubet, mittere que in eam aquam & carnem. A qua enim, quia morosè, & tardè ab igne euaporatur, obsidionè exercitus Chaldaeorum diuinam significat. qui velut ignis carnem, frequentia omnium Iudæorum, quam ciuitas, vt olla carnes continet, decoquet, & tandem absumet. Tanto enim vigore aget, vt omnem partem bonam femur, & armum, id est, nobiles & excellentes quosque, & ossa, id est, viros omnes fortes, qui imperum hostium sustinere solent, & pecus pinguisimum, id est, opulentos & diuites quosque ex ipsa plebe pingues, atque oues, omnes inquam friget, & efferuescendo deuorabit: à maiori ad minorem vsque pertinaces cruciabit. Causam autem tantæ miseræ cum dolore exprimit Dominus, dicens: Væ ciuitati sanguinæ cuius rubigo, & c. inuitus Dominus & iustitia prouocatus, postremè punit. Causa, inquit, est, quod non poenituit, quod rubigo (quæ cordis puritatem & vitæ mundiciam obtexerat) expulsa, & lota lachrymis non fuit. Quare simul cum ea consumetur, neq; vt spuma, quæ ab olla feruente extrahi solet, exiet. significanter enim quidam loco rubiginis spumam vertunt. nec mittetur, inquit, fors super eam, quoniam omnes absque delectu impoenitentes peccatores descendunt in infernum, cuiusuis conditionis sint, aut in vrbe Hierusalem fossas, vnus post alium deiicietur. At, quæ scelera sunt, quorum poenitentia contempsit? homicidia potissimè, & humani sanguinis crudelis effusiones. obiciuntur in capite prophetarum occisiones, iussa Dñi loquentiu: quos nõ amplectebatur, qui ex suo prædicabant, atq; eorum sæuitiã & crudelitatem significans in petra eas effecisse

effecisse narrat. Et interfectionem Zachariæ specialiter Rabbinus hoc loco methorari volunt, ob eius atrocitatem. Verum ne te hoc molestat, cum hæc & alias intelligat. & item in petra sanguinum occisiones factas dicit, quod in manifesto, vt ad posteros extenderentur, vt qui delectarentur in rebus pessimis, & exultarent cum malefacerent. Terra enim quod effusum sanguinem bibat, & suo gremio operiat, non ita eius denunciatrix exiit, vt scriptum est. Homo quicumque de filiis Israël & de aduenis, qui peregrinantur apud vos, si venatione, aut aucupio cepit feram vel auẽ, quibus velci licitum est, fundat sanguinem eius, & operiat eum terra. Hinc igitur ait, Petra limpidissima, id est, in loco eminentiori publico & aperto, tuam impudentiam plectar, meam indignationem effundendo, quam diu te expectando peccatore continui. & contra vaticinia de Christo Iesu, qui petra est, occidendo Prophetas, peccarunt. Ideo supra petra eos suas effusiones facere Dominus prouidit: ob quod in limpidissima petra, hoc est, iudice Christo eos condemnauit.

Propterea hæc dicit Dominus Deus: Væ ciuitati sanguinum, cuius ego grandem faciam pyram. congere ossa, quæ igne succendam, consumentur carnes, et concoquetur vniuersa compositio, & ossa tabescent. pone quoque eã super prunas vacuam, vt incalascet, & liquefiat es eius, & confletur in medio eius inquinamentum eius, & consumatur rubigo eius: & multo labore sudatum est, & non exiuit de ea nimia rubigo eius, neque per ignem. Immunditia tua execrabilis, quia mundare te volui, & non es mundata à sordibus tuis, sed nec mundaberis prius, donec quiescere faciam indignationem meam in te. Ego Dominus loquutus sum: venit, & faciã, non transeam, neq; parca, neq; placabor, iuxta vias tuas et iuxta adiuuentiones tuas iudicabo te, dicit Dñs.

ACERBITATEM penarum, quas dabunt omnes, qui supra memorati sunt, & earum auctorem & promissorem, Dñm esse iam explicat. Quanta enim misericordia peccatores Dominus, ad se aduocat, tanta iustitia eos repugnates, affligit & cruciat. Præparauit quidem illis pyram inferni, incendio quippe torquendi sunt; tatumque flammarum esse cupit; quod ministros suæ iustitiæ dæmones instigat: & ossa perinde ac ligna ad ignem augendum congerere iubet. sic indeficientes consumentur prauorum carnes, quod conditura, siue compositio omnium, quæ olla continentur, mensæ Domini pro iustitiæ debito coquentur, & omnium ossa, siue fortitudines contabescent, & deficient: quia nullæ suppetent vires, vt vel tantillum refrigerij, quod diues ille purpuratus desiderabat, accipiat. perinde quidem vt in archetypo: vastatione nempe Hierusalem, id obumbrabat Dominus. Vbi vt in pyra à Domino accensa per Chaldaeos increfuit ignis, ossibus mortuorum velut lignis apposis absumuntur ciues, & vsque ad defectionem virium deficient, etiam fortissimi quique. neq; finem accipiet tormetum: post vltimum namq; & vniuersale iudiciũ, reassumpta corpora, sine fine cū animabus simul cremabuntur. Quapropter ollam ipsam vacuam, vrbè nempe prunis (quæ vehementius adurunt) superponere iubet, vt caleat, atq; totum inquinamentũ eius confletur, & omnis absumatur rubigo. Etenim iustitia exigit, vt animæ confortiũ, quod inquinamentũ animæ, & rubiginè peccatorum præparauerat, simul cū ea, quæ cõsensum adhibuit, poenas legitimas subeat: & in tali discrimine positus miser homo, conqueri de Dño iuste poterit: minimè. nam multo labore, inquit, sudatum est, & c. summopere tuam desideravi salutem, in tantum, vt homo factus multis pro tua vita assumptis laboribus, sudorem ex sanctissimis meis membris excufferim: cum fatigatus ex itinere in puteo Samaritæ Dominus Iesus. Ioan. 4. Christus sedit: & cum proximus morti sanguinis sudorem effudit, & tua immunditia & rubigo peccatorum à te nõ exiuit, quia poenitere renuisti: neq; mea mors tuæ reparatrix vitæ, te molliit, vt cor tuum, detestando peccata, ad me conuerteres. quare subdit: eius animam rubiginè neque per ignem exiisse: Præterea etiam Hierusalem, Dñm perinde ac quẽlibet hominem; per opera continuæ prouidentia non solum ad vitam necessaria, sed quæ admirabilem indulgentiam spectant, ad uocasse, ait. Atqui cum sic minimè proficere vidisset, vt pius pater flagella per plura calamitatum genera admouit: vt rubiginem peccati excuteret, at nec sic profuit: atque

adeo dicit: neque per ignem. Est quippe toto lachrymarum fonte plorandus homo, qui cupiditatis ardore luto peccatorum obduruit: nam uti stupidus nihil sentit. Vnde execrabilem Hierusalem immunditiam dicit Dominus; qui cum tot viis è suis sordibus eam mundare laborauerit, non sit mundata. & quod peius est, tale ingenium & propensionem videat, ut interitum eius prædicet, nec ante fore mundam. Quamobrem ait Dominus, absque dubio poenas daturam, id exigente iustitia. Ego, ait, dixi: Ego adimplebo, & cõsumpturum tormentum venire faciam, imò iam venit, nec flestar, nec parcam, nec indignationem meam quiescere faciam, antequam absorbeatis. Hoc autem aduerte, quod illud multo labore sudatum est, &c. referri potest ad peccatorem, siue ad Hierusalem, quæ eius personam gerit, ut aliqui volunt. & tunc sensus est, quod mendaciis & iniuriis proximorum adeo fatigauit se, ut sudore excuteret, ac proinde omnino stultè: nec poenitere voluit, ut exiret rubigo, quocirca memoratas poenas non euadet.

Et factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, ecce ego tollo à te desiderabile oculorum tuorum in plaga: & non planges, neque plorabis, neque fluent lachryma tue: Ingemisce tacens, mortuorum luctum non facies. Corona tua circumligata est tibi, & calceamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu ora velabis, nec cibos lugentium comedes. loquutus sum ergo ad populum manè, & mortua est vxor mea vesperi, feci q; mane sicut præcepit mihi. & dixit ad me populus: Quare non indicas nobis, quid ista significant quæ tu facis? & dixi ad eos: Sermo Domini factus est ad me, dicens: Loquere filiis Israël: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego polluam sanctuarium meum, superbiam imperij vestri, & desiderabilia oculorum vestrorum, & super quo pauet anima vestra: & filij vestri & filie vestre quas reliquistis, gladio cadent, & facietis sicut feci: ora amictu non velabitis, & cibos lugentium non comedetis, coronas habebitis in capitibus vestris, & calceamenta in pedibus vestris: non plangetis neque flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris & vnusquisque gemet ad fratrem suum, eritque Ezechiel vobis in portetum, iuxta omnia, quæ fecit, facietis, cum venerit istud, & scietis quia ego Dominus Deus. & tu fili hominis, ecce in die, qua tollam ab eis fortitudinem eorum, & gaudium dignitatis, & desiderium oculorum eorum, super quo requiescunt anime eorum, filios & filias eorum, in die illa cum venerit fugiens ad te, ut annunciet tibi: in die inquam illa aperietur ostium cum eo qui fugit, & loqueris, & non silebis vltra, erisque ei in portetum, & scietis quia ego Dominus.

PATIENTIBVS et signauiora ferant, solatium est videre vicem eorū dolentes, qui affligantur, qui mœrorem & tristitiã super eos assumant. Verum impios & pertinaces peccatores tam acerba manet apud inferos cruciatio, quod neq; refrigerium sentient, ut habeant, qui ipsis condoleat. Omnes enim, qui intra ollam ibi sunt, summis cruciatibus torquentur, & eorum quisque compatiens desiderat, qui extra sunt beati: imò & viatores iusti, quod iustitiã Dei vindicari videant, gaudio perfundentur, iuxta illud: Latabitur iustus cū viderit vindictã, & in sanguine peccatorum manus suas lauabit. Hoc igitur nos docet Dñs, cū totam frequentiam Hierusalẽ sic vastandã dicit, ut non remaneant qui comã tondeant, qui mortuos plorēt, sua quisq; occupatus miseria; qui vestes lugubres pro eis induat; qui pedes nudet, qui cibos, mœrore victi propinquorū, more lugentiū, præparent: sed neq; qui à vicinis expectēt. quia oēs, inquit, in iniquitatibus vestris tabescetis, id est, deficietis, ut vnusquisq; ad fratrem suū propriã gemat miseriã, in quã incidet, dicit Dñs, quia exercitu Chaldeorū pollua, siue prophanabo templū meum, in quo superbitis. hoc enim elatio, siue superbia eorū erat. Vnde Rabi Salomon super Amos cap. 6. exponens illud, Detestor ego superbiam Iacob, & palatia eius odi, inquit: Domus quoque sanctuarij vocata est superbia, iuxta

iuxta illud Ezechielis. Ecce ego prophanabo sanctuarium meum, &c. poteris etiam simul intelligere regnum auferendum, quod erat superbia imperij sui. Et desiderabile oculorum suorum item auferam, id est, rem omnem, perinde ac oculos, preciosam: super quam pauet anima vestra, id est, super quam omnem curam habet, & cui ita indulget, ut nec vel minima res eam vel strictim tangat. & tandem filios, ait, vestros & filias gladio cadere faciam. Videte quod suffugium habere poteritis? atq; similiter, mundi sine accedente, vniuersali iudicio celebrato, omnes impij & capitiosi peccatores in ollam inferni cadent, suis etiam corporibus absque solatio aliquo in æternum cruciandi. At verò quoniã Hierosolymitanos miserimū casum suū, presentem semper ut sibi consulerent, habere voluit; & nos Christianos postrema inferni tormenta, sub parabola & similitudine mortis vxoris Ezechielis portendi, & prælagiri voluit. Vnde plaga, inquit, auferam desiderabile oculorum tuorum, id est, morte subita & repentina, rem ut oculos charam, nempe vxorem tuam auferam. Deinde ut Iudæis indiceret ita vastandos, ut qui obsequias & lugubres plactus facerent, non restarent: eam non plangere, neque lugentium mores super mortuos seruare, permittit. Erat enim in more comam & capillos radere, vultum luctus pallio operire, nudis pedibus incedere, quid præparatum non manducare, nisi quod à cõpatientibus oblatum esset. & sicut dixit Dominus, euenit: nam manè ipse ad populum prædicauit, vesperè vxor eius fuit mortua subitò, & sequenti mane, solito habitu iuxta præceptum Domini per omnium conspectus incessit. ex quibus mortem subitam in vehementem admonitionem, & exhortationem nostri à Domino ordinari: & in calamitatibus, quæ paterna eius pietate nobis admouentur, æquanimiter nos habere, nec non super mortuos sicut gentes quæ spem non habent, immodicè luctu & lugubri habitu non debere contristari. Et tandem iuxta Christi Iesu præceptum poenitentia tempore non tuba canere, nec facies & personæ habitum exterminare, apertè demonstratur.

CAPVT XXV.

Factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, pone faciem tuam contra filios Amon, & prophetabis de eis, & dices filiis Amon: Audite verbum Domini Dei, Hæc dicit Dominus Deus, Pro eo quod dixisti, Euge, Euge super sanctuarium meum, quia pollutum est, et super terram Israël, quia desolata est, & super domum Iuda quoniam ducti sunt in captiuitatem, idcirco ecce ego tradam te filiis Orientalibus in hereditatem, & collocabunt caulas suas in te, & ponent in te tentoria sua: ipsi comedent fruges tuas, & ipsi bibent lactuum. daboque Rabba in habitaculum camelorum, & filios Amon in cubile pecorum, & scietis quia ego Dominus: quia hæc dicit Dominus Deus, Pro eo quod plausisti manu, & percussisti pede, & gausa es ex toto affectu super terram Israël, idcirco ego extendam manum meam super te, & tradam te in direptionem gentium, & interficiam te de populis, & perdam de terris, & conteram, & scietis, quia ego Dominus.

TANTA enim erga omnes homines beneuolentia Dominus astrictus est, ut non minus exteros, qui planè hostes sunt, quàm quos intra caulas sui populi habeat, dirigere, ad rectam viam deducere, omnium curam gerens, satagat. Calamitatibus quidem descriptis, non solum restantes è populo Israël & Iudæorum, sed gètes ipsas tragediæ spectatrices, ad meliorem vitam & sui cognitionem mouere studuit. At qui ad hoc exemplum positum non sufficiens, misericordia Domini neglecta, prius in Iudæos animaduertere volentis, quàm in Amonitas (cū ex æquo in biuio Chaldeorum, exercitus in utrosque calesceret, ut supra memoratum est) in eos Dominus iram suam conuertit: & re Iudæorum peracta, in Amonitarum vastationem eundem Babylonicum exercitum dirigit. Huius autem rei admonens Prophetam, causam iustitiae vltionis reddit, quod non solum cū templum pollui & prophanari, terrã Israël

desolari, Iudæos duarum tribuum postremo in captiuitatem duci videret, se inuicem ad lætitiã & gaudium internum inuitarent, dicendo: Euge, euge: sed extrinsecus tripudiarent, applaudendo manibus, pede terram terendo, & toto affectu gestiẽdo, vt vindictam sumentes exhilarauerint. hoc enim est hominum ingenium, vt iustã punitionis causã in eos ponant, quos plecti vident, se ab ea immunes & liberos, quod incolumes cernant, iactantes. sic enim beato Iob amici sui insultabant; & qui turrim super alios cecidisse aspicerent, se innocentes existimabant. At qui cum longè aliter se res haberet, & illorum exemplo, eos Dominus in seipso inuicem inuicem cuperet, subdit, Nisi penitentiam egeritis, omnes simul peribitis: Quapropter nũc Amonitas non in minori crimine existentes, & in alieno capite periculum facere renũtes, ita ad extremum vsque perdit, vt Chaldæi caulas suas, id est, arces & munitissima castella in eorum finibus ponant, tentoria sua figant, esculentia, & poculentia sua omnia comedant & bibant. & metropolim suã Rabbath (quam Philadelphiam nunc dicit Hieronymus,) habitaculum siue pascua camelorum facient: & filios Amõ cubile pecorum, quia perinde capientur. Arabiẽ enim incolat, gregibus camelorum, ouium, & caprarum abundare, quibus victitabant, testis est Hieronymus; ob quod eorum captiõnem, ipsorum gregibus sacer textus assimilauit.

Hac dicit Dominus Deus: Pro eo quod dixerunt Moab & Seir: Ecce sicut omnes gentes domus Iuda: idcirco ecce ego aperiam humerum Moab de ciuitatibus, de ciuitatibus inquam eius, & de finibus eius inclytas terræ Beth Iesimoth, & Beelmeon, & Cariathaim filius Orientis cum filiis Amon, & dabo eam in hereditatem, vt non sit vltra memoria filiorum Amon in gentibus: & in Moab faciam iudicia, & scient quia ego Dominus.

Quo d Moabitæ dies festos fecerant in Iudæorum depopulatione, punitionem suã audierunt. Nunc verò Moab & Seir, quod exemplo proposito Hierusalẽ prouocati, non aduerterunt, vt ad Dominum se prępararent, quin illa in elatiore affendit superbiam, ista verò ad Iudæorum vindictã se composuit, quas mereantur pœnas audiunt, quæ Dominus mirabilia pro Iudæis in pręliis fecerat, Moabitẽ inter omnes gentes vt viciniores suspexerant; nunc verò cum viderint solo æquatã Hierosolymam, superbientes dixerunt: Sicut cæteræ gentes Dei auxilio carent Iudæi, quandoquidem eorum regnum sic Babyloniis patuit. Quare iam securi & liberi in nostro imperio manemus. Vbi murmuraciones & iudicia, quibus proximus laceffitur, non solum reprehendi, sed acerbè puniri vides Christiane lector, iuxta illud Domini: Nolite iudicare, & nõ iudicabimini. & insuper, prauorum ac malorum hominum hoc munus & officium esse; qui simili dicitio, Ecce sicut omnes gentes domus Iuda, iustos insectantes, qui dum suã prauitatem sic tegere student, iram Dei in se vehementer prouocant. Superbi erant item, quod ciuitates inclytas & munitissimas haberent, quæ expugnationi paterẽ vnquam hostium non possent, vt Beth iesimoth, quam solitudinem vertit Hieronymus, ob idque situationem inimicorũ non timere: Beelmeon item, quam fontem aquæ, quod scientiam aut fontem scientiæ sibi iactarent, ob quod arte bellica nulli comparandi: & Cariathaim, id est, maritimã ciuitatem, ob idque fortissimã & munitissimã, contra quoscunq; hostium incurfus. Vt ergo eorum superbiam castiget, & flegma demittat, aperturum humerum Moab, dicit Dominus, siue ad arces & antemuralia, quæ vice humeri ciuitatibus sunt, siue munitiõnem, & constipatã insigni arte bellica exercitus multitudinem: Nam vt cunq; viã aperiet filiis Orientis, id est, Chaldæis ad Oriẽtis partẽ vergentibus, vt arces expugnent, & quascunq; bellatorum acies rumpat, similiter ac fecit Amonitis, vt vtrorumq; memoria in gentibus pereat. atq; sic ait, In Moab faciã iudicia, id est, vltiones, vt cognoscant quia ego Dominus. Est enim, vt dicit Sapiens, nosse Deum summa iustitia, & scire iustitiã & virtutem radix immortalitatis. Propterea se gentibus manifestare vt idola relinquerent, maximè Dominus Deus curauit, in tantum quod lex, & signa spiritalia mysteria notantia, in suo populo pædagogia essent, vt in officio & cultu veri Dei custodirentur, vt tertio lib. de doctrina Christiana prodidit Augustinus: Nã sic, inquit, diuina cognitione & cultu dispositi in procinctu erant, vt tempore reuelationis, aduentante Euangelij mysteria perciperent.

Hinc

Hinc igitur toties repetit Dominus, vt cognoscant quia ego Dominus sum, & discat simul hic homines insolentes p̄fati, qui iustos & studiosos opere & vita Dominum Iesum Christum consistentes, nihili pendunt, ludibrio & opprobrio habent, cũ suas aduẽtantes afflictiones, & calamitates viderint, quando vt filios eos castigat Dominus, eorum rem agi, qui vastari & perdi omnino merentur. Nam si, vt inquit beatus Petrus, iustus & sanctus vix saluabitur, impius & peccator vbi parebunt?

Hac dicit Dominus Deus: Pro eo quod fecit Idumæa vltionem, vt se vindicaret de filiis Iuda, peccauitque delinquens, & vindictam expetiuit de eis, idcirco hæc dicit Dominus Deus: Extendam manum meam super Idumæam et auferam de ea hominem & iumentum, & faciam eam desertam ab Auspro. qui sunt in Dedam gladio cadent, & dabo vltionem meam super Idumæam per manum populi mei Israël, & facient in Edom iuxta iram meam & furorem meum, & scient vindictam meam, dicit Dominus Deus.

Populus Idumæorum Edom siue Esau progenies, Iudæos, quod diuinis fauoribus attolli semper videret, idq; ex benedictione, quam Iacob Esau patri suo surripuerat, prouenisse, antiquo odio prosequutus est, & inuidiæ morsibus semper ipsos lacerauit. Quapropter in eorum desolatione, vindictã maximã sumpsit, & in sui vltionem, pœnas commeritas dedisse, efferebat. Quod peccatũ Dñs puniẽs, eos perdidit, in solitudinem ipsorum regionẽ redigeas, homini nec iumento parcẽs, nedum ciuitates Themam, & Dedã eorum suffugium destruens, quod duplici viã Dominũ fecisse, & si subobscure, colligitur (nec mirum, quia non alibi in scriptura hæc historia legitur) tunc per se ipsum propriã manum extendendo, peste aut fame, & alia vastatrice plaga, tum etiam & manu ipsorummet Israëliitarum, qui gladio eos cadere fecerunt, vt per eos quos cadentes vlciscerentur, ipsi deleantur. & sic non casus, aut hominum indignationem & furorem agnoscant, sed Domini, qui extra omnem expectationem, debiles & cassos eleuat, & fortificat, cognoscant, & punitricem eius manum sentiant. Vbi, Christiane lector, discẽ quã grauiter ferat Dominus eorum iracundiã & insolentiam, qui cum vicinorum & cognatorum scholam adire, vt Deum cognoscerent & honorarent, debuissent: aut ex rumore & fama conuiciniæ, aut propinquitatis cultum & legem Dei edocere conueniret, ab hac re tanrũ abfuerint, vt eos qui legem & pręcepta Domini haberent, nõ solum plusquam ciuili odio prosequerentur, verum de ipsis vindictã & vltionem totã vita procurarent. Quocirca beatus Paulus fideles omnes vehementer à vindictã reuocabat, dicens: Nõ vos metipso defendentes charissimi, sed date locum iræ: & alibi: Ira viri iustitiã Dei non operatur, bene autem Dei, qui Deus vltionum appellatur & est. Et diuinitus itẽ, vindictã, & morsus carnis in spiritum in vno quolibet incessanter exerceri hic diuinus Spiritus docet. Est quippe Iacob & Esau perinde ac in vtero, nobis in vita cõtinua iucta. Atque Esau primũ exiens eius placita nos sequi facit, quoniam priore ætate, vt dicit Hieronymus, secundum carnem viuimus, post verò maturiore accedẽte, secundum spiritum, quando colluctatione Iacob vitia proruant, dominatur virtutes, maior etenim & prouectior ætas, vitam adolescentiæ dãnãt, vt deestatus est David, quando dicebat: Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris Dñe.

Hac dicit Dominus Deus: Pro eo quod fecerunt Palestini vindictã, & vlti se sunt toto animo interficientes, & implentes inimicitias veteres: propterea

Luc. 13.

Math. 7.

Sapient. 15.

Gen. 17.

Roman. 12.
Iacob 1.

Psal. 24.

Genes. 25.

Psal. 62.

Psal. 83.

propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego extendam manum meam super Palestinos, & interficiam interfectores, & perdam reliquias maritimæ regionis, faciamque in eis ultiones magnas arguens in furore, & scient quia ego Dominus, cum dederò vindictam meam super eos.

QVI iram seruat, grauitèr Deum offendit: Quamobrem beatus Paulus statim efferuiscere obnixè à Corinthiis petebat, dicens: Videte ne occidat Sol super iracundiam vestram. Etenim qui eam non deponit, non aliud cõtinuè animo versat, quàm inimicitias veteres, quibus & animum fastidit, cruciat, & nihil non machinatur, vt se vindicet, & vlciscatur, non Domini offensi, sed suam quærens gloriam: quod obiurgans Dominus dicit: Mihi vindictam, & ego retribuam. Vnde qui præceptum hoc negligit, tanta iugiter exagitur furia, vt potentiores quoque sibi societ, & amicos aduocet, & munitissima quæ habere potest ad eam rem in procinctu semper habere studeat. sed vide, quàm grauitèr huiusmodi puniat Dominus, Nam Palestinos, siue Philistæos, qui veteres inimicitias cum populo Israël gesserunt, se vindicare semper cupientes (vt patet ex historia Iudicum) exercitui Chaldæorum se iunxerunt, & vastationis & interfectionis virorum Hierusalem socij extiterunt (vt suprâ meminit Propheta,) grauitèr punit. Quippe extendens manum suam, Cerethos gentem illam nobilem vsque ad re bellica valentem, vt interfectores appellarentur, interfecit, vt nec maritimæ regionis, quam in munitionem colebant, vel reliquis parceret. faciam, ait, ultiones magnas. Cæterum hoc arguens in castigationibus & increpationibus furoris, id est, eorum confusionem correptionibus operans: nam misericordia finem imponere flagellis desiderat, ait Hieronymus. Quare subdit, & scient quia ego Dominus, cum sic de eis penas sumpsero. Est enim Domini ingenium misereri semper & parcere: nostrum autem iustitiam eius prouocare, & ad vindictam cogere. sed nec eo irritatus, misericordiæ obliuiscitur, quos castigat conuertere intendens, & vindictæ etiam spectatores. Vnde in hoc capite quatuor gentes punit, quæ ex cognitione, aut vicinia in vastatione Hierusalem coargui debuerant, quando in pace legem & præcepta, ibi vt in schola publica omnibus gentibus, & præcipuè genere aliquo propinquitatis coniunctis, propofuerat, discere neglexerunt.

CAPVT XXVI.

Factum est in vndecimo anno prima mensis, factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, pro eo quod dixit Tyrus de Hierusalem: Euge, cõfractæ sunt portæ populorum, conuersa est ad me, implebor, deserta est. propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego super te Tyre, & ascendere faciam ad te gentes multas, vt ascendit mare fluctuans, & dissipabunt muros Tyri, & destruent turre eius, & radam puluerem eius de ea, & dabo eam in limpidissimam petram. siccatio sagenarum erit in medio maris, quia ego locutus sum, ait Dominus Deus, & erit in direptionem gentibus. filie quoque eius quæ sunt in agro, gladio interficientur, & scient, quia ego Dominus.

GENERATIO vnus est corruptio alterius, & hac vicissitudine vniuersum cõseruatur, vt non intereat. Perinde igitur mundi fastus & superbia non solum sustentatur, sed indies crescit & augetur. quippe qui in gradu aliquo & dignitate agit, in continua cura est, quomodo excelsior corrumperetur, vt ille sufficiatur, & ceteros vincat, & supra eum cui subrogatur, ascendat: atque ita mundi superbia, ministra inuidia, miris ascensionibus sine fine & modo semper fastigiatur: Cui Spiritus sanctus obuians, postquam in vastatione Hierusalem, finitimas, & propinquas nationes, vt sibi cauerent, admonuerat, ad succedentes transit, & Phœnices, quorû caput & metropolis Tyrus extiterat, adhortatur. Etenim Tyrus omni furia, Hierusalem opulentiam, & negotiatorum frequentiam inuiderat. Quapropter in eius casu immodicè exultantem præuidit eam Dominus, atque in eius loco successorem sibi congratulantem:

lantem: confractæ sunt, ait, portæ populorum, id est, ceciderunt portæ, quæ populis gentium ingredientibus, semper plenæ fuerant. Ad me omnis negotiatio conuersa est, eius loco ego sufficior. Quare implebor, negotiatione scilicet, & studia mea iam assequuta fuero: ipsa siquidem quæ me antecedeat & plena fuerat, deserta iam & prostrata manet. Ecce fastum & instantiam, quam vt temperet, & à mundo oculos ad Dominum conuertat, suum casum prædicit. Nam non multo post gentes tanto impetu in eam incurfuras dicit, vt mare in magna tempestate fluctibus vndique exagitur, furiam suam ostendere solet. quæ ita muros & turre præaltas & munitas quibus gloriabatur, solo æquabunt, ita vt nec puluis permaneat, sed niditissima, aut limpidissima petra, id est, solæ rupes absque vlla terra, & siccatio sagenarum erit in medio maris. Erat enim insula vndique mari cincta, & propterea dicit perire in medio mari, quod vsus illarum, & piscium captura, qua maximè in prouisionem populorum victitabat, cessaret. Alij transferunt, expansio sagenarum, & cæt. Et erit sensus, quod perinde ac sagna pisces, gentes superuenturæ omnes habitatores capient, & vastabunt, figuram dicendi ex maris elatione, quo circundabatur, ex situ vrbs, & modo viuèdi in maiore rei præsentationem, sumendo. Neq; in hoc malum quiescet, vt ipsa ciuitas diripiatur prædaque sit gentibus. nam filie quoque eius, id est, villæ, quæ per agros & campos regionis sunt, gladio cadent, quia omnes habitatores interficientur. & sic Tyrus, quæ Sor, id est, angustia Hebraicè dicitur, suo nomini respondens, postremam angustiam & miseriam sentiet. Vt hinc inuidus & superbus, qui de proximi bonis semper pascitur, qui exitus ipsum maneat, quado in maiorem locum suffectus, iuxta suum desiderium ascendit, apertè videat. nam punitionis finis conuersio hominum est. Vnde subdit, & scient, quia ego Dominus.

Quoniam hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor regem Babylonis ab Aquilone regem regum cum equis, & curribus, et equitibus, & cætu, populoque magno, filias tuas quæ sunt in agro gladio interficient. Et circundabit te munitionibus, & comportabit aggerem in gyro, & eleuabit contra te clypeum, & vineas & arietes temperabit in muros tuos, & turre tuas destruet in armatura sua. inundatione equorum eius operiet te puluis eorum, à sonitu equitû & rotarum, & currum mouebuntur muri tui: cum ingressus fuerit portas tuas, quasi per introitum vrbs dissipata.

EXPO NIT, quem executorem iussorum suorum contra Tyrum elegerit, eumque esse asserit, quem nulla potentia humana æquare potest, nedum excedere: Ait itaque Nabuchodonosorem esse, cui non est par in regibus terræ. Is igitur cum tanta potentia adueniet, cum exercitu ex infinitis equis, equitibus, cætu strenuorum virorum, populoque magno, quod præ puluere equorum & sonitu currum muri corruent, & ea facilitate per portas ciuitatis ingredietur, ac si dissipata esset, nulla munitione resistere valens. & ea item securitate, qua homo ex agro veniens laboribus diurnis pressus, ciuitatem intrat, propriæ domus quiete potiturus. tanto deinde vsu, ensium, lancearum, vinearum, siue tormentorum bellicorum, valebit, quod filias tuas, id est, villas quas ad tui sustentationem circumhabitantes in agro habes, ilico perdet, quandoquidè earum habitatores gladio interficiet. Filie enim appellabantur huiusmodi habitationes quæ iurisdictioni ciuitatum subditæ erant: quas nunc vineas & oppida vocamus. Tanta præterea machinationum bellinindustria poterit, quod munitionibus bellicis te circundabit, aggeres vndique comportando, quibus defensus datur, & securitè te per tormenta sua maiora iaculet, & armaturam feriat, quod muros facile sterneret, & turre destruet. Simplex hæc historiæ narratio est. sed non dubiè, quod per eam Spiritus sanctus mundum ipsum, & superbos eius asseclet alloquatur: Deus enim non odit peccatores. Nihil enim, ait Scriptura, odisti eorum quæ fecisti, sed ipsa peccata, quæ homines à recto declinantes, commiserunt. Quapropter, quæ ad abolenda Tyri peccata facit, præculdubio ad totum mundum, & omnes qui similibus peccatis subiecti sunt, & subiicientur, protendit. Atque cum Nabuchodonosor

Esaie 14.

nosor, Luciferi personam in Scriptura gesserit, vt in Esaia de eo legitur: Quomodo cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris &c. manifestum est, personam diaboli potētiam sui exercitus inuisibilis, industriamq; quam ad homines perdendos & vastandos habeat, qui ad Deum, eiusque auxilia non confugerint, exprimere. Cū enim è cælo ceciderit, cōplures, in dō ferme omnes in aère hoc caliginoso exercitationis humanę gratia, remanserunt, vt testis est diuus Aug. secundo libr. de docti in Christiana: & post eum Sanctus Thom. qui in prima Summę parte sic ait: Probabile est, quòd de quolibet ordine multi ceciderunt, sicut in quemlibet bonorum ordinem multi assumuntur in supplementum ruinę angelicę: Ex quo & in aère caliginoso exercitationis humanę causa ferme omnes, dempto eorum vno principe Lucifero, vsque ad diem iudicij manere colligitur. Tanta siquidem hominum multitudine implendarum illarum sedium gratia, & per tot secula mundus extenditur, super quam rem sic Sanctus Th. dicit: Procuratio autem salutis humanę protenditur vsq; ad diē iudicij: quapropter & vsque tunc durat ministerium angelorum bonorum, & exercitatio dæmonum. Vnde & vsque tunc boni angeli ad nos mittuntur, & dæmones in hoc aère caliginoso sunt ad nostrum exercitium: licet eorum aliqui etiam nunc in inferno sint ad torquendos eos quos ad malum induxerunt, sicut & aliqui boni angeli sunt cum animabus sanctis in cælo. Hinc igitur in tanta aduersariorum inuisibilium multitudine exquisita industria & sagacitate valentium, quàm caute cum Deo sub obedientia sanctę matris Ecclesię, quisque viuere debeat, diligenter discat. Et quę sunt quę diabolus rapere sic nos super terram ambiens, contendit? animas nimirum nostras. sed vt voti compos fiat, primum spiritus munitionem expoliare contendit, quę autem sint hæc spolia, ex iterum vmbra, quibus temporalis vita abunde fulcitur, discat. ait enim:

Vngulis equorum suorum conculcabit omnes plateas tuas, populum tuum gladio cadet, & statua nobiles in terram corruent, vastabunt opes tuas, diripient negotiationes tuas, & destruent muros tuos, et domos tuas præclaras subuertent, & lapides tuos, & ligna tua, puluerem tuum in medio aquarū ponent. & quiescere faciam multitudinem canticorum tuorum, & sonitus cithararum tuarum non audietur amplius: & dabo te in limpidiſsimam petram, siccatio sagenarum eris, nec edificaberis ultra, quia ego Dominus loquutus sum, dicit Dominus Deus.

Cum inimici ad plateas vsque obſessę ciuitatis ingrediuntur, omninò superata est: & omnia illius bona hostium manibus exposita sunt. ea autem quibus celestis ciuitas factum suum & opulentiam ostentat, hæc sunt: frequentia populi, nobilium statuarum plures, trophæa & imagines clarorum virorum in plateis, & locis publicis erectę, ingentes opes, negotiatorum plura genera, præclarę domus lignis & lapidibus exquisito modo elaboratis & amplissimę; musicarum varia genera, quę ad temperandos labores valeant, ciuesque delectent: & tandem murorum stuctura fortissima, eademque præclara. Quę omnia exercitus inimicus vastabit, diripiet, destruet, & memoriam omnis oblectationis cessare faciet: & in tantum procedet, quòd rediget in limpidiſsimam petram, id est, in eam formam, vt nec vestigia tui appareant, nedum in cacumine seu vertice rupis solitario & sicco. Et siccatio sagenarum eris, quia in solo tuo, vt in agro solent piscatores, ad solem retia sua expandent, neque ultra edificaberis: quoniam, vt dicit Hieronymus, nunquam in eandem opulentiam & florentem imperij statum restituta fuit, hoc enim edificare, sonat in scriptura: secundum quam rationem edificauit, domos obſtetricibus Ægyptiorum. nunquam enim ad eam gloriam post peruenit, vt more reginę coronatę, maritimarum urbium reginam se diceret: quod antè iactabat, vt prædixit Esaia, primò hanc Tyri ruinam vaticinans. hæc ergo visibilis exercitus & inimicus rapit. Verum inuisibilis demoniorum exercitus cum suo principe diabolo animę bona diripere conatur, fidem, quę nobilissima & præclarissima militis Christiani erecta statua existit, opes virtutum, quę à charitate, vt propagines, pullulant, earumque negotiationes præclaras, domos & altissimos

Exod. 1.

Esaie 25.

altissimos spei muros, quibus in cælum erigitur, quorum raptu spoliata anima, absque munitionibus & arcis animę custodibus, inimicis dæmonibus capta, aut desperet, aut peccata libenter amplexa, ditioni eorum fiat, & tributa persoluat, oportet. At qui ne exquisitus hic sensus, & nimium tropologicus appareat; memineris hunc locum & similes sic exposuisse beatum Ioannem Apocal. 6. quando infernum & mortem, hoc est, diabolum insidentem in equis nigro & rufo introduxit, per quos multitudinem impiorum & prauorum siue intra, aut extra ecclesiam, vt exercitum, cui præſidet, aperte significauit.

Hæc dicit Dominus Deus de Tyro: Nunquid non à sonitu ruinę tuę, & gemitu interfectorum tuorum cum occisi fuerint in medio tui, commouebuntur insula, & descendunt de sedibus suis omnes principes maris, & auferent exuias suas, & vestimenta sua varia abiicient, & induentur stupore, in terra sedebunt, & attoniti super repentino casu tuo admirabuntur, & assumentes super te lamentum dicent tibi: Quomodo peristi quę habitas in mari inclyta, quę fuisti fortis in mari cum habitatoribus tuis, quos formidabant vniuersi nunc stupebunt naues in die pauoris tui, & turbabuntur insula in mari, eo quòd nullus egrediatur ex te.

INITIVM pœnitentię, à timore est: Quare cum magnopere in Tyri subuersione vicinarum gentium, quę spectaculo forent, conuersionem Dominus exoptaret: inter eas autem Ægyptios primum nominat qui Tyriis victum suppeditabant: erat enim Ægyptus velut horreum Tyri. Ad eos ergo orationem conuertens, quasi cum obiurgatione, dicit: Nunquid possibile erit, insulas, siue finitima regna & populos, ad quorum aures rumor & fama ruinę Tyri, & gemitus eorum qui interfecti sunt, & in captiuitatem ducti peruenit, ad pœnitentiã non commoueri? ac si dicat: minimè gentium. Vnde principum circum habitantium mare compunctionem, (nam eos populus statim sequitur) initium & progressum conuersionis vitę omnium statuit. Primum è thronis & sedibus altis, quibus superbia innititur, & si nõ re, saltè affectu descendunt: exuias siue extraangulares vestes, & vestimenta ipsa pretiosa, & supra modum & cæterorum habitum exquisita & elaborata, abiicient, aut nihili pendunt: quarum loco timorem, aut pauorem Dei induent, deinde consideratione mundi exitus, & aruinationis subitę, sedentes in terra, id est, in propria sui cogitatione admirabuntur, nihil stabile in sæculo hoc inuenientes. statimque sursum cordibus erectis, lamentum assumunt super eam, dicentes: Quomodo peristi Tyro vrbis fortissima? quandoquidem mari circumdata, vrbs celebratissima, & ab omnibus, laudibus nunquam satis euecta iam & vrbis fortissimis, qui nulli vnquam nationi non timori fuerunt, spoliata iaces? quia naues, id est, omnes, qui nauibus mare exarant, negotiationes exercentes ex Tarſo aut ex Silicia, vt inquit Iosephus, & insule maritime, & quę circum mare iactę sunt, stupore in tanto casu attonitę manebunt. nullus egredietur à te. siue quòd captiui ducti sint, siue quòd desolati fuerint quidem ad Cethos, id est, Italiam aut Græciam translati, qui antè non fuerant victi, vt constat ex Esa. Vbi virgo etiam appellatur, quia antea nunquam fuerat capta. Atque hinc simile casum timentes sibi prospicient, & peccata sua è medio tollere dolore & detestatione curabunt. quod si non fecerint, audi quid dicit Dominus.

Quia hæc dicit Dominus Deus: Cum dederò te vrbem desolatam, sicut ciuitates quę non habitantur, & adduxero super te Abyssum, & operuerint te aquę multę, & detrahero cum his qui descendunt in lacum ad populum sempiternum, & collocauero te in terra nouissima sicut solitudines veteres cum his qui deducuntur in lacum, vt non habiteris. porro cum dederò gloriam in terra viuentium, in nihilum redigam te, & non eris, & requisita non inuenieris ultra in sempiternum, dicit Dominus Deus.

Nec pœnæ, inquit, in exitu huius mundi, & sine vitę quiescent. Nam in inferno tormen-

tormentorum colluſie, & loco tenebroſiſſimo, & putidiſſimo, qui hic pœnitentiã neglexerint, in æternũ pœnas dabunt. Quamobrem ſibi conſulant, quibus mors temporalis & mundi exitus ſolũ timori eſt. Quare de Tyro ſic dicit Dominus: quod ſi ſuis peccatis obdurata perfeuerauerit, nunquam terram uiuentium habitatura in nouiſſimo die iudicij reſurget, nec amplius requiſita inuenietur. Quia in perpetua inferni morte conſeputa, cum Deo non uiuat, non eſſe dicitur, iuxta illud Heſter 14. Heſter: Ne tradas Domine ſceptũ tuum hijs qui non ſunt. Infernum autem deſcribit Dominus Tyro impœnitenſi, per longam periphrasim, ait enim, quod poſt vaſtationem factam, ſi ea non ad cor reuerterit, deſcendere faciet cum habitantibus ſacũ, ad populũ per multa ſæcula ibi commorantem, atque in foueam & terram nouiſſimam, ſue inferiorem: quia in uisceribus & medio terræ carcer iſte conſtitutus eſt. perinde, inquit, ac ſolitudines veteres, id eſt, ciuitates illæ Sodomæ & Gomorrhæ, quæ in infernum demerſæ ſunt, habitantibus ferarum ſoliſ earum reliſtis. Verũ quæ mundi faſtu tam altè ſuperbierat, flagellis percuſſa & calamitatibus fracta, eũ locũ exhorreſcens ad ſe reuerſa, ad Dominũ conuerſa fuit, & ad eccleſiam inter alias conſugit, quod primũ regius vates Dauid dixerat, eius amplitudinem referens hijs uerbis: Audi filia & uide, inclina aurem tuam, & obliuiſcere populũ tuum, & domũ patris tui, & concupiſcet rex decorem tuum. quia ipſe eſt Dominus Deus tuus: & adorabunt eum filia Tyri, &c. ecce Tyros intra Eccleſiã. Deinde Eſaias idem vaticinatus eſt, quando poſt: 70. annos, id eſt, complementũ malitiæ ſuæ, reuerſuram ad Dominũ Chriſtum Ieſum dicit ſic: Poſt 70. annos uifiſtabit Dominus Tyrũ, & reducet eam ad mercedes ſuas; & ruruſum fornicabitur, id eſt, exercebit commercia ſua cum vniuerſis terræ, ſuper faciem terræ. Et erunt negotiationes eius & mercedes ſanctificatæ Domino, hoc eſt Chriſto Ieſu: nec reconducentur, nec reponentur, &c. ſcilicet in theſauris, ſed pauperibus Chriſti eas elargientur, quod & hoc loco Dominus inſinuat. nam poſt varias calamitates (quas ſecũdũ expoſitionem præcedentem, infernum diximus ſignificare) tandem ſe eam daturum in terram uiuentium, dicit: & Dominus quidem Ieſus id effecit, cum ſines Tyri, & Sydonis ſua præſentia dignatus eſt, & in pignus & primitias ſuæ conuerſionis, Cananæam inde egreſſam, filiam ſuam effecit, cuiusque filiam ab oppreſſione demonis liberauit.

CAPVT XXVII.

Factum eſt uerbum Domini ad me, dicens: Tu ergo fili hominis aſſume ſuper Tyrũ lamentum, et dices Tyro quæ habitat in introitu maris, negotiationi populorum ad inſulas multas: Hæc dicit Dominus Deus, O Tyre dixiſti, Perfecti decoris ego ſum, circumdedit mihi decorem in corde maris ſita.

Aug. lib. 2.
de doctrina
Chriſtiana
cap. 6.

1. Tim. 3.
Auguſt. in
Enchir. ca.
103.

Quæ figuratè, & ſimilitudine dicuntur, ſuauius audiri, & tenaciùs adhærere, quam quæ nudis uerbis proferuntur, auctor eſt diuus Auguſtinus. Vnde ut omnibus modis Deus per ſcripturam hominibus mederetur, per aperta Scripturæ loca fami occurrit, per obſcuriora uerò & ſimilitudinibus oblecta, faſtidia legentium leuat: Nihil enim ferè de illis obſcuritatibus, inquit, erunt, quod non planiſſimè dictum alibi reperiatur. In hunc igitur morem, quæ de Tyro aperte Spiritus ſanctus ſuperius propoſuit, nunc eadem, & in idem coherencia, figurata loquutione, & ſimilitudine nauis proponit, quia prædicatoris officiũ in hoc eſſe debet, ut dum eadẽ populo proponit, alio & alio dicendi genere, fami occurrat, & eiũdem auditionis, nempe dilectionis Dei & proximi, faſtidium non generet. Primum igitur iubetur lamentum ſumere ſuper Tyrũ negotiatricẽ populorum ad omnes inſulas, quoniã ex ea merces ad omnes inſulas negotiatione exportabatur. Prædicatoris etenim plãctus & oratio ſuper populi peccatis, magni eſt momẽti, cum occulto & ſuaui modo ea media, eius ſalutẽ Dominus operetur. ſic enim diuus Paulus Timotheo pro iis, qui in ſublimitatibus conſtituti ſunt, orare præcepit. Putare quippe poterat, ait Auguſtinus, faſtu & ſuperbia ſeculari à fidei Chriſtianæ humilitate abhorre, proinde ut deſpe-

deſperationem ſtatim tolleret, cum dixiſſet, id eſſe acceptum coram ſaluatore noſtro Deo, addidit: qui uult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Hoc quandoquidem Deus medium ordinauit, ut orationibus humilium, dignaretur ſalutem operari ſublimium, & duritiã populi, lacrymis prædicatoris nonnunquam emolliri. ſed quid Propheta ſacer plangere iubet? ſuperbiam Tyri inſolentem. gloriabunda etenim iactabat: Perfecti decoris ego ſum, & in medio maris ſita; quaſi dicat: Quid mihi deeſt ad pulchritudinem? abſoluta & perfecta ſum, & quod amplius eſt, omni ſecuritate ea in perpetuum potitura ſum: in medio ſiquidem maris ſita ſum, & mare me undique cingit pro inexpugnabilibus muris, quos nulla terrarum machinamenta mouebunt, me defendens. gloria enim cum ſecuritate coniuncta, ea ſunt, quæ regna, ciuitates, ſingulos etiam quoſque homines non bene ſanę mentis, eleuant, & ad ſupremũ elationis faſtigium euehunt: quos Dominus intimè miſeratur, & quoniam ad ſanam mentem reducere optat, in figura Chriſti Ieſu, quos effuſis lacrymis fleuit, Prophetam lamẽtari iubet. poterat quidem Dominus, quos laxis habenis eum fugere uidet, deſerere. Verũ quia iuſtus & miſericors eſt, ſuam indebitam miſericordiam multò euidentiùs, inquit Auguſtinus, in indignorum liberatione demonſtrat, ut eos qui creatoris ſui præceptum, ſua malè utentes poteſtate, calcant, imaginem, ab eius lumine contumaciter ſe auerentes uolant, & ſalubrem ſeruitutem, ab eius legibus malè libero arbitrio, abrum-

Auguſt. lib.
co citato.

punt, omni ſtudio reuocare contendit, melius iudicans de malis benefacere, quam mala nulla permittere.

Finitimi tui qui adificauerunt, impleuerunt decorem tuum. abietibus de Sanir extruxerunt te cum omnibus tabulis maris: cedrum de libano tulerunt ut facerent tibi malum. Quercus de Baſſan dolauerunt in remos tuos; tranſtra tua fecerunt tibi ex ebore indico, & prætoriola de inſulis Italiae. Byſſus varia de Aegypto texta eſt tibi in uelum, ut poneretur in malo. Hyacinthus & purpura de inſulis Eliſa facta ſunt operimentum tuum. Habitatores Sydoni & Aradij fuerunt remiges tui. ſapientes tui Tyri facti ſunt gubernatores tui. ſenes Biblij, & prudentes eius præbuerunt nauas ad miniſterium varia ſupelleſtilis tuæ. omnes naues maris, & nauæ earum fuerunt in populo negotiationis tuæ.

INGENIUM potentum & ſuperborum eſt, tunc cogitare uel maximè beneficio tenuiores & inſimos afficere, cum ab eis quicquam accipiunt, omne obſequiũ operis & manus ſibi debere exiſtimantes, ſic enim quidam dixit: Qui ſe locupletès, honoratos, & beatos putant, hi ne obligari quidem beneficio uolunt, quin etiam beneficium de diſſe arbitrãtur, cum ipſi quantumuis aliquid magnum acceperint: atque etiam quando à ſe, aut poſtulari, aut expectari aliquid ſuſpiciuntur. Vnde memoratam Tyri ſuperbiam exponens, ex finitimis populis ædificatam, adornatam, & negotiatione ditatam dicit, eius inſolentiam augendo ſimul & ingrati tudinem obiectando: Quæ cum à Deo tanquam à primo fonte hæc omnia providente acceſſerint, eum non recognoſcere Apoſtoli damnationem incurrit: Quod ſi accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? atqui quoniam res maxime, & diuitiæ quæ negotiatione accedunt, maris commercio potiſſimũ comparantur, eam ut nauem opulentiffimam ſacer Propheta parat & componit. Primum igitur ex abietibus, lignis leuibus, ut quæ ad narationem & coherenciam ſint aptiora, eius fabricã cum omni tabulamento conſtare dicit. remonem ſiue malum, ex cedro ligno impuſibili facit, perpetuitatem, quam ſibi promittebat, ſignificans. remos uerò, quorum fortitudine ſæuiſſimi fluuius rûpendi ſunt, ex quercu ſelectiſſima parat, Aegyptus donat: tranſtra uerò ſiue tabulamenta, quibus remiges ſedent, ex quaſi ebore à Cethim ſiue Italis partibus importato; ibi enim huius mercis copia ex Africa congregabatur, & in emporia Tyri deferebatur, ex quo remigum ſedes & cellulæ, ſiue mercium officinæ, & prætoriola conſtabant: uide quanta maiestate maioribus uſibus conſtructa, præluerent. Velum in flaminum uentrem mira uarietate elaboratum dedit Aegyptus; & in operimentum & umbraculum contra æſtus ſolis

Cic. libr. 1.
Offic. de liberalitate
diſtrens.

1. Cor. 4.

Hyacin-

hyacintho & purpura splendens, Insula Elysa Ionici maris, vt vult Hieronymus, siue Italia, vt aliis placet, praestiterunt. Quae vero ad gubernationem spectant, selectissima etiam erant, et finitimis mutuata. Nam habitatores Sydonis (qui fortissimi habebantur) remos agebant: sapientes (qui ad gubernacula semper exoptantur) primarij duces, & nauclerierant: giblij autem selectissimi opifices, qui in extruendo Salomonis templo, peritissimi fuerunt habiti, fissuris reparandis, & supellectilis ministerio praestuerunt. nec opulentia ex magna populi negotiatione, qua frequentabaris defuit, ita bonis omnibus terrae affluens, vt nihil tibi ad mundi gloriam defuisse videatur.

Persae & Lydij, & Libyes erant in exercitu tuo. viri bellatores tui clypeum & galeam suspenderunt in te pro ornatu tuo. sed & Pygmaei qui erant in turribus tuis pharetras suas suspenderunt in muris tuis per gyrum. ipsi compleuerunt pulchritudinem tuam.

SVPERBIA, bonorum operum vermes, & totius peccati caput. Ita enim Augustinus de salubribus documentis cap. 14. de peccato primorum parentum dicit: Non peccarent, si non concupiscerent: nec concupiscerent, nisi fuissent tentati: nec tentarentur, nisi fuissent deserti a Deo: nec desererentur, nisi superbiissent appetentes esse, sicut dii. Cum ergo Tyri superbiam ex opulentia & excellentia aedificiorum ostendisset, nunc eam, ex confidentia propriarum virium, qua sibi stabilitatem in perpetuum polliceretur, effert. Haec autem munitionibus bellicis, & robore militum in eius defensionem conuenientium, maxime spectabatur. vnde Persas, Lydos, & Libyes siue Afros qui illo tempore fortissimi habebantur, in suo habuit exercitu. Cyrus enim Persarum rex, Medis subuersis, suorum maxima gloria Babylonem cepit, vt sacra refert historia. Craesus etiam Lydorum rex, ab eodem est captus, teste Xenophonte, vt auctor est Hieronymus, qui & eos fortissimos habitos dicit. Libyi etiam florentissimi pugnatore extiterunt, vt contra Hierusalem concurrentes in libro Paralipom. memoratur. & omnium robur sacer textus probat, dum in testimonium suorum facinorum, rerumque strenue gestarum in ipsa Tyro pro ornatu suo & gloria clypeum & galeam suspenderunt, quibus hostes strenue deuicerant. vt pro more illius temporis, gladium quo Dauid Goliath debellauerat, in templo suspensum fuisse legitur. Habuit praeterea Arcadios Tyri vicinos, qui ipsi in munitionem, per eius circuitum aderam. & tandem in turribus murorum, Pygmaeos, eximios sagitta & arcu certatores, dispositos habuerat. Erant enim acutissimi visus, ob quod scopi iaculatores eximij habebantur, vt praesumit Carthusianus. Verum Diuus Augustinus, celeritate solum eos vigere dicit: quo loco à πῦμα quod est cubitus, vult dici, quam vocem Diuus Hieronymus hoc loco certamen vertit. Atqui quoniam gens haec cubitalis, tam debilis erat, quod à gruibus vincebatur, quorum in defensionem vrbis adducti erant; praesertim quod gentes has esse in dubium vocat Diuus Augustinus. Quare magis placet, vt custodes vertatur, vt fecerunt septuaginta. nam hi de more per vigilias, & vices suas munitarum ciuitatum turres incolere solent. Igitur, etsi non vique adeo ad terrorem, ob pusillitatem valerent, saltem ad vrbis pulchritudinem in re etiam bellica complendam, vt aliqui volunt, suam functionem exercuerunt.

Carthaginenses negotiatores tui à multitudine cunctarum diuitiarum argento, ferro, stanno, plumboque repleuerunt nundinas tuas. Graecia, Thubal & Mosoch ipsi institutores tui: mancipia & vasa aerea adduxerunt populo tuo. de domo Togorma equos, & equites, & mulos adduxerunt ad forum tuum. Filij Dedam negotiatores tui, in sula multa negotiatio manus tuae. dentes eburneos, & hebeninos commutauerunt in pretio tuo. Syrus negotiator tuus propter multitudinem operum tuorum guttam, & purpuram, & scutulata, & byssum, & sericum, & Chodchod proposuerunt in mercatu tuo. Iuda & terra Israel ipsi institutores tui in frumento primo: balsamum & mel, & oleum, & resinam proposuerunt in nundinis tuis. Damasceus negotia-

negotiator tuus in multitudine operum tuorum, in multitudine diuersarum opum, in vino pingui, in lanis coloris optimi. Dan, & Graecia, & Mosel in nundinis tuis proposuerunt ferrum fabrefactum. stacten, & calamum in negotiatione tua. Dedam institutores tui in tapetibus ad sedendum. Arabia, & vniuersi principes Cedar ipsi negotiatores manus tuae, cum agnis & arietibus & haedis venerunt ad te negotiatores tui. Venditores Saba, & Rhema ipsi negotiatores tui, cum vniuersis primis aromatibus, & lapide pretioso, & auro, quod proposuerunt in mercatu tuo. Aran, & Channe, & Edem negotiatores tui. Saba, Assur, & Chelmach venditores tui, ipsi negotiatores tui multifariam inuolucris hyacinti & polymitorum, gazarumque, pretiosarum, que obuolutae & astrictae erant funibus. Cedros quoque habebant in negotiationibus tuis. naues maris, principes tui in negotiatione tua, & repleta es, & glorificata nimis in corde maris.

LXXVRIATVR mundi superbia, post ea quae enarrata sunt, supellectilium omnis generis affluenti ministerio, & ad votum omne, diuitiarum copia: quam latius hic facer Propheta describit. Etenim domorum omnia ministeria cuiusvis generis, & caetera, quae ad sustentationem, defensionem, diuitias, & gloriam, & quoduis deliciarum genus, humana luxuries excogitare possit, mercatores vndique ad Tyri nundinas & mercatus cum omni abundantia apportarunt. argentum namque, ferrum, stannum & plumbum cum caeteris huiusmodi mineralibus, Carthaginenses ex Africa detulerunt: Graeci vero Siiones & Thubal, qui & Hispani dicuntur. (nam Iberos Orientales, vel de occidentis partibus Hispanos hoc nomine Hieron. intelligit) & Mesech siue Cappadoces, mancipiorum ad quotidiana ministeria & vaforum in Corintho exquisitorum, ad indulgentiam negotiatores in suo mercatu commutare fecerunt. Deinde Thogorma, siue Germani (vt reddit paraphrastes Chaldaeus, aut Phiygij, vt alij volunt) equos & equites, id est, generosos seruos equis indutrios ad militandum, simul & mulos administrarunt. Extiterunt etiam celebratissimi mercatores filij Dedam, id est, vrbis Idumae incolae, qui ex multis insulis dentes elephatorum, & ligna hebenina, quae si nigri sunt coloris, ad opera fabrilis desiderabantur, pretio cum Tyriis commutabant. Viri praeterea, qui usque ad secundum Hieronym. mercatura ardent, vt lucri causa mundum ipsum discurrant, ita vt nec gladiis nec periculis belli parcant, sed inter miserorum neces diuitias quarant: pro multitudine, id est, pro commutatione pretiosissimarum rerum, quibus Tyrus abundabat, smaragdus, siue guttam purpuream & vestes polymitas, hoc est, varie elaboratas, byssum et sericum & Codchod, siue pretiosissimum quodque mercium, quod excogitari potest, vt ex Hebraeis colligit Hieronymus, in nundinis praesentarunt. triticum optimum ex Minith loco, balsamum, mel, oleum, resinam medicorum vsui, quarum rerum Iudea ferax existit, suppeditauit. Nec Damascus vbi Abel occisus fuit, & ad quam post necem Stephani, Paulus tunc sanguinarius perrexit, cum electo ex Helbon vino, & lana optima, hoc est, candida in mercatibus Tyri, propter res miro artificio factas, quae inter alia praecleara visebantur, & opum abundantiam, defuit. Dan regio, à tribu illa habitata, quae nunc Peneas, & quondam Caesarea Philippi, teste Hieronymo, vocabatur, & Iordanis fluenta continens, vnde & nomen accepit: Nam Ior fluuius est. & Graecia quae Iaua Hebraice dicitur, quae est & non est, propter inconstantiam gentis, vertitur: Vnde & vagabunda, quidam hoc loco reddunt: quod cupidi & auari sint Graeci, & quod questus gratia huc atque illuc per mare semper vagarentur: Haec inquam regiones opera ex ferro fabrefacta ad diuersa ciuium ministeria, stacten siue casiam optimi odoris, ad indulgentiam, calamos ad Musicam, & alias functiones frequenter comportabant. & aduerte, quod Mezoel non regionem, sed deferens interpretatur Symmachus, nomine hebreo relicto. filios autem Dedam, quos insignes mercatores dixerat, tapetes, id est, vestes quae nobiles & liberos homines ad currus ornandos decerent, hoc loco ad mercatum importare dicit.

dicat. Oves verò, agnos, arietes & hédos, Arabes & principes Cedar, vendituri ad cibariorum superabundantem copiam accedebant. Sabæi porro cum pretiosissimis quibusque aromatibus odoris suavissimi, cum omni lapillorum pretiosorù & gemmarum copia, & auri etiam, quæ omnia partibus illis vberimè generantur, vt Magi illi sancti, qui Dominum Iesum adoraturi venerunt, suis muneribus testati sunt. 5 & tandem, quasi dicat: (vt vnico verbo concludam,) vniuersi mercatores ex omnibus celebratissimis locis: Haram quæ foramina, id est, sensuum fenestras sonat: Chenene, quæ præparationem. Eden, quæ delicias, cum Sur, Chilmad, siue Sabæis, & Assyriis, iuxta interpretationem nominum, ad delectandos sensus, & delicias omnigenis parandas, omnem sæculi præparationem fecerunt: ita vt mercium thesauri, quos deportabant, pretiosis inuolucris, siue palliis polymitis, id est, 10 variè depictis, & hyacinthinis funibus stricti, & circumligati venirent: atque putredini consulendo, in scriniis, seu thecis cedrinis deferrentur. nec ex Africa naues, quæ turmas populorum, qui præcipuè emporium impleant, defuerunt. Quibus omnibus ita Tyrus ditata fuit, inquit sacer vates, vt nihil quod ad gloriam & multiplicationem inter omnes insulas pertineret, desiderari posset, quibus mundi pompam & ventosum habitum descriptum, & asseclæ eius vides: eumque negotiatione quæsitum Dominus latè satis demonstrat. vt sciant hinc homines, deformationem quam sibi ipsi pararunt, quam longè ab ea forma, quæ Dominus indidit, abierit. 20 Mundus enim homines sunt: quod beatus Ioannes testatur, dicens: In mundo erat, & mundus per ipsum factus est; eos autem sic Dominus prouidit, vt res subijceret, quas exercendo victum pararent, & ipsæ exercitæ, iustos suis laboribus redderent fructus. Terram, confectioni arborum & agriculturæ; aquam, aërem, animalibus plena, ex quibus victum quærerent. & ita principio, natura ipsa ducti homines agriculturam, pastorem artem exercuerunt, vt de Abel & Cain legitur: & 25 venatoriam & pastorem, vt de Nemrod robustissimo venatore, & Iacob pastore, processu temporis legitur: vnde & has artes ipsi philosophi naturales appellarunt. Tunc quidem homines labore, vnde Dominus instituerat, cibaria quærebant, & quæ necessaria quisque non parasset, à focio cõmutatione accipiebat. Post verò temporis progressum, nõ necessitate, sed cupiditate suadente, inuento nummo, cõmutationum mensura, sic in eum oculos deflexerunt homines, vt non in cõmutationis vsum, 30 neque in vitæ instrumentum, sed in finem desiderarent, & vnde cunq; negotiatione pararent: atque in illud superbiæ fastigium, quod est enarratum in Tyro, mundus peruenit. Ex quo ita obcæcatus est, vt creatorem suum, & Dominum Iesum in carne venientem, non agnoscerent. Sic enim subiecit Ioannes, & mundus eum nõ cognouit. 35 Quem locum tractans D. August. ait: Illuc enim venit, vbi erat, quia in hoc mundo erat, & mundus per eum factus est. sed quoniam cupiditate fruendi pro ipso creatore creatura, homines configurati huic mundo, & mundi nomine congruentissimè vocati, non eum cognouerunt. Vide in quantam cœcitate cupiditas, negotiatione soluta, homines demerserit! Etenim ita eos desipere facit, vt non aliud quam pecuniã sapiant. Vnde & apud Thebanos legem sancitam ferunt, non prius hominẽ ad publicam administrationem admitti, quàm probasset per decennium à mercatura abstinuisset. Atque hinc ita diuitiarum cupiditatem B. Paulus exhorret, vt eam seruitutem idolorum notaret, superaddens: Qui volunt diuites fieri, incidunt in varias tentationes, & in laqueos diaboli, suas quandoquidem diuitias, & potentiam lege solutam, laqueos esse, apertè monstrat; quando Dominum Iesum tentans protulit: Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me. 45

Ioan. 1.

Ioan. 1.

August. lib. de doctrina Christiana cap. 12.

Arist. libr. Polit. 3.

Timoth. 6.

Matth. 4.

In aquis maris adduxerunt te remiges tui: ventus Austere contriuit te in corde maris: diuitia tua, & thesauri tui, et multiplex instrumentum tuum, nautæ tui & gubernatores tui, qui tenebant supellectile tuam, et populo tuo præerant: viri quoque bellatores tui qui erant in te cum vniuersa multitudine tua que est in medio tui, cadent in corde maris in die ruinae tue. à sonitu clamoris gubernatorum tuorum conturbabuntur classes, & descendent de nauibus suis omnes qui tenebant remum, nautæ, & omnes gubernatores maris in

ris in terra stabunt, et eiulabunt super te voce magna, et clamabunt amarè, & superiacient puluere capitibus suis, et cinere conspergentur, & radent super te caluitiũ, et accingentur cilicijs, et plorabunt te in amaritudine animæ ploratu amarissimo, et assumet super te carmen lugubre, & planget te: quæ est vt Tyrus, quæ obmutuit in medio maris? quæ in exitu negotiationum tuarum de mari implesti populos multos, in multitudine diuitiarum tuarum & populorum tuorum ditasti Reges terræ, nunc contrita es à mari, in profundis aquarum opes tuæ, & multitudo tua, quæ erat in medio tui, ceciderunt. Vniuersi habitatores insularum obstupuerunt super te, & reges earum omnes tempestate percussi mutauerunt vultus. negotiatores populorum sibilauerunt super te: ad nihilum deducta es, & non eris vsque in perpetuum.

15 DVM enim superbiæ flatibus agitur miser homo, dum tutius fixisse pedem putat, inciscus in postremas incidit angustias, & calamitates, ita vt veluti aquæ inundantes ipsum subuertant; & cadere sit quidè necessarium, vt, qui vitæ ædificium nõ petræ, sed vento aut arenæ, (iuxta verbum Domini) commisit. Verum si versus tergum 20 cadit, vt Iudæi Dominum Iesum capientes, in infernum detruditur, vt vastatio Tyri quantum suspicior, in superiori capite enarrata fuit. si autem in faciem ceciderit, per humilitatem se agnoscens, & pœnitentiam agens, quantum descenderit, tantum Domini gratia subleuatus ad cœlum vsque ascendet, vt exemplo nobis Tyrum esse in hoc loco arbitror. Ipsa equidem è summo fastigio memorato cecidit. nam 25 remiges, artifices nempe qui res exercebant, nautæ & gubernatores, qui tanquam duces & custodes, cuncto populo, eiusque supellectilibus præerant: nobiles item, qui militarem artem, vt strenui bellatores profitebantur cum omnibus thesauris, apparatu & instrumentis sui fulcimenti prosperati sunt, & ad sonitum ruinae classes omnes, id est, suburbia, quæ in cõtinenti, cui propè erat Tyrus, siue villæ ipsæ subiectæ, vel finitimi populi turbati sunt, & similiter deciderunt. Et ecce primum pœnitentiæ gradum, è loco nempe alto superbiæ cadere. Deinde cõsimiles vitæ maris 30 præfecti, vt nautæ, & memorati omnes, in terra, inquit, stabant, è fluctibus maris huius mundi defcendentes. & ecce secundum gradum. Eiulabunt præterea & voce amara sua per peccata tua, ad Dominum ex corde voces edent (quod in scriptura est clamare) & more pœnitentium affligent se cinere conspersi, se decaluantes, saccum & ciliciũ 35 induentes, & amarissimo animo sua peccata & errata cuncta plorantes. ecce pœnitentiæ momentum, & eius tertium gradum. Quin & in custodiam vitæ: vt quemadmodum Christus resurrexit à mortuis, ita & in nouitate vitæ ambulent, carmen lugubre assumet super superbiam, quæ sic illuserat, vt ab ea semper abhorreant, nec eius deceptionibus & ementitis viribus, nunquã fidant, horum voces imitantes: quæ 40 est, vt Tyrus, quæ obmutuit in medio maris? Qua re, propositum, definitum iudicium cauendi in futurum in verè pœnitente significatur. atque id exemplo Tyri casum spectantium: quos Dominus, & potentiam eius in medio maris, quæ magnificis negotiationibus suis, cunctos impleuerit mercibus populos, & multitudine diuitiarum suarum regna multa & reges terræ ditauerit, admirari semper inducit: vt 45 quæ nunquã ciuitas ei similis fuerit. Et videntes insperatum casum, opum cumulum in profundum maris cum omni copia mercium iacere, frequentiam populorum ex insulis variis, in solitudinem versam, insularum incolæ tragœdiæ spectatores præ horrore obstupescunt: reges in sublimibus fastigiantes, decolorabuntur & vultus eorum, 50 timentes commutabuntur, & ad pœnitentiam hi & illi suo modo inuitabuntur. Nec deerunt etiam qui inuidiam suam explentes, sibilent super eam irridentes, atque vindictam gloriæ, cui inuiderant, fumantes, exprobrare non desinent: Ad nihilum reducta es, nec eris in perpetuum, hoc est, per sæculum 70. annorum, vt in Esaiã dictum est, aut per longum tempus. & hoc hominum conditio communiter fert: vt ad 55 proximi casum & pœnitentiam item quidam commoueantur, alij irrideant, aut vindictam sumant.

Matth. 7.

Ioan. 12.

Paulus ad Rom. 7.

CAPVT XXVIII.

Factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis, dic principi Tyri: Hæc dicit Dominus Deus: Eo quod eleuatum est cor tuum, & dixisti: Deus ego sum, et in cathedra Dei sedi in corde maris: cum sis homo, & nõ Deus: & dedisti cor tuum, quasi cor Dei, ecce sapientior es tu Daniele: omne secretum non est absconditum à te, in sapientia & prudentia tua fecisti tibi fornicationem, & acquisisti aurum & argentum in thesauris tuis, in multitudine sapientie tue & in negotiatione tua multiplicasti tibi fornicationem, & eleuatum est cor tuum in robore tuo.

CONVENIENTER satis post populi insolentiam, eiusque vastationem narratam, de rege & capite à quo contaminatus fuerat, (cùm mores & habitus principum suapte natura in populum deriuentur) eadem subiiciuntur, & mundi fastus, eiusque interitus, diaboli item principis eius superbia insolens, sub persona regis Tyri, vt apud Esaiam Nabuchodonosoris nomine, ad viuum descripta deturbatur, atque in imum detruditur. Est quidem superbie primaria sedes diabolus, qui Dei similitudinem ambiit, in dominio & sui status securitate, dicens: Ascendam in cælum, & ibi ponam solum meum, &c. in scientia & sapientia se Deum faciens: quod professus est, primum ad suam factionem, primos parentes aduocans, scientiam Dei afferendo, quando dixit: Eritis sicut dii, scientes bonum & malum: & progressu temporis per idololatriam, futurorum scientiam omnium & cognitionem iactando: & potentia denique, plusquam aduersarij ausu, Dominum Iesum tentando, se dominum regnum mundi protulit. In hanc igitur imaginem, suos depingere curans, super omnes reges Tyri, Haram euexit. quod Dominus per prophetam hoc loco ipsi obiicit. Primum enim ita eleuatum est cor eius, vt ausus sit honores diuinos usurpare: saltem præensione dicens: Ego sum Deus, & in throno Dei sedi in corde maris, id est, tanquam Deus ego sum in loco inaccessibili habitans, in medio nempe marium, nec quemquam timeo: cùm locus iniuriis non sit peruius, nec cuiquam iniussu, huc accessus pateat. Deinde sapientia cunctos superare iactabat, quia Daniele, qui tunc Babylone cunctos aruspices, ariolos, & diuinatores vincebat, excellere existimabat. & denique potentia & maiestate, cùm robore & fortitudine propriarum virium, atque industria neminem largitorem recognoscens: quandoquidem omnes thesauros, argentum & aurum, & cunctas opes propria sapientia, negotiatione media sibi parasse dicit. Vnde eleuatum est cor tuum, inquit, id est, cogitatione tua similis omnino impostori diabolo euasisti.

Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eo quod eleuatum est cor tuum, sicut cor Dei: ecce ego adducam super te alienos robustissimos gentium, & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientie tue, & polluent decorem tuum. interficient & detrahent te, & morieris in interitu occisorum in corde maris. Numquid dicens loqueris, Deus ego sum coram interficientibus te, cum sis homo & non Deus, in manu occidentium te? morte incircuncisorum morieris in manu alienorum, quia ego loquutus sum, ait Dominus Deus.

QUARVM cunq; oblectantium rerum cum vacat, expendere exitum, prudētis & Christiani animi est: ne frontis suauitate capti, absconditi veneni scorpionis in cauda, interficiatur inuitus: quapropter Sapiens ait: Quodcunq; facere potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec superbia, nec scientia est apud inferos, quod tu properas. Imperandi dulcedine ductus Tyriorum rex, in eadem mentiam peruenit, vt eleuaretur cor eius, sicut cor Dei, hoc est, cogitationes Dei in corde eius federent, nullius rei indignum se proferens. & vide casum, haud suo infatuatori dæmoni dissimilem. Ecce quando maiorem sibi securitatem promittebat, optimos ac fortissimos bellatores ex gentibus, in exercitu Nabuchodonosoris adduxit, qui distringentes gladios elegantem ac magnum exercitum suum, quo sue sapientie pulchritudo maxime pellucebat, prostrarunt, & polluerunt decorem suum, id est, expolauerunt regno, in quo honor omnis & splendor regis constituitur. nec

malorum

malorum hæc finis: interficient, inquit, te, ac detrahent, siue in sepulchrum deicient: similiter nempe ac ceteros milites occisos, in mare ipsum proicientes: in his autem angustis constitutus nunquid, ait, dicens loqueris: ego sum Deus. Quasi dicat, cum flatu rerum ferebaris, hoc excogitare debuisti, quid traditus occisoribus, & in conspectu te interficientium diceres: quod si expendisses, non utique dixisses, Deus ego sum; sed homo fragilis, miser, imbecillis, infirmus, nullius roboris & potentie. Atqui quoniam hoc non considerasti, licentem & carnificem in te (quasi dicat Dominus) constitui. hoc enim est superbiorum antidotum: iuxta illud Psalmiste, Constitue Domine legislatorem super eos, vt sciant gentes quoniam homines, debiles scilicet & infirmi sunt. Cùm autem addit: morte incircuncisorum morieris, & in manu alienorum, duo illi admonet: vnum, quod non populum suum, quem forsitan non timeret, quia non ita magnum, nec potentia valentem videret, gladium apponit, sed incircuncisos, gentes illi inimicas, quæ vt apum examina, in eum concurrerent. alterum est, hostium crudelitatem, qui absque vlla pietate, incircunciso corde, & alieni tanquam hostes & inimici, eius carnes dilacerabunt. Quod si hæc cor non mouent, commoueat ad viam vitæ capeffendam, quia ego, ait Dominus, loquutus sum, qui id possum facere, nec incorrectis non ad mouere supplicia possum.

Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis leua plantatum super Regem Tyri, et dices ei, Hæc dicit Dominus, tu signaculum similitudinis plenus sapientia, et perfectus decore in delitijs paradisi Dei fuisti: omnis lapis pretiosus operimentum tuum. Sardius, Topazius & Iaspis, Chrysolithus, et Onyx, & Berillus, Saphyrus & Carbunculus, & Smaragdus. Aurum opus decoris tui, et foramina tua in die qua conditus es, preparata sunt. tu Cherub extensus & protegens, & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti perfectus in viis tuis à die conditionis tue, donec inuenta est iniquitas in te.

QUI in vita & prosperitate omni lugetur, & à viro probò, sancto, Deiq; charo, quis in vita mortuum non te existimabit? hos enim notans Dominus Iesus dixit adolefcenti, funera patris absolue cupienti: Sine mortuos sepelire mortuos suos. Quocirca & regem Tyri in multitudine diuitiarum suarum, & mundi deliciis sepultum, sanctum vatem Dominus lugere iubet, quo vel instare iam & impendere mala quæ dixerat. doceat, & quid plangendo intimat? ecce signaculum similitudinis &c. quibus similitudinem & expressam diaboli, prauorum regis, & imaginem, sua vita reddidisse dicit, & quid eius punitione Dominus intendat, aperit. Ait ergo primum, tale se exemplar diaboli exhibuisse, vt eiusgressus & vestigia ex sua parte absoluerit: perinde ac qui operisuo finem imponendo, sigillo ipsum munit ac signat. Quapropter signaculum similitudinis, quod similitudinem eius, sigillo clausit, appellat: vt B. Paulus signaculum fidei, circuncisionem dixit. Quod si prauis, sui ducis perditissimi ita similitudinem referunt, quid nos qui in adoptionem filiorum Dei vocati sumus, torpemus, & Christi Iesu totius boni auctoris, vitam, ad quam tanquam ad exemplar & imaginem nostram formare debemus, manibus nõ exprimimus? quos enim præscientia ad gloriam cœlestem ordinauit, hos & prædestinavit conformes fieri imagini, id est, vitæ filij eius, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus, inquit beatus Paulus. sed vide quam graphice in rege Tyrio diaboli similitudinem describat, exponendo quod dixerat, primum quantum ad eius personam, sapientia, & naturalium donorum decore ornatum asserit: quantum ad habitationem, in delitijs paradisi & amœnorum hortorum esse dicit, vt quæ ad vitæ sustentationem affluentem pertineant, non defuisse, sed indulgentissimè tributa esse, intelligas: Quantum verò ad habitum, & vitæ statum spectat, operimentis, ac stragularibus vestibus, gemmis, & pretiosissimis lapillis quos legis, distinctis induebatur: ita vt gemmis & auro in pompa, & apparatu decoris sui, siue palatij sui vnde quaq; coruscantibus, ipse atque sui omnes fulgerent, sed, & foramina tua, subdit, in die qua conditus es, preparata fuerunt. Instrumenta tympanorum & fistularum, quod foraminibus aptentur, ad musicas delicias personandas, quidam esse voluit: Septuaginta apothecas, siue horrea quæ ad thesauros gratiarum capiendos, interpretatur

Hieronimus: & forsitan non ineptè sensus, qui hoc nomine supra memorati sunt, intelliges, non tam de Lucifero, quam de Adamo primo homine regi Tyrio accommodando. Quod mihi maximè persuadeo, fuit enim sapientia plenus, iuxta suas proprietates rebus nomina imponens, in quo scientiæ absolutio abiq; omni ignorantia notatur, perfectus in decore, quia in naturalibus & gratuitis per iustitiam originale ornatus. Positus deinde in paradiso illo gloriæ cœlestis umbra, quapropter gemmis & auro ornatus refertur, quia ad delitiosam & iucundam vitam, in illo statu permanentes, nihil desiderarent. Cui in die, qua conditus est, præparata sunt foramina, quia sensus, iustitiæ dono rationi condonati sunt, quæ etiam de Lucifero plana sunt inter initia ante peccatum exoriente. De quo Rupertus Abbas totum hunc locum ad litteram interpretatur: atque signaculum similitudinis perfectum in decore, gemmis insuper innumeris ornatum, per ironiam eius prauam affectionem percutiens, appellatum a Propheta hic vult. Unde & Cherub hoc loco diabolus ironicè appellatur: ut ironicè etiam de Adam dictum est: Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est, quod explicat, additum, sciens bonum & malum: id est, quasi Filius, qui est sapientia Patris, cuius æqualitatem appetiuit, id est, scientiam boni & mali. Nam scientia boni & mali solius Dei est, qui omnia scit, & mala quoque bene nouit uti. & cum perfectum in viis suis nominat: eius superbiam refringit, qua et si consubstantiales spiritus allicere & seducere potuit, Deum tamen latere nequiuit. Foramina autem appellat ingenium, intellectum & memoriam, quibus quasi foraminibus, spiritum amoris Dei, quod est aurum optimum, cum suscipere debuisset, superbiere recusauit. Qui in dignitate positus est, Deum, non se, aut hominem quem piam constituentem, videat: ut quid officij & dignitatis auctor requirat, præ oculis semper habeat. Rex ergo Tyri Cherub nomine censetur, quia magnitudine scientiæ, quasi magister datus est suorum, ad id extentus, hoc est, vnctus in regem: protegens, id est, in protectionem populorum: alludens sanè ad Cherubin, quæ arcam tegebant. Ecce finem creatoris tui in dignitate: neq; ad tuam vilitatē assumptus est, sed ad Domini comodum & voluntatē: in eius admittendam. Ego, inquit, posui te, id est, te regē constitui, iuxta illud: Per me reges regnant, &c. & posui te in monte sancto Dei. quidam dicunt conuersatione & tractu, quod ad ædificationem templi res quædam pretiosas miserit: sic quæ etiam in medio ignitorum lapidum ambulauerit; quod cum Israëlitis communicauerit, quorum qui iusti erant propter vitæ sanctimoniam, lapidibus ignitis comparantur. Quod non placet. Dicerem potius explicare finem promotionis ad dignitatem: nempe ut ad montem Dei, hoc est, ad suum populū, & ecclesiam proficeret, siue per montem dignitatem regiam intellige, Deiq; appellari, quia à Domino instituta. Itaq; in principio (pro more hominum, qui non sui, sed officij esse arbitrantur) in medio ignitorum lapidum ambulasse, id est, donis commissis vsus fuisse, atq; à die conditionis eius in sede regia, donec peccauit, hoc est, donec officij oblitus, & in se suaq; comoda recidens, peccasset, perfectum in omnibus viis & operibus suis extitisse dicit, quæ maximè positam sententiam confirmant, ut Adæ vestigia in isto rege Dominus depromat, casumq; primi hominis in nostram cautionē rememoret. Nam cum perfectum esse in operibus suis, ambulare item in medio ignitorum lapidum, & in monte sancto Dei fuisse constitutum, homini extra ecclesiam posito, repugnet, non de eo ad litteram planè dicuntur: iuxta regulam B. Augustini, qui ad eum dirigendā sententiam esse docet, cui abiq; dissonantia & deformitate aliqua quadrat. Et aptius quidē hæc primo homini, quam Lucifero conueniunt: Fuit enim positus ut Cherub magister suorum posterorū & ductor, ad id gratia, siue iustitia vnctus: & eorum ptektor futurus, Cherubin officij ptekturus, quod in protectione, siue propitiatorio arcæ figurabatur, & primū ut architypus Dñs Iesus Christus expressit. Etenim operculū illud, ut inquit Athanasius, Christum significauit, quod sicut illud Cherubin vtrunq; disposita obtegeret, ita Christus hominum peccata, iuxta illud: Beati quorū tecta sunt peccata: & quod similiter natura humana Christi diuinitatē operiebat: & quoniam ob vnitatem quæ in Deū verum est, qui Christo subministraret, laudibus ab angelorū cœtu esseret: ob quod duo Cherubin arcæ obseruabant & propitiatorio obtegebantur, quia omnis plenitudo diuinæ scientiæ in Christo latebat. Fuit præterea in monte sancto Dei positus, quia ecclesiæ ini-

Libr. 1. de opibus Trinitatis cap. 16.

Rupertus de diuinis offic. cap. 18.

Prouerb. 8.

Augustinus 1. lib. de doctrina Christiiana.

super epistolam ad Romanos, cap. 3.

Psal. 31.

Roman. 3.

sæ initium extitit: ambulauit in medio lapidum ignitorum; quia gratijs quibus cumulatus fuit vsus, imò & perfectus omnino in omnibus vijs suis, in illo felicissimo statu degit donec peccauit, & ipsum amisit. Non arbitror sanè, quicquam dilucidius de primi hominis conditione, eiusq; progressu in integritate status, in Scriptura reperies, post illum primum locum Genesios.

In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tuæ iniquitate, & peccasti, & eieci te de monte Dei, & perdidisti te o Cherub protegens de medio lapidum ignitorum.

NARRAT quem fecerit casum rex iste, quando officij cura è corde excidit, & se in dignitate adorare cœpit: ut sibi quisque in loco alto positus prospiciat. In multitudine negotiationis eius, interiora repleta sunt iniquitate. statim exosulatione manuum, & adoratione dulcoratus, sublimius attolli, & fastigiari cupiens, in altitricem status auaritia decidit, & venalem suam animam facit, atque in vita sua proicit intima sua, id est, pro quouis commodo vndeunque accedat, sui animi bona commutat, ut dicit Sapiens. Quod significanter notans spiritus Domini, gradus auaritiæ, aditum nempe per negotiationem, gressum per interiorum lationem, quam facit, & tandem per peccatum in quod prorumpit, insinuauit. Et beatus Apostolus Iacobus eisdem explicuit: cum concupiscentiam, infantiam peccati, quod uti in cunabulis vagiet, fieri gestiens: pueritiam eius conceptionem per consensum, & adolescentiam, quando opere perpetiatur, posuit in consuetudine, ætatem virile, atque in eadem callos generante, senectam supponens, ad inferni mortem prope-rans. Et peccatum quod supplicium sequitur? audi: Eieci te de monte Dei, perdidisti te o Cherub protegens de medio lapidum ignitorum: de altitudine regni ad quā ipsum euexerat, deiecit dicit, & de medio lapidum ignitorum deturbasse, hoc est, de florenti illo & pomposo statu, gemmis enarratis, in eius ornatu pellucido. Et ita eius statum perdidit ac destruxit, quo internis donis animæ naturalibus, quæ lapides isti significabant, spoliari, dum eisdem ipse fuit abusus. Loquitur autem de re futura, ac si præterita iam esset, ob euentus certitudinē, more Prophetarum: & quoniam se facturum in Tyrio rege dicit, quod in Adam iam fecerat, cuius casus hic memoriam refricat, qui Domini præcepti oblitus, in negotiatione suæ voluntatis interiora iniquitate repleuit, appetendo immoderatè scientiā à serpente oblatam, quando dixit: Eritis sicut dii, & tandem peccatum, pomum prohibitum comedendo, admisit, quod poena statim subsequuta est: nam eiectus de paradiso, ut de monte sancto Dei, & de statu illo innocentia, omnium gratiarum & donorum iustitiæ originalis, quibus perinde ac gemmis regius apparatus fulget, eminuerat. atq; ita perditus, ac destructus mansit homo, quem casum sicut regis Tyri, & omnium nostrū, veluti congemiscens Dominus, tanto eum punit dolore percitus, ut condolentis phrasi vtatur, qui doloris minimè est capax, inquiens: Perdidisti te o Cherub congregans. Rex enim, pater & protector suorum esse debet, & magister insuper ac doctor: atque illud significans, extensis alis super arcam Cherubin disposuit: ad quod hic alludere videtur. Illud verò, sacerdotis pietatem in rege commemorat, in rationali etenim sacerdotis duodecim lapides super enarrati ponebantur. Fuit namque principio regnum sacerdotio coniunctum, ut in Moyse, & si post, quantum ad diuinum cultum & sacra facienda, diuinum fuerit, tamen quantum ad officium pietatis in populum integrum permansit.

Et eleuatus est cor tuum in decore tuo, & perdidisti sapientiam tuam in decore tuo: in terrā proieci te, ante faciem regum dedi te, ut cernerent te: in multitudine iniquitatum tuarum, et iniquitate negotiationis tuæ polluisti sanctificationem tuam. producam ergo ignem de medio tui, qui comedat te, & dabo te in cinerem super terram: in conspectu omnium videntium te omnes qui viderunt te in gentibus obstupescunt super te, nihili factus es, & non eris in perpetuum.

PER superbiam auaritia dubio procul est: sibi traditus miser homo, ac suis viribus confusus, scientiā boni & mali expertus (hoc enim fuit decus, & scientia quam serpens

serpens promiserat) in eam cœcitatē cordis, per insolentem elationem incidit, ut scientiā omnem, quam ad splendorem & decus suæ vitæ accepisset, in sui perditionem, bello ciuili inter animę potentias exorto, suam quæq; factionem, & functionē sustentans, perdidit, ac corrupit, ea famem corporis semper voluptatibus obsonando. Quapropter pulchrè quidam dixit: hominem prauum omnium animalium esse pessimum, quod iniustitiam habeat armatam: rationis nempe vsu ad id adhibito & scientię. Ceterum elationē tantā, qua punitione castigat Dominus? deiectione nempe summa, ut quem tumor in cœlū euexerat, terra ipsa susciperet, quæ solūm, & cibus, ut ceteris animantibus brutis, esset. Proieci, inquit, te in terrā. Ad cuius similitudinem, regi Tyrio eiusdem superbiam euestigio coniectanti, non alios quā voluptatum cibos terra corporis sui, in quam fuit proiectus, subministravit, & cuiuslibet similiter superbienti. Itaq; adimpletū est, quod in eius formatione Dominus prædixerat, Et factus est in animam uiuentem. Etenim postquā vitæ spiraculum insufflauerat, id est, rationalem animam infuderat, quod dignitatis est, ei detrahendo, addidit; & factus est in animam uiuentē. ait Rupertus, vitam animalium insinuans, quam per peccatū incurrerat, eis quādoquidem similis per peccatum euasit: Quapropter dixit B. Paulus: Factus est primus homo in animā uiuentem; nouissimus uerō in spiritum uiuificantē. At, lætatur Dominus in perditione uiuentium? minimè. Nolo, inquit, mortem peccatoris, sed magis ut conuertatur & uiuat. Quocirca in exemplū regum terræ, ut ipsum cernentes & contemplantes sibi prospicerent, sic pœnis & vastationi dedisse hunc regem memorat: ut cum primo hominem è paradiso ipsum eiiciendo, & suis desideriis tanquam sœuis carnificibus tradendo fecerat. Insuper rex iste tam internis iniquitatibus suarum, quā externis negotiationis suæ peccatis, polluerat sanctificationem suam, id est, palatia sua & domum suam, quæ cum in sanctificationem siue in splendorem & pulchritudinem composita esset, tota sceleribus & flagitiis scatebat. Perinde ac primus ille patens peccando, sanctificationem suam, hoc est, originalem iustitiam, qua in se & ad Deum compositus fuerat, perdidit. Tunc ergo iratus Dominus in stuporem & terrorem omnium uidentium, de medio sui ignem utriusque suscitauit, qui ipsos absumeret. Nam Tyrios quosdam, ueluti ignem, qui ad Nabuchodonosorem, ipsum deferrent, excitauit, unde expeditionem suam fecit. & meritò quidem, ut qui ignem concupiscentiæ sic in corde suo excitauerat, ut totus eius flammis exardesceret, externum qui eundem combureret, prouidentia Domini ex suis regnicolis suscitaret. quem etiā concupiscentiæ ignem, Adam ita deordinatione potentiarum animæ concitauit, ut pœna hæc, non solum ipsum cruciauerit, uerū omnes posteros in finem usque mundi incessanter ardeat.

Et factus est sermo Domini, ad me dicens: Fili hominis, pone faciem tuam contra Sydonem, et prophetabis de ea, & dices: Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ad te Sydon, & glorificabor in medio tui, et scient, quia ego Dominus, cum fecero in ea iudicia, & sanctificatus fuero in ea: et immittam ei pestilentiam et sanguinem in plateis eius, & corruent interfecti in medio eius gladio per circuitum, & scient quia ego Dominus, et non erit ultra domui Israël offendiculum amaritudinis, et spina dolorem inferens undique per circuitum eorum, qui aduersantur eis, et scient, quia ego Dominus. Hæc dicit Dominus Deus: Quando congregaui domum Israël de populis, in quibus dispersi sunt, sanctificabor in eis coram gentibus, & habitabunt in terra sua quam dedi seruo meo Iacob, & habitabunt in ea securi, et edificabunt domos, et plantabunt vineas, et habitabunt confidenter, cum fecero iudicia in omnibus qui aduersantur eis per circuitum: et scient, quia ego Dominus Deus eorum.

PRVDENŒTER sanè qui iniurias sustinet, earum vindictam Domino remittit, qui potens est omnia facere super abundantius, quā petimus aut intelligimus secundum virtutem quæ operatur in nobis. Cumulatiùs enim ultionem facit, & iudicia

Aristot. 1.
Polit.

Rupertus
super Gen.
libro 2. cap.
15.
1. Cor. 15.

Ezech. 18.

iudicia exercet. Quapropter teneamus consilium Pauli: Non uosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ, Dei scilicet, qui iniuriam vindicare & ad iustitiæ æquilibrium punire nouit. nam ira uiri iustitiam Dei non operatur. & rursus, Sol non occidat super iracundiam uestram, &c. Sydonij etenim focij iniuriarum 5 Israëlitis, Tyris abunde fuerunt, ut qui finitimi & comprouinciales erant: qui ipsos iam Israëlitas offenderant, & uti spinis, importunè, nunc propriis phalangibus, nunc gentibus infestis auxilium ferentes, pupugerāt, ob quod pœnas hinc Domino dant. Nam ecce ego ad te ait. q. d. qui primū iniuria affectus sum, ut glorificer & sanctificer, meo honori consulens, iudicia exercebo, & sententiam executioni mandabo. Itaque peste uos feriam: gladio item Chaldeorum sic vastabimini, ut sanguinis riuus per plateas uestras fluat, & robustissimi quiq; gladio interfecti cadant, qui populo meo uideaque aduersantur. & ita qui sustinentia Dominum non cognouerunt, pondere suæ manus tandem pressi, scient esse Dominum Deum, nec suos amplius contemptui habebunt. At, sustinentibus ita Dominum, quod præmium est 10 propositum? sane retribuet supra id quod perimus, perennem patriam scilicet, & gloriam cœlestem: quod per congregationem sui populi ex gentibus, & reductionem ad terram Iacob, id est, colluctatorum, quia huiusmodi est promissa, significat. Vbi ait, habebunt domos: ad quod alludens Dominus dixit: In domo patris mei mansiones multæ sunt: & Dei protectione tutam in æternum habebunt habitatio- 20 nem. & insuper ait: Plantabunt vineas, quia omnium bonorum aggregatione perfruentur. Poteris item expugnationem dæmonum, in cruce Domini nostri Iesu Christi factam, satis aptè intelligere, ut mundo prostrato per Tyrum, eiusq; regem significato, principis eius diaboli nempe, exercitus debellationem inferat, de quo dixerat Christus: Nūc princeps huius mundi eiicietur foras. & rursus: Princeps huius mundi iam iudicatus est: Bethsaida enim domus renatorum interpretatur, & Sydonij venatores, ex sententia Hieron. afferentis; ubi nostra translatio habet, de laqueo venantium in Psalmo, secundum Hebraicam ueritatem, Sydoniorum haberi. atq; ad hoc expugnandos, in propria persona uenit Dominus. unde dicit: ecce ego ad te, &c. & potentius quā peste & bello, uirtute sua & gladio sui uerbi, à sede tyrannidis, & regno tuo deturbauit. atq; ita sua ecclesia, seruitute eius exempta man- 25 sit. quam neq; in eius inimicis, nisi facultate Domini, assensioneq; ipsorum, lædere potest. Ita quippe Concilio Toletano definitur: Homo qui sui arbitrij libertate obediens serpenti perit, non nisi uocante Dei gratia, mentis conuersione, homo quilibet; credendo saluatur.

35

CAPVT XXIX.

N Anno decimo, decimo mense, duodecima die mensis factum est uerbum Domini ad me, dicens. Fili hominis pone faciem tuam contra regem Pharaonem Egypti, & prophetabis de eo, & de Egypto uniuersa, loquere, & dic, Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te rex Pharaon Egypti draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dices: Meus est fluiuius, & ego feci memetipsum, & ponam frænum in maxillis tuis: & agglutinabo pisces fluminum tuorum, & uniuersi pisces tui squamis suis adhærebunt. & projiciam te in desertum, & omnes pisces fluminis tui, super faciem terræ cades, non colligeris neque congregaberis.

VIDE quanto nostræ salutis Domini flagret desiderio, quod bonitate, patientia & longanimitate nostram conuersionem expectando, semper nos ad pœnitentiam adducit. nec, antequam ea nos omnino his indicij abuti uiderit, flagellum accipit. semel per Elaiam Aegyptum suæ perditionis admonuerat, & nunc iterū per hunc sacrum uatem facit, ut adueniente flagello, neq; ignorantiam, neq; excusationem aliquam allegare possit. In punitione autem, quæ hoc capite profertur, quantum Dominus superbiæ insolentiam horreat, quantum scandalizantes fratres exosos habeat: & denique lenitatem suam in flagellando, & propensionem in remunerando, & etiā opus seu obsequium ab inimico factum; ostendit. Proponit igitur primum

Rom. 12.

Iacob. 1.

Ephes. 5.

Ephes. 5.

Ioan. 14.

Ioan. 12.

Ioan. 16.

Psal. 123.

Concilio
Toletan. 4.
canone 66.

Rom. 2.

lib. de victo-
ria verbi
Dei.

primū superbiā, qua tota sua vita nutritus fuerat Pharaō, id est, reges Ægypti
(nam sicut imperatoribus Romanis Cæsares, Regibus Augustos, ita Ægypti regibus
Pharaones cognominari placuit, vt testatur Hieronymus) ea aut tyrannide consta-
bat, quod Dominus notat, draconem & cete illum magnum, piscium omnium vo-
rax, appellando. Ita enim ipse expilando regionem, ex rapto & iniuria subditorum,
deliciabatur. Qua ratione, vt inquit Rupertus, sub nomine Pharaonis regis Ægypti,
aptè fati diabolus, draco primū appellari cœpit: quod violenter tunc perse-
qui cœpisset, eatenus verò, solum fraudulenter, ex securitate item, qua sua senten-
tia degebat: Nam cum Nili circuitione tanquam inexpugnabili muro cingeretur,
& multifidis illius brachiis tota regio irrigaretur, nec cœli pluuia expectaret, (ob
quod in medio fluminum occubare dicitur) nullo extrinsecus timore hostium, aut
annonæ defectu tangebatur, sed neq; Dei, quod extra cogitationem humanam po-
situm est. Dicebat quippe, Meus est fluuius, & ego feci memetipsum. vna tantū po-
terat angi suspicione, si fluuius nempè deficeret, quam ipse demebat se dominum
fluuij constituendo, suoq; arbitrio fluenta tenere: & insuper seipsum fecisse, id est,
proprijs viribus & industria, cuncta quæ possidebat, parasse: quare nec providen-
tia extrinseca, nec iuuamine indigere. illud forsā existimauit, quod irriguam to-
tam Ægyptum fecerat varijs Nili ductibus. istud verò, quod industria & ingenio
suo omnia respondere videret, proprijsq; viribus domum, & regnum cum omni su-
pelleciliū genere parasse. Nam qui in cuiuspiam mentem ascendere posset se fe-
cisse, aut quampiam rem in natura constituisse: sed neq; diuitias & opes citra pro-
videntiam numinis, qui sanus esset, vnquam existimauit, vt quidam eloquenter, sed
stultè dixit: quod iste fecit. Vnde Rupertus ad principem superbiæ oculos conuer-
tendo per fluuium hunc, totum genus humanum fluctibus peccati vndiq; concus-
sum, cui dominari iactabatur diabolus, conuenienter intelligit, vt latius ad mores,
accommodè fati tu poteris eloqui. Sed audi emeritam pœnam, quam impendere
dicit: qui sic impiè loquebatur, freno constringitur, seu hamis capitur, ne amplius
sic superbiat, cuius squamis simul adglutinat omnes pisces suos, duces & maiores
scilicet, qui similiter effutire didicerant. & te, inquit, de regione, seu è medio flumi-
num extraham, & squamis tuis simul omnes tuos regnicolas: quoniam piscem ma-
gnum istum regem fecerat, semper metaphoram seruando, accommodatè loqui-
tur, & tandem omnibus gladio cadentibus, in desertum locum ipsum proiecturum
dicit: Itaque sepulchro non colligeretur (de quo prima esse solet cura magnatibus,
quando alia via se perpetuare nequeunt) bestijs terræ & volucribus cibus manēs.
quæ in rege Pharaone tanquam in vmbra fuerunt, & in corpore, diabolo scilicet, per
mortem Christi Iesu completa sunt, quando chirographum decreti illi sublatum
est, & aqua baptismi submersus, & à fidelium mentibus deiectus, & aquis maris ru-
bri in figuram tanti mysterij, omnino obrutus. Quod comminando Dominus hic
dicit: Ecce ego ad te Pharaō. Hæc præclare Rupertus.

Coloss. 2.
Exod. 14.
Rupertus
libro 2. su-
per Exodū
cap. 37.

*Pro eo quod fuisti baculus arundineus domui Israël, quando apprehenderunt
te manu, & confractus es, & lacerasti omnem humerum eorum, & in-
nitentibus eis super te comminutus es, & dissoluisti omnes renes eorum.*

ANIMADVERSIONIS rationem reddit; quod auxilium nempè pollicitus
fuerit domui Israël, vt à confidentia & cultu creatoris sui auerteret, quod opere
monstratum est: nam baculi arundinei suppetias tulerunt, quando id requisierunt,
& eos tanquam baculum manu apprehenderunt. Etenim qui in baculo arundi-
neo nititur, hoc negotiatur, vt manus aut humerus, quem superponit, perforetur; &
si pressius ipsi innitatur, frangatur: & sic hostibus pateat, qui renes eius, & interiora
membra dissoluant. Tale igitur est mundi auxilium, nociuum, fragile, & falsum,
quod in iuuamine Ægypti, quod Israël præbebat, voluit nos Dominus docere. Ce-
terum cum Ægyptij grauiorum aliorum criminum rei extitissent, ob quæ grauius
etiam perferre manum Domini meruissent, cur fragile & debile auxilium quod
forsā absq; peccati conscientia fecissent, tantum obiicit: hæc nimirum videretur
causa, quod confidentia propriarum virium, qua se valere & cæteros adiuuare pos-
se existimarent, scaturigo, vnde cætera promanarent, esset. Sunt enim quædam pec-
cata,

cata, quæ sensim admittuntur, quorum nec reos se fatentur auctores, nec veniam
nos petere, docuisse videretur Psalmista, dicendo: Delicta quis intelligit? ab occultis
meis mundame Domine, & ab alienis parce seruo tuo. Cuius generis sunt, quæ
ex sine iucunda aut vtilia sub specie honestatis, consiliante ratione, fini perperam
proposito, constructa operantur. Tunc enim plura errata in actionem veniunt,
quorum nec compunguntur homines: quod sine decepti nunquam à recta via de-
uiaffe arbitrentur. Quoniam qualem vnusquisque conceperit finem, sic videt, &
iudicat, interim quod in deceptionem finis non cadit, de quibus etiam erratis &
deceptionibus loquebatur Dominus Iob quando dixit: se commutare cor prin-
cipum populi terræ, & decipere eos, vt frustra incedant per inuium. Decipit e-
nim, cum post suam rationem inanem & stultam abire permittit. sunt item ea er-
rata, quæ iugo peccati subiectus homo admittit, nec aduertit horrorem quem in se
habeant, de quibus Augustinus respondens gentibus, quare Christus Iesus cum
omnipotens esset, suos non adiuit Iudæos ne Romanis traderentur? ait, & præ-
ceterum manifesta peccata eorum, propter quæ hoc illis euenturum Prophetæ
tanto antea prædixerant: & maximè quia impio furore Christum occiderunt.
in quo peccato aliorum occultorum meritis excœcati sunt. & beatus Chrystosto-
mus differens de peccato David, & quærens, quare ilico è vestigiò non fuit secuta
correctio, ait: Quare protinus non correxit? quoniam vidit in ipso peccati vigore
obscœcatam peccantium animam, & obturata sunt eorum aures, in peccati pro-
fundo merforum. Quod tandem confirmat Israëlitarum factum petendo re-
gem: quos peccasse ostendit Samuel miraculo, dum æstiuus caloribus vrgentibus
subitò de cœlo tempestas in confirmationem sententiæ Samuelis, eos perterruit, sic
vt peccatum agnoscerent, & lugerent.

Psal. 18.

Aristot. 7.
Ethicorū.

Iob. 12.

Augustinus
de cōsensu
Euang. libr.
1. cap. 13.

Chrystosto-
mus de pec-
nitentiā ho-
mil. 5.

1. Reg. 12.

*Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam super te gladium, &
interficiam de te hominem, et iumentum, & erit terra Ægypti in desertū,
& solitudinem, & scient, quia ego Dominus. pro eo quod dixeris, Fluuuius
meus est, & ego feci eum. idcirco ecce ego ad te, & ad flumina tua, daboq;
terram Ægypti in solitudinem gladio dissipatam à turre Syenis vsq; ad
terminos Æthiopiæ. Non pertransibit eam pes hominis, neq; pes iumentum
gradietur in ea, & non habitabitur quadraginta annis: daboque terram
Ægypti desertam in medio terrarum desertarum, & ciuitates eius in me-
dio vrbiū subuersarum. & erunt desolata quadraginta annis, & di-
spersam Ægyptios in nationes, & ventilabo eos in terras. quia hæc dicit
Dominus Deus: Post finem quadraginta annorum congregabo Ægyptum
de populis in quibus dispersi fuerant, & reducam captiuitatem Ægypti,
& collocabo eos in terra Phatures, in terra natiuitatis suæ, in terra de
qua sumpti sunt. & erunt ibi in regnum humile, & inter cætera regna erit
humillima, & non eleuabitur vltra super nationes, & imminuam eos ne
imperent gentibus, neq; erunt vltra domui Israël in confidentia docentes
iniquitatem vt fugiant & sequantur eos. & scient, quia ego sum Domi-
nus DEVS.*

EXRONIT flagellum, quod indixerat: illud, inquit, fiet hostium gladio, qui ita
in eos furiet, vt hominem & iumentum interficiat, & vniuersa regio redigeretur in
solitudinem à castro Syene fortissimo, quod est in finibus Ægypti, vsque ad Æthio-
piam regionis terminum, & erit in numero vrbiū desolatæ, Tyri nempè &
Sydonis. Qui residui, inquit, erunt in modum palarum per diuersas nationes
& gentes ventilabuntur, ac dispergentur per quadraginta annos. hospitio enim
fuerunt populo Dei, idè beneficium hoc accipiunt, vt minori tempore patian-
tur, quod ex sententia Hieronymi, quadraginta annorum est: quoniam huius
mundi oblectamenta sectando, qui quatuor elementis pellicit, peccarunt, & tem-
pus afflictionis est. Nam quadringentis annis populus in Ægypto seruiuit, & qua-
draginta diebus diluuium inundauit: atque Moyse, Elias, & Dominus ipse Iesus

iciuna-

ieiunauerunt. Populum verò Israël, quia grauius & maiori ingratitude peccauit, vt qui plura acceperat, & in religionem atque sabbathum, vt supra à Prophe-
 ta memoratum est, hebdomada decadum annorum patitur. Vnde Paulus, iram, tribulationem, angustiam, venturam in omnem animam hominis operantis ma-
 lum, subdit: Iudæis primùm & Græcis: sicut contrà, honor, gloria & pax omni ope-
 ranti bonum, Iudæo primùm & Græco. Non enim est acceptio personarum apud
 Deum. vbi propter beneficia ampliora accepta, tam in pœnis, quàm in præmiis
 primò nominatur. Tyrus item tantundem sustinebit hebdomadam sabbathorum
 implens, quia nullum beneuolentiæ pignus Israël obtulerat: & potentes poten-
 ter tormenta patientur. Expletis. verò 40. annis, eos in suam regionem atque in in-
 signem Phaturis metropolim reducendos dicit. Nam non vult Dominus puni-
 tionibus occidere, & vsque ad animæ deliquium, vt pereant, manum extendere,
 sed castigare, animaduertere vt sapiant, & conuertantur. hic quippe Domini cor-
 pus est. atque adeò vide qualiter hîc indicendo malum quod immineret, ter re-
 petit; vt cognoscant, ait, quia ego Dominus Deus: quod & facit semper, quod fla-
 gelli meminit. Componetur ergo rursus regnum, congregatis dispersis: verùm
 paruum, temperatum, ait, & humile, quòd nec superbientes vires contra gentes
 cæteras habeat, nec amplius asylo & confidentiæ erunt Iudæis, vt ad eos in suis ne-
 cessitatibus confugiant. atque sic suas iniquitates memorando, eas sequi vt an-
 tea, doceant, & post eas vt solebat, in beneficij gratitudinem & recognitionem,
 abire compellant. Vide quid timentibus Deum conuersatio prauorum, & præci-
 puè potentum, domi afferat: flagellis igitur superbiam euellere, furiam tempera-
 re, imperandi cupiditatem infrenare, & nostri sic cognitionem operari, mentis
 squamas, & cœcitatem auferendo, Dominus contendit. & confidentiam rur-
 sus in se, non in ampla supellectile, non in fauore principum, non in mundi &
 Ægypti pollicitationibus, collocandam petit. Tu interim qui pateris non obsurde-
 scas, sed potiùs cum Paulo dic: Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini
 nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

*Et factum est in vicesimo septimo anno, in primo, & vna die mensis, factum est
 verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, Nabuchodonosor rex Ba-
 bylonis seruire fecit exercitum suum seruitute magna aduersus Tyrum.
 omne caput decaluatum, & omnis humerus depilatus est, & merces non
 est reddita ei, neque exercitui eius de Tyro pro seruitute, qua seruit mihi
 aduersus eam. propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabu-
 chodonosor regem Babylonis in terra Ægypti, & accipiet multitudinem
 eius, & depradabitur manubias eius, & diripiet spolia eius, & erit mer-
 ces exercitui illius, & operi pro quo seruiuit aduersus eam. dedi ei terram
 Ægypti, pro eo quòd laborauerit mihi, ait Dominus Deus. In die illa pul-
 lulabit cornu domui Israël, & tibi dabo os apertum in medio eorum, &
 scient, quia ego Dominus.*

D v o hoc loco Spiritus sanctus nos docet. Vnum axioma illud Theologorum:
 Nullum malum impunitum, nec bonum immuneratum. Etenim et si furiam
 suam sequutus, instinctu tamen Domini, & prouidentia excitatus, Nabuchodo-
 nosor Tyrum expugnando, seruiert. Ob hanc enim rem seruum suum per Hie-
 remiam appellat. quam rem tanto sumptu aggressus est, quòd vt posset in apto lo-
 co tormenta bellica situare, exindeque commodè ciuitatis muros iaculare, insu-
 lam continenti annexuit, referente Hieronymo. in quo opere ita exercitus labora-
 uit, quòd terram, saxa, capite, & humeris comportando, decaluatus est, & omninò
 depilatus. & quòd amplius anxie, eo tempore inducias Tyriis dederunt, vt thesau-
 ros & bona quæ possidebant onustis nauibus in alias insulas exportarent, atque ita
 capta vrbe, spoliis non sunt potiti: Quapropter in mercedem, expoliationem Æ-
 gypti adiudicat: & simul iam tandem exponit, per quem flagellandi & vastandi
 Ægyptij

Ægyptij essent. Atque ita qui suorum scelerum pœnas luxerunt, boni operis munere
 non fraudantur. Alterum est afflictiones tam Tyri quàm Ægypti, quàm Israël, is,
 punitiones eas perpetuas inferni significare, quæ impendentes homines in æter-
 num manent, sicut istæ temporales, mensuram legitimam pœnarum in Ægyptiis,
 & totum tempus, in Tyriis atque Israëlitis significarunt. & reductiones insuper,
 Ecclesiæ opulentam gratiam, adueniente Christo Iesu Domino nostro, pacem ite
 & tranquillitatem. quod teste Hieronymo significat, cum dicit: In die illo pullu-
 labit cornu domui Israël, & tibi dabo apertum os in medio eorum; & scient, quia
 ego Dominus. Absoluit enim Christus omnem gubernandi rationem, sub qua
 populus ille fuerat, iudicium nempe, regum & sacerdotum: ob quod tres illas tes-
 tificas decadas generis Christi, recensuit Mattheus in initio sui Euangelij; ex senten-
 tia Chrysostomi, vnde iudicium vice fungens, Iesus dicitur. Regum autem & sa-
 cerdotum munus sustinens, Christus, id est, vnctus. in signum enim gratiæ, exul-
 tationis, & dilatationis officij, tam reges, quàm sacerdotes in sua creatione, cornu
 olei super capitibus effuso, vngentur. Atqui quoniam à Christo capite nostro,
 omnis gratia in nos prouenit, cornu nomine celebratur à Zacharia, dicente: Et ere-
 xit cornu salutis nobis: & cornu, typo hoc loco est figuratus. Sanctissimo item eius
 aduentu omnia quæ hîc Propheta dicit, vt quæ cæteris fuerunt reuelata, penitus
 compleuit. ob quod daturum os apertum ipsi nunc promittit. Et denique Domi-
 nus cognitus est. quoniam (vt inquit Baruch) in terris visus est, & cum homini-
 bus conuersatus est.

E T factum est verbum Domini ad me dicens: Fili hominis propheta,
 & dic: Hæc dicit Dominus Deus: vlulate, Va va diei, quia iuxta est
 dies, & appropinquat dies Domini, dies nubis, & tempus gentium e-
 rit. & veniet gladius in Ægyptum, & erit pavor in Æthiopia cum ceciderint
 vulnerati in Ægypto, & ablata fuerit multitudo illius, & destructa fundamen-
 ta eius. Æthiopia & Lydia & Lydi, & omne reliquum vulgus, & Chubæ filij
 terræ sœderis, cum eis gladio cadent. Hæc dicit Dominus Deus: Et corruent ful-
 cientes Ægyptum, & destruetur superbia imperij eius, à turre Syenes gladio ca-
 dent in ea, ait Dominus exercituum, & dissipabuntur in medio terrarum desola-
 tarum, & vrbes eius in medio ciuitatum desertarum erunt.

IN impensorem considerationem suæ depopulationis & impendentis finis, post
 sermonem habitum cum rege, Ægyptum ipsam, omnesque sibi amicitia coniun-
 ctas regiones hîc adducit. & tandem ad regem recurrit sermo, imbecillitatis viri
 ad resistendum, admonendo. Primùm igitur per Prophetam vlulatu, atque inter-
 no gemitu, suam Ægypto deplorare miseriam iubet Dominus, ad lamentumque
 illius diei monet, propter ingentes calamitates quas afferet, duplex Vē, vē, illi dicen-
 do. Deinde, cum nullas inducias concedit, sed præsentem iam illum facit, repe-
 tendo, iuxta est, & appropinquat, & tandem diem nubis & gentium appellando.
 quoniam nubilosus, & calamitosus impetu exercitus Babylonis, qui instar nubis
 magnæ & grauis irruet in eos: & gentes rem suam facient eos vastando; vt horam
 suam Dominus venire dixit, qua suum opus absoluturus erat. Vbi dubio procul
 vult Dominus, diem mortis præsentem semper habere, illumque supremum &
 vniuersalem diem, prauis & sceleratis hominibus omni miseria plenum. vbi Do-
 minus Iesus in nube sicut ascendit, ad iudicium descensurus est: & primùm gentes
 ob suam pertinacem impietatem iudicium sentient: vnde hic dies nubis & gen-
 tium appellatur. & consonat Paraphrastes Chaldaicus, qui diem gentium vocat,
 quòd in eo gentes affligendæ sunt. veniet igitur gladius numerosi exercitus in Æ-
 gyptum, qui duces & robustiores interficiet, multitudinem plebis in feruos capiēt,
 & Ægypti fundamenta subuertent. Quoniam omnes eius vrbes, quarum splen-
 dore & elegantia vsque adeò gloriatur, vastabit, ac perdet. Tunc Æthiopia ei con-
 finis in-

finis ingenti timore corripitur, qui citò finietur: nam peracto illo tempore, statim ipsam cum Libya, Chub, siue Arabia & omnibus ipsi confederatis idem gladius feriet, ac solo æquabit. At diceret forsitan: tunc vel miseratione commotæ aliæ gentes finitimæ, etiam si amicitia coniunctæ non sint, mihi opitulabuntur, quæ fultrices & auxiliatrices mihi esse consueverunt absque fœdere: minimè, inquit. Nam propositum est gloriam & superbiam imperij Ægypti destruere, à turre Syenes finiente Ægyptum versus Æthiopiam, usque ad oppositos fines. Quapropter omnes fulcra, & auxiliantes corruent, eorumque regiones in numero terrarum desolatæ, & eorum vrbes in numero ciuitatum desertarum, quas memorauit, ponentur, dicit Dominus, cuius verbum deficere non potest. Equidem magnopere requirit Dominus nostrarum virum diffidentiam, propriam imbecillitatem agnoscere, nullumque humanum auxilium, vel ad digitum mouendum absque ipso valere, neque iuuamini esse posse, cum omnia sub illius constituta sint potestate. In ipso enim, dixit Paulus, viuimus, mouemur & sumus, id est, vitam accipimus, operamur, & conseruamur. & alibi de emendatione vitæ agens: Ita que charissimi mei sicut semper obedistis non in præsentia mei tantum, sed multò magis nunc in absentia mea, cum metu & tremore vestram salutem operamini. Deus est enim qui operatur in vobis & velle, & perficere pro bona voluntate. Vbi beatus Prosper contra collatorem, pro qua voluntate inquit: nisi quam in ipsis operatus est Deus, ut quod donauerat velle donaret & perficeret. grarum ergo illi opus ex hoc loco discit facere, qui suam infirmitatem agnoscens, suam omnem spem & confidentiam in Deo reposuerit.

Et scient, quia ego Dominus, cum dederò ignem in Ægypto, & attriti fuerint omnes auxiliatores eius. in die illa egredientur nuncij à facie mea in trieribus ad conterendam Æthiopiæ confidentiam, & erit pavor in eis in die Ægypti, quia absque dubio veniet. Hæc dicit Dominus Deus: Et cessare faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis. ipse & populus eius cum eo fortissimi gentium adducentur ad disperdendam terram: & euaginabunt gladios suos super Ægyptum, & implebunt terram interfecis, & faciam alueos fluminum aridos, & tradam terram in manu pessimorum, & dissipabo terram & plenitudinem eius in manus alienorum.

NON enim populum Israël coadunauit Dominus, sibi que elegit, & signo circuncisionis distinxit, ut gentes negligeret, nec participes cœli fieri vellent, aut suam doctrinam aut legem, qua peregrinarentur, negaret. vult enim omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem venire, ut testatur Paulus: sed ut populum constitueret, qui sua lege & cœlesti doctrina instructus & edoctus, ablata cœcitate, & carnis feritate remissa, ad ipsum tanquam ad Scholam & gymnasium publicum, ut cicures fierent, accurrerent, & ut disciplinam cœlestem addiscerent. ad quod nunquam illis defuit, imò semper omni cura prouidit: primum testimonium sui, per dispositionem orbis quo viuerent præsentando, ut inquit Paulus: Et nos mortales sumus similes vobis homines, annunciantes vobis ab his vanis conuerti ad Deum viuum, qui fecit cœlum & terram, & mare & omnia quæ in eis sunt, qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas, & non quidem sine testimonio semetipsum reliquit benefaciens, de cœlo dans pluuias & tempora fructifera, implens cibo & latitia corda eorum. Deinde specialius ne excusationem: cum populo Israël prætexerent, quod peculiariter eductus esset, in conspectu omnium gentium: in Ægypto se Deum verum tot portentis monstrauit, ut timori ipsis semper fuerit: ut testati sunt Philistæi, in campo Iudæorum arcam Dei videntes. & dux ille magnus Achior apud Iudith. Misit etiam Prophetas, Hieremiam nempe, dicens illi: Ecce Prophetam in gentibus dedi te, &c. & sanctum item Ezechielem, qui hoc loco sermonem ad eos facit. Atqui quoniam primus aditus ad fidem & cognitionem Dei accipiendam, desitio à peccatis est, & eorumdem pœnitentia (ut Ioannes Baptista declarauit suo prædicationis themate, dicens:

A. 17.

ad Philipp. cap. 2.

1. Tim. 3.

A. 18.

1. Reg. 4. Iudith. 5.

Ezechiel. 1.

Marth. 3.

cens: Pœnitentiam agite appropinquauit enim regnum cœlorum: & Dominus Iesus idem reassumens confirmauit) flagellis furorem amittere curat, ut quos blandiendo non allicit, terroribus commoueat. Atqui ne existiment odium, quo eos prosequatur, hoc efficere, à suo populo recalitrante, flagellum incœpit, ut supra dictum est, secundum quod dixit beatus Petrus: Tempus est, ut incipiat iudicium à domo Dei. Ob hanc igitur rem salutem gentium anhelando, nunc Æthiopiæ, & cæteris dicit, ut illum cognoscant, & ad ipsius se cultum conuertant, exercitumque mittere in Ægyptum, qui veluti ignis ipsam absumet. & eo admoto, missurum se nuntios tritemibus siue nauibus ad Æthiopiam securam, sibi confidentem, & in otio agentem, ut sibi caueat, & in mentem redeat: Quibus accedentibus, similis pavor ac Ægypto occupabit, quia similem stragem, suis moribus manentibus, patientur. Quod ne verba tantum esse putent, absque dubio futuram calamitatem post decem & septem annos, ut superiori capite cautum est, prænunciat. Atqui ut non temerè aut casu expugnationem Ægypti cum viderint, contigisse existiment; scilicet: in tuto esse quod similibus occasione non pateant (quod humani ingenij conditio fert, ut fratris mortem aut calamitatem occasione aliqua accuset, ut sibi ab ea libero, salutem promittat) ipse Dominus dicit, se missurum exercitum Nabuchodonosor, specialiter ipsum nominando, qui sicabit fluuium, interficiet habitatores, regionemque ipsam vastabit. quæ ita particulariter euentura prænunciat, ut Deum verum hinc loquutum, cum factum fuerit, intelligant, qui cogitationes Nabuchodonosor, industrias, & processum operum tantò antè nouerat.

Hæc dicit Dominus Deus: Et disperdam simulacra, & cessare faciam idola de Memphis: & dux de terra Ægypti non erit amplius, & dabo terrorem in terram Ægypti, & disperdam terram Phatures, & dabo ignem in Taphnis, & factam iudicia mea in Alexandria, & effundam indignationem meam super Pellusium robur Ægypti, & interficiam multitudinem Alexandria, & dabo ignem in Ægypto, quasi parturiens dolebit Pelusium, & Alexandria erit dissipata, & in Memphis angustie quotidiana. iuuenes Heliopoleos & Bubasti gladio cadent, & ipsa captiua ducentur: & in Taphnis nigrescet dies cum contriuero ibi sceptrum Ægypti, & defecerit in ea superbia potentie eius. ipsam nubes operiet. filie autem eius in captiuitate ducentur, & iudicia facia in Ægypto, & scient, quia ego Dominus.

SPECIALIS adhuc, ut Ægyptios vehementius concutiat, deos suos ad quos confugebant, duces & militarem manum, quæ defensionis illis erat, pulcherrimas, ditissimas, & nobilissimas vrbes, quæ illis magis cordi erant, & quæ ut miracula mundi habebantur, quibus confidebant, & nunquam perituras arbitrabantur, omnia in interitum dabit. Spolij autem gratia, amotis idolis à Chaldæis, expugnatis ducibus, terror omnem occupabit Ægyptum; Pelusio desolata, quæ arx & robur Ægypti erat; Alexandria mirabili frequentia interfecta: fœminis in captiuitatem ductis, parturientis dolores sentiet Ægyptus, nec erunt angustie quibus iuxta nomen suum non premarur. sed ut nec respirandi locus maneat, Taphnis quæ regia erat cum omni semine regio simul cadet, nigrescet dies, & nubes operiet eam, luctus & mœroris cœlum ipsum signum exhibebit, quod regum casibus ostendere solet. Quæ ventura fore verbo suo Dominus firmat, huiusque gratia ut ad se reuerterentur: tanti eorum desiderat salutem. Etenim cum morte ipsa præfixum terminum homines viderint: vel in periculis & adiacentibus rebus, in fama, & nominis memoria se æternos facere cogitarunt: sicque pyramides splendidissimas, pretiosas vrbes Ægyptus habuit, quibus se in perpetuum permanuram putabat. At huic insanie Dominus occurrens, ut linguarum confusione, priores illos superbos castigauerat, ut nihil hinc inferius in æternum permanurum sit, sed ut homo ipse finitur, sic edacitati temporis cætera omnia exposita esse: & amplius, arbitrio prout viderit expedire, Ægyptus, cuius ædificia miraculo mundo habebantur, & quorum robore & opulencia, immortalitatem intendebat, vno die pro Domini voluntate cadet, & omnibus miseranda reddetur.

P 3

Et

Et factum est in undecimo anno, in primo mense in septima mensis, factum est verbum Domini ad me dicens: Fili hominis brachium Pharaonis regis Aegypti confregi, & ecce non est obuolutum ut restitueretur ei sanitas, ut ligaretur panis, & fasciaretur linteolis, & recepto robore posset tenere gladium. Propterea haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad Pharaonem regem Aegypti, & comminuum eius brachium forte, sed confraetum, & deuicium gladium de manu eius, & dispergam Aegyptum in gentibus, & ventilabo eos in terris. & confortabo brachium regis Babylonis, daboq; gladium meum in manu eius, & confringam brachium Pharaonis, & gement gemitibus interfecti coram facie eius, & confortabo brachia regis Babylonis, & brachia Pharaonis concident. & scient quia ego Dominus cum dederim gladium meum in manu regis Babylonis, & extenderit eum super terram Aegypti, & dispergam Aegyptum in nationes, & ventilabo eos in terris, & scient, quia ego Dominus.

Amplissimum quodq; regnum, & potentissimus quiuis homo, perinde ac brachium confraetum, chirurgi diligentia indiget, ut malagmate supposito, obuoluatur, ligetur, & fasciatur ad sanitatem recuperanda, & functiones suas debite exercendas, diuino auxilio & gratia eget, ut firmetur, stabiliatur, & actiones habere possit, quibus se tueri, defendere, ac superior in hostes irruere valeat. Quippe qui, nisi Dominus aedificauerit domum, in vanum laborant qui aedificant eam, id est, qui suppellectilibus & necessariis instrumentis eam constituere & ornare laborant: Et nisi Dominus custodierit ciuitatem, vigiles eius quantumuis solertes, diligentes, minime tueri, ac defendere eam valebunt. brachium igitur Pharaonis infirmum erat, quia hominis, Domino se committere indiguit, qui caelesti sua chirurgia mederetur, protectione obuolueret, continuis auxiliis contra externorum iniurias fasciaret, & circumligaret. quod sibi confidens neglexit, imò Dominum ipsum a se proiecit. Quapropter confraetum eius brachium cominuit, quod forte ipse existimat, ad regem Babylonis accedens, & brachia eius, id est, ipsum, potentiamque sui exercitus, confortando & muniendo. Itaq; deiecit gladium de manu Pharaonis, & Aegyptios in varias gentes dispersit, & gementes coram rege Babylonio constituit, qui iactabundi usq; adeo gloriati fuerant. Tu ergo vide quanti te coram Domino facias: nam tantum deiciaris. Omnis enim qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Contendit enim cum Domino superbia, quare superbis resistit, ut humiliatis det gratiam.

CAPVT XXXI.

Factum est in anno undecimo tertio mense, vna mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, dic Pharaoni regi Aegypti & populo eius, Cui similis factus es in magnitudine tua? Ecce Assur quasi cedrus in Libano pulcher ramis, & frondibus nemorosus, excelsusque altitudine, & inter condensas frondes eleuatum est cacumen eius: aquae nutrierunt illum, abissus exaltauit illum, flumina eius manabant in circuitu radicum eius, & riuos suos misit ad vniuersa ligna regionis, & multiplicata sunt arbuta eius, & eleuati sunt rami eius super aquas multas. cumque extendisset umbram suam in ramis eius, fecerunt nidos omnia volatilia caeli, & sub frondibus eius genuerunt omnes bestiae saltuum, & sub umbraculo illius habitabat caetus gentium plurimarum, eratque pulcherrimus in magnitudine sua, & in dilatatione arbutorum suorum. erat enim radix illius super aquas multas. Cedri non fuerunt altiores illo in Paradiso Dei. Abietes non equauerunt summitatem eius: olatani non fuerunt aequae frondibus illius: omne lignum Paradisi Dei non est assimilatum illi in pulchritudine eius, quoniam speciosum

speciosum feci eum, & multis condensis frondibus, & emulata sunt omnia ligna voluptatis, quae erant in Paradiso Dei.

CONFIDENTIAM regis Aegypti totiusque regni, quam praecedentibus reprehenderat, hoc capite peculiariter comminuit: Primum eam obiurgando: deinde potentiam ventosam regis Assyriorum a rege Babylonio prostratam ostendendo, cui Aegypti fortitudo nequam comparabatur. Principio igitur Propheta iubetur ipsum insolentiae arguere dicendo: Cui similis factus es in magnitudine tua? Quasi dicat, vsque adeo vires tuas effers, robur, scientiam, populorum imperium iactas, ut cui te conteras, non inuenias, nec terminos cernas, quibus tua claudi possit ambitio & potentia. est enim defectus, ambitionis & externi apparatus primus stimulus: Ideo quidem foeminae externo apparatu ornatiores videri contentunt, ut quod vigore rationis natura abstulit, gestu & habitu ad arbitrium depicent, quo possunt modo resarciuntur. & ex eadem radice viri, tanto magis dignitate, imperio, suum esse attollunt, & valorem praedicant, quanto magis industria rationis carent, & tenebris ignorantiae magis sunt obruti: Vnde apte satis dixit quidam: Magistratus virum indicat. sed potissimum laxis habenis absque termino superbit, qui Dei cognitione est destitutus: Quare rex Aegypti, in tantum se extulerat, ut similem non inueniret. sed multo excellentiorem regem Assyriorum, vi tamen Babylonij regis, sua prouidentia subiugatum ostendit Dominus: ut hinc exitum sui vigoris supra memoratum, diligenter contempletur, ac idolis & peccatis renuncians, sibi prospiciat. excellentiam ergo eius, magnitudinem, & cumulatam superbiae fastum, sub cedri, aut cupressi arboris figura, cunctas superantis, describit. Consuevit id aliquando Scriptura, proceres & populi gubernatores diuersis arboribus comparare. & regius vates: Iustus ut palma florebit, & sicut cedrus Libani multiplicabitur. & Hieremiae 22. Quia confers te cedro, &c. legitur. excellentia igitur, cedri aut cupressi, ramorum pulchritudine, umbrosa constipitatione, foliorum, & altitudine caeteras arbores superantis, ut vel nubes aquare videatur, attenditur. Hanc autem arborem sic exaltat non solum affluens aqua, verum abissus ipsa, id est, aquarum multitudo (magna enim humoris abundantia hac arbor gaudet) atqui quoniam de opulentissimo Assyrij regis imperio sermo est, & innumerabilibus diuitiis splendebat, ita ut prouincias & populos locupletes possideret: Circa eius radices flumina manare, & ad arbuta alia riuos mittere dicitur, quibus multiplicati sunt, ac dilatati eius termini, perinde ac ligna syluae in tam vberi loco confita. Praeterea autem, ac patulam sic arborē, nidis habitare volucres (cuius industriae dux primus Erodus legitur) & sub eius nemorosa umbra bestias campi filios procreare, notum omnibus est. Quare sub huius regis umbra innumeri principes gentium, qui non minus superbiae vento sese attulerant, quam altissimae volucres, nidos habere dicit. & duces ac potentissimos quosq; filios gignere, ac domos aedificare, perinde ac bestias saltuum significat. vnde quatuor sedulia superbiae memorat, dicens: Eratque pulcherrimus in magnitudine &c. est primum lata & extensa propē in infinitum imperandi facultas: sub proposita arbore ingentis magnitudinis, in dilatatione suorum ramorum, quia iuxta aquas plantata. ait enim Augustinus de superbia differendo: Cum verò etiam eis, qui sibi naturaliter pares sunt, hoc est, hominibus dominari affectat, intolerabilis omnino superbia est. Secundum est, altitudine caeteros quosque consimili dignitate & statu longè opulentia & fastu superare. Ut Assyriorum rex cunctos reges: & tu rusticanus caeteros tui vici quando sic praesumis. Quapropter nec in Paradiso illo terrestri cedros, abietes, siue pinos villas, disposita arbore altiores esse dicit. Tertium est, parem non admittere, quam obrem nec abietes similes in Paradiso illi etiam dicit. Quartum est, caeteros sic fastigiatum contemplari, suscipere ac superiorem cognoscere, ac ut talem timere, atq; venerari: qui non ante quiescit, quam in eius contemplatione superbus, vel inuitos trahat, apertissimum suae vilitatis testimoniū proferens. Propter quod omne lignum Paradisi Dei, quod in illo terrestri manu Dei plantatum fuit, nulatenus descriptae arbori assimilari dicit: sic speciosam eam constituendo multitudine ramorum,

ramorum, & frondium densitate, vt deliciarum & voluptatis omnes arbores, quæ in Paradiso fuerant, eam æmulentur & confectentur. Vide, quanta ad voluptates & genera omnia deliciarum terrena instrumenta opum, potentia, ac maiestatis regi Assyrio affluerent, vt deliciofissimi quique reges, principes, & duces ab ipso acciperent & abundarent, & cum æmulatione illius viuerent. Quod eleganter Rupertus Abbas ad diabolum, similitudinem Dei in cœlesti paradiso affectantem, transfert, qui suis affectis pulchrior apparuit, & magis complacuit, quam ipse Deus, vt lignum interdictum primis hominibus, quam cætera ligna, imò quàm lignum vitæ: ob quod Paradisi terrestri meminit, quia ad similitudinem cœlestis, inquit, plantatus est: in quo lignum vitæ est ipse Deus, circa quem cætera ligna, Angelici nempe Spiritus, qui beata eius visione fruuntur, consita sunt.

Propterea hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd sublimatus es in altitudine, & dedit summitatem suam virentem atque condensam, & eleuatum est cor eius in altitudine sua, tradidi eum in manus fortissimi gentium. facies faciet ei iuxta impietatem eius, & eieci eum, & succendent eum alieni, & crudelissimi nationum, & proiciet eum super montes, & in cunctis conuallibus corruent rami eius, & confringentur arbuta eius in vniuersis rupibus terræ, & recedent de vmbaculo eius omnes populi terræ, & relinquent eum in ruina eius habitauerunt omnia volatilia cœli, & in ramis eius fuerunt omnes bestie regionis. quamobrem non eleuabuntur in altitudine sua omnia ligna aquarum, nec ponent sublimitatem suam inter nemorosa, atque frondosa, neque stabunt in sublimitate sua omnia que irrigantur aquis, quia omnes traditi sunt in mortem ad terram vltimam in medio filiorum hominum ad eos qui descendunt in lacum.

C A S V M & deiectionem Assyrij regis è fastigio & altitudine subiicit, primùm tamen vt eius ingratitude arguat, opum, diuitiarum, potentia & sublimitatis eius se auctorem memorat, qui regum ac nobilium frequentia stipatum reddiderat, quemadmodum arborem densitate ramorum & frondium speciosam, vt non solum Christianus, sed paganus quicumque vt vitam, ita statum & diuitias ceteraque honorum insignia, à Domino accepisse cognoscat: secus autem sciat tradendum fore in manus tortoris, ac lictoris, vt traditus fuit impius ille Doëgus in multitudine diuitiarum confidens. & præsentissimo exemplo, ad id etiam hoc loco Assyrius rex cum tota sua potentia, Domini oblitus, positus est. Tradidit enim eum Dominus in manus fortissimi gentium, nempe Nabuchodonosor, qui tunc temporis tenuis, eo tamen subiecto, toti Orienti postea imperauit, dat quidem Dominus, inquit Propheta, ad sua iussa explenda necessaria: laso virtutem, & iis qui non sunt fortitudinem, & robur multiplicat. In eum igitur, suis manibus traditum, fecit quodcumque voluit iuxta impietatem suam, non casu aut temere, sed Domino providente, quia eum, ait, abiecerat. Quod si specialius miseram calamitatem eius cernere cupis, contemplare, inquit, arborem pulcherrimam succifam, ac montibus & vallibus prostratam, nidis auium dissectis, & bestiarum confugio destructo. Perinde igitur reges & alieni tyranni, succiderunt eum à fastigio, & sublimitate regni deturbantes, atque principes eius, duces & fortissimos quoque vt arboris succifæ frondes & ramos solo montium & conuallium æquantem. Atque ita in ruina eius sic contemptui datus est, vt volatilia cœli, hoc est, alienæ gentes tumore scientiæ inflatæ, eius bonis fruere, domosque ex ipsis ædificarent: & bestiis terræ, id est, crudelissimis viris ad eorum saturitatem, perinde ac mortua corpora in campo paterent. Vnde iuxta illud Sapientis: Vbi multæ sunt opes, multi & qui comedunt eas: Guilielmus Parisiensis dicit: Diues cuius diuitiæ innotescunt, est sicut cadaver equi vel asini decoratum, cuius carnes patent canibus, feris, & auibus: propter quod frequentantur ab ipsis, non quidem ad custodiam, aut honorem, aut decorem, sed ad discerpendum, demordendum, & deuorandum quicquid præterdant exteriùs. Seneca autè non minùs scitè dixit: Huiusmodi potentes, comitari frequentia ad hauriendum lacum. Ex hoc autè quod Dominus comòdum

repor-

Rupertus
super Gen.
cap. 27.

Psal. 11.
cui titulus
est, quid
gloriaris?

Esaia 40.

Eccles. 5.

reporat? quòd non eleuabuntur, ait, in altitudine sua omnia ligna aquarum &c. ac si dicat, vt hinc prosperitate rerum non superbire discamus, neque potentes super diuitias stantes erecti, nec cor ipsis apponentes, nimium sibi placeant, vt tanto nobilium & ducum satellitio stipentur: neque efferantur omnes, qui irrigantur aquis, id est, qui diuitiis, vt aquis ad virtutis fructus germinandos, irrigantur à Domino. aqua enim hoc loco teste Hieronymo, pro externis bonis quibus abutuntur homines, accipiuntur, secundum quod Dominus per Hieremiam dixerat: Quid tibi, vt bibas aquas Geon? quod turbidas sonat. & infra: Quid tibi & viæ Assyriorum, vt bibas aquas fluminum? & rursus: Dæmones ne in abyssum, quæ arborem hanc nutriuera, eos mitteret, petierunt. & per Esaia: Ecce Dominus inducet super vos aquas fluminis fortes & multas, regem Assyriorum, & omnem gloriam eius. Periculum igitur hinc faciant, inquit Dominus, videntes hos in mortem descendere, & in sepulchrum in medio filiorum hominum, id est, vt quilibet è mediâ plebe, iuxta illud: Omnes sicut homines moriemini, & sicut vnus de principibus cadetis. Verùm non mortem corporalem & communem plebeiorum (à qua abhorrent potentes, quasi sublimioris naturæ ipsi sint) sed ipsam secundam & inferni mortem intellige, quæ omnes prauos expectat. quam per vltimam terram & descendere in lacum satis aptè indicat. quod & placet Hieronymo, & Rupertus in Exodum.

Hæc dicit Dominus Deus: In die quando descendit ad inferos, induxi luctum, & operui eum abyssò, & prohibui flumina eius, & coercui aquas multas, contristatus est super eum Libanus, & omnia ligna agri concussa sunt, à sonitu ruinae eius commouit gentes cum deducerem eas ad infernum cum his qui descendebant in lacum, & consolata sunt in terra infima omnia ligna voluptatis egregia atque præclara in Libano, vniuersa que irrigantur aquis: nam & ipsi cum eo descendunt ad infernum ad interfectos gladio, & brachium vniuscuiusque, sedebit sub vmbaculo eius in medio nationum eius. cui assimilatus es ò in clyte, atque sublimis inter ligna voluptatis? ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram vltimam. in medio incircuncisorum dormies, cum eis, qui interfecti sunt gladio, ipse est Pharaò, & multitudo eius, dicit Dominus Deus.

Q V AE autem mortem sequantur explicat, vt in fine ipso se quisque viuens contempletur. omnia, inquit, lugent, sacco operiuntur, & fluminum & aquarum irrigationes, opum scilicet, & diuitiarum, quas illi in vita prouiderat, prohibui, atque coercui. Opera enim & diuitias, personas fingendo, per Prosopopœiam, quòd tanto rege carerent, lugere, ac tritari ad rem exaggerandam, facit. Insuper & Libanum, hoc est, Assyriam regionem ipsam lugere facit cum residuis eius habitatoribus, qui è sedibus suis concussi fuerunt, fatigati præ animi deliquio. quod magis explicans, ait: se commouisse omnes Assyriæ gentes præ timore & stupore, cum eum, id est, regem suum ad inferos, cum cæteris qui descendunt in lacum deduceret: eòtrà vero nobiles eius prius vita fundi, qui vt ligna voluptatis & deliciarum egregia, iuxta cedrum suam hinc nutrita fuerant, tanto socio apud inferos consolati sunt: & omnes qui in Libano iuxta eum aquis & opibus alebantur, atque residui, qui sub vmbra brachij eius sederunt: socij nempe, & adiutores, quibus Assyrius fauere consueuerat, gladio in vniuersum omnes cadent. Quòd si potentiori te ò Pharaò sic contigit, cui tu in clyte & sublimis, inter omnes potentes voluptatum & deliciarum amatores te assimilas? quid te vsque ad extollis, vt nullius telis occumbere posse videaris? Rupertus verò qui de casu diaboli immediatè, hanc arborem magnam interpretatur, infima ligna simul & egregia, propter humilitatem, qua stabiliti fuerunt, Angelos bonos intelligit, qui inundationibus claritatis, & emanationibus Spiritus sancti, tanquàm aquis irrigabantur, atque ita omni dulcedine impleti, ligna voluptatis fuerunt appellati. Ecce deductus &c. tibi caue, ait Dñs: nam proculdubio cū aliis regibus voluptatis amatoribus, ad infernū descendes: atque vt ita pro certo habet, ac si ià sepultus esset, verbo præteriti vsus est. & addit in medio incircuncisorū, cum eis, qui interfecti sunt gladio: quia omni crudelitate & cordis ferocia ipsum è medio

Rupertus
super Gen.
cap. 28.

medio tollent, talisque erit exitus Pharaonis, omnisque eius florentis status, Domino, ut sibi consulat, prædicente & nunciante, qui nec fallere potest, nec verbo suo deficere. quod sibi dictum omnes reges, potentes, diuites, deliciarum & voluptatum amatores & ambitui seruientes intelligant: nam perit eorum memoria cum eorum fonitu.

Psal. 9.

CAPVT XXXII.

Factum est duodecimo anno, in mense duodecimo in vna mensis, factum est verbum Domini ad me dicens: Fili hominis, assume lamentum super Pharaonem regem Aegypti, & dices ad eum: Leoni gentium assimilatus es, & draconi, qui est in mari, & ventilabas cornu in fluminibus tuis, & conturbabas aquas pedibus tuis, & conculcabas flumina earum.

PRÆCEDENTIBVS tribus sermonibus impensius satis regis Pharaonis interitum, pœnas & flagella, quæ ob sua delicta illi impenderent, prædixit: nunc autem grandi sermone, ut eum commoneat, & destructionem Hierusalem, quæ duodecimo Sedechiæ anno contigit, oculis subiiciendo, ut suum etiam casum præsentem videat, & veluti super confecta iam re, quod bona tot amiserit, lamentum assumere iubet Dominus Propheta, & aduerte quod anno, & mense duodecimo vastatio facta fuit, quia completa eius malitia: quam absolutionem & perfectionem numerus iste, ex perfecto numero senario bis repetito, constans, significat; & prima ite die illius mensis, qui neq; vnus alius dies, nisi superflue desiderii illius seruientis, concedendus fuit. vna enim & prima (quia vnitas primum numeri locum obtinet) apud Hebræos idem sunt, ut Moyses dixit: Factum est vesper & mane, dies vnus, id est, primus, ut notat Carthusianus. & vna sabbathorum pro prima sabbathorum, id est, Paschæ, dixit Dominus in Euangelio. quod diligenter adnotauit Euthimius: atq; idem hoc loco videtur sentire Hieronymus. Atqui quoniam nunquam manu flagellum Dominus apprehendit ex se, cui misereri proprium est, sed ad instantiam iustitiæ, nostris peccatis prouocatus, delicta memorando, flagellat, & flagellando memorat. obicere ergo illi iubet immodicam potentiam, quam exercuerat, nominis famam & gloriã, quam solum dominando, aucupatus fuerat, dum Leoni assimilatum in præcedentibus, recolit: calliditatem, qua laqueos & insidias suis parauit; duritiam & crudelitatem, qua iniuriis omnibus semper fuit; & voracitatem, qua subditorum bona capiendo, eos deglutiit; dum Draconi animali omnium rapacissimo quæ in aquis degunt assimilatum fuisse in memoriam reducit. Vnde ad horum animalium ingenium alludens, ex Leonis ingenio ventilare cornu in fluminibus obicit, quia in regnicolas suos potentiam, ut tyrannus exercuit. dicit autem, in fluminibus, locum pro habitatoribus sumendo. nam multifidus Nilus, totam Aegyptum fluuialem reddebat. Ex Draconis verò natura vitiorum & perditionis sui populi eum reum declarat: quapropter conturbasse aquas, & conculcasse flumina opponit. In illo quidem animali homicidia, rapinas, iniurias omnes contra charitatem proximi, quem præcepto naturali, sicut seipsum diligere tenebatur. & noua etiam obligatione officij, quia pater & pastor ad eos in officio iustitiæ & pacis retinendos, datus fuerat, significauit. In isto verò impietatis arguit, quod legem naturalem & vsum rerum, quas Deus ad eius obseruationem suppeditauerat, quibus ad legem Dei positiuam, eiusque dona accipienda, se disponere poterat, violauit, fregit, ac pedibus conculcando, contemptibile reddidit. Ex dispositione enim loci, quia aquosus erat, vnde de fructus & alimoniam corporibus sustentandis præbebat, naturæ legem & præcepta animarum in virtute nutriendis, & doctrinæ patibulum, quod & admonitionibus, prædicationibus & conuicinia regis in Dei populo nos vult intelligere. Quæ omnia, ut Cetum memoratum sua magnitudine solum verrens cum mouebatur, lutulentam & cœnosam aquam reddebat, & sua erectione fluctus excitabat, & vicina quæque loca arida inundabat, & nocius incolis erat: Ita rex iste impia sua doctrina perditis vitæ moribus fecit. & vsum diuitiarum (per flumina enim opes & cuncta naturæ adminicula intelligit) pedibus conculcauit, suis prauis affectibus, quos in cæteris præesse & dominari docuit, repugnante natura, infecit. Quo loco potissimum nos Dominus ingenium

Gen. 1.

Marci 15.

ingenium hæreticorum docet, qui salubres Scripturæ sanctæ aquas, suis erroribus pro suo commodo & voluptate, locos ipsis accommodatos interpretando, nunquam aquam hanc purissimam conturbare desistunt, & gratiarum haultum, adimplerionem præceptorum sanctæ matris ecclesiæ negligentes, eam pedibus conculcando, contemptibilem reddere nituntur. Deinde hos & fratrem quemque, qui tanquam filius prodigus bona sua, hoc est, naturæ bona & supernaturalia, per ineffabilem Dei misericordiam ipsi commissa, peccando & viuendo luxuriosè, amiserit, neq; aliud sua vita proferat, quam Deum offendere, plangendum esse. Pharaon equidem dissipans sonat & nudans, & Syriacè vindicans, quæ quam aptè peccatori conueniant, videt. Talenta siquidem ad virtutem promouendam, ad pœnitentiam exercendam, numinisque beneuolentiam promerendam, dissipat. veste nuptiali gratiæ & charitatis operum nudat, & ignominiam eius & turpitudinem discooperiendo reuelat. quod contemplari iubeat Ioannes, dicendo Episcopo: Nudus es: atque hinc honoris Dei oblitus, non eius iniurias, sed suas vindicare, primò in votis habet.

Math. 23

Apocal. 3.

Propterea hæc dicit Dominus Deus: Expandam super te rete meum in multitudine populorum multorum, & extraham te in sagena mea, & proiciam te in terram, super faciem agri abiiciam te, & habitare faciam super te omnia volatilia cæli, & saturabo de te bestias vniuersæ terre: & dabo carnes tuas super montes, & implebo colles tuos sanie tua. & irrigabo terram factore sanguinis tui super montes, & valles implebuntur ex te. & operiam cum extinctus fueris, cælos, & nigrescere faciam stellas eius: Solem nube tegam, & Luna non dabit lumen suum. omnia luminaria cæli mœrere faciam super te, & dabo tenebras super terram tuam, dicit Dominus Deus. Cum ceciderint vulnerati in medio terræ, ait Dominus Deus: & irritabo cor populorum multorum, cum induxero contritionem tuam in gentibus super terras quas nescis: & stupefcere faciam super te populos multos, & reges eorum horrore nimio formidabunt super te, propter vniuersas iniquitates, quas operatus es. cum volare cœperit gladius meus super facies eorum: & stupefcient singuli repente pro anima sua in die ruinæ tuæ. Quia hæc dicit Dominus Deus, Gladius regis Babylonis veniet tibi, in gladius fortium deiiciam multitudinem tuam, inexpugnabiles gentes hæc, & vastabunt superbiam Aegypti, & dissipabitur multitudo eius. & perdam omnia iumenta eius, quæ erant super aquas multas, & non conturbabit eas pes hominis vltra, neque vngula iumentorum turbabit eas. tunc purissimas reddam aquas eorum, & flumina eorum quasi oleum adducam, ait Dominus Deus: cum dederò terram Aegypti desolatam. deseretur autem terra, à plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores eius, & scient quia ego Dominus. plangens est, & plangent eum: filia gentium plangent eum, super Aegyptum, & super multitudinem eius plangent eum, ait Dominus Deus.

Quæ manent tormenta Pharaonem, sic contra iussa Dei furentem, sumque populum, atque quemlibet peccatorem eius vestigia sequentem, iam explicat: apprehendet quippe eum, cum dies vindictæ accesserit, & in infernum, dæmonum domicilia, cum ipsis & multitudine impiarum gentium in æternum cruciandum, deturdet. Qui autem id faciat, audi: cum magis vitæ floribus delectantur, longiores dies sibi pollicentur suarum cogitationum funibus magis irretiti, quia vigilias Dominus infomes ducere neglexerunt; mittit seruos suos, paralytim, apoplexiam, febrem, dolorem vehementem, & violentiam hostium pro genere suæ vitæ, qui eos ex ipsa legant, atque euellant. morbos quidem in hac re seruos & ministros esse Dñi, confessus est Centurio ille, cuius fides tætopere à Christo Iesu nobis fuit commedata, quando dixit: Dic tantum verbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, & di-

Math. 8. & dico seruo huic, vade, & vadit; & seruo illi, fac hoc, & facit. Deinde verò cum Iudaeo, haeretico, & peccatore impoenitente, qui legi Domini singuli suo modo colla subduxerunt, id violata iustitia requirente, regula fidei quam professi sunt examinati & conuicti ardentis stagni habitatores deputabuntur: gentes verò, quae legi & Christi Euangelio se submittere repugnant, nullo examine praeuio, iuxta illud Domini: Qui non credit, iam iudicatus est; in eundem locum ilico descendunt. Quod cum Pharaone eiusque populo hic factum legimus. Nam reti expanso capitur: erat enim inter fluentia Nili aquarum habitator, ideo sub metaphora piscis in sagena & reti seu hamo prenditur. Captus autem cum toto suo populo interfectus, insepultus, volatilibus & bestiis terrae in cibum expositus manet, neque quouis loco, sed in eminentioribus montibus, nempe, & collibus multitudine populi impletis, vt publici grassatoris, publica iustitiae exequutio, in conspectu omnium gentium fiat: tam atroxque erit calamitas, quod sensus eius usque ad caelum pertinget. nam & luminaria eius nubibus, vt pannis luctuosis, ait Dominus, obducam, ac veluti moerentia reddam, tenebrisque terram implebo. 15 gentes exterarum, ad quas contriti confugerint, illis irascetur, neque suffugium solitum inuenient, quia irritabo, siue commouebo, inquit, cor earum. Reges super tanto malo obstupescunt, similem ruinam timendo: & volante siue coruscante gladio inimicorum in die ruinæ, tantum abest, vt regi defensionis sint, quod nec vitæ suæ siue animæ, præ timore & pauore erunt. Itaque Rex Pharaon toto suo regno in die suæ vastationis caelum contrarium habebit, exterarum gentes, vindices, cernentes Aegyptiæ superbiam casum, Reges finitimos, qui trementes manus contrahent. & incolæ pauore correpti propriae vitæ non sufficient nedum alterum iuuare. Quoniam verò seruum quem ad hæc missurus erat, rete & sagenam, nimis obscure appellauit, Nabuchodonosor cum suo exercitu robustissimorum hominum esse statim explicat: qui superbiam omnem Aegypti vastabit, mirabiles pyramides, & fastigiosa ædificia, solo adæquando, omnemque nobilitatem cum tota multitudine plebis deiciendo, & iumenta ipsa, quæ pascuis irriguis, carpere solebant, perdendo, vt nec pes relinquatur, qui aquas inuenter valeat. Quo peracto, inquit Dominus, limpidissimas ac pellucetas (vt solent esse aquæ quarum fundum pes non tangit) reddam, quod in votis habebat: fluminaque regionis perinde ac oleum flauum defæcatum, omnino auri colorem referens, fluere faciam, atque ita me Dominum agnoscent: & fulgentius quidem quam oleum, ac extensius fluentia diuina sacramentorum in ecclesia Catholica decurrunt, quam hic Dominus obumbrabat. & tandem vti thema, repetendo ait: Hic est planctus, & lamentum quod initio proposuit, à Propheta assumendum, & quod omnes lamentabantur, & potissimum oppida gentium, aut gentium mulieres, quæ vt teneriores ad lacrymas proniores existunt. & hæc sunt mala, quæ iuxta Domini sententiam, Aegyptum apprehenderunt in tempore: per quæ proculdubio Spiritus sanctus miserias inferni designauit, atque intinuit. Quod luce clarius ex phrasi ipsa colligitur. Primum, quia operiatur caelum, nec lumen det suum terris; quod in signum iudicij protulit Dominus Christus Iesus, quando in potestate & maiestate magna ad iudicandum venit. Deinde per desertionem omnium, quia omnia quæ in suum ministerium hic prauis habuerunt, contraria habebunt, caelum potissimum & terram à quibus sicut nec ab homine subsidium aliquod sentient. & tertio ex publicitate punitionis, quam ad gentium, & totius mundi exemplum, in montibus & collibus locis eminentibus super terram posuit, vt publicum illi subterraneanum carcerem, omnibus prauis constitutum, sanè exponeret. & quarto quod allegoricè hic Dominus loquatur, vt quod per historiam, Spiritum intendat, planum facit. quod in fine sermonis dixit: interfectis hominibus & iumentis, purissimas aquas futuras, & flumina oleo fluxura: per illud quidem doctrinam Euangelij significando, cum suo sanctissimo aduentu in carne, mundi Dominus iudicium faceret, ad quod naturalis lex respiciebat, & Scriptura vt pædagogus disponeret. per hoc autem, charitatis fluentia per dilectionem Dei, in ipsos proximos (quæ oleo in Scriptura comparantur) decurrentia: non solum prædicationem ipsam Euangelij communicando, sed & bona ipsa opum & diuitiarum, in subsidium, quæ per flumina

flumina ab vno loco ad alium labentia, significantur. & aptè sic quidem, post fluentia sacramentorum memorata: Nam sicut fluminibus Nili vitæ necessaria incolis subministrabantur, ita communicatione bonorum inde captorum, tibi altrici facultate parantur. nec pertinaci, & historiarum capitulo, olei flumina aliquando decurrerunt.

5 Et factum est in duodecimo anno, in quinta decima mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis cave cæmen lugubre super multitudinem Aegypti, & detrahe eam, ipsam & filias gentium robustarum ad terram vltimam, cum iis qui descendunt in lacum.

10 EXPEDIT prædicatoribus nonnunquam sermonem totum ad reges conuertente, exemplo Ezechielis instructi à Domino, qui Pharaoni supra tota oratione loquutus est. nunc autem collecta multitudine decima quinta die mensis, quæ prima azymorum erat, si mensis memoratus fuit primus: aut si septimus, ad festum tabernaculorum celebrandum, ad eam cæmen etiam lugubre sumere iubetur, id est, sermonem habere triste, ad luctum & moerorem prouocantem. Carmen autem est totam plebem & multitudinem Aegypti, cum filiabus magnificorum ac illustrium quarumcunque gentium, in profundum inferni detrudendam, ac deiiciendam fore. Etenim mors illa, & vastatio per regem Babylonis, quam sustinuerunt, secundum mortem inferni, hoc loco aptè significauit; quod plane Spiritus sanctus notat, cum terram vltimam & lacum eum appellat. Primum enim peccatores in terram descendunt, quæque terræ corporis consentanea amplectendo: deinde cum in sepulchris conduntur, & tandem in vltimam terram, quæ medium mundi est: vbi carcer inferni est constitutus. Quam vltimam terram, amplius explicando, lacum eam appellat, quando ait: cum descendentes in lacum, planè infernum intelligens: tum ex phrasi, cum descendentes, inquit, insinuans plures illic non descendere: at in foueam & sepulchrum in vniuersum omnes homines per mortem corporalem descendunt: tum etiã, quia ex sententia Hieronymi, lacus hoc loco idem quod cisterna sonat, quæ quia aquas refrigerat, & omnem adimit calorem, infernum significat: ac proinde, has nullus nisi peccatores in scriptura fodere dicitur, vt Ozias rex leprosus qui turres superbiæ ædificauit, & lacus fouit. ac de similibus inquit Hieremias: Foderunt sibi lacus, id est, cisternas, quæ aquas continere non possunt, & planè David suum plangens peccatum, dicit: Assimilatus sum cum descendentes in lacum. Qui enim aliquibus assimilatur, plures dissimiles intelligit: at si sepulchrum & sepulturam intelligeret, cui non erat assimilatus? Cum ergo peccatum plangeret, hic dicit se assimilatum in vita, quæ punitionem illam postremam sustinent, & qui ad eam per peccatum properant.

40 Quod pulchrior es descende, & dormi cum incircuncisis, in medio intersectorum gladio cadent, gladius datus est. & attraxerunt eam, & omnes populos eius, loquentur & potentissimi robustorum de medio inferni, qui cum auxiliariis eius descenderant, & dormierunt incircuncisi interfectique gladio.

45 NVBVS enim prout in proprio corpore gessit quisque à Domino iudicabitur. non genus, non potentia, non nobilitas, non diuitiæ, non fauores, quæ in hac vita, delicta & peccata apud iudices & gubernatores hominum obtendere atque obducere solent, cuiquam ibi patrocinabuntur: sed nudi & his omnibus spoliat, & cicatricibus manifestis. (vt dixit etiam quidam prophanus mox legislatores Minoem, & Rhadamantum venerando) iudici Domino comparebunt, ea que ratione discernentur. Quapropter, inquit, quod pulchrior & elegantior es rex Aegypti, siue quisque alius fueris, vt gladio inimicorum per mortem corporalem cades, ita & in infernum cruciandus descendes: vbi quo splendidior tibi in peccando fuisti, ita tormenta magis patieris, iuxta illud: Quantum glorificauit se in deliciis, tantum date ei tormentorum. Porro, quoniam nobiles agrè ferre solent cum plebe & cæteris hominibus connumerari: cum incircuncisis, & in medio rursus intersectorum: & tandem duces & fortes homini

1. Paral. 16.
Hierem. 21.

Plato in
Gorgia.

Apocal. 18.

homines in bello, & potentissimos quosque principes, apud quos suspici, aestimari, & celebrari obnixè in vita studuerunt, confectatores habebunt, qui iactantiam & gloriam suam exprobrabunt, & dicitur insultabunt. Quoniam hi omnes incircumcisi, ait, descenderunt in infernum cum auxiliatoribus suis. Vbi ut in cortice historiae vides prostratum Aegypti regem cum sua multitudine, & alios principes gentium corporaliter à Domino, quia gladius & potestas id efficiendi Nabuchodonosori regi Chaldaeorum commissa fuit: ita & in infernum omnes detrusos esse spiritualiter, ad animarum cruciatum manifestè docet. cum & strage Babylonica præventos, excipientes regem Aegypti cum suo populo, irrisores & insultatores futuros esse, prædicit, quod in sepultura corporum, omnino nequit intelligi. Sed difficultatem ingerit, quando dicit Aegypti regem descensurum cum circumcisis, & deinde principes alios gentium cum copiis suis ibi deturbatos fuisse, quia incircumcisi fuerunt: cum in populo gentium non circumciderentur, nec salus absque Christi Iesu fide contingere poterat: Ex quo etiam argumentum sumunt hæretici ad dicendum in lege naturali absque alio auxilio homines posse saluari, imò non aliud fecisse Christum Iesum, nec Evangelium aliud intendere, quàm ad legem naturalem integram, hominem reducere, quod Ecclesiae Catholicae auctoritate explosum est pluribus conciliis, præsertim Mileuitano, & nuper augustissimo Tridentino, & plurium etiam pontificum Romanorum decretis. Verum nec ex hoc loco occasionem sui delirij desumant. difficultatem sic euadit Hieronymus, quòd spiritalis sensus hinc literalis est, atq; sub tropo de peccatoribus impoenitentibus intra Dei Ecclesiam, & populum intelligendum dicit: qui similiter ac non baptizati, nunc, & incircumcisi tempore legis gladio demonum in infernum tradentur. quemadmodum hæ gentes Babylonijs regis potestati, Sathanae item & inferni, quia incircumcisi. Alij dicunt, inter quos est Carthusianus: non omnes gentes tempore illo periisse, quæ erant extra populum Dei, sed quæ incircumciso fuerant corde, quod mihi non placet, quia absq; Christi Iesu fide nulli vnquam patere potuit aditum ad vitam: nisi ipsam intelligit per circumcisionem cordis in lege naturali disponente, à Domino donandam: semper enim supernaturale donum necessarium fuit ad animum in Deum attollendum, ipsumque amicitia coniungendum, nec naturalis facultas hominis, nec naturalis legis instructio, quantumuis integra, id vnquam præstare sufficit: Quoniam intra limites naturæ semper manens, quod eius vires & lucem excedit, nullatenus ambire, nedum ad id aspirare potest: quod dona gratuita, sicut bonum illud gloriae supercelestis, supra naturam constituta sint. Quapropter, & in statu illo innocentiae supernaturali dono iustitiae munitus in se, supra se in Deum eleuatus fuit. Quod & Scriptura sancta non sinit, dicens: Creauit Deus hominem rectum, id est, rectitudine iustitiae se erectum & ad diuina corroboratum, ex ipsa enim constitutione naturali cuius sunt hominis sensus in corpus ipsum proni, cuius procuratores dati sunt. Anima verò ad diuina, & altiora propensa. quod & ethnicus dixit: Anima semper ad optima deprecatur. Vbi vides animam ad immortalitatem (cuius conditionis est) aspirare: sensus verò, ut est corporis ingenium, ad corruptionem properare. quod & alibi explicatiùs etià dixit: illam, ab his tanquam immortale quid à corruptibili separari. sed ex nostris, beatus Augustinus aperte testatur, absque iustitiae dono in conditione hominis curuam futuram naturam eius, & secum ipsam pugnantem. sic enim dicit: Constat quippe, nisi fallor, eandem carnem etiam si non ex vitio, sed natura infirmam esse, tamen post peccatum cœpisse nasci, quia neque ita creatus est Adam, neque aliquem genuit ante peccatum, ex quibus vel ipsa natura magistra, hæretici discant digito labella comperere. Ad eum autem nostrum redeundo, mihi planus sensus literarum videtur, cum seipsam explicet: nam reddens rationem ob quam derisores apud inferos extitissent, reges quos infra nominat, dicit, quia mortui sunt gladio, incircumcisi: id est, absque hoc, quòd populum Dei ingrederentur, ibique circumciderentur. Nam tanquam aditum ad Dei cognitionem eo tempore circumcidi, eiusque populo numerari intimat: Quapropter & dans præceptum Abrahæ circumcisionis, omnem seruum, vernaculum, & temptitium, & omne quod ex stirpe sua non esset, circumcidere iussit: ut insinueret sanè gentes circuncidendas, quæ saluari vellent, & cunctas aduenientes, circumcisione recipiendas fore: atqui quòd

Eccles. 7.

Aristot. 1. Ethic.

Arist. lib. 2. de Anima. Aug. epist. 7. ad Marcellinum.

Gen. 17.

quòd non fecerint, illis Dominus hic exprobrat, & damnationem quam incurrent, manifestat. imò idem inculcando dixit: Descende cum incircumcisis: non supponendo ipsum fuisse circumcisum: nec corde, nec opere, sed mortem aeternam animæ indicans cum cæteris qui circumcisi non erant, quia à communi damnatione cæterorum, & à lege lata, qua masculus cuius præputij caro circumcisa non fuerit, peiret anima illius de populo eius, non erat Pharaon excipiendus, quantumuis rex foret, & florentissimo statu degeret. hæc enim lex data fuit in tempore legis naturæ Abrahæ. atque hinc omnibus fuit promulgata. quamobrem vniuersalem propositionem præmiserat: Circumcides omne, quod non est ex stirpe tua. Vnde ab hac lege nemo excusari potuit, nisi forsitan ignorantia, qua finitimi neutiquam laborare potuerunt, ob quod sic à Domino reprehenduntur.

Ibi Assur, & omnis multitudo eius, in circuitu illius sepulchra eorum, omnes interfecti, & qui ceciderunt gladio, quorum data sunt sepulchra in nouissimis laici, & facta est multitudo eius per gyrum sepulchri eius, vniuersimterfecti, cadentesque gladio qui dederant quondam formidinem suam in terra viuentium.

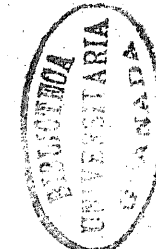
POTERAT Pharaon spem protendere, quòd quam plures potentissimos reges, & propè innumeros sui moris populos haberet, quos in omni necessitate auxiliatores futuros confidebat. & item quòd dii sui, quorum omnium sua causa erat, ipsum tuerentur, ac defenderent, quod dux Senacherib aliquando populo Iudæorum obfesso, dicebat: An ignoratis quæ ego fecerim, & patres mei cunctis terrarum populis? nunquid præualuerunt dii gentium omniumque terrarum liberare regionem suam de manu mea? quis est de vniuersis diis gentium, quas vastauerunt patres mei, qui potuerit eruere populum suum de manu mea, ut possit etiam Deus vester eruere vos de manu mea? quod fastosus & ventosus sanè quisque peccator, in multitudine diuitiarum suarum, & in idolo suæ superbiae confidens dicit, diem sui casus nunquam recogitans. Quapropter omnes morte violenta corporali casuros, & secunda animæ, in inferno, vltima terra, & lacu, prius sepeliendos annuntiat. Atque in primis Assyriorum regem, & potentiorum cum omni suo populo, in sepulchris, siue locis tormentorum, ipsis convenientibus, recenset. Vbi aduerte sepulchra data fuisse interfectis gladio, sicut & regi: ut planè intelligas luca & mensuras tormentorum in inferno hic designari, cuique accommodatas. si enim de casu in bello solum meminisset, superflueret sepulchrorum memoria: siquidem inhumata bestiis & volatilibus, (ut probè ante dixit) relinquuntur. Deinde voluptatum ac socios criminum in hac vita in inferno tortores, ac carnifices futuros prædicit. Hac quippe ratione, populi, qui delectationi & deliciis regi in hac vita seruierant, in circuitu eius ad conspectum, ut sic magis tristeretur, collocantur. Et tertio causam suæ miseriæ subiicit, quòd terrore & formidini fuerunt terræ viuentium, id est, quoniam populo Dei timorem incusserunt, molesti, ac importuni fuerunt bellis & iniurijs. Vide quanta eos maneat tormenta, qui Ecclesiam Dei continuè afflicta & dilacerant: imò & ipsos prauos Christianos, qui studiosos ac iustos infestant, persequuntur, ac in omni vitæ momento scandalo ipsis esse procurant. terram enim viuentium hic Ecclesiam appellari astruit Diuus Hieronymus, ut hæreticorum, ait, conciliabula mortuorum esse iudicentur, & pulchrè sanè, ut non solum horum conuentus, sed & gentium, aggregationes mortuorum etiam censeantur. siquidem extra Ecclesiam nulla est salus, nec aeternæ vitæ aditus ullus; omnes quandoquidem qui sunt in peccato mortui sunt, dicente Domino adolecèti: Dimitte mortuos sepelire mortuos suos: & rursus venit hora, & nunc est, quando mortui, id est, qui in peccatis sunt, audient vocem filij Dei, &c. Et Paulus de deliciosa vidua dixit: Quæ verò in deliciis est viuens mortua est in carne viuens, spiritu mortua est. in quem locum Augustinus sic legit: quæ verò in deliciis est, mortua est. Græci ita distinguunt, ait, ut duo contraria coniungant, viuens mortua est, quasi dicas: viuens non viuuit. Propterea Hilarius: Apostolus scit quasdam mortuas viuere, id est, dum viuunt iam esse mortuas; carne viuens vidua, mortua est spiritu. nec existimandi sunt viuere qui carni, non Deo viuunt, cum extra pietatem vita non sit.

Gen. 17.

4. Reg. 18. 2. Paral. 32.

Matth. 8. Ioan. 5.

1. Timot. 5.

Q 2

Ibi

*Ibi Elam, & omnis multitudo eius per gyrum sepulchri sui, omnes isti interfec-
runtque gladio, qui descenderunt incircumcisi in terram ultimam, qui po-
suerunt terrorem suum in terra uiuentium, & portauerunt ignominiam
suam, cum iis, qui descenderunt in lacum, in medio interfectorum posuerunt
cubile eius in vniuersis populis eius in circuitu eius sepulchrum illius. Om-
nes hi incircumcisi interfecitque gladio, dederunt enim terrorem suum
in terra uiuentium, & portauerunt ignominiam suam cum his, qui descen-
derunt in lacum, in medio interfectorum positi sunt.*

SECUNDO loco Elam, id est, regem Persarum cum suis populis annumerat, qui & morte violenta ceciderunt, & incircumcisi descenderunt in inferni lacum, portantes ignominiam suam. Elam equidem, teste Hieronymo, ascensus eorum interpretatur. atque ita Persæ in superbiam Sathanæ ascendentes, semper in vita, sua elatione immaniter incusserunt timorem terræ uiuentium, ut supra explicatum est: iactabant se circumcisos esse, ut gloria populi Dei non carerent, non tamen erant, sed incircumcisi mortui sunt, & omnibus vitiis implicati in infernum sepulti: hoc de circumcissione dicit Hieronymus. Quod si non placet, dic exprobrare illis, quod non fuerint circumcisi. Vnde planè absque alio examine in infernum detrusi sunt, ut qui fidem non haberent, nec charitatis, & poenitentiae operibus, cordis peccata mundassent. Et rursus, quoniam inter nationes varias gloriosi habiti fuerunt, ignominia, confusione, deiectione, cum his etiam, quos ipsi interfecerunt, tormentis succumbunt. Quapropter portare ignominiam suam, & in medio interfectorum positos esse dicit: quod & communem inferni locum non mediocriter hinc intelligi persuadet. in eo siquidem æquantur & coadunantur victores & victi, non autem quando hi interfecit sunt, illi verò euaserunt. Præterea, quia ditioni Assyriorum, Persæ connumerabantur (ut hic Hieronymus docet) qui potentissimi fuerunt, & deliciosissimi, ut supra narratum est: Ad hoc Spiritus sanctus alludens, per angelos (intellige prauos) iustitiæ Dei exequutores, cubile siue lectum appositum esse dicit, tormentorum scilicet, vniuersis populis eius, id est, pro ministerio, quod omnes populi eius, in vita suppeditabant: aut vniuersis populis eius spectantibus, quo grauiora illi tormenta redderentur. neque ipsi spectatorum solum personas gerebant: nam simul etiam suas luebant poenas. Quocirca subdit: & in circuitu eius sepulchrum illius, hoc est, circumfusi erant, sua item tormenta patientes. Et sepulchrum pro sepulchris positum est, singulare pro plurali, Hebræorum more. Vbi superbi & delicioosi reges cum suis fautoribus discant ministerium, quod ipsos in inferno expectat, & stipendium quod eorum affectas, & assentatores manet.

Ibi Mosech, & Thubal, & omnis multitudo eius in circuitu eius sepulchra illius. Omnes hi incircumcisi interfecitque, & cadentes gladio, quia dederunt formidinem suam in terra uiuentium, & non dormient cum fortibus, cadentibusque, & incircumcisis, qui descenderunt ad infernum cum armis suis, & posuerunt gladios suos super capitibus suis, & fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorum, quia terror fortium facti sunt in terra uiuentium. Et tu ergo in medio incircumcisorum contereris, & dormies cum interfecit gladio.

MOSECH serpens interpretatur, & Thubal orbis siue mundanus, filij fuerunt Iapheth, & ab illo Cappadoces, ab isto Itali aut Iberi secundum alios descenderunt. atque ob id loco principum & regum ponuntur, quos sepultos in inferno cum sua multitudo circumfusa, propter rationem positam, narrat. Ceciderunt item sicut præcedentes incircumcisi: insinuans populo Dei, qui in sinu Abrahamæ collectus expectabat in quiete aduentum Domini: ob hoc, connumerari non posse, iuxta promulgatum edictum: Masculus cuius præputij caro circumcisa non fuerit,

fuerit, peribit de populo meo, &c. nam populi huius in expectatione detenti, potissimum mentio fieri videtur. Causam etiam exhibet suæ dānationis, quia infesti fuerunt terræ uiuentium, id est, populo suo: in quo cætera eorum flagitia includuntur. Notat tamē omnes fortes, quos tanquā heroes celebrabat, ac colebat gentilitas, licet non morte violenta in bello, sed naturali, & cum pompa sepulti sunt: similiter & in inferno iacere, quia incircumcisi fuerunt, & terrorem incusserunt terræ uiuentium. Et quoniam iniquitates omnes, in ossibus, hoc est, in fortitudine & robore, tot labores bellicos, ob suam gloriam sustinentes, perpetrarunt. Nec confidentia in propriis armis, & malitia sua dicendo: Non est qui videat me, ut me possit scilicet prohibere, poterit eos liberare: nec diligentia rursus, qua infomes noctes transibant, capitibus armis suppositis, eos quicquam ad euasione lacus infernalis adiuuit. Ut hinc quos Deos venerandos & colendos assumeret, gentilitatem doceret: & Pharaosibi prospiceret, & aliorum malo cautus, vitam suam ad Dei laudem infrænaret. Quapropter in malitia perseverantem, morte violenta & non naturali, ut illi quos deorum numero referebant, cum incircumcisis conterendum, ac confringendum, bello prædicit, ut Deum sibi loqui intelligat futura prædicentem.

Ibi Idumæa & reges eius, & omnes duces eius qui dati sunt cum exercitu suo cum interfecit gladio, & qui cum incircumcisis dormierunt, & cum his, qui descenderunt in lacum.

IDUMÆA ab Edom dicta, quod Esau quoque nomen fuit, regio Syriæ connumeratur, quæ iuxta nomen suum, quod populus terræ aut sanguis vertitur, bello semper vixit, terrenis inhians, neque ob id sanguini hominum parcens, in inferno sepulta est. Quia eius duces & reges cum omni fortitudine sua, & exercitu feroci nõ obstante, positi sunt inter occisos gladio: & tandem cum incircumcisis etiam in terra vltima & inferno sepulti. Meminit autem solum ducum: ut in vniuersum à principio, quando Esau cepit habitare Seir, gens & posteritas eius, quæ primùm ducibus, deinde regibus (ut refert Scriptura) gubernata fuit, infernorum incola intelligatur.

Ibi principes Aquilonis omnes, & vniuersi venatores, qui deducti sunt cum interfecit pauentes, & in sua fortitudine confusi, quia dormierunt incircumcisi cum interfecit gladio, & portauerunt confusionem suam cum iis, qui descendunt in lacum.

TANDEM Babylonios, & principes omnes Chaldeorum, cum Sidoniis qui enumeratas omnes prouincias sub Syria superauerant, poenas in inferni ignibus dederunt. ob certitudinem prophetiæ de re futura ac si iam executioni mandata fuisset, loquitur: & ut rem etiam magis, ad cauendum præsentem faciat. Hi siquidem omnes deducti per mortem violentam in bello cum interfecit, id est, similiter ut illi quos ipsi interfecerant, incircumcisi etiam, cum reliquiis gladio raptis in infernum descenderunt: & bene verbo, deducti, vitur, nam impiorum mors via est, qua ad infernum iter arripiunt. Quomodo autem hi terrori atque formidini cunctis nationibus fuerunt, & sua fortitudine consili subigere mundum præsumperunt, magnaque gloria & nomine semper victuros & triumphaturos sperarunt, omnia his contraria contigisse, narrat. ut mundi ventosas pollicitationes hinc omnes principes discant: quandoquidem hi cum formidine sua (quam scilicet aliis intulerunt) & cum confidentia roboris sui, qua cum in mediis conatibus destituerentur, omnisq; desereret fortitudo, maximo pudore suffundebantur, & loco gloriæ omnem ignominiam ac confusionem iuxta sui nominis interpretationem portantes, deieci & prostrati à sacro vate referuntur.

Vidit eos Pharaos, & consolatus est super vniuersa multitudo sua, quæ interfecit gladio, Pharaos, & omnis exercitus eius, ait Dominus Deus, quia dedit terrorem suum in terra uiuentium, et dormiuit in medio incircumcisorum cum interfecit gladio, Pharaos et omnis multitudo eius, ait Dñs Deus.

Hæc omnia Prophetæ prædicare iussit Dominus Pharaoni, ut vel timore, qui primum pœnitentiæ gradum præstat, ad se reuerteretur, Deumque sic agnosceret, sub omnipotentisq; manu eius humiliaretur. Et si enim multis aliis viis Deus hominibus absolute manifestari possit, respectiue tamen ad probandum diuinos honores non dæmoni nec vlli creaturæ esse exhibendos (quod nullam diuinitatis rationem participent) vnum argumentum est, idque violentum: nosse scilicet futura omnino extra causas suas posita. hæc enim cognoscere proprium est Dei, qui in sua potestate, & præscientia omnia habet, & causas & eorum euentus. Atque hinc Christus Iesus redemptor noster probans se esse Deum in murmuratione Pharisaorum, quando paralyticum sanauerat, cogitationes quas in corde versarent aperiendo, ostendit, per Prophetam hoc idem corroborauit, dicendo: Priora ex tunc annuntiaui, & ex ore meo exierunt, & audita feci ea: tempore operatus sum, & venerunt: sciu enim, quia durus es tu & neruus ferreus ceruix tua, & frons tua ærea: prædixi ex tunc antequam venirent; indicaui tibi, ne forte diceres: idola mea fecerunt hæc, & sculptilia mea, & conflabilia mea mandauerunt. Futura enim posita, latent omnino dæmones; ut circa interpretationem Nabuchodonosor, ipsi arioli & magi confessi sunt. Quapropter enarrata omnia, multo ante futura hic reuelauit Dominus Pharaoni. Verum quia ferreus erat, non audiuit: viderat enim iam Hierusalem vastatam, sicut prædictum fuerat per Esaiam, quando hæc Ezechiel nuntiabat. & è vestigio suam destructionem timere debebat, quæ similiter prædicta fuerat. Vidit tamen malo sui capitis: nam gladio cecidit. & cum omnibus recensitis in inferno sepultus est. Sed & ibi constitutus cum vniuersa descripta multitudine latatus est, in quo non mediocris oritur difficultas, cum nullum apud inferos solatium sit: imò & diuitem illum legimus Abrahamum rogantem, ut fratres suos admoneret, ne ad illum tormentorum locum descenderent, non ergo focii damnati latantur. Quod Hieronymus approbare videtur, cum complices peccatorum in hac vita tormenta augeant maiora, cui seruiunt. hoc enim probat diuitis peritio. Dicendum ergo est, latatum fuisse, dum videret vniuersam multitudinem dictarum gentium similis vitæ & cultus deorum. atque ita prophetiam irritis, & Dominum contempserit, maiores animos ad suos errores coniectandos concipiendo. quod enim multi inclinant, latum iter solet agi. sed cauendum est: Nam proculdubio hæc via ad perditionem ducit: ob quod dictum est; Cœquassauit capita in terra multorum: id autem quod sequitur, descendere cum incircuncisis, quia errorem dedit in terra viuentium, refert Hieronymus ad regem Ægypti cum suo populo, qui populo Dei infestus fuit, sicut cæteri, & sic incircuncisus perit. & per tropum quinque sensuum furiam fugere nos admonet, qui vitam animæ indomiti, tollunt. ob quod dicit: quinquies, terræ viuentium, in hoc Catalogo perditorum regum, meminisse.

CAPVT XXXIII.

Factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, loquere ad filios populi tui, & dices ad eos: Terra cum induxero super eam gladium, & tulerit populus terræ virum vnum de nouissimis tuis, & constituerit eum super se speculatorem, & ille viderit gladium venientem super terram, & ceciderit buccina, & annunciauerit populo: audiens autem quisque ille est, sonitum buccinæ non obseruauerit, veneritque gladius, & tulerit eum, sanguis ipsius super caput eius erit, sonum buccinæ audiuit, non se obseruauit, sanguis eius in ipso erit. Si autem se custodierit, animam suam saluauit. Quod si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, & populus non se custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam, ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris exquiram. Et tu fili hominis speculatorem dedi te domui Israël. Audiens ergo ex ore meo sermonem, annuncians eis ex me: sic me dicente ad impium: Impie morte morieris, non fueris locutus, ut se

custo-

custodiat impius à via sua, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Sin autem annuncians te ad impium, ut à viis suis conuertatur, non fuerit conuersus à via sua, ipse in iniquitate sua morietur, porro tu animam tuam liberasti.

Post longos sermones cum gentibus habitos, nunc iam oratio Prophetæ ad populum Israël conuertitur, docentis, prædicatores & pastores ita externos admonituros, ut proprias oues & subditos, qui suæ sunt curæ traditi non deserant: ne ipsi neglecti peccent. Primum enim sua salus cuique commissa est: quod in sua persona obseruauit Paulus, dum aliis prædicando, timens, nec sui oblitus, dixit: Ego castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne cum aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar. Torpescere enim solet cor, cum omnino in externo opere atque in instrumento suo positum, ad se per meditationem mysteriorum Dei & sui cognitionem non recurrit. Suos autem alloquens sic à Domino, ut de officio Episcopi, deque Dei misericordia & iustitia in conuersione & iustificatione peccatoris, est instructus: & tandem de immodica populi confidentia, neglectuq; auditionis verbi Dei sic edoctus disserit. Docuerat enim terrore (qui primus gradus ad Dei cognitionem & pœnitentiam est) ad eos agere, qui populo Dei non fuerant annumerati, nec celestis doctrinæ pascua in eo degustauerant. Eos verò (qui tot diuinis beneficiis cumulati, eius fidem profitebantur: ob quod & amoris amplexu, atque dulcedine charitatis ad ipsum toto anhelitu properare debuissent, tantum abest, ut malo per timorem reuocandi venirent, imò quod similiter ac ethnici pauore negotiarentur, pudeferi debuissent) non nisi obedientia pastorum, Dei misericordia & diuini verbi dulcedine sollicitat. atque quoniam à timore armorum & hostium, ad amorem patrum migrat oratio, sub rei bellicæ similitudine officium Episcopi gregi superintendens explicat. Etenim imminentiibus hostibus, vigil vnus è populo constituitur, qui videns inimicos appropinquare buccina perfonet, sicque suos ad defensionem & confugium admonet. Quod si præstiterit, & quisque captus fuerit tantquam negligens suæ vitæ, ipsi sua nex tantum imputatur: si verò vigilæ præpositus in officio defecerit, neque hostium accessum buccina perfonuerit, & captus sit, quia defes, suæ calamitatis reus habetur, & ipse ob officij negligentiam similiter. Perinde ergo dicit Dominus Episcopo in militia Christiana: qui cum prædicare desuerit, & sermonibus corripiendo & exhortando, uti tuba clangente, ab erroribus, à peccato & vitio peccatorem reuocare non curauerit, in culpa erit, sicut castus. & vterq; iudicium Domini subibit. Si verò docuerit, admonuerit, corripuerit, & ipse sui negligens perierit, sibi imputabitur, & Episcopus quòd suum impleuerit officium, liber erit. quia vniuscuiusque Episcopi ac prædicatores opus, ignis tribulationis probabit: & cuius opus integrum & constans manserit, superædificatum opus mercedem accipiet: si autem succubuerit, atque defecerit impœnitens, condemnabitur; prædicator verò saluus erit, igne tamen tribulationis pressus, videns rebelle opus. Sed aduerte aliqua ex hoc loco. Primum hostium gladium, semper Domini voluntate & speciali prouidentia ad nostram admonitionem & correptionem surgere, & ad feriendum accedere. sic enim ait: Terra, cum induxero gladium super eam, & cæt. deinde Episcopum non generis nobilitate se efferentem, nec diuitiarum potentia superbientem, sed officij peritia & virtutum ornatu longè præfulgentem, etsi è media plebe, eligendum esse. Vnum enim de nouissimis constitueris, ait Dominus, in vigilem. Quod tractans beatus Iacobus, ut Augustinus explicat, electorem reprehendit, qui in ecclesia Dei pauperem stare cum vilipendio dixerit, diuitem verò sedere. hoc est, sedem, & magistrum ob diuitias in ecclesia dederit. Tertiò officium Episcopi esse attende, Dei verbo & oratione gregi superintendere, ut in doctrina Catholica purum & castum eum conseruet, ac pro sua virili à peccatorum maculis retrahat: quod oratione à Domino obnixè petendum est. Nam qui calcato mundo & breuibus huius sæculi diebus, suppetias à Domino perierit, lætabitur, & videbit lapidem stanneum in manu Zorobabel. hoc est, videbit fortitudinem Christi tuis & defendentis ipsum, sicut stannum cætera metalla defendit ab iniuria ignis in manu sua. Secundario verò conuenit (quod & per alios facere debet) funes

P 4

pecca-

Iacobi 12.
Aug. in ep.
29 ad Hieronymum.

Zachar 4.

peccatorum, qui per lites ex inuidia, auaritia, superbia contorquentur, disrumpere, & tandem per mortem hinc, aeternum inferni supplicium non intelligi docet, quod ex eo manifestum est, quod patriarchas & iustos ad suum populum colligi cum è medio tollerentur, dicit Scriptura. deinde quod externas gentes quæ Dei doctrinæ non affueuerant, lacum, vltimam terram dixit nuper recepturam: hinc autem quædo populo suo loquitur, lacte suæ doctrinæ enutrito, mortis nomine sepulchrum ipsum significat: vt qui temporalem occubiturum, nõ mortem, sed ad populum suum colligi existimarent. Vnde & in Euangelio somnum eum Dominus appellauit.

Tu verò fili hominis dic ad domum Israël: Sic loquuti estis, dicentes: Iniquitates nostræ, & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescimus. Quomodo ergo viuere poterimus? dic ad eos: Vno ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat. Conuertimini à viis vestris pessimis, & quare moriemini domus Israël? tu itaque fili hominis dic ad filios populi tui: Iustitia iusti non liberabit eum in quacunque die peccauerit, & impietas impij non nocebit ei in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua. & iustus non poterit viuere in iustitia sua in quacunque die peccauerit. Etiam si dixerò iusto, quod vita viuet, & confisus in iustitia sua fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius obliuioni tradentur, & iniquitate sua, quam operatus est, in ipsa morietur. si autem dixerò impio: Morte morieris: & egerit pœnitentiam à peccato suo, feceritque iudicium, & iustitiam, & pignus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis vitæ ambulauerit, nec fecerit quicquam iniustum, vita viuet, & non morietur: omnia peccata eius, quæ peccauit, non imputabuntur ei, iudicium & iustitiam fecit, vita viuet. & dixerunt filij populi tui: Non est æqui ponderis via Domini, & ipsorum via iusta est. Cum enim recesserit iustus à iustitia sua, feceritque iniquitates, morietur in eis. & cum recesserit impius ab impietate sua, & fecerit iudicium, & iustitiam, viuuet in eis. & dicetis: Non est recta via Domini, vnumquemque iuxta vias suas iudicabo de vobis domus Israël.

V I D E misericordiam, & iustitiam erga suos Domini. quidam enim, vt qui non aliud, quàm peccare in vita didicerant, tot iniquitatum & peccatorum sarcinis onustos se inspiciendo, desperantes dicebant: Contabuimus in peccatis, præclusa est nobis via salutis: quomodo viuere & remissionem assequi poterimus? & ius ad vitam illam reassumere quæ nunquam finienda est? quibus sub iuramento promittit Dominus gratiam & remissionem peccatorum, adiciens desiderium suum, quod est, non vt pereat peccator & moriatur, sed vt conuertatur à via pessima per pœnitentiam veteris vitæ. Vt quemadmodum Christus resurrexit à mortuis, & ipse à peccatorum sepulchro, in nouitate vitæ ambulet, vt dicebat Paulus. Quare, verbi sui pignore dato, conuerti præcipit, & deliquium eorum obiurgans, dicit: Et quare moriemini, & inferni fauces patiemini? atque ampliores animos & spiritus ingerendo, suum ingenium explicat: peccatum nempe, non peccatorem odire. Quapropter in quocunque ipsum inuenerit, siue in eo qui tota vita iustitia ambulauit, cecidit tamen: aut in eo, qui ne à limine iustitiam salutauit, peccatis omnino subditus, neuter impœnitens liberabitur: neutiquam iustitia præterita iusto suffragante, quia æquè per vnum ac per multa peccata Deus ab anima expellitur, & charitas & gratia, quæ ipsi nos coniungit corrumpitur. Vnde discipulus ille, Domini simillimus, peccati stragè perstringens, dixit: Qui præcepta Domini seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus. & si ita sit, quod magis peccator sit, qui in pluribus offendit, & minus qui in paucioribus, vt longius hanc Apostoli sententiã beatus Augustinus Hippon. Episcopus ad Hieronymum explicat. imò quod amplius est, & amplissimè peccatoris

catoris solamen, quod iustitia iusti lapsi, nec pœnitentis, obliuioni erit apud Dñm, quia nulla reputabitur, quantum ad mortis euasione: iniquitas autem peccatoris quantumuis maximi, pœnitentis tamen, facientisq; iudicium, & iustitiam, hoc est, tanquam reum se condemnantis, proximoque ablatum restituentis, non nocebit ei, quia peccata quæ peccauit, non imputabuntur, siue non commemorabuntur in commisso, vt pro illis damnetur: quoniam pœnitentiæ falce omnia metuntur, cum vnum sine reliquis dimitti non possit, propter oppositionem & contrarietate, quam cum gratia singulorum quodque sicut omnia simul gerunt. Quod si de eo qui post aliorum pœnitentiam lapsus fuit sit sermo, plane docet hic sanctus: peccata dimissa per recidiuam non reuiuiscere, vt de nouo imputentur. Quod apprimè notandum est. atque rationem Dominus subdit: Iudicium, inquit, & iustitiam fecit, id est, condemnationem eorum, & satisfactionem etiam peccati, quæ iustitia exigebat. Quare vita, ait, hoc est, certè gratiam accipiet, quæ vita est animæ, & ius aeternæ gloriæ. Verum aduerte quod dicit: si dixerò iusto: vita viuet, &c. & similiter, si dixerò impio: morte morieris, &c. Vbi dicere Domini, non est suam beatitudinem, aut damnationem, alicui speciali reuelatione renunciare: sed tantum secundum præscripta iustitiæ dicere præmium, quod iusto est repositum, & inferni mortem, atque supplicium, quod ex lege posita, peccatorem manet. Quæ lex quia ineuitabiliter adimplebitur, ea phrasi vitur, vita viuet, de iusto loquens: & rursus de impio, morte morietur: quæ tantum valent apud Hebræos, sicut certè ille viuet, & hic certe morietur, hanc autem confidentiam iustus accipere potest ex lata lege, quam adimpleuisse sibi certus videtur: & etiam vita ipsa absque mortali lapsu diu acta. Vnde intumescere solèt quidã, & laxi habentis suo spiritui se credere, atq; ita in grauißima peccata incidere, vt quibus iam omnia liceant: quos illuminatos vulgò appellant. Hos igitur Dominus arguens, omnes iustitias eorum obliuisci se dicit, si in peccatum inciderint. Vt nullus de propitiatu peccatorum sine metu viuat, vt inquit Sapiens: neque quisquam ex confidentia iustitiæ suæ ita audax fiat, vt se coram Deo iustificare præsumat. perinde ergo dicendum est de sententia impij, qua dictum est: morte morieris. Sed etsi reuelatio specialis alicui fieret de sua damnatione, adhuc pœnitentiam agere tenetur, (quicquid nonnulli senserint,) & in nouitate vitæ cum Dei adiutorio niti pro viribus ambulare, certam sperando salutem, quam hinc Dominus pollicetur, si pœnitentiam egerit, quantumuis certè illi reuelatum sit: morte morieris. exemplo etiam Niniuitarum, quibus facta est similis reuelatio, & tamè per pœnitentiam mortem euaserunt. omnes enim huius mundi reuelationes quilibet sub conditione accipere tenetur: si in eodem statu scilicet impœnitens semper permanferit: intelligens contrarium bonitati diuinæ repugnare. Ex quibus quis non colligit, indeficientem misericordiæ fontem nobis Deum esse? neque ad iustitiam exercendam manum admouere vnquam, nisi exorbitantibus sceleribus, nos eum millies prius prouocauerimus? Propterea subdit: qui dicitis, & in dicitur apud vos euasit, Non est æqua via Domini. Attendite quàm temerè, & absque ratione. Dicebant enim se à Domino repudiatos, & venditos esse, nec curam illorum agere, quod gentibus seruire, & calamitosas miseras subire permetteret: non attendentes inundationem suorum peccatorum vindictam petere, insignemque punitione. Vnde per Prophetam de ipsis similiter querebatur Dominus, dicens: Qui est liber repudij matris vestræ, quo demisi eam; & quis est creditor, cui vendidi vos? sed hominum tale est ingenium, vt intuitum nostrum in alios proiicientes, à nostris iniquitatibus amoueamus: & dum nos miseros alios felices, nos afflictos, alios liberos videmus, vt à nobis culpam ablegantes, imò & propriam innocentiam defendentes, iniustitiæ ilicò Deum arguimus, quod si non verbis, factis saltè, aut sensibus. vide humanam malitiam: quam taxans Dominus, obiurgando dixit: Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides?

Et factum est in vndecimo anno in decimo mense in quinta mensis transmigrations nostræ: venerat ad me, qui fugerat de Hierusalem, dicens: Vastata est ciuitas. manus autem Domini facta fuerat ad me vespere, antequam veniret qui

ret qui fugerat, aperuitque os meum donec veniret ad me mane. Et aperto ore meo non silui amplius. & factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, qui habitant in ruinosis his super humum Israël, loquentes a-
iunt: Vnus erat Abraham, & hereditate possedit terram. nos autem multi sumus, nobis data est terra in possessionem. Idcirco dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui in sanguine comeditis, & oculos vestros leuatis ad immunditias vestras, & sanguinem funditis, nunquid terram hereditate possidebitis? stetit in gladiis vestris, fecistis abominationes, vnusquisque uxorem proximi sui polluit, & terram in hereditatem possidebitis? Hæc dices ad eos: Sic dicit Dominus Deus: Vivo ego, quia qui in ruinosis habitant, gladio cadent, & qui in agro est, bestius tradetur ad deuorandum: qui autem in præsidis, & in speluncis sunt, peste morientur. & dabo terram in solitudinem, & desertum, & deficiet superbia fortitudo eius, & desolabuntur montes Israël, quod nullus sit qui per eos transeat: & scient, quia ego Dominus, cum dederò terram eorum desolatam, & desertam propter omnes abominationes suas, quas operati sunt.

FASTOSAM hominum cōfidentiam in robore & diuitiis, titulo promissionis & misericordie diuinæ hic deprimat. Tanta est Sathanæ astutia, vt religionē ipsam, & misericors Domini ingenium ad capiendas animas suis laqueis obtendat. atque vsque ad persuasos suis imposturis habet, vt nouo roboris modo suos custodes, prælatos, & prædicatores, Dominus munire indigeat. Et vt ordinem literæ sequamur, hoc primum dicamus. attende: qui in captiuitate cum Propheta erant, nunquam in animum inducere potuerunt quantumcunque a Prophetis diceretur, Hierosolymam vastandam, nec audire volebant Prophetam hoc prædicantem, existimantes totam religionem sic in interitum ire, promissionesque & verbum Domini deficere: quod blasphemum est. Quapropter ad corroborandum animum Prophetæ, vsperere in initio diei (ab ipso enim crepusculo noctis Hebræi diem incipiebant) afflatu diuini spiritus reuelata fuit sibi ciuitatis Hierusalem vastatio. Quare adueniente eiusdem rei nuncio manē, completam videns suam Prophetiam, non amplius siluit: sed maiores animos ad prædicandum, & diuina elogia inuulganda concepit, populo iam e sua opinione prostrato in hac re, vt in cæteris sic seipso decipere arbitraretur. atque in simili etiam deceptione tenebantur, qui e gladio in ruinosis, & vastatis illis locis relictis fuerant. Ad id autem, Domini promissionem Abrahæ factam allegabant: illam terram nempe daturum sibi in possessionem: quod cum vnus esset, nec solus terram replere posset, in suis posteris promissionem accipiebant. Atqui cum reliqui mortui & exilio multati essent, & eo numero ipsi restarent, qui terram inhabitare sufficerent, & verbum Domini non posset deficere, in suam possessionem ciuitatem reseruatum fuisse, non dubitabant. hic mihi apparet sensus huius literæ: Nam argumentari Iudæos: si Abrahæ vno existenti in hereditatem & possessionē data fuit, a fortiori nobis, qui plures sumus: (vt omnes comunititer exponunt) insistentissimum argumentum est, & infimè omninò de Deo cogitantium: non aliud, quàm sua manu & arbitrio terram illam hominibus, solùm vt possideatur donare: ad quod plus ipsi valerent quod plures, quàm vnus Abraham. His ergo denunciare iubet Dominus Prophetæ, omnino desolandos nemine dempto, siue in ruinosis habitent, siue profugi in campis errent, siue in speluncis absconsi permanerint: nam illos gladius, istos bestiarum & volucrum edacitas, & hos tandem pestis absumeret: terraque omninò deserta & desolata manebit, vt non sit, qui montes illos, vbi Hierusalem constituta fuerat, pertranseat. Atque ita, inquit: scient Dominum, eiusque ingenium, peccata abominans, claritè percipient, cum propter abominationes eorū ciuitatem suam & templum desolauerit. Quas specialius recenset Dominus, cum illorum explodit argumentum, asserens terram eam ipsis possidendā per Abraham promississe in sui obedientia manentibus: sed quod sceleribus & flagitiis eā retinere vellent,

vellent, & tanquam rem gratam illi faciendo manibus iniquitatibus plenis, sequi ipsū gloriantur: & rursus quod pignore sui verbi sustinere ipsos obnoxius sit, & cohonestare, & si sibi & voluptatibus viuunt: impium fuit, ob quod exhereditari iustè meruerunt. Ait enim: vos transgressi estis legem, cum sanguine comedendo, in me etiam peccastis, idola & immunditias vestras adorando, & in proximum homicidia perpetrando: Atque hæc facientes terram meam possidebitis? minimè, inquit. neque in hoc vestra quiescit malitia: quod cum sanguinem fratrum non funditis, voluntas tamen non deficit, nam ad id parati estis veluti gladiis præcincti. Abominationes quascunque nefandas, & plusquam bestiales voluptates sectamini, neque hac re proximis parcitis, eorum vxores polluendo: & hereditate possidebitis terrā? minimè. Etenim non hereditates, non possessiones, sed neque vitam ipsam largitur nobis Dominus, vt simus, sed vt rectè & studiosè in eius obsequium viuamus, & vt eius amore attracti peccatum odiamus. hoc siquidem docens primum homicidam Cain tam acerba pena puniuit, quia primum exequatur lex, vt homines a simili scelere terret, vt dicit Theodoretus: postea namque homicidæ non ita grauiter fuerunt puniti. & ob eandem, inquit, causam in tam leui materia, vt in abstinentia, esus fructus vnus arboris, cum omnes alij paterent, offendi posuit: vt facile vitare peccatum posset, quod tam intimo corde Deus abominatur, & tam graui manu admissum a primo homine pena infectatus est. Quocirca maximè detestatur Dominus eos, qui ipsius misericordiam & promissiones obtendunt, vt peccata sua defendant: quales qui hoc loco numerantur, se exhibuerant, & similiter eos, qui lucri & sui nominis gratia ipsū sequuntur: de quorum numero erat ille, qui Domino Iesu nauigaturo, dixit: Magister, sequar te quocunque ieris. Cuius auaritiam reprehendens dixit: neque reposita bona habere, vt solent vulpes in caueis; neque domum, qua volucres carere non solent, cum suos habeant nidos. & in vniuersum omnes a se reiecit Dominus, qui æquè ac ipsam sua commoda curant: quos hoc loco taxat. imò & qui non propter ipsū abstinentiam colunt, sed propter terrenum finem, & qui propriam vitam ostentant. sic enim ait: Cum ieiunaretis & plangeretis in quinto, & septimo per hos septuaginta annos, nunquid ieiunium ieiunastis mihi? & cum comedistis & bibistis, nunquid non vobis comedistis, & vobismetipsis bibistis? & expressius bonus magister Christus proprio ore, dicens: Primum querite regnum Dei, & hæc omnia adiciuntur vobis.

Et tu fili hominis, filij populi tui qui loquuntur de te iuxta muros, & in ostiis domorum, & dicunt vnus ad alterum, vir ad proximum suum loquentes: Venite & audiamus qui sit sermo egrediens a Domino, & veniunt ad te quasi singrediatur populus: & sedent coram te populus meus: & audiunt sermones tuos, & non faciunt eos, quia in canticum oris sui vertunt eos: & auaritiam suam sequitur cor eorum, & est eis quasi canticum musicum, quod suauiter dulciq; sono canitur, & audiunt verba tua, & non faciunt ea: cum venerit quod prædictum est (ecce enim venit) tunc scient, quia propheta fuerit inter eos.

SATIS cordis duritiam, & saxo intractabiliorem, quando nec suæ ciuitatis, nec templi casu commouebantur, qui residui fuerant, demonstrat. Nunc verò quomodo ad suos sermones se habeant captiui, exprimit Dominus. Ait ergo religionis momentum in hoc posuisse, vt diligentissimos Prophetæ auditores se exhiberent: cum ostiis domorum, & iuxta muros, vbi tunc tribunalia erant, nunc autem in plateis, & compitis dicemus, & aliis locis, quibus obloquutionis gratia conueniunt: quod primum tractabatur erat: se mutuo commonere, & inuitare ad Prophetam audiendum. Atque ita totus populus refertim, & cum magna frequentia concurrebat. Sed cuius rei gratia? non vt facerent, sed vt sermones suos audirent; tantum scilicet curiositatis causa dicentes: Videamus, quis sit sermo egrediens a Domino? quod cum nostris temporibus magis in vsum malo nostro venerit, acerbis hinc reprehendimur, qui tot ac tantis beneficiis diuinis cumulati, non studio cognoscen-

Gen. 4.
Theodore.
in quæstio-
nibus super
Genesim.

Matth. 8.

Zachar. 7.

Luc. 12.

cognoscendae voluntatis diuinæ, in Scripturis sanctis, eas legimus (qui scopus debet esse Theologi, vt docet Augustinus) sed curiositatis in plurimum, quæ pietatis venenum exiit: Curiositatē verò, gloriam popularem, & item rerum scientiam, quæ ad nos non attinent, appellat August. illam vitare docet sententia Pauli: Si hominibus placerem, Christi seruus non essem: istam verò hîc, antidoto eiusdem Apostoli; vt non contemplerur quæ videntur, sed quæ non videntur: quæ enim videntur temporalia sunt, quæ autem non videntur, æterna. & rursus, Augustinus Dioscorum curiosum amicum sic taxat: Ego vellem te arripere de medio quæstionum deliciosarum tuarum, & consipare inter curas meas, vt vel disceres non esse inaniter curiosus, vel ad curiositatem tuam cibandam, ac nutriendam imponere non auderes eis, quorum inter curas, vel maxima cura est reprimere, ac refrænare curiosos. Vnde & populus concionatores eos celebrat, & nunquam suspicere desinit, qui melius palatum demulcent, ac auribus delicatius arrident, iuxta prophetiam beati Pauli: Erit, ait, tempus, quando ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus. Eos verò, qui eam doctrinam prædicant, qua à nociuis vitiorum herbis eorum corda expurgent, infastos & feucros habent, ne dicam in irrisionem: atque eorum rationes memorant, & ore accipiunt, tantum vt in aliorum gratiam festiuè referant. quod Prophetæ contigisse hîc dicit Dominus: Itaque vt iudices, & non vt auditores cogebat, recreatio nempe, & suavis temporis lapsus. Erat quippe sacri vatis sermo eis quasi musicum carmen, seu amatoria cantio, ac si tu, inquit Dominus, dulci voce personans, musicum instrumentum scitè pulsares, siquidem aures suauitate implere non actione manus occupare intenderent. Verum quantum aberrent, Prophetiæ exitus docebit, qui iam venit, id est, instat, & in procinctu est. Cauemus ergo & nos finem, mortemque ipsam instare videntes, vt non auditores tantum, sed factores verbi nos exhibeamus, nec consuetudo tot ac tanta bona versandi animos obduret, pretiosissimaq; bona & cœlestes margaritas negligere faciat, vt eius ingenium est. quod & de naturalibus rebus testatur Augustinus, dicens: Quid autem non mirum fecit Deus in omnibus creaturæ motibus, nisi consuetudine quotidiana viluissent?

Aug. libr. 1. de moribus Ecclesie ca. 25. & in li. de vilitate credendi ca. 7. to. 6. Ad Gal. 1. 2. Cor. 4. Aug. epist. 56.

2. Tim. 4.

Jacobi 1.

Aug. epist. ad Volusianum 3.

CAPVT XXXIII.

I factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis propheta de pastoribus Israël, propheta; & dices pastoribus: Hæc dicit Dominus Deus: Væ pastoribus Israël, qui pascebant semetipsos. nōne greges à pastoribus pascentur? lac comedebatis, & lanis operiebamini. & quod crassum erat, occidebatis. gregem autem meum non pascebatis: quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod egrotum non sanastis, quod confractum est non alligastis, & quod abiectum est non reduxistis, & quod perierat, non quaesistis, sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. & dispersa sunt oves meæ, eo quod non esset pastor, & factæ sunt in deuorationem omnium bestiarum agri, & dispersa sunt, errauerunt greges mei, & non erat qui requireret, non erat, inquam, qui requireret.

Thob. 3.

1. Petr. 5.

TEMPESTATEM sequitur tranquillitas. post enarratam Hierusalem vastationem, reliquiarum eius superbiam, & captiuorum obduratam malitiam, aptissimè accusatio prælatorum, & custodum populi Dei, simulque abiectio sequitur. quorum omnium loco, vnus suffectus Christus Iesus, per humanæ carnis dispensationē suum populum visitat, redimit, ac liberat: & quo pacto prælati, & etus officij successores forma gregis facti suum munus ministrare debeant, docet. sub typo autem pastoris, gregis, & ouium, vt oculis rem magis subiiciat. familiarissima quippè omnibus res est pastorum cura erga oves, ouiumq; viceuersa ab ipsis pastoribus iugis dependentia. Præterea etiam lectoris tædio, ac fastidio, varietate medetur: quâdo eos quos castra descriperat, vigilis & speculatoris officio submittendo, nunc oves pastoris curam effragitantes, faciat. Quoniam autem quæ ab homine eiusdem ordinis & officij dicuntur,

cuntur, attentius à classicis excipiuntur, & diligentius memoria, vt seriò dicta mandantur, & qui dicit, cautior redditur, ad Pontifices, Scribas, & Phariseos, quibus tunc cura populi commissa erat, arguendos, eorumque abiectioem prædicendam Ezechielem delegit, vnum de pastoribus esse commemorans, qui per eos, eadem Ecclesiæ Episcopis, & Prælati obicit. Est ergo officium præfecti curæ plurium, indulgentia personæ & proprio cōmodo neglectis, muneri demando intendere. Hoc enim vel ratione, & natura ipsa ducti vsque ad eò intellexerunt Philosophi, vt magistratus ipsos seruos publicos appellarent: quin ne cum tanto grauamine, Rempubl. administrassent, quod suam propriam amitterent, diu in publico officio detenti, leges statuerunt, quibus trimestres, semestres, aut annuos tantum, magistratus obiret, vt sic onera partirentur, & in bonis propriis non minuere, longiori tempore communibus intente. Quod & Dominus Iesus diuinitus explicuit, dicens: Non veni ministrari, sed ministrare. Et rursus, In medio vestri steti sicut qui ministrat. Vnde & suos Apostolos informabat: Quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister. & nomen denique hoc idem admonet: Curam enim ab eo, quod corvigeat, dici refert Guilielmus Parisien. Deinde ad huiusmodi præfectum attinet, in virtutis officio subditos continere. Ob quod cum virtutis proprium sit, velle agere, & oblata materia ad actionem propellere, sicque agendo cæteros ad simile hortari, in præficiendo, alicui curæ. cum peritiæ officij sufficiat, summè virtus spectanda venit. Quod beatus Paulus exercens, dicebat: Omnia omnibus factus sum, vt omnes lucrificiam. tertio itidem humanitas, atque lenitas in ipsa conuersatione & vitæ habitu necessaria est: vt humilibus, abiectis, & miseris, aditum ad negotia, & vitæ relationem præbeant. Detrahet enim supercilium, potentia furens, superbia condecorata dictans: Quod sanè iudicium manifestum est ad honorem, non ad opus, (quod Christiana simplicitate gaudet) extendisse manum. & cum ad honoris amplitudinem, non ad onus leuassent oculos, perinde dignitatem ac febricitantes aquam sitiuiisse dimisso onere, amplectendo honorem, elegisse non Deo, sed mundo placere. Quos beatus Apostolus notans aliquando dixit: Omnes quærent quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi. Ad hæc etiã a seruitute Dei eos reiciens de se dicit: Si hominibus placerem, Christi seruus non essem. Cum has igitur tres partes Præpositi & Pastoris officium requirat, ac si his contraria Dominus præcepisset, custodes suos effecisse queritur: primum benè curando cutem, lac, id est, crassitiam & pinguedinem bonorum gregis comedebant, & seipsos, non gregem pascebant. Indumenta ex lanis contra iniuriam temporis, ac vestes mutatorias ad deliciandum, conficiebant, & crassum omne ad sui indulgentiam occidebant: quia tantum propria commoda captando fortunas magnas & amplam supellestem ex grege sibi procurabant. Rursus tanta gregis & subditorum obliuio eos tenuit, vt non solum ad ampliores virtutis gradus eos promouere non curarent, verum debilis, infirmi, contracti seu claudi, abiecti, & periti nullam curam habuerunt, vt consolidaretur, sanaretur, malagmate alligaretur, è fouea extraheretur, & pro ratione morborum, cuique mederetur: & denique errans ad gremium & caulas reduceretur. Tanta præterea superbia tumuerunt, auaritiæ inhiarunt, vt imperiosos & asperos humilitatis & lenitatis loco, se exhiberent, ac potentiam in subditos exercebant. Ex his autem, quæ mala ouibus obuenerint, inquit Dominus, res ipsa demonstrat: in dispersionem qua erant venerant bestiis terræ, id est, immanioribus gentibus prædæ factæ sunt, & in montibus, vniuerso colle, & per planicies & faciem terræ, grex meus omnino est dispersus. hoc est, dæmonibus in montibus & collibus adorando idola, & in conuictu communi, vt in planicie conuersantes, millibus peccatorum contra se & proximos seruiuerunt. Quæ in Ecclesia Dei pastorū & Episcoporum negligentia vti nam iuxta prophetiam hanc non contigissent, ab vnitatē fidei Catholice deficiens grex Domini dispersus est, & bestiis terræ, id est, dæmonibus animarum voratoribus, per innumeras hæreses, in magnis & Christianissimis olim regionibus traditus. Atque quo pacto in consuetis Domini tunica sic scissa est: in montibus, id est, scientiæ tumonibus, in vniuerso colle, hoc est, in vberimis pascuis auaritiæ, quæ montis superbiæ cementum & radix est, in collibus enim frequentiores, & teneriores herbæ adnasci solent. & per faciem seu terræ superficiem propriis voluptatibus indulgen-

Arist. 3. Polit.

Math. 20.

Luc. 22. Math. 20.

Guilielmus secunda parte primæ patris de vniuerso fol. 179.

1. Cor. 9.

Phil. 2.

Galat. 1.

R

indulgento, utique vagi & sine pastore errando scissi, & separati ab Ecclesia, in tantam dispersionem venerunt.

Propterea pastores audite verbum Domini: Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia pro eo, quod facti sunt greges mei in rapinam, & oves meae in deuoracionem omnium bestiarum agri, eo quod non esset pastor, neque enim quaeserunt pastores gregem meum, sed pascebant pastores semetipsos, & greges meos non pascebant: Propterea pastores audite verbum Domini: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse super pastores, requiram gregem meum de manu eorum, & cessare faciam, ut ultra non pascant gregem meum, nec pascant amplius pastores semetipsos, & liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit ultra eis in escam.

PROCVLDV BIO abiectiōem Synagogae, & Domini aduentum in carne ad Ecclesiam aedificandam, hoc loco vaticinatur. Primum ergo per casum pastorum, in eorundem punitionem ob narrata crimina abiectiōem illius populi praedicat. Pro quo aduerte hic pastorum nomine vniuersos magistratus, iudices nempe, reges, & Sacerdotes, & quoscunque alios qui in spiritualibus & corporalibus populo illi praefuerunt, intelligi: qui omnes ab officio, ut memoratum est, defecerant, demptis paucis, qui Deo placuerant. Quapropter hac triplici gubernatione deficiente, Christus Iesus iudex rex & sacerdos aduenit, qui cōsummā gubernationis formam gereret. ob quod tres illas tessera decadas memorauit beatus Euangelista. Praeterea aduerte antequam sententiam suam pastoribus intimer, bis repetisse: propterea pastores audite verbum Domini. in principio scilicet narrationis criminum, & in fine antequam orationem finiat, quod ut attentos & cautos eos reddat, facit: & quia in vniuersum sub typo illorum tam, reges quam Episcopos & quoscunque alios populo praefectos, similis moris hic argui, vult nos intelligere. quos etiam a dignitate deturbabit, & amouebit candelabrum de loco suo, ut dixit per beatum Ioannem. In numero enim, siue numerosē, ut dicit Esaias, constituit, siue protulit Dominus orbem. Quare eum qui diu expectatus sui officij exercitio non concinit, ut melos integrum, & debitum in Ecclesia resonet, ē medio tollitur, rationem sui redditurus, & alius eius loco sufficitur. Est item attendendum iuramentum suae sententię Dominum praeposuisse, quod eam in euitabilem significat, ut quanti aestimet praepositos suis officiis intentos esse, declaret. Vivo ego ait, quasi dicat: sicut verum est me viuere, ita verē executioni mandabitur quod dicam. aut non habear pro Deo, si non ita futurum sit, & quae est sententia sic iurata & contra pastores lata? Ecce ego super pastores, ait, &c. ipse enim Dominus carne assumpta in medio pastorum apparebit. non iam, inquit, iudicem mittam, qui praecedentis rationem exigat, & populū saluet: nec regem, neque sacerdotem, sed ego ipse, ut explicuit beatus Petrus, dicens: Neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo, & cum apparuit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriae coronam, in medio, inquit, pastorum homo factus apparebo: & super ipsos: quia summus pastor & Dominus, aut contra ipsos quia pastores redarguturus. Quod autem is sit sensus Prophete, particula, ecce, praeposita, quae magnitudinem rei denotat, insinuat, & ipsa ratio aperte: quoniam de aduentu per flagellum & punitionem intelligi non potest, cum vastata esset iam Hierusalem, & omnis principatus solo equatus, & ipsi miseri captiui: quod tota sequens litera planius idem manifestat. Et quid adueniens agit? primum cum pastoribus, deinde cum grege rationem habet. Cum pastoribus, quia eos cessare faciet, antiquabitur, inquit, & peribit ordo iste Reipub. & magisteria, & ordo vestrorū sacerdotum, ne ultra seipos pascant titulo pascendi gregem meum, & requiram, inquit, gregem meum de manu eorum. quod sua sanctissima praedicatione fecit contra Scribas & Phariseos sermonem conferens: & praecipue quādo se ostium ouium protulit: quotquot autem ante ipsum venissent, fures fuisse & latrones probādo. atque insuper se esse bonum pastorem, qui animam suam pro ouibus poneret, qui

verō fugientes, faucibus lupi oves relinquerent, mercenarios. Quo autem modo cum ouibus dispersis se gerere debeat, iam aperit. Ioan. 10.

Qui haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse requiram oves meas, & visitabo eas sicut pastor visitat gregem suum, in die quo fuero in medio ouium suarum dissipatarum. sic visitabo oves meas, & liberabo eas de omnibus locis in quibus disperse fuerant in die nubis, & caliginis, & educam eas de populis, & congregabo eas de terris, & inducam eas in terram suam, & pascam eas in montibus Israël, in riuis, & in cunctis sedibus terrae in pascuis vberrimis pascam eas, & in montibus excelsis Israël erunt pascua earum. ibi requiescent in herbis virentibus, & in pascuis pinguibus pascentur super montes Israël. ego pascam oves meas, & ego eas accubare faciam, dicit Dominus Deus. quod perierat requiram, & quod abiectum erat reducā, & quod confractum fuerat alligabo, & quod infirmum erat consolidabo, & quod pingue, & forte, custodiam, & pascam illas in iudicio.

PRI M V M requisitus suas oves in propria persona pollicetur se visitaturū eas, eo amore, charitate & beneuolentia, qua pastor comparet in medio ouium, quando huc atque illuc timore luporum disperse sunt. qui dies infortunij & calamitatis pastori dicitur, & nubis ac caliginis ipsis pecoribus, quia tempestate & obscuritate noctis, sic infestari ac dissipari soleant. & quid faciet? Primum omni diligentia appositā inuestigabit oves suas. requiram, inquit, oves meas. quod & fecit, nonaginta nouem, id est, nouem choris angelorum relictis, eam quae perierat venit quærere, id est, humanum genus, ut refert sacer Euangelista: inuentas autem eripit & liberat de omnibus locis quibus errauerant in die caliginis: & educit de populis, quibus captiuae tenebantur, & congregat atque inducit in terram suam. quibus sacrosanctae fidei Catholicae mysteria manifeste Dominus obumbrat, ut late deducit Rupertus Abbas, diuinam suam praedicationem, dum oves suas requirit: eius sanctissimā mortem, dum eas a locis inferni ac dæmoniorum captiuitate, quorum typum gentes gerunt, eripit: eius gloriosissimam resurrectionem, qua ius ad caelestes sedes contulit, dum in terram suam reducit: adificationem & coadunationem Ecclesiae, legibus fidei, spei, & charitatis, dum eas in vnum ouile congregat. Dicit autem in die nubis & caliginis eas disperse fuisse: quod sub figura ouium, quae obscuritatibus magnis disgregari solent, tempus illud legis intelligit, tenebris peccati omnino plenum, in quo sub pastoribus enarratis, errauerant: quod diem nubis & caliginis appellat. Et beatus Paulus noctem, quando dicit: Nox praecessit, dies autem appropinquauit. Abiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Congregato autē grege quid restat? pastus vberrimus quo sustentetur: quem ita abunde prouisurus Dominus pollicetur: quod in montibus, in riuis, id est, collibus, per quorum decliua riuus oboriri solent, & herbae circum graciles & vberrimae adnasci, & in sedibus terrae, id est, in campestribus & cunctis habitationibus terrae: & tanta denique bonorum copia constituentur, quod pratis virentibus caulas, ubi requiescent, habebunt. Haec autem pascua, sancta Dei Scriptura est, & veluti montes omnibus expositi, ipsa Ecclesiae diuina Sacramenta; & quibus veluti collibus riuus diuinæ gratiae in sustentationem fidelium promanant: & ipsae denique doctrinae & expositiones sanctorum praedicatorum, quibus diuina pascua cunctis habitatoribus terrae praeparantur. Atqui quoniam in Ecclesia Catholica haec pascua continentur, ter montium Israël mentionem fecit: memorata pascua in montibus Israël primum, deinde in montibus excelsis Israël, & tertio super montes Israël designando. quasi diceret, in monte illo excelsissimo Ecclesiae, totiens per montes hos Israël cum frequenter vsque ad eam suae vberrimae memoria, in Scriptura obumbrato. Et iure nomen Israël illi conuenit, quod praualens aut dominans cum Deo vertitur, & impositum est ab angelo Iacob, ex quo in lucta illa celebri praualuit: designas sanē in ipso Ecclesiam, quae cunctis imperiis, & regnis terrae superatis, dominans & praualens toto orbe regnat. At

Psal. 22.

quid oves, pecus tam debile in virentibus pascuis absque pastore facient: nō, inquit, ut hactenus mercenarius, sed ego Dominus illarum pastor ero. ego, ait, ad pascua ducam, & ad caulas reducam, & eas accubare faciam: adimplēs perspicuē quod Ecclesie nomine David cecinerat: Dominus pascit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuē ibi me collocavit, &c. Et tantam mei gregis, inquit, curam geram, quod ouem perditam quæ perierat requiram; abiectam, propulsatam, siue errabundam reducam; claudicantem, siue contractam ligabo; infirmum pecus seu debile corroborabo, & consolidabo, pingue & forte custodiam, id est, contumeliosos & iniuriosos homines in alios veluti oves pingues, quæ alias à pascuis depellunt, custodiam, siue com pascā meæ doctrinæ virga, ne proximis infesti sint: atque ira in iudicio & iustitia regam & pascam. Prætereundum tamen hīc non est, quod defectiones pastorum recensens, ab infirmo, ægrotō, contracto, abiecto, crescens oratio ascendit, debilitatem & infirmitatem eorum insinuans: nunc verò omnipotentem Dominum, sapientissimum medicum, & absolutissimum pastorem promittens, vice versa, & inuerso ordine defectuum, seriem à grauiore, & ab eo quod magis vrget, ut peritissimum medicus descendens, narrat, perditum enim recuperare, & quod perierat requirere, id est, genus humanum redimere, propriæ suæ personæ erat, cætera autem officia ministerialiter exercere, Apostolorum & Episcoporum succedentium, atque Sacerdotum munia erant, quibus populus efficaciter per prædicationem Euangelij, & sacramentorum administrationem, redemptionis Christi Iesu Domini nostri participes fieri debeat. 20

Vos autem greges mei, dicit Dominus Deus: Ecce ego iudico inter pecus, & pecus arietum, & hircorum. Nonne satis vobis erat pascua bona depasci: insuper, & reliquias pascuorum vestrorum conculcatis pedibus vestris: et cum purissimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris turbastis: & oves meæ iis, quæ pedibus vestris conculcata fuerant, pascebantur: & quæ pedes vestri turbauerant, hæc bibebant. Propterea hæc dicit Dominus Deus ad eos: Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue, & macilentum. pro eo quod lateribus, & humeris impingebatis, & cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora, donec dispergerentur foras. 25 30

SCANDALOSVM conuictum, & inuidiam corrodentem, in suo grege abominatur Dominus; quæ in iniuriosam concertationem homines propellunt: ditiores & potentiores, ut æqualem minimè patiantur: vnde tenuiores & imbecilliores, & humiles & pauperes contemnunt, ac pro nihilo ducunt, & scādalo illis sunt semper in vita. Etenim cum suprā, pastores quantum ad ea quæ ex officio tenebantur, reprehenderat, nunc eosdem sub similitudine arietum & hircorum, quantum ad conuictum & rationem omnem viuendi cum aliis, cum liuore & inuidia, obiurgat, sub residentia intimatione, dicit ergo huius iniuriosi conuictus se rationem exacturum. Ac primū scandali nota eos inurit, quod cum omnem doctrinam & virtutem inuertant, ut suauia cuncta & quæ placida ipsis sunt, accipiant: Hæc eadem suis pedibus conculcata & perturbata ad vitæ pastum & potum, aliis ministrant. Deinde liuoris eos arguit, quod solidiores & potentiores in Reipublicæ gubernatione, imbecilliores à quouis honore & honestiore sede, non solum ab assequutione impediunt, sed ab ea deiiciant, ac deturbent: perinde ac pingue pecus, à pascuis optimis, & limpidis aqualibus macilentum expellere omni ratione curat. Vnde metaphoram sic prosequitur: quemadmodum solent arietes & hirci ut fortiores, & agiliores, reliquo gregi ante euntes, obseruata pascua & graciliora quæ nulla bestia attingerāt, prius carpere: & quæ pedibus conculcant, aliis relinquere, ac similiter clariiores & puriores aquas, ut qui primi ad eas conueniant, bibere, cæno & luto inuolutas cæteris relinquentes: imò quando æquo pede simul selectiora pascua, & desiderabiles aquas attingunt, quæ fortiora sunt, nunc lateribus impellendo, nunc humeris propulsando, nunc cornibus impingendo, & ventilando, donec foras eas à pascuis, & aqualibus eiiciant: ita in rationali grege suo dicit Dominus, hoc iudicij lance inspiciendo inuenit: cum doctrinam legis, in optima pascua, & puriores

riores aquas in potum haberent, suis propriis affectibus superbiæ, auaritiæ, inuidiæ, & cæterorum serpentis brachiorum ac pedum, aliis conculcarunt, & deturbarunt, quando suis prætensionibus ea seruire fecerunt, quod & hæretici nunc faciunt, qui prophetia hac potissimum notantur; cum Euangelij sancti sententias puras & synceras, quales in se sunt, excipiunt: deinde infectione sui deprauati gustus eas contaminant, & corruptas ad deceptionem aliis proponunt. Atqui ut à synceris Ecclesie pascuis & aqualibus deiiciant, nullis armis, potentia parcunt, impellendo, propulsando, & toto robore ac fortitudine, ut cornibus potentiam suam exercēdo. Quapropter inquit Dominus: Ecce ego iudico inter pecus & pecus, id est, Ecce ego iudicaturus accedo inter pecus & pecus. In iudicium, inquit, misit filium suū in mundum, ut qui credunt, salui fiant. loquitur ergo de demissione filij sui in carne, ac sic inter pecus & pecus iudicaturus: clariūs adhuc aduentum Christi Iesu prænunciās, quàm cum dixit: Ecce ego super pastores, &c.

Saluabo gregem meum, & non erit vltra in rapinam, & iudicabo inter pecus, & pecus, & suscitabo super eam pastorem vnum, qui pascat ea, seruum meum David: ipse pascet ea, & ipse erit eis in pastorem. Ego autem Dominus ero eis in Deum, & seruus meus David princeps in medio eorum. Ego Dominus loquutus sum. 35

EXPRESSVS adhuc, qui iudicaturum se gregem suum protulerat, quomodo id faciet declarat, saluando nempe populum suum, ne amplius sit in rapinam tyrannus Iudæorum principibus. & hoc est, iudicium, quod faciet inter pecus & pecus. Et ne id de more antiquo, ab oppressionem gentium per saluatorem aliquem futurum suspicarentur, per aduentum sanctissimum Domini nostri Iesu Christi id facturum promittit, cum dicit, se suscitaturum pastorem vnum, qui pascet eas, & erit in pastorem, quem ne ambiguus sit, suis proprietatibus depingit, appellat eum David: quia ex semine David descensurus, sicut ipsi fuerat promissus. Vnde beatus Euangelista generationem eius recensens, inquit: Liber generationis filij David: appellat etiam seruum, quia secundum humanitatem minor futurus patre, ut promissionem hanc adimplens factus homo testatus est, dicens: Si diligeretis me, gauderetis vti que, quia vado ad patrem, & pater maior me est. Et rursus: Non veni facere voluntatē meam, sed eius qui misit me, Patris. Propterea ad eorum protectionem se in Deum pollicetur, ut distinctius percipiatur de quo loquatur. Dixerat enim per Moysen: Ego ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Dicit autem Christum Iesum principē futurum in medio eorum: quia sic eum nominauerat Esaias, principem pacis, &c. atque tandem, in medio eorum, ut verè fratrem nostrum, secundum assumptam humanitatem, notificet. Vnde sub eodem notionis signo à præcurfore Ioanne manifestatus est, dicēte: Medius autem nostrum stetit, quem vos nescitis: & post resurrectionem suam stetit in medio discipulorum suorum, & in medio doctorū, respondens, atque interrogans eos, inuentus est in templo, iuxta vaticinium David: Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio eorum Deus diiudicat: & per Moysen; Prophetam de gente tua & de tribubus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus, ad quem locum alludens verbo suscitabit, vsus est. Vnde ait: Ego Dominus loquutus sum, ac si dicat, Ego iam olim hoc promisi, quod & nunc confirmo & adimpleo, qui deficere in verbis meis non possum. Est ergo apertissimum de Christo testimonium, cuius sacratissimo aduentu iudicaturus, & redempturus erat Deus pater populum suum.

Et faciam cum eis pactum pacis, & cessare faciam bestias pessimas de terra, qui habitant in deserto, securi dormient in saltibus, & ponam eos in circuitu collis mei benedictionem, & deducam imbrem in tempore suo, & pluuie benedictionis erunt, & dabit lignum agri fructum suum, & terra dabit germen suum, & erunt in terra sua absque timore, & scient quia ego Dominus, cum contriuero catenas iugi eorum, & eruero de manu imperantium sibi, & non erunt vltra in rapinam in gentibus: neque bestia terre deuorabunt eos, sed habitabunt confidenter absque vlllo timore. 40 45

Quæ autem bona Domini Iesu opera accrescent, annumerat, ciuium lex, erit
 pactum pacis, id est, Euangelium. sic enim dixerat Esaias: Quam speciosi pedes an-
 nuntiantium pacem, annuntiantium bona, &c. item abundantia pacis orietur simul,
 & sic Christus Iesus dixit, Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. & iterum
 discipulis surgens à mortuis: Pax vobis, Conditio ciuium erit latari seclusa cura, &
 absque vlllo timore & terrore, quia liberi per mortem Christi Iesu à bestis terræ, id
 est, dæmonibus, & à iugo imperantium, siue imperio dominorum, vt dixerat Esa-
 ias, qui enim à miserima seruitute & atrocissima captiuitate, vt inferni carcere libe-
 ri erunt, qui non latentur, tripudient, & saltibus suam felicitatem significant: non
 enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis in
 quo clamamus, Abba pater. Vide quam bonæ spei, & fortis fiducia nos facit Apo-
 stolus Paulus. Vnde cum dicit infra: & erunt in terra sua absque timore in spe pacis:
 transfulerunt. 70. pacis, nempe illius supernæ, quæ omne desiderium superat. Qua-
 re sub tanta spe nullus timori locus restabit. quod significans, pacem hanc animo-
 rum per securitatem habitantium in saltibus in medio bestiarum intimat: quoniã
 & si, aër plenus dæmonibus circum nos ambiat, opera tamen ipsius Domini Iesu in
 cruce redempti, absque timore vorationis eorum est habitatio. deinde quantum ad
 rationem vitæ in omnibus motibus & actionibus absque eorum timore cum spe
 cælestium agerur: & tertio, absque eorum terrore. Est enim proprium dæmoniorum,
 exterrere & pauefacere. dicuntur enim auctore Eusebio à *δευαίω*, quod est exter-
 reco, pauefco. Quare à proprietate voluit per bestias terræ hinc dæmones significare,
 quos nomine bestiarum frequenter meminerat in aliis Prophetis. et si à *δαίω*, quod
 est scio, secundum alios dicatur, vt auctor est Plato in Cratylo: quem sequitur La-
 ctantius in secundo libro, & Augustino placet. Post passionem item Domini, eiusq;
 gloriosam resurrectionem, non vt Domini, sicut antea consueuerant perstreper, à
 suo regno & iurisdictione depositi, sed habitabunt homines Christiani confiderent.
 Vt qui non amplius erunt in rapinam gētium, neque in vorationem bestiarum ter-
 ræ, eruti de manu imperantium, & contritis catenis iugi eorum libertate omnino
 donati. gentes autem, exercitus dæmoniorum referre non est dubium, cum corpus
 ipsius diaboli sint, cum illo dispergentes: Nam qui non colligit mecum, ait Domi-
 nus, dispergit. Vnde amplius in earum rapinam non futuras oues hinc dicit, quia nul-
 lum ius habent ad homines incarcerandos in infernum, nisi ipsi se eis dederint. Est
 præterea pacis & lætitiæ animorum in Scripturis passim hæc decantata securitas:
 Vox exultationis & salutis, ait Dauid, in tabernaculis iustorum. & alibi: Sicut lætan-
 tium omnium nostrum habitatio est in te. & rursus: Exultationes Dei in guttore eo-
 rum, gladij ancipites in manibus eorum: Tempore enim Machabæorum maximè
 Iudæi fortitudine bellica valuerunt.

Lo c v s autem habitationi constitutus, Sancta mater Ecclesia est, quæ montis
 appellatione nobis manifestata fuit, vt eo loco: Mons Dei, mons pinguis, mons coa-
 gulatus. Vt quid suspicamini montes coagulatos: & iterum de vi lucis & veritatis di-
 uinæ, cui acceptum refert in Ecclesia Dei esse, dicit: Ipsa me deduxerunt & addu-
 xerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua. Et Paulus: Accessistis ad
 Syon montem, & ciuitatem Dei viuentis, Hierusalem cælestem & multorum milliū
 angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cælis. Et
 hoc denique Christus Iesus significans, in montem primum prædicaturus ascendit,
 & aperies os suum dixit: Beati pauperes spiritu, &c. Quapropter hinc in circuitu col-
 lis suas oues collocatas dicit, sic autem grege constituto, quid deest, nisi alimoniam, &
 pastuum fertilitas, cum sui pastoris præsentia gubernatrice: de quibus sic inquit: Po-
 nam eos in circuitu collis mei benedictionem, &c. id est, sic in ecclesia constitutis
 dabo benedictionem meam qua nutriantur, crescant, & multiplicentur in progres-
 sibus virtutum; iuxta illud regij vatis: Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt
 de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Syon. Et deducam, ait, imbrem in
 tempore suo, & pluuiæ benedictionis erunt, id est, imber & pluuiæ, quæ vegetabunt
 spiritum in eis, erunt, ac perinde lignum agri dabit fructum suum, & terra dabit
 germen suum. Nam tam maiores, quam minores populi iustos fructus, & germina
 reddent, irriguis fontibus sacramentorum, & pluuiis cælestibus doctrinæ sacræ, Euan-
 gelij &

Esaiæ 52.
Esaiæ 9.
Ioan. 14.
Ioan. 20.

Esaiæ 14.

Roman. 8.

Plato in
Cratylo
Lactantius
2. lib. Aug.
lib. 9. de ci-
uitate Dei.

Matth. 12.

Psal. 117.
Psal. 86.
Psal. 149.

Psal. 67.
Psal. 42.

Hebr. 12.

Matth. 6.

Psal. 83.

gelij & gratiarum imbribus iugiter irrorati. Etenim de eo, qui populo præfectus est,
 diligenti in moribus, doctrina, & officio potissimum, dixerat Dauid: Et erit taquam
 lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in
 tempore suo, sicut de contrariis & ipsemet Dominus: Iam securis ad radices arbor-
 nis posita est: arbor, quæ non fecerit fructum excidetur, &c. destructionem sanè pro-
 cerum Synagoga intinans. & item; quod terra pluuiis grauida variis herbarum &
 germinum foetibus vestiatur, oculis continuè subiicitur: Ad cuius similitudinem
 communem terram populi Christiani germina virtutum proferre præntiauit e-
 tiam Dauid: Etenim benignitatem dabit Dominus, & terra nostra dabit fructum
 suum. & alibi: Constitute tibi populi Deus, constitute tibi populi omnes, terra
 dedit fructum suum, id est, protulit terræ nostræ carnis Deum iam hominè factum
 Tali autem germinè pullulato, quid reliqua terra non germinabit? semper resona-
 bit Dei laudes & confessionem omnibus operibus vitæ suæ.

15 *Et suscitabo eis germen nominatum, & non erunt vltra fame imminuti in ter-
 ra, neque portabunt vltra opprobrium gentium, & scient quia ego Domi-
 nus Deus eorum cum eis, & ipsi populus meus domus Israël, ait Dominus
 Deus. Vos autem greges mei, & greges pascuæ meæ homines estis, & ego
 Dominus Deus vester, dicit Dominus Deus.*

T A N D E M in metaphora perstans, quale germen sit, quod terram prolaturam
 promisit, explicat. germen inquit esse nominatum, id est, filium Dei hominem fa-
 ctum, Christum Iesum redemptorem nostrum. germè est, quia selectissima planta,
 vt ipse testatus est: Ego sum vitis vera, & vos palmites, &c. & nominatum deinde,
 quia ore omnium toto orbe verus Deus, & homo celebratus. Item planta est cele-
 bri nomine, vt textus Hebræus habet, quoniam celebre nomen, & famâ nobis Chri-
 stianis peperit: Vnde & ab eius nomine Christiani appellamur. Est insuper lignum,
 seu planta vitæ, de qua dixit per beatum Ioannem: Vincenti dabo edere de ligno vi-
 tæ, quod est in paradiso Dei mei, &c. ob quod qui eius fructibus stomachum affue-
 fecerit, nunquam famem audiendi verbû Dei sentiet. Cuius oppositum ob sua
 scelera vaticinatum fuit Iudæis. Item per Dauid dicentem: Nō est Propheta, & nos
 iam non cognosceret amplius, quod & opere completum omnino post mortem Chri-
 sti viderunt. Terrenis enim hominibus, & voluptatibus imperantium dominorum
 subiectis, cælestis hæc famæ dñi pabull contigit, qui ita stimulis conscientiæ ex-
 cruciantur, vt quò se vertant nesciant, neque portabunt vltra opprobrium gentium.
 Quoniam Ecclesia Dei nunquam gentibus, neque earum imperio subiacebit, ne
 quando dicant gentes, ait Hieronymus, vbi est Deus eorum? semper enim vsque ad
 finem sæculi, hac aut illac concussa, libera permanebit: non vt Iudæorum populus,
 qui millies expugnati fuerunt ab Amonitis, Chaldæis, & cæteris, & tandem à Ro-
 manis omnino vastati fuerunt. Quorum omnium rationem subiicit Dominus: quia
 scient, quod ego Dominus cum eis, id est, videbunt me & probabunt me hominem
 factum: hoc enim sonat, Ego Deus eorum cum eis. quod nomen primum prophe-
 ta indidit, dicens: Et vocabitur nomen eius Emanuel, quod est, Nobiscum Deus,
 vt interpretatus est beatus Matth. & beatus Ioannes idem commemoratis testatus
 est, dicens: Et tabernaculum Dei cum hominibus. Et contra etiam scient, quia po-
 pulus meus domus Israël, id est, domus præualens, & dominans, quæ est Ecclesia
 Dei Romana & Catholica. Atqui quoniam sub metaphora plantæ, germinis, & pa-
 storis de Christo locutus est, aperiens parabolam, dicit: Vos greges pascuæ meæ ho-
 mines estis, & ego Dominus Deus vester: vt quæ dicta sunt de arietibus, hircis, & o-
 uibus, de hominibus dicta esse intelligantur, atque vt tenaciter memoriæ adhæreât,
 subscribit, dicens: Ego Dominus Deus quam subscriptionem homo factus muta-
 uit, subscribens: Ego Iesus. Poteris etiam aliter vaticinium hoc intellegere, vt sit sen-
 sus: nunc ad Synagogam vti iumenta ad magalia congregamini. de quibus & Ioël
 dixit: Computruerunt iumenta in stercore suo, &c. Cæterum adueniente Christo,
 quando carnalia sectari destiteritis, ad Ecclesiam Dei aduocati, non bruti animalis
 & iumentum

Psal. 7.
Matth. 3.

Psal. 84.
Psal. 66.

Ioan. 15.

Apoc. 2.
Amos 8.
Psal. 73.

Esaiæ 14.

Psal.

Esaiæ 6.
Matth. 1.

Apoc. 21.

Apoc. vlt.

Ioel. 1.

& iumentis, sed hominis appellatione dignabimini. et si per iumenta gentes, per homines Iudaei in Scriptura saepe intelligantur. ut regius vates accepit quando dixit: Homines & iumenta saluabis Domine, in mundum scilicet homo factus adueniens Quod & Rabi Rahmon sentit super illud Hieremias: Et seminabo domum Israel & domum Iuda, semen hominis, & semen bestiae. semen hominis ait, hi sunt Israel: & semen bestiae, hi sunt conuersi gentium, de quibus apud Iob Baldad Suites dixit: Quare reputati sumus sicut bestiae?

CAPVT XXXV.

I factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, pone faciem tuam aduersum montem Seir, & prophetabis de eo, & dices illi, Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te mons Seir, & extendam manum meam super te, & dabo se desolatum, atque desertum. Vrbes tuas demoliar, et tu desertus eris, et scies quia ego Dominus: eo quod fueris inimicus sempiternus, et concluseris filios Israel in manus gladii in tempore afflictionis eorum in tempore iniquitatis extremae. Propterea uiuo ego, dicit Dominus Deus, quoniam sanguini tradam te, et sanguis te persequetur, et cum sanguinem oderis, sanguis te persequetur. & dabo montem Seir desolatum, & desertum, et auferam de eo euntem, et redeuntem, & implebo montes eius occisorum tuorum, in collibus tuis, et in vallibus tuis, ac in torrentibus interfecti gladio cadent. in solitudines sempiternas tradam te, et ciuitates tuae non habitabuntur, et scietis, quia ego Dominus Deus, quia faciam iuxta iram tuam, & secundum zelum tuum, quem fecisti odio habens eos, & notus efficiar per eos, cum te iudicauero, & scies quia ego Dominus audiui: uniuersa opprobria tua, quae loquutus es de montibus Israel, dicens: Deserti nobis ad deuorandum dati sunt. & insurrexistis super me ore uostro, et derogastis aduersum me. Verba uestra ego audiui. Haec dicit Dominus Deus: Latante uniuersa terra in solitudinem te redigam, sicuti gausus es super hereditate domus Israel, eo quod fuerit dissipata, sic faciam tibi dissipatus eris mons Seir, et Idumaea omnis: et scient, quia ego Dominus.

CONDOLERE iustis & afflictis, & potissimum amicis, & coniunctio naturae, & pietas ipsa humana ferre videtur. Caeterum inimicis compati, collamentari, ipsis benefacere, vindictaeque affectum temperare, Dei donum specialissimum est; usque adeo, quod ut ab hominibus exciperetur, in tonantis Christi Iesu vox haec necessaria fuit: Diligite inimicos uestris, benefacite his qui oderunt uos. Ad hoc igitur opus & quoduis aliud Deo gratum efficiendum, ipsis etiam in gratia Dei, & amicitia existetibus, summo opere conuenit, spiritum deuotionis, facilitatis, & propitius exercendi, quae Deo placent, obnixè ab ipso petere. Si quidem nec comes assiduus est spiritus iste deuotionis ipsis iustis, sicut nec spiritus prophetiae ipsis Prophetis. Vnde in quouis sermone factum esse uerbum ad prophetam legimus, ut bene hic adnotat Hierony. solum enim spiritus iste diuinis semper excitatus gratis in Christo permansit, ut B. Ioannes Baptista testatur, dicens: Vidi spiritum descendentem quasi columbā de caelo, & mansit super eum. Etenim et si super alios, spiritus Domini descendat, non semper tamen manet. Rogandus est ergo Dominus à praedicatoribus specialiter cum pro suggesto se dicturum praeparat: rogandus item & obnixè precandus à quolibet, pro dono hoc assequendo, cum opus gratum illi offerre curat: & à nobis omnibus, ut affectum charitatis nobis donet, cum inimicos persequi, & confectari, lacessiti sumus. Quanti autem Dominus faciat non solum studiosis afflictis commisereri, sed etiam iniustis & peccatoribus praesertim cum à Domino flagellantur: praesenti capite audi, quae contra montem Seir, siue Idumaeam, habitationem & descendentiam Esau iubet Dominus Prophetae inuulgare. fuit enim Esau uir rufus, & pilosus, atque ita Seir mons hispidus & pilosus uertitur, & mons est in Idumaea: ab Edom, id est, Esau accola eius nomen accipiens: Cui Dominus vastationem imminere dicit, propter inimicitias, quas cum Israele gessit, propter superbiam item, qua in vastatione Israel & Iuda intumuit, dicendo: Haec duae gentes, & duae terrae meae erunt, & hereditate possidebo

sidebo eas, atque propter vindictam quam sumpsit, dicendo: Deserti & vastati sunt montes Israel, & nobis relictus in cibum: & denique quod uerbis iactantiae, ait Dominus, insurrexistis contra me, & derogastis aduersum me uerba uestra, id est, multa uerba superbiae euomistis contra me, quae ego audiui, dicit Dominus: derogare enim uerba contra aliquem, est uerbis eum iniuriosis, & minus decentibus prouocare apud Hebraeos. Ecce indignationis Domini causas contra Idumaeam. Vide iam iustitiam vindicantem. Primum enim vrbes demolendas dicit, ita ut non in posterum habitentur, sed in solitudinem & desertum desolatae maneat: nec sit qui ad hunc montem colendum eat deinceps aut redeat, iuxta illud: quoniam non intellexerunt opera Domini. Et opera manuum eius: destrues illos, & non edificabis eos: quod grauius flagellum est, cum caeteris regionibus reedificationem concesserit. Erat autem Idumaea sanguinaria, quare sub metu, ne & eius sanguis funderetur, iure etiam consanguinitatis, eos amare, inquit, debueras, ut partes & posteros Iacob fratris tui. Quapropter quod formidas super te ueniet, & occisioni te tradat, & sanguinem contra te uertam, quia sanguinem odisti, quem diligere debueras. Aut si maioris: nisi temperes te ab effusione sanguinis, & homicidas punias, proculdubio occideris, & sanguis tuus effundetur; atque tanta copia, quod montes colles & ualles sanguine tuorum occisorum implebo. Vide magnitudinem stragis. Sed adhuc eam auget ex animi ira, qua sumitur uindicta, & ex communi applausu eam spectantium. Nam eo zelo, quo tu odisti: Israellem contra te ego faciam, atque hoc non uindictae gratia, sed ut sic notus sim eis, & scies quia ego Dominus, qui audiui quaecumque in me locutus es. Et insuper cum te in solitudinem redigam, tragediam spectantes, magno gaudio perfundentur: eo nempe quo tu affectus es, quando vastari Israel uidisti.

CAPVT XXXVI.

V autem fili hominis propheta super montes Israel, & dices: Montes Israel audite uerbum Domini: Haec dicit Dominus Deus: Eo quod dixerit inimicus de uobis: Euge, altitudines sempiternae in hereditate datae sunt uobis, propterea uaticinare, & dicit: Haec dicit Dominus, Pro eo quod desolati estis, & conculcati per circuitum, & facti in hereditatem reliquis gentibus, & ascendistis super labium linguae, & opprobrium populi, propterea montes Israel audite uerbum Domini: Haec dicit Dominus Deus montibus, et collibus, torrentibus, uallibusque et desertis, parietinis, et urbibus derelictis, quae depopulatae sunt, et subsannatae à reliquis gentibus per circuitum.

SUB typo liberationis Israel à captiuitate, & reductionis ad proprias sedes & terram, redemptionem à tyrannide daemone, & aedificationem Ecclesiae Spiritus sanctus hic primum docere intendit, quod clarè in discursu capitis uidebitur: Nam in hac re totus Propheta uersatur, atque pro magnitudine nuncij attentionem petit, montesque Israel per prosopopeiam audire iubet, attentasque aures porrigere. Et quoniam letissimum nuncium afferebat, ad id inuulgandum occasionem sumit ex re, quae maximè illos angebat, nempe quod in eorum casu omnes gentes latarètur, maximoque cum gaudio illis ruinam suam insultarent: quod potissimum Edom hostis, & inimicus capitalis faciebat. Fuit enim Esau ab ipso partu diaboli typus & figura. Vnde & in egressione primus esse uoluit, & tota uita primas partes contra Iacob & Israel habere conatus est. Quamobrem quia peritissimus est, & contra fragilitatem hominis potentissimus, non aperto Marte, & facie ad faciem certamen Israel, & Iacob cum illo inuit, sed diuino consilio subterfugiendo corpus, ut dicunt. Nam ipso materno utero supplantauit: cum eius insidias timeret primogeniturae eius, praesentiam uitando, in Mesopotamiam se contulit: ditiorque inde rediens, cum ipsi occurreret in uia, aliò cursum cum suis gregibus direxit, societatem eius uitando. Fuit ergo plane Iacob inimicus, & ita Idumaei eius posteris populo Dei Israel: atque ita diabolus sub eius typo in praecedenti capite significatus: ob quod cum omnes gentes cum populo Dei inimicitias gererent, de ipso solum dictum est: eo quod fueris inimicus sempiternus, idque potissimum declararet in die postrema afflictionis eorum, id est,

id est, cum Deus opera eorum puniret, culmen malitiæ iam attingetia, nec amplius
 toranda. item, quod cum Deo de dominio decertaret, quandoquidem Israël
 & Hierusalem hæreditate possidere contendebat, tanquam rem primogenituræ suæ
 à Jacob usurpatam, sciens ibi esse Dominum, populumque Dei esse, eumque habere
 Dominum, & patronum: & denique in eo quod in perditione & vastatione Israël, in
 genti gaudio perfusus est, quod est dæmonis proprium ingenium, in perditione ho-
 minum lætari. Atque ita per Prophetam dicit Dominus: motibus Israël, loco pro
 accolis sumpto, quia inimicus de vobis dixerit sibi applaudendo: Euge, altitudines
 sempiternæ in hæreditate datæ sunt nobis. Quæ vox superbi cuiusque est sibi gra-
 tulantis prosperitatem aut dignitatem, quam assequutus est. Quapropter in capite
 alieno periculum facito. & vide contra Dominum in solentia magnitudinē: quod
 irridendo, videtur montes illos sempiternas altitudines appellare, non quod ita fen-
 tiat, sed quoniam in æternum sedes illas Israëlitis promiserat Deus. Hæc autem vox
 irrisiois verborum Domini, nonne dæmonis propria est: proculdubio. In eo etiam,
 quod in rei temporalis amplificatione sibi lugere præcepit, suum ingenium non mi-
 nus ostendit. Sic enim illius exercitui imprecatur David: Auertantur statim eru-
 bescentes qui dicunt mihi euge, euge, & altissima quæque amare, proprium est dæ-
 monis. Quod beatus Ioannes exprimens, præmia promulgat à Domino, his qui non
 cognouerunt altitudines Sathanæ. Propter superbiam igitur hæc inimici, & quod
 ipsi tanta calamitate & miseria prostrati essent, & item quod super labium lingue ef-
 fent, id est, communis loquela & fabula ad irrisionem, dæmonis populo essent. quod
 sic prædixerat Tobias: Quoniam non obediimus præceptis tuis, ideo traditi sumus
 in direptionem & captiuitatem, & mortem & in fabulam, & in improperium om-
 nibus nationibus, in quibus dispersisti nos, qui ergo sic angustiati iacebant, suam e-
 rectionem, & illorum casum audiant. Et quoniam sub reedificatione Hierusalem
 vrbs, & habitatione omnium locorum quæ depopulata fuerant, Ecclesiæ ædifica-
 tionem intelligit in aduentu Christi Iesu, in qua non solum sapientes & maiores,
 qui Rempublic gererent, & nobiles, vulgares item homines: sed cuiusvis moris &
 conditionis, quantumuis peccatis vulnerati, dilacerati, & dissipati per Christi mor-
 tem reparandi & erigendi erant. montibus, collibus, torrētibus, vallibus, & ruinosis
 quibusque locis, nuncium audire iubet.

Psalm. 79.

Apocal. 2.

Thob. 3.

*Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quoniam in igne zeli mei loquutus sum
 de reliquis gentibus, & de Idumæa vniuersa, quæ dederunt terram meam
 sibi in hæreditatem cum gaudio, & toto corde, & ex animo, & eiecerunt
 eam vt vastarent, idcirco vaticinare super humum Israël, & dices monti-
 bus, & collibus, iugis, & vallibus: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego in
 zelo meo, et in furore meo loquutus sum: Eo quod confusionem gentium sus-
 tinueritis, idcirco hæc dicit Dominus Deus: Ego leuaui manum meam, vt
 gentes quæ in circuitu vestro sunt, ipsæ confusionem suam portent: Vos au-
 tem montes Israël ramos vestros germinetis, & fructum vestrum afferatis
 populo meo Israël, propè enim est vt veniat, quia ecce ego ad vos, et conuer-
 tar ad vos, et arabimini, et accipietis sementem, et multiplicabo in vobis ho-
 mines, omnemque domum Israël, et habitabuntur ciuitates, et ruinosæ in-
 staurabuntur, et replebo vos hominibus, et iumentis, et multiplicabuntur,
 et crescent. et habitare vos faciam sicut à principio, bonisque donabo ma-
 ioribus, quàm habuistis ab initio, et scietis, quia ego Dominus. Et addu-
 cam super vos homines populum meum Israël, et hæreditate posside-
 bunt te, et eris eis in hæreditatem, et non addes vltra, vt absque eis
 sis. Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod dicunt de vobis: deuoratrix ho-
 minum es, et suffocans gentē tuā, propterea homines non comedes amplius,
 et gentem tuam non necabis vltra, ait Dominus Deus, nec auditam faciam
 in te amplius confusionem gentium, et opprobrium populorum nequa-
 quam*

quam portabis, & gentem tuam non amittes amplius, ait Dominus Deus.
 SVSPENSVM tenet populum, & antequam consilium suum notificet, igne
 zeli vehementer iratum contra gentes, & vniuersam Idumæam Dominum decla-
 rat, quod depopulatis Iudæis terram illam ex toto animo & corde, & cum contem-
 ptu Iudæorum in hæreditatem sibi polliciti sunt: ita vt hac intentione populum il-
 lum vastarent, atque eicerent. Quapropter & indignationem hanc Dominus mo-
 tibus, iugis, collibus & vallibus annunciare iubet, dicens: Hæc dicit Dominus Deus:
 Ecce ego in zelo meo, & in furore meo loquutus sum. & quid est, quod sic ira percit-
 us sit Dominus? nempe quod castigatio, quam Dominus fecerat, in irrisionem & fa-
 bellam, fuisset gentibus, & ignominiam & confusionem illarum Israëlita sustinuis-
 sent. Sic enim oratione ipsa populum suspendere, auditores erigit, attentosque ma-
 ximè reddit. Deinde indignationem iudicis cum parte insultante & irridente no-
 strum infortunium, animos patientium lenit, & vehementer solatur. Postremò hæc
 disce, & Dominum sui honoris prospectorem non ignaum esse: quandoquidem
 suo nomini hæc consulit, indignationem suam proferendo, eaque gentes plectendo,
 quod populo insultarent: cuius ductor & protector ipse erat, vt supra expressit Pro-
 pheta, dicens: Cum Dominus esset ibi. Quapropter quantumcunque spiritus vel
 corporis assultibus continuis graueris, magni fac semper te in populo Dei esse, in eo-
 que te Dominum plantasse: quæ vna ex potissimis ratio est, vt te clamantem audiat.
 Quod & David non prætermisit, cū angustiis suorum peccatorum premeretur, ora-
 tionem ad Dominum fundens, tandem concludit: Quia apud te propitiatio est, &
 copiosa apud Deum redemptio, & ipse redimet Israël ex omnibus iniquitatibus ei-
 us. Et præterea perpende, quantum commoueat, obduratione eorum, quos in
 fratris punitione, suam voluntatem docere, bonum admonere, & exhortari inten-
 dit. Etenim zelo conuersionis gentium, vt sibi in maioribus peccatis agenti consu-
 leret, in conspectu earum, imò per earum manus suum populum delinquentem
 puniuit. at ipsi terrenorum cupiditate sic magis accensis, rebelliores se Domino præ-
 buerunt. Quamobrem inquit: Ego leuaui manum meam, & c. id est, sub iureiuran-
 do statui (in cuius signum manum siue digitum, modo nostro loquitur, leuaui) eos
 vastaturus, vt confusionem suam portent: vosque reducturus ad patriam, vt ra-
 mos vestros proferatis, fructusque vestros afferatis. Atque hoc & illud quàm ci-
 tissimè. nam propè, ait, est vt veniat. At verò qui tantopere iustitiam zelat, non
 emendatos reducet, præmiis afficiet, & ad bona vocabit? minimè quidem. Quia
 ecce ego, ait, ad vos, & cætera. quasi dicat: efferuescente iam ira, propitius ad vos
 venio; & conuertar, scilicet gratias meas, auxilia spiritus impartiendo, quibus ara-
 bimini, & sementem ad multiplicationem vestram, more subactæ terræ, acci-
 pietis. Quod tempore Zorobabel, & Neemiæ (vt historia Esdræ legitur) fa-
 ctum est. Vbi pauci tanto ardore & zelo honoris Domini, templum & ciuita-
 tem reedificare curarunt. Quod cum omni hostium contradictione, altera ma-
 nu ædificantes, altera arma tenentes, opus suum absoluerunt. Ex quibus veluti
 ex semine tota terra hominibus repleta est. Et quoniam ad montes Israël loquitur,
 hominibus qui terram colant in omni pace, & quiete, & iumentis, quæ pasqua car-
 pant, implendos omnino dicit, vsque ad eodè multiplicatio omnium futura erat, vt tẽ-
 pore Machabæorum completum legitur, quando sedit vnusquisque sub vite sua, &
 sub ficulnea sua, neque erat qui eos terreret.
 VERVM Ecclesiæ florentiam statum, ad quam Apostolorum prædicatione
 multi ex Iudæis pœnitentia ducti confluxerant, Spiritum sanctum hæc obum-
 brare, primumque intendere luce clarius ex ipsa litera colligitur. Atque princi-
 piò multiplicatio ex semine terræ prociſæ iniecto: hoc enim Christum Iesum esse
 prædixerat vates illustris, dicens: Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis se-
 men, quasi Sodoma fuisset, & quasi Gomorrha similes essemus. Nec enim Do-
 mini propitiatio, conuersio, atque vera pœnitentia vsque ad Christum fuit. Deinde,
 quod habitandam terram eam dicit, sicut fuit à principio, quando duce Iosue intro-
 ductus est populus, & maioribus bonis, quàm ante cumulanda: quod minimè in ter-
 restri illa Hierusalem impletum fuit, cum sine rege, & tributarij semper fuerint. &
 rursus promittit Israël montibus, quod absque suis habitatoribus Iudæis nunquam
 erunt.

Psalm. 129.

1. Esdræ 4.

1. Mach. 14.

Esaiæ 1.

erunt. Ait enim: & adducam super vos homines, populum meum Israël scilicet, qui possidebunt te, & non addes vltra, vt absque eis sis: id est, in æternum te ò terra possidebunt: neque ipsi Iudæis orba eris, quia non ipsi vastabuntur. Quod constat factum esse de Iudæis per Titum & Vespasianum post mortem Christi Iesu: & tandem quia dicerem, quo inter alia, gentes eam terram compellabant, erat: deuoratrix hominum, & suffocans gentem tuam: vt præ nimia vbertate, idem exploratores Iosue retulerunt. simile ei quod ancilla filiaë Raguclis obiecerat, luxuria eam notando: Nunquid me interficere vis interfectrix virorum tuorum? Id enim operatur in modicus deliciarum vsus, regione ipsa suppeditante aut largo patrimonio, aut inflammata omnino cupiditate, vt seipos homines destruant. Vnde & Ethnicus ille, cum Academiam ad cultum animorum erigere pararet (vt refert Hieronymus) in loco non satis salubri nec delizioso fundauit. Pollicetur ergo Dominus huic solo quod non vltra necabit homines & comedet: quando enim terra tam ferax & vbera omnium est, & finitimos ad sui possessionem inuitat, & sic suos accolat interficit propter accensionem affectuum carnalium, qui eos absumunt? quod renunciatione bonorum saltem affectu, & vitæ parsimonia, Christi mandatis in Ecclesia est adimpletum. & quod tandem nunquam gentium ignominiam portaturum populum dicit, de Ecclesia solum intelligi potest, nunquam suis legibus fidei, spei, & charitatis cum sacramentorum medicinis, vsq; ad consummationem seculi, defectura. Quod expressè de ipsa cecinerat Propheta, dicens: Et non adiciet vltra, vt transeat per eam incircumcisus. Proculdubio ergo hic est sensus literæ intentus per reductionem populi Israël ad suas antiquas sedes. Quapropter magnitudinem rei commendans, vt quæ solius Dei sit, sic totis gentium agminibus prostratis, & in captiuitatem redactis, in libertatem afferere, dicit: Et scietis quia ego Dominus, qui scilicet simile faciendo eduxi de Aegypto, & in hanc terram primum repugnantibus gentibus, collocaui.

Num. 13.
Thob. 3.

Plato in li.
contra Iovinianum.

Esaie 52.

Et factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, domus Israël habitauerunt in humo suo, & polluerunt eam in viis suis, & in studiis suis: iuxta immunditiam menstruatæ facta est via eorum coram me, & effudi indignationem meam super eos pro sanguine, quem fuderunt super terram, et in idolis suis polluerunt eam, & dispersi eos in gentes, & ventilati sunt in terras, iuxta vias eorum, & inuentiones eorum iudicaui eos, & ingressi sunt ad gentes, ad quas introierunt, & polluerunt nomen sanctum meum, cum diceretis de eis: Populus Domini iste est, & de terra eius egressi sunt, & peperci nomini sancto meo, quod polluerat domus Israël in gentibus ad quas ingressi sunt.

T A M cordi Domino erat populus suus, vt tanquam qui intimè ei patienti condoleret, nunquam ab ore amoueat peccata, ob quæ vsque ad eum miserè afflicteretur. Dicit ergo vitia, quibus cum sua libertate propria terra gauderent, obambularunt, studia pessima quibus mentes suas semper occuparunt, & sic contaminati sunt, vt horrorem conspectui Domini ingererent: perinde ac menstruatæ mulier tota sanguine conspurcata atque foeda viro suo, ob quod abstinere cogitur. Similiter ergo per punitionem & calamitatem necessarium fuerit Domino, se ab illis subducere, & ad tempus deferere, donec flagellis purgaretur. Et homicidia item connumerat: quæ omnia indignationem suam, id est, feruorem ignis tribulantis effudisse in eos coegerunt. contraxerunt præterea eadem mala, idolis quibus patriam suam polluerunt atque prophanarunt. ob quæ extra proprias sedes eos dispergendo, ventilando seu dissipando, inter gentes peregrinari fecit: ad eum enim Dominus idololatriam abominatur, vt exilij vagatione, & captiuitate ob eam populus mulctetur: cum alia scelerata aliis punitionibus citra patriæ desertionem corrigerentur. & meritò quidem, cum omnis hæreticus, quia perdidit fidem, extra Ecclesiam omnino fiat: peccator autem quantumuis aliis flagitiis obnoxius, fidelis sit & intra Ecclesiam maneat. Quod planè videtur hic Dominus insinuare: quando quidem aliis flagitiis effusione sue indignationis,

dignationis, idololatriæ verò dispersionem, & dissipationem inter gentes assignat. Ad gentes, præterea relegatos non quiescisse dicit, sed mores antiquos sequendo, nomen sanctum suum polluisse atque prophanasse. Liberauerat eos Dominus sua infinita potentia ab Aegyptiis & aliis gentibus, sua doctrina, sicut indulgentissima mater vt lacte nutriuit: vnde Domini sanctitas & maiestas toto orbe inter gentes celebris erat. Quapropter cum à timore & educatione tanti domini & parentis degenerantes, sic temerè vixissent, sinistra de Deo sentire ceperunt: tum etià, quod Deum, qui sic eos contra sua iussa & constitutas leges viuere permittebat, non sui prouidum, imò imbecillum existimabant, qui intra suas sedes nec continere, & nec ibi punire potuisset. Atque hoc & illud significat quod irridendo ore impuro apud eos versabatur: populus Domini iste est, & de terra eius egressi sunt. Quod vtinà non Indi nunc, non Barbari dicant: Nos fideles qui morum & religionis magistri esse debemus, in quo officio nos Dominus Iesus posuit, laxis habenis mundum colere, vitia persequi, & auaritia omnia commutare videntes. Nam proculdubio vt illos, iuxta vias nostras, & studia adinventionum nostrarum iudicabit, & animaduertet nos Dominus. Quod si dissimulare videtur, ad id tempus & ad illud flagellum quod sibi placitum fuerit, præparat: non quod sui honoris & nominis obliuiscatur. sed tanta est Domini bonitas, quod suæ gloriæ & famæ interim & ad tempus detrahi suffert, vt commodum nostræ salutis & iustificationis reportet. bonitas enim Dei patientia, & longanimitas, teste Paulo, ad poenitentiam nos adducit. Ad quem modum hic suo nomini pepercisse dicit, transplantando Israëlitas apud gentes, à quibus ob id blasphemabatur: vt eos lucrificeret, & tanto flagello erudiret. tempore autem nostræ correptionis & sui consilij expleto, suo nomini & honori consulit: vn de sequitur.

Idcirco dices domui Israël: Hæc dicit Dominus Deus: Non propter vos ego faciam domus Israël: sed propter nomen sanctum meum, quod pollulistis in gentibus ad quas intrastis, & sanctificabo nomen meum magnum, quod pollutum est inter gentes, quod pollulistis in medio earum, vt sciant gentes, quia ego Dominus, dicit Dominus exercituum, cum sanctificatus fuero in vobis coram eis. Tollam quippe vos de gentibus, & congregabo vos de vniuersis terris, vt adducam vos in terram vestram.

D IC E R E N T Israëlita, satis poenarum exoluisset, ideo tempus miserendi aduenisse, iustitiamq; postulare, vt eos eripere complaceat. Quibus respondens Dominus, falsos esse dicit, neq; eorum iustitia excitatum, sed sua misericordia motum, liberationem & reditum ad patriam promittere. Nā propter nomen meum: misericordiam scilicet meam, famam, & gloriam nominis mei, id faciam, ait: vt à pollutione, prophanatione & blasphemia, qua vestri causa inter gentes inuritur, vindex, faciam. sic enim id sanctificabo, & honori ac gloriæ meæ consulā. & cognoscent gentes, quia ego Dominus, cum vos libertate afferendo in conspectu earum sanctificatus, & meas iniurias vltus fuero. Tantæ enim curæ gentes Deo fuerunt, quod vt ipsum agnoscant nullum non lapidem mouit: etenim post publicum gymnasium, ipsi in suo populo instituit non semel & iterum apud Aegyptios olim, & nunc apud Chaldaeos, sed millies apud omnes nationes, citra omnem spem humanam, populū suum liberando, suam omnipotentiam declarauit. & rursus, tam charos suos habere demonstrat, vt misericordia semper eos præueniat, nec iustitiæ æquilibrium, ad nostram subuentionem expectet. Nam quantumuis fibrias extendamus, omnia opera nostra ex nobis quasi pannus menstruatæ sunt in conspectu Domini. Quare non ob eorum merita, sed ob suam misericordiam eos liberat. & nullis nostris exitibus meritis filius Dei datus est nobis, & paruulus natus est nobis. Itaq; homo factus nostræ salutis opus in cruce operatus est. quod hoc loco libertate illius populi à captiuitate Babylonica manifestissimè delineatur.

Effundam super vos aquam mundam, & emundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris, & ab vniuersis idolis vestris mundabo vos, & dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri: & auferam cor lapideum

ad Rom. 2.

Psal. 101.

Esaie 64.

Esaie 9.

lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum, & spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam vt in praeceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiat, & operemini, & habitabit in terra quam dedi patribus vestris, & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum, & saluabo vos ex vniuersis inquinamentis vestris, & vocabo frumentum, & multiplicabo illud, & non imponam vobis famem.

Hoc loco quod obscurius significauerat per libertatem & reductionem Israelitici populi, libertatem Ecclesiae à tyrannide diaboli, & redemptionem per Iesum Christum planè asserit. Quoniam autem in Ecclesia primum quod cõsideratur, est eius regeneratio: deinde eiusdem gubernatio in vitæ progressu, tertio copia necessariorum ad vitam, & tandem fructus, atque prouentus in tanta sublimitate euectorum spectatur. Primum ergo regenerationem per baptismum promittit, & gratiam Sacramentorum iustificantem, quæ à peccatorum inquinamentis, sicut à sordibus corpora aqua, mundantur: Aqua enim Baptismi sacramenti sicut conspelimur cum Christo in morte ipsius, ita & nos à morte peccati, sicut ipse à morte corporis, resurgimus. De qua regeneratione dixit Christus Iesus: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. & eius Apostolus Paulus hoc mysterium tractans, inquit: Christus dilexit Ecclesiam, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam neque rugam. In Baptismo enim sicut omnis culpa, ita & totus peccator reatus aboletur, & noua omnino nascitur creatura. Et ab idõlis, inquit, mundabo. quoniam ab idõlis, quæ gentes antea adorabant: & à mundi idõlis, honorum, licet & dignitatum magnatum, quæ nullus pro conditione humana & peccati fraude non suspicit, auocando, omnem hominem erigit, præter recalcitrantem. Quod exprimens Apostolus ait: Si surrexistis cum Christo, quæ sursum sunt querite, quæ sursum sunt sapite, & non quæ super terram. ob quod spiritum nouum donorum largitorè, ilicò se daturum subiungit, in visceribusque ac præcordiis fidelium impressurum: vnius inquam doni, quo ad cœlestia & diuina propendat: Quæ ratione iure spiritus nouus dicitur contraeum, quo ab antiquo & ipso peccati æuo, terrena tantum ambiuit. alterius verò doni, quo animi humani duritia plusquam saxea emollita, cor carneum reddatur, id est, docile & morigerum. Quo dato, inquit, faciam vt operemini, siue vt faciatis. Vbi Augustinus, cum inquit faciam, vt faciatis, quid aliud dicit, nisi auferam à vobis cor lapideum, vnde non faciebatis: & dabo cor carneum, vnde faciatis: cor obediens vnde faciatis. & paulò supra: Certum est nos facere cum facimus: sed ille facit vt faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati. Quoniam autem sic regeneratis, adminicula ad huius vitæ sustentationem desiderantur, gubernatorem magistrum, & protectore, spiritum sanctum promittit. Vnde adiicit: & spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam, vt in præceptis meis ambuletis, &c: atque ita vt media præcordia discipulorum occupauit in die Pentecostes, ita & in medio eorum, igneas referens linguas, apparuit. Is autè vt magister cœlestis doctrine illuminatione & gratiæ suæ instigatione suauis, faciet in præceptis Dñi ambulare, iudiciaque eius custodire. Vt pater autè & protector in Ecclesiæ terra, promissa Patriarchis per aduentum Christi inhabitare faciet, vbi populus Dei per adoptionem erit constitutus, secundum illud Pauli: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis, in quo clamamus, Abba pater. & ipsi erit Dominus in Deum, paterna nepe viscera ostendentem & declarantem. Tertium quod desideratur, est libertas & necessariorum sufficientia, quæ tribuit Dñs dicendo: *Et saluabo vos ex omnibus inquinamentis vestris, &c.* Vltra hoc quod peccatum animam commaculat, & deturpat, in seruitutem & captiuitatem demonis redigit. (qui enim facit peccatum seruus est peccati.) ob quod libertatem pollicendo, cum antea mundabo, nunc saluabo dicit ab inquinamentis vestris, & annonam non defecturam affirmat. & si necessaria ad corporis victum superabundanter sit prouisurus, non tamen de his primum sermonem instituit, sed de annonæ & sufficientia bonorum spiritualium, nempe verbi Dei, quod animabus fidelium cibus & alimonia existit, secundum quod dixit Dominus: Cibus meus est vt faciam voluntatem patris mei. & de eius penuria

penuria dixerat antè: immittam famem & sitim non panis & aquæ, sed audiendi verbum Dei. Hanc ergo famem omnino à sua Ecclesia depulsum certos nos facit, imo promittit, in magna abundantia multiplicandum: quia vocabo, inquit, frumentum. Cum enim Dominus homo factus suam prædicando vocem edidit, Euangelium exeruit, quod Ecclesiam suam docuit, & docendum eius Apostolis eorumque successores tradidit vsque ad finem mundi. & quoniam principes & gubernatores Reipubl. ad solam suam vocem & imperium, frumenti copiam haberi, & multiplicari facit: nostro modo se accommodans, de re spiritali loquens, ait: Vocabo frumentum, &c. quod autem frumenti nomine Euangelium & verbi Dei prædicatio intelligatur, ipsemet Dominus Iesus explicuit, agricolæ illius diuersas terrarum partes seminantis parabolam edisserens: inquit enim, semen est verbum Dei, &c. & denique eius Apostolus Ioannes, in distractione illa tritici denario vno, &c.

Luce 8.

Apocal. 6.

Et multiplicabo fructum ligni, & gemina agri, vt non portetis vltra opprobrium famis in gentibus, & recordabimini viarum vestrarum pessimarum studiorumque non bonorum, & displicebunt vobis iniquitates vestrae & scelera vestra.

FRUCTVS virtutis & prouentus, qui in Ecclesia ex prædicta cultura proueniunt, enarrat. ferent enim virtutis & charitatis opera fideles, quos arbores siue ligna & campum, siue agrum multigenis plantis per ornatum dicit. quod Propheta de Ecclesia vaticinans, dixerat: Et ædificabunt domos, & plantabunt vineas, & comedent fructus earum. & infra, vt de Ecclesia se loqui planum faceret, de Synagoga ait: Secundum enim dies ligni erunt dies populi mei, & opera manuum eorum inueterabunt. Ad quod Christus Iesus noster alludens dixit Phariseis: Aut facite arborem bonam, & fructus eius bonos, aut facite arborem malam, & fructus eius malos: arbores & plantas agri supponens homines appellatos esse. Atqui quoniam de fructu dilectionis Dei super omnia potissimum loquitur: quæ idolatriæ (quæ inuentio & superstitio gentium fuit) omnino contraria tunc fuit, vt beata Cecilia virgo & martyr testata est, dicens ad Tiburtium: Hodie fateor meum esse propinquum, qui dilectione Dei te ostendisti esse contemptorem idolorum; & omnino per Christum exterminanda erat. atque adeò subdit: vt non portetis vltra, seu non feratis opprobrium famis in gentibus. non enim de captiuitate aut vastatione in bello est sermo, vt dictum est, sed de alimonia & sustentatione spiritus. Porro quoniam fulcimentum virtutis, vitij odium existit, & studiosæ vitæ stimulus, fuga est inhonestioris atque inordinatæ: & diuinæ iustitiæ satisfactio, benevolentiaque numinis requisitio, peccatorum penitentia, & collacrymatio est: futura hæc omnia vt quotidianus panis in Ecclesia, prædicatur. Quare cum vias pessimas, siue vitia & studia non bona, siue desideria, & prauas mentis occupationes in mentem venerint, displicebunt omnino, atque detestabuntur: tam quæ contra naturæ legem commissæ sunt, quas iniquitates appellat Hieronymus; quam quæ contra præcepta & mandata Domini posita: quæ peccata & scelera nuncupamus.

Esaie 65.

Matth. 12.

Non propter vos faciam, ait Dominus Deus, notum sit vobis: confundimini, & erubescite super viis vestris domus Israël.

QUONIAM ingenium hominum est, cum è calamitate aliqua in prosperitatem assurgunt, & cum è profundo peccati in Dei gratiam, aliquando exercitio operum penitentia, cristas erigere, superbire, suæ industriae & viribus propriis cum Dei obliuione plus nimio tribuere: huic morbo obuians duo in memoria semper habere vult, non propter sua merita ereptos, cohonestatos & liberatos, sed propter Dei misericordiam & bonitatem. Quapropter dixit Dominus Iesus: Cum feceritis omnia quæ debuistis facere, dicite serui inutiles sumus, quæ debuimus facere fecimus. Alterum est quod peccatorum memoriam reuocantes, super ipsis erubescamus & confundamur, quod talia, Dominum offendentes, commiserimus; acceptum Domino referentes, & quod ea euaserimus, & quod non reinciderimus, cum ex nobis non ad bonum aspiremus; est enim humilitas, benevolentia Domini custos.

Luce 17.

Hæc dicit Dominus Deus: In die qua mundauero vos ex omnibus iniquitatibus vestris, & inhabitari fecero vrbes, & instaurauero ruinosas, & terra deserta fuerit exculta, quæ quondam erat desolata in oculis omnis viatoris, dicent: Terra illa inculta, facta est vt hortus voluptatis, & ciuitates deserta & deserta, atque suffosse munitæ sederunt. & scient gentes quæcumque derelictæ fuerint in circuitu vestro, quia ego Dominus edificavi dissipata, plantauitq; inculta. Ego Dominus locutus sum & fecerim: Hæc dicit Dominus Deus. adhuc in hoc inuenient me domus Israël, vt faciam eis. multiplicabo eos sicut gregem ouium, vt gregem sanctum, vt gregem Hierusalem in solennitatibus eius. sic erunt ciuitates deserta plenæ gregibus hominum; & scient, quia ego Dominus.

BONA ad quæ redituri erant Iudæi vt bono animo sint, specialius recenset, ea autem dicit esse inhabitationes vrbiū quæ relictæ fuerant, reedificationes ædificiorum, quæ ruerant; & cultus terræ tam vberes quod prætereuntes præ admiratione dicent: Terra inculta, ecce facta est hortus voluptatis: & insuper gentes, quæ supererunt post vastationes commemoratas, cognoscent, inquit, quia ego Dominus: eo quod volui dissipata reedificare, & sic delitiosè plantare inculta, & omnino sterilia facta. sed insuper post redundantiam opum & diuitiarum, quam memorauit, adhuc in hoc exauditurum eos dicit, quod mirum in modum populum multiplicabit: & vt greges ouium quæ Deo consecrabantur, & quæ in Hierusalem concurrerant in victimas offerende, in præcipuis solennitatibus, quæ propè infinitæ erant, absq; numero illis festis infinita in multitudine hominum cum suis victimis ibi confluyente: multo ergo maiori numero se homines multiplicaturum pollicetur. sed, nunquid de opibus, de multiplicatione hominum tanta cura est Deo, an potius de virtute, de sanctitate, de religione? maximè quidem. Etenim, vt sæpe diximus, felicem Ecclesiæ statum per reductionem Israël ad suam patriam significat. quippe qui iumentorum & bestiarum more vivebant, doctrina Christi in hominum rationem ascensuri erant. & sic vrbes & ciuitates inhabitaturi: animarum potentia & facultates inultibus peccatorum dissipatæ, pœnitentia atq; timore erant reparandæ, imò mortificandæ, vt dicebat Paulus: Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, libidinem, concupiscentiam malam, auaritiam, quod est idolorum seruitus: Euangelij doctrina proinde, ratione & intellectum hominis colédos esse, perinde atq; agrum ab agricola, qui iustos fructus ab eo percipere studet. Hæc enim bona Apostoli & successores Euangelij prædicatores, procisa cordiū terra plantant, ac rigant. Deus autem supremus agricola incrementum quotidie donat: atq; ita vt hortus voluptatis, vbertate bonorum spiritualium Ecclesia existit: ita vt gentes mirentur, dicentes: Inculta terra hortus voluptatis facta est. nonne hoc dixerunt ad Ecclesiam tanta frequentia ad eam homines concurrentes, vt totum istum orbem occuparent, temporibus Aug. Hierony. Ambrosij, & aurei illius sæculi hominum? proculdubio. Quod si nunc non conueniunt, nostra incuria & desidia in causa est: quod ita inuerso religionis ordine, vt exteros homines cum sacri Euangelij iniuria & eorum offensione à Christiana religione potius abiciamus, quam ad eam inuitemus. Prætereuntis enim nomine, gentes intelligit: iuxta illud vatis: Et non dixerunt qui præteribāt, Benedictio Domini super vos, benediximus vobis in nomine Domini. Appellatur autem Ecclesia hortus voluptatis, quia sic antè in scriptura nūcupata est: Hortus conclusus soror mea sponsa mea. & rursus: Surge Aquilo, veni Auster, & persa hortum meum, & fluent aromata eius. & in memoriam reuocans paradysum illum, à quo per peccatum eieci sumus, in quem per æquiualentiam gratiæ, nos Ecclesia restituit, vnde & eo nomine eandem censuit beatus Ioannes, dicens: Vincenti dabo edere de ligno vite quod est in paradiso Dei mei. Deinde expressius concursum gentium ad Ecclesiam prædicit, cum ad eius cognitionem venturas affirmat: videndo opere compleuisse quæ locutus fuerat de Ecclesiæ recedi-

Coloss. 3.

1. Cor. 1.

Psalm. 128.

Cantic. 4.

Apolaly. 3.

sæ reedificatione, per reductionem & liberationem Israëlitarum ad suas sedes, diuino solo consilio & potentia: iuxta vocem illam gentium, Sicut audiimus, sic vidimus, &c. & tandem in Ecclesia omnimodam virtutis, sanctitatis, & religionis culturam passim & in omni hominum frequentia perspiciendo: Nam cum hoc à Domino potissimum requirent, se exauditurum promittit: iuxta illud Domini Iesu, Perite & accipietis, vsque modò non petistis quicquam in nomine meo, &c. Quod nos docens: fidelium multiplicationem, ouium copiosissimæ fecuræ, assimilauit. Nam dum gregis meminit, facit se pastorem, qui Christus est, vt supra probatum est. De grege igitur Ecclesiæ proculdubio sermo est. Ouis quidem animal simplicissimum & omnino imbecille est, quales suos Christianos exoptat Dominus. & insuper non quibusque ouibus, sed sanctis, id est, consecratis ad Dei sacrificia & oblationes. Nec tantum, quæ consecratæ erant, sed quæ post dedicationem, ad Hierusalem mactandæ in Dei honorem diebus festis, & magnæ solennitatis conuenerant. quæ omnia Ecclesiæ multiplicationem aptè insinuant: de qua dixerat Dominus per Prophetam: Ego qui alios parere facio, nunquid sterilis ero? & alibi de hac generatione Christi per fidem differens, ait: Generationem eius quis enarrabit?

Psalm. 47.

Ioan. 14.

Esaiæ 66.

Esaiæ 53.

CAPVT XXXVII.

Acta est super me manus Domini, & eduxit me in spiritu Domini, & misit me in medio campi, qui erat plenus ossibus, & circumduxit me per ea in gyrum. erant autem multa valde super faciem campi, siccaq; vehementer. & dixit ad me: Fili hominis: putasne viuunt ossa ista? & dixi: Domine Deus tu nosti. & dixit ad me, Vaticinare de ossibus istis, & dices eis.

MAGNÆ res sunt, quæ nobis hoc capite vaticinantur: siquidem ad ea prædicanda, subductum Prophetam à corpore, eiusq; negotiis omnino, spirituq; prophético per considerationem mentis eleuatum fuisse in cœmeterium cum mortuis, ossibusque mortuorum agentem, ipso initio, ostenditur. & ita est, quod res magnas spiritus, & omnino supernaturales sic statu supernaturali prædicit, & libertatem Ecclesiæ per Christum Iesum, ac Iudæ cum decem tribubus Israël, & gentibus, qui tantopere desidebant, futuram vnitatem in Ecclesia, vinculo pacis & charitatis cōpactam. Primum ergo quod subobscurus in præcedentibus insinuarat, distinctius hic manifestat, per reditum, nempe, & libertatem Iudæorum; Ecclesiæ libertatem à tyrannide demōnis & seruitute peccati per Christum intelligere, quod statim ex visione colligitur: nam quorsum cum vita corporali valerent Iudæi captiui, eos ossibus comparat mortuorum? & omnia per gyrum contemplari iubet, vt nec vnum excipiat: & multa valde esse dicit, vehementerque sicca? nisi quod vniuersum populum Iudæorum mortuum spiritaliter, perinde ac illos quorum ossibus cœmeteria plena sunt: idq; vetustate peccati, longaq; consuetudine peccandi, vt ossa nimis sicca nullum penitus humorem ex vita cui seruiant indicantia, sed penè terra facta, ossis speciem iam deperdi. Interrogat autem Prophetam, si ea existimet posse viuere: vt respondeat ipse: Tu nosti Domine, cognoscendo planè: vt hominis mortui imbecillitatem, ad vitam corporalem resumendam, ita ad vitam animæ & spiritus, nisi Domino cooperante, & efficiente. Quibus prædicatorem eximie instruit, vt quæ ad suam gloriam populo velit dicere, se à corpore eiusq; negotiis auocādo, abstinentia & diligentia orationis Dominum roget: & quæ dicenda suppeditauerit, diligenter euoluat, atq; inspiciat. atq; tandem se tantum ministrum, Dominum autem auctorem, & sui verbi plantatorem intelligat. Instructus ergo Propheta ait.

Ossa arida audite verbum Domini: Hæc dicit Dominus Deus ossibus istis: Ecce ego intromittam in vos spiritum, & viuetis, & dabo super vos nervos, et succrescere faciam super vos carnes, & super extendam in vobis cutem, & dabo vobis spiritum, & viuetis, & scietis, quia ego Dominus. & prophetaui, sicut præceperat mihi. Factus est autem somitus prophetæ ante me, & ecce commotio: & accesserunt ossa ad ossa, vnumquodq; ad iuncturam suam, & vidi, & ecce super ea nervi, & carnes ascenderunt. & extenta est in eis cutis

eis cutis desuper, & spiritum non habebant. & dixit ad me: Vaticinare ad spiritum, vaticinare fili hominis, & dices ad spiritum: Hæc dicit Dominus Deus: A quatuor ventis veni spiritus, & insuffla super interfectos istos, & reviviscant. & prophetavi sicut præceperat mihi, ingressus est in ea spiritus, & revixerunt, steteruntque super pedes suos exercitus grandis nimis valde.

Hoc item idem non minus planè manifestat: quod resurrectionem corporum futuram (quam sibi ex fide notissimam supponit) in argumentum & persuasionem resurrectionis animæ à peccato, & liberationis à iugo dæmonis assumit. ut enim mors corporis, mortem animæ per proprium peccatū sequuta est, eiusq; in diividuus monitor existit: ita & corporis resurrectio, animæ resurrectionis indicatrix existit. & quadam correlatione se mutuo respiciunt. resurrectionem autē corporum, notissimā Iudæi habuerunt; tum ex Iob, iterum pellem suam, qua tunc patiebatur, circum dandū dicente: in carne propria visurum Deum: & Daniele asserente: Multi qui dormiunt in terræ pulvere, resurgent isti in vitam æternam, & isti in opprobrium & confusionem perpetuam. & aliis locis. Tria autem à peccatore exigit Dominus, ut eum libertate suæ gratiæ donet: & fidem promissionis, qua pollicitus est libertatem, & remissionem peccati, eam per poenitentiam affectatū, & cognitionē sui ex propria officina: & deniq; imbecillitatem ac impotentiam ad se à peccato expediendum, divinamq; gratiam suis virtutibus assequendam. Nam hæc omnia à populo illo requisivit, ut in libertatem per Christi Iesu mortem assereret: sub figura tamen libertatis illius à captivitate Chaldæorum, & reditus ad proprias sedes, & regionē. Fuit enim, ut inquit Cyrillus super Esaiam, imò & B. Paulus ad Gal. 3. Lex & prophetarum prædicatio magisterium quoddam & pædagogia, qua invitatione, & promissione fluxilis rei ad virtutem, ad exercitium literarum & ad amorem scientiæ attrahere curarunt: non aliter quidem, quam matres, quæ ut ad suam voluntatē filios provocent, & ad suum amorem alliciant, pomum, ficum, & alia interdum huiusmodi tradunt; non ut eos similibus sustentent, sed ut eorum voluntatem ad maiora appetenda lucentur. Ita sanctorum pædagogi fuit, & indulgentia matris, populum illū libertate tēporali donare, frugibus suæ terræ perfrui concedere, quibus ad animæ redemptionem & divitias spiritus assequendas assurgeret. Primum ergo in promissione Domini spēs iubet habere. Quare eam per Prophetā innotescere iubet, dicendo: Ossa arida audite, &c. Deinde infirmitatē, & nihil hominis, ut ita dicam, considerare advertit, dum præter spiritum & animam vivificantem corpus, nihil aliud hominem, esse ostendit, quàm ossium cumulum, sic ordinatē dispositorum, atq; nervis, ut funibus fortibus circumligatorum, carne insuper tectum, & cute, ad pulchritudinem & honestatem, obductum. quod Iob significanter & divinitus antea dixerat: Pelle & carnib⁹ vestisti me, ossibus & nervis compegisti me. Quod si hoc cōsideret homo, quomodo suum nihil non despiciet: idq; & id quod est, ad ipsum cōtinuè tendere, ut animæ prospiciat: hoc divinè docet nos Spiritus sanctus in refabricatione corporis, per resurrectionem, hic oculis supposita. Cui ut reintroducit spiritum & animam, ut sic homo resurgens vivat, sic primum cum homo genitus est, eam creat, (ut in Genesi dicitur) Et inspiravit in faciem eius spiraculum vitæ, &c. Sic ergo vivētem vita naturali dicit populum Iudæorum, quem antea ossa arida nimis ob vetustatem peccati, quantum ad vitam spiritualem, appellauerat: ita enim dicit:

Et dixit ad me: Fili hominis, ossa hæc universa domus Israël est. ipsi dicunt: Aruerunt ossa nostra, & perit spes nostra, & abscisi sumus. Propterea vaticinare, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris populus meus, & inducam vos in terram Israël, & scietis, quia ego Dominus cum aperuero sepulchra vestra, et eduxero vos de tumulis vestris popule meus, & dederō spiritum meū in vobis, & vixeritis. & requiescere vos faciam super humum vestram; et scietis, quia ego Dominus loquutus sum, & feci, ait Dominus Deus.

Quo d tertio loco Dominus à suis exigit, est humilitas, cognitio propriæ infirmitatis

mitatis & imbecillitatis ad bonū, citra Dei iuuamen prosequendum. est enim via diaboli superbia. Quapropter iter Domini alterum extremum, humilitas & abiectio. Hanc etenim rem ut mundi fastū, superbiam, & elationem prosterneret. humilis, pauper, & mansuetus nasci voluit, & exemplar imitandum proposuit, dicens: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Quocirca confitentibus hic Iudæis propriarū virium infirmitatem, dicendo: Ossa nostra aruerunt: & nullā confidentiam in humano auxilio habere, dicendo: Perit spes nostra: & deniq; tanquā palmites à vitæ, & ramos ab arbore abscissos, à prædicatione Domini ob sua delicta abscissos, & à propriis sedibus relegatos, Dominus subuenit. Etenim humanis omnibus auxiliis deploratis, cum homines nō aliud, quàm mortem restare arbitrantur, afflictis in eo speratibus solum succurrere consuevit. vnde primum potentiam & imperiū Chaldæorum vastatū super Prophetam minatur: ut factum fuit per reges Persarum. Quā occasione vsum suum populū liberavit. nam hoc est effringere eorum potestatem, & tumulos ac sepulchra Iudæorū aperire. illorum siquidem dominio & potestate tanquā tumulis & sepulchris mortui detinebantur. quod & captivitatē illam mortem animarū significare apertissimè demonstratur. Tumulus quidem, & sepulchrū ad mortuos referuntur, quod cum corpore viverent, quid aliud, quā animarum mortem intelligendū restat? & tunc cognoscetis, ait, quia ego Dñs. imperium quandoquidem, cui nullū par erat in orbe, quæ potentia, anno & tēpore multo antè signato auertere, nisi diuina valeret? & rursus ob eandem causam repetit, cum eduxerit eos à tumulis & sepulchris: id est, libertate asseruerit, quietemq; in sua patria dederit, cognituros eos Dominū, quoniam æquè diuina potentia, pro sua voluntate in Chaldæorum destructionē & Iudæorum liberatione relucet. verum quoniam de liberatione à tyrannide peccati, per redemptionem Christi Iesu, primum intendit, non prætereundum duxi, quod in hoc loco & aliis, quibus toties repetit, & cognoscet quia ego Dominus Deus, de cognitione Dei loqui, homine nēpe factō. Tunc enim Dominus cognitus est speciali ratione, cognatus nēpe, frater & amicus noster, quia hoc habitu nostram operatus est salutem & redemptionem. tunc item infinita Dei misericordia cognita, & hominibus approbata est, quando familiariter eum audiebant. quem vsq; ad eō timuerant audire. ut dicerent Moyſi: Loquere tu nobis & audiemus, non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur. Nam per fidem semper Iudæi eum cognouerunt Deum. Facit etiam ad hoc quod completo mysterio incarnationis Domini, & post eius admirabilem ad cælos ascensionem, apocalypsim, & prophetiam, beatus Ioannes subscripsit hac nota, Ego Iesus. ante incarnationem verò, & tempore legis, dicta & oracula Prophetarum semper firmavit dicendo: Ego Dominus: aut, Hæc dicit Dominus Deus.

Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis, sume tibi lignum vñ, et scribe super illud Iudæ, & filiorū Israël, & sociorum eius. et tolle lignum alterum, et scribe super illud, Ioseph lignum Ephraim, et cuncta domus Israël, sociorumq; eius. & adiunge illa vnum ad alterum tibi in lignum vñ, et erunt in vnionem in manu tua. Cum autē dixerint ad te filij populi tui loquentes: Nonne indicas nobis, quid in his tibi velis? loquere ad eos: Hæc dicit Dñs Deus: Ecce ego assumam lignū Ioseph, quod est in manu Ephraim, & tribus Israël, quæ sunt ei adiuncta, & dabo eas pariter cum ligno Iudæ, & faciam eas in lignum vnum, & erunt vnum in manu eius. Erunt autem ligna super quæ scripseris in manu tua, in oculis eorum.

Svb similitudine & parabola Ecclesiæ vnitatem per Christum Iesum Dominū nostrum, iussu Domini vaticinatur Propheta, ex Iudæis Israëlitis, & gentibus. nam cum de Iuda quæ amplectebatur tribum Beniamin, & Leuitas, libertas decantata sit: ut planè per hanc reductionem, Ecclesiæ redemptionē intelligere significaret, Israëlitarū confluum ad Iudam prædicit. qui tamen non conuenit, ante Christum, neq; etiam post, secundum terrestrem & temporalem habitationem, cum adhuc in montibus, vrbibusque Medorum feruire dicat Hieronymus. Vbi videant suum exitum hæretici, qui figurati per decem illas tribus sub Ieroboam, à Iuda, id est, ab Ecclesia

Ecclesia Christi Catholica recesserunt, nisi enim ad Iudam, hoc est, ad Ecclesiam per confessionem Catholice fidei redierint, actum est de illis. nam in montibus Medorum, id est, habitationibus dæmoniorum, apud inferos perpetuo seruiunt. & tandem in fine capitis confluras gentes ad regnum, & Ecclesie imperium dicit. Nam cum ad sanctitatem homines omnes suapte natura aspirant, cum in populo meo Israel, inquit, eam viderint, cognoscent me sanctificatorem: id est, hominem factum, qui omnem sanctitatem tribuero: confitebuntur insuper & me sequentur in Ecclesia mea & regno. Ad hanc igitur unitatem significandam, in tabella iubet Prophetę scribere, domui Iudę, & in altera tabella, domui Israel, siue Ephraim, aut Ioseph. His enim tribus nominibus decem tribus appellabantur. Primo, quod plures essent quàm Iudę nomen antiquum totius populi sibi reseruauerunt. Alia verò duo nomina ratione Ieroboam principis discessionis, qui fuit filius Nabath, de tribu Ephraim, qui fuit filius Ioseph Patriarchę. Rursus has duas tabellas siue ligna in vnum colligare & iungere iubet, atque vna manu tenere. Figura est & typus unitatis duorum populorum, & aptissima quidem. Primum enim Scripturę mysterium signatur, quę memorię & perpetuitati deseruit. Nam qui passionis Christi Iesu nostri participes fuerint, in memoria Domini erunt, iuxta illud: In memoria æterna erit iustus, & ab auditione mala non timebit: simul vt eorum menti idem sacramentum commendaret, atque ita sub spe redemptionis Domini semper viuerent. Et in tabella siue ligno aptè describitur: quia in ligno crucis omnia pacificauit, siue quę in cælis, siue quę in terris sunt. Iungunturq; deinde in vnum: quia in unitatem Ecclesie conuenturi erant per Christum, qui fecit vtraque vnum. & in vna manu, non duabus Prophetę tenentur: quia potentia vnus Christi Iesu nostri (quem Prophetę referebat) mysterium hoc complendum erat. Vnde & in figuram illius, quod Dominus prædicado facturus erat, vt proposito ænigmatē & parabola populo, postea rogantibus discipulis enarraret: hic in typum obiecta similitudine, quærenti explicationem populo referre iubet. In prædicatione autem huius figurę duo sunt aduertenda: Vnum quod dicit: Ego assumam lignum Ioseph, quod est in manu Ephraim &c. vbi notatur, quod tribus Ephraim e qua fuit Ieroboam, Israeli semper imperauit: vt hereticorum posteri priorem hæresiam ducem semper sequuntur, vt quotquot hereticorum nostro tempore sectę sunt, Lutherum semper agnoscunt suscitatore omnium elapsarum hæresum. Alterum est, quod ligno Iudę adiungitur lignum Ioseph, & Ephraim non econtra: quia Catholice Ecclesie fidem Christi verè confitenti, omnes heretici adiungendi sunt per confessionem eiusdem fidei, modò ad Christi hæreditatem reductes esse velint. atqui quoniam Ecclesiam in scholam publicam omnium qui ad cælum ascendere cupierint, posuit, ligna sic descripta & vnita, oculis omnium proposita, tenere manu sua iubet.

Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam filios Israel de medio nationum ad quas abierunt, & congregabo eos vndiq; & adducam eos ad humum suam, & faciam eos in gentem vnã in terra, in montibus Israel. Rex vnus erit omnibus imperans. & non erunt vltra due gentes, nec diuidentur amplius in duo regna, neq; polluent vltra in idolis suis, & abominationibus suis, & cunctis iniquitatibus suis, & saluos eos faciam de vniuersis sedibus suis in quibus peccauerunt, & emundabo eos, & erunt mihi populus, & ego ero eis Deus.

EXPLICAT quibus rationibus vnitas dicta populorum conciliabitur: tresque recenset, conuictum, unitatem regis, & vnus Dei cultum. Etenim vt naturalis vita absque communicatione, sufficienter saluari non potest, vt rerum commutationibus, & commerciis, indigentia horum, & illorum excrescentia ad vitam æquetur, siue temperetur, ita & spiritalis vita in exercitio virtutum, & vnus legis cælestis, nempe fidei, cum suis asseclis, spe, & charitate custodia minimè retineri potest, absque simili in suo genere commercio & conuersatione: quare ex dispersione gentium Israelẽ tandem adducendum ad suam humum, vbi primum cum tribu

tribu Iuda habitauit, & per hoc vtrumque populum ad Ecclesiam accessurum promittit. Deinde pluralitas principum legitime gubernationi omnino obest. Nam & populos diuidit, dum vnus vnum, alius alium affectat, populum sic ad diuersa trahentes: & varios ac diuersos mores longè profeminant, dum iste has, ille alias leges & statuta condit, vt exemplo fuerunt Ieroboam, & Roboam populum Dei diuidentes, atque ad varios mores & cultus pro vnus cuiusque libito suos trahentes. Quapropter, inquit, vnus rex tantum erit, nec amplius duo erunt regna. Tertio quod super omnia adunat, & omnino dispersa congregat, vnus veri Dei cognitio & cultus existit: Est quippe naturale multitudinis & pluralitatis in eam unitatem colligi, à qua profluxerat & dimanauerat. Quocirca cum vniuersale principium, & illud vnum quo posito omnia ponuntur, & quo sublato omnia tolluntur, vt dicebat quidam, Deus sit: suauiter in eius cognitione & cultu omnes homines congregantur. vnde facta congregatione cessatura idola & Israelis abominationes dicit, & liberaturum siue emundaturum insuper, ab idolis & abominationibus, quibus & in Babylonia & illis sedibus dispersi, idola colendo nomen sanctum Dei polluerant, atque prophanauerant. atque hoc continget, quando erit mihi populus, ait, & ego ero illis Deus. quod intelligi nequit, nisi per assumptam humanitatem, quando apparuit factus homo, & Ecclesia eius tanta misericordia coadunata est in vnum populum, sicut nec præcedentes immediatè promissiones. Quoniam in ea vnus rex tantum est Christus Iesus noster. Quare de temporali vno rege non est sermo: nec ante ipsum etiam idola cessarunt.

Et seruus meus David rex super eos, & pastor vnus erit omnium eorum. in iudiciis meis ambulabunt, & mandata mea custodient, & facient ea, & habitabunt super terram, quam dedi seruo meo Iacob, in qua habitauerunt patres vestri, & habitabunt super ipsam, ipsi & filij eorum, & filij filiorum eorum vsque in sempiternum, & David seruus meus princeps eorum in perpetuum.

RELIGIONEM, vitam, & situm Ecclesie narrat; hæc nullatenus de reductione materiali ad sedes antiquas intelligi possunt: quoniam nec rex David, qui iam præterierat, surrecturus iterum ad regendum erat: neque tempore illo tam accurata, vt hic describitur, illius populi fuit institutio. Est ergo apertus sermo de Ecclesia quæ Christi Iesu pascuis cælestibus fuit pasta, & tanta expensã à lupis & bestiis nocivis redempta & defensa, vt animam suam posuerit pro ouibus suis. Quapropter pastor hic prænunciatur. & proprio ore id ipsum testatus est, dicens: Ego sum pastor bonus. Est item rex eius spiritalis, secundum quod ipse dixit: Regnum meum non est de hoc mundo: officium regis, directione, gubernatione, & defensione animarum gerens. ad quod insinuandum ilico post regis appellationem, pastoris nomine magis temperato, notatur. Appellatur autem Christus David seruus Dei patris, prænuncians appellationes quibus in Euangelio nuncupatur vt quando dicitur illi: Fili David miserere mei. & iterum: Liber generationis Iesu Christi filij David, & aliis pluribus locis: quia ex domo & familia David, vt promissus fuit, descendit. & seruus item compellatur, quia minor patre secundum humanitatem. De vita autem Ecclesie sic vaticinatur: quod iudicia Domini docebit, & lumen vitæ, & gressus vitæ dirigendo suggerens. ita enim post peccatum per propriam in seipsis hominum confidentiam ratio hallucinata est, vt cæca & tenebris ignorantie obruta, absque Deo æstimetur. Quare, vt cæcus direttore tantquam lumine, ad ambulandum indiget: ita & homo luce cælestis doctrinæ: vnde quia à Deo emanat, nomine iudiciorum intimatur. mandatorum autem: vt nobis complenda proponitur, & præcipitur. Quapropter subdit: Et mandata mea custodient. Vbi cura & vigilantia qua mandatis Domini obseruandis intendendū est, notatur: ex qua eorum exequutio sequitur. Quamobrem & facient ea subiungitur. Nunquam enim Ecclesia absque his vitæ partibus inuenitur, etsi plures in se contineat fideles, qui à recto tramite per peccata deuiant: Quos reducere ad fru-

Plato in Parmen.

Psalm. 111.

Paulus ad Coloss. 1.

Paulus ad Ephes. 2.

Ioan. 10.

Ioan. 18.

Marci 16. Matt. 5.

ad frugaliorem vitam semper est sollicita. De situ autem non quidem materiali, sed spiritali ita loquitur.

Et habitabunt super terram, quam dedi seruo meo Iacob.

HABITATIONEM promittit in terra, quam dedit Iacob, & quam Patriarche inhabitauerunt. quod de terra spiritali ut dixi, id est, de benedictionibus Patriarchis factis & in Ecclesia complendis, manifeste intelligendum ipsemet textus sacer docet. Primum quod ipsos Israelitas eorumque posteros usque in sempiternum eam terram habitaturos dicit: ita quod ab ea nunquam expellendi venirent, cuius contrarium non post multos annos contigit. Item quia in sempiternum princeps super eos David Dei seruus promittitur, quod nisi de Christo intelligi non potest, ut dictum est. Quod expressè Angelus de Christo interpretatus est, dicens: Et dabit illi Deus sedem David patris eius, & regnabit in domo Iacob in aeternum, & regni eius non erit finis. Ecce, ubi mentionem inserens Iacob & David, & perpetuitatis, quae hic promittitur: hunc locum planè interpretari visus est.

Luce 1.

Et percutiam cum illis foedus pacis, pactum sempiternum erit eis, & fundabo eos & multiplicabo, & dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum, & erit tabernaculum meum in eis, & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus, & scient gentes quia ego Dominus sanctificator Israël cum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.

Coloss. 3.
1. Timot. 1.

DE fune & vinculo, quo vnitas corporis Ecclesiae colliganda erat, differit, quod est charitas. Super autem haec omnia charitatem diligite, quod est vinculum pacis, dicebat Paulus. Atqui quoniam finis praecipi est charitas, ut idem Apostolus docuit: basis autem charitatis pax cum Deo existit: tot saeculis propter irritationem peccati exoptata, antequam adueniret, & antequam Christus Iesus noster cum sua morte sacrosancta effecisset: ideo Euangelium, quod eius vitae, & diuinorum mysteriorum enarratio est, foedus pacis appellatur. Vnde & Angeli hominibus gratulantes natiuitatem Christi pacem hominibus cum Deo decantauerunt, dicentes: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, hominibus bona voluntas, Dei nempe, quam

Ioan. 20.

Luce 24.

1. Cor. 3.

Ephes. 2.

Matt. 26.

Apocal. 21.

Math. 4.

Math. 12.

verbo suo incarnato & nato in mundo, gerebat hominibus. Christus deinde saluatione pacis suos solatus est, post suam resurrectionem dicendo: Pax vobis, atque iterum, Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, non quomodo mundus dat, ego do vobis. huius autem pacis nuncium & testimonium aeternum, Euangelium existit, ut nomen pacis & foederis iure retineat: Qui autem hanc pacem operatus sit, statim explicat Dominus: nempe fundando eos, & Ecclesiam super Christum firmissimam petram. ita siquidem Paulus id celebrat: Fundamentum aliud nemo potest ponere praeter id, quod positum est, quod est Christus Iesus: & iterum, Non estis hospites & aduenae, sed ciues sanctorum, & domestici Dei fundati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum ipso summo lapide angulari Christo Iesu. in quo multiplicatio fidelium superaedificata est, & creuit in templum sanctum Dei. Deinde hoc mysterium amplius explicando sanctificationem suam in medio eorum daturum dicit, & tabernaculum suum cum eis futurum pollicetur. Christus etenim Iesus noster quantum ad sanctitatem, quam in mundo operatus est, ad omnium redemptionem, accommodatè satis sanctificatio in medio populorum posita dicitur, siue sancta aut templum, ut alij transferunt. suo enim sacrosancto corpore (quod templum ipse appellauit) nostram sanctificationem operatus est. & tabernaculum item Dei, secundum assumptam humanitatem: Ita enim explicuit hunc locum B. Ioannes. Et erit tabernaculum meum cum eis, de Christo differens, & aptissime quidem: nam id tabernaculum peregrinationis, ante aedificationem templi, sicut post ipsum templum Christi figura, in peregrinatione huius vitae mortalis omnino extitit, iureque optimo sic nuncupatus est: Nam ut domo & tabernaculo homines coquietere solent, ita & in Christo homine, Deum patrem quietuisse testatur est, dum in Baptismo dicit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. & iterum in transfigurationis mysterio, & per Prophetam, referturque etiam à Mattheo, Puer meus dilectus quem elegi, in quo bene complacui anime meae. Efferbuit enim

enim ira aeterni patris, in verbi sui vnigeniti incarnatione: vnde sanctificatio & tabernaculum aptissime dicitur, quia ad redemptionem & coadunationem in Ecclesia, tam gentium quam Israelitarum venit. Vnde cum vocatione gentium clauditur textus.

5

CAPVT XXXVIII.

Factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, pone faciem tuam contra Gog, & terram Magog, principem capitis Mosoch, & Thubal, et vaticinare de eo, & dices ad eum: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Gog principem capitis Mosoch & Thubal, & circumagam te, & ponam fraenum in maxillis tuis, & educam te, & omnem exercitum tuum, equos & equites vestitos loriceis vniuersos, multitudinem magnam, hastam, & clypeum arripientium & gladium, Persae, & Ethiopes, & Libyes cum eis omnes scutati, & galeati, Gomer & vniuersa agmina eius domus Togorma latera Aquilonis, & totum robur eius, populi que multi tecum. Prepara, & instrue te, & omnem multitudinem tuam, que coacervata est ad te, & esto eis in praecceptum.

NATURAE hominum omnino consentaneum est, postquam vota sua assecuti fuerint, & ad suas sedes exules reducti, rerumque potiti, otio & ignauiæ indulgere. vnde peccata omnia scaturiunt, & in eorum poenâ ab hostibus prouidete Domino interturbari, affligi, ac multoties perdi solent. Quapropter constructa Ecclesiae acie in superioribus vaticiniis, mala quae eam ambitura erant, plus nimio Christianis hominibus confidenter & securè agentibus, iam vaticinatur, & exitus simul ac poenas, quas hostes, sic in eam furentes, sustinebunt. Ob quod statim in initio iubet. Dominus Prophetam faciem suam contra eos obfirmare, id est, ad eos sermonem animosè, & vultu indignante conuertere, Dominumque & Deum omnipotentem manu graui & vindicanti ad eos venire, quo & soletur Ecclesiam, tanto antè tempore cognitione & praerentione muniendo. Mala enim praemissa, aut industria & sagacitate declinantur: aut ineuitabiliter futura, minus feriunt: & hostes, ut sibi consulant, absque Domini nutu & permissione, rem hanc non aggressuros sciant, & ob scelera & flagitia commissa, & excessus in executione mandati pro sua libidine non impunè tandem discessuros. Principio igitur adnotare oportet, quod etsi plures numerentur hostes, ad Gog tantum & Magog aduentus Domini iracundus intimare iubetur. Pro quo aduerte (quod & in nostris commentariis super Apocalyp. notauimus) diabolum post exercitum suum inuisibilem, sensibilem alium & visibilem gerere, ex paganis, Iudaeis, haereticis constat. Nam etsi prauis & sceleratis homines, intra Ecclesiam illi seruiant, ad eiusque ditionem pertineant, non tamen exercitum hunc componunt, quia pro eo non pugnant, sed tantum captiui & vinculis astricti peccati, ipsi seruiunt. Qui enim non est mecum, inquit Christus Dominus noster, contra me est, & qui non colligit mecum, dispergit, id est, in dispersione & factione demonis est. Huius ergo visibilis exercitus contra Ecclesiam ab ipso initio confluentis, etsi plures reges duces fuerint, supremus tamen dux, rex, & imperator Antichristus in fine mundi adueniet. qui cum sui corporis membris tanto tempore dimicando, Ecclesiam obtinere non potuerit, vltimum assaultum sua ipse persona cum innumerabili exercitu eam omnino vastaturus, faciet, quod in suum caput recidet. Is ergo Gog dicitur, iuxta interpretationem beati Ioannis, & eius exercitus, Magog, & aptè quidem iuxta interpretationem nominum: quippe Gog, testum vertitur, Magog verò detectum. Antichristus quidem oraculis Scripturarum testis est usque ad finem seculi, quo aduentante prodibit: & tanquam de domo sua & tecto totus memoratus exercitus eius, tyrannicum imperium procurans, egressus est, & semper exhibit. Vnde quia sathanas horum imperator & caput existit, Gog & Magog, id est, Antichristum cum innumerabili exercitu postquam mille annis transactis solutus erit, ut dicit B. Ioan. loco citato, ex quatuor angulis terrae congregaturus asseritur. Primum ergo non praeter Domini voluntatem, sed ipso permittente exercitum

B. Greg. in
Lucā cap.
21.

Luce 12.

Apoc. 20.

exercitum hunc colligendum prædicit, cum ait: circumagam, & ponam frænum in maxillis tuis. instructio enim & umbratile bellum, exercendum, ad vires explorandas, & artem militarem excolendam, ut ad usum sit cum ea opus fuerit, hinc significatur. flectere enim equum pro equitis arbitrio, ipsumque perire circūagere, equumque infranare ut morigerum se præbeat, artis militaris studia sunt. Et si omnes expostores punitionem & animaduersionem hoc loco præoccupent, quod mihi non probatur, cum infra eius specialiter meminerit, præsertim quod statim de progressu ad bellum agit, quem instructio & militum exercitatio semper præcedit. Deinde cum ait: & educam te, & omnem exercitum tuum, &c. exercitus munitionem, equis omnique genere armorum præfulgentem significat: quam non citra eius ordinationem, & cognitionem futuram dicit, sicut nec instructionem, siue institutionem. Quapropter se rei prouisorum exhibendo, verbis primæ personæ utitur, circumferam, inquit, & educam. Tertiò, gentes adiutrices commemorat, Persas, Æthiopes, Libyos, Gomer, & Thogorma latera Aquilonis, quæ gentes sunt, omnes autem Gog applaudent dicendo: Accinge te, scilicet ad bellum, & cuncta quæ ad id necessaria sunt para. nam manus adiutrices, quasi dicant, semper tibi præbebimus: ita ut sit vox copiarum ad bellum concurrentium; suum primum regem animando. Nisi velis, quod Hieronymo placet, ironice à Deo dictum esse, quasi dicat: Tempore hoc indutiarum extende neruos ut lubet: visitaberis tandem, & omnium pœnas lues. Hic tamen dubitatione non caret, quare Gog & Magog gentes illas Mosochitas & Thubalitas adiunxerit, seorsum autem, & quibusdam interiectis, aliarum nationum meminerit: quod non sine mysterio factum arbitrari licet. D. Augustinus arbitratur Gog & Magog non esse nomina gentium, sed diaboli esse propria, & alligatione, & solutione eius illi esse imposita, quod rectus & inclusus fuerit in gentibus. Peractis verò mille annis, quia liberius in bellum contra Ecclesiam prodire permittitur, Magog siue detectus dicitur, qui ab odiis & internis discordiis exiens, aperte toto impetu ad arma procedet. Atqui quoniam Cappadoces, qui à Mosoch filio Iaphet descenderunt, & Itali (etsi alij Iberos, seu Hispanos intelligant) à Thubal, Iaphet ite filio, originem duxerunt, bello maximè insignes sunt. hinc Gog siue sathanas tota furia arma arripens insigniores, ad id gentes primò sibi assumit. Vnde Thubal mundanus siue confusio vertitur: Mosoch autem, attrahens vel sepiens, alias verò gentes, quæ non tanti armis æstimarentur, separatim recensuit. at cum in sacris literis Gog nomen esse viri legatur, Iohel nempe: curgentem ab hoc descendente nomen sui capitis retinere non dicemus, sicut de Mosoch & Thubal dicimus? Igitur etsi verum sit quod B. Augustinus asserit nomen esse sathanæ impositum ab eius incarceratione insigni, non tamen obstat, quin nomen sitalicuius regis præfecti alicui genti Aquilonari, cui potissimum inclusus sit sathanas per merum & absolutum imperium, & in eam tanquam in exilium sit relegatus. Quod & Augustinus libro citato sentit, præcipuè cum dicat Scriptura, Ab Aquilone pandetur omne malum. Quædoquidem non solum de exercitu Babylonico, sed de omni alio, quod Dei Ecclesiam infectabitur, & quem ille Chaldæus significauit, intelligendum sit. Quapropter maximè mihi probatur, gentem significari post Paludem Mæotidem aquilonarem comorantem, cuius rex hoc nomine gaudeat, qui apprimè sathanam ipsum relegatum designet, vnde & sibi nomen adaptatum est. Atque hinc Mosoch & Thubal, siue Cappadoces, & Itali, quia ad Aquilonem vergunt, cum Magog suo principe, aut regis, siue capitishorum principe, simul annumerantur. Deinde verò, quoniam à quatuor ventis sathanam congregaturum exercitum dixit B. Ioannes, gentes alias in tres partes orbis respicientes hinc intelligere est necesse: Persas versus orientem, Æthiopes meridionales, Libyes siue Mauros occidentales. Tertiò item poteris dicere (cum ita sit, quod ad signandas tres orbis plagas, aliæ etiam gentes poterant commemorari) has numeratas fuisse, quod infestissimo odio Ecclesiam Dei prosequatur, quod est sathanæ primum studium & votum. His etenim gentibus Turcæ imperium dilatatum est. & quæ gens Ecclesie infestior, & immanior? Quod fortasse erit, quoniam Tartari illi à quibus Turcæ descendunt, Christianos vastantes suo imperio initium dederunt, vnde inimicos animos contra ipsos semper gerendo, Christianos expugnando, eorum sedes occuparunt, totumque suum imperium, quod tam late patet, ex eorum terris

Augustin.
20. de ciuitate Dei, c. 11.

Gen. 10.

1. Par. ca. 5.

Hierem. 7.

Apoc. 10.

terris maiori huius orbis parte diffuderunt. Quocirca fortasse his adiungit Gomer, & Thogorma, id est, Galatas & Phryges seu Germanos, ut alij volunt, ad latera Aquilonis cum magno robore populorum. Ille enim fuit filius Iaphet, à quo Galatas descendisse dicitur: iste verò Somer, à quo Tygranei, qui à Græcis Phryges dicuntur, denominati sunt, quibus hæreticos designare videtur, quas partes primum occuparunt & occupant, qui intestino odio Ecclesiam Dei Catholicam & plusquam capitali prosequuntur. Atque quoniam primum à gentibus, deinde ab hæreticis Dei Ecclesia concussa fuit, & semper premitur, hinc vltimo loco isti inter eius hostes connumerantur.

10 *Post dies multos visitaberis, in nouissimo annorum venies ad terram, qua reuersa est à gladio, & congregata est de populis multis ad montes Israël, qui fuerunt deserti iugiter. Hac de populis educta est, & habitabunt in ea confidenter vniuersi.*

15 **BENIGNITAS** Domini, antequam aduersarij bellum committant, ut furiam temperent, ab inceptoque desistant, eorum prostrationem prædicit. nec more hominum vincendum, eos vastaturum, quin potius fautorum, amplexurum, & ad Ecclesiam suam, quam contriuerant, reduendum annunciat. Est enim ingenium Domini perditam omnem omni via & studio querere, etiam habenas suæ voluntatis laxando, ut tandem luto & peccati cæno, omnino immersus ad cor redeat, manum Domini postulando. De Agogo, de Antichristique exercitu tria hinc Dominus vaticinatur: primum, populi visitatio eis miserando, in nouissimo annorum, id est, in fine seculi tempore quo Christus Iesus noster cum Elia, & suis, opitulaturus Ecclesie, contra Antichristi robur adueniet, prædicitur. Visitatio enim in Scriptura sæpe pro vocacione & miseracione accipitur, & non pro punitione, ut à sancto Iob, *Quid est* Iob 7. homo quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum: visitas eum diluculo, & subito probas illum. Item à beato Petro conuersationem inter gentes commendante, ac dicente: Charissimi obsecro vos tanquam aduenas, & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis quæ militant aduersus animam, conuersationem inter gentes haberites bonam, ut in eo quod detractant de vobis, quam de malefactoribus ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis. Deinde Ecclesiam sanctam locum confugij, & salutis portam assignat, in qua eos collocabit, eam autem montes Israël longo tempore desertos, & reuersam à gladio & collectam ex populis atque ex populis eductam dicit. Etenim de Ecclesia vaticinando, reductionis Israël ad suas sedes meminit, metaphoram semper continuando. fuerunt quidem Israëlitarum non cum Iudæis ad terram Hierusalem reuersi, sed cum populis gentium dispersi manserunt, & manent, donec ad Ecclesiam confugiant. Quapropter iugiter, hoc est, valde magno tempore, montes Israël desertos dicit: Ecclesiam quippe montes Israël præfigurant. Appellat etiam eam ex populis congregatam atque eductam, prædicendo ex gentibus eam congregandam, & tandem de populis educendam, per conuersionem Israëlitarum potissimum dicto tempore: qui nunc dispersi in gentibus vagantur iuxta vaticinium Esaie, quod & refert. beatus Paulus: Cum ingressa fuerit plenitudo gentium, tunc omnis Israel saluus fiet. & denique eam de gladio reuersam dicit: eius victoriam prædicendo, quæ cum toto progressu suæ ætatis, concussa ab hostibus, & afflictata fuerit, & illis nouissimis temporibus potissimum, semper tamen victrix persistit: & tunc præcipuè cum tota mundi colluies in eam confurget. Verum tamen etsi multo sanguine fusa, à cæde cum victoria reuersa est, suos etiam hostes Domini Iesu manu & consilio amplectens. Tertio loco tandem securitatem, & tutamen, sub Ecclesie gremio habitatum prænuntiat: quia habitabunt, inquit, confidenter. Nam in eo, qui verè sub legibus fidei, spei, & charitatis in Ecclesia viuit, adimpletur proculdubio illud Propheticum: Viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum: quod diuinis auxiliis munitus, semper incedat, iuxta illud Pauli, *Qui filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo cum illo non omnia nobis dona donabit?* Roman. 8.

T

Ascen-

Ascendens autem quasi tempestas venies, & quasi nubes vt operias terram tuam, et omnia agmina tua, & populi multi tecum. Hac dicit Dominus Deus: In die illa Ascendent sermones super cor tuum, & cogitabis cogitationem pessimam, & dices: Ascendam ad terram absque muro: veniam ad quiescentes habitantesque secure. hi omnes habitant sine muro, vestes, & porta non sunt eis, vt diripias spolia, & induas praedam, vt inferas manum tuam super eos qui deserti fuerant, & postea restituti, & super populum qui est congregatus ex gentibus, qui possidere cepit, & esse habitator vmbilici terrae Saba, & Dedam, & negotiatores Tharsis, & omnes leones eius dicent tibi: Numquid ad sumenda spolia tu venis. Ecce ad diripiendam praedam congregasti multitudinem tuam vt tollas argentum, & aurum, & auferas supellestem atque substantiam, & diripias manubias infinitas.

PVLCHERRIME Dominus suam infinitam prouidentiam ostendit, dum tanto ante tempore vim exercitus Antichristi, eiusque cogitationes, finem item, atque designum sui congressus ostendit. Vis autem exercitus illius triplici ratione commendatur, & ab impetu insperato, dum tempestati comparatur, quae magna violentia solet provenire: & a qualitate dum nubes dicitur, quae sua obscuritate, & tenebrositate vehementer deterrere solet: & a quantitate item, dum eius agmina populosque fautores, (quos supra scilicet memorauit) terram operturos dicit. Hoc quippe prauorum ingenium est, vt nullam rem tam animose agendam suscipiant, neque humeris ad proiciendum vehementius imponant, quam persequi & proferre virtutem: si semel in animo infensam esse, fedit. Deinde Antichristi cogitationes, mentis negotia, quibus se ad bellum animabit, declarat. Nam cogitationem hanc pessimam versabit in corde suo: Ecclesia absque muris & vestibus, & portis, quibus regna & ciuitates, suae salutis prouidae muniri solent, omnibus exposita iacet: Insuper eius habitatores otio, & quieti indulgent, nec armorum solliciti sunt, & securi habitant: imbelles autem & improvidos debellare facile est. Quare tunc ad eos ascendam: Ecce cogitationem Antichristi, quam pessimam appellat Dominus: non solum quod in Ecclesiam eius sponsam sit, sed quoniam in Deum blasphemus est: nam cum vigilantissimam simul & indulgentissimam curam sponsa gerat (secundum quod ipsa testatur, dicens: Ego dormio, & cor meum vigilat) vsque adeo vt omnem defensam & munitionem humanam in infinitum superet, impio ore dicat absque muro & defensa aliqua eam agere. Verum cum nulla Christianorum ciuitas absque muris, & caeteris defensionis munitionibus inueniatur, quomodo stare potest, absque muro, portis, & vestibus habitare? quod facile expeditur, si consideremus, Ecclesiam Dei Catholicam non hanc ciuitatem, regnum hoc, aut illud esse, quod Christianis & fidelibus inhabitetur, sed vniuersam Christianorum collectionem vbicumque orbis agentium. Hi enim, vt legibus fidei, spei & charitatis supernaturalibus restricti sunt, ita & muris supernaturalibus, portis & vestibus, Angelorum nempe custodiis, & diuinis auxiliis tanquam muris ac sepibus muniuntur. Quocirca verè dicit, absque muro materiali, & caeteris munimentis, quibus humana industria suam tuetur salutem, tota simul, & in vniuersum carere. Et item alia ratione, quia Ecclesia, etsi robore corporis, industriis humanis, & exercitu etiam tanquam mediis ad propriam defensionem à Deo ordinatis vtatur, quoniam Deus disponit omnia suauiter, ad sua opera facienda, natiuas cuiusque rei vires coagere instituit: in suam confidentiam primum vigorem, & spem, ad suae salutis tuitionem, & defensionem in Deo collocatam habet, qui se adiuuantes nunquam deserit, imò suam praesentiam & assistentiam vsque ad consumationem saeculi pollicitus est.

Hi tamen praetereundum non est, impugnationes hostium Ecclesiae, ob nostram desidiam tardium, & otium à Domino ordinari: atque tunc potissimum impetum suum & furiam

& furiam exercituros, quando in maiori desidia, ac torpore firmè omnes, agerentes sibi suisque concupiscentiis indulgeant, ac veluti pactum habentes cum inuisibilibus inimicis, securi viuant. Quamobrem ascendere contra quiescentes, & habitantes secure impostor ille dicit. Verum & si Dominus tantisper ad eius probationem, & amplificationem manum subtrahat, & deserere videatur, nunquam tamen eam relinquet, sicut neque eius minimum membrum, dum suum confugium Christum semper habeat, in omni angustia se semper adiuuando, continuè ad ipsum appellet, quamuis probationibus saepe sepius exponatur. Quapropter nomine defertorum qui postea, debellato nempe Antichristo, restituti fuerunt, & nomine populi ex gentibus congregati (à quibus etiam, sed reprobis, & extra eam persistentibus) Ecclesiam eo tempore oppugnandam intelligit. At quo designo, quo fine sic violentum bellum cum Ecclesia conferet? Vt diripias spolia, inuadas praedam, &c. in sua persona respondens, ait Propheta. Quod enim bellatores ad aggrediendum hostes, ad impetum belli sustinendum corroborat, & constantes mediis tormentis belli facit, spoliū, praeda, & inimicorum vastatio & vindicatio existit. Quare immodicam, & superexcrecentem auaritia cupiditatem Spiritus sanctus in Ecclesia notat. quod explicatius tractans, populum eam esse dicit, qui possidere cepit, & esse habitator vmbilici terrae, id est, Iudae, quae in medio terrae habitabilis, vt vmbilicus in medio corpore situm habet. Iudae enim, hoc est, Ecclesiae confidenti, & proficenti fidem Domini nostri Iesu Christi, necessariae sunt opes, diuitiae, potentiae: Caeterum vt adminicula vitae ad officium pro dignitate status excedendum: vt instrumenta gubernationis ad Rempublicam Christianam in pace & iustitia continendam. non vt haec homini dominantur, in votis primum sint, omniumque actionum & functionum gubernacula teneant: perinde ac res, quae

25 finis & vltimi scopi rationem vsurparunt. Hoc etenim Dominus Iesus noster, damnauit dicendo: Nemo potest duobus dominis seruire, Deo & Mamona iniquitatis. quod huius loci quem tractamus appositissima interpretatio est. Namque nulla res implicatior quam ex aequo rei pecunariae & possessionibus colendis procurandis, torum animum dare, & eundem Deo eiusque fidei, confessioni, & obseruationi operibus vitae integrum traderes, à quo vel ipsa natura abhorret. Atqui quoniam Antichristi animus multo longius ab anima suorum distabit: nam ille honores diuinos affectabit, & se Christum esse persuadere contendet, vt late explicuit beatus Ioann. hi verò spolia diripere, praeda augeri, & locupletari. Quapropter qui ipsi Antichristo coniunctissimi erant, ab studio suo eum reuocarentur, & populo, siue exercitui condescendere: vt ad spolia, nempe ad aurum & argentum & supellestem inuasorum, oculos demittat, & altiora relinquat. quod Saba, & Dedam, & negotiatores Tharsis & leones siue leunculos proposituros dicit: amicissimos quosque & mercatores, quibus auaritia sedem habet, & nobiles quoscumque, qui iam corrupti in diuitiis, & opulentia nobilitatem collocarunt, intelligit. Dedam enim mamilla, seu dilectio interpretatur, & vrbs est in extrema orbis parte sita, à terra sancta remotissima, vt in scriptura notatur. Saba verò, vnde Sabaei, metropolis est Arabum, & circuitio, siue ebrietas vertitur. Hi ergo cum Tharsensibus propriis terrae sanctae agentibus (vt ferme totam terram occupaturum Antichristum designet) qui negotiationes exercent, & auaritiae opera sua locarunt: & leones item, id est, nobiles & primi sui exercitus (ob generositatem enim & potentiam huius animalis, nobilitatis symbolum existit) dicto modo consiliati sunt.

Propterea uaticinare fili hominis, & dices ad Gog: Hac dicit Dominus Deus, Numquid non in die illo cum habitauerit populus meus Israël confidenter, scies, & venies de loco tuo à lateribus aquilonis, tu & populi multi tecum ascensores equorum vniuersi, cæcus magnus, & exercitus uehemens, & ascendes super populum meum Israël quasi nubes vt operias terram? in nobilissimis diebus eris, & adducam te super terram meam, vt sciant gentes meae cum sanctificatus fuero in te in oculis eorum o Gog.

MIRABILIS Dei sapientia, qui ut bonum promouere, ita ex malo bonum eruere nouit, post grauissimos casus quosdam vocando, quos aliàs minimè obremperaturos sciebat. Sinit ergo Gog neruos omnes suæ malitiæ extendere, ut prope infinita multitudo eius exercitus fidem accipiat, ad ecclesiam quæ quam persequebatur, cõueniat: Quod Propheta vaticinare Dominus hîc iubet. Ait ergo, cum populus Israël, hoc est, Ecclesia, habitauerit confidenter, id est, in pace & tranquillitate, victoria contra exercitum Antichristi obtenta, tunc Gog sciturum, solû enim sciunt qui Deum agnoscunt, eius quæ fidem profitentur: cum nec viam, nec terminum salutis humanæ agnoscant, & quantumuis sibi arrogant, procul à scientia distat, Quia densissimis ignorantie tenebris obruti, quamdiu Deum ignorant, semper iacent.

1. Corint. 1. Quod beatus Paulus explicans, ait: Cum Dei sapientiam per sapientiã non cognouisset mundus, placuit per stultitiã prædicationis saluos facere credentes. & rursus: Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognouit, quemadmodum oporteat eum scire. Nec turbare te lector debet, quòd interrogatiuè loquitur, est siquidem Scripturæ mos, quæ maximè affirmat interrogationem proponere, ut supra notatum est. Et illud David regis planè docet: Nõne cognoscant omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam, sicut escam panis? id est, tandem iam cognoscant. Multitudinè autem ad Ecclesiam confugiētium explicat, dicēdo: *Et venies de loco tuo tu & populi multi tecum, &c.* Vbi ceterum magnum & exercitum vehementem venire dicitur ad Christum: loquitur enim de aduentu eo, quem Christus Iesus noster explicuit, quando dixit: Omne quod dat mihi pater ad me veniet, & eum qui venit ad me, non eiiciam foras, & est illud met, quod vaticinatus est ex Esaia beatus Paulus: Cũ intrauerit plenitudo gentium, tunc omnis Israël saluus fiet. Rem autem amplificando Dominus, eius temerarium aggressum prædicens, ait: Et ascendes super aut cõtra populum meum Israël quasi nubes, ut operias terram: Affectum quendam prædestinationis, quo post multa præcipitia nouit Dominus suos reuocare, memorans, tempus autem quo hæc complebuntur significas, ait: In nouissimis diebus eris. non dicit erit, aut continget, sed eris cum cõtũ gentium loquendo, quas scituras & venturas dixerat: ut doceat gentes, quæ Deũ ignorant, & vniuersos peccatores, qui peccatis sepulsi sunt, non esse, nec verè & propriè de illis hoc prædicari, iuxta illud Esaie: Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei. & rursus illud: Ne tradas sceptrum iis qui non sunt. Quoniam verò opera Domini hæc omnia facienda sunt, inquit: adducam te ad terram meam, quasi dicat: cum paraueris scientiam, veneris per fidem, & esse acq̃uiseris per gratiam & charitatem me operante & cooperante, collocabo te in Ecclesia mea: & sic scient tandem gentes me, id est, me Deum approbabit, & colent, cum sanctificatus fuero in oculis eorum ò Gog: hoc est, cũ meam sanctitatem, & bonitatem meam in tuis ipsis, sic ad diuina beneficia attrahendo, ostendero. Et hæc sunt, quæ hîc vaticinatur Propheta. Nam si illum aduentum exercitus Antichristi (ut omnes expositores quos vidi sentiunt) hîc repetit, quid noui hîc inuulgat, ut sic à Domino præparetur dicendo: Propterea vaticinare, & cetera? & rationes denique quas exponendo adduximus, satis rem elaram faciunt.

Hæc dicit Dominus Deus: Tu ergo ille es de quo loquutus sum in diebus antiquis in manu seruatorum meorum Prophetarum Israël, qui prophetauerunt in diebus illorum temporum, ut adducerem te super eos. Et erit in die illa, in die aduentus Gog super terram Israël, ait Dominus Deus, ascendet indignatio mea in furore meo, et in zelo meo in igne ira mea loquutus sum. quia in die illa erit cõmotio magna super terram Israël, & cõmouebuntur à facie mea pisces maris, et volucres cali, et bestia agri, et omne reptile quod mouetur super humũ, cunctiq; homines qui sunt super facie terræ, et subuertentur montes, et cadent sepes, et omnis murus corruet in terram, et conuocabo aduersus

aduersus eum in cunctis montibus meis gladiũ, ait Dominus Deus. gladius cuiuscuiusque in fratrem suum dirigitur. & iudicabo eum peste, & sanguine, et imbre vehementi, & lapidibus immensis, ignem, & sulphur pluũ super eum, & super exercitum eius, & super populos multos qui sunt cum eo. Et magnificabor, & sanctificabor, & notus ero in oculis multarum gentium, & scient, quia ego Dominus.

TRIA in residuo capitis docet nos Dominus, primũ omnes inimicos hostes & persecutores Ecclesiæ ad corpus pertinere Antichristi: qui etũ in vltimis temporibus, & prope finem sæculi ipse in persona in bellum prodibit, totũ sui roboris, aut potius Sathanæ pondus exerens, tamen nunquam suis membris eã à sua infantia ad illa vsque tempora quiescere sinit. Quod ipsa in Psal. triumphos suos canens dicit: Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi, &c.

Hoc autem ita esse ipsa litera testatur, dum dicit: in diebus illorum temporum, siue multis annis antè loquutum esse Dominum, & ait: Ut adducerem te super illos. Afflictiones ergo, quas illi à mundo receperunt, opera Antichristi ad motæ fuerunt. Deinde persecutiones omnes. Et vltimam illam sæuissimam, propter populi sui peccata, in eorum vindictam & punitionem prouidere, ac promittere dicit: Hoc enim est quod ait: eius indignationem in furore ascendere, atque in zelo, & igne iræ suæ loqui. Verũ non verbis loquitur, sed igne tribulationis ad motõ, quo affligit & punit, quo genere loquutionis vitur Dominus, cum post habitis eius præceptis, minis & terroribus, verbis incussis, solutiorem vitam semper sequi contèdunt. Quod per Prophetam docens, ait: In loquela enim labij & lingua altera loquetur ad populum istum; nempe diuidendo, & dilacerando. quod genus loquelæ & David expresserat, dicendo: Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo cõturbabit eos. Mala autem & calamitates, quas loquutus siue ad moturus est, illæ sunt quæ finè mundi præuenient Antichristi tempore, terremotus scilicet, fames & pestilentia, quas beatus Matth. Euangelista commemorat. Quibus tãtũ timor vniuersum apprehendet, ut dicat beatus Lucas: Pressuram gentium in terris præ confusione ionitus maris ingentem futuram: & arefcendos homines cuiuscunquẽ conditionis, & status (hoc enim designans piscium, volucrum, bestiarum agri reptilium meminit, & hominum qui sunt super faciem terræ) præ expectatione eorum quæ superueniet vniuerso orbi. Atque quoniam patientes & afflictos spes aliqua humani auxilij potissimum solari solet, omnem eam adimit, dicendo: subuertendos montes qui ad munitionem naturalem conditi sunt, casuras sepes, arces scilicet, & corruituros muros ciuitatum, quæ industria humana ad sui tuitionem inuenit. Tantum enim abest ut spem euasione habeant, quòd tantũ præ atrocitate gladij citò finire vitam curabunt, dicentes montibus: Cadite super nos, & collibus, venite, & operite nos. Sic enim hunc locum Euangelista interpretari videntur expressè. Tandem verò cum tantũ suæ Ecclesiæ Dominus auxilium maneat, se eos protecturum pollicetur, quando ad extremum, spes humana venerit, Antichristumque & pertinaces omnes ex suis vastaturum. Idq; triplici instrumento conficiet: gladio primũ, in exercitu Antichristi, cuiuscunquẽ in fratrem verso, ut in celebri illa victõria, quam Ionathas contra Philistæos nactus est, factum legimus: deinde peste eos vastante, iudicium in eos exercebit: & terriõ tempestate de cælo grauissima per imbrem vehementem, fulgura, grandinem, tanquam lapides iaculando, & ignem sulphureum, qui eos quã citissimè absumat, pluendo. Quibus inquit Dominus, me solum Dominum & verum Deum agnoscant, cum magnum & sanctum me sic ostendero.

V autem fili hominis vaticinare aduersum Gog, & dices: Hæc dicit Dñs Deus: Ecce ego super te Gog principem capitũ Mo soch, & Thubal, & circumagã te, & deducã te, et ascendere te faciã de lateribus Aquilonis, & addu-

& adducam te super montes Israël, & percutiā arcum tuum in manu sinistra tua,
 & sagittas tuas de manu dextera tua: deiciam te super montes Israël, & cades
 tu, & omnia agmina tua, & populi tui, qui sunt tecum, feris, auibus, omniq; vo-
 latili celi, & bestis terræ dedi te ad deuorandum. super faciem agri cades, quia e-
 go loquutus sum, ait Dominus Deus: & immittam ignem in Magog, et in his qui
 habitant in insulis confidenter, & scient, quia ego Dominus: & nomen sanctum
 meum notum faciam in medio populi mei Israël, & non polluam nomen sanctum
 meum amplius: & scient gentes quia ego Dominus sanctus Israël. ecce venit, &
 factum est, ait Dominus Deus. Hæc est dies de qua loquutus sum, & egredientur
 habitatores de ciuitatibus Israël, & succendent, & comburent arma, clypeum, &
 hastas, arcus, & sagittas, & baculos manuum, & contos, & succendent ea igni
 septem annis, & non portabunt ligna de regionibus, neque succident de saltibus,
 quoniam arma succendent igni, & deprædabuntur eos, quibus prædæ fuerant, et
 diripient vastatores suos, ait Dominus Deus.

VASTATIONEM & interitum, quem in calce præcedentis capitis exercitus
 Antichristi prædixerat Dominus gladio futurum, hic potissimum exponit. Quem
 hoc ordine describit, quod profectum à sua patria & sedibus priuam narrat: dein-
 de montem & casum: tertio, potentiam & vim exequutricem: quarto, se auctorem
 omnium testatur, dum ob sui nominis gloriam sic statuisse dicit: & pacationem vl-
 timo, qua parata victoria usque ad finem sæculi Ecclesia potietur, enarrat. Profectio-
 nem igitur à sua terra partibusq; Aquilonis in occursum motum Israël, hoc est, Ec-
 clesie (diximus enim sæpe hic per Israël montesque eius Ecclesiam significari) Do-
 mini consilio factam recenset, cum circumactionem, educationem & ascensionem
 eorum ad montes Israël legimus. Quando enim seueritatem suam in aliquos ex-
 ercere decreuit, aut missione alicuius falsi consiliarij id facit, sicut de Achaz, ad quæ
 decipiendum spiritus quidam se obtulit, qui in ore omnium Prophetarum mendax
 esset, ut euentus rem probauit. Quia in campo Assyriorum iuxta definitione Do-
 mini occubuit: vel suo arbitrio & rationi relinquendo, quæ nunquam sine timore
 propriæ æstimationis existit, atque hoc secundo modo Gog & Magog adduxisse cre-
 diderim, quando quidem prior modus non explicatur. Interitum verò & occubitum
 recēset, quando à manu sinistra arcum excutere, & sagittas à manu dextera deicere
 dicit: Etenim tunc maxime arma è manibus militum decidunt, quando morte ap-
 petente vires omnes deficiunt, nihil quod manibus apprehendissent retinere valen-
 tes. Quapropter manum sinistram arcum, & dexteram sagittas remittere dicit; quo-
 niam qui arcu iaculantur, hoc habitu procedunt. Atque ut supplicij grauitas augeatur,
 cum bello ceciderint, in humatos in escam feris, animalibus, volatilibus & be-
 stis terræ relinquendos prædicit tanto tempore antè: ut qui viderit, sic loquutum
 fuisse ac statuisse Dominum, cuius nuntia omnia gubernantur, planè accipiant. Vis
 autem & potentia sic eos euellens manus Domini erit & Ecclesie exercitus, qui
 postquam magnas strages pertulerit, Elia & Enoch, aut Moseh, in auxilium post oc-
 cubitum (ut beatus Ioan. dicit) resurgentibus, Christo Iesu nostro peculiariter assiste-
 re, veluti ignis absumens omnes inimicos suos vastabit ac perdet. Et hoc est, immi-
 tere ignem in eos qui habitant in insulis, id est, extremis terræ locis remotissimis cō-
 fidenter, ac omnino secure. Atqui ne dicant gentes, cum talia viderint, casu accidisse:
 tot millibus annorum antè se Dominus facturum pollicetur, suo honori, nomi-
 niq; suo sancto consulens. Tunc enim insulani illi qui remotissime habitant, scient,
 ait, quia ego Dominus: hoc est, scient me gubernatorem, prouisorum vniuersalè om-
 nium, meamque dominationem & arbitrium, vel minima re non posse subterfuge-
 re. Deinde in Israël suum sanctum nomen notum facturum dicit, quoniam hoc fa-
 ciet care, ut nouis animis, & amplioribus, nomen Dei honorificent, laudent, ac san-
 ctificent, tam mirandis & stupendis gratiis ad id acceptis: ex eo verò tempore usque
 ad diem iudicij, quod non longius progredietur, Ecclesia quieta & tranquilla restā-
 bit, nullis iam hostibus eam impugnātibus. Quapropter nunquam in posterū suum
 nomen

nomen sanctum pollui, permittitur promittit Dominus, totis iam ad extremum
 usque exertis & eneruatis diaboli, ac Sathanæ viribus & astutiis, quippe usque ad il-
 lud tempus, cum ad humilitatem suæ Ecclesie, suorumque punitionem, multas
 victorias hostibus concedat Dominus: ob quod & malè apud eos audit, & tanquam
 imbecillum & infirmum arguunt filium Dei vnigenitum Iesum Christum nostrum.
 deinceps verò tempore induciarum & expectationis expleto, cessabit omnis mur-
 muratio, & cognoscent, ait, omnes gentes, quia ego sum verus Dominus, qui color,
 & sanctificor in Israël, id est, in Ecclesia. At verò quoniam quæ remotissima sunt aut
 nunquam futura pro humano ingenio, aut ad præsentem nullatenus pertinere arbi-
 tratur, ut quæ memorata sunt, mundo timeantur, & ita certa esse credantur, ac si in-
 starent, quod vaticinatus est venire & factum esse dicit: nam ita certum erit atque
 præterita sunt, & ita præsens existimandum, ac quod venit & manibus habetur. & in
 maiorem exaggerationem subdit: Hæc est dies de qua loquutus sum: id est, si venit
 & factum est, quod prædixi, existimate hanc diem præsentem illam esse, in qua con-
 tingent quæ vaticinatus sum. Mente enim & consideratione præsentia, omnia futu-
 ra tenere, sicut & præterita quæ ad nostram salutem pertinent, magnum ad vitam
 momentum existit. tandem pacem & tranquillitatem qua Christi Ecclesia supera-
 tis Antichristi facibus potietur, commemorat: quæ tanta erit, ut qui nullum iā bel-
 lum amplius expectent, lãceas, sagittas, & omnia armorum genera succendent. Ipsi
 postrema illa victoria potiti in pace & quiete erunt: per hoc insinuas, quod fociis suis
 sedebunt, non ex agris aut saltibus ligna comburentes, sed ex prædis inimicorum,
 vicem qua ipsi deprædati sunt, eisdem rependentes. Vsum autem lignorum horum,
 septem annos habituros suæ Ecclesie ciues ait: id est, toto residuo tempore usque ad
 sæculi finem. numero enim septenario vita hæc præfens significatur: & octonario,
 quæ speramus in cælo, ut ex locis innumeris scripturæ hoc aduertētibus, manifestū est.

*Et erit in die illa, Dabo Gog locum nominatum sepulchrum in Israël vallem via-
 torum ad Orientem maris, quæ obstupescere faciet prætereuntes, & sepe-
 lient ibi Gog, & omnem multitudinem eius, & vocabitur Vallis multitudi-
 nis Gog, & sepelient eos domus Israël, ut mundent terram septem mensi-
 bus. sepeliet autem eum omnis populus terræ, et erit eis nominata dies, in
 qua glorificatus sum, ait Dominus Deus: et viros iugiter constituent lustrā-
 tes terram, qui sepeliant, et requirant eos, qui remanserant super faciem
 terræ, ut emundent eam. Post menses autem septem incipient querere, et
 circuibunt peragrantes: cumque viderint os hominis, statuent iuxta illum
 titulum donec sepeliant illum pollinētores in valle multitudinis Gog, nomen
 autem ciuitatis Amona, et mundabunt terram.*

QUÆ casum Antichristi, & Ecclesie victoriam, subsequuta fuerint, in residuo
 capitis declarat. Atque quoniam casum & mortem Gog primò proposuerat, eius
 sepulturam prius etiam celebrat. Postquam igitur diebus aliquot, animantibus ter-
 ræ corpora Gog & suorum in escam manserant, ea sepultura mandantur, ut in lege
 præceptum erat. Et quia manibus Israël occubuit, in eius ciuitate sepulchrum no-
 minatum, quod & multitudinis Gog appellatur, in stuporem prætereunantium, siue in
 narium obturationem præ fauore designatur. sepultores autem sunt domus Israël,
 qui septem mēsis ea re occupati fuerunt præ multitudine corporum occisorum,
 & ipsis transactis, pollinētores, siue mortuorum curatores designabunt, qui diligen-
 ter terram lustrando, si quæ corpora relicta fuerint, perquirant, & ad eandem sepul-
 turam referant terram purgando, ne eorum foetore corrumpatur. memoratum ve-
 rò sepulchrum in ciuitate Amona erit, quæ multitudo eius, aut tamulus eius inter-
 pretatur, iuxta mare mortuum sita. Cæterum hæc secundum pædagogiam dicta sunt,
 nostro mori Spiritu sancto se accomodante, quæ in vsu apud illum populum po-
 sita erant, narrando, & eo tempore quantulumcunque sit inter vniuersale iudiciū,
 & Antichristi casum interite, hoc opus exercebit Ecclesia, ut terram suam mudet

ac purget. Quapropter cum nostri gratia tota cura sit, sanctissimi de sepultura impij, eiusque titulis & nominibus: de sepulcoribus atque eorum cura & diligentia, de tempore sepulturae, vrbeque sepulchri, non tam minutè diuinus spiritus meminisset, nisi altiora per hæc nobis significare intendisset. Damnatio igitur Antichristi, & suorum, simul & sepultura in inferno eorumdem, planè hinc edoceri videtur. Præsertim, quod diuus Ioan. Antichristi & obstinatorum omnium obsequias celebras, hinc locum peculiariter tractare videtur. Dicitur igitur, sepulchrū Antichristi & suorum, infernus locus sanè nominatissimus in Ecclesia, vt commune omnium prauorum receptaculum post mortem: ob quam etiam rem in stuporem & timorem ad vitam corrigendam omnibus malè agentibus, & huius sæculi viatoribus, vt prætereuntibus datum. Appellatur & vallis multitudinis: & gehenna dicitur à Christo Iesu nostro, quod vallis Anon vertitur & multitudinis est. Quoniam lata est via quæ ducit ad perditionem, & multi ambulant per illam. Et terra multorum appellatur à Dauid. cui etiā suffragatur, quòd Amona ciuitas iuxta quā signatur sepulchrum, tumulum & multitudinem sonat, & est iuxta mare mortuum sita. vt locum mortuorum per peccatum, fluctibus huius mundi tãquam sæuissimi maris obrutorum, insinua-ret. Septem autem mensibus durat sepultura, id est, perpetuò, & æternaliter, totum siquidem tempus septem hebdomadæ diebus continetur. & iste numerus vniuersitatem, & absolutionem dicit, vt longiùs in nostris commentariis super Apocalypsim ostendimus. At dices: quòd constare hoc poterit, cum elapsis septem mensibus, signati pollinctores, siue mortuorum curatores, si quæ remaserint inhumata corpora, terram lustrando, perquirent? minimè hoc pugnat: nam damnatis illis, & in inferno perpetuo sepultis ex factione Antichristi (qui, vt diximus, toto tẽpore Ecclesiæ eam oppugnando, cum occumbunt, in inferno sepeliuntur) superuenientes in æternum eidem sepulturae mandantur. Quod si de extrema & vniuersali damnatione in postremo iudicio sit sermo, hoc intellige: quòd Ecclesiæ manifesti, & apertissimi oppugnatores, vt qui iam iudicati sunt, quia non crediderunt: quia nulla in eis perquirendis & examinandis exacta diligentia adhibebitur. Verùm qui vitiiis torpentes, bonis admixti conuenient, quòd prætextu fidei suam causam obtegere nitentur, particulariter per hos antè signatos perquirendi sunt, & separandi, atque in iudicium peculiariter sistendi per angelos Domini: iuxta illud: Mittet Angelos suos, qui separabunt malos de medio iustorum: Angelos enim hos isti præsignati significant. Et tandem quod Israël Gog, & suum exercitum sepelire dicitur, hoc significat: quod iusti qui in Ecclesia manserint, qui corporaliter eos vicerunt; Item spiritaliter eos iudicio approbatio non cõdemnabunt, sicut ceteri Angeli & sancti: secundum quam rationem dicit Dominus: Viri Niniuitæ surgent in iudicio, & condemnabunt eos, qui ad prædicationem Ionæ poenitentiam egerunt.

Apo. 17.

Matth. 12.

Matth. 7.

Psalm. 109.

Ioan. 3.

Matth. 13.

Luc. 11.

*Tu ergo fili hominis: Hæc dicit Dominus Deus: Dic omni volucris, & vniuersis
ambus, cunctisque bestiis agri: conuenite, properate, concurrite vndiq; ad
victimam meam quam ego immolo vobis, victimam grandem super montes
Israël, vt comedatis carnes, & bibatis sanguinem. carnes fortium comedetis,
& sanguinem principum terræ bibetis, arietum, & agnorum, & hircorum,
& taurorum, & altilium, & pinguium omnium, & comedetis adipem
in saturitatem, & bibetis sanguinem in ebrietatem de victima quam ego
immolauim vobis, & saturabimini super mensam meam de equo, et de equite
forti, & de vniuersis viris bellatoribus, ait Dominus Deus: et ponam
gloriam meam in gentibus, & videbunt omnes gentes iudicium meum, quod
fecerim, & manum meam quam posuerim super eos: & scient domus
Israël, quia ego Dominus Deus eorum à die illa, & deinceps: & scient gentes
quia in iniquitate sua capta sit domus Israël, eo quòd dereliquerunt me,
& absconderunt faciem meam ab eis, et tradiderunt eos in manum hostium,
& ceciderunt in gladio vniuersi iuxta immunditiam eorum, & scelus feci
eis, & abscondi faciem meam ab illis.*

EXPONIT

EXPONIT iam pacem illam & tranquillitatem, qua, parta victoria, contra Antichristi, vniuersumque eius exercitum perfruentur. atque ad modum volucrum & bestiarum, quæ de longinquo ad corpora mortua, tanquam ad opulentam mensam conuenire solent, alludens, omnes de sua Ecclesia conuenire iubet, ad stragem contemplandam hostium, quam fecit Dominus in suorum tuitionem, vt veluti mensam communi composita, eorum animi tam magna, & obstupenda inspectione comedant, & siturentur: cum totum ordinem Reipublicæ fortium siue nobilium & principum, id est, rem publicam gerentium: insuper Ecclesiastici ordinis, qui arietes, agnos, hircos, & tauros, & altile quodcunq; obesum Deo, sacrificabant, cõuocat. Innuitur enim hinc ceremonias legis & cultum, seruatuos illos Antichristi annos. Et tandè bellatorum infinitum numerum ab equo & equite forti, id est, à quouis sessoro fortissimo in camelo, mulo, & simili. Recheb enim dictio Hebræa currum, & quæuis alia animalia, præter equum significat, quæ exercitui seruirent. Deinde gloriã quam reportabit Dominus ex huius victoriae magnitudine describit. Nã inclytus & gloriosus gentibus apparebit, quòd sic iudicium & manum suam, id est, iustitiã & omnipotentiam ostenderit. Et in Ecclesia sua, quam Israël appellat, scient à die illa, & deinceps quia ipse est Dominus Deus eorum: hoc est, cultu indeficienti vita, & operibus, iugisque laudationibus ipsum Deum approbabunt: nunquamque retrogradi in ipso honorando, vt antè inuenientur. Et scient, inquit, rursus gentes, tota sua vi, & dæmonis etiam exerta, & eneruata in discursu vitæ ipsius Ecclesiæ, victorias, & triumphos reportasse non sua vi & potentia, sed quod ob iniquitates, & scelera sui populi faciem suam auxiliatricem & protectricem in eorum punitione auerterit, ad tempus, ad eorum punitionem, vitæque emendationem. Etenim cum Dominus non auxiliatur, tunc faciem suam abscondere dicitur. Ceterum pedagogiam exercens hæc vaticinatur faciendâ Dominus, quæ & fiet, tamen per hæc sublimiora nos docere hinc proculdubio contendit. celebrat igitur pacem illam suam, quam è vestigio breui elapso tempore, Ecclesia ad sedes æthereas transuecta, in æternum exultabit. nam post ineffabile illud gaudium, quo diuinam essentiam videndo perfundentur, omnes beati videntes iustitiam Domini, suamque ab oppressione impiorum vindicatam, lætabuntur sanè suis studiis & votis completis, quibus tantopere disenti fuerunt, dicentes: Vsq; quo Domine non vindicas sanguinem nostrum ab his, qui sunt super terram? Quòd & regius Psaltes vaticinatus est, dicens: Lætabitur iustus cum viderit vindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatoris. Hoc autem ita esse primum confirmat, quod ad festum harum nuptiarum agni ipsemet Dominus Iesus in hac mortali vita agens, sua prædicatione inuitauit, quando regnum caelorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo comparauit, ad quarum conuiuium tauris & altilibus mortuis, & ceteris paratis, inuitatos conuocabat. Cuius Propheta Ezechiel personam figurat, qui & hoc loco in typum officij Christi aues volucres, & bestias agri, id est, cuiusuis status homines ad mensam conuiuij vocare iubetur. & denique apertam fidem huiusce rei beatus Ioan. facit, qui hunc locum edisserens, post damnatione illius magnæ meretricis, quæ hinc nomine Antichristi & suorum cõsetur apertissime exultationem ciuium supernorum concelebrans, ad manducationem fortium principum, & bellatorum omnium eos conuocat, eadem phrasî & dicendi figura, qua hinc Propheta vtens.

Propterea hæc dicit Dominus Deus: Nunc reducam captiuitatem Iacob, et miserebor omnis domus Israël, & assumam zelum pro nomine sancto meo, & portabunt confusionem suam, & omnem præuaricationem, qua præuaricati sunt in me, cum habitauerint in terra sua confidenter, neminem formidantes, & reduxero eos de populis, & congregauiero de terris inimicorum suorum, & sanctificatus fuero in eis in oculis gentium plurimarum: & scient quia ego Dominus Deus eorum, eo quòd transfulerim eos in nationes, et congregauiero eos super terram suam, & non dereliquerim quemq; ex eis ibi, & non abscondam ab eis vltra faciem meam, eo quòd effuderim spiritum meum super omnem domum Israël, ait Dominus Deus.

QVO.

QVONIAM dixerat pro vindicatione scelerum, interdum Dominum faciem suam à suis abscondere, gentibusque tradere, de dispersione Israël, (quæ omnium maxima punitio fuit in hoc genere) reductionem ad Ecclesiam deuictio Antichristo, & causam tam longæ punitiois, ac sui nominis sanctificationem, hinc in persona Domini vaticinatur Propheta. Caueant ergo sibi hæretici, & videant omnes qui Ecclesie vnitatem scindunt, quæ mala eos maneant, expendendo. Israël enim qui eorum typus fuit, cum tribus Iuda post septuaginta annos Hierusalem reuersa fuerit, Israël in dispersione mansit, nec reducta plenè fuit ad Ecclesiam, quia propè finem sæculi, postrema manu bellis imposita, hoc complendum reliquit. Quod apertè hinc docet Dominus asserendo, tunc reducturum Iacob, & miserurum omnis domus Israël: & vsque ad illud tempus cæcitatem illarum decem tribuum nunquã defecturam. Afferit, secundo, quod & Apostolus Paulus vaticinatus est, dicens: Cæcitas ex parte contingit in Israël, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israël saluus fieret. Et quoniam quauis pœnitentia & satisfactione exhibita, nõquam liberatio à peccato, nec præmijs, & coronæ collatio absq; eius misericordia fit, hinc ait: & omnis Israël miserebor, pro infinita bonitate & misericordia nominis sui, zelum humanæ salutis, & dilectionis affectum ostendendo. Pœnitentia enim necessaria est ad cœlestes sedes conscendendas: nec dimissa culpa eas poterit contingere, qui nõ ad vnguem omnem scoriã pœnã in hac vita, aut Purgatorij loco ablegauerit. quod quam longissima pœna Israelitarum hic manifestè docetur: nam vsq; ad illud tẽpus, confusionem, & ignominiam pro sceleribus & præuaricationibus, quas dum tutò, siue confidenter in terra sua habitarent, commiserunt, portaturos annuntiat. Vide ergo ne socors, & nimis confidenter absque timore inimicorum & hostium inuisibilem, qui ita constipati nos circumstant, agas: nam sensim in præcipitium duceris, à quo sola manus Domini te liberare poterit, & eximere. Deinde suam sanctitatem in oculis gentium futuram omninò perspicuam dicit, cum eos reduxerit, atque ex dispersione gentium congregauerit, omni ope & auxilio humano deplorato: & maxime gentes eum Dominum cognituras, qui eos in nationes transtulerit, & reducendo congregauerit. Quippè antea, quod è manibus, eas eripuisse, sibi vendicarent, & potentia sua inexpugnabili retinere, tanquam imbecillum & impotentem Dominum arguebant: cuius oppositum tunc experientur, prouidentia sua & consilio cuncta gubernasse intelligentes. Et concludendo iam Dominus nunquam amplius suã faciem absconditurum pollicetur, cuius rationem subdit, quia effundet super omnem domum Israël Spiritum suum: id est, perfecta charitate dabit Ecclesiam suam eum diligere, ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima, ex totis viribus, quod nõ nisi in patria contingeret, hinc autem tanquam ad scopum contentendentibus. Poteris etiam de effusione Spiritus sancti die Pentecostes, vt interpretatur Galatinus, locum hunc aptè intelligere. Nam nunquam amplius abscondit Dominus faciem suam ab Ecclesia, neque abscondet vsque ad finem sæculi, manens semper in ea vsque ad consumationem sæculi, vt priuò abscondit, quando totum populum suum permisit in captiuitatem Ægypti, à qua & liberauit: & Babylonis item, à qua secundo eos congregauit: quod hinc Propheta testatur. & Esaias vaticinatus fuerat, dicẽdo: Adiiciet Dominus secundo manum suam ad possidendum residuum populi sui, quod relinquetur ab Assyrijs, & cæteris. Tertiò iam hinc prædicit sese conuersurum Iacob, & congregaturum Israël per Spiritus sancti aduentum, vt die Pentecostes completum est, quod nunquam amplius ab Ecclesia populoq; suo, vt dictum est, faciẽ suã abscondet.

Roman. 11.

Galatinus lib. 5. c. 9.

Matth. 18.

Esaiæ 11.

CAPVT XL.

N vicesimo quinto anno transmigrationis nostræ in exordio anni, decima mensis, quarto decimo anno postquam percussa est ciuitas, in ipsa hac die facta est super me manus Domini, & adduxit me in terram Israël. & dimisit me super montem excelsum nimis, super quem erat quasi ædificium ciuitatis vergentis ad austrum.

CVM multa de pace, de copia, de vbertate bonorum Ecclesie, in præcedentibus

visionibus facer Propheta vaticinatus fuerit, de eius ædificio iam differit. quod quoniam huiusmodi est, vt positis fundamentis, erectis muris, semper domus ædificentur, nec opera cessent, antequam mundus: longius de ea & vsque ad finem libri, eadem sæpe refricando, sermonem protrahit. De hoc enim mirando ædificio dixit alioquando Dominus: Ecce dies venient, & non dicetur vltra: Viuit Dñs, qui eduxit filios Israël de terra Ægypti, sed viuit Dominus, qui eduxit filios Israël de terra Ægypti, & de vniuersis terris, ad quas eiecit illos, & rursus: Ecce ego creo cælos novos & terram nouam, & non erunt in memoria priora, &c. Igitur cum facinus hoc ædificandæ Ecclesie, liberationem ab Ægypti captiuitate lögè superet, ita vt hoc, illius admiratio cesset, nec in iuramentum amplius adducatur: & tanta præterea sublimitate & excellentia, vt in comparatione illius commemoratio fabricationis celi & terræ sileat: & stylus quo figuratur ita ingenij humani captum superat, vt cū sine speciali iuuamine Dei ad scripturas tractandas accedere minimè queat, superexcellenti & abundantissimo Spiritus sancti dono in hac descriptione non solum ad intelligendum, sed ad spectra & simulachra, quibus obumbratur, mente apprehendenda, indigeat. Quapropter cum propriam imbecillitatem & indignitatem præ multitudine meorum peccatorum considero, vndiq; mihi præcludi aditum video: & vehemèter per timeo, ne in mea contèntione perseueras, illud Dñi audia: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Verum agnoscens, (vt ipse dicit) quod non est hominis via eius, neq; viri est, vt ambulet & dirigat gressus suos: de eius bonitate confidens, qui suæ largissimæ mensuræ micæ canibus vt Cananæ impertiri non dedignatur: quod pro sua misericordia suppeditauerit, in gloria nominis sui, Ecclesieq; vtilitatem, eius charissimæ sponsæ, cœptum iter perficere curando, libenter perstringam, quod sanctoium patrum vestigijs potissimum innitendo, Dei beneuolentia assequutus fuero. Principio ergo tẽpus visionis, habitum, & dispositionem, sub qua reuelationem accepit, & materiam de qua est tota hæc prophetia, ponit. Tẽpus dicit esse completis viginti quatuor annis captiuitatis, tẽpore regis Ioachim, & in initio vigesimi quinti, primo videlicet mense: Quatuordecim etiã elapsis annis destructionis Hierusalem, regnante Sedechia, qui in ea captus, exoculatus & mortuus tandè fuit. decima item die mēis, scilicet primi: & bene quidè placato Dño, per captiuitatem Israël & Hierusalem destructionem, ædificationis Ecclesie ad exẽplar templi destructi typus ostenditur: numerus enim 24, qui ex quaternario sexies in se ducto resultat, perfectionem & absolutionem indicat, tã ex quaternario qui quadratus est, quã ex senario per quem ducitur qui est perfectus. Et flagello admoto esse uestit, atq; quiescit ira Dñi, qui eatenus eã effundere incorrectis curat: vt sapius in hoc Propheta visum est. Et decima dies: quia numerus denarius totus numerus est, totalè & integram factam placationem insinuat, quantum ad remissionem Dñi, & si quantum ad eorũ correctionem longius protracta captiuitas fuerit. decimus tandè quartus annus idè significat, cū ex denario & quaternario constat. Et ita res se habuit: quod pacificato eterno patre per mortem vnigeniti filij sui Dñi nostri Iesu Christi, Ecclesie ædificandæ initium præbuit, per fidem resurrectionis eiusdè pluribus argumētis Apostolis factã. Quod sub typo reedificationis ciuitatis & tẽpli, (ad cuius exẽplar ædificatio Ecclesie figurata est) hoc loco delineatur. habitum etiã Propheta describit, dum illustratione Spiritus sancti ad diuina contèplanda mysteria eleuatum fuisse dicit, & visionibus, imaginarijs nẽpe, & mēte perceptis ad Hierusalem vastatam, terramq; Israël ductum fuisse dicit. quoniam Ecclesie ædificatio per Euangelij sacrosanctã prædicationem, ab Hierusalem & populo Israël, cessantibus legalibus per mortem Christi, ibidem factam, incepit: eodem Domino Apostolis præcipiente: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, sed ite potius ad oues quæ perierunt domus Israël; vt destructo tẽplo (quod corpus sanctissimum Christi significabat, vt Dominus docuit, dicēs: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud) cultus & ceremonie legis eo loco cessarunt. Deniq; materiam circa quã versatur visio, ædificationem nẽpe Ecclesie subicit, cum dicit: dimissum fuisse in montem excelsum nimis, super quem erat quasi ædificium ciuitatis vergentis ad Austrum. Quem locum interpretatus est Dominus de Ecclesia sua cum Apostolis dixit: Non potest ciuitas abscondi super montem posita, nec accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, & cæt. Et ad Austrum verge-

Hier. 16.

Esaiæ 65.

Psalm. 49.

Hier. 10.

Matth. 15.

Matth. 10.

Ioan. 1.

Matth. 5.

Cantic. 4. vergebatur: qui ventus, quod calidus & humidus sit, omnes herbas fecundas & re-
Abac. 3. creans, Spiritum sanctum in Scripturis significat: ut in eo Cantorum loco: Surge
Christi Iesu Domini nostri ab Austro describitur à Propheta: Dominus ab Austro
veniet, & Sanctus de monte Pharam. Pharam enim tenebras & obscuritatem dicit,
quod ventus hic nubilosus & tempestuosus sit.

*Et introduxit me illuc: Et ecce vir cuius erat species quasi species aeris, & funi-
culus lineus in manu eius, & calamus mensurae in manu eius. Stabat au-
tem in porta.*

Quo primùm in votis habet, qui civitatem aliquam magnificam novus ad-
uenit, est, quæ in ea ampla, & illustria sint, videre; Quocirca Prophetæ, Dei Ecclesiã
ut mirabilem civitatem mente complectenti, ilico in ipsa porta vir occurrit, qui non
solum magna, sed minutissima quæque clarissimè demonstrat. Is autem vir, primùm
duxit illum ad templum tanquam ad rem inter mirabiles mundi visu dignissimam:
& quam primùm videre hospites omnes desiderant, attendentes si quid pretiosum
in civitate est in templo collocatum esse debere. Habitus autem eius talis erat: quod
forma speciem aeris referebat: & ædificatorem se exhibens, instrumenta fabricanda-
rum ædium, nempe funiculum & mensuræ calamum manu habens, & uti præcin-
ctus ad opus in porta stabat. Atqui cum Ecclesiæ ædificium in templo hoc, ut proto-
typo ostendatur, eiusque artifex Christus Iesus extiterit: proculdubio ipse est qui hic
ostenditur, aut Angelus, eius personam gerens, quem signa proposita perspicue com-
monstrant. Etenim speciem aeris refert, quia æneo serpente fuit figuratus: Et quoniã
obduratam faciem, perinde atque æris tribulationibus, persecutionibus, & mortem
ipsam infligentibus, absque murmure aliquo expositam semper habuit. & denique
obsonorum prædicationis Evangelij officium, ad quod hoc metalli genus, totum
ordinatum edidit. nec minus numerata instrumenta ipsum indicant: nã Christum
Iesum eius artificem & auctorem esse constat. Cum dicat Paulus: Fundamentum ali-
ud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Cum
enim ædificium spiritale sit, artifex fundamentum existit: cui etiam lapides, qui
huic ædificio coaptantur, innuntantur, ut dicit Apostolus Petrus: ad quem accedentes
lapidem vivum ab hominibus reprobatur, à Deo autem electum & honorificatum,
& ipsi tanquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis. perpendiculo item
ædificator ad directionem ædificij utitur, & mensura aliqua, ad dimensiones quan-
tatis aptè in ædificio disponendas, cui ministerio calamus eo tempore serviebat.
In porta autem stat: quia secundum humanitatem ostium est, secundum autem quod
Deus, ostiarius existit, qui intranti aperit. Vnde ipse Dominus dicit: Ego sum ostiũ,
si quis per me introierit salvabitur. & rursus: Nemo potest venire ad patrem nisi
per me. Et bene stare dicitur, quoniam ab officio vocationis nostræ non cessat: nec
sedendo quiescit, sed nostram salutem satagens, operi nostræ iustificationis stans,
semper incumbit.

*Et loquutus est ad me idem vir: Fili hominis vide oculis tuis, auribus tuis audi,
& pone cor tuum in omnia quæ ego ostendam tibi, quia ut ostendantur tibi
adductus es huc. Annuncia omnia quæ tu vides domui Israël.*

DIVINI verbi concionator & attentione, & meditatione maxima, Evangelij
mytheria & verba secum perpendere debet: & tanquam sibi peculiariter dicta ru-
minare, priusquam populo exponat, & enarrat. Quapropter à sacro vate Angelus,
qui vice Christi dux in hac visione illi extitit, sensus disciplinæ, hoc est, visus & audi-
tus, magna cum attentione poscit: & rursus, in corde, hoc est, in consideratione, im-
pensius ostensa omnia ponere. Quia ut tibi ostendatur, inquit, huc adductus es. Vbi
sacra Scripturæ tractatores addocet Dominus, sic divina legere & perscrutari, ac si
sibi solis dicta & annunciata essent, ut tanquam eorum rationem in tribunali Do-
mini daturi, ea suscipiant. Tunc enim ad fidei augmentum, charitatis accensionem,
spei

spei erectionem, & vitæ Christianæ promotionem omnino iuuabunt: & ad populi
institutionem & cordium inflammationem apprimè conducent. quod hic nomine
Prophetæ omnibus prædicatoribus iniungitur, cum illi dicitur: Annuncia omnia
quæ tu vides domui Israël. ad hoc equidem Dominus doctrinam suam, & commu-
nicationem sapientiæ maioribus in Ecclesia communicat, ut populo impertiendo
talentum commissum cum fenore reddant, & quinque alia, aut duo superlucrati,
ad eius iudicium accedant.

*Et ecce murus forinsecus in circuitu domus undique, & in manu viri calamus
mensuræ sex cubitorum, & palmo, & mensus est latitudinem ædificij ca-
lamo vno, altitudinem quoque calamo vno.*

INSTRUMENTUM templi Hierusalem, Ecclesiæ descriptio Prophetæ ostenditur: atque
in primis muri fortitudinem, quo circumvallari deberet, demonstrat. quem æqua-
lem secundum altitudinem & latitudinem metitur: ut omnino inexpugnabilem
reddat. pace siquidem, cuius altitudo ad cælum protenditur, & latitudo ad vniuersos
proximos per charitatis amorem dilatatur, circum munita est. Quod sic testatur
Dauid de Ecclesia loquens: Lauda Hierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion,
quoniam confortavit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te, qui posuit fi-
nes tuos pacem, &c. Rupertus sacræ Scripturam murum appellat, ea siquidem tan-
quam inexpugnabili muro Ecclesia defenditur: & quia duplicem sensum habet, &
spiritualem, & qui secundum literæ corticem sumitur: illum designat, altitudinem
metitur, hunc verò, latitudinem, & calamo vno: quia ab vno eodemque spiritu vter-
que proficitur. Vnde quia Scriptura mensura est actionum, & calamo fit, calamus
pro ipso muro, & Scriptura accipitur: iuxta illud, Lingua mea calamus scribæ veloci-
ter scribentis. Pro literæ tamen intelligentia, accipe calamum constare sex cubitis
& palmo: ut mensuram sacram hic designaret, quæ vulgari maior erat: quod quæ
Deo offeruntur, pleniora & cumuliora esse debeant. Dicunt ergo quidam vulga-
rem mensuram quinque cubitis constare, sacram verò sex cum palmo: ita ut palmus
referente Carthusiano, cuiuslibet cubitui superadditus intelligatur: quod non ad-
modum amplector: sed quod cuiuslibet calamo, in mensurando aliquam quantita-
tem, interponebatur palmus, scilicet, ut nunc inter mensuras vniuersæ, pollex digitus.
palmus autem, quatuor erant digiti simul iuncti: cubiti verò sacri sex palmis,
vulgares verò quinque constabant. Itaque cubitus pedem circiter cum dimi-
dio efficiebat.

*Et venit ad portam, quæ respiciebat ad viam Orientalem, & ascendit per gra-
dus eius, & mensus est limen portæ calamo vno, latitudinem, id est, limen
vnum calamo vno in latitudine, & thalamum vno calamo in longum, &
vno calamo in latum, & inter thalamos quinque cubitos, & limen portæ
iuxta vestibulum portæ intrinsecus calamo vno.*

INGRESSVS iam ad Ecclesiam præparatur, dum ad descriptionem portæ
Orientalis templi in imaginatione præsentati accedit. Primum igitur portam Ori-
entalem oculis subiicit, quoniam fides Christi Iesu aditum ad Ecclesiam præbet, qui
Oriens in scriptura appellatur. & rursus de eodem proditur: Et orietur vobis timē-
tibus nomen meum Soliustitiæ. Ad eam autem gradibus ascenditur, & septem (ut
auspicatur Carthusianus) quoniam à terreno conuictum ad Christianæ vitæ culmen,
ad quod mater sancta Ecclesia filios suos euehere nititur, nõ nisi gradibus omnium
virtutum itur: vnde & numero septenario, qui absolutionem rei, cui adiungi-
tur dicit, notantur. Cui illud Psalmi suffragatur: Beatus vir, cuius est auxilium
abs te, ascensionem in corde suo disposuit; in valle lachrymarum, in loco quem
posuit: Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem, vi-
debitur Deus deorum in Sion, & cætera. Limina portæ attingente Propheta, dux
eius vtriusque liminis, siue postis (qui ingressui patet) æqualem latitudinem, mensura
nempe vnius calami demonstrat. quo planus ingressus ad Ecclesiam prænunciatur. Ve-
rum sub

rūm sub mensura : quoniam angusta est porta quæ ducit ad vitam , & pauci ambulānt per eam : lata verò , quia abique mensura , quæ ducit ad perditionem , ob quod multi ambulānt per eam . Atqui quoniam copulatione Ecclesiæ , per assumptam humanitatem , vnicus & primarius eiusdem portarius vnigenitus filius Dei factus est , hinc prope portam thalamus designatur . in quo sponsæ sūæ Ecclesiæ coniunctus , ab eo in vita penitus diuina , ad omnes homines instituendos , & illuminādos procedit , tanquam sponsus de thalamo suo . thalamus autem quadratus est , quia vno calamo secundum longitudinem , & altero secundum latitudinem constat . Quoniam vita & habitatio Christi Iesu nostri , in omni absolute & perfectione virtutū fuit . studiosi autem viri & virtutum amatoris , (quòd virtutes cardinales quatuor sint , & quòd ex quouis latere fortuna flante , aut reflante (vt philosophi dicebāt) nō deiceretur , sed æqualis semper permaneret) figura quadrata , vitæ , vel ethnici designarunt . Quia verò non solum vnum , sed plures thalamos designat vt infra patebit ; quinque cubitorum inter eos distantiam metitur , quæ mensura vulgaris erat : vt quinque sensibus planè Christianam vitam à vulgari , & plebeiorum hominum , qui eorum voluptates amplectendo , & vt vitæ duces sequendo viuunt , distare omnino doceat . Cæterum antequam vltra progrediamur , ingerit se scrupulus , quem & Rupertus ponit : cū vir hic diuinus , & Prophetæ dux , funiculo lineo , & calamo se instructurum exhibuerit , quare calamo semper & non funiculo vtitur ? Respondet præfatus doctor (etsi ipse de creatione mundi totum hunc locum interpretetur) quòd funiculi mensura ad rationem , modum , & consilium Domini , quo ad opera sua faciendā vtitur , pertinet , quod ab humana creatura perscrutari non debet . Nam quis cognouit sensum Domini , aut quis consiliarius eius fuit ? calami verò mensura ad opera facta adhibetur , quæ nos admirari , & pro virili imitari conuenit ; vnde ea cognoscere , perscrutari , & contemplari oportet , atque ad eam mensuram nobis proponuntur . Funiculum verò , id est , modum quo verbum caro factum est , admirari omnino , suspicere , reuereri , & adorare semper debemus : Nam descendit , sicut pluuia , in vellus , & sicut ros , siue stillicia stillantia super terram : quorum descensum nemo vidit , nec cognouit , & insuper perscrutationem , & inuestigationem consiliorum Domini , ipsemet in nostram vtilitatem inhibuit . ita enim , inquit : Qui multum mel comedit , non est bonum ei & qui scrutator est maiestatis diuinæ , opprimetur à gloria . Et limen portæ iuxta vestibulum portæ intrinsecus , calamo vno . Hic rursus ad mensuram liminis redit : quod cū iam dictum sit , ostium significare , per quod ad Ecclesiam ingreditur . Quod etsi planiciem in ingressu secundum latitudinem habeat , angustum tamen est , in quantum sub mensura tantum ingredientibus patet . de qua re non est hic iterum immorandum , sed solum inquirendum , cū limen iam mensurasset : quorsum eius iterum mensuræ meminit ? Cui dubio respondet Rupertus : hic aliud limen , interius nempe metiri , cū exterius supra mensuræ examen subiisset . & rationem affert , quòd literæ sensum exterius limen insinuet , allegoricum verò interius . & ita illud prius mensuratum est , quia à litera ad allegoriam in expositione scripturæ proceditur . Verum magis mihi probatur , quod alij dicunt : hunc locum expositionem esse prioris , cuius apertum indicium est , nullius dimensionis , quæ metiatur , hinc mentionem fieri . videlicet quod supra iam dixerat , mensuram esse secundum latitudinem . secundò autem ipsum commemorauit , vt admoneret limina in hoc ædificio internè & à parte interiori statui . quod contra consuetudinem est aliarum domorum , quarum foris in ingressu limina soleant situari . & aptissimè quidem hoc , quandoquidem ratione & instituto viuendi Ecclesiæ aditus contrarius ei , & longè diuersus esse debet ab eo quo domos vulgares homines ingrediuntur . eò namq; eas potissimum ædificarunt , vt sua carent , parta , quibus viuunt , recondant , & laborum otium , & quietem recipientes , sensibus reficiantur . Contra verò Ecclesiæ limina attingentes , vt saltem affectu his , quæ possident , renunciant , & militiam contra diabolum , mundum , & carnem assumant : atque sensibus neglectis , cum corporis respectu , eorum feritatem remittant , corporisq; abnegationem exercent . Qua ratione proculdubio à parte interiori limen positum est , foribus extra dispositis : quoniam extra Ecclesiā nulla vis , nulla potentia est , quæ ostiū referet , & ad eam gressum dirigat , dicente Domino : Ego sum ostium

Ioan. 11.

ostium , si quis per me introierit , saluabitur : quotquot autem ante me venerunt , fuerunt sicut latrones : non enim extra eam poenitentia querenda est , vt nec iustificatio , nec peccatorum remissio contingere potest . omnis siquidem gloria eius , filie regis , abintus est : ab ipso nempe Iesu Christo nostro , eiusq; formata fide , qua & ad ingressum homo præparatur , ad eam tandem introducitur .

Psalm. 44.

Et mensus est vestibulum portæ octo cubitorum , & frontem eius duobus cubitis . vestibulum autem portæ erat intrinsecus . porro thalami portæ ad viam Orientalem tres hinc , & tres inde , mensura vna trium , & mensura vna frontium ex vtraque parte .

DESCRIPTO limine , ad metiendum postes , quibus adhæret ianua , & frontem , siue humeralia , quæ à parte superiori ædificium sustinent , tanquam humeri ostij , & ipsum cum ianua claudunt , & thalamos qui à parte interiori portæ vtriusq; tres dispositi erant , transit . Postes ergo , qui à limine oriuntur , quibus paries finitur , octo cubitorum sursum protendebantur . Vestibuli enim nomine hos postes intelligere videtur , & si Hieronymus spatium , quod incipit finito ingressu , intelligat : tamen siue hoc siue illud accipias , sensum non variat : Nam & in ipso aditu , & in vestibulo ei iuncto , habitum & personam homines tergere , & præparare consueuerunt , vt interiora domus penetrantes , non rustici , & inculti habeantur . Itaque exercitiū vitæ Christianæ primum Ecclesiam ingredientibus significatur , quod cōpositione hominis in se secundum suos affectus , concupiscentiam nempe & iram , quæ primis tribus beatitudinibus proponitur , constat : deinde compositæ vitæ , & conuictus ratione ad proximum , & tandem ad Deum , quæ quinque aliis beatitudinibus edocentur , absoluitur . Vnde & octo beatitudines significando , postes quibus vita Christiana è solo surgit , siue spatium , quod portæ continuatur , octo cubitorum mensura stringuntur . Frons autem duobus cubitis in latitudine finiebatur . Itaque si duo erant humeralia , quodlibet vnus pedis erat , quia duo sunt præcepta , quæ totum Christianæ vitæ ædificium sustinent , dilectionis nempe Dei , & proximi , quibus vniuersa lex pendet & Propheta , vt dixit Dominus . dicit autem vestibulum hoc , siue postes intrinsecus esse , vt , contra ordinem domorum vulgarium dispositos esse , propter rationem superius positam , intelligamus . thalami autem siue atriola illa quæ sacerdotes tanquam domus Dei ianuarij habitabant , curæ suis vicibus templo seruiebant : Apostolos sanctos Ecclesiæ Catholicæ ianuarios , eorumq; absolutam & perfectam vitam proculdubio significabant . Vnde & æqualia illa atriola disponuntur , vnam eandemque doctrinam Euangelij in ipsis significantia . & numero senario , qui perfectus est , finiuntur : Quia Apostoli duodecim fuerunt ex numero perfecto bis sumpto computati , quia eorum cuiuslibet vita omni perfectione & absolute reintegrata fuit .

Math. 5.

Math. 22.

Apo. 21.

Et mensus est latitudinem liminis portæ decem cubitorum , et longitudinem portæ tredecim cubitorum : et marginem ante thalamos cubiti vnus et cubitus vnus finis vtriusque thalami autem sex cubitorum erant hinc , & inde .

MENSIS , quæ ostium vndique conficiunt , ad ipsius ostij aperturam , siue spatij quod ianuis inter muros patet descriptionem , transit . hoc enim nomine liminis hic intelligit . subiicitque latitudinem decem cubitorum : altitudinem verò siue longitudinem tredecim . Est quippe vitæ Christianæ initium Ecclesiam intrantibus , decem præceptorum Dei diligens obseruatio , quibus pacatio , & animi latitudo contingit , iuxta illud vatis : Ambulabam in latitudine , quia mandata tua exquisiui , atque cum hoc iter sub fide sanctissimæ trinitatis cum cæteris symboli articulis sursum ad Deum , sedemque eius cælum , ambulandum sit : merito longitudo tredecim assignatur cubitorum . Etenim numerus denarius , qui totus numerus est , totam vitam significat , & ternarius superadditus sanctissimæ trinitatis fidem : quæ ianua omnium articulorum fidei est . Vnde hoc re ipsa docens , aptissimè iter Magorum ad inquirendum Christum Iesum , eiusque fidem protestandam , tredecim dierum spatium confici , Dominus disposuit . Marginem , siue spatium quoddam ante quemlibet thala-

Psalm. 118.

Matt. 11.

thalamum à latere ingressus utrimq; ne impediret ingressum constituit quod vnus cubiti erat, ex omni latere, quia quadratum. Carthusianus dicit: sedilia hic pro portariis designari, quod mihi placet: cum domus dispositio hoc poscat cuiuslibet: significatque dilectionis Dei mandatum, nam finis præcepti est charitas. Et Apostoli sancti, hac intentione, hoc sine Deum in omnibus gratificandi, gloriam & honorem eius promouendi, vitam regebant. in ipso totam sollicitudinem suam collocarunt, in quo requieuerunt & sederunt, & apprimè cardinalium virtutum quadratum ab ipso vocationis initio absoluerunt: Vnde & sedilia, & quadrata, & vnus cubiti diuinitus disponuntur. Quod verò subdit: thalamos sex cubitorum esse hinc inde, si referatur ad dispositionem thalamorum, quod sint quadrati, iam supra dictum est, absolutam vitam Apostolorum designare. si verò ad spatium, quod inter thalamos, quod ex vno latere ad aliud interceptum erat, absolutionem doctrinæ Euangelicæ, quam Apostoli omnes prædicabant, ut ad vitam Christianam homines promouerent, significat. Quare & duodecim cubitorum mensura ponitur.

Et mensus est portam à tecto thalami, vsq; ad tectum eius, latitudinem viginti quinque cubitorum, ostium contra ostium.

DISTANTIAM, quam thalami priores ex vtraque parte portæ ad ipsam haberent colligit. quam viginti quinque cubitorum esse dicit. Tectum thalamorum in eadem linea erat situm cum extremis parietum portæ, & à tecto thalami, vsque ad tectum portæ comprehendendo parietes. (Nam ob id à tecto ad tectum metitur) septem cubiti erant cum dimidio, & totidem in alio latere, à tecto thalami ad tectum portæ: Ex quibus simul iunctis quindecim cubiti conficiuntur. Et cum ostij apertura decem cubitorum posita fuerit, fit ut numerus vigesimus quintus resulet, qui in eo quod denarium, qui totus est, bis repetit, fidem Apostolorum & Ecclesiæ Catholicæ eandem esse dicit. ob quod in eadem linea tectum thalami, & portæ sita sunt, & æquali interapedine distantia: & Ecclesiæ fides in tecto portæ intelligitur, & Apostolorum in tecto thalamorum, qui intrà sunt. Vnde & sancta mater Ecclesiæ Apostolorum fidem profitetur, eidemque innitur: propter quod in simbolo dicimus: Credo Sanctam Ecclesiam Catholicam & Apostolicam. Beatus Gregorius duo mysteria fidei, nēpe, sanctissimæ trinitatis, & incarnationis Domini intelligit. illud per tectum portæ, quia ianua est fidei, hoc per thalami tectum, quod in difficultate credendi illud è vestigio sequatur. Vt cunque tamen intelligas, quia tota fides Ecclesiæ & Apostolorum, sicut memorati articuli sensibus, & cogitatione humana incomprehensibiles sunt, & vnum altero incomprehensibilis, viceno numero, quinquarius (qui sensus, & cogitationem hominis limitatam significat) supera dditus fuit. Quod verò recti nomine fides intelligenda sit, & ratio ipsa suadet: nam vt tecto ab iniuriis temporis defendimur, ita & fide contra malignos hostes protegimur. & Scriptura id ipsum docet, fidem, vmbra & velamentum appellans. Dicitur enim de Ioanne Baptistista: Sub vmbra manus suæ protexit me. & rursus David: Et in velamento alarum tuarum exultabo, adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua. ostium autem contra ostium ponitur, quia portæ thalamorum ex vtroque latere è regione sibi correspondebant: quia eadem omnium erat prædicatio, & quod vnus plantauerat, alius fouebat, & vegetabat; & sic mutuis operibus sibi correspondebant, se inuicem adiuuantes, vt optimi & studiosi vicini. Si verò ad ostia atriorum: mulierum, virorum & sacerdotum, qui sic distincti sacrificabant, & audiebant, referatur; ita vt ingressus portarum sibi mutuo responderent, vt qui in prima porta interna esset, faciem priorem templi intueri posset: vnum eundemque ingressum tam imbecillium, & vulgarium, quam excellentium & sacerdotum ad Ecclesiam, eandemque fidem omnium esse significat. Etenim etsi sapientes & doctores, scientiarum clypeos habeant, quibus fidem defendant, & tueantur, rationesque quibus nullam repugnantiam articulorum fidei esse ostendant, & intellectum credendis mansuefaciant: non tamen rationibus & syllogismis innuntur ad credendum, sed solum diuinæ reuelationi, sicut qui nulla scientia, & peritia valent. Quapropter ac si vnus ingressus esset, atque vnum ostium se mutuo illa respiciebant. Et rursus è regione portæ situatæ erant, & se inuicem respicientes: vt charitatis, & dilectionis proximi

Esaie 57.
Psalm. 62.

proximi præceptum potissimum ad instructionem aliorum, sacerdotibus commendaretur. quibus antequam ad suum atrium accederent, proximi in aliis atrijs occurrerent. & tandem quod recta via ad Deum, & ad cælum, quod est sedes Dei, & atrio sacerdotum significabatur, gradiendum, neque ad dexteram, neque ad sinistram declinando.

Et fecit frontes per sexaginta cubitos, & ad frontem atrium portæ, vndique per circuitum, & ante faciem portæ quæ pertingebat vsque ad faciem vestibuli portæ interiori quinquaginta cubitos.

OSTII prioris, quo ad atrium mulierum ingrediebatur, dimensiones metitur, spatiumque simul interclusum inter ostium hoc à parte interiori vsque ad frontem sequentis ostij, vbi atrium mulierum incipiebat. Vbi plebis communis, & totius vulgi in Ecclesia Dei commorantis ingressum, tanquam infimæ & inferioris Christianæ vitæ sortis, viam & rationem viuendi describit, quam Dominus efflagitat. Mulieres etenim, etsi rationem habeant, imbecillum tamen, vt dixit quidam. Quapropter per earum atrium totus populus designatur. Huic autem custodia & observatio mandatorum Dei cursus vitæ præfigitur: Vnde porta qua ad adorandum ingrediebatur, sexaginta cubitorum ponitur: cuius postes siue columnæ, quæ vel à lateribus parietum crassitiem terminarent erectæ, siue à parte superiori tanquam humeri ædificij ipsum sustinerent: aut tanquam bases à parte inferiori sustinerent, sexaginta cubitorum circumquaque erant. per quem numerum perfecta præceptorum obseruantia præfinitur, quandoquidem denarius numerus præceptorum decalogi, per sex replicatus, qui numerus perfectus est, sexagenarium conficit. Atqui quoniã hoc, fideles ad cælum contendere & euehere sufficit, atrium siue spatium, quod ab ostio vsque ad frontem alterius interioris protendebatur (quod vitæ stadium designat) quinquaginta cubitorum dispositum est: qui numerus, cum Iubilei sit, in quo omnia in antiquam libertatem afferbantur, cælestis patriæ vitam præmonstrat; in qua in libertatem, ad quam homines creati fuerunt, & ad quam omnis creatura ingemiscit, vt inquit Paulus, reuelationem filiorum Dei expectans.

Arist. 7.
Politie.

Leuitic. 25.

Roman. 8.

Et fenestras obliquas in thalamis, & in frontibus eorum, quæ erant intra portam vndique per circuitum. similiter autem erant, & in vestibulis fenestræ per gyrum intrinsecus, & ante frontes pictura palmarum cælata.

FENESTRÆ in domibus ad salubritatem, & sanitatem habitantium disponuntur, vt enim absque aëris aspiratione & respiratione vita costare non potest, ita, nec absque aëris ingressu & egressu salubritas domus. Atqui cum totum negotium hic spiritale sit, & vita animæ absque Spiritu sancti flatu & inspirationibus consistere non possit; gratiarum autem Spiritus sancti aër symbolum sit (vnde Spiritus sancti nuncius existens in die Pentecostes, factus est repente de cælo sonus tanquam Spiritus vehemens, &c. & iterum aduentus eius in animam Christianam aëri comparatur, cum dicitur, Spiritus vbi vult spirat, & nescit vnde venit aut quo vadat, & cætera) hinc aptissime, thalamorum, frontium, & vestibulorum fenestras disponit: his enim gratiæ, & fauores, atque illustrationes signantur, quibus vita Christiana sustentatur, & promouetur. dicit autem, fenestras obliquas esse, id est, strictas & angustas. Quod si à parte interna hoc intelligas, vt quidam volunt, aperte significat latitudinem sensuum fugiendam, & supra corpus strictiori attentione eleuandam ad gratias Dei recipiendas, quas latissimo suæ misericordiæ campo semper proponit. Alij è contra dicunt, à parte interna latas, extrinsecus autem strictas & angustas. (quod nostro sæculo magis in vsu videmus, in domibus, in quibus clausura curæ est) & rei significatæ magis sic congruunt. Nam tenuiter hic illustrationes gratiarum has participamus, nec nisi attenuando spiritum supra corpus, & extra ad eum per intentionem & attentionem proferendo, nobis contingunt. intrinsecus autem receptæ, cordis latitudinem, pacationem, & tranquillitatem operantur. Verum aduertendum est, quod dupliciter litera hæc proponitur, & vtroque modo satis commode: Primum, vt exponendo dicat, fenestras obliquas thalamorum sic dispositas fuisse

Actuum 2.

Ioan. 3.

in frontibus, hoc est, in postibus humeralibus, sursum constitutæ essent, & in vestibulis, id est, in adytis, & inferioribus partibus. Et hac ratione varias illuminationes gratiarum, diuersas diuisiones, pro cuiusque status, & conditionis ratione, maioribus maiores, & minoribus minores, singulis officiis, conuenienter significat. iuxta illud Pauli: Diuisiones autem gratiarum sunt, idem autem spiritus: diuisiones ministratorum sunt, idem autem Dominus: diuisiones operationum sunt, idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus. Secundo modo litera induci potest, ut postquam meminit fenestrarum, thalamorum, per quos portarij, & Apostoli significabantur, fenestras quoque situet in muro cingente montem vniuersum, aut templi, & eas intra portas intrinsecus: Quapropter in vestibulis dispositas esse dicit, & in frontibus, id est, in postibus, & columnis internis portarum. Quo curam specialem, qua toti suæ Ecclesiæ, per auxilia & gratias conuenientes, ut sursum corda Christiani eleuent in fide, spe, & charitate promoueantur, significat. Humiliamini enim, dixit beatus Petrus, sub omnipotenti manu Dei, ut exaltet vos in die visitationis, omnem sollicitudinem proicietes in eum, ipsi enim cura est de vobis. Cui expositio ni maximè suffragatur quod vndique per circuitum intra portam fenestras esse dicit. Tandem in qualibet postium portarum muri, ad ornatum & elegantiam, palmas (quæ symbolum sunt victoriæ) sculptas asserit: ad vincendum siquidem & triumphandum de diabolo, mundo, & carne, fideles Ecclesiam Catholicam ingrediuntur. in campo enim armis fidei, spei, & charitatis præcincti, contra præfatos inimicos, militiæ proponuntur, ut in cælum redeuntes, & victoriam reportantes cum omni pompa, & æternæ gloriæ apparatu de ipsis triumphent, secundum quod Ioannes sanctus in cælo vidit, habentes palmas in manibus eorum.

Et eduxit me ad atrium exterius, & ecce gazophylacia, & pavementum stratum lapide in atrio per circuitum, triginta gazophylacia in circuitu pavementi, & pavementum in fronte portarum secundum longitudinem portarum erat inferius, & mensus latitudinem à facie portæ inferioris vsque ad frontem atrij interioris extrinsecus centum cubitos ad Orientem, & ad Aquilonem.

PORTA hæc secundi muri, qua ad atrium mulierum ingrediebatur, respectu tertij muri, quo virorum atrium cingebatur, extrinseca erat: respectu vero superioris, primi que atrij, post prioris muri portam interius dicitur. Ad quod attendentes Septuaginta transtulerunt: introduxit me, &c. Vbi nostra translatio habet: eduxit me. Vt cunq; atrium mulierum describitur: in quo triginta cellæ siue camerae (ut inquit Lira) sacerdotum habitationi disponuntur, ad singulum latus quindecim. quorum dignitas, vita, & officium, numero denario triplicato sumitur: Ea siquidem ætate Sacerdotes assumebantur, ut triginta annos expleuissent, quando generatione completa Philosophi: & viri ætas florens, prudentiæ dignitatem ostendit. Fide item Sanctissimæ Trinitatis, sub Catalogo decem præceptorum vita sacerdotum eximie populo mulierum, & vulgi multitudini, fulgere debet. Et tandem eorum officium ita necessarium habitum semper fuit, ad Deum pro populo suis sacrificiis, pro ratione temporum intercedendum, quod in lege naturæ, scriptæ, & gratiæ semper viguit. Quos status hac trinitate denarij Gregorius vult intelligere: & aptè etiam cellæ & gazophylacia appellatur, in quibus thesauri recondabantur: Quoniam spiritualium gratiarum diuitiæ in sacerdotum pectoribus reclusæ esse debent, ex quibus populo depromantur. iuxta illud Prophetæ: Labia sacerdotis custodiunt scientiam. locus vbi diuinæ laudes decantari, & spiritalia negotia tractari debent, variis lapidibus mirificè constructis, aptissimè ornatur, quandoquidem qui in eum conueniunt, omnium virtutum varietate, & firmitate, tanquam vasibus, quibus leges Ecclesiæ fidei nempe, spei, & charitatis fulcianur, stabiliti esse debent. Vnde pavementum vndique huius atrij distinctum lapidibus astimatis disponitur: & quod cum Domini pauore, & timore ibi comparere oporteat, tali nomine solum hic compellatur: quod autem portæ, eiusque frontibus, siue postibus substrarum (quod exquisitiori modo elaboratū erat) ad altitudinem portarum porri-

porrigebatur, è regione que earum erat dispositum. Vbi per portas intelligere poteris portam hanc secundi muri & portam tertij, aperientis atrium virorum, inter que pavementum hoc insigniter pellucebat. aut per portas, ut quidam exponunt, portam hanc atrij mulierum accipe, quæ numero multitudinis figuratur, nomine portæ cõnumerando vestibulum & portam ipsam cui adiungitur. Elegantiùs autem ingressus iste subternitur, ut elegantiam, puritatem, & insignem mentis intentionem templum, & Ecclesiam ingredientium designet, omni cura rerum mortalium pro foribus relicta, & solutis calciamentis, qui ex rebus mortuis conficiuntur (ut iussum est Moyfi seruo Dei) oraturi & acturi ingrediantur. Appellatur autem hoc pavementum inferius, quia substratum erat portæ, ut inquit Carthusianus: vel respectu atrij interioris virorum quod superius erat. Et potissimè hac submissione, & inferioritate in ingressu primi atrij, humilitas designatur, qua fides stabilitur, augetur, & accrescit. humilitate maximè fides gaudet: nam superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam: vnde & in Ecclesiæ ingressum præponitur. A porta autem Orientali ad Occidentalem extrinsecus, quæ atrium virorum patefaciebat, & ab Aquilone ad Austrum, spatium & intercapedo atrij, centum vndique cubitis protendebatur: qui numerus cum denarius denariorum sit, & totum numerum dicat denarius, ultra totalitatem, quam amplectitur, absolutionem & perfectionem omnino virtutum dicit, quæ in Dei Ecclesia solum reperitur.

Portam quoque quæ respiciebat viam Aquilonis atrij exterioris mensus est tam in longitudine, quam in latitudine, & thalamos eius, tres hinc, & tres inde: & frontem eius, & vestibulum eius secundum mensuram portæ prioris quinquaginta cubitorum longitudinem eius, & latitudinem viginti quinque cubitorum. fenestra autem eius, & vestibulum, & sculptura secundum mensuram portæ quæ respiciebat ad Orientem, & septem graduum erat ascensus eius, & vestibulum ante eam, & porta atrij interioris contra portam Aquilonis & Orientalem. & mensus est à porta vsque ad portam centum cubitos.

Cum tres portas primi muri circumvallantis templum, siue montem, describat Spiritus sanctus Orientalis architectura oculis subiecta, ad Aquilonaris enarrationem ilico gradum facit. Etenim, ut primùm à peccatis, vitiorumque itinere ad Deum per penitentiam conuersis, diabolus cum suis, insidias omnes molitur, laqueos parat, nulli tentationi parcit, ut exemptum seruum recuperet, ad pristinaque pensa reducat, tributumque antiquum ipse dominans accipiat, iuxta illud, Exiens spiritus in mundum, querit requiem, & non inueniens dicit: Reuertar in domum vnde exiui. Ita nouo militi Christi accidit: nam cum primùm fidem accipit, Christianam religionem profiteretur, solutionem antiquæ vitæ præsentando, sensus & eorum fautores appetitus demulcendo, omnes suas technas, machinamenta & astutias exercendo, quod suis votis profuturum nouit, in mentem vtrunque immittere curat, quod & Dominus permittit in suorum militum probationem, iuxta illud regij vatis: Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem & iram, & tribulationem, & immisiones per Angelos malos. hinc igitur Aquilonis porta (Quippe ab Aquilone pandetur omne malum,) statim post Orientalem portam describitur, de Ecclesia enim eiusque uersæ terræ mons Sion, latera Aquilonis, ciuitas regis magni. Verùm cum portæ hæc, adytus, & ad Ecclesiam ingressus designarent, Christus autem ostium sit, quem principaliter portæ istæ cum suis architecturis præfigurassent, mensura portæ Orientalis solum aptè ipsi accommodari videtur: Respondetur, Christum portam vtrique esse. Ita enim ipse Dominus testatur: Nemo potest venire ad patrem nisi per me. At tamen non vno modo hoc Christus Iesus magister vitæ operatur: quosdam siquidem radioso fidei lumine per visâ miracula & prædicationem sancti Euangelij, ut de pluribus sanctis legitur, mentis purificatione & affectus inclinatione vocauit: ut bea-

Math. 10.

rum Franciscum, qui audiens illud Euangelij: Nisi quis renunciauerit omnibus que possidet, non potest meus esse discipulus, Christum sequi ilico curauit, & similes. Quam ratione in porta Orientali figuratur. quosdam vero terrore, & poenarum inferni incusso timore, sibi consulentes, ad fidem asciuit, & ab eius incendio, charitate nempe deficientes, dum peccatis & vitiis seruirent, ad poenitentiam promouit, secundum quam rationem Aquilonaris porta Christus designatur: vt Australis, secundum quod in fide, spe, & charitate suos fouet, recreat, & Austri calore incendit, & felicitate ite propofita ad suam Ecclesiam, coelestique doctrina, in ea promouendum inuitat, & trahit. Est enim ventus iste calidus, fecundus, & omnino suauis, vnde omnia haec accommodate significat. Mensura autem huius portae cum omni suo apparatu omnino similis est precedentibus, vt idem Christus Iesus & eadem fides cum omnibus aliis virtutibus, quibus ipsa stabilitur, erigitur, dilatatur, & perficitur; vtrobique significatur. Hoc solum attendendum est, quod longitudo huius portae, quae quinquaginta cubitis ponitur, sub alia dictione prius propofita fuit, sic nempe: & ante faciem portae, quae pertingebat vsque ad faciem vestibuli portae interioris quinquaginta cubiti. idem enim mensuratur etsi alia ratione proponatur: similiter, quod nunc dicit: latitudinem esse viginti quinque cubitorum, supra dixerat: & mensus est portam a tecto thalami vsque ad tectum eius, latitudinem viginti quinque cubitorum.

Et eduxit me ad viam Australem, & ecce porta quae respiciebat ad Austrum: & mensus est frontem eius, & vestibulum eius iuxta mensuras superiores, & fenestras eius quinquaginta cubitorum longitudo, & latitudine viginti quinque cubitorum, & in gradibus septem ascendebatur ad eam. & vestibulum ante fores eius, & calatae palmae erant. vna hinc, & altera inde in fronte eius, & porta atrij interioris in via Australi: & mensus est a porta vsque ad portam in via Australi centum cubitos.

QUONIAM eadem Apostolica fides in Ecclesia Catholica cum aliis legibus spei & charitatis, caeterisque virtutibus, ac donis quibus initiatur, fouetur, & augetur vsque ad finem mundi, integra permanens est, hinc eisdem dimensionibus, thalamis, fenestris, & reliquis apparatibus, quibus aliae portae, Australis ornata est. Quae omnia cum supra sint explicata, hic iterum non sunt repetenda. Etenim cum ab Austro & meridie temporalis vitae fauor, subsidium, & fecunditas accrescat: felicitatem caelestem, quae piis, & iustis hominibus contingeret, Australis haec porta designat, quapropter vltimo loco describitur. & aptissime quidem etiam hac ratione: quod fides in Orientali porta generatur, imo Christianus homo: in Aquilonari vero defenditur, & hostium incurfibus roboratur (virtus, inquit Paulus, in infirmitate perficitur) & tandem in Australi, id est, in ingressu caeli, debito praemio afficitur. Duo tantum hic restant notanda. Vnum, quod septuaginta gradibus ad eam ascenditur perinde ac in aliis: qui vitae integritatem, quam religio Christiana & Ecclesiastica disciplina a fidelibus requirat, significat. septenarius enim numerus totum tempus vitae notat, vt eleganter notat beatus Cyprianus in sermone de Circumcisione Domini. Vnde. 7. gradus in ingressu propofiti, exercitium vitae Christianae per totam vitam requirere videntur, vt ab vno opere bono in aliud, & ab vna virtute ad aliam semper in piis saltem & religiosis hominibus fit progressus secundum illud, quod scriptum est: lbunt de virtute in virtutem, & videbitur Deus Deorum in Syon. Alterum notatione dignum est, quod hic distinctis, ex vtroque latere portae duae palmae disponuntur: quoniam duplex felicitas post iusti iudicij examen, iustis hominibus contingeret, corporis & animae. Quandoquidem secundum vtramque partem victorias vltimo illo tribunali praesentabunt. Haec etenim porta, vt dictum est, infelicitatis symbolum posita est. Atqui quoniam Christiana vita sub fide sanctissimae Trinitatis agenda est, tres portae ad ingressum Ecclesiae tantum describuntur. Etenim in Occidentali porta, nempe inferni, semper sunt, qui Ecclesiam non ingrediuntur: aut ingressi

Cyprianus in sermone de circumcissione Domini.

Psalm. 83.

gressi a fide deficiunt, vt heretici: aut extra gratiam, & charitatem discedunt a vita, peccatis obnoxij.

Et introduxit me in atrium interius ad portam Australem: & mensus est portam iuxta mensuras superiores thalamum eius, & frontem eius, & vestibulum eius in circuitu quinquaginta cubitos longitudinis, & latitudinis viginti quinque cubitos, & vestibulum per gyrum longitudine viginti quinque cubitorum, & latitudine quinque cubitorum, & vestibulum eius ad atrium exterius, & palmas eius in fronte, & octo gradus erat, quibus ascendebatur per eam.

EXPOSITIS sex portis muri primi, & secundi, qui atrium mulierum circumtegebat, muri tertij, qui atrium virorum ambibat, portas tres superioribus correspondentes describit. Atque in primis eam, ad quam per Australem portam, quam vltimo loco explicuerat, patebat ingressus. in qua consimiles mensurae ponuntur omnium, quae ad eius structuram, compositionem, & apparatus pertinent, atque in superioribus. Haec solum peculiariter veniunt notanda, quod vestibulum aut porticus, quae quinque cubitorum ponitur in latitudine, distantia erat, a latere vestibuli, inter thalamum & thalamum, vt exponit Richardus: & simile in praedictis portis intelligendum est, siquidem consimiles dispositiones omnes textus sacer proponit. Quinque vero cubitorum mensura a thalamo ad thalamum signatur: quia vita sacerdotum, qui per habitatores thalamorum designabantur, & per ipsos thalamos, continens pro contento accipiendum, a quinque sensuum ductu maxime distare debet, vt vitam populi Euangelico sale condiat, & lumen doctrinae caeteris a populo conuenienter praebet. Praeterea cum portae superius expositae, porticus aut vestibula extrinsecus haberent, & si apparatu, & compositione intrinsecus respicerent, portae huius vestibulum exterioris atrij esse dicitur, quoniam extrinsecus respiciebat, & ibi suam porticum & vestibulum habebat. Cuius rationem assignat beatus Gregorius, quod in vitae Christianae cursu incipientes, & proficientes, vt ita currant, quod comprehendant, seipfos oportet respiciant, vt hostium incurfus vincant, & in bono semper promoueantur, & suo modo proximis subueniant, quod est extrinsecus vestibulum habere. Poteris tamen non minus apte, & textui congruentius forsitan dicere, in vitae prototypum & exemplar, anteriores, & instituto viuendi excellentiores ob oculos semper habere oportere: propter quod portae intus respiciebant, vt huius rei earum frequentatores admonerent. Et habebant vestibula extrinsecus, quoniam imbecilliores, infirmiores, ac ipsis inferiores non desinebant, sed iuuare & sustentare debent: Debetus inquit Paulus nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere. Vnusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum ad aedificationem: Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est, Impropria impropertium tibi ceciderunt super me. Porta autem haec & extrinsecus respiciebat, & porticum suam habebat. quod perfectos designat, qui in bono firmati virtutis aliorum curae omni modo & incessanter sint intenti, & sub suo patrocinio moribus, & doctrina, charitatis seruore eos suscipiant. Poteris item intelligere, qui ex dignitate, & officio aliis praesunt, vt praelatos, & magistratus, quos amore & charitate amplectuntur, vnde porticus extrinsecus habere dicuntur: Eos enim dirigunt, docent ac instruunt, vnde extrinsecus respiciunt. Ascensus praeterea huius portae, & sequentium eiusdem atrij, octo graduum ponitur, quoniam in monte constitutum erat templum, & non nisi ascendendo ad verticem peruenitur: Etenim Ecclesia Dei mons est, & mons pinguis. Vnde qui vita legitimus eius cuius haberi cupit, virtutum operibus veluti gradibus assurgere & ascendere debet, iuxta illud: Quis ascendet in montem Domini: innocens manibus, & mundo corde, &c. Item ascensus labore & sudore peragitur, quod in Ecclesia Dei labore vita Christiana transigitur: nec aliter eius integritas & absolutio constat. Vnde Dominus Iesus dixit: Calcabitur a gentibus Hierusalem, donec impleantur tempora nationum, quod exponens Paulus, ait: Virtus in infirmitate perficitur. Ad haec, acrior est hic ascensus, quia atrium virorum est, qui caeteris constantiore, & firmiore virtute, natura ipsa constant, & eius exercitio magis

Math. 6.

Paulus 1. Cor. 3.

Roman. 15. Psalm. 68.

Psalm. 67.

Psalm. 23.

Luc. 21.

1. Cor. 12.

Annot. 2.
Ethic.

māgis pollere debent. Ipsa autem cum circa difficile versetur, in sublimiori & abrupto loco posita est, qui non nisi fortibus, & strenuis est accessibilis. Quod si perfectorum statum referat ascensus iste tertij atrij, in eundem sensum oratio remeat.

Et introduxit me in atrium interius per viam Orientalem, & mensus est portam secundum mensuras superiores, thalamum eius, & frontem eius, et vestibulum eius sicut supra, & fenestras eius, & vestibula in circuitu longitudine quinquaginta cubitorum, & vestibulum eius, id est, atrij exterioris, & palma calata in fronte eius hinc, & inde, & in octo gradibus ascensus eius.

Luc. 9.

Zach. 6.
& 3.

METIENS vir ille, Iesus Christus nempe Dominus noster, tres portas atrij virorum, ab Australi, non ad Aquilonarem migrat, sed per Orientalem viam ad eam reuertitur: quoniam ad Aquilonarem transiens retrogradus esset, quod in suis militibus abominatur Dominus: in via enim Domini progrediendum semper est. Vnde ipsamet veritas ait: Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei. Virtus item perfecta non nisi in Dei Ecclesia reperitur: atque hinc per circulum, qui perfectissima & capacissima figurarum est, diuinum hoc ædificiū meritur. Et ut hoc tandem doceat, fauores omnes, auxilia & gratiæ, quibus vita Christiana fouetur, augetur & crescit, & vento Austro significatur (vt à Christo Iesu, qui Oriens est, communicatur) ita in eius gloriam & honorem, actiones omnes & vitæ instituta referri debent, semperq; ab eo hæc itineraria requirenda: ob quod ab Austro per viam Orientalem aptissime regreditur. mensuræ autem portæ, eadem sunt cum præcedentibus. illas semel integrè accipere cura.

Et introduxit me ad portam que respiciebat ad Aquilonem, & mensus est secundum mensuras superiores: thalamum eius, & frontem eius, & vestibulum eius, & fenestras eius per circuitum longitudine quinquaginta cubitorum: & vestibulum eius respiciebat ad atrium exterius, & calatura palmarum in fronte eius hinc, & inde, & in octo gradibus ascensus eius.

TANDEM in mensuratione portæ Aquilonis finitur circulus, quoniam tunc opera Christianæ vitæ suam perfectionem & absolutionem fortiuntur, quando duris & asperis tribulationibus, veluti igne examinantur, & probantur, perinde ac aurum, & argentum. Fornax enim operū virtutis probatiua, aduersitas & contradictio existit, quæ vento Aquilone in Scriptura passim significatur: ac proinde in atrio hoc, in quo perfecta virtus figuratur, quæ viros decet, ab Austro, & per Orientalem procedit mensuratio, quia à Dei auxilio & fauore, opera quæque studiosa iniantur, ad ipsam referuntur, & in porta Aquilonis per hostilia arma collata, probata inueniuntur. mensuræ consimiles sunt præcedentibus.

Per singula gazophylacia ostia in frontibus portarum, ibi lauabunt holocaustum, & in vestibulo portæ duæ mensæ hinc, & duæ mensæ inde, ut imoletur super eas holocaustum, & pro peccato, & pro delicto, & ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ, que vergit ad Aquilonem duæ mensæ: et ad latus alterum ante vestibulum portæ duæ mensæ. quatuor mensæ hinc, & quatuor mensæ inde: latera portæ octo mensæ erant super quas immolabāt. Quatuor autem mensæ ad holocaustum de lapidibus quadratis extructæ longitudine cubiti vnus, super quas ponent vasa, in quibus immolatur holocaustum, & victima, & labia earum palmi vnus reflexa intrinsecus per circuitum. super mensas autem carnes oblationis, & extra portam interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori quod erat in latere portæ respiciens ad Aquilonem.

IAM domus ministrorum & apparatus, ad sacrificia obeunda hic describuntur. Primum

Primum ergo iuxta portas huius atrij cellæ dispositæ erant ministrantium, ita vt versus postes portæ cuiuslibet cellæ, ostium esset, vbi carnes immolandas abluebant: sacerdotes enim spiritalium diuitiarum repositoria loca esse debet: ob quod gazophylacia, nostra translatio, eorum thalamos siue cellas appellauit. & bene ostia iuxta postes portarum constituebantur: quoniam vltra hoc quod sacerdotibus incumbit, qui & quales Ecclesiam ingrediantur, ad Christum eiusque Euangelium, & exempla sanctorum, quæ per portam significantur, oculos semper conuersos habere conuenit. Abluebant præterea ibi holocausta, quoniam lachrymis & pœnitentiæ aqua, continuè se purificare debent, & cæteros fideles ab immundiciis, & scoriis, ministerio suo ablueret, vt holocausta fiant Domino, id est, hostiæ spirituales, igne charitatis omnino cremandæ. Deinde instrumentorum ad peragenda sacrificia meminit: atque ad Aquilonarem portam octo mensas disponit: quatuor ad latus singulum, duas intrinsecus, & duas extrinsecus: ex quibus quatuor ad holocausta quæ totaliter incendio absumebantur, ex lapidibus politis constructas esse dicit: quorum quilibet quadratus erat, vnus cubiti cum dimidio, secundum omnem dimensionem, & insuper vnus palmi, id est, quatuor digitorum simul iunctorum. labia vnus cuiusque mensæ ponebantur intrinsecus reflexa ad sacrificia continenda. Hæc ad portam Aquilonis collocantur, non quod ad alias non essent disposita, siquidem sacerdotes ad singulas in suis cellis morabantur: sed, quod in descriptione huius portæ positus erat, cum ad sacrificia sermonem conuerteret, & quod opera externa, qualia erant hæc sacrificia, secundo loco Dominus respicit: primum autem fidem, spem, charitatem, ex quibus egrediuntur, & cor, atque mentis intentionem, ex quibus opera quæque virtutis procedunt. hoc enim docens Psalmographus, dicit: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus, &c. Et Iesus noster, Phariseos obiurgans, quod externis opibus solum intenti essent, dicit: Stulti, nonne qui fecit quod foris est, fecit etiã quod intus est? quod superest date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis, id est, animabus vestris per pœnitentiam, & rectam vitæ institutionem subuenite. (vt eleganter exponit beatus Augustinus) & ecce omnia munda sunt vobis, non manuum ablutione. quod etiã interpres Euangelij Paulus de oratione differens, ait: Psallite mente, psallite & spiritu, id est, verbo. Spiritus enim ibi pro voce accipitur, vt eo loco qui de Domino Iesu, versus vltimum mundi halitum, dicitur: spiritu laborum suorum interficiet impium. opera autem externa, mensura huius portæ significantur: interna autem potissimum aliis duabus notantur. Mensæ verò octo ponuntur: quoniam per totam vitam cordium sacrificium exercendum est. Itaque septem diebus (quibus totum tempus vertitur) in confusione cordis habitis, rursus idem officium primo die septimanæ, qui superadditus aliis octauus est, continuandum est, donec ad patriam ipsam reuertentes, octauum gloriæ diem pertingamus. quatuor autem ad quodlibet latus disponuntur, vbi quatuor sensus scripturæ, quibus animæ Christianæ pascuntur, designantur. Scriptura enim sacra mensa fidelium est, iuxta illud Psalmi: Paraſti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. Et ipsemet Dominus: Ego dispono vobis regnum sicut disposuit mihi pater meus, vt edatis, & bibatis super mensam meam, in regno meo. Et ad quodlibet etiam latus, quia ad pastum omnium ingredientium Ecclesiam expositæ sunt, & quoniam tota Scriptura Læge, Prophetis, Euangelio, Apostolorum doctrina distributa est, quodlibet latus quatuor mensas continet, duas extrinsecus, & duas intrinsecus: quia cortex literæ, & moralis sensus foris existit, anagogicus autem & allegoricus intrinsecus recoditi continentur, & non minus apte sentit Carthusianus, fidem, charitatem, pœnitentiam & patriam, quibus virtutibus sacrificium Deo placidum offerendum est, quatuor mensas quodlibet latus portæ continere, & extrinsecus, & intrinsecus, quia intus & foris hæc virtutes per sua opera exerceri debent. Mensæ deinde holocausti, quadratis lapidibus constabant, quibus superponebant instrumenta ad sacrificia peragenda. Etenim sententiæ & exempla sanctorum, quibus vita fouenda, & dirigenda est, in Christo Iesu lapide quadrato, id est, absolutæ omnino & admirabilis perfectionis stabilita sunt, vt Deo placeamus, & sacrificia debita illi offeramus. Et vita, sacrificij holocausti, & aliorum, in distinctione hac mensarum notatur. Vt sacrificia sacerdotum, & excellentium vitæ sanctitate virorum, à sacrificiis cordis & bonorum operum distingueret. illi enim virtutum

Psalm. 44.
Luc. 11.August. in
Enchirid.
1. Cor. 14.

Esaie. 11.

Psalm. 22.
Luc. 12.

virtutum exercitia, quæ instrumenta sunt Christianæ vitæ, in petra Christo, perfectione, quam figura quadrata dicit, firmius & attentius stabiliunt. Rursus labia mensarum introsum reflectuntur: quoniam omni attentione, super suam custodiam (vt inquit Propheta) vnicuique standum est, ne caro, mundus, diabolus, quod incuria defluit, curiosè surripiant: quod illi seruo contigit (vt inquit beatus August.) qui dicit: Moram facit dominus meus venire: & cæperit percutere seruos & ancillas, & edere & bibere, & inebriari: veniet Dominus serui illius in die, qua non sperat, & hora quam nescit, & diuidet eum, & partem eius cum infidelibus ponet. is enim & dominando ait, conseruos suos percutit, cum amatoribus mundi luxuriatur, & dies Domini tanquam fur ipsi aduenit, secus autem his, qui omni vigilia aduentum eius attendunt, omnibus autem Christianis cuiusvis conditionis, charitatis opera, fidei, & spei, insigniter commendat, dum palmari quantitate labia mensarum signat: quasi opera manuum dicat, & sacrificia cordis, Deo grata offerri debent, & oblata custodiri.

Extra portam interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem.

EXTRA apparatus huius portæ prædictum, interius citra mensas cellæ erant cantorum, quibus ex officio incumbere laudes creatoris canere: eius fidem, stupenda opera, in confusione cacodæmonum, gentium, ac totius mundi celebrare; ob immensa & quotidiana eius beneficia gratias agere: atque vt nunquā offendantur, sed omnes illi gratificetur gratiam, auxilia & fauores petere, quod per manus David (vt libro Esdræ refertur) id est, per Psalmos ab eo compositos, efficiebatur. sic enim inquit Scriptura: Fūdato igitur cœmentis templo Domini, steterunt sacerdotes in ornatu suo, cum tibiis, & Leuitæ filij Asaph in cymbalis, vt laudarent Deū per manus David regis Israël. Vnde & in titulis plurium psalmorum nomina cantorum, quibus canendos demandabat, posuit, vt hinc iam hereticorum obruatur ora, cætus & laudes Ecclesiæ, ex tam antiqua & diuina institutione susceptos, è medio tollentes, & quoniam in confusione hostium Ecclesiæ cantus hi, & clamores cordium laudantium Deum, affectum & feruorem exercentes, & ad similem actionem audientium animos excitantes, celebrantur: bene in latere portæ respicientis ad Aquilonem, cantorum cellæ dispositæ erant: latera enim Aquilonis ciuitas regis magni, id est Ecclesiæ, vt inquit regius Psaltes, respiciebat.

Et facies eorum contra viam Australem, vna ex latere portæ Orientalis, quæ respiciebat ad viam Aquilonis: et dixit ad me: Hoc gazophylacium quod respicit viam Meridianam, est sacerdotum, qui excubant in custodia templi. Porro gazophylacium quod respicit ad viam Aquilonis, sacerdotum erit qui excubant ad ministerium altaris. isti sunt filij Sadoch, qui accedunt de filiis Leui ad Dominum, vt ministrent ei, & mensus est atrium longitudine centum cubitorum, et latitudinem centum cubitorum per quadrum, et altare ante faciem templi.

IN VOLUTA satis hæc litera proponitur: ita vt non planè intelligatur, si hæc gazophylacia sacerdotum sint alia à cellis cantorum, vt plures sentiunt, an sint eadem? nam textus maximè huic sententiæ inclinare videtur. Id enim quod dixerat: constituta esse gazophylacia in atrio interiori, quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem: vnus cellæ in porta Aquilonis respicientis meridiem, est, quod hoc textu dicit: facies earum contra viam Australem, plurale pro singulari: alteram verò describit, quando dicit hinc, Vna ex latere portæ Orientalis, quæ respiciebat ad viam Aquilonis. suffragatur item, quod exponens gazophylacia, quæ dixerat, sacerdotum facit: & quod in porta Aquilonis, cuius ostium meridiem respiciebat, sacerdotum esse dicit, qui sacrificiis inuigilabant, vt debitè peragerentur, & per quos offerrentur. Vnde & hi qui diuinis incumbendo officiis & sacrificiis, contra hostes, & inimicos dæmones, eorumque fautores arma exercebant, in parte Aquilonis aptissime morabantur, & eorum domus ad Meridiem atque Austrum respiciebant: quoniam diuinam gratiam & fauorem hi expectare, & attendere debent, vt officia sua debitè compleant. Quod mirum in modum, officium & vigilantiam Sacerdotum Ecclesiæ obumbravit. Alterum autem gazophylacium, quod situm in porta Orientali Aquilonem respiciebat, sa-

bat, sacerdotum inferioris ordinis esse dicit, qui ministerio altaris in seruiebant, vt officia & sacrificia, quæ à maioribus agebantur, competenter vt decebat, soluerentur. Vnde hi, quia in administratione diuini officij erant positi, iuxta Orientis portam habitabant. Et quoniam eorum cura, & vigilantia in abigendis, & tollendis, quæ diuinum cultum interturbarent, posita erat; Aquilonem respicere, à quo omnis infestatio oboritur, dicuntur. omnes autem hi & illi ex tribu Leui erant, ex descendencia Sadoch. non enim nisi, qui legitime ab Ecclesia deputati & ordinati sunt, diuino cultui præesse, diuinumque officium peragere, & sacrificium altaris offerre possunt. Quod Dominus manifestè hinc docet, cum ex tribu Leui ministros omnes templi esse prodit: vt Lutherani hæretici confundantur, sacerdotum officia, & sanctissimum Missæ sacrificium, non ordinatis ab Ecclesia, sed indifferenter omnibus permittendo. Atqui quoniam hoc atrium virorum erat, in quibus perfectio vitæ Christianæ significatur, centum cubitorum ponitur, secundum longitudinem & latitudinem: quod longanimitate spei erecti, & latitudine charitatis in proximos extensi, omnino & totaliter, (quod totus numerus denarius nempe significat) qui ad vitæ perfectionem contendunt, esse debeant. Vnde congruè in hoc atrio altare holocaustum collocatur: In eo etenim sacrificia oblata, omnino absorbentur incendio; holocaustum quidem quod totum incenderetur dicitur. Et qui vitæ Christianæ fastigium, & perfectionem profitentur, ita ignem charitatis totaliter accedere & amoribus diuinis integrè se tradere debet, vt nullam partem sui cordis carni, nec mundo relinquat, quia nulla pars ex holocausto in cibum ministris, nec eorum domibus relinquebatur. Vt hinc religiosi viri & scemina, quæ se Deo consecrarunt, quam vitam ab eis Dominus requirat, discant.

Et introduxit me in vestibulum templi, & mensus est vestibulum quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & latitudinem portæ trium cubitorum hinc, & trium cubitorum inde: Longitudinem autem vestibuli viginti cubitorum, & latitudinem undecim cubitorum: & octo gradibus ascendebatur ad eum. & columnæ erant in frontibus vna hinc, & altera inde.

EDIFICIUM templi oculis infra subiecturus, descriptis tribus muris, quibus cingebatur, & atrijs interclusis, eius portam metitur, ornatumque & apparatus enarrat. Atque vestibulum dimetiens (quod spatium id esse intellige, quod à superiori gradu ascensus ante ingressum portæ protenditur) à quolibet poste ostij, quinque cubitis amplius dilatari dicit. Quinque etenim sensus, perfectam vitam ingressurus, & acturus intus ad animam collectos & spiritui seruientes, vt vestibulum ianuæ, esse oportet. Vnde aditus ipse, & ingressus ex vtraque parte ostij trium cubitorum ponitur, quia fidei operibus, totus homo cum suis sensibus inferuire debet. Est quippe articulorum omnium basis, sanctissime Trinitatis cœfessio, ac proinde pro tota ac integra fide ponitur. Longitudinem autem vestibuli à supremo videlicet gradu ad aditum ostij, viginti cubitorum asseritur: & latitudo undecim. Nam cum in vestibulo detineri, ingressurum domum aliquam conueniat, vt de ratione sui ingressus prius examinetur, & quæsiturum rationem habeat, meritò templum ingressurus in vestibulo, eorum quæ intrâ exercentur, rationem edocetur. Quapropter viginti cubitis longitudo constat: quoniam sursum ad cælum in Ecclesia Dei iter agentibus, præcepta decalogi non solum affectu, sed effectu, nec in prosperis modò, sed in aduersis diligenter adimplere oportet. Vnde denario repetito, viginti cubitorum longitudo designatur; latitudo verò undecim: quoniam dicta præcepta debitè erga proximos dilatari nequeunt, nisi vna poenitentia superaddita, quæ præsertim in viris eximiis micare debet, de quibus hic sermo diuinus habetur. Etenim nisi corpus hoc eneruetur, & suæ voluntati emoriatur (vt ipse Dominus Iesus dixit) granum frumenti, id est, Christianus, solum & absque fructu manet. & lumen insuper fidei, & cognitionis diuinæ offuscatur, & obscuratur: quoniam id sub modio reponitur, dum corporis sensu & voluntate vigente atque regnante, dona Dei, & quæque cælestia bona, ad propria studia homo insipiens conuertit. Postibus tandem ornatus causa adiectæ erant singulæ columnæ, quoniam ædificium Christianæ vitæ, quod in templo figuraba-

Galat. 2. Apocal. 3.

rabatur, & Apostolica doctrina est constructum, ipsis Apostolis & eorum successoribus Episcopis, tanquam columnis innixum fulcitur & promouetur. Quapropter in ipso templi ingressu ponuntur, quia per eos ingressus ad Ecclesiam patuit, unde Paulus Cepham, Iacobum, & Ioannem columnas Ecclesie appellat. & Christus Iesus per beatum Ioannem, dicit: Qui vicerit, faciam eum columnam in templo Dei mei. Quod verò de octo gradibus hic dicitur, Symmachi editio est, aliarum portarum gradus sequuti, quia in Hebræo hoc non habetur, sed quòd per gradus aliquot, aut per plures ascendebatur.

CAPVT XLII.

Introduxit me in templum, & mensus est frontes sex cubitos latitudinis hinc, sex cubitos latitudinis illinc latitudinem tabernaculi: & latitudo portæ decem cubitorum erat, & latera portæ quinque cubitis hinc, & quinque inde. & mensus est longitudinem eius quadraginta cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum.

ANGELVS Domini, qui Ezechieli in visione, templi ædificium demonstrabat, in templum iam ipsum introducens, ostij ingressus, mensuram & templi, siue sancti quo erat spatium illud ante sancta sanctorum circumiacens, notificat. In primis ergo frontium, id est, postium crassitiem siue latitudinem dimetiens, sex cubitorum inuenit. Ingressuros quippe Christi Iesu cognitionem, introducitur, per fidem, negotia Christianæ vitæ tractaturi, sui, vt totius mundi creatorem, conseruatorem, ac gubernatorem ante mentis oculos, Deum semper habere oportet. Quapropter sex cubitorum, (vt bene notat Hierony.) latitudo postium ponitur. Sex enim diebus mundi machina finita est: ob idque in postibus, qui ædificium sustentant, mensura hæc signatur, & secundum latitudinem, secundum quam dimensionem firmitas, & robor postis attenditur. Hinc etiã, qui in vita Christiana, sequendo Christum, longius progredientes, perfectionem nanciscuntur dilectione Dei, & proximi perfecta, per numerum senarium qui perfectus est significata, viuere curant. Et quia perfecta hæc Dei dilectio toto corde, mente, &c. vt vitæ Christianæ scopus proponitur, secundum August. etsi in hac vita cum suo modo, hoc præceptum adimpleri non possit, ipso ingressu, finis contendendus obiicitur. subinfert autè præfatam latitudinè tabernaculi esse, vt ad eius formam, templum etiam reædificandum memoret. Deinde ostij latitudo decem cubitorum, quæ est spatium à poste vnus lateris, ad postem alterius. Et insuper latera portæ, hoc est, intercapedines ab extremitate valuæ, vsq; ad postem, qui parietem finiebat, quinque cubitorum erant ex vtraq; parte. Videtur enim crassitiem ligni finientis ianuam, super quo in cardine voluitur, cum iunctura ad postem parietis significare. Etenim legis naturalis obseruatione, quæ decem decalogi præceptis constat, ad vitæ Christianæ culmen progrediendum est: vnde decem cubitorum latitudo ostij ponitur, & naturalis cognitio quinque sensuum ministerio paratur, & eisdem semper vitur, quibus etiã reflectitur, vt ianua suo cardine, & ipsis itè rationi subiectis, vita morum debitè exercetur, ac proinde quinque cubitorum latitudo laterum portarum ex vtraq; parte describitur. Tertio loco, ingresso iam Propheta ostiũ templi, id est, sancti mensuram indicat: quam longitudinis quadraginta cubitorum esse dicit, & latitudinis viginti. Etenim cum Ecclesia Dei schola pœnitentiæ sit, quæ templo hoc figurabatur, bene eius longitudo quadraginta cubitorum ponitur. quod totum vitæ tempus in pœnitentia agendum significat. secundũ quod quadratus numerus integritatem absolutionemq; dicit, & quatuor hominis ætates significat: & ipsum (post Prophetas Moysen & Eliam) Christus Iesus Dñs noster suo sanctissimo ieiunio consecrauit. Pœnitere autem tota vita difficile est. Verũ virtus circa difficile versatur, dixit quidam, quia bonum suapte natura in loco arduo & abrupto positum est: vt ad ipsum accessus, absq; labore, tribulatione, & sexcentorum præpedictum attractum, patere non potest. Quis vnquã rosam collegit spinis circumuallatã, qui ipsis non pungeretur: aut quis vidit florem folijs, & pluribus alijs tegumentis nõ defensum? & aurum, argentũ, & mineralia omnia nõne natura in visceribus terræ recondidit: vt non nisi cum magno labore extrahantur. Hęc autè naturę documeta sunt:

Aug. lib. de Spiritu & Litera c. 36.

Aristot. 2. Ethic.

sunt: virtutem atque bonum ipsum, non nisi labore parandum. At cum superatis difficultatibus, tribulis nempe nostri corporis, ad arcem eius ascenditur, Iesus bone, quanta contingunt gaudia? quante iubilationes? quanta læticia animus confectatis perfunditur? sacer Propheta David his vocibus, vt qui eius suauissimo gustu delectatus fuerat, depròpsit: Signatum est super nos lumen vultus tui Dñe, dedisti læticiam in corde meo. lumen gratiæ, virtutem radiantis, lumẽ super nos signatum appellans. & alibi: Vox exultationis in tabernaculis iustorum. quasi dicat: non se continere possunt, quin in voces gaudiorum prorumpant. & tandem summè gaudetibus in aliqua publica læticia, iusti gaudia comparat, dicens: Sicut lætantium omnium nostrum habitatio est in te. Vides suauitatem, quam parit virtus? hæc mentis igitur exhilarationem, cordis dilatationem, intus & foris, mente & opere, Angelus sanctus Prophetę notificans, viginti cubitorum latitudinem templi, & habitationis Ecclesie sanctæ metitur. Nec te fastidiat Christiane lector, omnes dimensiones spiritaliter exponere, nam spiritalis sensus in hac templi descriptione principaliter ab Spiritu sancto intendi, in principio admonitus es. Quod & Rupertus super Zachariam ca. 2. apertè docet, cum de Angelo metiente Hierusalem sic dicit: Nunquid autem vir ille cuius est, funiculum in manu habere, nondum sciebat, quante longitudinis Hierusalem, & quantæ deberet latitudinis esse? Si de ciuitate illa terrena, siue manufacta quæritur, non magnum erat illi viro scire, vel videre. sed nec vllus Prophetarum dignum duxit, scripto ad nostram notitiam transmittere, quanta fuerit latitudo, vel longitudo eius. Hęc Rupertus, quæ de dimensionibus templi à fortiori intelligenda sunt.

Psal. 4.

Psal. 117.

Psal. 86.

Rupertus super Zach. c. 2.

Et introgressus intrinsecus mensus est in fronte portæ duos cubitos, & portam sex cubitorum, & latitudinem portæ septem cubitorum, & mensus est longitudinem eius viginti cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum ante faciem templi. & dixit ad me, Hoc est sanctum sanctorum.

AD perfectionem Christianæ vitæ contendentibus, in accessu, maior ac maior perfectio obeunda restat. ad quam, vt diligentes Christi Iesu milites continuè aspirant, idem Dominus dixit: Cum feceritis omnia quæ debuistis facere, dicite: serui inutiles sumus, quæ debuimus facere fecimus. Quapropter à templo, quod sancta dicebatur, ad sancta sanctorum, ducitur ab Angelo sacer noster vates. Et primũ postes portæ, qui parietem finiebant, & portam ornabant, metitur secundũ crassitiem, & latum, quod duorum cubitorum inuenit. Sapientia enim noui, & veteris Testamenti in amore Dei, & contemplatione mysteriorum fidei, floribusq; item actiue, & contemplatiue vitæ consistit, quibus strenui Christi milites exercentur, & promouentur: Vnde & postes portæ sancta sanctorum duorum cubitorum mensura perstringuntur. Porrò apertura à poste, quo circumuertitur ianua, ad postem alterius, sex cubitorum latitudo erat: totius verò ostij à poste parietis ad alterum è regione positum septem, quoniam ex vtraq; parte dimidio cubitu excedebatur apertura portæ, atque ita septem cubitorum conficiebatur. quibus mensuris absoluta & perfecta decalogi adimpletio, quæ omni perfectioni vitæ subternitur, vt senarius numerus notat, significatur: & septenarius donorum Spiritus sancti, quibus Christiana omnis vita fulcitur, diuinitus fouetur, locupletatur, & in maiora incrementa ducitur. Etenim absque Spiritus diuini fauore, qui septenario sua dona impartitur, vita Christiana dirigi, nec alicubi duci potest, sicut nec ianua absque cardine & loco illo ad postem, ad quem adiugitur, moueri. Et aduerte, quòd secundum latitudinem vtraque mensura est, & in ipso ingressu, quoniam integritate vitæ decalogi præceptis aucta, & diuinis auxilijs continuè vegetata, maxima latitudine charitatis, corda virorum, in proximos dilatantur, vt regius vates testatur, dicens: Et ambulabam in latitudine, mandata tua exquisiui: & insuper, vt quilibet quantumcunque se exercuerit, in ipso ingressu virtutis heroicæ se esse existimet: vt enim essentia motus est in fieri, ita & virtutis possessio in ipso exercitio. Quapropter ipsamet veritas Petri confessionem extollens, dixit: Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam. & non dixit, ædifico: quia spiritalis fabricæ ædificatio, ad finem vsque sæculi durabit, vocatione

Luc. 17.

Psal. 118.

Math. 7.

catione & promotione fidelium, & eorum in diuinarum & moralium virtutum exercitatione, Domino semper operante & adiuuante. Præterea à parte interna ante faciem templi spatium sancta sanctorum, quod porrigebatur, æquilaterum, & quadratum erat, quoniam iustitiæ omnis absolutionem significat, ut quoquo versus eius affecla concutatur, siue proiciatur, prosperis aut aduersis, flatu, aut reflatu hominum, erectus semper stabit, ab humo & terra æqualiter distans: quia vir quadratus est, quaternio nempe latere virtutum moralium in sua excellentia, sublimiter sustentatus: & mentis item integra compositione, & externorum operum debita absolutione: & vir equanimis, qui nulla re frangatur, nec animum despondeat, semper inueniatur. Vnde & vicenario numero eius valor, & illustris nobilitas insinuat.

Et mensus est parietem domus sex cubitorum, & latitudinem lateris quatuor cubitorum vndique per circuitum domus, latera autem lateris ad lateris bis triginta tria, & erant eminentia, quæ ingrederentur per parietem domus in lateribus per circuitum, ut continerent, & non attingerent parietem templi.

DESCRIPTA porta templi interioris, quæ præcedentibus multò augustior est, quia perfectionis stadium, cuius cursus hîc figuratur, multò strictius communi, omnibus Christianis patenti, existit. Vnde Dominus contra Phariseos differens, qui vitæ perfectionem iactabant, dixit: Angusta est porta, quæ ducit ad vitam, &c. Enarrata igitur mensura portæ, ad parietem transit, quem sex cubitorum ponit. Prælatos etenim & sublimioris dignitatis in Ecclesia, & qui eius gubernacula gerunt, eiusque positi sunt custodes, & ut parietes ædificij templum, sic ipsi Ecclesiæ, fulcire debent, vita perfectos esse oportet, per sex parietis cubitos designata. hinc loca deambulatoria & solaria, ut vult Richardus de sancto Victore, siue thalami, habitationes scilicet cantorum, ut rectius alij videntur sentire, parieti annectebantur, sic quod parietem, eorum trabes foraminibus non penetrarent, sed extantibus & prominentibus partibus parietis, aut muri fulciebantur, & ita ut intuentium oculis omninò paterent. Hi ergo quatuor cubitorum ponuntur lati, & alij aliis super positi sursum erigebantur, triginta trium cubitorum in altitudine quilibet se fastigians, aut quod ex quolibet latere portæ Orientalis qua ingrediebatur, & descripta est, circumquaque triginta tres thalami essent, qui sexaginta sex conficiunt: ubi Sacerdotes, prædicatores, viri religiosi, cardinalium virtutum quadrato stabiliti, significantur: quod latitudo quatuor cubitorum cuiusque thalami significat. Erant annexi deinde parieti, quoniam ab obedientia procerum & primorum Ecclesiæ discrepare non debent, sed ipsis innixi, & eorum consiliis stabiliti, suas functiones exercere. & exempli præterea à pariete ponuntur, quoniam omnibus conspicui, vitæ integritate, & absoluto virtutis exemplo degere debent. & superpositi denique inuicem erant, siue lateris ad lateris, ut habet litera, quod alio, & alio viuendi genere & instituto positi, se inuicem superare, contendere debeant. Vnde sexaginta sex thalami ponuntur, qui numerus absolutæ perfectionis symbolum existit, & ex numero triginta tres bis repetito nascitur: quia vndique in Ecclesia sic in perfectione proficientes, sub integra sanctissimæ trinitatis fide ad eam aspirant, & properant.

Et platea erat in rotundum ascendens sursum per cochleam, & in cœnaculum templi deferebat per gyrum, idcirco latius erat templum in superioribus, & sic de inferioribus ascendebatur ad superiora, & in medium.

ASCENSVS ad thalamos, & ad templi solaria siue cœnacula, aut tabulata describitur. Erat autem cochlea, siue scala in gyrum ascendens statim partibus suas mansiones, siue plateas habens, è quibus & ad thalamos & ad solaria templi diuertebatur. Vbi tria notanda sunt, quod circulo acti, ad thalamos hos ascendebatur, quoniam humilitate in vita Christiana proficitur. hâc ille solùm exercet, qui quocumque se vertat, in se ipsum, indignitatem suam proferens, reflectitur. non enim alta ambiendo ut mundus suadet, sed humiliter de se continuè cogitâdo, ad fastigium vitæ ascendit

ascendit, & in suum principium Deum optimum maximum, à quo per creationem exiit, consideratione reuertitur. Quilibet deinde thalamus quantum altior, tantò latior & spatiosior erat: quoniam cum murus semper sursum abiens semper magis ac magis stringeretur, ac retraheretur, & quilibet thalamus superior, perpendiculariter emerit inferiori, quantum de retractione muri magis accipiebat, tantum in latius porrigebatur. quod vitæ latitudinem & cordis dilatationem, eorum, qui in virtute progressus aliquos fecerunt, insinuat. iuxta id, quod regius vates dicit: Et ambulabam in latitudine, quia mandata tua exquisiui, tertio, ascensum hunc ab inferioribus ad superiora, & in medium porrigi dicit, in quo tres tantum thalamos supra se erectos manifestat, ab inferiori per medium ad supremum terminans: ut qui dilatationem charitatis dixerat, spei erectionem in fide sanctissimæ trinitatis innixam, sursum iam protenderet.

Et vidi in domo latitudinem per circuitum fundata latera ad mensuram calami sex cubitorum spatium, & latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum, & erat interior domus in lateribus domus.

AD HVC in thalamis persistens, qui latera templi, siue sancta sanctorum appellantur, reliquam eorum dispositionem subiicit. atqui cum de latitudine dixisset, nunc eorum altitudinem, cæmentorum crassitudinem, simul & parietis ambientis ipsa latera, hoc est, thalamos, & eorum situm, describit. Dicit ergo Propheta se altitudinem vidisse, cuius mensuram prætermisit ductor Angelus: Quoniam cum cæteræ res mensura claudantur, charitatis & amoris diuini, modus, inquit Bernardus, diligendi Deum, sine modo diligere est: idè amoris Dei sursum eleuantis, eiusque altitudinis mensura non assignatur. Eorum rursus fundamenta latitudinis vnus calami, qui sex cubitis constabat, ponitur: quoniam firma omnino & stabili fide, qua ædificium totum Christianæ vitæ innititur, spes, charitas, & cæteræ virtutes superponuntur. sex enim cubiti calami perfectam & integram, & omni firmitudine constantem in viris Ecclesiasticis significat. paries verò his supererectus (qui forinsecus stare dicitur, ad differentiam communis parietis sancta sanctorum, & thalamos adiacentium) quinque cubitorum præscribitur: quod qui rebus diuinis occupatur, sensus spirituales pro ipsa consuetudine exercitatos habere debent, ad discretionem boni & mali, ut inquit Paulus, ad domum item internam, id est, sancta sanctorum adiacent, & eam veluti latera cingunt: quoniam ad prælatos Ecclesiæ viros omninò perfectos, eiusdemque custodes, qui diuinis ministeriis & verbo Dei inuulgando præfeci sunt, accurere debent, à quibus ampliorem instructionem, & pleniorè perfectionem accipiant: cum quibus sua ministeria conferant, ne frustra currant, aut cucurrerint. Ut fecit beatus Paulus conferens Euangelium, quod prædicauerat, cum Apollolis in Hierusalem.

Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus vndique, & ostium lateris ad orationem ostium vnum ad viam Aquilonis, & ostium vnum ad viam Australem, & latitudinem loci ad orationem quinque cubitorum in circuitu.

QUÆ latera supra appellauit, iam exponendo, gazophylacia appellat, siue cellas sacerdotum, & spatiorum latitudinem ante ostia viginti cubitorum significat. quoniam habitantium tanta patere debet charitas erga proximos, ut in obseruantia decem præceptorum Dei, tam in prosperis, quam in aduersis æquanimis inueniri oporteat. Qua autem re exercenda sit eorum charitas explicans, ostium thalami ad orationem deseruire dicit. Debent autem sacerdotes ex officio pro his orare, qui feruidè & prima nauigatione Christianam vitam transigunt: qui per ventum Austrum calidum significantur. Et pro his etiam, qui frigidè & secunda nauigatione, non solùm tribulis calamitatum, & adminiculorum vitæ, sed & peccatorum pressi sunt: qui Aquilone vento infesto, denotantur. Vnde ostia duo ad orationem, siue ad restrictionem, ut alij transferunt, thalami habebant, habitum orantis ex ipsa loci dispositione insinuantes. Et versus Aquilonem, & Austrum

Ambr. de
penitentia
cap. 9.

& Austrum tantum disposita erant. quia Orientali porta ad templum ingrediebatur. Occidentalis autem non meminit, quod eorum sit, qui in inferni morte torquentur, aut ad eam sunt destinati. De quibus dicit beatus Ioannes: Est peccatum ad mortem, non pro eo dico, ut oret quis, quoniam lethale peccatum penitentia & non oratione, sicut veniale deletur: vel dic cum beato Ambrosio, quod pro aliquo peccatore ad mortem proscripto; ut ad cor penitens redeat, non cuiusvis, sed strenui, & magnæ sanctitatis viri, aut prælati oratio requiritur. Præterea, cum interclusum spatium omne, inter domum, id est, sancta sanctorum & thalamos, viginti cubitorum signauerit: nunc quod cuilibet thalamo ante ostium responderet signans, quinque cubitorum esse dicit. in quo habitus orantis, quem omnes quinque sensus intus ad mentem collectos, habere oporteat, planè significatur.

Et ædificium quod erat separatum versusque ad viam respicientem ad mare, latitudinis septuaginta cubitorum, paries autem ædificij quinque cubitorum per circuitum longitudo eius quinquaginta cubitorum.

PERACTA mensura thalamos ad templi descriptionem redit: dicitur; templum à parte superiori, qua solarium & tabulatum erat veluti separatū, septuaginta cubitorum esse, situm versus Occidentem, quoniam, qui eo loco comorabantur, veluti solitarij in oratione, & vsu penitentia positi, excellentius eam exercere debeant in Ecclesia, pro se & pro populis sibi commissis, qui fluctibus sæculi periclitantur: neque hoc, aut illo vite statu, sed toto huius lucis tempore. hoc enim significat septuaginta cubitorum latitudo, quia septimana totum tempus continetur, & latitudo charitatis in prælatis, quibus cura hæc imminet, sic extendi debet. Paries autem huius partis superioris, quinque cubitos in crassitie siue latitudine habebat. ut enim ædificium parietibus sustentatur, sic vitæ integritas & perfectio patientia nutritur, & roboratur, quæ sensibus spiritalibus fulcitur: vnde quinque cubitorum paries ponitur. longitudo autem eius vsque ad domum mutatoriam vestium, quam sacristiam vocamus; quæ in parte inferiori templi erat, porrigebatur nonaginta cubitos in longitudo habens: quoniam operosa charitas, donec inter Angelos coronata perficiatur, produci & extendi tota vita debet: qui nonaginta nouem oues sunt, quæ non perierunt.

Et mensus est domus longitudinem centum cubitorum, & quod separatum erat ædificium, & parietes eius longitudo centum cubitorum. latitudo autem ante faciem domus, & eius quod erat separatum contra Orientem, 35 centum cubitorum.

METITVR hic iam templum à parte inferiori, & longitudinis inuenitur centum cubitorum. Et mensus est solarium centum item cubitorum in longitudo: & latitudinem spatij separati ante solarium centum item cubitorum: in quo ternario numero, decem decadarum, absolutio vitæ sub fide sanctissimæ trinitatis, sub cuius articuli protestatione, integram omnium articulorum fidem intelligit, ut sub ternario numero, musica concinna cogitationum, verborum & operum, in Euangelio Dei, præfigurabatur.

Et mensus est longitudo ædificij contra faciem eius quod erat separatum ad dorsum ethecas ex vtraque parte centum cubitorum, & templum interius, & vestibula atrij, limina & fenestras obliquas, ethecas in circuitu per tres partes contra vniuscuiusque limen, stratumque ligno per gyrum in circuitu terra autem vsque ad fenestras, & fenestra clausæ super ostia, & vsque ad domum interiorem, & forinsecus, & forinsecus, & omnem parietem in circuitu intrinsecus, & forinsecus ad mensuram.

LONGITUDINEM ædificij, quod erat ante separatam extruccionem supradictam, centum erat etiam cubitorum, hinc inde suas cellulas habens: & cum eiusdem longitudinis ponit templum interius, non intelligas sancta sanctorum, ut ali-

ut aliqui volunt, sed templum, vbi erat altare holocausti quod interius dicitur contra vestibula, id est, porticus, quæ similis longitudinis ponuntur. Recapitulando vero deinceps, ferè omnia repetit quæ dixerat, nonnulla addendo, quæ notatu digna sunt. & illud in primis, quod limen siue postem cellularum, & inferiora forsan totius ædificij, lignis cedrinis strata siue incrustata erant, quoniam sapientia reuelata, & discretio diuinæ legis, quæ arbore illa paradisi scientiæ boni & mali præfigurata fuit, ædificio Christianæ vitæ supponi debent, ut firmum, & stabile maneat. atque ob id cedro, quæ imputribilis est, muniebatur. Notandum etiam, quod terra vsque ad fenestras, & fenestræ clausæ ponuntur: quo significat, fenestras ad terram vsque dispositas per parietes esse, quoniam viri quantumuis perfectione potentes, qui per fenestras insinuatur, iuxta illud Prophetæ: Qui sunt hi, qui ut nubes, volant, & quasi columbæ ad fenestras suas: nunquam humilitatem deserunt, sed solo & terræ semper se æquant, in vita proficiunt. Aut si à terra, & c. cum præpositione legas: sensus erit, quod omnes Christiani profectus humilitate fulciri debent, ut ad contemplationis aditum perueniant. Erat quippe structura lignorum siue tabularum à terra vsque ad fenestras, ut humilitate tanquam basi, ita & cæteris virtutibus innixa: quibus tanquam gradibus, ad virtutem contemplatiuam ascenditur. Quod Iacob Patriarchæ videnti scalam, & per eam Angelos ascendentes & descendentes, & Dominum, nempe Iesum supremo gradu innixum, ostensum fuit, gradus etenim scalæ huius, virtutes sunt, quarum primus, ipsa fuit Patriarchæ humilitas, qui non vestes, aut stramenta camelorum, sed lapidum cumulum capiti ad dormiendum supposuit. Atque quoniam Dominus Iesus per omnes virtutis gradus ad cælos ascendit, innixus scalæ visus est, tanquam vltimum gradum faciens. Vnde è mortali hoc corpore migraturus discipulorum pedes lauando, hanc scalam, qua ad ipsum tenderent, commendauit: primum gradum humilitatis scilicet oculis subiiciendo. Præterea fenestræ clausæ erant, siue contectæ, ut alia translatio habet. quoniam integri, & perfecti viri, sæculi rebus obstruos sensus habent, qui animi fenestræ sunt: secundum illud Prophetæ, Intrauit mors per fenestras. aut secundum versionem aliam, cedro obductæ erant: quoniam immortalium rerum cura, & scientia in stadio huius vitæ solliciti currunt, & custodiuntur, sicut ab iniuria temporis lignis illis obductis fenestræ defendebantur. deinde subinfert, mensum fuisse Angelum supra ostium vsque ad domum interiorem, id est, sancta sanctorum, & forinsecus, id est, sanctum, & omnes parietes per circuitum intrinsecus, & forinsecus, hoc est, tam sanctuarij, quæ ipsius sancti mensus est quantitatem: & nihil immensuratum reliquit, quod nihil absqueratione & sapientiæ mensura, in Ecclesia sua Dominus agat: sicut numero, pondere, & mensura omnia disposuit.

Et fabrefacti Cherubim, & palma, & palma inter Cherub, & Cherub. duasque facies habebat Cherub, faciem hominis iuxta palmam ex hac parte, & faciem leonis iuxta palmam ex alia parte expressam per omnem domum in circuitu de terra vsque ad superiora porta Cherubim, & palma calata erat in pariete templi.

IN more fuit apud Ægyptios rebus proliteris uti: vnde & res pictas, tanquam libros legebant: atque hinc & in templo dispositione diuina, imagines rerum descriptæ erant per parietes per circuitum à solo vsque ad summum: quæ vitam Christianam adumbrabant. Similiter ut Cherubim inter palmas interscalariter disposita, quæ hominis Christiani militiam, atque victoriam duplicem merentem triumphum significabant. palma etenim symbolū est victoriæ, & Cherub magnitudinem sciētix significat: Qui cum duas facies haberet, hominis vnam, versus vnam palmam, leonis alteram versus aliam, hominem proculdubio figurauit integrè vitam Christianam agentem, qui scientia diuina illustratus, ministerio Cherubim diducta, contra visibiles hostes, homines nempe prauos, bellum gerens, victoriam reportare debet. Quapropter, & faciem hominis versus vnam palmam habere dicitur: & alteram contra hostes inuisibiles, dæmones nempe semper aduersantes, & calumniantes: ad quod magno fidei robore opus est. Vnde faciem leonis versus alteram habere

Apo. 5.

Ambr. ad
virginem
lapiam c. 6.

re depingitur. Vicit enim eos Christus Iesus Leo de tribu Iuda, radix David. atque hic mos pingendi in parietibus templorum præcepta vitæ, diu antiquis temporibus viguit: ut testis est diuus Ambrosius, dicens: Nonne præcepta illa, quæ oculis tuis ipse paries inscriptus ingerebat, recordari debuisti?

Limen quadrangulum, & facies sanctuarij aspectum contra aspectum, &c.

UT templum vitam Christianam integram, ita & sanctuarium perfectam obumbrabat: ob quod similem aditum ad hanc & illam Spiritus sanctus describit. quoniam vtriusque vitæ idem fundamentum atque cœmentum est. Dicit ergo templi limen siue postem quadrangularem esse: quoniam quatuor virtutum cardinalium temperantiæ, fortitudinis, iustitiæ, prudentiæ, ædificium omne Christianæ vitæ fulcitur, & sustentatur: quas etiam vita perfecta, ut primam basim requirit, & si proficientium, immediatius eas excipiat. Quapropter facies sanctuarij aspectum contra aspectum esse dicit: id est, eius postes postibus templi omnino similes extitisse.

Altaris lignei trium cubitorum altitudo, longitudo eius duorum cubitorum: & anguli, & longitudo eius, & parietes eius lignei. & loquutus est ad me: Hæc est mensa coram Domino.

DESCRIBIT altare incensæ, quod erat in medio sanctuarij è regione portæ, quod trium cubitorum altitudinis ponitur, & duorum longitudinis: quoniam fide sanctissimæ Trinitatis, quæ duobus præceptis charitatis Dei, & proximi dilatatur, huc oblaturus accedens, maximè pollere debet. Quod autem infert intercisi de angulis & longitudine, hoc significat: altaris angulos, secundum longitudo sumi absque latitudinis contemplatione: quod quadrangulare & nõ quadratum corpus efficiebat: fuit enim typus Crucis Domini. Vnde altari nunc, in memoriam passionis eius sacrificium Missæ conficitur. Ob quod perfectionem omnem, quæ quatuor anguli notant, exhibere debuit, & longitudine constare, quæ crucem in quam tanquam in lectum omni acerbitate dolorum proiectus fuit, effigiet. Altare autem hoc quia non solidum erat, latera quibus surgebat parietes appellat, & lignea esse dicit, quoniam hinc solum suffitus incensæ offerebantur, & thurificationes Deo immortalis fiebant. Et quod immortalitas nobis per crucem Domini donanda erat, quam lignum cedri impubibile significabat: neque erat periculo vitionis, lignum hic expositum, cum in hoc altari non victimæ, ut in holocaustorum, sed incensum ut dictum est, offerretur. Quod statim Angelus explicans dixit: Hæc est mensa Domini, quoniam altare hoc nostrum figurabat, in quo per sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum, mensa fidelibus cunctis præparatur.

Et duo ostia erant in templo, & in sanctuario, & in duobus ostiis ex utraque parte bina erant ostiola, quæ in se inuicem plicabantur. bina enim ostia erant ex utraque parte ostiorum, & celata erant in ipsis ostiis templi Cherubim, & sculptura palmarum, sicut in parietibus quoque expressa erant. Quam obrem, & grossiora erant ligna in vestibuli fronte forinsecus super quæ fenestra obliquæ, & similitudo palmarum, hinc atque inde in humeris vestibuli secundum latera domus, latitudinemque parietum.

VOCATIONES equidem, & vitæ officia, ad quæ suos ad Ecclesiam Dominus trahit, varia sunt. ita enim Paulus ait: Et ipse dedit quosdam quidè Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & doctores, ad consumationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. & rursus: Diuisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus, & diuisiones ministracionum sunt, idem autem Dominus; & diuisiones operationum sunt, idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus, sicut etiam & in patria, dicente Domino: In domo patris mei mansiones multæ sunt, &c. Vnde cum vtriusque triumphantis & militantis Ecclesiæ ingressus, hic præfiguretur, tam in templo, quam in sanctuario siue sancta

Ephes. 4.

Corin. 12.

Ioan. 14.

sancta sanctorum geminæ valuæ ad ostia occludenda, signantur: quæ cum ambæ plicabantur, totum ostium manebat clausum: altera verò aperta, aditus per mediam ostij partem patebat. Et præterea vnaquæque valua bipartita erat, & altera pars alteri ferro annexa & complicata, ut angustior aditus adhuc daretur. Atqui quoniam sapientia diuini verbi, ad vincendum in Ecclesiam, fideles admittuntur, ut ad triumphos reportandos, cum Angelisque perenniter diuina essentia fruendum, qui probati fuerint, euehuntur: hinc in vtriusque ostij valuis palmæ & Cherub, perinde ac in parietibus sculpta erant. Vnde & trabes ostium finientes, crassiores esse debuerunt, ut firmitatem debitam oneri sustinendo haberent, & spatium sculpturæ præberent. Nam sculpturis præhabitis, postes & humeralia depicta erant, ut nunc magnorum templorum ostia, vel ianuæ similiter ornari solent. de fenestris clausis, siue obliquis iam dictum est.

T eduxit me in atrium exterius per viam ducentem ad Aquilonem, & introduxit me in gazophylacium, quod erat contra separatam ædificium, & contra idem vergentem ad Aquilonem in facie longitudinis centum cubitos ostij Aquilonis, & latitudinis quinquaginta cubitos contra viginti cubitos atrij interioris: & contra pavementum stratum lapide atrij exterioris, ubi erat porticus iuncta porticui triplici, & ante gazophylacia deambulatio decem cubitorum latitudinis ad interiora respiciens via cubiti vnus.

CVM vsque ad sancta sanctorum Angelus Prophetam, dimensiones omnium partium templi ostendendo, perduxisset, Sacerdotum habitationem, vsum sacrorum, & habitum sui ministerij in hoc cap. monstrat. habitationem igitur ostendens à penitiori loco, à sanctuario nempe ad atrium mulierum, in quo mulieres seiunctæ a viris ad orandum conueniebant, quod exterius dicebatur respectu atrij virorum, quod propius ad sancta accedebat, ut supra dictum est, Prophetam eduxit: ut gazophylacia, siue cellas Sacerdotum commonstraret. de quibus differens, situm, rationem ædificij, & quam haberent dispositionem ad incolarum commoditatem, describit. situm in parte Aquilonis constituit, dum per viam ducentem ad Aquilonem fuisse eductum, & in partem atrij Boream respicientem constitutum se docet, ubique in gazophylacium quoddam fuisse intronissum. Id est enim in more positum, & debite quidem, ut præfati communitatis prius cella, aut cubiculum, visuris demonstraretur, quam aliorum ratio habeatur. Et in gazophylacium quoddam dicit introductum, cum omnium gazophylaciorum infra meminerit: nisi velis dicere, gazophylacium pro loco gazophylaciorum positum, aut singulare pro plurali, quod apud Hebræos frequenter contingit. amplius ut explicatiorem rationem huius loci exhibeat, quos supra mensus fuerat domus parietes, tanquam eius indices commemorat: dicitque contra ædificium separatam, siue tabulatum & ædem vergentem ad Aquilonem, quam centum cubitorum longitudinis, & quinquaginta latitudinis 40. capite posuerat, & contra spatium illud vestibuli viginti cubitorum atrij interioris, de quo etiam eodem loco: & ex aduerso pavementi atrij exterioris lapide strati, situm esse gazophylacium hoc, siue porticum iunctam triplici porticui, hoc est, cellula erat coram cellula, triplicem ordinem cellularum habens. nam duo ordines thalamorum, siue cellularum inter atrium mulierum & virorum supra positi fuerunt, se mutuo respicientes è regione, quarum quælibet sursum versus, tres ordines cellularum habebat. Quibus factis ostendisse arbitratur Propheta, situm hunc thalamorum contra, siue ex aduerso, hoc est, à latere, ni fallor, horum, & tabulati, quod ad Occidens erat, versus Aquilonem situm esse. Rursus commoditatis vitæ gratia deambulatorium coram gazophylaciis ponit, decem cubitorum latitudinis. Ut autem ab ipso, ad interiora & sanctuarium migraretur, vnus cubiti latitudinis semitam constituit. Etenim vita Sacerdotum extra domum decem præceptorum decalogi, omni integritate in plebis

in plebis exemplum spatium debet. hocque, semper præ oculis Dei gloriam & honorem opere ipso habere, omnium oculis subiiciens. quam obrem, & semitam angustiorum qua ad sancta pergerent, fidem & intentionem notantem, proposuit.

Et ostia eorum ad Aquilonem, ubi erant gazophylacia in superioribus humillima: quia supportabant porticus, quæ ex illis eminebant de inferioribus, & mediis ædificiis. tristega enim erant, & non habebant columnas sicut erant columnæ atriorum. Propterea eminebat de inferioribus, & de mediis à terra cubitis quinquaginta. & peribolus exterior secundum gazophylacia quæ erant in via atrij exterioris ante gazophylacia. longitudo eius quinquaginta cubitorum, & longitudo ante faciem templi centum cubitorum. & erat subter gazophylacia hæc introitus ab Oriente ingredientium in ea de atrio exteriori.

Ad ostensionem ædificij cellularum transit, quarum ostia ad Aquilonem respicere dicit. Vnde non ostium contra ostium, sed vnus ostium à tergo sequentis cellulæ esse, aperte deprehenditur. Et bene, vt locus gazophylaciorum ad Aquilonem, ita & eorum ostia disposita collocantur. Cùm enim qui ad cælum conscenduri sunt, Rom. 8. Christi Iesu vitam, cum ipsius adiutorio pro humana fragilitate debeant imitari, dicente Paulo: Quos præcuiuit, hos & prædestinavit, conformes fieri imagini filij eius, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: huius imaginis, id est, vitæ Christi vestigia primùm Sacerdotes, & viri religiosi sequi debent, vt totius populi duces. Quare in pœnitentia, mansuetudine, humilitate, & patientia totam vitam in aliorum exemplum traducere habent. Vnde & eorum habitatio in Aquilone, à quo aspera quæque proficiuntur, & contra tabulatum & ædem, cæteraque enumerata, quæ Ecclesiæ multitudinem designant, notatur. Et quoniam peccata populi comedunt: postquam per orationem, contemplationem, & meditationem ruminando, ea traicere, & Deo placere debent, ostia cellarum Aquilonem respicientia Spiritus sanctus disposuit. signando autem rationem ædificij, superiora gazophylaciorum, id est, mansiones superiores, humiliores dicit mediis & inferioribus: quia vt exponit Richardus, cùm habitacula illa sursum erecta ad montis rationem surgerent, quæ tertio ordine in qualibet cella erigebantur, minus à solo montis distabant, quàm media & infima partibus depressioribus montis innixa. Verùm rectius dictum apparet, humiliora esse gazophylacia in superioribus, id est, ardua & angustiora, quod minus de muro quo fulciebantur, acciperent. nam necessario à parte interiori ad perpendiculum erigebantur, à parte verò exteriori aliquid de muro absumebant, & decerpebant, vt recta horum ædificiorum ratio seruaretur: quam facer textus innuit, quando ait, sic disposita esse, quia supportabant porticus quæ ex illis eminebant, & ita de mediis & infimis, vtique aliquid decerpebatur. Deinde tristega, id est, tres mansiones habentia, quas singulum gazophylacium habere dicit, & superiorem quinquaginta cubitis à mediis & infimis distare, & nullam tandem columnis innixam, quibus atria fulciebantur. Etenim cum vitam sacerdotum & religiosorum extra cellas & domum signasset, quam intrà agere debuissent, habitaculis ipsis notat, oratione namque, meditatione, contemplatione occupari debuissent, & vitam etiam incipientium, proficientium & perfectorum traducere, vt vniciquæ è plebe pro mensura suæ fidei (vt dicit Paulus) instructionem & opem ferre cognouissent. Atque hinc strictiori & angustiori loco mansiones superiores dispositæ fuerunt. quinquaginta item cubitis à mediis eminebant: quoniam vt anno Iubilei quinquagesimo omnia in lege remittebantur, ita clauibus ordinis, sacerdotibus concessis, pœnitentes à peccatis absoluuntur: ita vt à culpæ macula, & inferni vinculis omnino mittantur liberi, pro euasione pœnarum Purgatorij tantum pœnitentia restante. Nullis præterea columnis fulciebantur, inquit Rupertus: quoniam Sacerdotes Ecclesiæ ex gentibus congregatæ portendebant, quæ Patriarchis & Prophetarum oraculis non fuerunt suffulte, quemadmodum Iudæi, eorumque;

eorumque populus. Peribolus siue murum, aut septum quod erat iuxta gazophylacia siue cellas, versus atrium exterius, constitutum fuit quinquaginta cubitorum, quia longitudo cellarum, inquit, erat quinquaginta cubitorum, quasi dicat, proratione longitudinis cellarum muri longitudinem protensam fuisse: quia vt in ædificio, ita & in muro ambiente illud, sacerdotes concluderentur, peccata remittere valentes. Qua denique ratione colligit longitudinem ante templum siue aulam centum cubitorum esse: quod forsitan loquitur de muro continuo, muro gazophylaciorum, & non ipsa fulciete, nam aliter ex duplicata longitudine in eodem loco conficere non poteris centum: tu vide. & cùm Septentrionalia essent dicta habitacula, ingressum tamen ab Oriente ex parte inferiori montis, qui versus Occidentem tendebat, habebant, nequaquam alia parte ingressuris ea ab atrio exteriori aditus patebat, & merito, quia Septentrionales calamitates, dura quæque & aspera inde emanantia non nisi ab Oriente, & sole iustitiæ, Domino nostro Iesu Christo ex Oriente, atque ope & auxilio ab eo mutuatis, quispiam ferre poterit.

In latitudine periboli atrij, quod erat contra viam Orientalem in faciem ædificij separati: & erant ante ædificium gazophylacia, & via ante faciem eorum iuxta similitudinem gazophylaciorum quæ erant in via Aquilonis: secundum longitudinem eorum, sic & latitudo eorum, et omnis introitus eorum, & similitudines, et ostia eorum secundum ostia gazophylaciorum, quæ erant in via respiciente ad Austrum: ostium in capite viæ, quæ erat ante vestibulum separatum per viam Orientalem ingredientibus.

SACERDOTVM mundus primùm descripsit, quod onus laborum populi portare est, primosque se pro populi tuitione & defensione inimicis permittere: atque laniare animas volentibus, opponere. Hoc enim gazophylacia versus Septentrionem posita significabant. posterius est, potestate clauium in ordinatione accepta, peccata remittere, solemque iustitiæ Iesum Christum Dominum per gratiæ infusionem exoriri facere, in cordibus pœnitentiam, suaque peccata debite confitendum. Quapropter versus Orientem è regione ædificij separati, de quo dictum est, consimiliter gazophylacia disposita collocantur. Erat quippe similis via ante faciem gazophylaciorum, hoc est, simile spatium deambulatorium, & similis ingressus ad interiora, qui in Aquilonaribus fuit signatus. longitudinem etiam & latitudinem, & reliquam dispositionem, & ordinationem, similem omnino habuerunt gazophylaciis Septentrionalibus: & ostia item eandem plagam respicientia. Contra peccata quidem negotium facessentes, quæ Aquiloni adscribuntur, vt cætera calamitates, hic sacerdotes ostenduntur, et si litera ita ambigua videatur, quod potius Australibus gazophylaciis ea assimilare videatur. Verùm cùm de illis nunquam dixerit, rectius arbitrari videntur, qui Aquilonaribus iam descriptis comparata exponunt. Præterea tertio loco gazophylacia alia constituit Meridionalia, versus Notum siue Austrum, quorum ostia versus Orientem, disposita erant, ostium in capite, siue in initio viæ Orientalis, ingredientibus templum patenti, respicientia. Etenim Sacerdotum officium tertium est, sacrificia offerre pro populo, orationibus, & deprecationibus Deum sollicitare, vt sua auxilia, iuuamina, gratias, quibus in vita Christiana promoueantur, impendere dignetur: vt calore, pluuia, & rore venti Noti, corporalis vita vegetatur, nutritur, & augetur. Atqui quoniam ostium illud in via Orientali, Christum Iesum Dominum nostrum significabat, eius potissimum mentio fit, quia nemo venit ad Patrem, dixit Christus, nisi per me: Et rursus, Ego sum ostium; per me, si quis introierit, saluabitur, & cætera. Vnde ostium hoc, maxime elaboratum fuisse dicunt Hebræi, atque in pariete eleganti, lapidibus cæcis constanti, locatum. Quamobrem & gazophylaciorum ostia ipsum respiciunt, quod Sacerdotes, ora, mentes, & animos ad Christum conuersos habere debeant: per cuius merita obnixè & iugiter Deum patrem exorare, propiciamque facere, ex officio conuenit.

Et dixit

Et dixit ad me: Gazophylacia Aquilonis, et gazophylacia Austri, quae sunt ante
aedificium separatum: haec sunt gazophylacia sancta in quibus vescuntur
sacerdotes qui appropinquant ad Dominum in sancta sanctorum, ibi ponet
sancta sanctorum, & oblationem pro peccato, & pro delicto. locus enim
sanctus est. Cum autem ingressi fuerint sacerdotes, non egredientur de san-
ctis in atrium exterius, & ibi reponent vestimenta sua, in quibus mini-
strant, quia sancta sunt. vestientur vestimentis aliis, & sic procedent
ad populum.

Vsum sacrorum, & habitum sacerdotum ministrantium iam Angelus Prophe-
tae perstringit. sacramenta enim, & potissimum Eucharistiae in Ecclesia ministrari de-
bet, atque ita constitutum est, nisi ad aliud necessitas coegerit. Quod Dominus hoc
loco significans, simul & reuerentiam, qua ad Missae sacrosanctae mysterium celebra-
dum accedere oporteat, & eo peracto, ut in Ecclesia deuote permanere debeant, tan-
ti beneficii gratias, Domino in pectore & stomacho sacramentaliter commoranti,
toto corde agentes: Gazophylacia Septentrionalia, & Australia esui & repositioni
carnium & aliarum rerum, quae Deo in sacrificium offerebantur, deputat. Ob quod
sancta, id est, sanctificatis dicata, appellat. aliud enim efferi sic oblata minimè licebat.
Quando verò sacerdotes sanctuarium ingressi fuerant, officio suo perfunduri, nul-
latenus inde egrediebantur ad atrium exterius virorum nempe: ut nec locus secu-
laribus expositus, nec eorum communicatio à debita attentione, & deuotione, qua
sacra peragenda sunt, mentem distraberent, sed peractis officijs praefata gazophyla-
cia adibant; ubi vestes sacras, aut cultui diuino dicatas exuebant, quibus locis tan-
quam in repositorijs quibusdam seruabantur; & vestibus quotidianis induti, ad po-
puli communicationem accedebant: nam vestes eorum in communi frequentia
contingere licebat, in quo sanè docemur vestes officio diuino soluendo debitas, ut
superpellicia: & si non in vestuario, ut sacrae aliae vestes referentur, tamen cum ipsis
nullam profanam, aut secularem communicationem habere: sed recta via cum om-
ni decencia domos adire, ab ipsisq; ad Ecclesiam redire; quandoquidem domos, aut
cellas intra templum, ut eo tempore, non habemus, ubi relinquatur.

Cumque compleisset mensuras domus interioris, eduxit me per viam portae, quae
respiciebat ad viam Orientalem. & mensus est eam vndique per circuitum.
mensus est autem contra ventum Orientalem calamo mensurae, quingentos
calamos in calamo mensurae per gyrum: & ad ventum Australem mensus
est quingentos calamos in calamo mensurae per circuitum: & ad ventum
Occidentalem mensus est quingentos calamos in calamo mensurae. per qua-
tuor ventos mensus est murum eius vndique per circuitum, longitudinem
quingentorum cubitorum, & latitudinem, quingentorum cubitorum: &
murus diuidit inter sanctuarium & vulgi locum.

Ioan. 35. **C**OMPLETA mensura sanctuarij, siue sancta sanctorum, quae domus interior
appellatur, per viam quae ducebat ad Orientem, adductus est Propheta ab Angelo,
in porta quae Orientali est constitutus. & bene, quia Spiritus sancti illustratione, ad
portam Orientalem, quae Christum figurabat, agebatur, per viam Orientis ductus
est. Spiritus quippe sancti gratia, via est quae ducit ad Christum, ut idem Dominus
testatus est: Ille testimonium perhibebit de me, quia de meo accipiet. Constitutus
igitur Propheta in Orientali porta, veluti epilogando mensuras, quas fecerat, & nõ
nihil addendo videt Angelum mensurantem, & mensus est eam, id est, aulam siue
templum ipsum interius. Nam proculdubio aberrasse videntur, qui exponunt, mu-
rum externum, qui totum montem cingebat, mensurari: sed solum internum, qui
templum & domum interiorem ambiebat, metiri intellige. quod hinc clarè colli-
gitur, quod murus exterius circulariter ducebatur, hic autem in quadro positus est:
ut ex mensuris laterum, quatuor, quingentis calamis mensurae sacrae deputatis, sin-
gulum

gulum latus constans. Item quod latitudinem quingentorum calamorum itidem
ponit à latere ad latus: quod primo muro neutiquam conuenire potest, & tandem
quoniam hoc muro sanctuarium à vulgi loco diuidebatur, ut hic dicitur. Locum
autem vulgi paulo superius atrium virorum appellauit. Est igitur perspicua veritas,
muri interni dimensiones rememorari. Quae omnia Christi Ecclesiam aptissime ob-
umbrarunt: in ea etenim omnis integritas, & absolutio virtutis reperitur, & nulla-
tenus extra. ob quod figura quadrata iure optimo gaudet: quam apprimè in sacer-
dotibus Dominus desiderat. quapropter in interno muro, qui ipsos significauit, haec
figura describitur. sunt enim Euangelij Christi Iesu, totiusq; Christianae religionis
à Christo Domino positi custodes, ut in munimen, & defensionem sanctuarij, mu-
rus hic positus erat. Atqui quoniam hi angelorum assistentia suis officijs funguntur,
quadrat etiam, quod Carthusianus dicit, murum hunc custodiam excellentem an-
gelorum significasse. & item quod dicit Rupertus, sacrum Euangelium esse, quod
post Christi ascensionem, per quatuor orbis partes longè, lateq; inuulgatum est: nã
eius intelligentia sacerdotes maiores edocti, in concilijs, & pontificijs definitioni-
bus, Ecclesiam Catholicam in officio integræ religionis retinent. vnde conuenien-
ter satis quingentorum calamorum, quodlibet latus ponitur: quoniam hic nume-
rus remissioni peccatorum est deputatus in Scriptura, non solum per quinquagesi-
mum Iubilæi annu, (ut in lege est scriptum) sed quod in Euangelio etiam, ut Ruper-
tus inquit: Nam ipse Dominus, sub remissione debiti quingentorum & quinquaginta
denariorum, remissionem peccatorum parabolicè Phariseo significauit. Luce 7.

CAPVT XLIII.

T adduxit me ad portam, quae respiciebat ad viam Orientalem. & ecce
gloria Dei Israël ingrediebatur per viam Orientalem. et vox erat ei qua-
si vox aquarum multarum, & terra splendebat à maiestate eius. & vi-
di visionem secundum speciem, quam videram quando venit ut disperderet ciuita-
tem, & speciem secundum aspectum, quem videram, iuxta fluum Chobar, & ce-
cidi super faciem meam.

COMPLETA templi commensuratione, eius vsum explicat, atq; sub eius typo
altarisq; consecratione & ministerio, Ecclesiam praefigurat. Primum igitur Eccle-
siam in perpetuam habitationem à Iesu Christo Domino nostro electa esse videt:
ad quod aptè ad portam orientalem ductus est, imò ad eam, ductu angeli latera mu-
ri praedicti metientis, reuersus. ubi constitutus per viam orientalem, vidit gloriam
Dei per eam portam ingredientem: id est, vidit quid insigne & magnificentum, gloria
Dei, id est, Christum verum Deum, & hominem referens: quem gloriam Dei ap-
pellari ex duobus manifestat: primum ex eius sacrosanctae praedicatione instar a-
quarum multarum, per orbem resonante: & ex illustratione terrae, id est, hominum
perpetua nocte tenebrarum, & coecitate ignorantiae laborantium. ita enim dixit
Scriptura: Habitibus in regione vmbrae mortis, lux orta est eis, deinde verò ex spe-
ctis ipsis, quibus facta est visio: nam similia fuerunt his, quae viderat, quando ciui-
tatem perditurus aduenerat, sub specie ignis cap. 10. quae visio Deum praesentem
exhibuit iustitiam suam exequentem: & eadem etiam apparuerunt, quae viderat iux-
ta fluum Chobar, speciem nempe hominis, leonis, &c. quae Christi humanitatem
portendebant. Quapropter ad tantum rei spectaculum, Deum hominem, ostensio-
ne prophetica videndo, stupefactus in faciem suam cecidit. Quod antea non fece-
rat, inquit Rupertus, quoniam hominem in vna, in altera Deum viderat separatim:
verum nunc Deum homini hypostaticè iunctum, praere rei admiratione, e proprio
statu cecidit, nec se continere valuit. mysteria enim diuina tunc ordinatè edocen-
tur, quando à minoribus ad maiora proceditur, secundum illud Pauli: Tanquam
paruulis lac vobis potum dedi, non solidum cibum, quia non potestis portare mo-
dò: vnde ad humanitatem ad diuinitatem Christi, visio prophetica procurrit.

Et maiestas Domini ingressa est templum per viam portae quae respicit ad Ori-
entem, & eleuauit me spiritus & introduxit me in atrium interius, & ecce
repleta erat gloria Domini domus.

Y

De-

DESCRIPTA magnitudine visionis, qualiter Propheta ad verba Domini excipienda pręparatus fuerit, indicat. Dicit ergo ad ingressum maiestatis siue glorię Domini (quoniam ob id, in templum a quo exierat, vti supra dictum est, regreditur, vt quid in Ecclesia sua facturus sit, Prophetam edocet) ab spiritu fuisse eleuatum, id est, supra pedes suos constitutum, corroboratum, & illustratione maiore luminis prophetici altius a terrestribus abductum. rursumq; in atrium exterius, id est, locum sacerdotum (quia & ipse sacerdos erat) introductum fuisse, refert. sancta enim non nisi sanctitati deputatis, & in loco sancto constitutis, vbi suum soleant peragere officium, edocenda, atq; tractanda sunt. atqui vt hic Dominum per angelum suum, ipsum alloqui intelligamus, domum repletam in ipso ingressu gloria Domini enarrat. & vt Dominum presentem testaretur, iterum gloriam Domini templi ingressam, quod in ipso capitis initio dixisset, repetit: vel forsā quod longum hyperbaton interiecerat. signum autem sensibile, quo domus in signum presentię glorię Domini implebatur, vapor aut fumus erat: quo vt nube laturus legem Dominus descendit. Et quo populum suum contra Ægyptios ductauit: & per illum, vati illi suam templo presentiam exhibuit: Et quo tandem post gloriosam resurrectionem suam, cęcos ascendit, mihi esse persuado.

Exod. 19.
Exod. 13.
Esaia. 6.
Act. 1.

Et audiui loquentem ad me de domo, et vir qui stabat iuxta me, dixit ad me: Fili hominis, locus solij mei, & locus vestigiurum pedum meorum, vbi habitabo in medio filiorum Israël in eternum. & non polluent ultra domus Israël nomen sanctum meum ipsi, & reges eorum in fornicationibus suis, et in ruinis regum suorum, & in excelsis: qui fabricati sunt limen suum iuxta limen meum, & postes suos iuxta postes meos. & murus erat inter me & eos, et polluerunt nomen sanctum meum in abominationibus quas fecerunt, propter quod consumpsi eos in ira mea. Nunc ergo repellam procul fornicationem suam et ruinam regum suorum a me, et habitabo in medio eorum semper.

EXPLICATIAM Propheta, quid e gloria Domini templi replente, vbi iam ipse constitutus erat, perceperit. Dicit ergo angelum qui Christi Iesu vicem gerebat, ad ipsum in comitatu adhuc angeli, qui templum dimensus fuerat, agentē, loquentem fuisse: qui duo indicauit, perpetuū vsq; ad finem sæculi Christum in Ecclesia habiturum, & ab ea idololatriam omnino defecturam. Primum asserit sub typo templi mensurati. Descriptio enim illa templi reedificandi, ædificationem Ecclesię proculdubio referebat, quam solij sui locum, & vestigiurum pedum eius firmamentum, pronuntiat. Qua ratione eam perpetuo inhabitaturum promittit: sedendo quippe & deambulando eam domus quęlibet liberē commoratur. Per quas dispositiones, ceteros motus, quos hominis habitatio in terra exercet, insinuat: vt in vniuersum omnes hominis actiones intelligēs fecerat per regium vatem, dicendo: Tu cognouisti sessionem meam, & resurrectionem meam. Quibus diuini verbi incarnatio aperte ostenditur. Habitatō siquidem inter homines ponitur, & diuina eius, pudentia nunc sedendo, hoc est, docendo: nunc pedum motibus vtendo, id est, benefaciendo pertransiens obfirmatur. Deinde exulem omnino idololatriā ab Ecclesia, in quam populus ille tam importunē ceciderat, prædicat. Non enim solum vulgus e media plebe nomen & celebrem Domini famā idololatriis, & fornicationibus spiritalibus contaminarunt, ludibrioque gentibus dederunt, sed & ipsi reges idem cōmiserunt, suaq; auctoritate firmarunt. hoc autem exequuti sunt in ruinis, id est, cadaueribus regum suorum, & in excelsis, id est, montibus. Constituto enim templo genus idololatrię habitum est in montibus, lucos & aras ad sacrificandum Deo, construere, quia in hoc gentes imitabantur, & contra Domini præceptum agebant, extra locum ab eo delectū sacrificare prohibentis. Ita enim per Moysen dicit: *Deut. 12.* Caue ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris, sed in eo quem elegerit Dominus: quomodo autem ruinis regum suorum fornicati contra ipsum fuerint explicat, per hoc, quod domos suorum sepulchrorum, iuxta domum Dei constituisent: ita vt paries siue murus solum interiectus eas diuideret: alludendo forsā ad Amon

ad Amon, & Manassen, qui in hortis suis, templo proximis sepulti fuerunt. Etenim nobilibus in hortis sepeliri mos fuit: vnde & Ioseph, Domino sepeliendo, sepulchrum habebat in orto, in quo nondum quisquam positus fuerat. & item sanctum Dei nomen in abominationibus suis, colendo idola, polluerunt: ob quod dicit Dominus: In ira mea contempsi eos, & perdidit: & statuens fornicationes idololatrię, & ruinas, id est, sepulchras regum suorum a me repellere, in medio eorum, id est, in Ecclesia inhabitare perpetuū decreui. Verum circa hæc diligens lector requirere poterit: cum Deum verum in montibus etiam plures Israëliti colerent, imitantes Iacob, qui in monte Garizim altare Domino erexit: & Abraham, qui ad eundem montem filium ad sacrificandum adduxit: quid excelsa, tanquam idololatriam abominatus est Dominus? & in quo eum etiam offenderunt, iuxta domum Dei sepulchra sua reges constituentis? forsā a primo scrupulo expedieris, & item a secundo, si intentionem & animos sic colentium perpenderit. Transgredi quippe præceptum Dei non erat idola venerari tantum, sed morem item gentium sequi, quæ Solem, Lunam, & vniuersam militiam cęli adorantes, hoc in montibus efficiebant. Quapropter Iudæi, qui in excelsis suas hostias adolebant, proximē illis accedebant, & superstitioni habebantur: & contra diuinum præceptum agebant: quo cautum erat (vt supra allegatum est) constructo iam templo, non alibi sacrificia offerre. vnde meritō tanquam idololatrię genus, sacris prophetis prædicentibus, a Domino, hoc est, exolum, & perinde reges sepulchra sua, iuxta domum Dei collocantes, in hoc grauiter offendere videbantur: quod diuinos honores post mortem ambire notarentur, & æquali cum Deo gloria apud homines gaudere: ultra hoc, quod contra morem & præceptum de humanis corporibus in agris extra ciuitatem agerent. Nunc autem vbi idololatrię periculum omne cessauit, & in Ecclesiis Ecclesiastico iure & corpora humanantur, & regum, atque maiorum condita cadauera, in suis sepulchris reponuntur. & hoc amplius hic nos docet Dominus, tanquam idololatriam odire, æqualiter corpori, aut rei cuiquam eius ministrę, amorem impendere, ac ipsum et Deo. Est enim Deus zelotes, & nulum consortium amoris æqualitate admittit: sed grauiter offenditur vt proximitate, & veluti æquatione in loco suorum sepulchrorum Domino, exacerbatus fuit.

4. Reg. 11.

Ioan. 19.

Deuter. 11.
Gene. 35.

Gen. ca. 13.

Exod. 10.

Tu autem fili hominis, ostende domui Israël templum, & confundantur ab iniquitatibus suis, & metiantur fabricam, & erubescant ex omnibus que fecerunt, figuram domus & fabrica eius exitus & introitus, & omnem descriptionem eius, & vniuersa præcepta eius, cunctumq; ordinem eius, & omnes leges eius ostende eis, & scribes in oculis eorum, vt custodiant omnes descriptiones eius, et præcepta illius, et faciant ea. ista est lex domus in summitate montis omnes fines eius, in circuitu sanctum sanctorum est. Hæc est ergo lex domus.

DE Ecclesia sub typo templi reedificandi diuinus spiritus vniuersa quæ dicta sunt, intelligenda esse docet. Quapropter hanc ædem & futuram domum supra descriptam, populo annunciare iubet propheta. Hoc autem inquit, vt confundantur ab iniquitatibus suis, & rubore suffundantur eum offendere, qui quos ex merito suo iuste posset perdere, tam amplis beneficiis donet. & metiantur, ait, fabricam, id est, exemplar templi descriptum intelligere nitantur. quasi diceret: veterem hominem exuere oportet, & nouum induere, vt iusta mensura & examine intellectus hæc percipiant. sic enim velamen oculorum auferitur, & gloria Domini auidē speculari potest. In quo futurum Ecclesię ædificium aperte ostendit: nam templum cum præ oculis adhuc haberent, eius reedificationem, cum omni sua dispositione, mente concipere, qui eam e sua consideratione deicere non possent, commendatam intellectus negotiationem non requirebat. Vbi quanta cura, & animi attentione mysteria diuina sint tractanda, discite. & amplius rem augendo subdit: & erubescant, &c. id est, si erubuerint, vt habet alia versio. Nam si non ita pudefacti fuerint, vt eorum scelera & flagitia cessent, formam templi & fabricę dispositionem, portasque & ostia introitus, atque exitus, præceptaque feruendi

Deo in templo, insuper & ordinem seruandum Leuiticis, & Sacerdotibus, & omnes denique leges, ac ceteras ostendere, & annunciare inibet. Quæ si figuram templi solum rememorarent, in nullo plecebantur, qui id penitus memoria tenebant. Accedit præterea, quod distinctè, & sigillatim cunctas mensuras illis penitentibus describere, & oculis subiicere præcipitur: ut seruent omnem formam, & per-
 5 scriptionem signatam, præceptaque omnia, & ritus dictæ fabricæ: & faciant ea, atque opere compleant: secundum quod Dominus præcepit. Dimensiones autem, & commensurationes illis præceptas fuisse, quis dicit? Igitur aperta sententia est, sub figura templi illius, reædificandæ Ecclesiæ ædificium obumbratum omnino fuisse, cuius præcepta & ritus significabantur. facit etiam ad hoc, quod sequitur
 10 hanc esse legem, siue rationem templi extruendi: verticem montis, & omnes terminos eius per circuitum, sacrosancta loca esse, & sancta sanctorum. Constat autem omne quod ambiebat templum, sanctum sanctorum non appellari (ut notat Hieronymus) sed præcipuam eius partem. signum igitur est, non primò hîc templum, sed Ecclesiam figurari. & tandem quod in templo non perpetuo habitauit, nec ab
 15 eo idolorum cultura profus explosa est: cum abominatio desolationis, quæ dicta est per Daniele, statuam Iouis ibi constituendo, ut de templo loco hoc exposito pollicitum est.

Daniel. 9.

*Ista autem mensurae altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitum, & palmum: in sinu eius erat cubitus, & cubitus in latitudine, & definitio eius usque ad labium eius, & in circuitu palmus vnus, hæc quoque erat fossa altaris & de sinu terra usque ad crepidinem nouissimam duo cubiti, & latitudo cubiti vnus, & à crepidine minori usque ad crepidinem maiorem quatuor cubiti, & latitudo cubiti vnus. ipse autem Ariel quatuor cubitorum, et ab
 25 Ariel usque sursum cornua quatuor, & Ariel duodecim cubitorum in longitudine, duodecim cubitos latitudinis quadrangulatum æquis lateribus, & crepido quatuordecim cubitorum longitudinis, per quatuordecim cubitos latitudinis in quatuor angulis eius, & corona in circuitu eius dimidij cubiti, & sinus eius vnus cubiti per circuitum. gradus autem eius versi ad
 30 Orientem.*

De altari holocausti quod supererat, hætenus nullum verbum fecerat: ided eius formam iam depingit: prius tamen mensura explicata, quæ erat verissimus cubitus, id est, sacer qui vno palmo, hoc est, quatuor digitis cubitum vulgarem exce-
 35 debat. si bene ergo altaris figuram mente complexus fueris, inuenies quadrato æqui latero tanquam cemento in terra inniti: & quadrato, etsi multum minori sursum terminari, ita ut sua restringendo latera, in modum fermè pyramidis surgeret. Dicit ergo, sinum, siue altaris fundamentum vno cubito è terra leuari, & cubito etiam superposito ædificio latiùs protendi. atque in hac secunda altaris erectio-
 40 ne, in termino eius labium constituit, per circuitum vnus palmi, id est, quatuor digitorum: vbi à parte interna fossa efficiebatur, victimarum sanguinem, & cineres, in quos resoluiebantur, excipiens. quæ linea recta mensura, adhibita, duobus cubitis è terra, distabat quos duæ bases fabricatæ efficiebant. Verùm à parte externa mensuram explorando, quatuor cubitis à terra distabat; vno quo prima basis surge-
 45 bat, & altero quo latiùs extendebatur, & tertio, quo secunda basis superposita eleuabatur: & quarto, quo eius latitudo constabat, & sustentando ædificio latior patebat. Illam mensuram accipit, cum dicit: à sinu terræ usque ad crepidinem nouissimam, id est, superiorem, duos cubitos esse: hanc verò, cum à crepidine minori usque ad maiorem quatuor esse cubitos. Crepido enim in propria significatione
 50 capitur, pro termino & ore planiciei. & altitudinem dicit vnus cubiti, quia hoc, ut dictum est, superiorem constructionem in latitudine superabat. His autem basibus dicto modo dispositis, superpositum erat altare, quod Ariel vocabatur, & leo fortis, (ut interpretatur D. Hieronymus.) & fortitudinem item & illuminationem Dei significat. & aptè quidè, quoniam Christum Dominum in altare crucis vincentem,
 55 nosq; à tyrannide dæmonis eximentem figurauit. secundum quod dixit B. Ioannes:
 Vicit

Apocal. 4.

Vicit leo de tribu Iuda, radix David, indeq; fortitudinem contra aëreas potestates, & illuminationem mentis, ad promouendas virtutes & vitia conculcanda accipimus. Hoc igitur altare quatuor cubitis proportionabiliter restrictū surgebat: quatuor cornibus à parte infima usque ad sursum erectum. itaque quadratum erat, æquis
 5 lateribus constans, tribus nempe cubitis vnū quodq; qui duodecim in latitudine, & totidem in longitudine conficiebant; absolutissimam Christi perfectionem, tam in eius diuina vita, quam sacrosancta in ara crucis oblatione, in nostrorum peccatorum expiationem planè exprimens. Deinde crepidinè eius quatuordecim cubitorum in longitudine, & latitudine, ponit; quoniam metiendo altare extrinsecus per
 10 oram rostri superadditi in extensionem eiusdem rostri, siue marginis, cuiuslibet lateri dimidiū accreſcebat cubiti: atq; hinc quatuordecim cubitorum tota mensura, tam secundum latum, quam longum conficiebatur. & corona in circuitu eius dimidij cubiti, clausuram sanè, & finitionem altaris significans, quæ dimidium cubitū super altaris superficiem erigebatur. Corona autem illa siue crepido claudens ædificium
 15 altaris è concauo, veluti corona siue crepido, è sinu eminentiam, siue quid altū pendens habuit cubiti vnus, ut modò è zimbóriis in racemorum modum aurea quædam pendere vides. gradus autem per quos ascendebatur versus Orientem dispositi erant: quoniã ascensuri altare Domini ad Missam celebrandam in nomine Christi, qui verum Oriens est, & Sol iustitiæ, eiusq; auxilio muniti accedere habent. Ver-
 20 rum attende hîc, quod cum altare hoc non solum crucem, in qua Christus salus mundi immolatus erat, perfectissimum Deo patri sacrificiū, quod figura quadrata exhibet, sed ipsam Ecclesiam corpus Christi mysticum referret, sic in modū pyramidis, per tres gradus se coangustando erigebatur. continuè enim vitam Christianam exercentibus, maior ac maior virtutis accretio fit: ut quæ dexterè cœperūt, lau-
 25 dabiliter perficiant, & fœliciter tandem ad perfectionem contendant, strictiùs adhuc, & arctiùs in vitæ Christianæ institutis animosè progredientes. & quia sic vitam agendo coronæ gloriæ fideles promerentur, etiã corona finiebatur, & pendulū id è sinu habebat, antesignanum militem, qui præmium suum reportet, significans.

Et dixit ad me: Fili hominis, hæc dicit Dominus Deus: Hi sunt ritus altaris in quacumq; die fuerit fabricatum, ut offeratur super illud holocaustum, & effundatur sanguis: & dabis Sacerdotibus & Leuiticis, qui sunt de semine Sadoch, qui accedunt ad me, ait Dominus Deus: ut offerant vitulum de armento pro peccato. & assumens de sanguine eius, pones super quatuor cornua eius, & super quatuor angulos crepidinis, & super coronam in circuitu, & mundabis illud & expiabis, & tolles vitulum qui oblati fuerit pro peccato, & combures eum in separato loco domus extra sanctuarium, & in die secundo offeres hircum caprearum immaculatum pro peccato, et expiabunt altare, sicut expiauerunt in vitulo. Cumq; compleueris expians illud, offeres vitulum de armento immaculatum, & offeres eos in conspectu Domini: & mittent sacerdotes super eos sal, & offerent eos in holocaustum Domino: septem diebus facies hircum pro peccato quotidie, & vitulum de armento, & arietem de pecoribus immaculatum offerent, septem diebus expiabunt altare, & mundabunt illud, & implebunt manum eius. Expletis autem septem diebus in die octaua, & ultra facient sacerdotes super altare holocausta vestra, & quæ pro pace offerunt, & placatus ero vobis, ait Dominus Deus.

FABRICATIO altari, eius consecrationis ritū docet: quæ Deo enim seruire debent, à fæce seculi & prophanis vsibus purgari oportet: ipsæ etiam res materiales, quanto magis spirituales & animæ fidelium, quæ in templa Domino inhabitanda destinatæ sunt. Ita quippe ait Paulus: Templum Dei sanctum est, quod estis vos. & rursus:
 55 Nonne templum Dei estis: & spiritus sanctus habitat in vobis. Iubetur ergo Prophetæ, annunciare populo templi reædificandi post captiuitatē consecrationem, & dedica-

ad Cot. 3.

dedicationem, quæ per oblationem vituli sacerdotû ministerio de genere Sadoch & eiusdem cremationem, & sanctuarium, id est, atrium illud, quod sic sanctificabatur, & extra templum, in loco ad id deputato, vt in Leuitico legitur, & per immolationem deinde hirci simili modo: & tandem per hirci & arietis mactationem, quæ omnia septem diebus ordineposito faciendâ præcipiuntur. & sic templi consecratio, ait, finitur. Quo tempore elapso sacrificia pacifica, id est, in gratiarum actione offerent sacerdotes, vt libro Leuitici dispositum est. sub typo autem consecrationis illius templi proculdubio Spiritus sanctus, consecrationem Ecclesiæ per effusionem sanguinis Christi in cruce significauit. Vnde quoniam vniuersum genus hominû redemit, & eius diuinitis sanguis pro pretio omnium effusus est, super quatuor angulos altaris, hoc loco victimæ sanguis aspergi distinguitur: & vituli mactatione, qui laboribus à natura destinatus est, sacrosanctum Christi Iesu sacrificium figuratum fuit: quod summis laboribus nostram redemptionem operatus sit. Deinde hircus offertur, quoniam peccatorum nostrorum onere pressus, sufficiens æterno Patri pretium contulit. Est quidem ex lege hircus peccatorum figura: vnde & eius mactatio speciem pœnitentis apprimè retulit. Deniq; tertio loco idem Christi Iesu sacrificium immolatione simul hirci, & arietis fuit obumbratum, quoniam summa fortitudine per arietem designata, qui fronte robustissimus est, & pœnitentia pro peccatis nostris rem nostram peregit, nosq; à diaboli tyrannide, à mortis faucibus, & inferni carcere liberauit. aut hircus diuinæ sapientiæ altitudinem in Christo significet, quia verus Deus existens, pro nobis omnibus non dedignatus est mori. Animal siquidem est, vt inquit beatus Hieronymus, ad excelsa semper festinans, & nihil periculi in præcipitio sustinens, & ibi inuenit viam, vbi cæteris animantibus interitus est. & Græco sermone (ait idem sanctus) grex caprarum, sublimium conuersatio dicitur, hoc enim sonat ἀγρὸν. Sic igitur Christus Iesus suam dedicauit, & consecrauit Ecclesiam. atqui quod sacerdotes in sacrosancto sacrificio Misæ, hostia incruenta, eundem Dominum sacrificaturi erant, Sadoch filij hic nominantur, quod iustus sonat: Iustus enim esse debet, qui ad altare Domini, ipsummet oblaturus accedit. & quoniam huius est, legem Domini populum docere, & explicatam tradere, iuxta præceptionem legis, salem figuratiuo illo sacrificio apponere iubebantur: quod lex & Prophetæ sapore Euangelij (inquit Hieronymus) condiendi erant. Rursus dicitur, quod postquam altare mundauerint, implebunt manus suas, bonis scilicet operibus pro Domini gloria in templo exercitis. Vel tunc prosperè, ad quæ manus suas sacerdotes admouerint, in suo officio succedent, & peccatoribus & Deo inobedientibus sinistrè, iuxta illud regij vatis: Fiant sicut fornax tectorum, quod priusquam euellatur exaruit: de quo non implebunt manus suas, qui manipulos colligent. Similiter etiam, vt de consecratione Ecclesiæ, de vniuscuiusque animæ fidelis dedicatione per pœnitentiam, quæ in templum Domini delecta est, hic prænuntiatur. Interest quidem primùm per fidem in remissionem priorum peccatorû, Christi Iesu passionem & mortem æterno Patri offerre, quod vituli mactatione significatur. Deinde dolorem & contritionem peccatorum, quibus Dei maiestatem offenderit, acriter accipere: quod hirci immolatione insinuat. & deniq; opera pœnalia pro pœnis residuis remissionem peccatorum soluendis in satisfactionem, vt Purgatorij satisfactio euadatur, & à malo in posterum pœnitentes, cohibeantur, accipere animosè. quod hirci & arietis iuncta immolatione notabatur. Et poteris etiam animalia hæc ad peccata mentis, oris, & operis, quibus vniuersum genus humanum subiacet, & pro quibus sacrificium Domini in cruce oblatum est, & pro quorum remissione quilibet sollicitus esse debet, vt vult Hieronymus, referre. ita vt aries cogitationem referat, primam peccati radicem: hircus sermonem, quo delinquitur, quia is alta disputat: vitulus verò opera praua, quoniam vomeri, labori, & operibus mancipatus est. septem autem dies durat expiatio dedicationis, quod integrè & perfectè fieri debet, quod numerus septenarius denotat. & quia tota vita consecratio templi spiritualis, animæ nempe fidelis fieri debet, vt octaua die, quæ vitæ cœlestis æternitas est, gratiarum actio in perpetuum, diuinitis gloriæ fruendo, semper celebretur.

CAPVT

IT conuertit me ad viam portæ sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad Orientem, & erat clausa. & dixit Dominus ad me: Porta hæc clausa erit, & non aperietur, & vir non transibit per eam; quoniam Dominus Deus Israël ingressus est per eam. eritq; clausa principi. princeps ipse sedebit in ea, vt comedat panem coram Domino: per viam portæ vestibuli ingredietur. & adduxit me per viam aquilonis portæ in conspectu domus, & vidi, & ecce impleuit gloria Domini domum Domini, & cecidi in faciem meam.

MINISTERIVM Sacerdotum, leges & cæremonias quas obseruari erant templo reedificato, traditurus Dominus, & principis solennem ingressum in templum, & remissionem afflictionum, quibus tenebantur, præmittit. Spiritu igitur ductus est ab angelo illo, qui vicem Domini gerebat extra templum, & in via portæ Orientalis positus: porta autem clausa reperta, dixit illi angelus, qui Domini personam induerat: clausam permanuram, principi Israël tantum aditum daturam, quod per eam Dominus Deus Israël ingressus esset. Ampliusq; dignitatem ducis exprimendo, in ea sessurum, panesq; propositionis, aut sacrificiorum partes, quæ sibi obtingerent, manducaturum: & rursus per viam portæ vestibuli, quæ huic seruebat, Dei domum ingressurum & egressurum, declarat. Et bene in porta Orientali hæc præmonstrantur, quoniam cum visitationem Ecclesiæ, per verbi diuini incarnationem porta hæc figuraret, ab orienti eius ingressus signandus erat: ob quod & clausa fuit inuenta. Atqui, quod dux & princeps populi Christum Dominum significaret, eius maiestati & dignitati porta hæc deputabatur. vbi sessurum dicit, atque panem manducaturum, quia in Bethleem domo panis, ex vtero virginis proditurus erat, nostramq; lucem homo factus. experturus. vnde aptissime Rupertus Abbas, virique alij sacri, claustra virginialia beatissimæ virginis in ingressu, atque egressu Domini Iesu ex eius foelicissimo vtero, per portam hanc clausam intellexerunt. Imò & Rabini Hebræorum simul in hac expositione consentiunt, dicentes: ter in hac prima periodo ianuam clausam repeti, quia beatissima Maria Christi mater virgo ante partum & in partu & post partum permansura erat. Et rogatus Rabi Iuda quare non venit Messias? Respondit: Ecce in hoc tempore dies propitiationis est, & constupratæ quot virgines in Nephthali, id est, in flumine conscientiæ. manifestè insinuans causam, ob quam Messias sui aduentus tempus non accelerauerit, fuisse corruptionem conscientiarum virginum Iudaicarum: quæ omnes ferè vel per coniuges, vel per alios deflorari cupiebant. vnde quoniam sola beatissima virgo inter omnes virginitatem perpetuò seruaturam proposuit, (vt ipsa angelo respondit: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? id est, non cognoscam, præsens pro futuro more Hebræorum) Christum Dei filium in suo sacratissimo vtero concipere & portare meruit. Atque hinc per viam vestibuli, per quam rex ingredietur, & egredietur, aptè intelliges fidem diuinam virginis, per quam gratia Spiritus sancti operante, eius sacrosanctum vterum filius Dei ingressus est: & per eandem viam, ait, non iam vestibuli portæ, sed per viam eius egredietur, id est, per integra virginialia, vera de carne caro, verus de matre homo nascetur. Deinde adductus Propheta ad portam Aquilonarem, gloriam Domini templum, siue domum Dei implentem vidit. & conuenienter quidem, qui viderat ante in porta Orientali misericordiam Dei in populum propensam, in porta iam aquilonari, (in qua omne malum tam culpæ quàm pœnæ significatur: quoniam vt infectus aër corporibus, ita animabus noxiis & pestilens spiritus, nunc vitiiis & peccatis homines inescans, nunc vt diuinæ iustitiæ executor eos flagellans, inde nascitur) veniam & captiuitatis inde cessationem, populique libertatem oculis contemplatur, cum gloria Domini domum replentem respicit, in quo Christum Iesum Dominum nostrum

Y 4

nostrum

Deuter. 17.

Malach. 2.

Psal. 118.

Galatinus
libro 7. cap. 4.
14.

Luc. 1.

nostrum in Ecclesia sua comorantem; peccataque nostra purgantem & condonantem docemur: Ad hoc enim portam clausam descriptam ingressus est, & sua mirabili in mundo conuersatione, suaque item sacrosancta morte id operatus est. Vnde ad tantum rei miraculum præ admiratione, & animi grati reuerentia, in faciem suam Propheta cecidit: quod si tantum restorationem templi materialis videret, non erat quod sic stupore deiceretur.

Et dixit ad me Dominus: Fili hominis, pone cor tuum, & vide oculis tuis, & auribus tuis audi. omnia quæ ego loquor ad te de vniuersis ceremoniis domus Domini, & de cunctis legibus eius: & pones cor tuum in viis templi per exitus omnes sanctuarij, & dices ad exasperantem me domum Israël: Hæc dicit Dominus Deus: Sufficiant vobis omnia scelera vestra domus Israël, eò quod inducitis filios alienos incircumcisos corde, et incircumcisos carne, vt sint in sanctuario meo, & polluant domum meam. & offeretis panes meos adipem, & sanguinem, & dissoluistis pactum meum in omnibus sceleribus vestris, & non seruastis præcepta sanctuarij mei, & posuistis custodes obseruationum mearum in sanctuario meo vobismetipsis.

COMMENDATIO sanè magnæ attentionis est, cor apponere, oculis intueri, auribus audire cæremonias & leges, quas Dominus expressurus est, si de legibus, cæremonijs templi, quas cum lacte ebiberant, tantum sermo esset: atque iterum iubere cor ponere in exitus, & introitus viarum templi, quæ pertinaciter memoriæ adhærebant, nisi quippiam aliud edocere voluisset. Quapropter leges & cæremonias Ecclesiæ, vitamque sacerdotum per exitus & introitus viarum templi significatam, proculdubio intendit Dominus per regem vatem cum dicit, Psal. 118. Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum: vt hinc hæretici externum cultum & cæremonias tollentes compescant, animi igitur attentione præmonita; fontē scelerum, quæ nauseam Domino excitarunt, prius narrant, quàm leges præscribat: Ea autem innumerabilia fuerunt ex inordinata vita sacerdotum emanantia: quapropter eorum indignam ordinationem, in legibus Ecclesiasticis seruadis contumaciâ, & ordinantiu avaritiam taxat, cum ait: Hæc dices ad domum me exasperantem: sufficiant vobis omnia scelera vestra. non enim tantum Dominus dolet, quod peccaueris, quantum quod in peccatis obduratus perseueres. vnde pœnitentiam exigit de præteritis, vt futura abhorreas: quia odium peccatorum gratum est, quod amorem virtutis, humilitatis, mansuetudinis, obedientiæ & vitæ gratificandi Deo ingeneret. quod apprimè in sacerdotibus obseruandum est: qui cum duces custodiendæ diuinæ voluntatis populo esse debeant, iuxta illud Prophetæ: Labia sacerdotis custodiunt scientiam: quando inordinate ambulant, prauis suis moribus totum populum corumpunt. Totius ergo populi frugaliorem vitam exoptans dicit: Sufficiant præterita scelera vestra. Ad quod alludens beatus Petrus aiebat, his qui ex soluta vita ad Dominum confugerant: sufficit præteritum tempus ad voluntatem gentium consummandam &c. fontem igitur scaturientem malorum enarrans, in hoc vno constituit, quod incircumcisi corde & carne sacerdotio functi fuerint. Admiserunt enim illi alienigenas ad diuinum ministerium explendum, quod grauiter Dominum offendit, & suæ Ecclesiæ, quod indigni sacerdotes præficiantur, reprehendit. vnde incircumcisos corde & carne coniunxit, vt doceret circuncisionem carnis, cordis signaculum fuisse, eiusque circuncisionem notare: & vt Ecclesiæ statum præfiguraret, in qua circuncisio carnis antiquanda erat. Circuncisionem tamen cordis simul reiecerunt, quam in perpetuum duraturam Dominus amauit, vt eleganter docet Cyprianus. Præmonuit ergo hic circuncisionem hanc in sacerdotibus, qui integre eam obseruare debuissent, in præputium creuisse: hæcque indignitate ad sacrosanctum Missæ mysterium accedere, vt illi veteres ad oblationem panis propositionis, adipis, & sanguinis animalium, vnde totum eorum ministerium damnans subdit: Dissoluistis pactum siue fœdus meum in omnibus sceleribus vestris. sed magis p̄bo, vt ad

Cyprianus in sermone de circuncisione Domini.

Malach. 2.

1. Petr. 4.

vt ad Pontifices, & ministros sacrorum ordinum, sit conuersio, & eos reprehendat: quod pactum & legem in ratione promouendorum non seruauerint, cum & indignos initiarent, vt explicat quod sequitur: & non seruastis præcepta sanctuarij mei: secundum quæ ordinandi erant, & ad ministerium diuinum instituendi. Quare eorum avaritiam carpens, subiungit: Et posuistis custodes obseruationum mearum in sanctuario meo, vobismetipsis: hoc est, in commodum, & lucrum vestrum sacerdotes ordinastis, quos custodes in sanctuario suarum obseruationum nominat: quod custodia diuinorum, cæremoniarum obseruatio, religionis integritas, eorum curæ & vigilantia demandata sint, vt pro illo legis tempore congruit: & similiter pro Ecclesiæ statu, secundum quod spiritu sancto illustrante, ab ea constitutum est.

Hæc dicit Dominus Deus: Omnis alienigena incircumciso corde, & incircumcisa carne non ingreditur sanctuarium meum: omnis filius alienus, qui est in medio filiorum Israël, sed & Leuitæ, qui longè recesserunt à me in errorem filiorum Israël, & errauerunt à me post idola sua, & portauerunt iniquitatem suam, erunt in sanctuario meo aditus et ianitores portarum domus, et ministri domus: ipsi mactabunt holocausta, & victimas populi, et ipsi stabunt in conspectu eorum, vt ministrent eis. pro eo quod ministrauerunt illis in conspectu idolorum suorum, & facti sunt domui Israël in offendiculum iniquitatis. Idcirco leuavi manum meam super eos, ait Dominus Deus, & portauerunt iniquitatem suam, & non appropinquabunt ad me, vt sacerdotio fungantur mihi, neque accedent ad omne sanctuarium meum, iuxta sancta sanctorum, sed portabunt confusionem suam, & scelera sua quæ fecerunt, & dabo eos ianitores domus, & in omni ministerio eius, & vniuersis quæ fiunt in ea.

LEGEM sacerdotum restituendo, quæ in posterum obseruanda sunt, præcipit: & sacerdotibus, qui idola colendo populum imitati sunt, pœnas admoet. Lex ergo, inquit, sit: quod nullus alienigena in sacerdotem ordinetur. Excrata enim sunt Domino illorum sacerdotum sacrificia, qui corde & carne incircumcisi sunt: id est, qui corde, & opere præputium amauerunt; ram cordis, quàm operis flagitia omnia, & scelera, more gentium perpetrantes. Incircumcisio enim carnis ad omne genus peccati extenditur; iuxta illud Moyfi: Incircumcisus labijs ego sum: & inobedientes populi aures incircumcisas appellauit. Nullum igitur incircumcisum in sacerdotem illius temporis eligi voluit, quantum ex nobilibus esset: hoc enim est, quod explicat subdens: Omnis filius alienus, qui est in medio filiorum Israël: Quanto ergo magis id, in Ecclesia sua fieri abhorrebit, quæ templi ritibus & mensuris figurabat: sed neque Leuitas, id est, sacerdotes de genere Leui, qui deliquerant, impunitos abire permittit: pro eo quidè quod idola coluerunt, lasciuiam populi sectantes, quam cohibere debuissent, portauerunt iniquitatem suam, præteritum profuturo, id est, portabunt. Nam ianitores, & domus Dei custodes, quorum inter est stare coram populo, vt ei ministrent, holocausta quæ attulerint mactando, excoriano, intestina lauando, domum purgando, in custodia domus Dei assistentes: & populo gratificati fuerint: ad illorum vota idolis sacrificando, & ministrando, offendiculum ad eorum augenda scelera apponentes, suam quoque iniquitatem portabunt; quia secundum mensuram delicti, erit & plagarum modus. Quapropter iure iurando affirmat Dominus, nunquam in domo sua eos sacerdotio functuros. Tunc equidè leuare manum, in alicuius rei attestationem, iuramentum fuit, & adhuc in vsu perseuerat. Itaque nec sanctuarium, & templi gazophylacia deputata sacerdotibus intrabunt: sed in ingressu ianitorum officium exercent, & custodum domus, populo ingredienti. & ita lex se habuit in Ecclesia, quod sacerdotes à sua dignitate degenerantes, in populi vilipendium deciderunt: id Domino Iesu Christo ad eos dicente, & locum hunc explicante: Vos estis sal terre: quod si sal euauerit, in quo salietur? Ad nihilum valet vltra, nisi vt proiciatur foras, & conculetur ab hominibus, quod est pro ianitoribus, vt hoc loco exprimitur, haberi.

Sacerdotes

Exod. 6.

Hierem. 6.

Deuter. 19.

Matth. 6.

Sacerdotes autem et Leuitæ filij Sadoch, qui custodierunt caeremonias sanctuarij mei, cum errarent filij Israël à me, ipsi accedent ad me, vt ministrent mihi, & stabunt in conspectu meo, vt offerant mihi adipem & sanguinem, ait Dominus Deus. ipsi ingredientur sanctuarium meum, & ipsi accedent ad mensam meam, vt ministrent mihi, & custodiant caeremonias meas.

Q V O S Sacerdotes inuenisset, non sequutos populum, idòs seruiendo, præmio afficit, in suamq; gratiam recipit, eosq; ad templum suum accessuros ordinat, vt ei seruiant, sacerdotaleq; impleant ministerium, offerendo adipem & sanguinem, iuxta legis præscripta: & stabunt, ait, in conspectu meo, quod est gratum eorum officium habere. Hic autem sacerdotes nouæ legis præfigurasse non dubites, eorumq; officium obumbrasse. vnde filios Sadoch, id est, iusti, eos nominat: præcedentes autem solùm Leuitas, id est, ministrantes: quoniam lex quæ in illis præfigurabatur, Euangelio inseruire debuisset. Cuius promulgatio, explicatio, & cura sacerdotibus maioribus in Ecclesia, id est, Episcopis demandata est: dicente Domino Apostolis: Ite & prædicate Euangelium omni creaturæ: qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. basis enim Euangelij, fideiq; Christianæ, lex & Prophetæ existunt: remittente Domino duos illos discipulos, dubitantes de eius resurrectione, ad psalmos & prophetas, qui hæc oportere Christum pati dixerunt, & ita intrare in gloriam suam. & rursus diuiti sollicitanti Abraham, vt aliquem mortuorum ad suos fratres mitteret, vt locum eum tormentorum euaderent; vice Domini respondit: Habent Moysen & prophetas, audiant illos. & infra, Quod si Moysen & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credit. & beatus Petrus, cum testimonium Christi præberet, quod vocem Patris audiisset testantem, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite, subdit: Sed habebimus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, donec Lucifer oriatur in cordibus vestris. Sacerdotes ergo Euangelij verè sunt filij Sadoch, qui iustum sacrificium in sacrificio Missæ quotidie offerunt, adipem & sanguinem, id est, corpus Iesu Christi verum, (quod adipem frumenti appellauit Scriptura) & verum sanguinem agni immaculati, Iesu Christi in calice: sicq; accedere ad mensam suam dicit: nam ibi corpus & sanguinem Domini sumunt, atque manducant & bibunt. Quare propriæ mensæ nomine altare Domini intellexit, quod mensa illa panum propositionis planè significauit.

Cumque ingredientur portas atrij interioris, vestibulis lineis induentur: neque ascendet super eos quicquam laneum. quando ministrant in portis atrij interioris, & intrinsecus, vitte lineæ erunt in capitibus eorum, & foeminalia lineæ erunt in lumbos eorum, & non accingentur in sudore. Cumq; ingredientur atrium exterius ad populum exuent se vestibulis suis, in quibus ministrauerant, et reponent ea in gazophylacio sanctuarij, et vestient se vestibus alijs, & non sanctificabunt populum in vestibulis suis: caput autem suum nõ radent, neq; comam nutrient, sed tondentes attondant capita sua.

H A B I T V M, quem sacerdotes ministraturi Domino gestare debeant, ià docet, cæterasq; leges, quas vita sua obseruare velit. Primum ergo quoniam sacerdotes crucem Domini potissimum gestaturi sunt, & Christum in cruce, cum mysterio referunt, humeros patientiæ, humilitatis, mansuetudinis, obedientiæ ab ipsis exigit. vnde molliciem omnè respuendo (quam laneum vestimentum significat) lineis vestimentis quæ laborem notant (per mille etenim tunfiones, & tormenta linum vsui hominibus venit) eos induit. atque in hanc rationem alba, aut talari, toto corpore teguntur, & Dominum nostrum Iesum Christum induunt: iuxta doctrinam Pauli, qui in irrisionem ab Herode veste alba donatus fuit. Lineis item vittis vult caput astringi, quoniam fidei doctrina, obedientiæ & mansuetudinis cinctura, distringi debet, ne proprii & mundi sensus luxuria, diffluat. Debent etiam continentia legibus corporis voluptates ablegare, ob quod vsum foeminalium iubet. Quod explicans Dominus Iesus dixit: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus

Marci vltimo.

Luce 24.

Luce 16.

2. Petr. 1.

Psalm. 80.

1. Petr. 1.

ad Roman. 13.

Luce 21.

Luce 12.

nibus vestris. & tandem medio corpore succinctas habere vestes præcipit, ne diffluentes, ministerio impedimento sint. atq; media parte corporis, non ad partes emunctorias, iuxta alas aut femoralia, quibus sudor emittitur. Ita enim nullatenus ministerium debite possit absolui. Prohibet autem his vestibus extra atrium prodire ad populum, ne ipsum sanctificent: prophana enim contactu sacrorum efficiebantur sacra. & quod significat, est, vitam sacerdotum à vita secularium selectâ cupere, quæ vestibus notatur: & insuper spiritalem doctrinam spiritualibus tradendam, dicit Carthusianus, & vulgo & multitudi ni mitiorem, suisq; humeris accomodatam: & habitum natium: denique capillorum in sacerdotibus moderatur, vt vtrumq; extremum fugientes rationis, & comæ, media via incedentes, capita tondent. Capilli enim cultum externum, & ceremonialia significant, quibus vis religionis continetur: Tonsus quandoquidem capite iudex ille Samson, omnem corporis fortitudinem amisit. Quapropter radere caput, id est, caeremonias tollere, hereticos apprimè taxando prohibet, & supersticiosos item notando, qui totam religionis vim in externo cultu reponunt, foeminarum more comas nutrire prohibet.

Et vinum non bibet omnis sacerdos, quando ingressurus est atrium interius, & viduam & repudiatam non accipient vxores, sed virgines de semine domus Israël. sed & viduam quæ fuerit vidua à sacerdote accipient, & populum meum docebunt, quid sit inter sanctum & pollutum, & inter mundum & immundum ostendent eis. & cum fuerit controuersia, stabunt in iudicijs meis, & iudicabunt leges meas, & præcepta mea in omnibus solentibus atibus meis custodient, & sabbatum meum sanctificabunt.

LEGES iam statuit, quas sacerdotes obseruare maximè conuenit. Atq; primum temperantiam, ad altare Domini accessuris commendat, quos ieiunos explicuit Ecclesia. animum deinde in Deum conuersum habere oportet, qui ad Deum negotiandum accedunt; quod in Missæ sacrificio intenditur, hoc autè repletio impedit. Quare vinum sumere inhiuit, eius nomine temperantiam omnem, & à quouis cibo abstinentiam cõmendans. Primum tamen sobrietatem requirit. fornicatio enim, vinum, & ebrietas, cor auferunt, dixit Deus. Præterea continentiam exigens ab eorum vita, viduam repudiatamq; ab alijs accipere vetat, vxores tantum virgines permittens. Notata quidè libidine habetur, quæ secundas nuptias amat; vt quæ repudiata est, solutioris vitæ seatrix. Quæ vitæ continentiam commendans B. Paulus, Vnius vxoris virum Episcopum oportere esse monuit. scientia pollere sacerdotes vult Dominus: ad ipsos namq; spectat, populum docere sanam doctrinam, & errores cauere: quod est inter prophanum & sanctum discernere: & item inter mundum & immundum, id est, rationem peccatorum declarare; vt illo tempore inter mundum cibum & immundum distantiam signare. Imò ad ipsos spectat & ad primores potissimum, quæstiones omnes de fide & religione definire. Quapropter in omni controuersia, huiusmodi iudices eos constituit, quales in concilijs agunt. & demum vt faciant sabbatha Domini custodire, in legem statuit: & quod præcepta Domini adimplere semper debeant, festis tamen diebus strictius declarat. quod maxime notis temporibus lugendum est, cum huiusmodi diebus delicia omnes, & voluptates referuentur. & dum Deum negotiari debuissent, cum effrenatius offendunt, corporis negotiis tota libidine hos dies contaminantes, quos bonis & pijs operibus sanctificare Dominus præcipit.

Et ad mortuum hominem non ingredientur, ne polluantur, nisi ad patrem & matrem, & filium & filiam & fratrem & sororem, quæ alterum virum non habuerit, in quibus contaminabuntur. & postquam fuerit emundatus, septem dies numerabuntur ei, & in die introitus sui in sanctuarium ad atrium interius vt ministrent mihi in sanctuario offeret pro peccato suo, ait Dominus Deus. Non erit autem eis hereditas. ego hereditas eorum, & possessionem non dabitis eis in Israël, ego enim possessio eorum. Victimam & pro peccato & pro delicto ipsi comedent, & omne votum in Is-

Iudic. 16.

Ofer. 4.

Timoth. 3.

in Israël ipsorum erit. et primitiua omnium primogenitorum, et omnia libamenta ex omnibus quæ offerunt, sacerdotum erunt, et primitiua ciborum vestrorum dabitur sacerdoti, vt reponat benedictionem domui tue. omne morticinium, & captum à bestia de auibus, & de pecoribus non comedent sacerdotes.

COR sincerum & purum ab omnibus fidelibus exigit Dominus, potissimum tamen à sacerdotibus, qui eius ministerio deputati sunt: vnde & ad hoc leges ponit, vt mortuum non tangant, nisi quos ius consanguinitatis cogerit: vt ad parentes, scilicet fratres, & sorores, etiam officij gratia. rursus vt hæreditatem & possessionem propriam non agnoscant: & tandem ne morticinium deuoratum à bestia, aut sua sponte mortuum comedant. Prima lege id expetit Dominus: vt à conuersatione eorum, qui offendiculo erunt ad peccatum, caueamus, quantumuis chari sint. quod Dominus explicuit, dicens: Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proiice abs te, &c. Per mortem consanguinei, mors animæ per peccatum significatur: quoniã eius causã mors in mundum intrauit. Quapropter cum ad parentes, fratres, & sorores mortuas accedendo se polluerint, quatuordecim dies expiandi se gratia signat: quibus expletis, hostiam pro suo peccato offerre iubet. Poteris etiam dicere, & forsitan accommodatiùs, inhibere testamentorum legationes, quas extorquere solent sacerdotes, à morituris, quibus sacramenta ministrauerint. Hoc enim in causã esse poterit, vt minus debite sacramenta tractent, & Domini præscriptum transgrediantur, auaritiæ labe contaminati. quod Dominus etiam explicuit, cum adoleſcenti volenti sepelire suum patrem, postquam viam Domini ad perfectionem vitæ tendenti arripuerat, dicendo: Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. secunda lege explicatiùs, ne Deo militando, se negotiis secularibus implicent, iuxta doctrinã Pauli. Hæreditatem habere in Israël, & possessionem eis assignare, etiam populo inhibet. hæc enim cum propria fiunt, ita ad se totum animum rapiunt, quod mentem deprimunt, cor à Deo ablegant, & terrenam inhabitationem plus æquo diligere faciunt: & in terrenis sic ambulantes, serpenti, qui terram comedit, facultatem nocendi præbent, vt inquit D. Ambrosius, & luculentius beatus Paulus, dicendo: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. sed pro vitæ sustentatione, & corporis tegumento sui & suorum habebunt, quæcumque populi offerunt, siue sint oblationes ratione primogenitorum, siue frugum etiã & pecorum primitiæ cum libaminibus sacrificiorum, quas sacerdotibus assignat: vt libro Leuitici latius continetur. Denique tertia lege, à morticinio quouis abstinere vult: quoniam omnino peccati mortalis, qui vitam aliorum condire, vt sal, debent, expertes esse cupit: præcipue tamen publici quod maximo scandalo populo semper erit. hoc enim genus peccati morticinium omne captum à bestia, & sua sponte mortuum, aptissime significat, quod foetor, huiusmodi corpora soleat detegere, & in manifesto ponere. vnde & peccatis infamię comparantur, quod quamprimum oleant.

CAPVT XLV.

UM cæperis terram diuidere sortitò separate primitias Domino sanctificatum de terra, longitudine viginti quinque milia, & latitudine septem milia: sanctificatum erit in omni termino eius per circuitum. & erit ex omni parte sanctificatum quingentos per quingentos quadrifariam per circuitum, & quinquaginta cubitis in suburbana eius per gyrum. et à mensura ista mensurabis longitudinem viginti quinque milium, & latitudinem decem milium, & in ipso erit templum, sanctumque, sanctorum: sanctificatumque, erit de terra sacerdotibus ministris sanctuarij, qui accedunt ad ministerium Domini, & erit eis locus in domos, & in sanctuarium sanctitatis, viginti quinque, autem milia longitudinis, & decem milia latitudinis erunt Leuitis qui ministrant domui, ipsi possidebunt viginti gazophylacia.

MINI-

MINISTERIO Sacerdotum exposito, vitæ qualitatem ipsorum & ciuium, situm habitationis omnium signando, explicat: & rursus administrationem iustitiæ principibus commendat: simulque curam placandi Deum per sacrificia memorat. Est quidem prima cura de Dei cultu, & honoratione semper habenda: vnde in terræ partitione, partem in medio eius tanquam primitias vult, vbi situs templi, habitatio communis Sacerdotum & Leuitarum eis seruietium prænotatur. hanc autem partem longitudinis ab Occidente in Oriens viginti quinque milium calamorum: & latitudinis à Septentrione in Meridiem decem milium ponit. quam sacram, & Deo sanctificatam appellat. In medio igitur huius fortis situm constituit sub figura quadrata, ita vt quodlibet latus quingentorum calamorum esset. cui in suburbium quinquaginta cubitorum spatium vacuum circumiacebat, vbi templum, sanctumque sanctorum in figura quadrata erigit. quia vt supra memoratum est, quodlibet muri eius latus quingentorum calamorum erat: in cuius edificij amplitudinem, decentiam, & reuerentiam, spatium illud quingentorum cubitorum vbique murum ambiens disponebatur. & hoc est, quod dicit: & à mensura ista mensurabis, &c. ita quod prius circumcludit locum: deinde in eo templum ædificat: Ecclesiam planè intelligens, quam prius Dominus typis & figuris per Patriarchas & Prophetas delineauit, & post aduenientem plenitudine temporis, sua præsentia ædificauit, & amplitudine diuina honestauit. & statim in hac prima sorte, quæ locus sacer & sanctus positus est, in circuitu spatij præficientis: situs pro domibus ædificandis, sacerdotibus, qui ministerio templi præficientur, assignatur. Ministerio enim Apostolorum maiorumque Sacerdotum ex institutione Domini nostri Iesu Christi, Ecclesia per Euangelij sacri prædicationem ædificanda erat, corda fidelium, tanquam nouas domos, quas Christus inhabitaret, construendo: Ædificare enim, pro prædicare vsurpauit beatus Paulus, cum dixit: Si quis ædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, lignum, fœnum, & stipulam, dies Domini probabit, quæ in igne, id est, tribulatione, reuelabitur. & præfigurati etiam fuerunt per ædificantes illos, qui lapidem in ædificio suo, donec inuenerunt, qui angulum coaptaret, reprobarunt. Deinde post locum istum templo sanctitatis ædificando, & domibus Sacerdotum signato, sub eadem mensura viginti gazophylaciis, siue cellis pro Leuitis construendis, viginti quinque milium, nempe calamorum, in longitudine, & decem milium in latitudine, locus vicinus adiudicatur. Leuitæ enim ministrabant Sacerdotibus in templo sacrificantibus, vt Sacerdotes, Diaconi, & Subdiaconi, ipsis Episcopis, maioribusque Sacerdotibus, quibus cum prædicationis munus non incumbat, sed pro debita sui muneris executione, sermone & opere decalogi præcepta sua vita integrè adimplere, viginti gazophylacia in eorum habitationem designantur. Et non domus vt Sacerdotibus: sed cubacula siue cellæ incolendæ deputantur. vt amplas proculdubio Episcoporum domos, pauperum, & afflictorum, subsidium & consolationem quaerentium: & strictiores aliorum Sacerdotum, vt qui eorum ministerio, & non aliorum deputati essent, præmonstraret.

Et possessionem ciuitatis dabitur quinque milia latitudinis, & longitudinis viginti quinque milia secundum separationem sanctuarij omni domui Israël. Principi quoque hinc, & inde in separationem sanctuarij, & in possessionem contra faciem separationis sanctuarij, & contra faciem possessionis vrbis à latere maris vsque ad mare, & à latere Orientis vsque ad Orientem. longitudinis autem iuxta vnquamque partem à termino Occidentali vsque ad terminum Orientalem, de terra erit ei possessio in Israël. & non depopulabuntur vltra Principes populum meum, sed dabunt terram domui Israël secundum tribus eorum.

VRB ædificandæ iam situs designatur, principum hæreditas ac tribuū omnium æqualis possessio. ita vt secundum Nicolaum tota Iudæorū terra, in quadro sit constituta. è regione ergo & ad latus portionis sanctæ Sacerdotum nempe, in qua erat templum, & Leuitarum, locus vrbi Hierusalem, pro habitatione omnium tribuū Israël constituitur: ex omnibus quippè tribubus ciuitas illa incolebatur. Longitudinis autem eius-

rem eiusdem ponitur, quod sacra portio, non quod totam occupet, sed quoniam eius cultus, in verum orientem, Christum nempe redemptorem nostrum, tenderet: quæ Ecclesia, per eam urbem significata, exhibet. Atque ita apertissime spiritalem sensum intendisse hic Angelum videas: latitudinis subduplæ, & quinque milium calamorum tantum ponitur: quoniam latitudo charitatis civium multo minor est: tum quod in dilectione proximi, & adimplerione præceptorum, quæ eam concernunt, potissimum versari debet: tum etiam, quoniam eorum vita latius pateat, iuxta præscriptum rationis, sensibus indulgendo per operas matrimonij, rerum item sæcularium procuracionem, & negotiationem, à quibus Sacerdotes, religiosi viri, & omnes qui rebus diuinis tractandis ordinati sunt, vt qui Deo militant, abstinere debent. Ob quod his omnibus latitudo, decem milium calamorum constituitur: quia in tota & integra obseruatione mandatorum Dei, quam denarius numerus significat, cum quinque sensuum carnis mortificatione, ambulare conuenit. Verum omnibus æqua longitudo tribuitur: quæ intercapedo illius terræ est, ab Occidente in Orientem: quoniam ad verum Orientem Christum Iesum Dominum nostrum, quæcunque agat, referre debent, & in gloriam eiusdem præcepta omnia seruare. Poteris etiam & aptè dicere, latitudinem quinque milium calamorum urbi esse datam, in obseruatione quinque librorum Moysis: quoniam ex illis Euangelij veritas, per quinque sensus spirituales ministerio Apostolorum, Episcoporum, Doctorum, ac omnium Ecclesie ministrorum eruenda erat. Vnde longitudo viginti quinque milium eorum cohabitationi signatur, & eadem etiam plebi: quia eorum definitionibus sancitis, & statutis stare debet. Et vt paruulis & rudibus, quæ quinque sensibus spiritalibus à doctoribus decerpta sunt, pleno & intelligibili modo, vt docet beatus Paulus, tradenda sunt: vt tempus legis, in qua omnia sensibus exponerentur, tempus pædagogicæ omnium fidelium, extitit. Quæ ratio prædicandi apprimè seruanda esset cum insularis, & Indiis Occidentalibus Philippo Regi nostro Catholico subiectis. Etenim sacra Euangelij doctrina cibum animæ est & potus, dicente Domino: Cibus meus est, vt faciam voluntatè patris mei, &c. & rursus: Qui biberit ex aqua, quam ego dabo, non sitiet in æternum. Esurientibus ergo & sitientibus tantum expetitus erit. Quapropter gentes cognitione Dei carentes, esurientes appellat Scriptura, & sitientes etiam, ita enim dixit beatissima virgo, has significans: Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes, id est, Iudæos perfidos. Et Propheta, Omnes sitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum, emite absque pretio, & absque vlla commutatione. Est præterea Euangelij gratia thesaurus inuentus in agro, id est, in lege, quæ vt ager in institutionem & hominis pædagogiam excolendus data fuit, & est margarita inuenta à mercatore. Ea ergo aueritate, qua agricola thesaurum è visceribus terræ extrahere cupit, & mercator emere, in fide iniciandus eam expetere debet.

In primis igitur curandum est, vt famem hanc sacram, & sitim habeant, & tanti item thesauri, & gemmæ appellatione premantur, quod fiet, elementa & rudimenta prima fidei, quæ lege fermè naturali complexa sunt, docendo, & euulgando. Hæ autem quatuor, vel quinque positiones, quæ vt principia fidei, & sacre disciplina existunt, continentur. Primum est cognitio Dei optimi max. qui pater omnium est iure creationis de nihilo, conseruationis ministerio quotidiano cæli & terræ, atque institutionis per legem naturalem mentibus hominum impressam, & per auxilia etiam & iuuamina, quibus ad bonum quotidie prouocamur. Secundum est cognitio dignitatis hominis, per rationalem animam perpetuam & immortalem contra bestias omnes, imò & contra seipsum, secundum sensualem, & exteriorem hominem, in qua re tota moralis doctrina Philosophorum est, quam nos compendio aliquando libro primo Ethicorum edidimus. Tertium, est cognitio finis & beatitudinis, ad quam homo creatus est, quæ est intuitio clara, & fruitio ipsius Dei, à quo tanquam à principio exiimus. nam vnaquæque res ad illam tanquam ad finem recurrit, ipsa suggerente natura, à qua primum exiuit. De qua re Theologi plura pulchraque dixerunt, à quibus sunt mutuanda. Quartum, est cognitio illius felicitatis status innocentie, in quo homo, vt memoratam beatitudinem assequeretur, & continuè ad eam absque lapsu, & lassitudine tenderet donis gratiæ, & iustitiæ supernaturalis adiutus, & præditus fuit à quo inuidia diaboli Angeli mali,

mali, vt eo homo non ascenderet, vnde ipse cum Angelis suis prauis eiectus fuit, Domini præceptum frangendo; sicque ipsum offendendo, derubatus fuit. Cuius Dominus miseratus, redemptionem per filium suum vnigenitum, futurum hominem promisit, in cuius fidei virtute, per signa exteriora & sensibilia protestata, pro ætatibus Ecclesie gratiam & remissionem peccatorum adepti sunt. reliquis qui ab hac fide discesserunt, in damnatione inferni cum diabolo, & apostatis Angelis eius, quorum in vita sua societatem, & cultum amauerunt, remanentibus. vt hinc repõscendam vitæ rationem esse post mortem à Domino intelligant; qui cum in hac vita pro sua mirabili prouidentia, immensa beneficia cunctis largiatur: bonis, vt in officio contineat, & maiora mereantur; malis, vt à peccato reuocet, ad suumque amorem incitet, omnium rationem exacturus est: sed potissimum huius, quod vt ad memoratam redemptoris fidem, (sine qua salus contingere non potest) homines assurgerent, legem dedit circuncisionis contra peccatum originale, & qua homines in fide redemptoris affuiscerent, per legem Moysis, per Prophetas, eandem fidem variis picturis significantes, vitam hominum instituentes, vt per eam redemptorem expectarent. qui tandem accedente plenitudine temporis, quo signa eius aduentum prænantiantia accesserant, factus homo prodiit. Cuius doctrina cælesti edocta Ecclesia Catholica, & sanguine abluta, sensibilibusque sacramentis eius valorem, & meritum continentibus, in dies renouata, vt indulgentissima mater, diuitias has sapientiæ & scientiæ Dei omnibus hominibus eorum salutem per varias regiones & loca euulgat. sic enim homo per paulatinos progressus, vt infans lacte proficit, vt mysteria abstrusiora cætera fidei, percipiat, quibus hæc vt elementa prima proponenda sunt. beatus enim Paulus Atheniensibus prædicans à cognitione Dei exorsus est; occasionem sumens ab inscriptione aræ, quam viderat, ignoto scilicet Deo, non alium quam quem ipsi ignorabant, prædicare Deum. Et gentibus quæ ad populum suum non conuenerant tempore illo, prouidentiam, & gubernationem totius vniversi oculis omnium subiectam, per quam dimittens pluuias, lumen & cæteras virtutes, quibus hæc inferiora consistunt, in sui testimonium dedit. vt in historia Apostolorum narratur. Quod si cum maioribus & defensoribus sectarum contingat de religione disceptatio, hæc eadem ipsum conuincere sufficient, addendo quantas immanitates contra legem naturalem, in qua omnes conueniunt, eorum sectæ admittant. Christiana autem religio, etsi plura supra naturam doceat, nihil tamen contra legem naturalem profiteretur. Deinde principibus sua etiam hereditas assignatur, & populo omni Israël. Etenim post tempus illud prædicationis Apostolorum subiectis tyrannis, & Ecclesie iugo eorum collis submissis, & principes seculares in Ecclesia esse cœperunt, qui eam tuerentur, & defenderent. Vbi proprias res Christiani habere cœperunt, quibus antea sub pœna capitis tyrannico gladio imminente non licebat. Quod tempus præuidens Spiritus sanctus sub typo hereditatis principum Iuda, & Israëlitarum item, prænunciat. Ex utroque igitur latere iuxta portiones tres signatas, sacra, hoc est, Leuitarum Sacerdotum, ac urbis, sua hereditas principi adiudicatur: ne vectigalium iniusta exactione, vexatione, & extorsione populum expoliarent. Continetur verò eorum portio à mari vsque ad mare: id est, à termino & plaga Occidentali, vsque ad finem terræ promissionis, versus occasum: & ex opposito latere à plaga seu termino Orientali, vsque ad Orientem: ita quod cum Sacerdotibus, Leuitis, & vrbe vicinis, princeps conuersabatur. Quia cum his ad sui regni legitimam gubernationem, & Ecclesie sanctæ accuratam defensionem, agere debet, nec ab eorum latere, & consiliis vnquam discedere. Atqui quoniam in eundem finem, quem Ecclesia vniuersalis intendit, Christi nempe Iesu gloriam, omnem suam operam rex & imperator collocare debet: Eadem longitudo ex vtraque parte ab Occidente in Oriens illi constituitur. Reliquum verò terræ diuident, ac equaliter distribuent tribus Israël.

Hæc dicit Dominus Deus, Sufficiat vobis Principes Israël: iniquitatem, & rapinas intermittite; & iudicium, & iustitiam facite: separate conscientia vestra à populo meo, ait Dominus Deus. statera iusta, & Ephraim iustum,

Z 2 & Batus

Et batus iustus erit vobis. Ephraim, & batus aequalia, & vnius mensura erunt, ut capiat decimam partem cori batus, et decimam partem cori, Ephraim, iuxta mensuram cori erit aqua libratio eorum. Siclus autem viginti obolos habet. Porro viginti sicli, & viginti quinque sicli, & quindecim sic liminam faciunt.

DISTRIBVTIS rebus, ac singulis è populo suis appropriatis, reliquum est, vt in iustitia & æquitate sua quisque in pace possideat: & è medio omni dolo, & fraude in commutationibus, & emptionibus sublatis iustitiæ æqualitas semper seruetur. **10**
At quoniã his prospicere Regi & Principi, vt in virtutis officio ciues suos contineat, ex iniuncto munere incumbit, & qui alios carpit, & castigat, omni labe carere debet, iuxta Domini elogium de adultera: Qui sine crimine est, primus in eam lapidẽ mittat: integritatis vitæ Principes admonet, vt peccare cessent, admissa q; iam crimina sufficiant: confinia sua, hoc est, exactiones, & tributa iniusta (vt alij transferunt) auferant, & separent, & suis contenti populum vexare desinant: alioquin, quod cõseruos percusserint, mundi vino inebriati, eos diuidet Dominus, & eorum partem ponet cum infidelibus. Præterea officij commonet, vt in legitima gubernatione, & iustitiæ administratione semper intentus, tam in commutationibus, quàm in emptionibus nulli iniuriam fieri patiatur. Vnde bilancem, siue stateram iustam optat: mēsuras item aridorum, vt erat Ephraim, & liquidorum, vt erat Batus, quarum quælibet decima parserat cori: Corus autem teste Hieronymo, triginta modios continebat, & ita tres modios singula mensura capiebat. Iustas autem esse præcipit, quia dicit Scriptura: Statera grandis & minor, abominabile est vtrumque in conspectu Dei. **15**
Denique, quoniam mercatorum & rerum venalium omnium mensura moneta existit, & lex iusti pretij, vnde nomen accepit, & nummus dicitur: eius valorem approbat, secundum quod eo tempore æstimabatur. & siclum, siue stateram viginti obolos continere: & minam, siue minam, aut talentum prophanum (nam sacrum maioris censebatur) sexaginta siclos valere, quod viginti siclis, viginti quinque, & quindecim minam conficit, quia horum trium valorum nūmi genera minæ æquipollentia currebant. Atqui quod negotiatio hæc corporalis, spiritali inseruire debet, secundum quod dixit Dominus: Negotiamini dum venio, iustis talentis exhibitis, vt eam mentibus Christianorum in sua Ecclesia ingereret, huius corporalis meminuit. Et quia spirituales gratias, talentorum nomine erat suis commissurus, quarum rationem reddes seruus ille fidelis, dixit: Domine quinque talēta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratum sum, &c. Et quoniam minoribus & communibus è plebe minores distribuit, & committit gratias, obolorum hinc & siclorum mentionem fecit. & aduerte in super, quod numerus senarius perfectus est, & cum sexaginta & sex denariis constet, apertum est à quibus perfectionem in suo genere exigat, talēta Dominum commississe. Atqui cum nomine & fidē sanctissimæ trinitatis negotiari debeant, ex tribus memoratis monetis compleri talentum dixit: Eas autem gratias numeris tribus etiam expositis significauit: quoniam adimpletionem decem præceptorum internè & externè verbo & opere, vita perfecta negotiari debet, vnde numerum vicenarium posuit. & præterea quod meditatione Scripturarum per quinque sensus spirituales memorata vita indiga sit, alterius monetæ, viginti quinque siclorum meminuit. & tandem illius, quæ quindecim siclorum valoris erat, quia cum mortificatione quinque sensuum carnis per decem Dei præcepta ad vitæ perfectionem gradiendū est. **20**
Et hæc sunt primitiæ, quas tolletis, sextam partem Ephraim de coro frumenti, & sextam partem Ephraim de Coro hordei mensura quoque olei, batus olei, decima pars cori est, quia decem bati implent corum, & arietem vnum de grege ducentorum, de iis quæ nutriuit Israël in sacrificium, & holocaustum, et in pacifica ad expiandum pro eis, ait Dominus Deus: Omnis populus terre tenebitur primitiis his Principi in Israël. **25**
In pace & iustitia constituta Republica, omnia bona sua Deo accepta referre restabat

restabat. quapropter, quæ ex frugibus, & animantibus in primitias Sacerdotibus, qui in nomine Domini accipiebant, conferenda erant, determinat. Ex frugibus enim, vt ex traditione Hebræorum refert Hieronymus, pars Domini non erat definita, sed qui largiores erant, quadragesimam partem soluebant, qui verò strictiores, sexagesimam. Ita vt inter hos terminos ex more, primitias Deo reddere sufficiebat. Ne autem res indefinita manens auaritiæ Sacerdotum, & populi, occasionem præberet, primitias frumenti, hordei, olei, & cæterarum frugum definit, sextam scilicet partem Ephraim in aridis, & Bati in liquidis: quæ cum dimidium modij sit, continente Ephraim tres modios, & cori triginta, relinquitur sexagesimam partem frugum esse soluendam, qui in pristina consuetudine minimus terminus habebatur. Semen enim, quod in bonam terram cecidit, aliud trigessimum, aliud sexagesimum, & aliud centesimum fructum attulit: cuius hic non meminit. sed de trigesimo fructu, per eorum significato, & de sexagesimo, per sextam partem Ephraim, quæ est frugum sexagesima, quoniam de populo & ciuibus est sermo, in quibus incipientes & proficientes communiter agunt: Qui enim ad perfectionem contendunt, & centesimum fructum referunt, in religiosi, & Sacerdotibus, quibus primitiarum solutio hinc deputatur. De animantibus verò hinc primitias soluere iubet, vt de grege ducentorum, vnum tantum animal persoluant: quoniam maiore labore pecora & cætera animalia parantur, & sic iustum exigit, quod vbi maior labor & industria ponitur, minus onus sentiat. nomine enim arietis, omnia animalia intelligenda veniunt: quoniam, vt testatur Hieronymus, nomen Hebræum, quod per arietem hic vertit interpret, latè patet, & omnibus animalibus est commune. Verum quoniam primitiæ hæc Deo offeruntur in recognitionem, quod de sua largitate cuncta proueniunt, non macilentum, nec claudum, sed quod pinguis est, & magis æstimatur, sibi offerri præcipit. Et hoc est, quod textus ait, de his quæ nutriuit Israël. Vnde alia translatio habet: de saginario Israël. & verbum Hebræum auctore Hieronymo, de piscibus, siue canalibus, & irriguis sonat: quod ipse de his quæ nutriuit Israël, interpretatus est. Quas primitias, etsi omnibus Sacerdotibus deberentur, summo tamen Sacerdoti tantum deputat: quoniam templo reedificato, in eius dedicationem, & consecrationem hæc offerri iubet, quæ per summum Sacerdotem facienda erant. & quod Ecclesiastici status item caput esset, quia cum capiti Reipublicæ ciuili, suas res designasset, conuenienter ad caput Ecclesiastici status transiens, sua etiam vestigalia definire oportuit. Vbi apertissime vides, duas potestates supremas in Ecclesia hinc à Domino fuisse prænunciatas, Ecclesiasticam nempe & Ciuilem, contra rabiem hereticorum huius temporis Christi vicarium è medio tollentium. Rursusque summo Pontifici Romano diuitias & ampla vestigalia præsignasse: imò quod eius arbitrio Ecclesiastica omnia bona deputanda, & distribuenda essent, vt nunc sit: in cuius signum primitias soluere summo Sacerdoti, vniuerso Israël præcipit, à quo in cæteros Sacerdotes, portio debita diffundebatur. **30**
Et super Principem erunt holocausta, & sacrificium, & libamina in solennitatibus, & Calendis, & in Sabbathis, & vniuersis solennitatibus domus Israël, ipse faciet pro peccato sacrificium, & holocaustum, & pacifica ad expiandum pro domo Israël. Hæc dicit Dominus Deus. **35**

FACTA Ecclesiæ consecratione, sub typo dedicationis templi reedificandi tempore Esdræ: officium & ministerium, quod debeant Sacerdotes, à summo usque ad minimum explicat. Vt enim populus primitiarum collationes eis face-
40 re teneretur, ita ipsi sacrificiorum debitores sunt populo ad Deum propitiandum. atque primum tempora sacrificiorum definit, deinde de sacrificiis ipsis præscribit. Ad summum igitur Sacerdotem spectare dicit, sacrificia, holocausta, & libamina quæ in lege definita erant, maioribus solennitatibus, vt Paschæ, Pentecostes, tabernaculorum, & in neomeniis, siue mensium Calendis, in Sabbathis, & cæteris diebus festis pro expiando populo, ipsique Deo placando offerre. Huc enim spectat dedicatio templi, in quo Christus Iesus in Sacramento Eucharistiæ inhabitat: **45**

Eia: 1.

vt sacer locus suo creatori sit sequestratus, & rerum diuinarum celebrationi, & cultui, pro populi reconciliatione, aptatus. Loquitur autem de summo Sacerdote, omnibus officium præscribendo: quoniam eius auctoritate instituenti & ordinandi erant. Claues enim ordinum, ab ipso summo Pontifice in ceteros Sacerdotes dimanant. Quod autem dies festos Ecclesiæ per hos, quos recenset, intelligat; colligit beatus Hieronymus ex illo Prophetæ, per quem dicit Dominus: Neomenias vestras & Sabbathata vestra, & diem magnum non suscipio, ieiunium & ferias, & neomenias, & solennitates vestras odit anima mea, &c. quod si Iudæorum solemnitates odit, manifestum est suas diligere, Ecclesiæ nempe, quas hic designat.

Hæc dicit Dominus Deus: In primo mense vna mensis, sumes vitulum de armento immaculatum, & expiabis sanctuarium. & tollet Sacerdos de sanguine quod erit pro peccato, et ponet in postibus domus, & in quatuor angulis crepidinis altaris, & in postibus portæ atrij interioris, & sic facies in septima mensis pro vnoquoque qui ignorauit, & errore deceptus est, & expiabis pro domo.

DEDICATIONIS Ecclesiæ rationem, sub forma dedicationis, & consecrationis templi, qua in cortice literæ demonstrat, iam ponit. quæ sanè passio, & mors Domini nostri Iesu Christi existit. Quemadmodum enim mastratione vituli indomiti, & de ipso grege, qui collum iugo non submiserat, quando per sanguinem eius tinctum in postibus domus externis, & item internis, atrij Sacerdotum scilicet, & in quatuor etiam angulis crepidinis altaris, de quibus supra habitum est, sanctuarium expiatur, sacrumque atque Deo dicatum templum reddebatur: Ita sanguine Christi Iesu in cruce pendens, vitamque exhalans, qui peccati seruituti nunquam fuit, nec potuit esse subiectus: tota Ecclesia Deo sacrata, & dedicata fuit, imò totum genus hominum, quantum ad sufficientiam secundum omnes quatuor angulos terræ: in cuius figuram in angulis quatuor crepidinis altaris, & in postibus tam externis quam internis templi, sanguis vituli tingebatur. Nec tamen sic templi dedicatio completa erat, nisi septima die eiusdem primi mensis Nisan, id est, Martij, rursus vitulus sacrificaretur expositis cæremoniis adhibitis, causa viri ignorantis, aut decepti: et tunc expiatio domus absoluebatur. Per quod non aliud intelligo quam opus esse applicatione passionis Christi, vt cuique efficaciter proficit, à iugoque & seruitute peccati eximatur, quæ per susceptionem sacramentorum Ecclesiæ, atque iustitiæ fit, atque deinceps, per iustitiæ & charitatis opera, in gratia constitutus, meritorum cumulos operatur, vsum thesauri passionis Christi applicatæ, eiusdem gratia & spiritu vita proferens. Sic enim peccator, per charitatem operatam membrum viuum Christi efficitur, ipsiq; in templum, quod habitat, sacrat: iuxta doctrinam Pauli dicentis, Templum Dei sanctum est, quod estis vos: perinde ac occisione vituli, ignorans aut deceptus, loco sacro coaptabatur. Aptissime item dixeris, septem diebus compleri expiationem templi, quoniam per totum tempus quo hebdomada clauditur, per aduentum nouorum militum ad fidem & penitentiam exercitium, Dei Ecclesia semper renouatur, dedicatur & consecratur: quod hoc loco prænunciatur.

1. Corin. 3.

In primo mense, quarta decima die mensis erit vobis paschæ solennitas. septem diebus azyma comedentur, & faciet princeps in die illa pro se, & pro vniuerso populo terra vitulum pro peccato, & in septem dierum solennitate faciet holocaustum Domino, septem vitulos, & septem arietes immaculatos quotidie septem diebus, & pro peccato hircum caprarum, & sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem faciet, & olei bin, per singula ephi. septimo mense quintadecima die mensis in solennitate faciet, sicut supra dicta sunt, per septem dies, tam pro peccato, quam pro holocausto, & in sacrificio, & in oleo.

DISTIN-

DISTINCTIVS iam passionem Christi, redemptionem esse generis humani, per immolationem vituli, & per immolationem septem arietum, vitulorum & hirci singulis diebus obumbrat. Quod planè hinc colligitur, quod legem de agno occidendo decimaquarta luna repetit, quod non opus erat: & quem agnum ibi appellauerat, hinc vitulum facit, & soli summo Sacerdoti immolare præcipit. Quasi aperte doceret, comestionem illam agni Paschalis Christum figurasse, quem moriturum pro hominibus hinc immolatione vituli & memoratorum animalium, explicatius suggerit. Christus verò in cruce, immolatione vituli de grege, hoc est, indomiti & nõ subditi iugo, aptè exprimitur: qui iugo peccati collum submittere non potuit, seipsum in sacrificium obtulit, pro se quidem, quia peccatis omnium nostrum onustus pepedit: & pro toto populo, quia eorum omnium reus erat, idque summo labore, cuius symbolum bos aut vitulus existit. Vitulis item septem, & totidem arietibus, & vno hircu, continuis septem diebus, qui totum tempus dicunt, immolabatur: vt ex perfectione numeri, tam in animalibus, quam in dierum numero absolutam, & perfectam, quoad sufficientiam, redemptionem Christi intelligeres: & quod per omnes ætates, item vsque ad finem sæculi, Sacramento incruento per celebrationem Missæ, continuè erat sacrificandus, atque quoniam insuperabili labore & incredibili fortitudine opus hoc consumaturus erat; accommodatè satis vitulorum, & arietum immolatione, mysterium hoc significatur: Vnius tamen mastratione hirci, qui symbolum peccatoris gerit, quia totum genus humanum, vnus hominis peccatoris in Scriptura speciem retulit: vt in Esau & Cain, & in filio etiam prodigo figuratum est. & præterea, quoniam in lege in vno hircu, qui tanquam anathema, omnium peccatorum populi onustus extra populum eiceretur. Per singulos autem iuuenos & arietes, epham, id est, mensuram ephi, mensuram pro re quæ in sacrificiis sic mensurabatur, accipiendo. in ephis in super, hin olei misceri iubet: ita, quod panem aut frumentum cum oleo simul, cum animalibus offerre debebant, quod passio Christi Iesu, immolatis animalibus præsignata, panis spiritus futurus erat fidelibus, fomentumque luminis fidei, & omnium laborantium requies. Oleum enim & lassa membra recreat, & lumen fouet: atque ita dixit Dominus: Cũ exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Nam quis mundi amorem, pro amore sui creatoris, pro saluandis hominibus in cruce pendens, non commutabit? nemo sanè erit mentis compos, & ab affectuum feritate liber, quem tantus amor non deuincat, vt ad se amore pertrahat, quo tanquam pane nutriatur, & in super: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & egrediamur vos. Cum hircu verò nec ephi, nec hin olei offerretur: quod absque vlla consolatione, peccatorum onere pressus, tota animæ amaritudine, immanissima tormèta perpeffurus erat. Et quoniam vitæ Christianæ etiam comites indiuidui, meditatio passionis Christi, & exilij, quo peregrinamur à Domino, esse debent, præsignationi sacrosancti mysterij passionis Christi, celebrationem tabernaculorum, (quæ in memoriam peregrinationis in deserto decima quinta die mensis septimi, quem nos Decembrem appellamus, stas septem diebus, agebatur) immolationes expositorum animalium facere iubet; & simili ratione, cum oblatione, seu sacrificio, ex mensura ephi & olei memoratis.

Leuit. 16.

Ioan. 3.

Math. 12.

CAPVT XLVI.

Hæc dicit Dominus Deus: Porta atrij interioris, quæ respicit ad Orientem, erit clausa sex diebus, in quibus opus fit: die autem Sabbathi aperietur, & intrabit princeps per viam vestibuli portæ deforis, & stabit in limine portæ. & facient Sacerdotes holocaustum eius, & pacifica eius, & adorabit super limen portæ, & egredietur. porta autem non claudetur vsque ad vesperam, & adorabit populus terra ad ostium portæ illius in Sabbathis, & Calendis coram Domino.

QVIBVS rebus dies festi in Ecclesia honorandi & sanctificandi sunt, sub cortice festorum legis præscribit: quibus vt fideles pædagogentur, intendebat. hæc autem sunt

Z 4

sunt

funt orationes, & sacrificia, de quibus latè docet. De oratione ergo agens, hæc per ordinem præcipit: quòd non nisi septimo die post opera seruilia, & negotia, quibus corporalis vita versatur, aditum portæ Orientalis atrij Sacerdotum, qua ad orationem petendum erat, haberent. Deinde ingressum signat per viam vestibuli portæ exterioris. Tertio, holocausta & pacifica à Sacerdotibus celebrari exigit, quibus reconcilietur Princeps: atque his obseruatis in limine portæ orare iubet, & post eum omnem populum. ob quòd portam post eius egressum claudi non permittit. Quem morem in Sabbathis & Calendis, siue neomeniis colendis obseruari iubet. In eo autem, quòd Principi hanc legem imponit, Christianos omnes Ecclesiæ alloqui certum est: quos regnum & Sacerdotes fecit Christus Iesus sanguine suo, vt testatus est beatus Ioannes. Et quoniam caput in religione sequi omnes debent: Principem & summum Sacerdotem, qui virtutibus religionis, cæteros anteire debet, instituit. Et quia versari mente & ratione in regione rerum corporatarum, cum negotio, & tractatione rerum spiritualium, & intelligibilium, explicat (ob hoc enim quidam, animam hominis, numerum se mouentem posuit, quòd ad distincta & diuersa munera posita) sex diebus, quibus corporali vitæ vacatur, & negotiis sæculi totus animus est occupatus, portam Orientalem penitentiæ atrij Sacerdotum, clausam esse, dicit: Quia tunc ad res spirituales tractandas, animique negotia operibus fidei, spei, & charitatis expedienda, & necessitates spiritus Deo aperiendas, præclusus est aditus. Etenim cum vitæ spiritualis negotia aguntur, oculos mentis sursum attollimus, corque ipsam & amorem nostrum Deo in sacrificium offerimus, & Sacerdotum quodammodo munere fungimur, iuxta illud Dauid: Sacrificium Deo spiritus contribulatus, meritò per atrium Sacerdotum hæc præfigurantur. Rursus ingressus per viam vestibuli fieri debet, quòd in vestibulo de ratione negotij communicandi, & eorum, cum quibus habendum est, paulisper steretur: & ante orationem præparare animam oporteat, vt dixit Sapiens, intra seipsum oraturus ingrediens, sensusque iatus colligēs, Deum præsentem cernere, & intima quæque mentis penetrantem attendere, quem negotiari instituit. omnia quippe permeat, omnia lustrat, bonosque & malos semper intuetur, vbique præsens. sacrificiis Sacerdotum deinde reconciliari iniungit, vt doceret nos cor sursum prius attollere, cordaque Deo offerre, finemque nostræ orationis honorem Dei, & gloriam constituere, ob quam nostris necessitatibus prospiciat, petituri accedimus. Atque vt ad hæc accingaris, contemplare quid eo temporis articulo Christus pro te ageret. Nam cum nullum prætermiserit temporis momentum, in quo nostram salutem non operaretur, te otiantem accusabis, & officij gratitudinis te debitorem agnosces. sic enim Deo per amorem reconciliamur, Deum super omnia diligendo, vt cordis oblatione accepta, gratum fiat nostræ orationis munus. deinceps in limine portæ orationem fundere vult: quoniam omni humilitati nihil de se præsumendo, subiicere debet: Publicanum illum sequendo, qui se peccatorem accusando, propitiari Dominum petebat: Et rursus Abrahamum, qui se puluerem, qui ad omnem ventum superbiæ, auaritiæ, & cæterorum vitiorum statim leuatur, & ciuem item, ad omne opus bonum, absque Dei auxilio infœcundum fatendo, flectere iram Domini in Sodomitas excaudentem precabatur: & tu orans oculos in cælum attollere audes? caue tibi, & introspectiens te ipsum humilia: oratio enim humiliantis se, penetrat cælum. In quam etiam rem, inquit beatus Hieronymus, integra & solida fide orans, solum mysteria Dei adoret, nec exactius ea scrutari præsumat. Nam qui multum mel comedit, non est bonum ei; & qui scrutator est maiestatis diuinæ, opprimetur à gloria, dixit Sapiens. sed contentus quisque sit, videre nunc in speculo & in ænigmate, visurus aliquando facie ad faciem, vt inquit Paulus. Nulla enim mentis acies, quantumuis acuta, & perspicax est, quæ posset Deum intueri, vel eius naturam vlla ratione, aut cogitatione comprehendere: in cuius testimonium, templum illud augustissimum Salomonis aduentante Domino, densissima nebula oppletum est. vt veniens ad Moysen legem daturus Hebræis nube obscurissima montem Oreb obductum legimus. memoratam igitur orandi formam ducis, & strenui militis Christi populus sequendo similiter suo modo orabit in ipso ostio persistens, ne dum li-

dum limen valens attingere. Quam orationem præcipuè diebus festis exerceri debet, qui ad negotia animæ sunt deputati, quos per Sabbathi, & Calendas illius temporis intelligit. In ipsis enim est requies à laboribus corporalibus: & Domini resurrectio, quæ primùm nostram resurrectionem operata est, diebus Dominicis recolitur, vt illo tempore, in Sabbathis perfectio creationis, in primis diebus mensium, vbi lumen nouum Lunæ renascitur, in gloriam Domini, qui tenebras fugauerat, ab illis celebrabantur.

Holocaustum autem hoc offeret Princeps Domino in die Sabbathi sex agnos immaculatos, & arietem immaculatum, & sacrificium Ephi per arietem. in agnis autem sacrificium, quos dederit manus eius, & olei hin per singula Ephi. in die autem Calendarum vitulum de armento immaculatum offert, & sex agni, & arietes immaculati erunt, & Ephi per vitulum. Ephi quoque per arietem faciet sacrificium. de agnis autem sicut inuenerit manus eius, & olei hin per singula Ephi. Cumque ingressurus est Princeps per viam vestibuli portæ ingrediatur, et per eandem viam exeat. & cum intrabit populus terræ in conspectu Domini in solennitatibus, qui ingredietur per portam Aquilonis vt adoret, egredietur per viam portæ meridiana, egredietur per viam portæ Aquilonis, non reuertetur per viam portæ per quam ingressus est, sed è regione illius egredietur, & in mundanis, & solennitatibus erit sacrificium Ephi per vitulum, & Ephi per arietem: magnis autem erit sacrificium sicut inuenerit manus eius, & olei hin per singula Ephi.

SACERDOS, qui sacra tractaturus accedit, cum omni decencia, & reuerentia accedat oportet, ne manus Deo odibiles ingratum reddat sacrificium. Quapropter de præparatione & dispositione eorū, qui interpellatores sunt apud Deum pro populo docet. atque in primis cum eos nomine principis significet, planum est commendare eos tales desiderare, qui virtutum proceritate, & integritate, populum excedant, perinde ac Princeps, quem sibi met legem esse debere quidam dixit: similiter ac de viro iusto censuit beatus Paulus. Ad hoc autem omnes sensus, affectus, qui per sex agnos notantur, & voluntatem propriam, (quæ vt dux eos ad se trahere solet, quemadmodum aries oues) mortificatos in sacrificium offerre debent. quod cum virtutis animoso complexu exercebitur, fiet vt cæteri motus irracionales posthabeantur. Et cum oblatione cordis, item & omni puritate & sinceritate hæc postulat, quam olei hin significat: sicut Ephi, aut mensura similitæ (quæ purissimum farinae est) virtutem ipsam quæ vitæ integræ firmamentum, & purissimum quid existit. Vnde in sacrificio agnorum & arietis de Epha, & de oleo non sub certa mensura, sed prout facultates suggererunt, admiscere iubet: quoniam virtutis amplexus, poenitentia rigor, cordis puritas & amor, non omnibus æqua portio, sed prout Dominus suo auxilio & gratia dederit, contigit: cui cooperando, & vitia calcantur, & virtutes promouentur. Nullus enim homo quantumuis perfectus carere affectibus potest. cui rei testimonio est eximius ille perfectionis cultor Paulus, qui in culmine virtutum positus aliam legem mentis legi repugnantem sentire querebatur. hic etenim homo semper infirmus iacet, & moritur, quando contra Deum aut proximum eos sequendo, iniuriam committit. Vnde nobis exemplo extitit beatus Petrus, qui dum surgente infirmitatis affectu, & suam infirmitatem non agnosceret, in confessione Christi, ad mortem vsque perduraturum testatus est; tamen à cœlesti medico qui infirmitatem humanam, & morbosos affectus eius sic blaterantes, optimè intus, & in cute nouerat, ad mortem infirmari prædixit, dum reuelauit ante galli cantum ter ipsum negaturum: vt explicat Diuus Augustinus. Memoratam autem præparationem in Sabbathis præcipit, quo tempore requies peccatorum contingat oportet, quam summo opere optat. In diebus item Calen-

Aristot. 1.
Polit. 1.
Tim. 1.

Roman. 7.

Math. 16.

Calendarum, qui lucis nouæ celebrationem, hoc est, Euangelij sacri prædicationem & inuulgationem post importunam legis noctem præfigurabant. Vituli autem de armento, id est, indomiti, oblatio cum eisdem appendicibus adiungitur, quod carnis mortificationem signabat: qua summopere Deus delectatur. sic enim interpretatus est diuus Paulus, cum dixit: Obsecro vos fratres, vt exhibeatis corpora vestra hostiam sanctam & immaculatam & beneplacentem Deo, rationabile obsequium vestrum, & cætera. Et alibi: Semper mortificationem Iesu in corpore vestro circumferentes. insuper perseverantiam, & constantiam propriæ vitæ, commendat, & vitæ rursus aliorum curam. Illud, dum eadem porta Orientali, id est, intelligentiæ & contemplationis exercitio illuminatæ, qua tunc templum ingressus fuerat, egrediatur, nec animum despondeat muneris & officij onere: sed videat qualiter acceperit, vt inquit beatus Ioannes. Hoc autem, dum populo ingredienti atque per aliam portam egredientem Principem, id est, Sacerdotes, & altioris vitæ viros, illi duces strenuos & continuo se præsentent. Etenim vt doctrina, ita & vita, Episcopi & Sacerdotes, summum Pontificem Romanum, suum ducem sequendo, ductores populi Christiani esse debent: quos, sicut pastores oues, vt selectis morum & religionis pascuis alantur, indiuidui, sequi debent. Verum quare ingressus, & egressus, portas è regione oppositas, Orientalem nempe & Aquilonarem signat? quoniam cum in latiori vita populus agat, & furentibus mundi fluctibus huc atque illuc continuè impellatur, inter aduersa, & prospera, semper instantem gloriam Christi Iesu, constantibus: barathri autem tormenta, deficientibus, præ oculis habeant, admonet. vt his tanquam fræno cohibitis, & illis præmiis allectus, & tanquam appositis calcariis stimulatus, strenuus miles Christi, in officio virtutis, fortis semper se contineat. quod non recalcitrans plebs exhibebit, quando in specula vitæ Pontificem Ecclesiæ caput, suosque Sacerdotes naucleros, suis viderit operibus præstantes, quod verbis & doctrina docent. Et præterea docemur à virtute patientiæ, cum in aduersis & Aquilonaribus rebus agimus, ad cæteras virtutes, quibus halitus præstatur, progrediendum esse. & quod dum in prosperis tanquam in portu viuatur, securum statum nemo sibi promittat. Nam vt tunc vires reficiat, aliquantulumque respiret, & vt retrò, gressus faciendo, ad cursum mediis tribulis velocius ineundum, tempus id concessum est, quandoquidem post tempestatas tranquillum facere, & post lachrymationem & fletum exultationem infundere nouit Dominus. In maximo enim periculo constitutus, & in grauissima tentatione positus est, qui in statu florenti pro voto suo degit. Quapropter aliquando suo populo dixit Dominus: Dum ædificaueris domos, habuerisque armenta bouum, caue ne eleuetur cor tuum, & obliuiscaris Domini Dei tui, & cætera. similia denique sacrificia in nundinis fieri præcipit: quoniam in toto vitæ curriculo, quæ nobis pro nundinis datur, negotiationi virtutum, spiritualiumque donorum, vacare oportet, iuxta illud Domini: Negotiamini dum venio.

Cum autem fecerit Princeps spontaneum holocaustum aut pacifica voluntaria Domino, aperietur ei porta quæ respicit ad Orientem, & faciet holocaustum suum, & pacifica sua, sicut fieri solent in die Sabbathi, & egredietur, claudeturque porta postquam exierit, & agnum eiusdem anni immaculatum faciet holocaustum quotidie Domino. Semper manè faciet illud: & faciet sacrificium super eo cata manè, mane sextam partem Ephraim, & de oleo tertiam partem hin, vt misceatur simile, sacrificium Domino legitimum, iuge atque perpetuum, faciet agnum, & sacrificium, & oleum cata mane, manè holocaustum sempiternum.

Quo de Principe dicitur, de Sacerdotibus ob vitæ selectionem intelligi iam dictum est: quibus, cum spontaneum sacrificium fecerint supra id, ad quod ex obligatione tenentur, in diebus festis forma præscribitur. Atqui quoniam sacrificia hu-

cia huiusmodi, siue holocausta sint, siue pacifica, ex deuotione fiunt, vt diuinam beneuolentiam promereantur, vt se eisdem propendi Dominus pollicetur. Vnde portam Orientalem, id est, intelligentiam maiorem bonitatis diuinæ assequuturos certos facit: Quotò enim quisque se magis Deo consecrare nititur, tantò magis ei Dominus sui copiam facit, bonitatis, amoris, & cognitionis purioris participem faciendo. Quamobrem & post ipsum, porta clauditur, quam appetere populus non potest, qui tanti luminis non est capax: & amplius suam beneuolentiam ostendit, quod sacrificium sibi gratum futurum significat, agnum anniculum præscribendo: id est, Christum redemptorem nostrum in sacrificio Missæ à Sacerdote ministro; aut ab audiente Missam, (qui etiam offert) quo nihil gratius Deo, nec acceptius offerri potest, vt quotidie nunc in Ecclesia fit. Imò autem manè, id sacrificium exigit; quia manè, & ante prandium Missa celebratur: quod hic prænunciatum est, vt inquit Carthusianus. Verum quoniam, teste Hieronymo, manè in Scriptura pro propensione ipsa Domini, qua vix clamare incipientes exaudit, accipitur, vt eo loco: Manè exaudies vocem meam. & iterum: Manè præueniet manus eius Deo. Cum præuentione se Dominum exauditurum promittere non minus, probo. & nota, quod cum simlam & oleum miscere in hoc sacrificio mandet, minorem partem similæ, sextam nempe Ephraim, & maiorem olei, quia tertiam partem hin exigit: quod maxima animi lætitia, ex ingenti confidentia ebullientibus tuis. atque hoc perpetuum sacrificium sibi petit: proculdubio significans Euangelij sacrificium, id est, Missæ sacrosanctæ oblationem, in qua vsque ad finem sæculi Christus Iesus sempiterni Patris filius, est offerendus: & quoniam liberum à seruitute legis, & cum libertate Christiana hoc sacrificium celebrandum est: & quod tale sit, quod cætera lege præscripta, magna cum seruitute imposita, longè superexcedat, spontaneum, ac voluntarium nuncupatur.

Hec dicit Dominus Deus: Si dederit Princeps donum alicui de filiis suis, hereditas eius filiorum suorum erit; possidebunt eam hereditarie: si autem dederit legatum de hereditate sua vniuersorum suorum, erit illius vsque ad annum remissionis, & reuertetur ad Principem. hereditas autem eius, filiis eius erit, & non accipiet Princeps de hereditate populi per violentiam, & de possessione eorum, sed de possessione sua dabit hereditatem filiis suis, vt non dispergatur populus meus vnusquisque à possessione sua.

AMPLIUS filios suos in Ecclesia hic Dominus præsignari manifestius indicare pergit, cum donum Principis filio factum, perpetuò in hereditatem cessurum statuit: si verò in testamento legatum fuerit seruo, vsque ad annum iubilei obtenturum adiudicat: quo accedente, reuersurum ad Principem propriumque dominum declarat, vt filiorum tantum perpetua sit hereditas, in quo plane significat Dei Ecclesiam perpetuo vsque ad finem sæculi duraturam, cuiusque donaria nunquam in ea defectura: quia principis sunt, id est, Dei optimi maximi ea filio donantis. Quapropter in perpetuam eorum hereditatem cedent, quæ verò in lege, tanquam in testamento seruis legata (erat enim lex seruitutis, & ei subiecti, serui erant, non amore, sed timore seruientes) terminum habitura erant: & adueniente iubileo, id est, Euangelij tempore casura. Et rursus deuoluenda ad dominum suum, vt in filiorum perpetuam hereditatem cedant, subministrando Euangelio veritatem, quæ in intimis legis continebatur, & extrinsecus eius figuris promittebatur. hanc enim libertatem fidelium contra seruitutem legis explicuit Dominus, quando exactore tributorum instante, dixit Petro: Reges à quibus petunt didrachma, à filiis, an ab alienis? Respondenti verò, quod ab alienis, dixit: Ergo filij liberi sint. sed ne scandalizemus hos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascenderit tolle, & aperto

& aperto ore eius inuenies staterem, illum sumens da eis pro me & pro te. Vbi ad tempus gratia vitandi scandalum, facto docuit legalia seruanda. Er rursus idem insinuans, ait: Seruus non manet in domo in æternum. & tandem beatus Paulus in Epistola ad Hebr. hoc latius deducit, cuius primus scopus, hic est.

Et introduxit me per ingressum qui erat ex latere portæ in gazophylacia san-
ctuarij ad Sacerdotes, quæ respiciebat ad Aquilonem: & erat ibi locus ver-
gens ad Occidentem, & dixit ad me: Iste est locus vbi coquent Sacerdotes
pro peccato, & pro delicto, vbi coquent sacrificium, ut non efferant in a-
trium exterius, & sanctificetur populus. Et eduxit me in atrium exterius,
& circumduxit me per quatuor angulos atrij: & ecce atriolum erat in an-
gulo atrij, atriola singula per angulos atrij, in quatuor angulis atrij atriola
disposita quadraginta cubitorum per longum, & triginta per latum. Men-
suræ vniuersæ quatuor erant, & paries per circuitum ambiens quatuor atrio-
la, & culinae fabricatæ erant subtus porticus per gyrum. & dixit ad me:
Hæc est domus culinarum, in qua coquent ministri domus Domini victi-
mas populi.

DE NIQVE Sacerdotum & ministrorum Ecclesiæ officium explicando, ad lo-
cum portæ Aquilonis versus Occidentem protensum, vbi officinæ erant hostiis &
victimis concoquendis seruietes, Propheta introducit: & rursus ad atrium mu-
lierum extrâ educitur, vbi in angulis atrij atriola videt, quæ culinæ erant, & foci sub-
ter murum atrij per circuitum, in quibus ministri victimas coquebant. In officinis
quidem Sacerdotum Episcoporum, & maiorum Ecclesiæ principum officium desi-
gnare videtur: nam cum in interiori & sacratori atrio hæc constituantur, & Sacerdo-
tum officio deseruiant, non nisi magna & propria procerum Ecclesiæ opera pro suo
officio optimè fungendo denotant. signantur ergo loca secretiora, in quibus intelli-
gentiæ sanctæ Scripturæ, vt Dei voluntatem apertius agnoscant, incumbunt: ora-
tionibus pro sui officij expletione diligentius vacant, & peccata populi consideran-
do, diuinam iustitiam placando, igne charitatis incendunt atque absumunt: Qui e-
nim peccata populi comedunt, vt inquit Propheta, sic ea coquere, & extrâ eiicere
oportet. Vnde quoniam mysteria magna, & quæ supra eorum captum sunt, populo
non sunt committenda, (nam esset in porcos margaritas proiicere, in exteriori a-
trio offerre prohibet. in fociis verò ministrorum, caterorum Sacerdotum, ministran-
tium Ecclesiæ, qui suis orationibus, suffragiis, & sacrificiis in Ecclesiis Deum placare,
eius beneuolentiam populo promereri, atque eidem placatum pro officio redde-
re curare debent, munia proculdubio significantur. Vnde quoniam strictius populo,
vitam agere debent, in angulis extrâ frequentiam populi eorum loca disponun-
tur. & quoniam sub fide sanctissimæ Trinitatis & quatuor virtutum cardinalium
integrali quadrato, suum officium soluere oportet, ministros ipsos erudiendo: fo-
cos, & culinas triginta cubitorum in latitudine, & quadraginta, in longitudine
disposuit.

CAPVT XLVII.

T conuertit me ad portam domus, & ecce aquæ egrediebantur subter li-
men domus ad Orientem. facies enim domus respiciebat ad Orientem: a-
quæ autem descendebant in latus templi dextrum ad Meridiem altaris.
Et eduxit me per viam portæ Aquilonis, & conuertit me ad viam foras portam
exteriorem, viam quæ respiciebat ad Orientem. & ecce aquæ redundantes à la-
tere dextero, cum egrederetur vir ad Orientem, qui habebat funiculum in ma-
nu sua, & mensus est mille cubitos, & transduxit me per aquam vsque ad talos:
rursusque mensus est mille, & transduxit me per aquam vsque ad renes, & men-
sus est

sus est mille, torrentem quem non potui pertransire, quoniam intumuerant aquæ
profundi torrentis, qui non potest transuadari. & dixit ad me: Certè vidisti
fili hominis.

DO CET Spiritus sanctus apertè in hoc capite, omnia ea quæ de templo dixe-
rat, mysteria Christi Iesu & Ecclesiæ obumbrasse, lineisquæ rudibus duxisse, quod
& beatus Paulus explicuit, quando supereminentis scientiæ & charitatis Christi
culmen inaccessibile enarrans, mensurarum huius templi, quæ ad eò intellectus
omnium legis peritorum vexauerant, meminit: atque de Christi morte, & mira-
bili vita eas mensuras intelligens dixit: Sciatis iam tandem comprehendere cum
omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo. & profundum supereminentis scien-
tiæ charitatis Christi, & cætera. Et Ecclesiæ ipsa similiter Spiritus sancti lumine edo-
cta interpretata est: siquidem in introitu Missæ, tempore Paschali, aquam & san-
guinem lateris Christi, ex quo tota effluxit Ecclesiæ, celebrando, hunc locum addu-
cit, dicendo: Vidi aquam egredientem de templo de latere dextero, & omnes ad
quos peruenit aqua ista, salui facti sunt. vt subscipit etiam Rupertus. & ipsemet
Dominus corpus suum sacratissimum, templum appellauit, atque de eo legis ma-
gistros debuisse hunc locum intelligere notauit, cum dixit: Soluite templum hoc,
& in tribus diebus illud excitabo: atque ita proculdubio de Christo eiusque Ec-
clesiæ omnia intelligenda sunt. Vnde à capite ad corpus sæpe fit transitus, & è con-
trâ, & quæ sint gratiæ doctrinæ, & efficaciarum descripti templi manifestat. Dicit ergo
Propheta sanctus, quod cum in atrio exteriori mulierum ageret, Angeli ductoris
nutu, versus portam Orientalem domus conuersus est: vbi multitudinem aquarum
ex eius limine scaturientium, & veluti fluuium decurrentem, ad latus dex-
trum versus Meridiem vidit: qui fluuium doctrinæ sacræ Euangelij significat,
de quo dixerat Dauid: Fluminis imperus lætificat ciuitatem Dei. Et fontis locum
insinuat: quia ex limine domus egrediebatur. Limen autem Ecclesiæ Christus est:
ipse enim dixit: Ego sum via & veritas. & iterum, Ego sum oslium; si quis per me in-
troierit, saluabitur. Et porro fontem hunc, fontem illum esse, ex quo perennes, &
dulcissimæ aquæ doctrinæ cœlestis promanassent, Samaritanæ explicuit, dicendo:
Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum; sed aqua, quam ego
dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Quod & illustri vates
obumbrauerat, dicendo: Omnes sitientes venite ad aquas. & multò antè sacer-
dotem Dauid, doctrinam sacram Euangelij, quam proponat Catholica Eccle-
sia, aquam & pasqua esse fidelium prodit, cum dicit: Dominus regit me, nihil mi-
hi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit, super aquam refectiois educauit me.
Hanc verò aquam ad latus dextrum templi, versus Meridiem decurrere videbat:
quoniam ad eos peruenit qui à dextris sunt, & ad electorum numerum pertinent:
quod ex auxilio, & diuino calore gratiæ contingit: vnde versus Meridiem incli-
nabatur. Rursus, ab hoc loco eductus est Propheta per Septentrionalem portam
atrij scilicet Sacerdotum, & circuire eum fecit dux suus per viam exteriorem, vs-
que ad portam Septentrionalem, quæ erat in extrema parte montis, ad viam quæ
respiciebat ad Orientem: vbi à latere dextro templi & sinistro ingredientium vi-
dit aquas dimanantes, quas ductor eius funiculo, aut regula lineæ dimetiens, men-
sura mille cubitorum, quater adhibita, Prophetam paulatim introduxit: ita vt
talos primùm aqua pertingeret, deinde genua, tertio femora, donec quarto iam
mensura applicita, inuentum est torrentem transuadari non posse. In quo etiam in-
crementa fidei per paulatinos progressus, donec innumerabilis exercitus in fine
mundi fiat, quando reliquiæ Israël conuertentur, significantur, vt placet pluribus;
mihî tamen omnino probatur, quod diuus Paulus interpretando hunc locum di-
xit: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt
iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. diuinæ etenim voluntatis cognitio per aquas
has sanctæ Scripturæ, quatenus ad nostram spectant salutem, mensura Angeli nos in-
struente, cum timore & tremore, sub humilitatis mensura, diligenter procuranda
est: Ceterum qui plus iusto progredi voluerit, & scrutator esse præsumperit maie-
statis diuinæ, opprimetur à gloria, vt dixit Sapiens. Quocirca Propheta sub men-
sura mille

ra mille cubitorum ter repetita, introductus est in aquas, & tandem restitit earum profunditatem cernens. Quælibet igitur pars scripturæ æqualem veritatem continet, & æquè absoluta in puritate, & mysteriorum reuelatione exiit, perinde ac millenarius numerus totus & perfectus est: & sic totum & absolutum, quod ad nostram redemptionem, salutem & instructionem pertinet, planè reuelatum est, & fide explicatum. Quapropter ea duce gradiendum est, eius autem rationes scrutari velle, articuloꝝ fidei examinari causas, & digito rationis omnia velle tangere, incomprehensibilia iudicia Dei attingere, & inuestigabiles vias eius, quas Paulus admiratur, velle cognoscere, & metas Angeli, Prophetæ ductoris transcendere, impermeabileque pelagus, in quo Angelus sistit, velle transuadare niti, diabolica præsumptio est. Quapropter consideratione & perpetua memoria hæc digna esse commendâs, vt heretici & superbi homines, qui absque fide Ecclesiæ suo arbitrio omnia volunt examinare, supercilium deponant, subdit: Vidisti hæc filii hominis.

Et eduxit me, et conuertit ad ripam torrentis. cumque, me conuertissem, ecce in ripa torrentis ligna multa nimis ex utraque parte: et ait ad me: Aquæ istæ quæ egrediuntur ad tumulos sabuli Orientalis, et descendunt ad plana deserti, intrabunt mare, et exhibunt, et sanabuntur aquæ, et omnis anima viuens quæ serpit quocumque, venerit torrentis, viuet, et erunt pisces multi satis postquam venerint illuc aquæ istæ, et sanabuntur. Et viuent omnia ad quæ venerit torrentis. Et stabunt super illa piscatores ab Engadi vsque ad Enagalim, siccatio sagenarum erit, plurima piscina erunt piscium eius, sicut pisces maris magni multitudinis nimie. In littoribus autem eius, et in palustribus non sanabuntur, quia in salinas dabuntur. Et super torrentem orietur in ripis eius ex utraque parte omne lignum pomiferum. non defluet folium ex eo, et non deficiet fructus eius. per singulos menses offeret primitiua, quia aquæ eius de sanctuario egredientur, et erunt fructus eius incibum, et folia eius ad medicinam.

Qui amplius progredi non poterat, sui ducis opera ad ripam regreditur, & quæ passibus assequi non valuit, oculis cernit, & vberes aquarum, ac amnis fluctus inde contemplatur. atque imprimis vtramque ripam arboribus consistram videt, & de effectu, & efficacia aquarum ab Angelo edocetur. qui primùm decursum illius describit, deinde proprietatem aquæ indicat, quæ cæteras quantumuis amaras dulcorare habeat: & fecunditatem retinet, qua non solum animalia conseruet & gignat, sed & fructiferas arbores, quæ perpetuum virorem referant, procreet. Principio ergo inter initia ipsius fluminis, feraces arbores in vtraque ripa prospicit, quæ sancti sunt Apostoli, qui non solum verborum foliis, quibus prædicationi operam dabant, sed operum omnigenæ virtutis fructibus, aquis illis irriguis, in nouas creaturas renatos, vegetatos, & auctos fuisse ostenderunt. & simul cum aquis exortos videt: quoniam verbi Dei prædicatio, & renatio fidelium per sanctum sacramentum baptismi, à Christo Iesu ipsis demandata est. Angelus deinde talem decursum demonstrat, quod amnis bifidus descendat in tumulos Sabuli, id est, in Galilæam, quæ in Orientem vergebat, & in plana deserti, id est, in mare Tyberiadis, vt interpretantur Hebræi: ob id quod locum planum, & campestem decurreret: & ex altera parte Mare mortuum ingredi videt, & exeuntem mare aliud intrare, Mediterraneum nempe, aut Oceanum vt vult Hieronymus. in quo peregrinationem Apostolorum, prædicationem Euangelij, & salutem Baptismi, aquarum caelestium, per vniuersum mundum, Angelus prædicat. secundum quod Dominus instituit, dicendo: Euntes prædicate Euangelium omni creature: qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, & cætera. proprietatem autem declarans, dicit: vim habere dulcorandi & saporandi aquas maris, ex sua natura salas, & amaras. hoc est, disciplinas naturales, quas Philosophi suis erroribus ingrossauerunt, & præcepta virtutum, quæ suis moribus corruerant, & fecunditatem item enarrans, dicit: longè diuersam esse rationem huius fluij, & maris mortui: Nam pisces, qui in mare mortuum descendebant, nullo modo viuere poterant, tantum abest vt eos gigneret ac procrearet. fluius autem iste sacer, & receptos procreat, & nouos gignit, vnde subdit: Erunt pisces multi satis, postquam venerint illuc aquæ istæ & sanabuntur, & viuent omnia, ad quæ peruenerit torrens. sed vnde hoc? quia talis vis est huius diuinæ aquæ prædicationis, Euangelij, & Baptismi, vt omnes, ad quos peruenerit, viuant. Quantumuis, modo animantium, quæ absque pedibus mouentur, terram omnium vitiorum comederint, & per eam serpsent. At, quia homines pisces fecerat, qui piscatorum industria capiuntur, piscatores sacros Apostolos prænunciat, vt per Hieremiam Dominus antè dixerat: Ego mittam piscatores multos, & piscabuntur eos. Quia, ab Engadi, id est, à principio maris mortui, vsque ad Engalim, qui est terminus eius, auctore Hieronymo, siccatio retium aut sagenarum erit, id est, vberima erit piscatio: vt in eo loco contingit, vbi tantum piscium captura exercetur, & ea homines viuant: neque aliud quam retium expansio & siccatio eo loco videatur. Quod ex officio Apostolis incubuisse docuit Dominus, cum in vocatione eorum dixit: Venite post me, & faciam vos fieri pisces hominum. Per mare enim illud mortuum mundus significatur, qui ad mortem & interitum cunctos ducit, qui vita & moribus eius se assecras profitentur: Qui verò eum contempserint, quisque huius gemini fluminis, fidei doctrinæ & Baptismi tincti fuerint, ex quouis statu, sorte, institutoque viuendi hominum piscis rationes euadent: ideoque sacra- ti, (perinde ac in mari magno Mediterraneo & Oceano omnes species piscium) varij viuendi generis homines continentur. Centum autem quinquaginta tres piscium species in eo degere, ex naturalibus accepisse Hieronymus testatur: vnde centum quinquaginta tribus refertum rete piscibus extraxerunt Apostoli ad iussum Domini: vt absque vlla personarum acceptione, proculdubio omnes ad fidem vocandos esse significaret. At, qui extra alueum huius fluminis, id est, Catholicæ Ecclesiæ fidei commorabuntur, & si ad littora appropiauerint, quia in paludibus, quæ aquam foetidam continere solent, & in locis canosis vitiorum detinentur, non sanabuntur, infirmi & mortui remanebunt: quia in salinas, inquit, dabuntur, hoc est, in sua amaritudine manebunt. & vt sal non sapit, etsi omnibus condimentis det saporem, ita erunt reprobi homines sibi inutiles, vtiles tamen electis: & ad eorum probationem proficui. vel quod conuertentur in statuam salis, etiam si Ecclesiam ingressi fuerint, & eius rigationibus in littoribus procreentur, si retro respicientes, in canosis vitiorum locis permanerint. Qua nota hinc Spiritus sanctus primùm hereticos inurit, qui semel Ecclesiam ingressi, ad loca canosa littorum confugerunt. Denique fecunditatem amplificando, arbores frugiferas in vtraque ripa orituras monstrat, quæ folia nunquam amittent continuum virorem seruantes: & perpetuo, temporibus debitis iustos fructus reddent, qui in cibum fidelium erunt, & eorum folia in medicinam: Etenim seruus Dei, & vita verè Christianus, lignum certè pomiferum est ex his, quæ ligna illa paradisi significabant, vbi primus homo positus fuit: Equidem fructus humilitatis, mansuetudinis, patientiæ, obedientiæ ceterarumque virtutum opportuno tempore proferet, qui spectantibus, & conuenientibus, in cibum vitæ instituendi erunt. Et similitum fidelium verba, quæ instar foliorum homini data sunt, plena charitate & pietate ad virtutem promouendam, his quibuscum versantur, in medicinam erunt. Verùm peculiariter notat hinc Spiritus sanctus episcopos, doctores & prædicatores Ecclesiæ, qui Apostolis in officio prædicationis succedunt: ab Ecclesia enim Catholica horum ministerio viros diuini cultus & ceremoniarum (quæ ad eius solennitatem, fidei protestationem, & fidelium excitationem pertinent) nunquam decidet. quod Dauid prædixerat: Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, & folium eius non decidet, & dabit fructum in tempore suo: vnde nec à fructu operum cessabit, quod contra insaniam omniū hereticorum nostri temporis tanto tempore ante, hinc Dominus prænunciavit. fructus operum poenitentiae in cibum fidelium, & folia, id est, prædicationis cuiusuis verbis, veluti arboris virentis foliis virtus, extenditur & dilatatur. de quo in nostris Commentariis super Apocalypsim hunc locum beato Ioanne interpretante.

fuis moribus corruerant, & fecunditatem item enarrans, dicit: longè diuersam esse rationem huius fluij, & maris mortui: Nam pisces, qui in mare mortuum descendebant, nullo modo viuere poterant, tantum abest vt eos gigneret ac procrearet. fluius autem iste sacer, & receptos procreat, & nouos gignit, vnde subdit: Erunt pisces multi satis, postquam venerint illuc aquæ istæ & sanabuntur, & viuent omnia, ad quæ peruenerit torrens. sed vnde hoc? quia talis vis est huius diuinæ aquæ prædicationis, Euangelij, & Baptismi, vt omnes, ad quos peruenerit, viuant. Quantumuis, modo animantium, quæ absque pedibus mouentur, terram omnium vitiorum comederint, & per eam serpsent. At, quia homines pisces fecerat, qui piscatorum industria capiuntur, piscatores sacros Apostolos prænunciat, vt per Hieremiam Dominus antè dixerat: Ego mittam piscatores multos, & piscabuntur eos. Quia, ab Engadi, id est, à principio maris mortui, vsque ad Engalim, qui est terminus eius, auctore Hieronymo, siccatio retium aut sagenarum erit, id est, vberima erit piscatio: vt in eo loco contingit, vbi tantum piscium captura exercetur, & ea homines viuant: neque aliud quam retium expansio & siccatio eo loco videatur. Quod ex officio Apostolis incubuisse docuit Dominus, cum in vocatione eorum dixit: Venite post me, & faciam vos fieri pisces hominum. Per mare enim illud mortuum mundus significatur, qui ad mortem & interitum cunctos ducit, qui vita & moribus eius se assecras profitentur: Qui verò eum contempserint, quisque huius gemini fluminis, fidei doctrinæ & Baptismi tincti fuerint, ex quouis statu, sorte, institutoque viuendi hominum piscis rationes euadent: ideoque sacra- ti, (perinde ac in mari magno Mediterraneo & Oceano omnes species piscium) varij viuendi generis homines continentur. Centum autem quinquaginta tres piscium species in eo degere, ex naturalibus accepisse Hieronymus testatur: vnde centum quinquaginta tribus refertum rete piscibus extraxerunt Apostoli ad iussum Domini: vt absque vlla personarum acceptione, proculdubio omnes ad fidem vocandos esse significaret. At, qui extra alueum huius fluminis, id est, Catholicæ Ecclesiæ fidei commorabuntur, & si ad littora appropiauerint, quia in paludibus, quæ aquam foetidam continere solent, & in locis canosis vitiorum detinentur, non sanabuntur, infirmi & mortui remanebunt: quia in salinas, inquit, dabuntur, hoc est, in sua amaritudine manebunt. & vt sal non sapit, etsi omnibus condimentis det saporem, ita erunt reprobi homines sibi inutiles, vtiles tamen electis: & ad eorum probationem proficui. vel quod conuertentur in statuam salis, etiam si Ecclesiam ingressi fuerint, & eius rigationibus in littoribus procreentur, si retro respicientes, in canosis vitiorum locis permanerint. Qua nota hinc Spiritus sanctus primùm hereticos inurit, qui semel Ecclesiam ingressi, ad loca canosa littorum confugerunt. Denique fecunditatem amplificando, arbores frugiferas in vtraque ripa orituras monstrat, quæ folia nunquam amittent continuum virorem seruantes: & perpetuo, temporibus debitis iustos fructus reddent, qui in cibum fidelium erunt, & eorum folia in medicinam: Etenim seruus Dei, & vita verè Christianus, lignum certè pomiferum est ex his, quæ ligna illa paradisi significabant, vbi primus homo positus fuit: Equidem fructus humilitatis, mansuetudinis, patientiæ, obedientiæ ceterarumque virtutum opportuno tempore proferet, qui spectantibus, & conuenientibus, in cibum vitæ instituendi erunt. Et similitum fidelium verba, quæ instar foliorum homini data sunt, plena charitate & pietate ad virtutem promouendam, his quibuscum versantur, in medicinam erunt. Verùm peculiariter notat hinc Spiritus sanctus episcopos, doctores & prædicatores Ecclesiæ, qui Apostolis in officio prædicationis succedunt: ab Ecclesia enim Catholica horum ministerio viros diuini cultus & ceremoniarum (quæ ad eius solennitatem, fidei protestationem, & fidelium excitationem pertinent) nunquam decidet. quod Dauid prædixerat: Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, & folium eius non decidet, & dabit fructum in tempore suo: vnde nec à fructu operum cessabit, quod contra insaniam omniū hereticorum nostri temporis tanto tempore ante, hinc Dominus prænunciavit. fructus operum poenitentiae in cibum fidelium, & folia, id est, prædicationis cuiusuis verbis, veluti arboris virentis foliis virtus, extenditur & dilatatur. de quo in nostris Commentariis super Apocalypsim hunc locum beato Ioanne interpretante.

pretante, multa diximus. Verum attende, quam ad proprietates maris alludens, mundi ingenium oculis subiicit: Nam illius aqua amara est ob nimiam terrestriatatem adustam, quam admittit: & ob eandem causam crassa & salsa, quod salis principium extat: pisces huiusmodi aqua in magna copia generat, dempto illo mari mortuo, quod illos enecabat. Mundus autem amaritudinem nocivam habet, quam eius affectu vsque adeo experiri nollent: grossitiem etiam, & terrestrem salidinem vsque adeo, vt sensuales & terrestres homines efficiat, vt salinarum loco adaptetur: qui salem generet aliis rebus saporem praebentem, cum nullum ipse in se retineat. Procreat praeterea homines inquietos, huc atque illuc agitados, honorum & diuitiarum fucis, quemadmodum mare, pisces continuo fluctibus actos, quos tandem interimmit, similiter ac pisces, mare illud mortuum.

Hæc dicit Dominus Deus: Hic est terminus in quo possidebitis terram in duodecim tribubus Israël: quia Ioseph duplicem funiculum habet. possidebitis eam singuli æquè ut frater suus, super quam leuavi manum meam, ut darem patribus vestris: & cadet terra hæc vobis in possessionem. Hic est autem terminus terræ ad plagam Septentrionalem à mari magno via Bethalon, venientibus Sedada, Emath, Beratha, Sabarim, quæ est inter terminum Damasci, & confinium Emath, domus Thicon, quæ est iuxta terminum Hauram. & erit terminus à mari usque ad atrium Enon terminus Damasci, & ab Aquilone ad Aquilonem terminus Emath plaga Septentrionalis. porro plaga Orientalis de medio Hauram, & de medio Damasci, & de medio Galaad, & de medio terræ Israël Iordanis determinans. ad mare Occidentale metiemini plagam Orientalem. plaga autem Australis Meridiana à Thamar vsque ad aquas contradictionis Cades, & torrens vsque ad mare magnum. Et hæc est plaga ad Meridiem Australis, & plaga maris mare magnum à confinio per directum donec venias Emath. hæc est plaga maris. & diuidetis terram istam vobis per tribus Israël, et mittetis eam in hereditatem vobis, & aduenis qui accesserint ad vos, qui genuerint filios in medio vestrum, & erunt vobis sicut indigenæ inter filios Israël. Vobiscum diuident possessionem in medio tribuum Israël. In tribu autem quacunque fuerit aduena, ibi dabit is possessionem illi, ait Dominus Deus.

Marth. 6. PRIMVM quærite regnum Dei, & omnia adiicientur vobis, dixit Dominus. Quapropter cum quæ ad spiritum & ad institutionem religionis pertinent, docuisset: nunc quæ ad vitam corporalem conuenienter traducendam spectant, edifferit. & primùm quoniam tribus Levi propriam sortem non habuit, sed in medio filiorum Israël habitabat, iuxta Domini præceptum. Vnde ne fors vna restaret vndecim solùm manentibus filiis Iacob, qui sortes acciperent, pro duobus filiis Ioseph Ephraim & Manasse, quos Iacob adoptauerat, duplicem sortem Ioseph obtinere statim dicit. vult autem in æquales fortes partiri, vt æqualitas iustitiæ indenter feruetur. Deinde in quatuor plagas Septentrionalem, Orientalem, Meridionalem, & Occidentalem quam à mari vsque ad mare, quod mare Mediterraneum, latus Occidentale terræ promissionis claudere dicitur ciuitatibus proterminis nominatis, diuidit: & tandem profelytis & aduenis in tribu, quam coluerint hereditatem signari districtè præcipit. Cæterum cum libro Numerorum & Iosue terræ promissionis partitio facta fuerit, quorsum hæc tertio distribuitur? Quoniam non eo sanè diuinus Spiritus tendit, vt Israëlita terram illà possiderent, sed in Ecclesiam, quam terra illa significabat. Picturus enim imaginem artifex, non semel, sed pluries ruditer eam deducit, deinde proprus & ad viuum exprimit: sic diuinus artifex nostræ ruditati sese accommodando, Ecclesiam suam diuinis mysteriis illustraturus, non semel, & iterum, sed tertio, vt distinctius, & expref-

Num. 23.
Iosue 19.

expressius eius sacramenta depingeret, ad eaque impensius præpararet, rudibus, & sensibilibus figuris obumbravit. Hoc igitur loco sacramentis memoratis dispositis, eius pacificam vitam, amplitudinem, & ardentem charitatè repræsentat. Primùm ergo eius in omni iustitia & æqualitate pacificum & tranquillum statum sensibus ingerit: dum Ioseph, qui Christum specialiter retulit, & subcrescens interpretatur, duplicem sortem obtinere dicit: cæteri verò æqui, ait, sunt vt frater es, quia Christum Iesum caput nostrum, (qui gratia & sapientia profecit apud Deum, & homines, vt dixit Euangelista: & duplicia dona possedit, quia plenitudinem gratiæ & veritatis, vt decebat vnigenitum Patris) signauit. Duplum autem, redundantem gratiarum copiam significare prodidit aliquando Scriptura, dicens: Loquimini ad cor Hierusalem, & aduocate eam, quoniam completa est malitia eius, dimissa est iniquitas illius: suscepit de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis suis. In eo vero quod cæteros æquè, vt frater suus, possessiones habituros prænuntiat, mutuam charitatem simul & iustitiæ æqualitatem commendat. Quem locum explicans beatus Paulus, in ea nos animi propensione esse voluit, vt omnia possidentes, simus tanquam nil habentes. Amplitudinem verò & maiestatem eius prædicat, dum in quatuor plagas eam distribuit, quod est, vineam hanc Domini, per omnes quatuor orbis partes suos palmites & propagines dilataturam. Quoniam autem Euangelij prædicatione duodecim magistris Apostolis in ea defudantibus, & ab Hierusalem & finibus Iudæorum, (qui in lege reclusum Euangelium retinuerant) incipientibus, sub nomine duodecim tribuum eam sortitur: & vrbes Iudæorum terminos diuisionis constituit. quia de Syon exibat lex, & verbum Domini de Hierusalem. Et rursum Dauid dixerat: Virgam virtutis tuæ emittere Dominus ex Syon: per virgam Euangelij prædicationem intelligendo. Tandem charitatem maximè commendat, dum non solùm incolas & proprios ciues, sed profelytos, aduenas & quoscunque extraneos, qui in eorum habitationem & gratiam se receperint, vt complectantur, iubet, & de suis sortibus hæreditaria bona ac si indigenæ essent, conferant.

In quo (vt optimè adnotauit diuus Hieronymus) gentes non solùm ad gratiam Euangelij (repugnantibus Iudæis) esse recipiendas, sed beneficijs & terrenis bonis, ad vitæ commodum & sustentationem esse donandas significabatur. In qua re maximè veniunt laudandi Christiani Principes, qui Mauros, Indos, & ex quibusuis aliis nationibus ad fidem & gratiam Baptismi venientes largitionibus & donariis congruis, vt deceter vitam, & non in aliorum contumelia & opprobrio viuere possint, honestant: & veluti calcaribus appositis, ad stadium vitæ Christianæ currendum instimulant. Qua ratione insuper cæteros infideles, qui spectatores agunt, & vt ex specula religionem Christianam intuentur, ad eius amplexum per sui conuersionem sic alliciunt, & inuitant, vt nec misera & calamitosa temporalis vita, patria & patriis bonis relictis, eos à salute sua deterreat. è contra verò facientes grauius reprehendendi veniunt, tanquam Euangelij gratiæ iniuriam inferentes. Nam si vt tempore primitiæ Ecclesiæ, viderent Christianos propria non habere, occasionem non fumerent, sua bona retinendi causa, gratiam Euangelij non recipere: sed cum nos videant possessiones, & diuitias possidere, quod status gubernationis Ecclesiæ (cessante tempore congregationis ouilis in orbè cognito) necessariò postulauit aduenientes, non sunt miseri relinquendi. Vnde in orbe Indorum nunciuento, secus faciendum esset: & interesse omne in prædicatoribus Euangelij cessare debuisset. Maximè autem ab ingressu Ecclesiæ retardantur, imò & retrahuntur, qui nos dominos, & vita præsentis felices prospiciunt: se verò, si eam ingrediantur, seruos, miseros, & omni auxilio temporali destitutos. Et quid? O Deus! si pro spolio propriarum rerum, Euangelij gratiam vendere violentos, videant? quod procul absit ab animo Christiano. Etenim tantum flagitium fieri, nec à cupidis magis amplificandæ rei, quam honoris & gratiæ Christi, patrari unquam posse, in animum meum induxi. Effet enim suspicio, & species tantum mali tollenda: eos illustratos iam, in suis bonis, & vitæ subsidijs cohonestatos, permittendo. Sed his omissis, pro his qui apud nos conuertuntur ex paganismò, lex à regibus & principibus statuenda esset, vt de bonis communibus regni, & rerum

& rerum publicarum, sic ad Deum Christianamque fidem properantibus, pro qualitate personarum, quibus vitam negotiari, & apte traducere possent, bona designarentur: quandoquidem relicta patria, & patriis bonis ad Ecclesiam terras confugiunt. Nam in suis regionibus permanentibus eos in suis bonis tueri & protegere iam necessarium esse duximus. Etenim hæc Domini sententia cum ad charitatem pertineat, adhuc suadente, & forsitan precipiente charitate Dei & proximi, vim suam retinet.

CAPVT XLVIII.

In hac nomina tribuum à finibus Aquilonis iuxta viam Ethalon pergentibus Emath, atrium Enam terminus Damasci ab Aquilone iuxta viam Emath. & erit ei plaga Orientalis mare Dan vna, & à termino Dan à plaga Orientali vsque ad plagam maris Asser vna. & super terminum Asser à plaga Orientali vsque ad plagam maris Nephtalim vna. & super terminum Nephtalim à plaga Orientali vsque ad plagam maris Manasse vna. & super terminum Manasse à plaga Orientali vsque ad plagam maris Ephraim vna. & super terminum Ephraim à plaga Orientali vsque ad plagam maris Ruben vna, & super terminum Ruben à plaga Orientali vsque ad plagam maris Iuda vna.

POSITA terræ descriptione in generali, singulis iam tribubus suas partes accommodat: & ab Oriente versus occasum ad mare vsque mediterraneum, quod terram sanctam ab Occidente claudit incipiendo à latere sinistro Aquilonis, singulas hereditates designat. Hunc autem ordinem seruat: quod quatuor partibus distributis, in qualibet trium tribuum hereditates distinguit. & in prima parte versus Aquilonem sita, & urbibus nominatis distincta tribus Dan primò ponitur, deinde Asser, & tertio in eius confinio Nephtalim. In secunda & contermina parte, è vicinio se tangentes æquales, & animo similes portiones, ab Occidente vsque, ad mare versus occasum, Manasse, Ephraim, & Ruben, ordine quo numerantur, distribuantur. quibus statim & in medio loco tribus Iuda, Benjamin, & Simeon in tertia parte hæreditantur. In cuius confinibus succedit quarta pars, quam tres residuæ tribus Isachar, Zabulon, & Gad ordine distinctionis possessionem occupant. sub cortice autem & ruditate huius literæ, Ecclesiam Catholicam munificentiam, Spiritum sanctum descripsisse non dubitat Hieronymus, his ductus argumentis: quod æquales omnibus tribubus portiones signentur, & non pluribus, & maiori tribui maior portio, vt Moses fecerat: Item quod in illa descriptione ob insignem fortitudinem Iudæ & Ephraim extrema loca occuparunt: illa Meridiam, hæc verò Aquilonem locum oppositum: hic non sic vt vides, & tandem quòd illic vrbes confugij pro homicidiis decernebantur, quarum hoc loco nulla mentio fit. Atque non sanè alia ratione, quam quòd Ecclesiam delineat, quæ bonâ spiritalia, quæ ad salutem necessaria sunt, vt fidem sacramentorum, Christi que pollicitationes æquè tota possideat, ac quælibet eius pars, & singulum membrum, quod proprio vitio, & peccato tanta bona à se non ablegauerit: Quamobrem æquales sortes & non pro quantitate tribuum hic designantur. pace deinde Christi Iesu actura videbatur: secundum quod de ea cecinit David, dicens: Qui confortauit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te, qui posuit fines tuos pacem, & cætera. Et quod item tota sacra esset, ad quam confugere debuissent nationes, & omnes quorum cæli cura interesset: nec defensionis gratia tribus fortiores in extremis collocantur, nec vrbes illæ confugij, quæ Ecclesiam figurabant, ad quam salutis animæ gratia omnes confugere debent, recensentur. secundo etiam loco ad hoc agit longus sermo, qui de tribu Iuda, speciali ratione & priuilegio, Ecclesiam referent, & ipsam concernentibus, in memorata possessionum distributione interponitur, & quam plurimum circa eam immoratur: quod figuratò & rei quam obumbrabat ratio esset. dicit hic textus.

Et su-

Et super terminum Iuda à plaga Orientali vsque ad plagam maris erunt primitiæ quas separabitis viginti quinque milibus latitudinis, & longitudinis, sicuti partes à plaga Orientali vsque ad plagam maris. & erit sanctuarium in medio eius.

5 CONGRVENTER quidem, qui in medio virtutis habitaculum constituit, cõtra vitiorum decertationem, in eum locum certatim contendendum, cuius à Deo amator existit, vt Deus virtutum nuncupetur: & qui medium hominis, cor scilicet sic dilexit, vt illud inhabitare semper cupiuerit: & in medio discipulorum eos allocuturus & consolaturus post gloriosam suam resurrectionem apparuerit: & qui vitam hominum ex ligno vitæ in medio paradisi, & rursus ad illud accedendi facultate amissa, in ligno crucis in medio terræ erecto eam constituit terræ sortem, quæ ipsi in primitias sacrari & offerri debet, in medio cæterarum sortium, ex vna parte portionem Iudæ, ex altera Benjamin, vt infra etiam dicitur, delegit. & rursus templum, domum, quam inhabitaturus erat, in medio huius sortis ædificari præcepit, qui Ecclesiam tanquam emporium, & publicam scholam, cœlestis disciplinae magistrum, in medio nationis prauæ, vt inquit beatus Paulus, collocauit. Latitudinem verò huius partis viginti quinque milium calamorum figurat, & longitudinem indefinitam relinquit: sed quod eam habeat, quam mediterraneum mare ipsi sicut cæteris tribuisset, quòd non æqualiter & ad perpendicularum omnes in suis terminis reciperet.

25 Primitiæ quas separabitis Domino, longitudo viginti quinque millibus, & latitudo decem millibus. hæc autem erunt primitiæ sanctuarij Sacerdotum ad Aquilonem longitudinis viginti quinque millia, & ad mare latitudinis decem millia, & ad Meridiem viginti quinque millia, & erit sanctuarium Domini in medio eius. sacerdotibus sanctuarium erit de filiis Sadoch, qui custodierunt caeremonias meas, & non errauerunt cum errarent filij Israhel, sicut errauerunt & Leuitæ, & erunt eis primitiæ de primitiis terræ sanctum sanctorum iuxta terminum Leuitarum.

LoCVS iste memoratus, qui in vniuersum Domino consecrandus, ipsique deputandus venit, hic rursus diuiditur in tres partes. sed attende, quòd huius sacræ partis, dimensiones longitudinis & latitudinis, eadem repetit quas in initio 45. capituli posuerat, cum contrà, præcedenti contextu signauerit, latitudinis nempe viginti quinque milium, & longitudinis decem milium. Cuius rei complicationem fatetur Hieronymus, & altitudini diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei cum Paulolo reuerberimur. Vnum autem certum est, non quem sonat litera, sed quem sub ea Spiritus sanctus mysticum sensum occultauit, nos attendere docuisse, & omni proculdubio de mysteriis Ecclesiam verba facere, iuxta regulam Augustini dicentis: Quoties litera sibi pugnare videatur, spiritalem sensum illi indagandum, tanquam principaliter intentum ab Spiritu sancto, & forsitan cum dispositio naturalis, & situs illius collationis, quam sibi Dominus adiudicat, viginti quinque milium calamorum in latitudine, & decem milium in longitudine esset, secundum quod suos possessores, nempe Sacerdotes, figurabat: è contra verò signatæ fuerunt dimensiones in quadragesimo quinto capite, & hoc loco etiam memoratur, videlicet viginti quinque milium longitudinis, & decem milium latitudinis. quòd Sacerdotum curam ita dilatari & extendi in proximos debeat, vt opere & sermone, atque quinque sensibus scripturæ, eorum salutem procurare incumbat. Quapropter statim eorum portio versus Aquilonem sita, longitudinis ponitur viginti quinque milium, & latera vtriusque ad occasum & ortum sibi adiacentia, decem milium calamorum latitudinis ponuntur. nimirum, quoniam in Aquilone, id est, in perpetua anxietate peripsèma mundi, dictis & factis probrosis supportantes, populi circumstantis curam gerentes, & eorum quos ad occasum & mortem, peccata ducant: & illorum quos ad virtutes, & eorum quos ad occasum & mortem, peccata ducant: & illorum quos ad virtutes

Aa 4

tutur

tutem & ad ortum veri solis sollicitent, exhortatione decem præceptorum, hos in bono promouere, & illos à malo reuocare studeant. Et rursus in prosperis quæ per ortum significantur: & in aduersis, quæ per occasum, tanquam duces & periti nauæ, eorum curam nunquam obliuiscantur. Eisdem autem Sacerdotibus terræ memoratam ad Meridiem, longitudinis viginti quinque milium calamorum ponit, non signatis dimensionibus ad circumstantia latera, quoniam ipsi in calore & feruore spiritus agentes (vitam suam, opere & sermone decem præcepta colendo, fulcietes, & officium etiam eisdem iniunctum, & in declaratione voluntatis diuinæ, scripturam sanctam per suos quinque sensus variando, positum) proximorum non obliuiscantur, id charitate perfecta continuè exigente. Præsertim, quòd iam quando in Aquilone, id est, in probatione erant, laterum mensuræ meminit, & eandem hinc habent, quare non oportuit repetere: vt hinc etiam non tam terram illam materialem, quam spiritalem, fideles nempe in sua Ecclesia degentes curare, planè intelligas. in medio autem huius terræ sic dispositæ, templum siue sanctuarium, quod sanctificationi hominum præpararetur, constituit. & aptissimè quidem: nam Christus Iesus, qui verum templum significabatur, in medio candelabrorum, id est, in medio Ecclesiæ apparuit beato Ioanni, quia ex ipso tam Sacerdotes, quàm cæteri è populo quæ ad propriam & proximi salutem spectant, fœnerari debent. Vnde quoniam ex æquo quæ singulis conueniant, gratias elargiri paratus est, conuenienter omnino in medio loco ponitur. In ministerium autem huius templi non omnes Sacerdotes admittit, sed qui fuerint ex genere Sadoch, nepotes & descendentes illius, id est, sanctificati & iusti: nomen enim Sadoch iustus interpretatur: & simul reddit causam, quòd non errauerint cum populo Israël, idololatrádo, vt Leuitæ ipsi fecerunt. In quo contra Sacerdotes legis, Evangelicos designat, qui à Christo Iesu vero Sadoch, de quo scriptum est: Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, peculiari ratione, sacrorum nempe ordinis institutione, descendunt. Sed & Leuitæ de primitiis seu primitiis oblati, reddecimabunt sanctuario, id est, memoratis Sacerdotibus sanctuario seruientibus. solvebant enim Leuitæ decimas Sacerdotibus, vt diuus Hieronymus est auctor super caput 45. & ita hoc loco primitias de primitiis, decimas decimarum dicit. vel dic quòd oblata terra Sacerdotibus, de oblatione facta sancto sanctorum, id est, templo, obueniet. & collata terra, iuxta terminum Leuitarum, inquit, erit: quia confinia Sacerdotum habebunt Leuitæ, ait Hieronymus: sed umbilicum eius, id est, medium, & ipsam possessionem tenere non valebunt. Quod spiritalem sensum Ecclesiæ sequendo; id mihi significare videtur: legem semper Evangelio seruituram, tanquam in ipsa contento, atque ex ipsa eruto, Leuitas legis ministros pro ipsa lege, & Sacerdotes Evangelij ministros, pro ipso Evangelio accipièdo. Et rursus edocemur: bona ipsa, quæ ex oblationibus ad Dei cultum Sacerdotibus accrescunt, ipsorum proprie fieri, in eorum quæ dominium cedere ratione officij. Ipsi qualiter expendant videant.

Sed & Leuitis similiter iuxta fines Sacerdotum viginti quinque milia longitudinis, & latitudinis decem milia, omnis longitudo viginti, & quinque milium, & latitudo decem milium, & non venundabunt ex eo, neque mutabunt, neque transferentur primitiæ terræ: quia sanctificata sunt Domino.

CONFINEM statim ponit Leuitarum portionem viginti quinque milium longitudinis, & decem milium calamorum latitudinis, ita vt tota longitudo semper sit viginti quinque milium. Quod etiam obuiare dictis videtur, cum longitudo decem milium calamorum supra posuerit: nisi hoc de longitudine in sensu spiritali intelligas, iuxta positam explicationem. Deinde fortis suæ venditionem, commutationem, & alienationem inhihet: quia in primitias oblata erat, vt aliarum rerum primitiæ Deo separabantur, atque offerebantur. Res autem Deo sacratas & dicatas non vendere hinc proculdubio docet: quoniam quod Deo semel dicatum est, in alios usus reuocari non potest: & item res spirituales, de quibus loquitur, pretio æsti-

tio æstimari non possunt. Vbi Simoniacum opus apertè prohibet: quoniam quæ non sunt comparabilia, non sunt commutabilia, vt dixit quidam.

Aristot. lib. 5. Ethic.

Quæque milia autem, quæ supersunt in latitudine per viginti quinque milia, prophana erunt, vrbis in habitaculum, & in suburbana, & erit ciuitas in medio eius: & hæc mensura eius, ad plagam Septentrionalem quingenta, & quatuor milia, & ad plagam Meridianam quingenta, & quatuor milia, & ad plagam Orientalem quingenta, & quatuor milia, & ad plagam Occidentalem quingenta, & quatuor milia. Erunt autem suburbana ciuitatis ad Aquilonem ducenta quinquaginta, et ad Meridiem ducenta quinquaginta, & ad Orientem ducenta quinquaginta milia, & ad mare ducenta quinquaginta.

Ex viginti quinque millibus calamorum in latitudine, signatis terræ Deo dicatas, post possessionem tribus Iudæ, decem mille calami collationi Sacerdotum dati sunt, & rursus alij decem mille Leuitis, tantum quinque mille, ex signata latitudine totius terræ, in primitias oblatis restat. Quare optimè infert sacer textus: quinque milia autem, quæ supersunt, &c. et si diuus Hieronymus aliter de longitudine interpretetur, sed falsus est sacer sanctus, locum non intellexisse. In hoc ergo spatio urbem situat cum suis suburbanis, locis nempe vacuis, vt vox Hebræa Migras sonat, arboribus & ædificiis locus vacuus, ministeriis communibus ciuitatis seruiens. Et prophanum locum appellat: non quòd intra sacrum, & Domini primitias non continetur, sed quòd omnibus exceptis Sacerdotibus inhabitationem permissus sit. sensus etenim est secundum debitam rationem in sua obiecta ferantur, metem ipsam à puritate & sanctimonia cogitationum, quam in Sacerdotibus, ministerio diuino dicatis requirit, quamplurimum detrahunt. Quapropter reliqui fideles profani, sicut eorum terra, nuncupantur, quod Sacerdotes maximo opere aduertere debent, vt vnde cor graue, plumbeum, & frigidum vt ferrum habeant, sentiant, & agnoscant. Rursus locum vrbis signando, quatuor limitibus circumcludit, secundum quatuor cæli puncta, Septentrionem, Meridiem, ortum, & occasum. quorum cuilibet quinquaginta & quatuor milia assignat: vt planè videas, sub quadrata vrbe Ecclesiam Catholicam omnium fidelium designare; quæ quatuor virtutum Cardinalium, quibus tota virtus moralis vt cardinibus voluitur gaudens: & supernaturalium item virtutum, fidei, spei, & charitatis atque cælestium donorum profusionibus affluens, in libertatem Christianam asseritur (quod per numerum quinquagenarium significatur) vt anno iubilei quinquagesimo in libertatem omnia redibant. Deinde vt nihil omittat eorum quæ ad decetiam & decorum nobilis ciuitatis pertinent: suburbanos agros constituit, qui hortis, pascuis, & sitionibus arborum seruiant. Hos autem agros, ad quamlibet ex memoratis cæli plagis, ducentorum quinquaginta calamorum facit: quòd fertilissimum agrum scripturatum circum se habeat, qui qualiter mente & opere, & non solum externè, (vt Pharisei arbi trabatur,) præcepta decalogi sint adimplenda post fidei mysteria continet: Vnde ducentorum calamorum ponitur, qui numerus denarium bis continet. & quinquaginta in super, propter gratias cælestes, quibus contra seruitutem diaboli munitur, vt supra dictum est. Est autem sacrum Euangelium ager pascuus: cum Dei verbum, quibus fit animæ iuxta illud: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. flores item virtutum docet, quibus & ligna facit, id est Christianos, tam robustos, vt eorum folia non defluant, sed iustos fructus semper reddant tempore suo.

Quod autem reliquum fuerit in longitudine secundum primitias sanctuarij decem milia in Orientem, decem milia in Occidentem erunt sicut primitiæ sanctuarij, & erunt fruges eius in panes iis qui seruiunt ciuitati: seruientes autem ciuitati operabuntur ex omnibus tribubus Israël. omnes primitiæ viginti quinque milium per viginti quinque milia in quadrum, separabuntur in primitias sanctuarij, & in possessionem ciuitatis.

Apoc. 1.

Matth. 4.

Psal. 1.

AD HVC in portione ciuitatis agens, postquam de situ vrbs, & suburbanis dixit, de agris communibus seruientibus ciuitati docet; ad debitam quippe sustentationem nobilis ciuitatis, eiusque amplitudinem non solum ciues proprias possessiones habere, quibus vitam traducant, conuenit, sed & communia quadam bona, que ministris & seruientibus Reipubl. in cibum & vitæ questum sint: sic enim bono communi & Reipubl. conseruationi cõsultitur. Vbi cum in Ecclesia pictura perseueret, qua charitate eam quisque fidelis amplecti debeat, quantos labores pro eius conseruatione & dilatatione, quot iniurias sufferre pro eius bono augendo, & quanta denique cura virtutum exercitio, & orationibus eius bonum procurare, & cum Deo negotiari debeat, aperte docemur: siquidem corporalis & materialis ciuitas, absq; ministris, bono publico seruientibus (quos Græci προΐουοες, id est, circum habitantes, & nos oppidanos vocamus) commodè sustentari non potest. His autem assignat longitudinem ex tribus partibus, quas capite 45. retulerat, nam portiones Sacerdotum, in longitudine Leuitarum & vrbs viginti quinque calamorum posuit. atque cum de duabus dictum iam sit, restabat de tertia dicere, ob quam causam ait: Quod autem reliquum fuerit, &c. quam portionem dixit esse, secundum primitias sanctuarij: quoniam iuxta, & e regione portionis Sacerdotum, & Leuitarum erat, respectu cuius hæc profana appellata est. & rursus docet habere viginti milia calamorum hanc partem ad Orientem & totidem ad Occidentem, sicut primitias sanctuarij, id est, perinde ac portiones sacræ Sacerdotum & Leuitarum, que ratione sanctuarij oblatae fuerunt. Vbi quinque milia cuiuslibet portioni hæc desunt in longitudine, quorum non fit mentio, quia occupationi situs vrbs, domorum Sacerdotum, & Leuitarum, videntur relinqui: cum supra viginti quinque milia longitudinis cuiuslibet harum portionum signauerit. Explicat deinde vsum huius partis vrbs, in victum esse seruientium Reipublicæ, suo labore inde parandum, omnibus qui ex quavis tribu Israël bono publico operam darent. Aut, quod ex omnibus absque vlla personarum acceptione, ad hoc munus assumebatur, etiam aliàs propria designata essent: oportet enim ex bonis publicis præmia his esse propõta, qui ratione aliqua publicum bonum promouere curauerint. & quoniam sortem hanc sacram, in plures distribuit partes, veluti epilogando concludit: omnes tres portiones, quæ in primitias Deo separandæ erant, Sacerdotum scilicet, Leuitarum & vrbs, lateribus æqualibus viginti quinque milium, quadratum facientibus, constare. Nam harum cuiuslibet longitudo viginti quinque milibus calamis cõtinebatur: & Sacerdotum & Leuitarum item decem milibus: quibus si adicias quinque milia, quibus latitudo vrbs porrigebatur, eundem numerum in latitudine, quem in longitudine, inuenies. Quare subdit: omnes primitiæ viginti quinque milium, per viginti quinque milia in quadrum.

Quod autem reliquum fuerit, Principis erit ex omni parte primitiarum sanctuarij, & possessionis ciuitatis, e regione viginti quinque milium primitiarum vsque ad terminum Orientalem. sed & a mari e regione viginti quinque milium vsque ad terminum maris, similiter in partibus Principis erit: & erunt primitiæ sanctuarij, & sanctuarium templi in medio eius. De possessione autem Leuitarum, & de possessione ciuitatis in medio partium, Principis erit in terminum Iuda, & terminum Benjamin, & ad Principem pertinebit.

QUIA Ecclesiã depingit, eamq; potissimum in parte hac primitiarum que Deo offeruntur præsignat. Atqui quoniam ciues in officio virtutis continere sicut & eam tueri, atq; ab inimicis defendere, ad Principem & Regem spectat: reliquum erat, ut de eius possessione iam ageret. Eam igitur constituit in residuo, quod partem Sacerdotum, in qua erat templum, & partem possessionis vrbs a parte Orientali simul & Occidentali superexcreuerat: nam Orientalem terminum signat, cum dicit, e regione viginti quinque milium vsq; ad terminum Orientale: Limitè autè occidenti, cum ex parte opposita, a mari vsq; ad mare, id est, ab vno termino maris a parte Occidentali claudetis terram promissionis, & e regione prædictarum portionum quinque milium, vsque ad

vsque ad alium terminum eiusdem, principi deputat: itaque ut in parte sacra portionem principi signare intelligeres, & curam defensionis Ecclesiæ ipsi incumbere in parte primitiarum eius possessionem esse, & rursus sanctuarium siue templum in medio eius, declarauit. Deinde cum ait: De possessione autem Leuitarum & de possessione vrbs, &c. quod secundum latitudinem ab Aquilone ad Austrum, principi contingeret, docet: Quamobrem inter terminum Iuda & terminum Benjamin interstitem ponit: etsi diuus Hieron. hic velit ex omnibus tribubus accessionem principi fieri, & tributa ex omnium possessione ipsi dare, qui in omnium defensionem, & Ecclesiæ, seipsum impendit. imò addit: & non aliunde, quam ex primitiis, quæ templo & sanctuario & delegatis vrbs partibus seruiunt. Quod si ita est, quid nostro æuo, tam agrè ferunt Sacerdotes subsidia dare principibus, qui in iustitiæ administratione, & Ecclesiæ defensione, sua exhauserunt patrimonia? hæc siquidem in sortem & patrimonium, eorum dona ex primitiis & Deo oblati, constituantur.

Et reliquis tribubus a plaga Orientali vsque ad plagam Occidentalem Benjamin vna, & contra terminum Benjamin a plaga Orientali vsque ad plagam Occidentalem Simeon vna, & super terminum Simeonis a plaga Orientali vsque ad plagam Occidentalem Isachar vna: & super terminum Isachar a plaga Orientali vsque ad plagam Occidentalem Zabulon vna, et super terminum Zabulon a plaga Orientali vsq; ad plagam maris Gad vna. & super terminum Gad a plaga Austri in Meridicem, & erit finis de Thamar vsque ad aquas contradictionis Cades hereditas cõtra mare magnum. Hæc est terra quam mittetis in sortem tribubus Israël, et hæc partitiones earum, ait Dominus Deus.

PROSEQVITVR iam post longam moram in distributione partium primitiarum, designationem possessionum aliarum quinque tribuum, de quibus in principio dictum est. Hoc tamen est notandum, quod cum a limitibus Aquilonaribus illius terræ eos distinguendo ciuitatibus, quæ ad eum punctum cæli adiacebāt, inciperet diuisionem, eam ad mare mediterraneum terminabat, quod ex parte Occidentis terram promissionis finiret. Nunc verò ad Occidentalem terminum mundi, & non illius terræ transit: quoniam sortes iam limitem maris ab Occidente excederent. in quo Dei Ecclesiam non terræ limitibus, sed punctis cæli terminari, per totumq; terræ ambitum vagari, absque vlla acceptione personarum, omnes qui ad eam confugerent, recipiendo, prædicit. post hæc aduertat oportet: quod ab Orientali plaga in orbem versus Occidens diuidendo, procedit: quoniam cum omnes gelu peccati detinerentur (quod locus Septentrionalis designat) ut ab eo liberarentur aduentu & calore verè orientis Solis iustitiæ Christi scilicet redemptoris nostri, qui eos & totum mundum illuminando redimeret, indigebat, & ita ab ortu Solis vniuersi cuiusque fors incipiebat, quia inde possessio eorum donorum & gratiarum, quibus ad mortem vsque & vitæ huius occasum, agendum est, emanatura erat. Præterea tribui Gad ex his quinque, terminum diuisionis ad quem, mare assignat: eiusque possessionis limites distinctius cæteris ponit, cum his quæ ad Austrum & Meridicem ipsi sunt confinia, & versus mare magnum, mediterraneum nempe, aliquantulum præ aliis produci, & porrigi dicit. illud, quod ad eandem plagam a qua digressus diuidendo fuerat, peruenerat: istud, quia tribus Gad, (quæ tentatio vertitur) Ecclesiæ cursum, peculiari ratione retulit. Etenim per tentationes in huius mundi deserto peregrinatur, a Thamar (quæ palmarum ciuitas interpretatur, & pro Hiericho, que lunam sonat accipitur) donec ad Cades, (quæ sanctificationem promittit, ubi aquis contradictionis probatus fuit Dominus a populo illo) id est, ad cœlestem gloriam perueniat. semper enim Ecclesia defectus patitur, perinde ac Luna, & aduersarum rerum imperu & peccatorum fractura in suis membris eliditur. in ipso tamè interitu, videntur, & pernociua quæq; diues redditur: quæ nemo comprehendere valet, quia semita sunt nauis nauigantis, quas Sapiens non intellexit, secundum interpretationem beati

Ecclef. 30.
Amb. libr.
de Salo-
mone.

beati Ambrosij. Quare aptè per Hiericho intelligitur, quæ luna interpretatur, & quod palmis confita referatur: quippe quæ victorias contra mundum, diabolum, & carnem peregrinando reportat, ad amplioris per triumphos gloriæ cælum contendendo, progreditur. Et quoniam ad plagam Occidentalem porrigenda erat Ecclesia, Orientali deficiente, ut nunc videmus, hoc prædicendo Spiritus diuinus hoc loco possessionem Gad ad mare dilatat, ut quæ iam ad finem mudi properat, ad Occidentem, & versus finem orbis propagetur: atque ita terram sorte diuidi iubet, quæ tribus Israël in hereditatem cederet.

*Et hi egressus ciuitatis, à plaga Septentrionali quingenta, & quatuor milia 10
mensurabis: & portæ ciuitatis omnibus tribubus Israël. portæ tres à Se-
ptentrione porta Ruben vna: porta Iuda vna: porta Leui vna: & ad pla-
gam Orientalem quingenta, & quatuor milia, & portæ tres. porta Io-
seph vna, porta Eeniain vna: porta Dan vna: & ad plagam Meridia- 15
nam quingenta, & quatuor milia metieris: & portæ tres: porta Simeonis
vna: porta Isachar vna: porta Zabulon vna: & ad plagam Occidenta-
lem quingenta, & quatuor milia: portæ eorum tres: porta Gad vna: porta
Affer vna: porta Neptalin vna, per circuitum duccm, & octo milia, et no- 20
men ciuitatis ex illa die Dominus ibidem.*

V R B E M hanc sanctam, & Catholicam Ecclesiam figurasse docuit beatus Ioã.
Apocal. 21. ea quæ hic Propheta prædixerat testificando. Quod argumento irrefragabili est:
quæ de templo, possessionibus, vrbe, inò omnia quæ in hoc Propheta continentur, 25
ad Ecclesiæ ædificationem & amplitudinem Spiritus sancto suggerente spectasse.
Matth. 5. & ita de sua Ecclesia Dominus loquens, ad hanc urbem alludit, dicens: Non potest
ciuitas abscondi super montem posita. quod etiam quæ de ipsa hæc tradit, manife-
stant: Nam quorsum tam accurata mensura laterum? quorsum annumeratio por-
tarum, & ingredientium? quorsum noua ciuitatis nomenclatura, & in super tanta 30
variatio ciuitatem hanc circumeundo, facta fuisset? Nam immediatè antea à Se-
ptentrione ad Occidentem progressus est Propheta, possessiones diuidendo: nunc
verò latera vrbi metiendo, ab eadem plaga per Orientem & Meridiem, donec qua-
drum persoluat, iter agit. Proculdubio hæc, nouam ciuitatem, Ecclesiam nempe
Apocal. 21. Catholicam, ut nouam Hierusalem illustratione cælestium virtutum, descenden- 35
tem de cælo obumbrarunt. quam quod fidelis quisque fortitus sit, toto pectore sem-
per buccinando, cum regio vate in Spiritu celebret, dicendo: Funes ceciderunt mihi
Psalm. 15. in præclaris, etenim hereditas Domini præclara est mihi. Equalibus igitur lateribus,
cuilibet quingentos quatuor mille calamos assignando, sub figura quadrata, quæ 40
integram & absolutam virtutum absolutionem dicit, eam constituit. Est enim Ec-
clesia supra montem, virtutum moralium & in culmine earum posita: unde qua-
ternario millium numero, quodlibet latus constat, quingentis additis. quoniam ha-
runt virtutum vinculis quinque sensus, ut rationi obtinuerent, & in officio conti-
neantur, deuinciuntur. Quinque enim virgines prudentes, & quinque fatuas ali-
quando posuit Dominus: propter concupiscentiam carnis in illis edomitam, in istis 45
verò dominantem (quinario præditam sensu, inquit Augustinus.) Atqui quod ho-
mini peccati iugo captiuo, ab ipso Christo Iesu liberatio, lumen contra ignorantie
tenebras, calor, peccati frigus extinguens, Ecclesiæ aduenit, meritò à Septentrione
per Ortum & Meridiem ciuitas circuitur. Duodecim dè inde portis ornatur, singu- 50
lis plagis tres assignando, & cuilibet tribui suam: quia duodecim Apostolorum præ-
dicatione, ingressus patefaciendus erat: & sub fide sanctissimæ trinitatis, ut in Sacra-
mento sancto Baptismi profiteretur, dicente Domino: Euntes ergo docete omnes gē-
tes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti, ingressuris, ianua e-
rat danda. quam etiam ex omnibus tribubus frequentare debebant, ob quod cuilibet
sua porta adiudicatur. Tandem nomen nouum illi indicit, quoniam & nouam 55
ciuitatem describebat, quam non Hierusalem appellari vult, quia deserenda erat:
(Ecce

(Ecce, inquit, relinquetur domus vestra deserta) sed Dominus ibidem. Etenim in
ea Christus Iesus Dominus noster est per personalem existentiam sub mirabili Eu-
charistie Sacramento, & per specialem eius protectionem: quod perpetuò Domi-
nus in ea usque ad finem sæculi permanens sit, nec eam relicturus ut synagogam.
ad quod Dominus alludens, & veluti promissum adimplens dixit: Ecce ego vo-
bis sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. quem ut suam ec-
clesiæ dignatus est exhibere præsentiam, sic singulorum corda protegere & in-
habitare non dedignetur, obnixè precemur, ut debitè hic ipsi famulantes, eius glo-
ria in æternis sedibus perfrui mereamur. Qui cum Patre & Spiritu sancto viuunt &
regnat in sæcula sæculorum, Amen.

I E S V S,

Cui gloria, & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

Doctor P. Serrano.

Commentarius hic a Reuerendo Domino P. Serrano Sacrae Theologiae Doctore eximio in Vaticanum Ezechielis Prophetæ elaboratus, catholicus est: singulari; eruditione & pietate refertus: ac proinde dignissimum arbitror, qui in publicam totius ecclesiæ vtilitatem euulgetur:

*Frater Laurentius
a Villa Vicentio D. Theologus.*

Idem attestor Sebastianus Baer Delphius, in sig. Cathed. Ecclesiæ S. Mariæ Antuerpiensis Plebanus & Canonicus.

El Rey.

POR quanto por parte de vos el Doctor Serrano nos a sido fecha relacion, que vos aueis compuesto dos Commentarios sobre el Propheta Ezechiel y el Leuitico, el qual era muy vtil y prouechoso, y en ellos auades puesto mucho trabajo y occupaciõ, supplicando nos, vos diessemos licencia, y facultad para que por el tiempo que nuestra voluntad fuesse lo pudieffe des imprimir, y vender, sin que otra persona alguna lo pudieffe hazer, sin tener para ello licencia y poder vuestro, o como la nuestra Merced fuesse: Lo qual visto por los del nuestro consejo: Por quanto en el dicho libro, se hizo la diligencia que la pragmatica sobre ello hecha dispone, fue acordado que deuamos mandar dar esta nuestra cedula en la dicha razon, y nos touimos lo por bien, y por la presente vos damos licencia y facultad para que podeys hazer imprimir los dichos libros que de suyo se haze mencion, en la emprèta de Plãtino en Enneres: sin que por ello, vos, ni el dicho impressor incurrais en pena alguna: y mandamos que la tal impresiõ se haga de los dichos libros Originales que van rubricados cada plana, y firmado al fin dellos de Domingo de guala nuestro scriuano de camara de los que residen en el nuestro consejo, y que despues de impressos no se puedan vender ni vendan, sin que primero se traigan al nuestro consejo juntamente con los Originales, para que se vea si la dicha impresiõ esta conforme a ellos, y se taxe el precio porque se ouiere de vender cada volumen, so pena de caer y incurrir en las penas de la dicha pragmatica y leyes de nuestros Reynos: Y hecho lo susodicho, defendemos que por tiempo de diez años primeros siguientes que corran, y se quenten desde el dia de la data desta nuestra cedula, en adelante persona alguna no pueda imprimir ni veder los dichos libros, sino vos, el dicho Doctor Serrano, o la persona q̄ vuestro poder ouiere: so pena de perder todos los libros que dellos ouieren impresso, y mas diez mil maravedis para la nuestra camara. Y mandamos a los del nuestro consejo, Presidete y Oidores de las nuestras audiencias, Alcaldes Alguaziles de la nuestra casa y corte, y a todos los Corregidores, asistete gouernadores, Alcaldes mayores, o otros Iuezes y Iusticias de todas las Ciudades, Villas, y lugares de los nuestros Reynos, y Señorios, y a cada vno y qualquier dellos, ansi a los que agora son, como a los que seran de aqui adelante, que vos guarden, y hagan guardar, y cumplir esta nuestra cedula y merced que ansi vos hazemos, y contra el tenor y forma della no vais ni passais, ni consentais yr, ni passar por alguna manera, so pena de la nuestra Merced y de veinte mil maravedis para la nuestra camara dada en Madrid a xvij dias del mes de Enero de mil y quientos y setenta y vn años.

Yoel Rey.

Por mandato de su Mag^a.

Antonio de Eraffo.

A.
 Etas idonea officio predicationis triginta annorum est, quia maturi iudicij & prudentia, pag. 2. prin.
 Afflicti animus ad diuina capienda disponitur, atque ob id donec postremè urgeant, dissimulare Dominus solet, p. 2. fin.
 Aduentus Christi Iesu ad iudicium vniuersale, habitus & maiestas ostenditur, pag. 14. med.
 Arguuntur Christiani quod peccatorum sarcinis longè paganos superent, pag. 31. prin.
 Amplitudinem peccati fucatum homo ebibit, quam nisi detestam per penitentiam sentiat, in inferno patiendò experietur, pag. 78. prin.
 Auri & argenti vsus corruptus, quid posse foribus præparet, pag. 42. m.
 Avaritia sacerdotum taxatur, pag. 46. m.
 Anima lotionè aquæ lachrymarum, & punitionis oleo à peccatis liberatur: quæ per sanguinem intelliguntur, pag. 88. prin.
 Animam, quam sibi Dominus conciliat, vestit, calciat, & cingit, pag. 88. m.
 Animam, quam sibi Dominus despondet, armillis torque, in aure, & circulo ornat, pag. 90. p.
 Anima prodiga gratiarum, dominus intolerabilis, pag. 22. m.
 Anima suis desideriis tradita, longè meretricis impudentiam superat, p. 96. f.
 Anima peccatrici exprobrat Dominus sua scelera, & protectionem suæ dotis, ut eam conuertat, p. 97. m.
 Anima obdurata in malo à demonibus prophatur, expoliatur, & lapidatur iussu Domini, pag. 98. p.
 Anima diu expectata, & à Domino roties redat gutta, nec conuersa, tandem relinquitur, pag. 98. m.
 Anima peccati tenax, in sabellam populi à Domino datur, pag. 99. m.
 Anima rationalis sicut non educitur de potentia marie, sic nec fides nec iustitia ex traduce à parentibus habetur, pag. 113.
 Aurum & argentum iusti sunt in scriptura, qui igne purificantur, & qui ferrum sunt fracti malleo tribulationis, in quâ Dominus voluerit formam effigiantur, p. 136. m.
 Adolescentia errata, cum in memoriam venierint, detestanda, & cursim in inferiorem hominem reicienda, pag. 142. m.
 Anima recedens à Deo, naus & aures absconduntur: & virtutibus omnibus expoliata quam turpis maneât, pag. 143. m.
 Anima, visco diaboli, cupiditati dedita, quibus & quot industriis eius ad se ingressum querat, pag. 143. m.
 Anima sui immemor, ditione spiritus expoliatur à demonibus, pag. 184. fin.
 Adæ status florentissimus innocentia, & miser ab eo casus, pag. 164.
 Avaritiæ gradus, pag. 165. m.
 Adæ casus sub casu regis Tyrj descriptus, pag. 165. m.
 Ambitionis & superbia radix defectus & ignorantia, pag. 175. p.
 Adulatoris principum qui in inferno torqueantur, pag. 284. m.
 Antichristi debellatio & punitio cum suis, & Ecclesiæ

pax tempore residuo vsque ad iudicium, omnibus diaboli viribus exercis & enervatis, pag. 223. fin.
 Apostolos, & eorum successores Episcopos columnas esse Ecclesiæ, pag. 141. fin.
 Altare incensi Christi crucem figurauit, pag. 248.
 Altare holocaustorum & Christi crucem, & eius Ecclesiæ penitentia proficientem significauit, p. 251. p.
 Aquam in fluuium descendentem Euangelij doctrinam significasse, pag. 247.
 Apostolorum predicationis effectus, & Sacramenti iuramentum, pag. 278. m.
 Apostolos piscatores præfiguratos, pag. 278. m.
 Ambitiosos & fastidiosos, nomine collum ac montium, notat & carpit Dominus, pag. 35. m.
 Apostolos Ecclesiæ ianuarios esse, pag. 231. m.
 Apostoli piscatores, pag. 279.
 Apostolica predicationis conformitas, 232. m.

B.
 Beneficiis peccator ad penitentiam, & Dei cognitionem adducitur, pag. 126. prin.
 Bellum & persecutionem ex proposito ad flagellandos repugnantes mittere dicitur Dominus, quando gladium acciuit & limat, pag. 128. m.
 Barbari instrumentum demoniorum ad exercendam Ecclesiæ, ad quam rem licentia illis conceditur à Domino, qui in aere commotantur, pag. 154. p.
 Baculus arundineus, mundi auxilium, pag. 168. m.
 Beatitudines octo vitam Christianam comitari debere, pag. 231. m.
 Benevolentia Domini in eos, qui voluntarie sua vota & sacrificia offerunt, pag. 275. p.

C.
 Captiuitates & persecutiones in memoriam peccati, & potissimum originalis, quam ob oculos nos semper persare cupit Dominus, pag. 1.
 Cor sensuum libertate grauat, pag. 285. m.
 Calorum apertura mysteriorum supernaturalium cognitionem fieri in scriptura significatur, pag. 3. p.
 Cultum interni cordis sequi & comitari debet exterius, pag. 42. f.
 Cognitio mysteriorum paulatim distinctior in scriptura fit, & patientia Domini in expectando peccatorem aduertitur, pag. 61. f.
 Concionatores, qui seipos predicant, insipientes & vanos appellat, qui ne in vulpes euadant timere debent, p. 71. p.
 Consulere minus malum non licet: & quam diligentiam consulens debeat apponere, p. 72. f.
 Christianus prauus ad infernum ratum vtilis vt palmes ad ignem, diuinam iustitiam sentiendo, p. 83. p.
 Christiana vita, suum operatorem abscondere vmbilicem, se lauare, & salire, atq; fasciare desiderat, p. 85.
 Christiani Reges & Sacerdotes quomodo per Christum facti, pag. 91. p.
 Caro voluptate vna delibata, infinitas cupiditates alias procurat, mundum consulendo, pag. 95. f.
 Contemptus innocentia baptismalis: à quocunque item delectabili superatio: accessus etiã ad sacramentum propter proprium & humanum interesse sub figura contemptus terræ promissionis, exprobrantur, pag. 124. p.
 Concertatio inter peccatorem repugnantem & Deum ipsum querentem, pag. 125. p.

Colluies peccatorum populi narratur, & quo pacto peccatores fortitudinem peccati in iustitia obseruationem penitentes commutare debeant, pag. 135.p.
Conuersiones & commercia priusquam iustos quosq; cadere faciunt, & tanto abiecius, quanto in altiori loco constituti erant, pag. 141.p.
Cherubin in arca testamenti, quod officium obumbrant, & quid item arca operculum, pag. 164.m.
Cherub protegens, officium regis significauit, p. 165.m.
Cruciatio in inferno, pag. 181.f.
Carni uiuentes, mortui sunt, pag. 183.f.
Confidentia in propriis uiribus, nec labores nec vigilia, mundo seruando impotentem possunt ab inferno liberare, pag. 185.p.
Curiositas, & aurium tantum delectatio in audiendis sermonibus reprehenditur, p. 192.p.
Condolendum non solum amicis, sed inimicis afflictis, pag. 200.m.
Cura sui nominis & conuersionis gentium urget Dominum, pag. 205.m.
Concionatorum studium, pag. 228.f.
Cordis intentionem in operibus externis quarit Dominus, & eiusdem sacrificium per totam uitam, p. 239.m.
Custodia sui, unicuique commendatur contra hostes continentis in seclatantes, p. 240.p.
Cor sensuum libertate grauiatur, p. 285.m.
Complices peccatores tortores futuros, p. 109.p.

D.

Deus diuersis ac variis nominibus pro varia temporum ratione se populo declarare solitus fuit, p. 44.f.
Damonis cohibentur ab angelis bonis ne pro uoluntate ledant, pag. 52.p.
Damonis ministri Dei in adiuuandis penitenti peccatoribus in hac uita, qui & regnis insidelium praesunt, p. 53.p.
Dominus paulatim peccato fastiditus, derelinquit antimam tenebris obscuram, tantum fide seruata, unde suam conuersionem conetur, pag. 61.p.
Diuitum confidentia taxatur, pag. 62.m.
Duplices non exaudit Dominus, eo quod idola immunditiarum sensuum, & scandalum iniquitatis habeant in corde, pag. 77.p.
Dona & contemplationes sanctorum per subtilia intelliguntur, pag. 89.f.
Diadema Dei nomen & gloriam in intentione semper habere: & polymitas vestes, uarias mentis attentiones significare, pag. 90.m.
Diabolus sub figura Nabuchodonosor aquila magna, rectum sine, bonas cogitationes, & studia ab anima Christiana rapit, quorum loco bona temporalia suggerit, quibus imperium suum dilatat, pag. 106.m.
Duplex corde abominatur Dominus, pag. 125.f.
Diabolus semper in biuo cogitabundus suos consulens, quam prouinciam, & quem hominem commodius aggreditur, pag. 130.m.
Diadema & dignitas a potente auferitur, quando in uocatione sua officium deserit, p. 131.m.
Defectiones predicatorum sacerdotum a uero officio: expilationes populi a maioribus, p. 137.m.
Delicias hic ministrantes tortores futuri predicuntur, pag. 140.m.
Dammatus non mediocriter cruciabit, non esse qui eorum uice doleant, quod sub figura mortis subita vxoris Ezechiei, & ablationis fastus & desideriorum ostendit, p. 149.p.
Diaboli sedes superbia, in quam suos ascendere, sub figura Regis Tyrj, curat, p. 161.p.

Diaboli & suorum ministrorum superbia in rege Pharaone descripta, & eiusdem eiectione per mortem Christi in baptisimi Sacramento, pag. 168.m.
Die mortis semper impendere considerare oportet Christianum, suam imbecillitatem agnoscendo: quo nulus suspectus mundus ferre poterit, pag. 171.f.
Diuites diuini abutentes, quas a Domino acceperant, uelut canibus & uolucris corpora mortua patentibus, a quibus comitantur, ob quod deiciuntur, pag. 176.m.
Deus solus cognoscit futura extra suas causas, quae omnia latent demonibus, pag. 186.p.
Diaboli contentio contra Dominum in exaltatione sui, & superbi ingenium deteguntur, pag. 202.p.
Dominus suos saluat post afflictionem, & cum per inimicos eos castigat, ipsos hostes eruat, pag. 203.p.
Diuitie uitae administrata & officij instrumenta in Ecclesia sunt, pag. 219.m.
Diaboli technae, & incursus, in eos qui peccatis ualiditunt, sub figura mensurae portae orientalis & aquilonis simul, pag. 235.m.
Dilectionis praecipit ex toto corde, & vi scripturae huius uita proponitur, in patria perfecte adimplenda, p. 242.m.
Dedicatio Ecclesiae sanguine Christi, p. 258.p.
Dedicatio Ecclesiae & cuiuslibet animae Christianae sanguine Christi Iesu, p. 270.m.
Deum praesentem meditari conuenit ad uitanda peccata, pag. 135.f.

E.

Ecclesiam suae Iubar figurae Christi, ut pretiosissimi lapidis, pag. 6.f.
Ecclesia Dei catholica exercita Chaldaeorum sui praefigurata, quae & in modum exercitus instructa est, p. 8.p.
Euangelij sacri uis & efficacia, quando pure & sincere praedicatur absque bonorum seculi cupiditate, p. 12.f.
Euangelium cum reformatione naturae sit, multa supra naturam, nihil tamen contra naturam continet, p. 13.p.
Ecclesia Dei etsi necessarij usque ad finem seculi duratura sit, pro corruptione regionis in peccatis ab uno loco in alium eam transfert Dominus, pag. 34.m.
Ecclesiam ex gentibus congregaturus Dominus ad ea erudendas populum suum captiuum mittit, p. 64.m.
Elegit Dominus populum suum electione aeterna & temporali saepe repetita, pag. 119.p.
Expectat Dominus peccatorem, & mille modis eum conuerrere curat, qui tandem renoua ut populus in deserto puniatur, pag. 120.m.
Exercitum barbarorum & prauorum persecutionem gladium esse Damini, pag. 127.f.
Ecclesiam nunc & populum Israel, suo tempore scholam publicam gentium esse; quarum curam sollicitus Deus gerit, pag. 172.m.
Ecclesia sacramenta & euangelij gratia, 180.m.
Episcopi officium, & eiusdem electio, pag. 187.m.
Ecclesia, locus omni Domini, in qua ciues laici agunt, & ut & bores fertiles fructus iustus suo tempore reddunt, p. 198.f.
Ecclesia ex gentibus omni copia uirtutum redundans obumbratur, pag. 208.p.
Ecclesia maestas praenotatur, pag. 203.f.
Ecclesia uictoria in fine seculi suos conuersos amplectens hostes, pag. 217.m.
Ecclesia muris & portis spiritalibus munitur, in quibus Antichristus suo exercitu infidelium impetum per facit, otio & indulgentia corporis fideles agere uident, p. 218.m.
Ecclesia hostes in fine mundi post Antichristi debellationem, eam ingressuros, pag. 220.p.

Euange-

Euangelium, cibis, potus, atque thesauris, quapropter scopus praedicatoris erit, audientes eius famelicis, sitientes & auros reddere curare, pag. 266.p.
Expectatio peccatorum non conuersuri ed tendit, ut in iudicio seipsum solum possit accusare, pag. 122.p.
Ecclesia & ciuili gubernationis distinctio, 269.m.
Ecclesiae gratia & dona figurata, & quomodo recipientes ad eam uenientes, pag. 281.p. per totam.
Ecclesiae munificentia, pag. 282.f.
Ecclesiam templum Ezechiei monstratum plane figurasse ostenditur, pag. 287.f.
Ecclesia tribulis & tentationibus exposita conualescit, pag. 288.f.

F.

Fides eadem Ecclesiae & populi Iudaeorum, p. 11.m.
Flagellum inuitus accipit Dominus, p. 25.p.
Fideles uasa sunt, quae gloriam Domini, pro uocatione sua portent & diffundant, pag. 40.m.
Fames, mala bestia, gladius, pestis, regionibus & populis immittuntur a Domino in punitione peccatorum mundanarum, pag. 81.p.
Filij parentum peccati non uentit excusandi, & sabbati infirmitas, pag. 121.m.
Flagellus Domini, homines ob peccata sua nolentes accipere, dicunt obscure & in parabolis loqui Dominum se excusare nitentes, pag. 126.f.
Flagellus possidetur caro, 136.p.
Fidelium uobes fructus in Ecclesia tanquam arborum fecundatum, pag. 207.m.
Fides eadem Ecclesiae & apostolorum omnibus credentibus, siue docti siue indocti sint, pag. 232.f.
Fidelium ingredientium templum intentio & humilitas, pag. 235.p.
Fides charitatis, & spei fundamentum, quae in uiris Ecclesiasticis primarijs primis exsistere debet, p. 245.m.
Fons peccatorum non penitere de praeteritis, p. 26.m.
Fidei quatuor principia, quibus rudes catechizandi, primum imbuendi sunt, pag. 266.f.
Fideles & Christiani studiosi, arbores fructiferae ad ripas fluminis gratiarum, pag. 179.m.
Fons lacus & terra uicina, infernus carcer prauorum significatur, pag. 181.m.
Fini Christiana uita sensus deuincire, pag. 288.m.
Fine malo sub specie boni proposito multa errata incurrant homines, quorum conscientiam habent, p. 169.p.

G.

Gratia Christi Iesu uita spiritalis, sicut clementia caliditate corporalis sustentatur & uergetur, p. 13.m.
Gentes excusare se non possunt, quod legis praedicatione traxerint, pag. 5.p.
Gentes ad sui conuersionem prouocat Dominus, quando populum suum exorbitantem castigat, pag. 34.p.
Gratia in donum largita auferuntur a Christo, cum eorum usus frigit, pag. 43.f.
Gula immolare facit filios demonibus, pag. 93.f.
Gladius Domini cum aliquo ferit, expectatores omnes timeant, & ipsi qui in gladium assumuntur, pag. 133.p.
Gratia mundi & securitas astimata in fastigium superbia homines euehit, quos praedicatorum lacrymarum miserando uebet, pag. 156.f.
Gog, Magog, Antichristum eiusque exercitum significare, & gentis Turcarum originem, & odium in Christianos, pag. 215.f.
Gentes tandem cognituras Dominum uidentes in Ecclesiam mirabilia operantem, pag. 226.m.

Gradibus templum ascenditur, quia uirtutum gradibus in Ecclesia agere oportet, pag. 229.f.
Gradus septem portae templi, uirtutum exercitium significabant, quo semper ascendendum, pag. 236.m.
Gloria Dei in scriptura filius Dei factus homo, p. 253.m.

H.

Humilis Christiani hominis comes, & quod Dominus terrenus, oia se attollentibus loquatur, p. 15.m.
Homo sibi fides, uirtutibus demonum est expositus, p. 91.f.
Haereticorum techna & ingenium, pag. 92.f.
Homo sui amator magister peccandi efficitur, p. 94.m.
Homo dum sibi sifus remedia quaerit sub figura Sedechiae, in maiores voragine incidit, pag. 107.m.
Hominem potentia sua fidem trahit tandem Dominus Nabuchodonosor diaboli figuram gerenti, qui cuncta eius bona diripiat, pag. 106.m.
Homines praesentibus sensibilibus delectati uanam aeternam comedunt, & obstupescunt, sensus spirituales non percipiunt, 110.m.
Homo qui in altitudine uirtutis suae, aut dignitatis oculos desigit, suam ruinam operatur, pag. 117.m.
Homo quantumuis potentia & regno uigeat, ut brachium contractum diuina chirurgia indiget, pag. 174.m.
Haereticus extra Ecclesiam sunt, non tamen Christianus uirtuosus qui fidem retinet, pag. 204.f.
Humilitas commendatur, pag. 207.f.
Humilitas ab indignitate cuiusque inspicenda, p. 244.f.
Hortus sepulchra deputantur, pag. 255.m.
Hircus, aries, uirtulus, opera penitentis significabant, quibus anima fidelis Deo dedicatur, pag. 258.p.

I.

Ignis Dei symbolum & indicium, pag. 6.f.
Incarnatio Verbi diuini, in dictione Chaldaeae exercitus sui figurata, pag. 7.p.
Iusto offendiculis dicitur ponere Dominus, cum prospera quaeq; donat, quia in eius probationem, pag. 23.m.
Iudeorum peccata quibus obsecati fuerant, & obsecantur omnes similis moris, pag. 27.f.
Iusti apud Deum ludibrio mundi semper habiti fuerunt, pag. 29.m.
Iurat Dominus impietatis peccatum uindictaturus, p. 32.f.
Ira effereuit, cum extrinsecus manifestatur, p. 33.m.
Ingenium diaboli est occasiones boni semper captare, ut incautos perdat, pag. 35.p.
Indulgentia corporis exasperat spiritum, pag. 46.p.
Idola mundana mentis, quomodo cognoscantur, & manifestentur per considerationem, pag. 48.p.
Incarnatio Domini, eiusque praedicatione & apostolorum ignita & excelsa ignorantia & errorum figuratur, pag. 57.m. & f.
Irritatur Dominus, cum ad concionatorum terrores se populus inexcusabilem reddit, p. 70.m.
Iustum exultare cupit Dominus, & moleste fert eos, qui cum merore faciunt, pag. 76.f.
Idolatriam intellectus cessasse, non tamen uoluntatis praedicatorum hominum, super quas Dominus ponit faciem suam, explicatur, pag. 78.f.
Iob, Noe, Daniel, latam uitam patria post penitentiam significare, & item tres ordines uita magistratum operantium & contemplatiuorum explicatur, pag. 81.f.
Ingratitudo animae Christianae post diuitias spiritus a Deo acceptas se mundo emancipans, pag. 85.m.
Iustificacionem peccatoris operatur Dominus, p. 86.m.
Indignatio Domini in suos, peccata gentium superantes, pag. 95.m.

Judicij vniuersalis apparatus & strepitus, pag. 98. f.
 Iustitia originali eum dictum fuisse primum hominem, pag. 103.
 Iudaei depositarij scripturae sanctae, pag. 104. f.
 Ira Dei non nisi per poenitentiam resilitur, p. 105. f.
 Iudicium in prauos, pag. 130. p.
 Inferni supplicia praesentia semper debere esse Christiano sub ferocitate hostium Iudeorum aduentantium docet Dominus, pag. 146. p.
 Ingenium peccatorum est, cum aliorum punitionem vident, se innocentes aestimare, imo latari, quos sine vindicta Dominus relinquit, pag. 150. p.
 Inferni descriptio, qui impenitentibus manet, p. 156. p.
 Infideles etiam & peccatores quod in punitione aliorum sequerint Domino sine premio non relinquit, p. 170. f.
 Immortalitatem in circumstantibus rebus, honoris & fame, procurantibus hominibus eas, circumcidit Dominus, pag. 173. f.
 Iudicij severitas contra impios in inferno sub figura vastationis regis Aegypti declaratur, pag. 179. f.
 Ingenium hominum misericordiam & promissiones Dominum obtendere, vt sua peccata, & comoda tueatur, p. 191. m.
 Iudicij vniuersalis praesentia enarrata a beato Luca temporibus Antichristi, vaticinata fuit a propheta, p. 221. m.
 Infideles omnes & haeretici mysticum corpus sunt Antichristi, qui in persona tandem veniens postremum affliget, pag. 222. p.
 Infernus sepulchrum Antichristi & suorum, p. 224. m.
 Israel dispersum inter gentes in fine mundi reducendum, pag. 226. p.
 Incarnatio diuini verbi ex beatissima Maria semper virgine, pag. 259. p.

L.

Lex & Propheta, fidei Christi basis & fundamentum, pag. 262. p.
 Lucta Iacob & Esau in vita Christiana, pag. 151. m.
 Lege naturali neminem posse saluari, iustitia originali dono hominem fuisse creatum, pag. 182. m.
 Loquitur Dominus flagellis & punitionibus, quando verbis audire repugnant homines, pag. 221. m.
 Limina Ecclesiae in parte interiori disponuntur contra vltimam domorum hominum, quia extra Ecclesiam non est salus, poenitentia, nec aditus ad caelum, pag. 230. f.
 Laudes & cantus Ecclesiae diuina institutione suscepti, internas mentis affectus excitare habent, & eiusdem inimici visibiles & invisibiles confunduntur, pag. 240. m.
 Latitia virtutis penetrata ingressi, pag. 23. p.
 Libertas Ecclesiae contra seruitutem legis, pag. 275. f.
 Libertas Christiana exercitio virtutum moralium, & supernaturalium fidei, spei, & charitatis consistat, p. 285. m.
 Laborantibus & bono publico seruientibus oportere in ciuitatibus bona, vnde alantur, esse propostia, p. 286. p.
 Lineis virtutis vestibus sacerdotes in suo ministerio, quibus etiam praecinctio sui ornatus significatur, pag. 262. f.

M.

Moribus vita Christiana ita sapida & illustrata esse debet, vt gentibus virtutis exemplar existat, p. 30. f.
 Magistri deceptores, & pastores prauis permittuntur in eorum punitionem, qui & iuxta iniquitatem interrogantur puniuntur, pag. 79. m.
 Memoria vitae flagitiose in adolescentia nunquam abolenda, vt horror peccati in officio teneat, pag. 99. m.
 Misericordia in pauperes commendatur, pag. 101. m.
 Mortui sunt peccato, & mundo seruientes, resurgunt autem per poenitentiam, pag. 114. m.

Mensura fidei scrutanda & contemplanda sunt mysteria diuina, pag. 230. m.
 Magi tredecim diebus venerunt ad adorandum Dominum, quia exercitio decem praeceptorum decalogi, & fidei sanctissime trinitatis imitatur via Christiana, pag. 231. f.
 Militia hominum Christiani contra omnes hostes visibiles & invisibiles scientia aeterna munitur, pag. 247. f.
 Murus Ecclesiae & sacerdotes maiores & angelorum custodia & sacrum Euangelium, pag. 253. p.
 Montes & excelsa loca ad sacrificia cur prohibuerit Dominus, pag. 255. m.
 Monetarium illius temporis varia significationes spirituales, pag. 268. m.
 Mysteria Dei adoranda, & non perferenda, p. 272. f.
 Munera varia sacerdotum, pag. 276. m.
 Mysteria fidei adoranda, & eiusdem mensuram eorum intelligentia requirenda, pag. 277. f.
 Mundi proprietates & conditiones, pag. 280. p.
 Medium semper Deus inhabitare cupit, pag. 283. p.

N.

Numerus quadratus virum quadratum quatuor virtutibus Cardinalibus notat, pag. 4. p.
 Numerus impar diuinitatem significat, pag. 4. m.
 Nomen & samam peccatorum saepe per prauos latit Dominus, vt ad se eum aduocet, pag. 134. f.
 Numerorum diuersorum ratio, pag. 227. m.

O.

Ratio iusti communem calamitatem dolet, & libertatem negotiatur quando sententia vltima non est definita, pag. 16. p.
 Oculis pleni in omnibus corporis partibus Christiani esse debent, & potissimum proceres, pag. 59. m.
 Obedientia Christiani populi ad doctrinam apostolorum & praedicatorum ipsis succedentium, & cur variis nominibus Ecclesiae duces fuerant significati, pag. 60. p.
 Obedientibus mittit Dominus iustum qui eos soletur, & qui repugnantibus Dei mandatis, exterminium diuulget, pag. 64. p.
 Orationis vis ex integra fide procedens, pag. 72. p.
 Oblaementa mundi nauisam prouocant Domino, quia nisi vi idola Aegypti relinquuntur, punit, pag. 119. m.
 Oratione ad Deum accedens immunda conscientia, postulat non que vult assequitur, pag. 124. m.
 Orationem vniuersi iusti requirit Dominus, vt temperet iram suam contra peccatores populi, nec inuenit, p. 138. f.
 Operibus poenitentiae & virtutis teguntur peccata, p. 140. f.
 Officium praedicatorum & pastorum cuiuslibet tribus functionibus absoluitur, a quibus deficient quot mala sequuntur, p. 193. p.
 Oblata Deo cum maiora esse debere, pag. 184. p.
 Oratio sacerdotis qualis & pro quibus, pag. 245. f.
 Officium sacerdotum maiorum & minorum pro temporalibus subsidiis acceptum a populo, pag. 269. f.
 Orationis impetratoria conditiones & comites, p. 272. p.

P.

Prophetia visiones, & propheta videntes appellabatur in earum certitudinem, testando cognitione diuinitus immissa, eas accepisse, pag. 3. m.
 Prophetam, se filium prophetae, & sacerdotem nominare, dignitatem suae prophetiae extollere erat, pag. 4. f.
 Punit Dominus in rebus, in quibus homines mentis oculos defixos habent, ad poenitentiam vocando, pag. 6. p.
 Praedicatorum, praedicatorum, & omnium, quibus ministratio verbi Dei & cura populi iniuncta est, vita & officij commendationes sub figura Euangelistarum descriptae, pag. 8. & 9.

Populus

Populus moribus & vita maiores semper sequitur, pag. 2. m.
 Praedicatoris & tractatoris verbi diuini munia, p. 14. p.
 Praedicator mitti debet, & non sua inuenta, sed Dei Euangelium iuxta regulam fidei praedicare debet, pag. 16. m.
 Praedicatorum conari debere conuersionem peccatorum, nec deici si non sequatur, quia id Domini est, & praedicator Euangelij gentibus obumbratur, pag. 16. f.
 Praedicator instruitur, & armatur contra populi obdurati insidias, & iniurias, & cum haeretico non disputare monetur, pag. 17. m.
 Praedicatoris scopi praefiguntur, & quomodo cum Deo dicenda negotiari debet, pag. 18. f.
 Promotus ad dignitatem praedicationis, imbecillitatem suam agnoscens, ab eo munere se excusat, pag. 20. m.
 Praedicator mittitur ad eos qui non sunt audituri, & relictis aliis qui audirent, pag. 20. m.
 Praedicator imo peccatore ponat dicenda aliis, a quibus & vita segregatus viuatur, pag. 21. m.
 Praedicator prius populi mores contemplaturus est, quae functionem suam aggrediatur, pag. 22. m.
 Praedicator est contra diaboli insidias, qui in excubiis semper est, & damnationis impenitentium continuus instigator existit, pag. 22. f.
 Praedicatione & subtractione etiam sui verbi semper nostram salutem Dominus operatur, pag. 24. m.
 Passio Christi Iesu figurata, pag. 26. m.
 Peccatores in fontibus peccatorum delitescere dormire dicuntur, pag. 26. p.
 Poenitentia a Domino postulat calamitatibus & dispersiōibus missis, pag. 36. m.
 Peccati grauitas quomodo dolenda, & quibus rebus vindicanda, pag. 37. p.
 Peccatorum mantica, quae hic tergo portatur, in iudicio coram facie ponetur, & in conspectu omnium, p. 39. p.
 Peccatorum acerba poenitentia, qui sub peccato in iudicio a Domino reperti fuerint, pag. 39. m.
 Peccatorum virga floret, & superbia germinat, quando eos in punitionem aliorum erigit Dominus, p. 40. f.
 Peccatorum rebellium poenitentia, pag. 44. m.
 Peccatores ad poenitentiam admonentur, pag. 41. p.
 Peccatores columbis trepidantibus ad instantiam auium rapacium, demones figurantur, assimilantur, & habitus poenitentiae induuntur, pag. 42. p.
 Peccatores diu expectati, ingratiitudinis arguuntur a filio Dei, a parente Prophetae, & poenitentiam minante habitu ignis, sub quo ostenditur, pag. 45. m.
 Punitur Dominus populum suum, peccati grauitate & causam homini considerare iubet, vt exorabilem se semper exhibeat, pag. 47. m.
 Praui omnes a minoribus vsque ad maiorem sua idola colant, pag. 49. m.
 Peccata vsque adeo mentem obtenebrant, vt vsque ad negationem Dei prouidentia eam perducant, pag. 49. f.
 Peccatores diu expectati, donec eorum malitia compleatur, tandem puniuntur, pag. 52. p.
 Peccatores iustificandi per crucem Christi, & poenitentiam per virum atramentarium deserentem designantur, p. 54. m.
 Peccatores pertinaces egredi faciant Dominum de loco sancto suo ad puniendum, pag. 55. f.
 Praedicator Apostolorum quam fuerit efficax, p. 58. m.
 Purgatorium septem amorum cuiuslibet animae, quae hinc decedens pro poena temporali non satis fecerit, p. 64. m.
 Peccatorum conuersionem quomodo Deus operetur, pag. 64. m.

Peccatorum status, & inferni praeparatio per diabolum eius ministrum, pag. 68.
 Praelati & Rectores Ecclesiae se pro muro oratione ad Dei misericordiam appellando opponere debent, vt ira Dei frangatur, pag. 71. f.
 Praedicatorum qui a Domino non mittuntur, p. 72. m.
 Praedicatorum varij puniuntur a Domino: & explicatur sententia Domini, Qui irascitur fratri suo, & c. p. 73. m.
 Praedicatorum qui populo blandiuntur, & honoris & diuitiarum gratia Euangelium praedicant, poenitentiam luunt absque poenitentia, pag. 74. p.
 Praedicatorum qui poenitentia peccata populi non curant euellere, irridet Dominus, cum punit, 74. f.
 Praedicatorum mollium ac effeminatorum impietas facile ex parte explicatur, pag. 75. m.
 Praedicatorum prauorum ac haereticorum ingenium & sui operis finis, pag. 75. m.
 Pulueraria corporis indulgentia munus in oblectamentum & errores obducit, pag. 76. m.
 Poenitentia extorquetur a peccatoribus fame, bestis feris, & aliis calamitatibus spiritualiter intellectu, p. 81. m.
 Perseuerantes in peccatis, orationes iusta a calamitatibus non liberant, pag. 80. m.
 Poena aliquando inueniuntur a Deo ordinantur, post ea, quae peccatis dimissis, quoad culpam debentur, p. 82. m.
 Prouidentia Domini ab vna in altam vltionem trahit eos, qui ab vna delectatione in aliam transiunt eum semper offendunt, pag. 85. f.
 Pater peccatoris Amorrhaeus, & mater Cetha, p. 84. f.
 Prosperitas casum minatur, & tanto grauiorem quanto ipsa est aliorum, pag. 91. m.
 Promissiones Dei non impediuntur propter peccata, pag. 105. f.
 Poena temporalis triplex genus, & quomodo ea filij pro parentibus aliquando puniuntur, pag. 113.
 Poenitentia Iudicium Domini praenititur, p. 115. f.
 Peccata principum leonina furia exardescunt puniens Dominus, ea lugere iubet populum, pag. 116. m.
 Peccator perseuerans in suo saestu, vt synagoga in terra aridam sine lege & cultu Dei proicitur, pag. 117. f.
 Particulus, si forte, forsan, affirmatiue in scriptura summi, pag. 118. f.
 Praecepta caeremonialia, quare non bona appellentur, pag. 122. m.
 Peccatori cuiuslibet dies vindicta proprius definitus, pag. 132. m.
 Populus auaritia plenus principium peccatis, p. 158. p.
 Peccatorem in profundum lapsum, flagellis variis frangendo illos, qui ipsum offenderunt, ad poenitentiam conuertunt adducere, pag. 144. p.
 Principum & maiorum mundi conuersio, pag. 155. m.
 Pygmaei vigiles Iruy, pag. 158. m.
 Punitiones sub numero 40. & 70. maiores admonentur peccatoribus, qui plura beneficia acceperunt, p. 170. p.
 Potentes in casu, omnia quae sibi voluptati fuerant, luigent in figura mortis, inferni & luctus, pag. 177. m.
 Pompei peccatorum ingenium sub figura leonis, cui, seu draconis ostenditur simul, & mias, pag. 178. m.
 Peccator quantumcumque in profundum lapsus est reciduius fuerit, poenitentia a Domino suscipitur, p. 188. f.
 Persequutores iustorum plebsit Dominus sub figura Idu-mae, quae infesta fuerit Israeli, pag. 201. p.
 Praui quantum nocent suo malo exemplo, quos Dominus ad poenitentiam expectat, pag. 205. p.
 Pax a Christo operata suo aduentu, & sacrosanctae

adorte in quo aeternus pater complacuit, pag. 214. m.
 Pax Ecclesie, victoria in Antichristum, & suos habitus
 in hac vita, & item in caelesti gloria, pag. 225. m.
 Pax Ecclesie murus, pag. 229. m.
 Preceptorum decalogi observatio cursus communis vite
 Christiane ad calum, pag. 233. m.
 Principes & Reges a latere sacerdotes sapientia pra-
 ditos habere debent, pag. 267. f.
 Principes sui rebus contenti, populi vexare caueant,
 pag. 268. p.
 Primitia quales Deo soluende, pag. 269. p.
 Populi ducatus sacerdotibus ut integra vita ducibus co-
 missis, pag. 284. p.
 Precepta decalogi & omnia Christiana vita interne
 & externe adimplenda, pag. 285. f.
 Principi incumbere Reip. defensionem & tuitionem;
 ob qua tributa ei debentur, pag. 286. f.
 Praesentia Christi semper in sua Ecclesia, pag. 289. m.

Q.

Quibus rationibus duceretur Iudeorum populus ad
 prophetas tanquam diuinos homines venerandos,
 eorumque sermones & prophetias tanquam diuinas am-
 plectendas, pag. 3. m.

R.

Recordatur Dominus peccatorum, quando ad punien-
 dam se accingit, pag. 136. f.
 Rubiginem anime non excutens (quod ut faciat multo
 labore sudans Dominus) sub similitudine olivae carnes co-
 quentis in inferno accedet sine fine, p. 146. m. & 147. m.
 Regeneratio per baptismum, Spiritus sancti aduentus,
 Evangelij predicatio in Ecclesia predicatur, pag. 206. p.
 Resurrectio anime a peccato sub resurrectionis corpo-
 rum figura ostenditur, pag. 210. p.

S.

Spiritus sancti nuncius in scriptura ventus, pag. 6. p.
 Spiritus sancti aduentus spiritu aeris praesfiguratus,
 pag. 21. f.
 Sensus externus & internus in scriptura, ut pomum au-
 reum in circulo argenteo, pag. 27. m.
 Signum petebant semper Iudaei, & Dei ignorantia pec-
 cati originalis strage contracta, pag. 30. m.
 Sacerdotum luxuria, & libido taxatur, & commenda-
 tur calibatus, pag. 50. m.
 Sacerdotum idololatria, & Dei contemptus reprehenduntur,
 & ag gravantur, pag. 51. p.
 Scriptura sancta charitatis ignem continet, qui Spi-
 ritu eam praeferentis & tractantis, vii flabro accenditur,
 pag. 57. p.
 Sensus feritas & factiones ab unitate conformitatis
 per rationem punitionum & malorum causam, pag. 63. p.
 Sobrietas & temperantia seruanda & gula refrenan-
 da, exemplo Christi, qui panem semper in conturbatione
 comedit, & in amaritudine aquam bibit, pag. 69. p.
 Sancti cingulo vti fuerunt in testimonium curae casti-
 tatis & temperantiae, pag. 89. m.
 Sacerdotes carpuntur qui lucri gratia Missas & Sacra-
 menta religionis tantum exercent, pag. 93. m.
 Societas prauorum & proprie carnis amicitia fugien-
 da, pag. 94. f.
 Superbis cetera peccata ut instrumenta seruiunt, &
 primum gula, abundantia, & ocium, pag. 100. m.
 Savire in proximum cadentem non debet Christianus,
 sed gratis agere Deo, quod ipse stet, pag. 102. p.
 Sensus lieta, candela; interius vero, margarita la-

menti comparatur, pag. 103. f.
 Sanctus propheta super acutum linguarum gladium v-
 lulat, pag. 129. p.
 Superbos sub typo Ammonitarum insultantes iustis
 punit Dominus, pag. 150. m.
 Superbi ingenium ad semper ascendendum simul, &
 eius casus, pag. 152. f.
 Superborum ingenium esse, vel maxime inferiores ob-
 ligare, cum ab ipsis aliquid acceperint, pag. 157. m.
 Superbia pedes apparatus mundi, & degeneratio ho-
 minum ab iis artibus, quas primum Deus suppeditavit, vn-
 de tanta caecitas, 159. p.
 Superbus quanto altius ascendit, tanto profundius de-
 cidit, & tres poenitentiae gradus, quibus in se reuertitur,
 pag. 160. m.
 Superbia in persona Regis Tyrj grauiter punitur,
 p. 160. p.
 Scientiam boni & mali, quam Adam peccando suis
 posteris comparauit, & eius peccati punitionem, p. 166. p.
 Sedilia quatuor superbia, pag. 175. f.
 Societas conuersationis, vnus cultus, vnus vnus reg-
 nis Christi, nempe ad vitam Spiritualem necessariam,
 pag. 175. p.
 Satanus cum exercitu invisibili, & visibili, cuius dux
 in suis membris, & propria persona existet, & continet inua-
 dit Ecclesiam, pag. 215. m.
 Sacerdotum officium figuratum, pag. 234. m.
 Sacerdotes repositoria loca diuitiarum spiritus, p. 239. p.
 Scriptura sancta mensa spiritualis omnibus exposita
 est, quae quatuor sensus continet, pag. 239. f.
 Sacerdotum cura in impetranda Dei beneuolentia &
 decencia sui officij posita esse debet: quae vita, holocaustum
 se exhibere oportet, pag. 24. f.
 Scandalo & inuidia quantum malum ingerant poten-
 tiores in populum, pag. 196. m.
 Sensus exteriores intus colligere, quod poenitentia fit
 initium magni Christianae vitae, pag. 241. m.
 Sensus ministerium, pag. 242. m.
 Sacerdotes & praedicatores de perfectiori vita semper
 certare debent, pag. 244. m.
 Scalas Iacob virtutum gradus signasse, quorum basis
 est humilitas Christi anteambula, pag. 247. m.
 Sacerdotum tria munera ex officio, pag. 25. f.
 Sacerdotum auaritia, & maxime maiorum cupiditate
 ordinantium reprehenduntur, pag. 261. m.
 Sacerdotes incircumciso corde suum officium exercent-
 tes, ut saluatus interposito iuramento Domini conculca-
 tur, pag. 261. f.
 Sacerdotum continentia, & sobrietas & cura sanctifi-
 candorum festuum, pag. 263. m.
 Sacerdotibus conuersatio prauorum, secularium nego-
 tiorum implicatio, & peccati mortali tribus legibus inhi-
 bentur, pag. 264. p.
 Sacerdotum maiorum & minorum officia pro varia eo-
 rum habitatione signantur, pag. 265. p.
 Sacerdotis preparatio, ad sacrificium Missae celebra-
 dum, pag. 273. m.
 Sacerdotes vita Christianae populo duces, pag. 274. p.
 Spirituales res nullo modo esse vendibiles, p. 284. f.

T.

Tribulationes & flagella miserationes sunt Domini,
 pag. 202. m.
 Tempus opportunum poenitentiae, vita praesens ad quem
 proximorum flagella adiuuantur, pag. 104. m.
 Tempore

Tempore poenitentiae accedente, quando cumulus pecca-
 torum conculcat, per ea flagellat, per quae quis peccauit,
 pag. 134. m.
 Tormenta qua manent Ecclesiae & iustorum persecu-
 tores, pag. 183. m.
 Tempus interceptum inter mortem Antichristi, & v-
 niuersale iudicium, pag. 225. p.
 Templi descriptionem, adificationem Ecclesiae significasse
 probatur, pag. 155. f.
 Tempus poenitentiae per mortem, & temporales calami-
 tates differri sibi persuadent homines, ut a peccatis non re-
 surgant, quos Dominus deceptionis admonet, pag. 69. f.
 Templi mensuras Ecclesiae gratias significasse, p. 277. p.

Virgo beatissima Maria nubi comparatur in scriptu-
 ra, qua & vehiculum praebuit Christo ascendenti,
 pag. 6. m.
 Vita duplex, actiua & contemplatiua, in populo Chri-
 stiano, pag. 10. m.
 Verbum Dei cibum anime, quo, ut indulgentissima ma-
 ter filium ab lactatum, suos Dominus pascit, pag. 19. m.
 Vindicta sacrosancta mortis Christi, pag. 32. p.
 Vita Christiana peregrinorum abscondita, & ab au-
 raria labe purgata esse debet, pag. 66.
 Vita circulo agitur, quare caueat adolescens prauus in
 senectam poenitentiam differre, pag. 40. p.
 Vindicta omnino a Domino inhihetur graui punitione,
 quos vltos inuenerit, castigans, pag. 152. p.
 Vestigia Christi homini Christiano sequenda consum-
 mata superbia semper bellum agendo, pag. 163. m.
 Vindicta Domino relinquenda, & quantum premium
 hoc facientibus repositum sit, pag. 167. m.
 Vi cecus lumine, ita Christianus luce doctrinae fidei a
 Christo David & seruus appellato, indiget, pag. 213. m.
 Vindicta & calamitatis diem, vi presentem, confide-
 rare ad vitam corrigendam intimat Dominus, p. 224. p.
 Vetus Spiritus sancti Symbolum, pag. 233. f.
 Vocatio ad poenitentiam & ad calum varia, p. 136. p.
 Vita sacerdotis & totius populi iam maiorum quam
 minorum componitur, pag. 237. m.
 Virtus in progressu semper est, ad quod auxilia diuina

semper requirit, pag. 238. p.
 Virtus formax aduersitas & labor, pag. 238. m.
 Virtus in loco abrupto & difficili posita, pag. 242. f.
 Virtus semper est in fieri ut adficiam Ecclesiae, p. 243. f.
 Vita & habitatio sacerdotum religiosorum, & virtutis la-
 boribus aquilonis exposita, pag. 249. m.
 Vestes quibus sacra soluuntur, exuere debent, qui secu-
 laria negotia adeunt, pag. 252. m.
 Vapor in nubem densatus, signum praesentiae Domini,
 pag. 254. p.
 Vita inter prospera & aduersa constituta, quomodo
 hinc inde promoueatur & stimuletur, pag. 274. m.

X.

Xignominia & persecutio in Ezechiel figurata,
 pag. 30. m.
 Xpvs in monte Oliueti singulis noctibus temporis sua
 predicationis orabat, in eo ciuitate fleuit, inde ascendens in
 monte tot millia hominum in figuram sacrosancti Eucha-
 ristiae sacramenti saturauit, pag. 65.
 Xpvs sollicitudo in vocando animam Christianam ad se,
 pag. 86. p.
 Christus geminato affectu dolet nostram miseriam,
 pag. 94. p.
 Christus iudex, rex & sacerdos forma gubernandi pa-
 storibus & praesentis omnibus extitit, a qua, deficientibus
 ab officio, admoentur, pag. 194. p.
 Christus bonus pastor visitat oues suas, & formam visi-
 tationis pastoribus & prelatibus praeberet, pag. 197. m.
 Christus pastor futurus de semine David, & in medio
 suorum staturus, pag. 197. m.
 Christus pacem operatus est, & securitatem a bestis terra,
 hoc est, a demonibus, pag. 198. p.
 Christus germen nominatum homines & iumenta sal-
 uans, id est, Iudaeos & gentes, pag. 199. m.
 Christus nostram operans salutem, ut edificator sollicitus
 describitur, pag. 228. m.
 Christus in sua Ecclesia perpetuo habitaturus ad idolo-
 latriam etiam memum expellendam, pag. 254. m.

Z.

Zorobabel figura Christi Iesu a mortuis resurgens,
 & suam Ecclesiam adificantis, pag. 109. m.

